PREMIUL BOOKER DIN RUSIA

Ludmila Ulițkaia

Cazul doctorului Kukoțki

roman

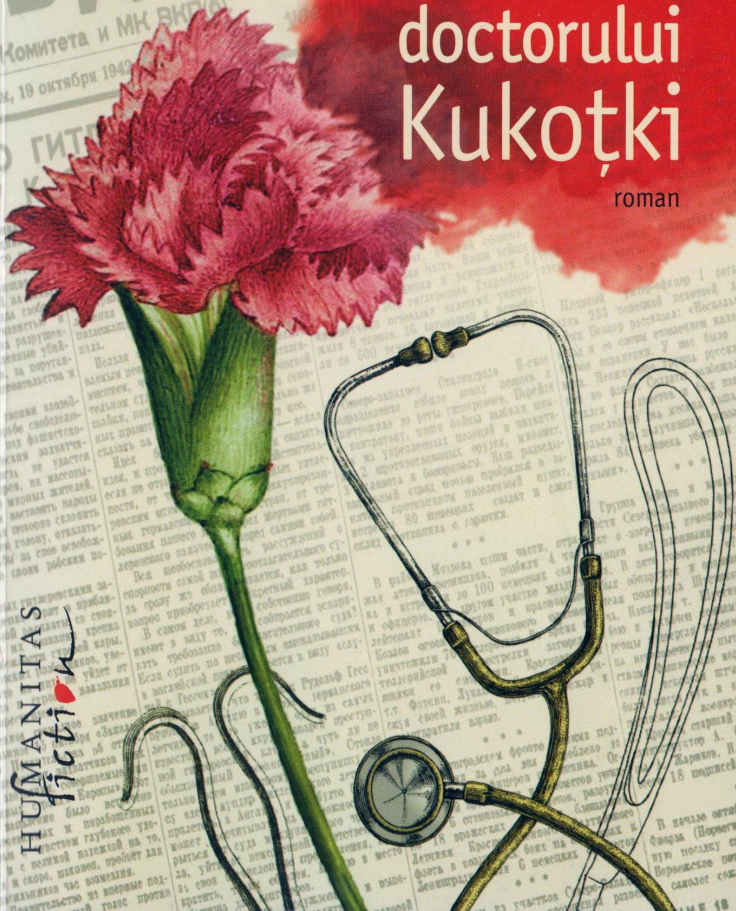

HUMANITAS fiction

Pavel Kukoțki, eminent medic ginecolog, cu un dar aproape supranatural pentru diagnosticare, asistă la dramele provocate de interzicerea avorturilor de către Stalin în 1936 și pornește o campanie intensă pentru a schimba această lege. O replică iscată din convingerea că întreruperea de sarcină trebuie permisă în anumite cazuri, aruncată în timpul unei discuții aprinse, distruge relația de dragoste aproape ireală pe care o are cu soția lui. Din clipa aceea, viața din casa lor, atât de armonioasă până atunci, începe să se destrame, iar destinele membrilor familiei ies de pe făgașurile previzibile. Pe fundalul unei istorii tumultuoase de peste jumătate de secol – arestări și deportări, sfârșitul epocii staliniste, dezghețul, boema moscovită a euforicilor ani '60 – se pun în discuție valori umane și eterne întrebări despre dragoste și indiferență, iertare și moralitate, înțelegere reciprocă și alegeri personale, într-o narațiune care te ține în plasa ei de la prima până la ultima frază.

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

Ludmila Ulițkaia

Cazul doctorului Kukoțki

Traducere din rusă și note de
GABRIELA RUSSO

HUMANITAS fiction

Redactor: Luana Schidu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Marilena Vasile
DTP: Andreea Dobreci, Veronica Dinu

Lucrare executată la Livco Design

LUDMILA ULIȚKAIA
KAZUS KUKOȚKOVO
Copyright © Ludmila Ulitskaya
Published by arrangement with ELKOST Intl. Literary Agency
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2020, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ULITSKAIA, LIUDMILA EVGENIEVNA
Cazul doctorului Kukoțki / Ludmila Ulițkaia;
trad. din rusă de Gabriela Russo. –
București: Humanitas Fiction, 2020
ISBN 978-606-779-731-2
I. Russo, Gabriela (trad.)
821.161.1

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723 684 194

Adevărul e de partea morții.

Simone Weil

PARTEA I

1

Toți strămoșii pe linie bărbătească ai lui Pavel Alekseevici Kukoțki fuseseră medici începând cu sfârșitul secolului al XVII-lea. Primul dintre ei, Avdei Fiodorovici, este amintit într-o scrisoare din 1698 adresată profesorului de anatomie Ruysch din Utrecht, de la care împăratul rus cu numele de Piotr Mihailov învățase anatomie cu un an înainte. Tânărul suveran îi cere să binevoiască a-l primi la învățătură pe Avdei Kukoțki, fiul ajutorului de farmacist. Nu se știe cu exactitate de unde vine numele de Kukoțki, dar, potrivit legendei care circula în familie, se pare că strămoșul Avdei era originar din satul Kukui, unde exista în vremea lui Petru I o Comunitate a Nemților Liberi.

Începând de atunci, numele familiei Kukoțki apare ba în listele cu cei care primeau recompense, ba pe listele elevilor înscriși la școlile înființate în urma Ucazului din 1714. După terminarea acestor școli noi, o slujbă bună le deschidea celor de origine modestă drumul către nobilime. După introducerea Tabelului Rangurilor, cei din familia Kukoțki aparțineau după merit vechii aristocrații, având toate demnitățile și avantajele. Unul din familia Kukoțki e amintit în listele auditorilor doctorului Johann Erasmus din Strasbourg, primul medic apusean care ținea cursuri în Rusia, printre altele, la disciplina „arta moșitului".

Pavel Alekseevici nutrea un interes ascuns încă din copilărie pentru felul cum erau alcătuite ființele vii. Uneori – de obicei înainte de cină, când timpul devenea incert, neumplut cu nimic – reușea să se strecoare neobservat în cabinetul tatălui său și, cu inima cât un purice, scotea de pe raftul din mijloc al bibliotecii suedeze cu geamuri grele, glisante, cele trei tomuri prețioase

ale enciclopediei medicale a lui Platen, celebră la vremea ei, și se așeza cu ele pe podea, în locul comod dintre soba olandeză și bibliotecă. La sfârșitul fiecărui tom se găseau pliante având desenate pe ele figura rumenă în obraji a unui bărbat cu mustăți negre și a unei femei plăcute la înfățișare, dar însărcinată bine de tot, cu uterul deschis larg și fătul la vedere. Poate că tocmai din pricina figurii ăsteia, care pentru toți – oricum ai lua-o – însemna pur și simplu o femeie goală, el se ascundea de cei din casă, temându-se să nu fie prins făcând rele.

Așa cum fetițele își îmbracă și își dezbracă fără încetare păpușile, tot așa Pavel aduna bucățile de carton ale planșelor anatomice și cerceta minuțios fiecare organ uman în parte. Scotea învelișul de piele și straturile mușchilor de un rozaliu intens ale omului de carton, scotea ficatul, îndepărta de pe tulpina arcuită a traheei arborele plămânilor și, în sfârșit, descoperea coastele dezgolite de un galben închis, de culoarea morții. Ca și cum moartea stătea ascunsă sub carnea vie dintotdeauna – dar la lucrul acesta Pavel Alekseevici avea să reflecteze ceva mai târziu.

Aici, între sobă și bibliotecă, îl găsi odată tatăl lui, Aleksei Gavrilovici. Pavel se aștepta să-i tragă o săpuneală zdravănă, dar tatăl scoase un hm! a nemulțumire de la înălțimea lui de uriaș și-i promise să-i dea ceva mai bun de studiat.

Chiar îi dădu ceva mai bun câteva zile mai târziu – era vorba de tratatul lui Leonardo da Vinci *Dell' Anatomia*, fascicula A, care conținea optsprezece coli cu patruzeci și cinci de desene, editat de Sabașnikov la Torino, la sfârșitul secolului al XIX-lea. Era o ediție de lux, tipărită în trei sute de exemplare, cu semnătura editorului. Aleksei Gavrilovici îl operase cândva pe unul dintre membrii familiei lui Sabașnikov...

Îi dădu cartea fiului său de zece ani și-l sfătui:

— N-ar strica să te uiți la asta... Leonardo a fost cel mai de seamă anatomist din vremea sa. Nimeni n-a desenat mai bine ca el preparatele anatomice.

Tatăl îi mai zise ceva, dar Pavel nu-l mai auzi – cu cartea deschisă în fața lui, i se păru că-l orbise o lumină puternică. La desenul desăvârșit se adăuga frumusețea desăvârșită a figurilor

desenate, fie acestea mâna, piciorul sau mușchiul tibial, pe care Leonardo îl numea pentru sine „pește".

— Aici, jos, sunt cărțile de istorie naturală, de zoologie și anatomie comparată, îi abătu atenția Aleksei Gavrilovici arătându-i rafturile bibliotecii. Poți să vii aici să le citești.

Cele mai fericite clipe din copilărie și adolescență Pavel și le petrecea în cabinetul tatălui, vrăjit de felul uimitor în care se articulau oasele asigurând mișcarea mâinii și a antebrațului, îl emoționa aproape până la lacrimi evoluția sistemului circulator de la tubul simplu, cu fibre musculare subțiri al râmei, până la miracolul bătăilor în trei timpi ale inimii omului, cu cele patru cavități ale sale, în comparație cu care perpetuum-mobile părea o joacă de copil. Lumea însăși i se părea băiatului un perpetuum-mobile grandios, funcționând din resursă proprie, temeiul mișcării de la viu la mort și de la mort la viu.

Tatăl îi dărui lui Pavlik un microscop mic de metal cu putere de mărire de cincizeci de ori – toate obiectele care nu încăpeau pe lamela microscopului nu-l mai interesau pe băiat sau, mai bine-zis, din toată această lume a obiectelor care nu intrau în câmpul vizual al microscopului, îl interesau numai acelea care semănau cu uimitoarele imagini date de obiectivul lui. De exemplu, modelul feței de masă îi atrăgea atenția fiindcă semăna cu alternanța dungilor din țesutul muscular...

— Știi ceva, Eva, îi zicea Aleksei Gavrilovici soției sale, Pavlik are o minte strălucită, mă tem că dacă se face medic... Ar fi mai bun pentru știință...

Aleksei Gavrilovici însuși muncise din greu toată viața, trăsese la două hățuri ca pedagog și ca medic practician – condusese catedra de medicină militară și continuase să opereze. În timpul scurt dintre cele două războaie, cel japonez și cel german, muncise ca apucatul ca să înființeze o școală modernă de chirurgie militară, încercând să atragă atenția ministerului că următorul război va arăta altfel, că în secolul care abia începea războaiele se vor duce la altă scară, vor fi folosite noi arme, va fi nevoie de o medicină adecvată. În opinia lui Aleksei Gavrilovici, sistemul

spitalelor de campanie trebuia revizuit, trebuia pus accent pe evacuarea de urgență a răniților și pe înființarea spitalelor centralizate de profil.

Războiul german a început mai devreme decât prevăzuse Aleksei Gavrilovici. A plecat în teatrele de război, cum se spunea pe atunci. L-au numit șeful comisiei pentru care se zbătuse atât în vremuri de pace, și a muncit pe rupte fiindcă valul răniților era uriaș, iar spitalele specializate, gândite de el, rămăseseră doar planuri pe hârtie: până să înceapă războiul, nu reușise să răzbată prin hățișurile birocrației.

După un conflict dur cu ministrul său, a părăsit comisia și a rămas să lucreze în spitalele mobile. Spitalele instalate în vagoanele Pulman se retrăgeau împreună cu armata în incapacitate de luptă, traversau Galiția și Ucraina. La începutul anului 1917, un obuz a căzut pe vagonul-spital și Aleksei Gavrilovici a murit împreună cu pacientul și cu sora medicală.

În același an, Pavel era admis la Facultatea de Medicină a Universității din Moscova și în anul următor a fost exmatriculat: tatăl lui fusese colonel în armata țaristă, nici mai mult, nici mai puțin. După încă un an, a fost admis din nou la facultate datorită intervenției profesorului Kalințev, un vechi prieten al tatălui său, șeful catedrei de obstetrică și ginecologie. L-a luat sub oblăduirea lui.

Pavel studia cu aceeași pasiune cu care jucătorul e stăpânit de patima jocurilor de noroc și bețivul de patima beției.

Obsedat de studiu, avea reputația de student ciudat. Spre deosebire de mama lui, femeie răsfățată și capricioasă, el nu dădea mare importanță lipsurilor materiale. Părea că după pierderea tatălui nu mai avea ce pierde.

La începutul anului 1920, familia Kukoțki a fost „înghesuită" într-un spațiu mult mai restrâns – au fost instalate încă trei familii, rămânând ca văduva cu fiul său să locuiască în fostul cabinet. Profesorii care reușiseră cum-necum să rămână la catedre în condițiile noii puteri n-au putut să le fie de ajutor, fiindcă fuseseră ei înșiși siliți să facă un pas înapoi și, în plus, groaza de revoluție nu dispăruse încă: bolșevicii demonstraseră deja că viața

omului, pentru care lupta intelectualitatea putredă, nu făcea două parale.

Eva Kazimirovna, mama lui Pavel, era foarte atașată de lucruri și foarte chibzuită. A înghesuit în cabinet aproape toată mobila ei din Varșovia, vesela, îmbrăcămintea. Spațiosul cabinet de lucru, atât de respectabil, deveni magazie, și oricât o ruga Pavel să se lepede de lucrurile inutile, mama nu făcea decât să se vaite clătinând din cap: asta era tot ce-i rămăsese din viața trăită în trecut. Dar fu nevoită să vândă totuși câte ceva și vându pe rând cufere întregi de încălțăminte, gulere și guleraşe, şervete de tot felul, udând cu lacrimi fiecare fleac, despărțindu-se de el pe vecie...

Relația mamei cu fiul ei se răci întrucâtva, nu se mai înțelegeau nicicum, și când mama se recăsători cu Filip Ivanovici Levșin, un tânăr obraznic, mic șef la căile ferate, Pavel plecă de acasă, rezervându-și dreptul de a folosi biblioteca tatălui său.

Trecea însă rar pe acasă. Studia, lucra la clinică, făcea multe gărzi și înnopta pe unde apuca, cel mai adesea în camera unde se ținea lenjeria spitalului, acolo îl lăsa să doarmă econoama, care îl prinsese în viață nu numai pe tatăl lui Pavel, ci și pe bunicul lui...

Avea deja douăzeci și unu de ani când mama născu un al doilea copil. Fiul cel mare îi dădea în vileag vârsta adevărată, și Eva Kazimirovna, făcând pe tinerica, suferea din pricina asta. Îl lăsă să înțeleagă că nu mai era dorit în casă. Relațiile lor se întrerupseră din momentul acela.

Ceva mai târziu, Facultatea de Medicină se separă de Universitate, se produseră multe schimbări. Muri profesorul Kalințev, și-n locul lui fu promovat un om de partid, fără nici un titlu științific. Și oricât ar părea de ciudat, acesta îi arătă multă bunăvoință lui Pavel, îl opri la catedră pe post de profesor titular. Numele Kukoțki era la fel de cunoscut în lumea medicală precum numele lui Pirogov și al lui Botkin[1].

---

1. Nikolai Ivanovici Pirogov (1810–1881), om de știință, medic și pedagog rus, considerat fondatorul chirurgiei pe câmpul de luptă; Serghei Petrovici Botkin (1832–1889), medic, unul dintre fondatorii științei medicale moderne ruseşti.

Pavel își consacră prima lucrare științifică dereglărilor vasculare care provocau avortul în luna a cincea de sarcină. Dereglările se produceau la capilare, cele mai mici vase de sânge, și-l interesau pe Pavel în mod deosebit, fiindcă avea ideea că pot fi influențate procesele la nivelul sistemului circulator și al sistemului nervos periferic, că se poate acționa mai ușor asupra lor. Supraveghea bolnavele în staționar și le consulta de două ori pe săptămână la policlinică, așa cum procedau toți titularii.

Exact în anul acela, în vreme ce consulta la policlinică o femeie însărcinată în luna a patra, a cincea, el constată brusc că vede o tumoare în abdomen cu metastaze – una foarte vizibilă la ficat, a doua, mai neclară, în zona mediastinului. Deși nu intra în ritualul consultației, o trimise totuși s-o examineze un chirurg. Rămase singur mult timp în cabinet, fără să cheme următoarea pacientă, încercând să înțeleagă ce se întâmplase cu el, cum de-i apăruse imaginea colorată a tumorii canceroase pe deplin formate...

În ziua aceea Pavel Alekseevici își descoperi o însușire ciudată, dar foarte folositoare. O numi „vedere pătrunzătoare" și se interesă discret, în următorii ani, dacă vreunul dintre colegi are o asemenea vedere neobișnuită, dar nu dădu de urma ei.

Vederea pătrunzătoare i se accentuă cu trecerea anilor, el căpătând astfel o putere specială de a diagnostica boala. Chiar văzu în câteva cazuri structurile celulare, colorate cu hematoxilina lui Erlich. Modificările maligne aveau o nuanță de violet intens, zonele de proliferare activă a tumorii vibrau având forma unor mici granule purpurii... Chiar din primele zile de sarcină, embrionul îi apărea ca un norișor de un albastru luminos...

Erau zile în care vederea pătrunzătoare îi dispărea. Continuă să lucreze în același ritm: consulta pacientele, făcea operații. Ceva însă îl rodea, deși avea la fel de multă încredere în capacitatea sa profesională. Tânărul doctor era om rațional, nu suporta misticismul. Râdea împreună cu tatăl său de pasiunea mamei pentru „șezătorile" cu masa care se mișcă, organizate de protipendadă, sau pentru joaca mistică de-a magnetismul.

Pavel Alekseevici își trata darul său neobișnuit ca pe o ființă vie, de sine stătătoare. Nu-l chinuia deloc gândul că putea fi vorba

de un fenomen de natură mistică, îl lua drept un ajutor util în profesie. Cu timpul, reieși că însușirea lui avea legătură cu ascetismul și misoginismul. Chiar și un mic dejun ceva mai consistent îi slăbea vederea pătrunzătoare, așa că luă obiceiul să sară peste masa de dimineață și mânca doar prânzul, iar dacă avea consultații la policlinică, mânca doar seara. În ce privește amorul fizic, acesta elimina din start orice încercare cât de mică de a vedea clar înăuntrul pacientelor.

Era un bun diagnostician, experiența lui practică nu avea neapărat nevoie de un asemenea ajutor nefiresc, dar lucrarea lui științifică părea să aibă nevoie de sprijin: soarta capilarelor ascundea mistere care se cereau dezvăluite... Reieși că viața lui personală nu se potrivea deloc cu știința, așa că puse capăt afecțiunii provizorii pentru sora medicală cu mâini reci și mișcări precise și evită discret legăturile amoroase, mai ales că-n general se temea de agresivitatea femeilor. Se obișnui repede cu abstinența. N-a fost o nenorocire, fiindcă era alegerea lui personală. Se întâmpla uneori să-i placă o soră medicală sau o doctoriță tinerică și știa foarte bine că ele l-ar fi acceptat imediat, doar un cuvânt să le fi spus, dar vederea pătrunzătoare îi era mult mai dragă.

2

Pe lângă devotamentul pentru medicină, bărbații din familia Kukoțki mai aveau o trăsătură care ieșea din comun: își procurau nevestele așa cum se capturează prada de război – străbunicul se căsătorise cu o prizonieră turcoaică, bunicul se alesese cu o cercheză, tatăl cu o poloneză. Era o tradiție de familie ca nevestele să fie frumoase din cale-afară. Adaosul de sânge străin schimbase însă prea puțin fizionomia bărbaților moștenită din moși-strămoși – masivi, fălcoși, cu chelii apărute devreme. Portretul lui Avdei Fiodorovici pictat de un anonim, cu siguranță de ucenicul neamț al pictorului, tablou păstrat și astăzi de urmașii lui Pavel Alekseevici, era dovada clară a sângelui viguros care însoțea trăsăturile de familie de-a lungul timpului.

Pavel Alekseevici se însură și el cu un fel de captură de război – pe nepusă masă, fără să stea pe gânduri. Elena Gheorghievna, nevasta lui, nu era nici prizonieră, nici ostatică. O văzuse pentru prima dată pe masa de operație, în orășelul siberian V., unde fusese evacuată clinica pe care o conducea el. Femeia era într-o situație așa de disperată, încât Pavel Alekseevici și-a dat seama că viața ei, al cărei chip nici măcar nu-l văzuse, nu se afla în puterea lui. O aduseseră cu salvarea prea târziu, mult prea târziu.

A fost chemat în timpul nopții de Valentina Ivanovna, chirurgul de gardă, o foarte pricepută doctoriță, care știa prea bine că Pavel Alekseevici avea încredere în ea, dar știa la fel de bine că avea de-a face cu un caz deosebit. A trimis după el acasă, să-l scoale și să-l aducă la clinică. Când el a intrat în sala de operație cu mâinile în sus, pregătite pentru intervenție, Valentina Ivanovna secționa cu scalpelul suprafața bine delimitată.

Pavel Alekseevici stătea în spatele ei. Vederea pătrunzătoare se declanșă de la sine, și el nu mai văzu câmpul operator unde trudea Valentina Ivanovna, ci corpul femeii în întregime, coloana vertebrală neobișnuit de dreaptă și flexibilă, toracele foarte îngust cu coaste subțiri, cu diafragma aflată puțin mai sus decât în mod obișnuit, mușchiul inimii contractându-se rar, luminat de o flacără străvezie, de un verde spălăcit.

Îi văzu corpul și i-l îndrăgi pe loc, fără ca nimeni să înțeleagă de ce, fără ca el să poată explica senzația stranie care-l încerca. Îi îndrăgi chiar și partea mai întunecată de la vârful plămânului drept, urmare a unei tuberculoze suferite în copilărie, i se păru c-o știa bine, așa cum ne e familiar conturul petei de pe tapetul de la căpătâiul patului în care dormim seară de seară.

Nu se simțea în largul său să se uite la chipul femeii după ce văzuse cum arăta pe dinăuntru, și cu toate acestea îi privi fața în fugă pe deasupra cearșafului alb cu care era acoperită până la bărbie. Apucă să-i vadă sprâncenele brune cu puful de la rădăcina nasului și nările mici. Și paloarea de culoarea cretei. Se simți atât de jenat, încât își coborî privirea acolo unde trebuia să fie intestinul răsucit, de culoarea sidefului. Apendicele de forma viermelui

plesni, puroiul se răspândi în abdomen. Peritonită. Exact același lucru îl constată și Valentina Ivanova.

Numai că el văzu înăuntru o flacără slabă, galben-rozalie, aproape caldă la pipăit, având un vag miros de flori, luminând femeia, fiind, de fapt, parte din ea.

Și mai văzu cât de fragile îi erau articulațiile coxo-femurale din cauza capului de femur nu îndeajuns de bombat... Să-ți vină să te iei cu mâinile de cap, nu alta. Și are bazinul așa de îngust, încât te poți aștepta la o întindere sau o fisură în timpul nașterii. Dar uite că uterul e bine dezvoltat, roditor... Înseamnă că s-a descurcat cândva... Puroiul ajunsese la ovare și la uterul alarmat, întunecat de durere. Inima bătea slab, dar în ritm potolit, în schimb uterul emana groază. Pavel Alekseevici știa de multă vreme că fiecare organ avea simțul său... Putea oare să spună asta cu voce tare?

„E clar, n-o să mai ai parte de o naștere...", zise în gând Pavel Alekseevici, încă neștiind cine ar putea fi tatăl copilului nenăscut al femeii care murea sub ochii lui. Își scutură capul ca să alunge imaginile fantomatice... Valentina Ivanovna ajunse la apendicele de forma viermelui. Era plin de puroi...

— Totul trebuie curățat... Înlăturat...

Să nu-l extragă. Blestemată profesie, își zise Pavel Alekseevici înainte de a lua instrumentele din mâinile Valentinei Ivanovna.

El știa că niște flacoane de penicilină americană se aflau la Ganicev, directorul spitalului. Era un hoț de samsar, dar avea obligații față de Pavel Alekseevici... O să i le dea oare?

3

În primele zile, când Elena nu era nici moartă, nici vie de tot, Pavel Alekseevici trecea s-o vadă în locul retras din salon, izolat cu un paravan, îi făcea injecții cu penicilina destinată soldaților răniți și furată de la ei în două rânduri. Încă nu era conștientă. Acolo unde se afla ea, erau unii care vorbeau, jumătate oameni, jumătate plante, și la subiectul în discuție ea participa aproape ca

eroină principală. Așezată cu grijă pe o uriașă pânză albă, simțea că ea însăși era pânza aceea și că niște mâini ușoare făceau ceva, o coseau parcă, în orice caz, simțea înțepăturile acelor micuțe, mai degrabă plăcute.

Erau și alții pe lângă țesătorii binevoitori, unii dușmănoși, posibil în uniforma gestapoului, și-i voiau moartea, și mai mult decât atât, mai rău decât moartea. Totodată cineva îi șoptea că toate astea sunt doar în imaginația ei, că sunt pe jumătate minciuni, și că va veni cineva care îi va dezvălui adevărul. În orice caz, ea pricepu că tot ce i se întâmpla avea legătură cu viața și cu moartea ei, dar că era vorba de ceva mult mai important, legat de imediata descoperire a adevărului ultim, mai important decât viața însăși.

Auzi la un moment dat o discuție. O voce gravă de bărbat se adresa cuiva cerând ceva legat de biochimie. Vocea unei femei bătrâne se opunea. În mintea Elenei biochimia însemna un recipient de sticlă cu mici tubulețe colorate, zornăitoare, legate în chip misterios de o imagine de la munte, în care totul se petrecea...

Apoi dispărură brusc și peisajul muntos, și tubulețele colorate, și ființele imaginare, și simți că-i apasă ușor cineva încheietura mâinii. Deschise ochii. Îi miji din cauza luminii prea puternice, de-a dreptul supărătoare. Bărbatul, a cărui față îi păru cunoscută, îi zâmbi:

— Ei da, stăm bine, Elena Gheorghievna.

Pavel Alekseevici rămase uluit: era exact în situația în care vedea un detaliu mai mare decât întregul; femeia avea ochii cu mult mai mari decât restul feței.

— Pe dumneavoastră v-am văzut acolo? îl întrebă ea.

Vocea îi era firavă, aproape că nu se auzea, ca zgomotul de pânză.

— Se prea poate.

— Taniecika unde-i? continuă ea să-l întrebe, dar nu auzi răspunsul, fiindcă începu să plutească iar printre pete colorate și plante vorbitoare.

„Taniecika, Taniecika, Taniecika“, cântară vocile, și Elena se liniști: totul era în ordine.

Își reveni complet după un timp. Toate își găsiră locul lor: boala, operația, salonul. Doctorul grijuliu care n-o lăsase să moară.

A venit s-o vadă Vasilisa Gavrilovna, avea albeață la ochi și era legată cu broboadă neagră, trasă pe frunte până la sprâncene, i-a adus suc de răchițele și pesmeți negri. I-a adus fetița de două ori s-o vadă.

Doctorul a vizitat-o la început de două ori pe zi, pe urmă a venit numai la vizita de dimineață, cum proceda cu toți bolnavii. Paravanul a fost scos. Elena a început să se ridice din pat și să se ducă la chiuveta de la capătul coridorului.

Trei luni a ținut-o Pavel Alekseevici în spital.

La vremea aceea, Elena stătea cu chirie într-o chichineață de casă din lemn, plină de mucegai, ocupând un colțișor în spatele unei perdele de stambă. Proprietara, cu înfățișarea la fel de prăpădită, era îngrozitor de arțăgoasă. Alungase patru chiriași până la Elena. Orașul siberian, abia numărând cincizeci de mii de suflete până la război, gemea acum de evacuați: uzina de armament unde lucra la un birou de construcții Elena, Institutul de Medicină cu clinicile și două teatre. Dacă nu puneai la socoteală barăcile cu deținuți din zona suburbană, nu găseai nici o locuință construită ca lumea în anii puterii sovietice. Oamenii umpluseră fiecare cotlon, fiecare văgăună, stând înghesuiți ca sardelele.

În ajunul externării Elenei, doctorul veni la casa ei cu mașină de serviciu și cu șofer. Proprietara, speriată la vederea mașinii, se ascunse în cămară. La bătaia în ușă îi deschise Vasilisa Gavrilovna. Pavel Gavrilovici îi dădu bună ziua – îl trăsni mirosul de lături și mizerie. Fără să-și scoată cojocul, făcu câțiva pași, dădu la o parte perdeaua și aruncă o privire în cuibul lor prăpădit. Tania stătea pe un pat mare cu o pisică albă în brațe și se uita speriată la el, dar cu interes.

— Haideți repejor, adunați-vă lucrurile,Vasilisa Gavrilovna, ne mutăm în altă casă, zise doctorul mirat el însuși de decizia neașteptată.

Era imposibil să lase bolnava într-o asemenea groapă de gunoi, după boala grea suferită, scăpată de belea printr-un miracol.

În cincisprezece minute toate lucrurile din gospodăria lor au fost puse într-un geamantan mare și o boccea, Tania s-a îmbrăcat, și cele trei frumoase, inclusiv pisica tânără, se așezară pe locul din spate al mașinii.

Pavel Alekseevici le duse la el acasă. Clinica ocupa o veche casă cu curte, locuința lui aflându-se într-o anexă. Acolo fuseseră cândva locuința și bucătăria servitorilor. Soba de gătit uriașă fusese refăcută și acum se pregătea aici mâncarea bolnavilor. Separaseră bucătăria printr-un perete și-i dăduseră lui Pavel Alekseevici două cămăruțe cu intrare separată. El instală familia Elenei într-una din camere.

În prima seară Vasilisa, rămasă doar cu Taniecika, Elena urmând să se externeze a doua zi, își făcu rugăciunea obișnuită și se lungi alături de fata adormită pe patul tare de spital. Era singura care-și bătea capul încercând să ghicească încotro se îndreptau lucrurile... Ah, Elena, Elena, bărbatul tău e încă în viață...

Presupunerea îi fu confirmată a doua zi, când Elena, traversând curtea, intră în locuința lui Pavel Alekseevici. Arăta slabă, străvezie, zâmbea cam tulburată și dezorientată, chiar puțin vinovată. Dar în ziua aceea Vasilisa Gavrilovna nu avu motive să intre la bănuieli sau să-i facă reproșuri – ele apărură câteva zile mai târziu. Era de mirare cum de fata putea să simtă fiorul dragostei la prima vedere, când nu avea nici o experiență în relațiile cu bărbații.

Gerul cumplit dură toată luna februarie. În locuința lui Pavel Alekseevici ardea focul din greu, femeile se dezmorțiră pentru prima dată după lunile în care înduraseră frigul. Se prea poate ca tocmai căldura dată de lemnul uscat, căreia îi duseseră dorul, să-i fi încălzit inima Elenei, în orice caz, ea simți cum o cuprinde dragostea fierbinte pentru Pavel Alekseevici, o dragoste cum nu mai cunoscuse până atunci. Căsătoria cu Anton Ivanovici i se părea păguboasă și neadevărată acum, când o privea de sus, de la înălțimea celor aflate despre dragoste și despre ea însăși. Nu lăsa s-o tulbure nici cel mai mic gând la bărbatul ei, amâna de la o zi la alta momentul când trebuia să recunoască cinstit adevărul dureros. La toate astea se adăuga, agravând situația, faptul că nu mai primise scrisori de la el de jumătate de an și nici ea nu-i mai scri-

sese de o lună, fiindcă nu-i putea spune adevărul și nici nu putea să-l mintă...

La cinci și jumătate dimineața, Pavel Alekseevici aducea o găleată de apă caldă de la bucătăria spitalului – un lux de neînchipuit care amintea de baia de pe vremuri plină cu șampanie – și aștepta după ușă să se spele Elena, apoi se spăla și el. Aducea o a doua găleată pentru Vasilisa Gavrilovna și Taniecika, arunca lemne în focul care ardea aproape neîntrerupt. Vasilisa aștepta în a doua cameră până plecau cei doi, se prefăcea că doarme. Elena știa prea bine că Vasilisa, păsăruică trezită devreme, își mormăia rugăciunea în toiul nopții.

Nu iese fiindcă nu vrea să vadă cum îmi fac de cap, își zicea Elena. Și zâmbea. Dimineața se simțea nespus de fericită și liberă. Știa că-n drum spre fabrică totul începea încet, încet să capete culori întunecate, și la sfârșitul zilei nu mai rămânea nimic din fericirea dimineții – sentimentul de vină și de rușine devenea sâcâitor spre seară și nu-i trecea până când Pavel Alekseevici n-o strângea tare în brațe noaptea.

El împlinise patruzeci și trei de ani. Elena avea douăzeci și opt. Era prima și singura femeie din viața lui care nu-i respingea darul dat de natură, privirea pătrunzătoare. După prima noapte petrecută de ea în camera lui, el își zise: „Ajunge! Să nu mai văd vreodată mai mult decât ce văd ceilalți doctori. Nu vreau s-o pierd..."

Deși darul său avea legătură cu misoginismul, Elena, oricât ar părea de ciudat, era exceptată. Cu toată împotrivirea lui, Pavel Alekseevici continua să vadă ca și înainte pulsațiile colorate ale vieții ascunse înăuntrul corpurilor.

„Se vede treaba că și El a îndrăgit-o", trase concluzia Pavel Alekseevici.

Vestea că murise soțul Elenei, Anton Ivanovici Flotov, veni la o lună și jumătate de când ea rămăsese să înnopteze la Pavel Alekseevici. Îi aduseră înștiințarea scrisă într-o dimineață, când Elena era plecată la uzină. Vasilisa se sătură de plâns în ziua aceea – nu-l iubea pe Anton și acum își reproșa antipatia ce i-o purtase.

Seara puse înștiințarea în fața Elenei. Aceasta încremeni. Ținu o vreme în mână hârtia îngălbenită, cu scrisul neclar.

— Doamne! Cum o să trăiesc de-acum înainte? zise ea arătând cu degetul data morții scrisă de vreun furier cu cifre mari și drepte. Vezi ce dată e?

Era exact ziua în care ea rămăsese să înnopteze pentru prima oară la Pavel Alekseevici.

Pavel Alekseevici, cu spatele lat în halatul de chirurg care-i venea turnat, închis cu șnururi pe gâtul gros, reușise până atunci să umbrească lumea întreagă, chiar și pe Anton, soțul răposat, cu ochii lui reci pe fața cu obrajii supți, lipsiți complet de carne flască.

Din momentul acela, dragostea Elenei pentru Pavel Alekseevici avea să fie condimentată cu sentimentul unei vinovății ireparabile față de Anton, mort tocmai în ziua în care-l înșelase.

Vasilisa interpretă altfel cifra – se împlinise sorocul.

— Nici eu n-am a mă ruga, nici tu văduvă a sta, se tângui ea.

După câteva zile, Vasilisa ceru învoirea să plece – era una dintre plecările ei misterioase, mai degrabă anunțate decât cerute. Trăind mulți ani împreună cu ea, Elena îi știa purtarea ciudată – dispărea pe neașteptate o săptămână, două, trei, apoi apărea tot pe neașteptate. De data asta nu putea s-o învoiască: nimeni nu primea zile de concediu la biroul unde desena cu mâna ei ușoară schițele pentru cutia de transmisie îmbunătățită a modelului perfecționat de tanc. Legile războiului nu permiteau excursiile prin țară și-n plus, nu avea cine să stea cu Tania...

4

Cu mintea lui pătrunzătoare, deși absorbit de profesie, de practica medicală, Pavel Alekseevici judeca cu destulă luciditate viața oamenilor din jurul său. Se bucura, bineînțeles, de privilegiul profesiei și al funcției de director al unei mari clinici, dar avea ochi

și pentru viața mizeră a personalului medical, pentru mâncarea insuficientă servită la maternitate, pentru frigul de acolo, pentru lipsa medicamentelor și pansamentelor... Le văzuse pe toate și până să înceapă războiul, dar acum nu se știe de unde apăruse ideea că după război situația avea să se schimbe radical, că va fi mai bine, mai drept...

Poate că tocmai profesia lui, contactul permanent cu nașterea omului și participarea nemijlocită la această dramă a naturii – prezența lui chiar în momentul culminant, venit cu iuțeala fulgerului, când fătul iese din șanțul sângerând, din bezna uterului, din neant –, toate astea erau prezente în felul lui de a fi și a simți, în felul lui de a gândi: știa că omul e fragil, dar și rezistent peste măsură, dincolo de puterea de rezistență a altor organisme vii. Își zicea că ar fi interesant de știut dacă doctorii și zoologii încercaseră să cerceteze împreună problema...

„Sunt perfect convins că nici un câine n-ar suporta tot ce suportă omul", gândea în sinea lui Pavel Alekseevici.

Își punea întrebări ca orice om de știință, a cărui primă calitate este să formuleze raționamente corecte: urmărea atent cercetările moderne din fiziologie și embriologie, și nu înceta să-l mire acțiunea neobosită a legii, puțin exagerată, care determină viața omului încă din pântecul mamei, lege conform căreia fiecare eveniment perceptibil se produce cu mare precizie – nu de săptămâni și zile, ci de ore și minute. Mecanismul de ceasornic funcționa atât de precis, încât, exact la șapte zile, embrionul, reprezentând o aglomerare de celule de același fel, se desfăcea în două învelișuri, unul intern și altul extern, și cu ele se întâmplau lucruri uimitoare – se curbau, se legau ca șnururile, se răsuceau, formau noduri și balonașe, partea din afară intra înăuntru, și toate astea se întâmplau de milioane și milioane de ori la rând, cu o precizie nemaivăzută... Cine și cum dădea comenzile care făceau să se dezlănțuie spectacolul uluitor?

Marea deșteptăciune fără nume stătea în faptul că dintr-o singură celulă formată din ovulul aproape imobil și ușor umflat, înconjurat de cununa strălucitoare a celulelor foliculare, și din spermatozoidul cu vârful ascuțit, în formă de fus, și coada vibratilă,

ieșea inevitabil o ființă omenească de jumătate de metru, de trei kilograme, care urla lipsită complet de rațiune, iar din ea, supunându-se aceleiași legi, creștea un geniu, o scursură de om, o femeie frumoasă, un criminal sau un sfânt...

Și tocmai pentru că el știa multe lucruri, mai bine-zis știa tot ce se cunoștea la vremea aceea pe tema asta, își reprezenta mult mai bine decât alții din ce zeamă cosmică se ivea fiecare Katia și fiecare Valerik.

În biblioteca tatălui se găseau o mulțime de cărți de istorie a medicinei, și-i plăceau grozav urmele lăsate în medicină de Antichitatea atât de dragă lui: se bucura, rămânea uimit, râdea uneori de ideile năstrușnice ale colegilor lui dispăruți de mult timp, fie ei preoți păgâni din Egiptul antic, fie meșteri dibaci din Evul Mediu care făceau flebotomii sau operații cezariene și scoteau bătături la același preț.

În tinerețe dăduse peste textul scrisorii lui Berossos, preot și doctor din Babilon, în care acesta îi explica elevului său că se împliniseră treizeci de ani de când steaua Tișla intrase în constelația Sipparu, și de atunci băieții se nasc mult mai voinici, mai agresivi, și parcă țin în mână sulițe... „Nu-i de mirare, scria mai departe doctorul, că în ultimii zece ani se duc războaie neîntrerupte, și băieții războinici nu mai pot fi plugari. Dă de gândit faptul că zeița Lamassu, păstrătoarea arhivei, copiază tabelele destinelor."

Pavel Alekseevici a consultat la vremea aceea îndreptarele nemțești ca să afle cine era Lamassu, cea care transcria destinele generațiilor. A reieșit că era zeița răspunzătoare de placentă. L-a uimit deificarea diferitelor organe și sentimentul, complet pierdut în timpurile moderne, al legăturii cosmice dintre pământ, cer și corpul omenesc. Și s-a întrebat, după ce a îndepărtat superstițiile înduioșătoare, dacă există o însușire comună prin care să poată fi identificată o generație. Numai factorii sociali erau determinanți? Sau poate influența stelelor, a alimentației, a compoziției apei, de ce nu? Vorbea și Kalințev, profesorul lui Pavel Alekseevici, despre pruncii atonici născuți la începutul secolului.

Îi descria ca fiind lipsiți de energie, ușor somnolenți, cu pungi moi sub ochi, cu gura întredeschisă și mânuțe moleșite de îngeraşi. Bineînțeles că nu semănau cu cei de acum, care au pumnișorii puternici strânși zdravăn, degetele de la picioare strânse și ele, cu mușchii micuți încordați. Hipertonici. Au poziția boxerului – își apără capul cu pumnișorii strânși. Copii înspăimântați. Or fi având ei mai multă vitalitate, dar de cine se apără? De la cine așteaptă să primească lovitura? Ce-ar fi zis despre ei Berossos, învățatul din Babilon, preotul zeiței Lamassu?

Reflecțiile despre copiii speriați îl duseră pe Pavel Alekseevici în altă zonă: cu gândul la apropiații lui, constată că erau și ei înspăimântați. Mulți dintre ei păreau că ascund un fapt rușinos, legat de origine sau de rudenie, sau, nefiind în stare să-l ascundă, trăiau așteptând să fie pedepsiți pentru o crimă neînfăptuită. Valentina Ivanovna, mâna lui dreaptă, ajutorul lui, provenea dintr-o familie de negustori bogați, un alt coleg se purta ca atins de ciumă fiindcă avea sânge nemțesc, femeia de la registratura clinicii avea un frate care emigrase în 1918. Elena, abia apărută în viața lui, îi mărturisise că părinții ei muriseră în lagăr, și ea era cât pe ce să aibă aceeași soartă, dar scăpase ca prin minune datorită bunicii care o adoptase în ajunul strămutării părinților în Altai. Până și Vasilisa Gavrilovna, femeie simplă, trăia cu secretul său de nepătruns. Fiecare avea un motiv să tacă, fiecare aștepta să fie demascat.

Odată cu începutul războiului, frica nelămurită, aproape mistică, făcu loc unei frici mult mai reale, hrănită din zbuciumul pentru viața bărbaților plecați pe front. Erau uciși de nemți, dușmani în carne și oase, dușmani de când lumea. Bărbații care luptau și mureau pe front își apărau nu numai țara, dar își apărau, într-o oarecare măsură, familiile de spaimele din trecutul apropiat: organele vigilente păreau să fi uitat de bunicile bogate, de bunicii prea culți și de rudele din străinătate. Veștile despre moarte îi făceau pe toți egali în durere. Orfanii înfometați și înghețați de frig ai celor uciși pe front erau egalii copiilor celor arestați. Viitorul oamenilor era legat de victoria în război, speranțele lor nu mergeau

mai departe. Dragostea lui Pavel Alekseevici și a Elenei, aflată la început, aproape tăcută, consumată în șoapte și-n trosnetul lemnelor din sobă, îi cuprinse atât de tare, încât lăsară la o parte gândurile despre viitor: frica lor nu era atât de mare.

5

Pavel Alekseevici o înfie pe Taniecika imediat după căsătorie și „o puse la inimă", cum zicea Vasilisa. În fetița „lui" părea că se adunaseră miile de nou-născuți ajutați de el să vină pe lume: îi scosese afară, îi extrăsese în urma operației, îi salvase de la asfixie, de la traumatisme craniene și de la alte vătămări. Destul de frecvente în timpul nașterii. Erau însă în grija lui doar pentru o clipă, își consuma multă energie, își dădea toată osteneala, apoi ei dispăreau, și nu mai apuca să-i vadă cum încep să râdă, cum își studiază degetele, cum se bucură la vederea părinților, a tetinei, a biberonului.

Pavel Alekseevici putea să vadă cum se manifesta temperamentul nou-născutului chiar din primele ore de viață – dacă avea voință puternică sau era pasiv, încăpățânat sau leneș. Dar trăsăturile discrete ale personalității nu apăreau de obicei în primele zile, când pruncul se odihnea după efortul titanic al nașterii și al trecerii într-o nouă existență. Știa multe despre nou-născuții altora, dar habar nu avea ce se întâmplă cu copilul ajuns în casa lui. Descoperirea făcută era de-a dreptul uluitoare.

Tania abia împlinise doi ani, și Pavel Alekseevici putea să-i fie bunic după vârstă. Inima îi sălta de bucurie, se înduioșa ca bătrânii pentru fiecare nouă schimbare petrecută în viața copilului. Observa ba un pliu nou la încheietura mâinii, ba o adâncitură la mijloc, în zona șalelor, ba că părul închis la culoare nu avea peste tot aceeași nuanță de castaniu-brun, ci doar după urechi era castaniu mai deschis, părând să fie de alt soi.

Cuvintele noi, gesturile noi și dezvoltarea intelectului la omulețul de doi ani îi stârneau interesul plin de iubire părintească.

Nu-i trecea deloc prin minte că o altă femeie ar putea să-i facă un copil al lui, poate un băiat, care să nu moștenească părul castaniu al unui tată străin, ci să aibă părul lui deschis la culoare, tendința să cheleasca și forma ciudată a mâinii cu palmele late și cu degetele ascuțite în dreptul unghiilor, și să-și însușească profesia lui.

Nu și nu, chiar dacă Elena ar putea să nască, nu era deloc convins că o să supună iubirea sa pentru Tania la tot soiul de experimente și comparații. Îi zisese și Elenei: nu pot concepe să am un alt copil, fetița noastră e o adevărată minune.

E greu de spus ce se întâmplă – dacă un copil e reușit datorită dragostei nemăsurate și dezinteresate cu care îl înconjoară părinții sau, dimpotrivă, dacă un copil reușit face să se nască în sufletul părinților tot ce au ei mai bun. Tania creștea într-o atmosferă de dragoste, și-n trei erau foarte fericiți. Vasilisa, deși făcea parte din familie, era un adaos în geometria triunghiului, îi dădea un plus de trăinicie.

Câteodată, când Tania se scula înaintea părinților, intra pe furiș în camera lor, plonja între ei ca un peștișor de cârpă și cu glas de copil somnoros și fericit cerea „să ne mirosim și să ne dăm pupicuri". Începuse să vorbească devreme și cuvântul „pupic" însemna pentru ea o joacă de om mare, în stare să-și râdă de el însuși, de fărâma de copil din el.

— Aici, aici și aici, arăta ea cu degetul la frunte, la obraz și la bărbie și, primind sărutările părinților ca pe un tribut la care avea dreptul, alegea cu un aer serios și amuzat un loc pe obrazul țepos al lui Pavel Alekseevici, unde putea să-i dea un pupic.

În anii de școală ai Taniei, obiceiul sărutului se transformase într-o îmbrățișare de rămas-bun înainte de plecare. Atingerile de-o clipă, aparent neînsemnate, întăreau țesătura vieții de zi cu zi.

Pavel Alekseevici, de obicei foarte reținut în relațiile cu ceilalți, chiar și cu soția lui dragă, urmărind riguros să nu încalce limitele bunei cuviințe în vorbă și gesturi, îi vorbea Taniei cu giugiuleli de om bătrân: „Dulce vișinică", „vrăbiuța tatii", „veveriță cu ochi negri", „merișor urechiat" – cuvinte dintre cele mai

banale de plante din ierbar și de animale de la grădina zoologică revărsate asupra copilului. Taniei îi plăceau grozav, avea și ea o garnitură de vorbe de alint pentru tatăl ei: „Cățelul meu cel mai grozav“, „Behemot Behemotîci“, „peștișor mustăcios“.

Pavel Alekseevici punea multă pasiune în răsfăț. Elena era nevoită uneori să-i taie elanul. Se întâmpla ca el să intre într-un magazin de jucării și să cumpere tot ce se găsea pe tejgheaua sărăcăcioasă. Răsfățul lui fără limite nu părea să-i dăuneze Taniei, care nu avea dorințe imperioase, dincolo de orice limită, cum au în general copiii.

Lui Pavel Alekseevici i se părea că orice țesătură era prea grosolană pentru pielea fetiței, că ghetuțele o băteau, că șalul îi strângea gâtul prea tare. Își muta privirea la soția lui și i se strângea inima văzând-o atât de plăpândă, atât de delicată, voia să le ocrotească pe amândouă îmbrăcându-le în mătase și-n puf, înfofolindu-le în blănuri... Ciudată era nepotrivirea între deprinderile lui austere, regimul de viață aspru și dur al chirurgului, obiceiul Elenei de a se mulțumi cu cât mai puțin și mai prost, purtare firească pe care nimeni nu i-o lua în seamă, precum și zgârcenia și severitatea cu care Vasilisa o trata pe Tania – toate astea la un loc deci nu se potriveau cu dorința arzătoare a lui Pavel Alekseevici de a-și ține soția și fiica sub un clopot de sticlă, ca să le ferească de curent, de grosolănii, de asperitățile vieții atât de scurte.

Aproape de începutul lui septembrie 1944, Pavel Alekseevici se întoarse odată cu clinica la Moscova. În apartamentul Elenei din pasajul Triohprudnîi, în care urmau să locuiască, fuseseră instalați niște enkavediști mărunți, și tânăra familie Kukoțki se văzu nevoită să ocupe locuința de serviciu a lui Pavel Alekseevici, unde el își dusese traiul modest de unul singur înainte de război. Era un demisol destul de spațios, dar umed, nu prea indicat pentru copil. Și parcă înadins ca să demonstreze îngrijorarea părinților pentru sănătatea ei, Tania era mereu răcită și tușea încontinuu.

Viața de familie a soților Kukoțki era atât de fericită, încât până și sănătatea precară a Taniei adăuga o nuanță specială intimității lor. Când se întorcea de la clinică, primul cuvânt al lui Pavel Alekseevici, care-i trăda îngrijorarea, era: „A tușit?“

Vasilisa ridica din umerii costelivi: „Asta-i a copiilor, tușesc, păi cum…“

„N-are pic de inimă bătrâna“, își zicea doctorul în sinea lui în vreme ce-și scotea paltonul uriaș, cu tot frigul adunat în el, și, din cauza aerului rece, o gonea pe Tania, care-și scotea nasul afară pe coridor.

6

Pavel Alekseevici, asemenea răposatului său tată, avea însușirile unui om de stat și era tratat ca atare. Gradul de ofițer al tatălui din vremea țarului aruncase o umbră serioasă asupra carierei lui Pavel Alekseevici, dar al Doilea Război Mondial îndreptase parcă lucrul ăsta supărător din biografia sa: deși militar, tatăl lui fusese doctor, și unde mai pui că murise în războiul cu nemții. Acum, când țara se lupta iar cu fiii aceloraşi nemți, îi iertară originea suspectă ca fiind o faptă caducă. La puțin timp după întoarcerea la Moscova, Pavel Alekseevici fu chemat la minister, unde îi propuseră să întocmească planul pentru sănătatea publică în vremuri de pace, exact în domeniul ocrotirii sănătății mamei și copilului. Războiul era pe sfârșite, și deși nu înființaseră comisia, se presupunea că el o va conduce cândva. Încăpură pe mâna lui Pavel Alekseevici datele statistice – adunate fără știință de carte, parțial false și incomplete, dar scoțând la iveală într-o oarecare măsură situația demografică dramatică. Nu era vorba numai de pierderea ireparabilă a unei mari părți a populației masculine și, în consecință, a scăderii natalității. Mortalitatea la copii era foarte mare, mai ales la copiii de vârstă fragedă. La toate astea se adăuga numărul mare de femei de vârstă fertilă care mureau din cauza avorturilor ilegale, fapt neînregistrat de statistica oficială, dar bine cunoscut oricărui medic practician. Întreruperile de sarcină fuseseră interzise oficial în 1936, aproape odată cu adoptarea Constituției staliniste.

Această interdicție îl afecta mult pe Pavel Alekseevici în munca sa: aproape jumătate din operațiile urgente erau urmarea avorturilor ilegale. Nu existau practic mijloace anticoncepționale.

Medicul era obligat să examineze fiecare femeie adusă cu salvarea „în vederea constatării avortului ilegal“ – fapt care atrăgea după sine ancheta judiciară. Pavel Alekseevici evita asemenea denunțuri mascate și scria în anamneză cuvântul demascator „avort ilegal“ numai în cazul decesului pacientei. Dacă femeia era salvată, în urma unui asemenea diagnostic ajungeau pe banca acuzaților și victima, și persoana care folosise procedeele vechi de când lumea. Câteva sute de mii de femei împânzeau lagărele din cauza acestui articol din lege.

Programul vast pe care trebuia să-l elaboreze Pavel Alekseevici viza atât aspecte medicale, cât și sociale.

Programul semăna cu un plan de inspirație divină, la care subscriseseră altădată cei mai buni fii ai patriei, și romanticii, și oamenii fără minte, o întreagă galerie de personaje dintre cele mai interesante, de la cneazul Kurbski la Ceaadaev. Ba până și tatăl său, Aleksei Gavrilovici Kukoțki, fusese unul dintre amatorii de planuri utopice.

Pavel Alekseevici prevăzuse că vor fi schimbări ale familiei tradiționale, se așteptase să apară un număr mare de mame singure, considerând existența lor un fenomen inevitabil și chiar folositor societății.

Pe măsură ce lucra, proiectul lua amploare și se transforma într-o adevărată utopie, printre ideile fanteziste ale acesteia făcându-și loc și idei judicioase, progresiste. Era prevăzută în planul lui organizarea unui serviciu de protecție a părinților, educația culturală civilizatoare a tinerilor și înființarea unei rețele de case-sanatorii pentru copii, instituții în care educația să se facă pe baze științifice, în vederea dezvoltării fizice și psihice armonioase a copiilor. Ideile semănau bine cu ideile din pedologie, știință interzisă încă din anii treizeci, și chiar cu ideile lui Cernîșevski. Nu era uitată nici consultația medicală genetică, planificată să fie încredințată prietenului său din copilărie, medicul genetician Ilia Goldberg.

Ministru al sănătății era la vremea aceea o femeie în vârstă, funcționară cu experiență, om de partid din creștet până la tălpi, învechit în rele, singura femeie din guvern. O porecliseră

de ani buni Koniaga[1], după felul cum suna numele de familie și după neastâmpărul și îndârjirea ei de a merge neabătută în direcția indicată. Îi cam plăcea porecla și adesea, când își permitea să bea zdravăn într-un cerc restrâns, zicea satisfăcută pe un ton sentențios:

— Da, da, femeia rusă, iapă care face ouă, totul îi stă în putere!

Era fără îndoială personajul cel mai important din țară, simbolul egalității în drepturi a femeilor cu bărbații, întruchiparea zilei de 8 Martie, dacă nu punem la socoteală femeile intrate în mitologie: Rosa Luxemburg, Clara Zetkin, Zoia Kosmodemianskaia și veșnic tânăra Liubov Orlova. Semnificativ era faptul că toate, inclusiv Koniaga, nu aveau copii.

La început, când proiectul restructurării sănătății publice abia era pus la cale, Koniaga îl susținu din răsputeri, dar pe măsură ce căpătă mai multă amploare, ea păru să-și tempereze avântul. De fapt era speriată. Proiectul cuprindea măsuri prea radicale, avea nevoie de finanțare serioasă, și, lucrul cel mai important, trebuia cineva să-și asume riscul. Oarbă, surdă și mută în unele situații, Koniaga avea o sensibilitate supraomenească pentru starea de spirit a elitei conducătoare, interpretând-o ca fiind interes de stat. Simțea cu mirosul ei special că statul nu era interesat în momentul acela de obstetrică și ginecologie, nici măcar de ocrotirea mamei și a copilului, ci de sfere mult mai înalte.

Academicianul Oparin, de exemplu, explicase deja cum din materia moartă rezultă materie vie prin descărcarea electrică, scoasă din pălărie cu ajutorul învățăturii lui Marx-Engels despre supa primordială formată din molecule proteice devotate ideologiei. Un alt academician, Lîsenko, aproape că supunea natura poruncilor sale de vrăjitor, și ea promitea ferm să reacționeze adecvat la amenințarea cu biciul și la dusul cu zăhărelul. Al treilea academician, Lepeșinskaia, cunoscută în lumea întreagă, tocmai ce învinsese bătrânețea la fără cinci minute, și la fără zece – însăși moartea. Atomul acceptase să devină pașnic, râurile erau gata să

1. Iepșoară.

curgă în direcția care trebuia, și nu cum li se năzărea lor. Știința sovietică, știința medicală în particular, progresase și fără anularea ucazului nefericit, iar marele cârmaci al tuturor timpurilor și popoarelor, vârându-și mâna stângă paralizată la piept, primea cu dreapta funcțională, zâmbind viclean, buchetul de imortele din mâinile fetiței bălaie, care pe urmă se va dovedi, din datele anchetei penale, că era evreică.

Doctorul chelios se ducea în fiecare săptămână la minister și-l sâcâia pe ministru cu întrebarea zilei: a înaintat proiectul superiorilor? Nu, nu și iar nu! La momentul ăsta ea nu putea nicicum să meargă la cei de sus. Venind pe nepusă masă, nu vor pricepe nimic și vor interpreta în felul lor. Unde mai pui că-n mod obișnuit, ideile circulau invers, nu de jos în sus, ci de sus în jos. Despre restructurarea sănătății publice uitaseră deocamdată, și nu ea trebuia să le-o amintească. Koniaga frâna cum putea proiectul, nici o hotărâre nu trecea fără să fie discutată în Comitetul Central al partidului, și cu inima ei sensibilă, socotea că e mai avantajos să aștepte. Pavel Alekseevici izbuti să facă ceva după multă insistență și după mai mult de un an pierdut în discuții sterile cu ministrul: o faptă deloc etică în concepția birocraților și militarilor. Trimise o scrisoare oficială Comitetului Central al partidului, în numele lui X, membru al Biroului Politic, care se ocupa problemele sociale. Peste capul ministrului sănătății... În conformitate cu standardele acceptate, scrisoarea începea cu descântecul „Sub conducerea...", dar era scrisă într-o limbă ieșită din uz, ireproșabilă, cu argumente spuse răspicat, pe baza statisticii ucigătoare la propriu și la figurat.

Pavel Alekseevici se limită de data asta la o singură temă – nu trimise tot proiectul, ci numai fragmentul referitor la problema cea mai dureroasă în opinia lui, la autorizarea avorturilor.

Trecură câteva luni, și Pavel Alekseevici încetă să mai aștepte un răspuns, oricare ar fi fost acesta, când, la ora nouă dimineața, în timpul raportului de gardă, sună telefonul din piața Staraia. Se scuză și ieși nemulțumit din cabinet. Cineva încălcase regula: nimeni nu obișnuia să-l cheme în timpul raportului de gardă.

Era însă o invitație pentru o audiență la Comitetul Central. Și urgentă pe deasupra.

Zece minute mai târziu, mașina de serviciu plecă de la clinică. Pavel Alekseevici stătea posomorât lângă șofer. Nu se așteptase la invitație, și stilul ei nu prevestea nimic bun. Mai ales nu-i plăcea urgența. Înainte să plece, reușise să facă două lucruri de primă necesitate: băuse un pahar de alcool diluat și își luase servieta pregătită special pentru ocazia asta. În drum spre piața Staraia se gândi că era nedrept că nu trecuse pe acasă să-și ia rămas-bun de la familie...

La poarta 6 îl opriră și-i cerură să lase servieta. În ea se afla recipientul plat cu preparate anatomice, acoperit cu un capac lipit cu ceară roșie. Avea un rol important în discuția ce urma să aibă loc. După lungi explicații și altercații, îi îngăduiră lui Pavel Alekseevici să-și ia cu el recipientul. Îl conduseră prin coridoarele acoperite cu covoare. Călătoria neplăcută îl făcu să aibă coșmaruri aidoma celor visate noaptea. Regretă iar că nu trecuse pe acasă. Cei doi pierde-vară, unul în dreapta lui, altul în stânga, se opriră în fața unei uși:

— Intrați aici.

El intră. Secretara, având culorile unui tablou de Renoir, fața roz-sidefie strălucitoare, îi ceru să aștepte. El se așeză pe divanul tare de lemn, cu genunchii larg desfăcuți, potrivind între ei servieta veche a tatălui său, în care își ducea referatele la miniștrii din guvernul îngropat de multă vreme... Pavel Alekseevici era pregătit să aștepte mult, dar îl chemară după două minute. În timpul ăsta, alcoolul ajunsese în toate terminațiile nervoase, răspândind căldură, calm și liniște netulburată de nimic. În cabinetul lunguieț, incomod, la biroul uriaș ședea un bărbat scund, cu fața buhăită, modelată parcă din săpun – era unul dintre indivizii din portretele care la 1 Mai se clătinau în bătaia vântului ușor de primăvară.

„Rinichii nu-i sunt buni de nimic, mai ales stângul", observă mecanic Pavel Alekseevici.

— Suntem la curent cu ce ne-ați scris, rosti cu pluralul majestății șeful de la partid.

Tonul vocii lui și o ușoară scârbă întipărită pe față dădeau de înțeles că partida era pierdută.

„N-am nimic de pierdut", își zise Pavel Alekseevici și deschise încet încuietoarea servietei. Șeful nu mai scoase o vorbă, adâncindu-se într-o tăcere de gheață. Pavel Alekseevici scoase ușurel recipientul dreptunghiular aburit, își trecu palma pe fața sticlei și o puse pe birou. Șeful se dădu înapoi speriat și, arătând cu degetul grăsuliu la preparatul anatomic, întrebă cu dușmănie în glas:

— Ce-ai cărat dumneata aici?

Era un uter secționat, mușchiul cel mai puternic și mai complicat construit din organismul femeii. Secționat pe lung și deschis, semănând la culoare cu sfecla furajeră fiartă, de culoare cafenie-galbenă, nu apucase încă să se decoloreze în soluția concentrată de formol. Înăuntrul uterului se afla un bulb încolțit. Luase sfârșit lupta colosală dintre fătul înfășurat în fibre solide incolore și săculețul aproape transparent, semănând mai degrabă cu un animal marin decât cu o căpățână de ceapă, bună pentru supă sau vinegretă.

— Vă rog să luați aminte. Acesta e uterul în gestație cu bulbul încolțit. Bulbul din uter se dezvoltă. Sistemul radicular pătrunde în făt, după care se extrage împreună cu fătul. Ăsta-i cazul fericit, bineînțeles. Cazurile nefericite ajung la mine pe masa de operație sau direct la cimitirul Vagankovo. Cazurile nefericite sunt mult mai multe...

— Glumești..., se dădu îndărăt activistul de partid.

— Pot să vă aduc kilograme de bulbi, îi răspunse politicos Pavel Alekseevici activistului galben la față. Nu pot să ascund faptul că statistica oficială n-are nimic în comun cu adevărul.

Șeful se înfurie:

— Cine-ți dă dumitale dreptul... Cum de îndrăznești...

— Îndrăznesc, cum să nu îndrăznesc. Dacă după un avort ilegal reușesc s-o scot la capăt salvând femeia, trebuie să scriu în fișa medicală „avort spontan", altminteri o bag la închisoare. Sau pe vecina ei, care are și ea copii mici. Jumătate din copiii de la noi n-au tată. Cepușoara asta, credeți-mă, e lucru complicat, și

există o mulțime de metode de întrerupere a sarcinii. Andrele de metal, catetere, foarfece, substanțe introduse în uter... iod, sodă, apă cu săpun, sau naiba știe ce...

— Încetează, Pavel Alekseevici, îl imploră activistul, aducându-și aminte că înainte de război și soția lui recursese la ceva. Ajunge. Ce vrei de la mine?

— Un decret de autorizare a avorturilor.

— Ți-ai ieșit din minți! Dumneata nu pricepi că avem alte interese de stat. Am pierdut în război milioane de bărbați. Întregirea populației, asta-i problema. Ce-mi spui e gângurit de copil, zise neliniștit funcționarul, sincer în agitația lui.

„N-am cărat degeaba borcanul", își zise Pavel Alekseevici. Discuția părea că se înclină în favoarea lui. Începuse bine și trebuia s-o încheie bine.

— Am pierdut milioane de bărbați și acum pierdem milioane de femei. Avortul făcut corect, cinstit, nu prezintă nici un risc pentru viață, zise crispat Pavel Alekseevici. Vedeți dumneavoastră, creșterea bunăstării va fi prin ea însăși o condiție a creșterii natalității... Privirile lor se întâlniră. Câți orfani sunt părăsiți? Între altele, casele de copii se întrețin din bugetul de stat... Trebuie autorizat avortul. O să-i avem pe conștiință...

Șeful strâmbă din gură, fața i se lungi, zbârciturile îi coborâră spre bărbie:

— Ia asta de aici... Trebuie să vorbesc acolo, zise el arătând cu mâna spre cer.

— Vă las preparatul. Poate o să prindă bine la ceva, cine știe?

Șeful începu să-și agite mâinile:

— Dumneata ți-ai ieșit din minți! Ia-l de aici imediat...

— Dintr-o statistică departe de a fi completă, sunt douăzeci de mii pe an. Numai că-n Rusia..., zise înfuriat Pavel Alekseevici, dumneavoastră răspundeți pentru ei.

— Dumneata îndrăznești cam mult! se răsti aparatcikul și încetă să mai semene cu portretul său purtat de 1 Mai.

— Dumneavoastră nu vreți să vă luați nici o răspundere, i-o reteză Pavel Alekseevici.

Cu asta se despărțiră. Preparatul rămase să stea pe masa demnitarului, lângă serviciul de birou împodobit cu căpățâna de fontă a unui scriitor proletar...

Primii ani de după război au fost reușiți pentru Pavel Alekseevici: catedra, blocată în timpul războiului, a primit dreptul să funcționeze în integralitatea ei. S-au întors doi studenți foarte buni ai lui, care obținuseră o nouă calificare în alt domeniu și pierduseră legătura cu obstetrica și ginecologia. A crescut numărul locurilor în clinică. Nu se prea miza pe cercetarea științifică, dar Pavel Alekseevici reușise să facă cercetare chiar și în vremurile cele mai grele și adunase ceva idei care așteptau să le vină ceasul. Astfel, reflectase la tratamentul unei forme anumite de sterilitate, aprofundase cunoștințele privind cancerul la femei și dibuise niște legături între gestație și apariția procesului canceros în perioada sarcinii. Cu ideile astea în minte studia tratamentul bolilor canceroase cu ajutorul inhibitorilor de creștere de origine hormonală. Darul vederii pătrunzătoare nu-i oferea răspunsuri la întrebări, dar îl ajuta să vadă clar câteva imagini generale ale vieții organismului. Imaginile din viața socială, din viața statului îi apăreau însă foarte confuze. În primii ani după război, lui i se părea, ca și multor altora, că greșelile făcute înainte de război vor dispărea și viața va fi organizată într-un mod rațional. Proiectul la care lucra avea să asigure un viitor luminos măcar în zona lui de competență.

În ciuda vizitei de succes la înalta conducere, așa cum credea Pavel Alekseevici, lucrurile nu se mișcau deloc, comisia nu funcționa, și el, încăpățânat, bătea sistematic la ușa lui Koniaga, tot mai circumspectă, și-i demonstra cu argumente că era timpul ca sănătatea publică să primească un suflu nou. Ea îl asculta cu bunăvoință – zvonul ofensivei întreprinse la forurile superioare ajunsese la urechile sale, și fiindcă nu primise ordine directe, se purta cu menajamente în relația cu Pavel Alekseevici. Socotea chiar că dădea bine dacă era drăguță cu el. Din inițiativa ei, la sfârșitul anului 1947, Pavel Alekseevici primi titlul de membru-corespondent al Academiei de Științe Medicale și tot cam pe

atunci i se dădu o nouă locuință în clădirea abia construită, destinată elitei medicale. Era un fel de avans, sunând ca o garanție din partea statului pentru viitoarele realizări. Avansul era minunat – un apartament cu trei camere și o cămară de șapte metri, aflată lângă bucătărie. Cel mai mult s-a bucurat Vasilisa. Avea cameră separată pentru prima oară în viață. A văzut cămara și a izbucnit în plâns:

— Ia uite-o, chilioara mea, de-ar da Dumnezeu să mor aici.

Oricât a încercat Elena s-o convingă să se instaleze în camera mare împreună cu Taniecika, Vasilisa n-a acceptat.

După standardele acelor vremuri, familia Kukoțki era peste măsură de bogată. Pe cât era de bogat Pavel Alekseevici, pe atât era de darnic, așa că în casă nu rămâneau niciodată bani de prisos. De două ori pe lună, în ziua de salariu, după masa de prânz luată târziu, Pavel Alekseevici rostea solemn:

— Lista, Lenocika!

Elena îi aducea lista persoanelor cărora el le trimitea un ajutor în bani. Pavel Alekseevici își ajuta de multă vreme, încă dinainte de război, o nepoată de-a doua, o mătușă care nu-i era rudă, o asistentă medicală bătrână de la chirurgie cu care lucrase în primii ani de activitate și un prieten din studenție, Ilia Goldberg, care din 1932 șezuse ba prin lagăre, ba în exil, ba prin niște văgăuni din provincie.

Pavel Alekseevici nu folosise nici un fel de listă până să se însoare, îi ținea minte pe toți, dar acum când soția lui întocmea lista, adăugând numele rudelor ei îndepărtate, numele unei colege de școală împotmolite la Tașkent și numele unor bătrâne, cunoștințe ale Vasilisei, Pavel Alekseevici începu să se uite cu respect la salariul său uriaș. Cum cercul persoanelor asistate era destul de mare și se modifica de la o lună la alta, el cerceta lista și întreba uneori:

— Cine e Musia asta? și, ascultând explicația, dădea din cap în semn de aprobare.

Elena anunța suma totală, și Vasilisa dădea fuga în cabinetul lui, de unde aducea ca pe un trofeu vechea lui servietă de piele. Pavel Alekseevici o deschidea și număra banii pe șin. A doua zi

dimineața Vasilisa împăturea separat în ziar fiecare porție, apoi toate pachetele la un loc într-un prosop, nu se știe de ce, și, ținând cu o mână încleștată bocceaua și cu cealaltă mâneca Elenei, mergea la poștă, unde preda Elenei banii în fața ghișeului.

Vasilisa își mișca buzele încontinuu. Elena credea că numără banii, și când colo, bătrâna bolborosea rugăciunile ei preferate. N-o făcea cu cuvintele ei puține, ci cu formule consacrate luate din psalmi și rugi. Când însă voia tare mult să adauge ceva de la ea, se văita adresându-se Fecioarei Preacurate: drăguțo, scumpo, fă în așa fel să fie bine...

Lumea Vasilisei era cât se poate de simplă: Dumnezeu în ceruri, Preasfânta Fecioară născătoare de Dumnezeu, maica stareță, Pavel Alekseevici, abia la urmă toți la un loc, adică familia, restul oamenilor, răii într-o parte, bunii în cealaltă. Pe Pavel Alekseevici îl socotea un sfânt: în spitalul lui ajuta și răii, și bunii, la fel cum făcea Domnul Dumnezeu. Le ajuta chiar și pe criminale, pe ucigașele de vieți, care erau ultimii oameni după părerea ei. Nici prin cap nu-i trecea că Pavel Alekseevici era foarte preocupat să pună capăt în mod legal efectului nefast al avorturilor ilegale.

7

În al șaselea an de viață, Taniecika se lungise mult, nu mai era rotofeie, fețișoara i se ascuțise, și-i apăruseră sub ochi umbre umede, albastre. Tusea când se întrerupea, când revenea. Îl chemară pe Isaak Veniaminovici Kezler, prietenul și colegul de clasă al tatălui lui Pavel Alekseevici. Bătrânul medic avea optzeci de ani, lucrase din 1904 la spitalul de copii din Rusakovka, și după ce ieșise la pensie, continua să meargă zilnic la secția lui, unde își putea folosi cabinetul.

Isaak Veniaminovici era celebru pentru urechile lui. Ți se păreau neobișnuite de cum le vedeai: pleoștite și uscate, arătau și mai mari de când îmbătrânise, întocmai ca urechile elefantului. Din ele țâșneau ca dintr-o fântână smocuri de păr cărunt, și sfârcu-

rile lor lunguiețe erau brăzdate de zbârcituri. În plus, era surd, dar asta până în momentul când își băga în ureche cornetul scurt, negru, și-l sprijinea cu partea în formă de pâlnie de spinarea copilului. Auzul i se ascuțea mai cu seamă când își lipea urechea bătrână de trupul înfiorat al micului pacient.

— Aici avem o fază primară a bolii, zise Isaak Veniaminovici arătând cu degetul mai jos de claviculă. Sus în dreapta. Duceți-o la Institutul de Pediatrie, doctorul Hotimski o să-i facă o radiografie. Pe strada Solianka, pe Solianka...

Pavel Alekseevici dădu din cap întristat. Cunoștea prea bine clădirea veche din apropiere podului Ustinski, construită la începutul secolului al-XIX-lea. Un orfelinat pentru copiii părăsiți, născuți de țărăncuțele care rătăciseră drumul, de jupânesele și croitoresele din Babilonul moscovit care nu reușiseră să scape de prunci la timp.

Pavel Alekseevici se uită la fetița dezbrăcată până la brâu cu ochii lui special formați, pătrunzând înăuntru, la câțiva centimetri sub pielea ei albă ca laptele, dar nu văzu și nu simți nimic în afară de propria neliniște.

— E un fenomen de masă, din păcate, mormăi Isaak Veniaminovici plimbându-și degetele pe lângă urechea Taniei, în jos pe ceafă, oprindu-se sub bărbie și apoi apăsând tare subsuoara. Limfatică, limfatică. Posibil, tiroida ușor mărită. Cum stăm cu pofta de mâncare? Prost, bineînțeles. De unde poftă de mâncare? Vomită? Se întâmplă să vomite? Heraus?

— Foarte des, răspunse îngrijorată Elena. O singură lingură, și gata, vomită! O îndemnăm să mănânce, dar nu reușim s-o convingem.

— Ei da, asta-i, zise satisfăcut bătrânul. Spasme. Își lipi urechea de burta fetiței. Ne doare burtica? Uite aici! Apăsă cu degetul într-un loc anume. Doare tare, da?

— Da, da, zise veselă Tania. Doare tare.

„Ah, asta-i treaba, își zise bucuros Pavel Alekseevici. Bătrânul are urechi pătrunzătoare. Nu ochii, nici degetele..."

Oricât se strădui și el să vadă, nu văzu nimic de data asta. Nu i se înfățișă în toată amploarea sa imaginea cu care se obișnuise –

cum arată omul pe dinăuntru, imaginea ascunsă a organelor, cotiturile apelor, peșterile întunecate, cavitățile, labirinturile intestinelor...

Îl cercetă descurajat cu privirea pe Isaak Veniaminovici – o lumină purpurie, indicând o tumoare canceroasă, îi învăluia stomacul. Focarul se afla în capul stomacului și prin mediastin se cățăra o mlădiță de metastază...

Îi făcură Taniei radiografia. Găsiră câte ceva acolo. Analiza sângelui întări diagnosticul prezumtiv. Recomandările bătrânului pediatru erau îngrozitor de depășite. Copilului îi indică un loc anume de tratament, un fel de Elveție aflată în regiunea Moscovei – plimbări lungi, somn la aer curat – spre groaza Vasilisei, care, om simplu, crescut la țară, nu era convinsă că aerul curat face bine. La asta se adăuga alimentația: untură de pește. Într-un cuvânt, *Muntele vrăjit* al lui Thomas Mann, despre care Isaak Veniaminovici nici măcar nu auzise. Și fără medicamente – de ce să vătămăm ficatul, de ce să încărcăm rinichii?

Pavel Alekseevici continuă să dea din cap o vreme, apoi brusc îl întrebă dacă nu vrea bătrânul pediatru să se lase examinat la stomac.

— Colega, la vârsta mea toate procesele sunt încetinite, am șanse bune să mor de pneumonie sau de un atac de cord...

„Le știe pe toate. Are dreptate", îl aprobă Pavel Alekseevici.

Închiriară aproape de Zvenigorod o vilă spațioasă pentru iarnă, aparținând unui amiral de carieră trimis într-un exil onorabil în Canada, ca atașat militar, pentru o hoție făcută în stil mare. În aceeași toamnă, Academiei îi fură repartizate câteva vile, și i se propuse lui Pavel Alekseevici să depună o cerere de locuință. El refuză, nu știa nici el de ce. Nu avea o explicație, dar simțea că autoritățile sunt prea darnice și s-ar putea ca pe urmă să ia și pielea de pe ei. Nu-i spuse nici măcar Elenei despre propunere.

Le instalară pe Tania și pe Vasilisa în vila închiriată. Oricât încercă Pavel Alekseevici s-o convingă pe Elena să lase munca inutilă și să stea la vilă, ea refuză categoric: nu voia nici să abandoneze lucrul, nici să-l lase singur în oraș o săptămână întreagă.

Vila era foarte mare, avea un etaj, era ticsită cu bufete în stil pseudogotic, pline cu porțelanuri și alte nimicuri. Cele două saloane, de la parter și de la etaj, aveau câte un pian în mijlocul grămezii de fotolii tari ca piatra și scaune cu speteze sculptate. Sus se afla un pian negru de concert, jos – unul de cameră, cu o placă de rezonanță crăpată, din lemn de palisandru, cu aplicații de bronz. Nu era acordat, dar asta a văzut Pavel Alekseevici după ce l-a mutat împreună cu paznicul într-una din cele două camere amenajate pentru locuit. Pentru Tania. Au angajat o profesoară din Zvenigorod care venea să-i dea lecții de trei ori pe săptămână.

După câteva săptămâni, în serile de duminică, în casa bine încălzită, Pavel Alekseevici și Elena se așezau în fotoliile sculptate, mirosind a hoție ca și restul mobilei din casă, și Tania le cânta timid micile piese învățate.

Așa trecură doi ani. Iernile rămăseseră mai bine întipărite în mintea Taniei decât verile. Poate fiindcă iernile în Rusia sunt de două ori mai lungi decât verile. Tania avea să-și amintească pe urmă de copilărie ca de o vreme în care domnea culoarea albă, și nu de vremea în care boala își făcea de cap. Ținea minte porția de lapte dulce de capră din cana albă de porțelan, nămeții uriași, văluriți în partea de sus, pernițele rotunde de zăpadă așezate sărbătorește pe crengile brazilor și strălucirea clapelor albe ale pianului la care se ducea să cânte după micul dejun, cât timp Vasilisa spăla vasele. Pe urmă Vasilisa îi dădea lopata de lemn și-i cerea să curețe potecile. Tania curăța zăpada până când Vasilisa îi dădea o nouă sarcină – să hrănească păsările.

Terenul era imens, Pavel Alekseevici construise patru jgheaburi de lemn cu acoperiș strâmb, și Tania nu se mai sătura să privească botgroșii cu pieptul roșu și pițigoii galbeni ciugulind sub streașina șuie. Câteodată lua împreună cu Vasilisa două bidoane – unul mare și unul mic – și se duceau la izvorul aflat la cinci sute de metri departe de casă și cărau de acolo apa rece, cu gust bun. Apa de izvor își croia drum până la marginea lotului de casă, dar se întâmpla uneori ca zăpada căzută din belșug s-o astupe, împiedicând-o să iasă la suprafață. Pentru laptele de

capră se duceau zilnic în sat s-o viziteze pe bătrâna care avea o capră și o cățea cu cățeluși negri, ținuți în șură.

Tania era ocupată tot timpul. Nu făcea deosebire între muncă și distracție. Nimic nu făcea cu de-a sila. Chiar și untura de pește atât de nesuferită înainte începuse să-i placă, după ce Vasilisa ospătase cățelușii negri cu pâine stropită cu untură de pește, la care se repeziseră ca la o bunătate nemaivăzută.

Traiul fericit la vila închiriată a făcut-o să piardă primul an de școală. A parcurs acasă programa pentru clasa întâi. Citea bine și învățase să socotească. Mai greu îi venea să scrie îngrijit. Se necăjea că scrisul ei nu era la fel de frumos ca scrisul caligrafic. Se însănătoșise de-a binelea. Isaak Veniaminovici ar fi putut să confirme lucrul ăsta, dar nu mai era în viață.

Din toamnă o mutară pe Tania în apartamentul din Moscova, și intră la școală direct în clasa a doua. Își dădură toată osteneala s-o pregătească, să arate cât se poate de îngrijit. Îi cusură uniforma maronie cu guleraș și manșete albe, mânecuțele negre de protecție, două șorțuri negre și unul alb, de gală, cu volănașe la umeri.

— Ca la îngeri, suspină cu evlavie Vasilisa.

Și începu s-o trateze cu respect pe Tania – bătrâna nu fusese niciodată la școală, și uniforma cusută nu din ceva vechi, ci croită dintr-o singură bucată de stofă din lână i se părea a fi un semn de distincție. Cât despre ea însăși, afirma: „Ce mai frumusețe, e bună de dus la groapă!“ Nu la urâțenie se gândea ea...

Îi cumpărară Taniei și un teanc de caiete albăstrii cu sugative roz poroase, un penar mirosind a lemn, cu un conținut prețios – creioane noi, gume, tocuri... Îi comandară până și ghetele la un atelier care funcționa pe ascuns, la care nici unul din familie nu apelase până atunci.

Tania visase mereu la școală – îi promiseseră că acolo își va găsi prietenele de care nu avusese parte în copilăria fericită petrecută la Zvenigorod, marcată de tuberculoză.

La 1 septembrie Elena își duse fiica la școală. O găsi pe învățătoare și o lăsă în clasă pe Tania singură și dezorientată, cu

ghiozdanul greu și cu ditamai buchetul de ochiul boului. Fetele, cu care dorea să se împrietenească, erau însă prea multe și prea gălăgioase. Cu asta se mai putea împăca, dar lucrul cel mai neplăcut era faptul că o sâcâiau atingând-o cu mâinile, una o trăgea de coadă, alta de volanul șorțului. Ba una reuși să-i înșface șoseta albă...

Clasa arăta exact așa cum și-o închipuia Tania. Învățătoarea îi indică locul unde să stea, lângă o fată grăsună, cu codițele răsucite covrig peste urechi. Pe la mijlocul orei, vecina îi împinse cotul, și Tania făcu o pată mare de cerneală pe prima pagină a caietului. Încremeni de rușine. I se întâmplase și înainte, la Zvenigorod, dar acum pățania o îngrozi. Abia reuși să-și revină, când colega ei, aplecându-se sub bancă, o ciupi de picior provocându-i durere. Tania își dădu seama că-i împinsese cotul înadins, și izbucni în plâns. Învățătoarea se apropie de ea și o întrebă ce are de plânge.

— Pot să plec acasă? zise în șoaptă Tania.

— Pleci acasă după a patra oră, răspunse tăios învățătoarea.

Pentru prima dată în viață, Tania avea de-a face cu o voință străină, constrângătoare într-o formă benignă. Până atunci dorințele celor din jurul ei și ale ei proprii erau aceleași, și nu-i trecea prin minte că ar putea fi și altfel... Dar confruntarea asta făcea parte din viața omului matur – supunerea față de o voință străină... Părea că, din acel moment, trebuia să fie convinsă că voia exact ce-i cereau oamenii mari, și numai așa putea fi iar fericită... Bineînțeles că n-o frământa ideea cine știe ce, mai degrabă o învăluia pornind de sus și începea s-o strivească sub greutatea ei...

Până la sfârșitul orei a patra, rămase încremenită în bancă, nu ieși nici măcar în pauze. Fetițele cu care aștepta să se împrietenească se dovediră a fi niște maimuțe rele: țopăiau în jurul ei, o trăgeau de cozi, o împungeau cu degetele și râdeau ca s-o necăjească. Tania se străduia să priceapă de ce-i purtau pică și nu-și dădea seama că ele nu făceau decât să-și manifeste interesul pentru ea. Nu-și închipuia că, numai după câteva luni, aceleași fetițe se vor certa teribil și chiar se vor încăiera ca să câștige dreptul de

a fi perechea ei, de a fi de serviciu în clasă împreună cu ea sau pur și simplu de a merge pe coridor alături de ea.

Ieși la iveală în curând că Tania avea o însușire foarte rară și greu de categorisit: orice făcea – își lega bentița, își învelea caietul, își scutura cu o mișcare largă a palmelor picăturile de apă de pe mâini după ce se spăla, zâmbea încrețindu-și nasul –, orice gest al ei nu trecea neobservat, atrăgea ca un magnet, și ea însăși devenea un model de imitat. Chiar și când cădea pe gânduri și își ținea vârful cozii în gură, un gest bun de imitat pentru cine avea cozi...

Taniei nu-i mai plăcea la școală, deși fetițele ajunseseră s-o divinizeze. Se simțea mult mai singură decât la Zvenigorod, chiar și când era înconjurată de fetițele care îi câștigaseră atenția și prietenia. Mai singură decât ea se simțea doar Toma Polosuhina, eleva slabă la învățătură, timorată, cu marginea buzelor jupuită, de culoarea zmeurei. Stătea ghemuită în ultima bancă, nimeni nu voia să stea cu ea.

Toma nu aparținea adoratoarelor Taniei – distanțe interstelare le despărțeau...

8

Elena își alesese o profesie fără mari pretenții, dar nu se plângea niciodată de alegerea făcută. Îi plăcea tot ce făcea parte din munca ei: planșeta cu lampa Kuhlmann, hârtia de toate tipurile – hârtia de calc mată, alunecoasă ca gheața, hârtia poroasă, hârtia ozalid albăstruie. Îi plăceau și mirosul tușului, și zgomotul făcut de creion. Chiar și micile operații neînsemnate, care nu puteau lipsi și care cereau pricepere, cum era, de pildă, ascuțirea minei de plumb...

Lucrurile astea de început le învățase în timpul școlii. Apoi, lucrând un an-doi, a îndrăgit și partea mai de substanță, care dădea multă siguranță minunatei profesii de desenator: era mai mult decât suficient ca fiecare obiect proiectat în trei poziții, dez-

valuindu-se pe sine, să fie descris în întregime, fără să i se ascundă vreun secret, vreun loc retras și neexpus. Totul așa cum este...

Uneori Elenei i se părea că toate fenomenele, ca și toate obiectele, pot fi arătate în trei poziții – din față, din profil și de sus. Și nu numai motorul tancului în detaliu, ci și vântul, durerea de burtă și orice cuvânt rostit.

Profesor îi fusese primul soț, Anton Ivanovici Flotov, mare maestru al desenului, chiar al artei, am putea spune. Se cunoscuseră într-un loc fără însemnătate, la cursurile de desen, ea fiind studentă, el – profesor. El avea înfățișare de om bătrân, îngrijit, neprietenos, deși avea doar douăzeci și nouă de ani. Ea împlinise șaptesprezece ani, abia scăpase dintr-o comună agricolă din regiunea Moscovei, un loc uimitor și ciudat în cel mai înalt grad. Obștea țărănească era condusă după modelul tolstoian de tatăl Elenei, Gheorghi Ivanovici Miakotin.

Fata crescută în condiții cu totul speciale, unice în felul lor, primise învățătura din cărțile tolstoiene dedicate copiilor, mersese cu vacile la pășune, lucrase la câmp nu în glumă, ci serios, lucrase la bucătărie în folosul comunității, ascultase în tăcere discuțiile care se încingeau la masă despre Vivekananda și Karl Marx și cântecele populare cântate în cor. La Moscova se simțea singură, înconjurată de o lume străină și periculoasă. Bunica Evghenia Fiodorovna era singurul om de care Elena nu se ascundea.

O legase de Anton Ivanovici, viitorul soț, un sentiment care însemna mai mult decât iubire, era sentimentul ascuns al unei vinovății iraționale că erau „aparte", că „nu se contopeau" cu masa veselă și solidară a oamenilor naivi. Amândoi se simțeau inferiori din punct de vedere social, dar nu-și făceau scut de apărare din activismul politic, din bătutul în piept și afurisirea părinților neisprăviți. Aparțineau unui soi de oameni înfrânți, care preferau să se târască la periferia societății, făcându-se una cu pietrele și iarba, prin locuri obscure, neluate în seamă.

Anton Ivanovici provenea dintr-o familie de arhitecți și constructori, în parte emigrați, în parte uciși, și tot ce-i rămăsese drept moștenire se rezuma la profesia de desenator. Revoluția îl împiedicase să primească învățătură nemțească și să ajungă inginer, așa

cum se întâmplase cu băieții în familia lor. Era un desenator excelent, lucra într-o mare fabrică de construcții și preda cursul de desen la facultatea muncitorească.

Pusese ochii pe Elena și un an întreg, până să se apropie de ea, cum era om precaut, se familiarizase cu prezența ei, tratând-o cu solicitudine. Apoi s-a întâlnit cu ea duminică de duminică și a luat-o în căsătorie abia după trei ani – fără dragoste aprinsă, dar după matură chibzuință, așa cum le făcea pe toate.

Părinții Elenei n-au venit la nuntă: tatăl era ocupat cu campania de însămânțări și i-a interzis mamei să meargă. Gheorghi Ivanovici și-a tot invitat fiica și ginerele să se mute la ei, în Altai. Lucrurile mergeau binișor în comuna agricolă, cu toate fricțiunile avute cu autoritățile. Oamenii de acolo nu-și puteau imagina că după un an-doi aveau să fie arestați toți, băgați în închisori și lagăre, trimiși în locuri în care pământul nu putea fi deșelenit cu târnăcopul.

Anton și Elena își duceau traiul în liniște și pace în locuința bunicii. Salariul le ajungea să ducă o viață modestă, un alt fel de viață Elena nu cunoștea. Oricum, după copilăria petrecută în comuna agricolă, i se părea că-n Moscova duce o viață ușoară, nestingherită de nimeni. Desenul rămânea pentru ea lucrul cel mai interesant.

Șefii îi lăudau sârguința, afirmând că e o fată talentată. Cum în dosarul ei scria că vine dintr-o comună agricolă (era vorba de o neînțelegere, cuvântul *comună* suna bine, nu scria nicăieri că era vorba de o comună întemeiată pe model tolstoian), Elenei i-au propus să-și continue studiile la facultatea muncitorească, dar n-a acceptat. Îi făcea plăcere să stea în fața planșetei și să deseneze, uimindu-l chiar și pe Anton Ivanovici cu zelul ei.

Odată el îi apăru în vis spunându-i o frază simplă, obișnuită, și ea nu tălmăci fraza în sensul ei direct: i s-a părut că vede o mutrișoară ascuțită ca a peștelui, unduindu-se puțin, cu corpul ca un triunghi. Păcat că, trezindu-se, nu și-a mai amintit-o. Visul ca atare i-a rămas, nu i s-a șters din minte. I-a rămas și bănuiala că fiecare frază are geometria ei, doar că trebuie să te concentrezi ca s-o descoperi.

Există în cuvinte ceva ce poate fi desenat, se gândea ea. Există ceva de desenat în toate, numai că n-ai cum să exprimi ce vezi.

A încercat să-i vorbească lui Anton Ivanovici despre lucrul ăsta, dar el n-a făcut decât să clatine din cap:

— Fanteziile tale, Elena...

Câteodată visele se repetau. Erau absurde, nu transmiteau nimic ce putea fi povestit, dar, după ce dispăreau, rămânea o vagă senzație plăcută de noutate.

Acum, după atâția ani de când nu mai trăia Anton Ivanovici, și-i ascundea fotografia cât mai departe – ca nu cumva fiica ei adolescentă să afle din întâmplare că Pavel Alekseevici nu e tatăl ei bun, ci tatăl vitreg –, de fiecare dată când se așeza la planșeta ei, deschidea trusa de desen nemțească, foarte veche, și ofta amintindu-și de fostul ei soț. Nu-și uitase vina față de el, ba până și visele cu desenul lor îi apăreau din când în când – de ce, pentru ce...

Lui Pavel Alekseevici nu-i plăcea munca Elenei.

— La ce bun să șezi la birou și să muncești până la extenuare?

Nu se putea dumiri. Elena se justifica:

— E o muncă frumoasă. Îi știu rostul.

— Ce-i așa de frumos în ea? se mira sincer Pavel Alekseevici.

— Nu-ți pot explica. E frumoasă.

— Se prea poate, se prefăcea el că acceptă. Da, numai că e un lucru prea simplu, continua el tachinând-o.

— Ah, Pașa, ce spui? îi zicea jignită Elena. Nimic nu e simplu. Uneori e chiar foarte complicat.

Pavel Alekseevici prindea momentul când i se schimba expresia feței, de obicei blajină. Atunci ea scutura ușor din cap, cârlionții moi, dintr-o parte și alta a frunții, scăpați întotdeauna din strânsoarea cocului, tremurau, gura i se încrețea la colțuri.

— Vreau să zic că acolo totul e mecanic, nu ascunde nici o taină, zise el întinzându-i degetul arătător. La om, într-un singur deget e mai multă taină decât în toate desenele voastre tehnice.

Ea îi prindea degetul în căușul palmei:

— Poate c-o fi o taină în degetul tău, dar în al altora – nu. Poate că-n desen nu există taină, ci adevăr. Adevărul indispensabil.

Bine, nu chiar tot adevărul, ci o parte a lui. O zecime sau o miime. Știu că-n fiecare lucru există și un alt conținut, unul care nu poate fi desenat... Nu mă pricep cum să spun, și-i elibera mâna.

— Au spus-o unii înaintea ta, zâmbea Pavel Alekseevici. A spus-o Platon. Se numește *eidos*. Ideea lucrului. Conținutul lui divin. Șablonul divin după care sunt făcute toate obiectele noastre...

— Asta chiar că nu-i de mine. Prea ține de filozofie, respingea Elena cu mâna urmarea dialogului.

Dar cuvintele lui Pavel Alekseevici i se întipăreau în minte. Asta era deci filozofia. Despre ceva asemănător discutau oamenii și în comună, dar era prea mică pentru a-i înțelege, și adormea ascultându-le conversația.

Pavel Alekseevici o privea cu duioșie, mândru de ea: uite ce fel de nevastă are – liniștită, tăcută, vorbește numai când e absolut necesar, dar când o silești să spună ceva, simți că judecă lucrurile, că are mintea ageră, pătrunzătoare.

Elena voia câteodată să-i împărtășească soțului gândurile ei despre lumea a cărei geometrie „putea fi desenată", despre visele apărute din când în când în timpul somnului, în care orice lucru putea fi desenat: cuvinte, boli, chiar muzică... Dar nu, îi era imposibil să descrie...

Așa trăiau împreună doi oameni, fiecare cu secretul său. Pentru el materia vie avea transparență, ei i se dezvăluia din când în când transparența unei alte lumi, imateriale. Dar își țineau ascunse secretele, și n-o făceau din neîncredere, ci din pudoare, din opreliștea protectoare pe care se întemeiază orice cunoaștere secretă, indiferent pe ce cale e obținută.

9

Problemele de știință îl interesau pe Pavel Alekseevici în măsura în care erau legate de medicina concretă – avorturile spontane, infertilitate, procedee chirurgicale noi de secționare a uterului, operația cezariană în cazul poziției defectuoase a fătului.

Sintagma „știință burgheză“ apărută frecvent în ziare îl făcea să râdă dezgustat. Știința pentru care își irosise mulți ani din viață nu avea, în opinia lui, nici o legătură cu clasa socială.

Om cinstit până-n măduva oaselor, trăindu-și viața profesională în vremea puterii sovietice, se obișnuise de mult timp cu limba de lemn din ziare și monografii, cu formulele introductive și întorsăturile de frază tocite, de genul „În sfera științelor din epoca stalinistă...“ sau „Mulțumită grijii neobosite a partidului, guvernului și personal a tovarășului Stalin...“, și se pricepea să-și exprime opiniile judicioase chiar și în vălmășagul acela stilistic. Îl considera o formulă de politețe, asemănătoare cu formula din trecut „mult stimate domn“, care nu avea legătură cu conținutul activității sale.

La începutul anului 1949 s-a dezlănțuit lupta împotriva cosmopolitismului, și Pavel Alekseevici s-a dumirit chiar de la apariția primului articol de ziar. Era un nou atac împotriva bunului simț, și sesiunea științifică ținută cu un an înainte, care ataca genetica și eugenia, nu i se mai păru acum o întâmplare prevestitoare de rău. Academician și director de institut, având un statut profesional de înalt nivel, lui Pavel Alekseevici i se ceru să-și demonstreze loialitatea. Trebuia să și-o exprime public, să susțină măcar verbal noua campanie. Șefii lui cei mari insistau, dându-i de înțeles că sosise momentul să iasă în public. Îi aminteau cu subînțeles de proiectul său lăsat baltă de câțiva ani.

Despre o intervenție publică nici nu putea fi vorba – asta însemna pentru el să-și piardă respectul de sine, să depășească tocmai limita bunei-cuviințe cât se poate de burgheze.

Cu tot spiritul său independent, Pavel Alekseevici primise totuși o educație și o instrucție după modelul german, până și gândirea îi funcționa pe tipar nemțesc. Istoricește vorbind, în Rusia lucrurile se aranjaseră în așa fel, încât influențele umaniste erau mai degrabă franceze, iar în știință și tehnică aveau întâietate cele germane încă de pe vremea lui Petru cel Mare. Însăși ideea universalismului, în interpretarea ei latină, era atrăgătoare pentru el, așa că nu vedea în cosmopolitism vreun rău universal.

În ajunul marii adunări de la Academie, într-una din ultimele duminici ale primăverii, Pavel Alekseevici plecă la Malahovka, la prietenul său Ilia Iosifovici Goldberg, medic și genetician, să-i ceară sfatul. Era greu de găsit un sfătuitor mai puțin potrivit.

Un fel de Don Quijote evreu, reușind constant performanța de a fi arestat și închis înainte ca procesul lui să aibă loc, și înainte de a fi judecat nu pentru ce ar fi trebuit să fie judecat, Goldberg stătuse de două ori la închisoare pentru scurt timp, având în vedere durate pedepselor în general, și se pregătea pentru a treia condamnare. Între aceste termene se întâmpla în mod cu totul neobișnuit să aibă ceva noroc, adică să nu se afle la timpul și locul potrivit, în așa fel încât nenorocirea să-l ocolească.

Primul popas la pușcărie îl făcuse în 1932 pentru că luase cuvântul în public cu trei ani înainte, în 1929, la un seminar ținut în cerc restrâns, reprezentând o rămășiță a ceea ce fusese cândva Societatea Filozofilor Independenți. Tema discursului nu avea nici o legătură cu genetica. Îi plăcea să caute în revistele apusene lucruri interesante și tot scormonind dăduse peste un articol al lui Einstein în revista *Nature* sau în *Science* despre relația spațio-temporală. Îi plăcuse grozav articolul pentru rigoarea lui matematică – până atunci nu întâlnise nici o lucrare în care noțiunile filozofice să fie interpretate de matematicieni – și ținuse o comunicare cu acest subiect. Cazul era neînsemnat, i-au dat trei ani cu totul. Întrebarea e cât i-ar fi dat dacă intrau în miezul preocupărilor lui – se ocupa la vremea aceea de genetica populațională.

După ce a ieșit din închisoare, a lucrat o vreme la Institutul de Medicină și Biologie, unde a reușit să publice câteva lucrări despre genetica populațiilor și deriva genetică. Dar și în cazul ăsta, caracterul său insuportabil l-a ajutat să scape de o mare pacoste – nu cu mult timp înainte de desființarea institutului, s-a certat cu unul dintre colaboratorii principali. Cearta a fost bine alimentată emoțional și s-a ajuns la păruială în toată regula. Martorii incidentului povesteau că le-a fost greu să-și imagineze o asemenea încăierare caraghioasă. În toiul polemicii științifice, Ilia Iosifovici i-a spart un dinte oponentului său, și acesta, umilit și

obidit, l-a dat în judecată. Goldberg a primit un an pentru purtare huliganică, un caz absolut obișnuit.

Două săptămâni mai târziu a fost arestat directorul institutului, marele genetician Levit, și odată cu el au mai fost arestați și câțiva colaboratori, printre care se număra oponentul cu dintele spart. În 1937 au fost împușcați și Levit, și dușmanul lui Goldberg, iar Goldberg – fapt de viață aiuritor în vremurile sovietice – a fost eliberat exact peste un an. Puterea sovietică îi trata cu bunăvoință pe huligani... Tot printr-o întâmplare fericită a evitat Goldberg următoarea arestare iminentă: după eliberarea din închisoare, a plecat în Asia Centrală, unde început să se ocupe de un domeniu nou pentru el – genetica și selecția bumbacului. Deși ofensiva obscurantismului asupra științei căpătase amploare – laboratoarele de genetică fuseseră desființate, mulți fuseseră arestați, și încă nu se știa câți dintre ei fuseseră împușcați –, cu bumbacul lucrurile stăteau diferit: era materie primă pentru industria de război. Laboratorul în care se aranjase Ilia să lucreze era pe jumătate secret, și n-au izbutit să-l găsească fie din pricina neglijenței, fie a confuziei sau a obtuzității administrației... În această perioadă relativ scurtă de liniște, Ilia a reușit să se însoare cu laboranta sa, drăgălașa Valia Popkova, în 1939 i s-au născut – ironia soartei! – doi gemeni univitelini, obiectul clasic al cercetării genetice, pe care i-a numit cu subînțeles: Vitali și Ghenadi.

Familia a locuit câțiva ani înainte de începerea războiului în zona interzisă unde se afla laboratorul secret. Când a izbucnit războiul, Goldberg, fire neastâmpărată, absolvent al facultății de medicină odată cu Pavel Alekseevici, dar fără să practice niciodată medicina, s-a înscris la un curs scurt de recalificare și a nimerit la un spital, în postul de șef al laboratorului clinic. Și uite așa, ca medic militar, a trecut prin război de la prima până la ultima chemare a goarnei, fără să aibă nici o rană, ba chiar primind o decorație, și nu una oarecare, ci Steaua Roșie, pentru evacuarea unor răniți dintr-un orășel ocupat de trupele germane. Situația a fost de-a dreptul comică, așa ceva i se putea întâmpla numai lui Goldberg; fire înfocată, se certase cu directorul spitalului și, din

pricina asta, încărcase camionul cu materialele laboratorului în ultimul moment, când orășelul fusese deja ocupat de nemți, fapt pe care nu-l știa, și singurul rănit pe care l-a transportat a fost un colonel de la statul-major, pentru care urma să vină o mașină, dar care n-a mai putut ajunge fiindcă drumul fusese închis.

Când Goldberg a terminat de încărcat camionul, a zărit coloana tancurilor nemțești, și după ce a așteptat să se mai întunece, s-a suit la volanul camionului acoperit, încărcat cu tot avutul laboratorului și cu colonelul, și a ieșit din oraș fără să întâmpine nici un obstacol, fără multă gălăgie, purtare ce-i stătea în fire, ci, dimpotrivă, cu mult sânge rece, care-i lipsea de obicei, el fiind de la natură un apucat, un coleric...

Soarta s-a milostivit de el și atunci când n-a fost arestat la sfârșitul războiului, în urma scrisorii pline de indignare pe care i-a adresat-o unui membru al Sovietului Militar, în care vorbea de prădarea și violarea în masă a femeilor germane, despre purtarea nedemnă a soldaților sovietici și chiar a ofițerilor purtând numele înălțător de militari-eliberatori... Șeful spitalului, aflând despre scrisoare chiar din gura autorului sincer înfuriat, a „pescuit-o" din corespondență și a distrus-o imediat, după care a cerut demobilizarea urgentă a lui Goldberg, ordonându-i s-o șteargă unde o vedea cu ochii și cât mai departe posibil. Goldberg, om cinstit, fără să știe de manevra șefului său mărinimos, a mai făcut o adresă la Sovietul Militar, cerând răspuns la scrisoarea confiscată.

Nu avea de gând să se îngroape în cine știe ce fundătură, așa că a ajuns la Moscova, a făcut formele de mutare a familiei și s-a apucat să-și caute de lucru în specialitatea lui. Și-a dat seama după un timp că practic nu mai există știința care-i cucerise inima. A trăit greu o vreme fără serviciu, după care s-a aciuat sub aripa ocrotitoare a Margaritei Ivanovna Rudomino, o femeie excepțională, care l-a angajat pe geneticianul șomer ca bibliograf-șef la Biblioteca de Literatură Străină, unde el a petrecut aproape trei ani printre cataloage și cartoteci, având de-a face cu limbile germană, engleză, poloneză, lituaniană și latină, învățată în școala luterană nemțească Peter Paul, pe care apucase s-o termine. Școala aceasta a funcționat printr-un miracol până la mij-

locul anilor douăzeci. Șederea lui Ilia Iosifovici în instituția de pe strada Razin, la cinci minute de Kremlin, în subsolul bibliotecii aproape neatinse de cenzură, i-a schimbat într-o oarecare măsură aspirațiile științifice. A citit și a recitit tone de cărți de istorie – îl interesa fenomenul genialității și vocația geniului. Genialitatea era însă greu de definit, de formalizat – genetica, știință riguroasă, opera cu fenomene calitative, și nu cantitative. Cum să stabilești granița între aptitudini, talent și genialitate? Goldberg a confruntat enciclopediile din toate timpurile și de la toate popoarele și, pentru început, a întocmit o listă a geniilor pe baza frecvenței apariției lor în enciclopedii, demonstrând justețea selecției printr-o metodă statistică ingenioasă. Apoi a lucrat cu geniile alese de el, numărând cu sutele la fiecare secol în parte. A aruncat plasa atât de departe, încât au nimerit în ea și secolul de aur al Atenei, și Renașterea italiană, și perioada aristocratică a literaturii ruse.

În următoarea etapă a încercat să găsească un semn distinctiv al genialității. Era foarte sigur că existau asemenea markeri, și problema pe care și-o punea era cum să dea de ei. Căuta ceva în genul prezbiției în combinație cu aluniță apărută pe umărul drept, sau ceva legat de însușirea de a fi stângaci în combinație cu diabetul... Și, chinuit de curiozitate, a întors pe toate fețele biografiile oamenilor excepționali, a căutat cu scrupulozitate și a descoperit multe referințe la bolile de care sufereau geniile, părinții și copiii lor, la particularitățile fizice, la defecte și înclinații perverse...

Putea să scrie o carte, chiar și plină de absurdități, cu zece ani mai devreme, dacă din proprie voință, voință de nestăpânit, nu spunea lucruri nelalocul lor la sesiunea Academiei, împotriva lui Trofim Denisovici Lîsenko, favoritul lui Stalin. În timp ce își striga acuzațiile zbierând cât îl ținea gura și înjurând soldățește, așa cum nu i se mai întâmplase înainte și cum nu avea să i se mai întâmple după, a fost dus direct la Casa de Odihnă Kanatcikov... Abia acolo a lăsat geniile în pace și s-a apucat să scrie un document demascator – motivându-și pe larg critica absolut distrugătoare cu argumente clare și precise la adresa academicianului

Lîsenko – pentru a fi prezentat la secția de știință a Comitetului Central și tovarășului Stalin personal, într-un exemplar separat...

Și iar a avut noroc: directorul instituției unde Goldberg fusese instalat de urgență, bătrânul psihiatru Șubnikov, interesat de eroul neghiob și simpatizându-l, i-a pus diagnosticul salvator de schizofrenie și i-a dat drumul încadrându-l la grupa a treia de invaliditate.

Trecură câteva luni de când Ilia Iosifovici trimisese opera sa de trei sute de pagini adresanților sus-puși, și el se întoarse la geniile sale și la bolile moștenite, așteptând răspuns la scrisoare. Sau așteptând să fie arestat. Tocmai la un asemenea tovarăș și în asemenea vremuri se duse Pavel Alekseevici să discute despre „momentul actual".

Goldberg locuia cu familia într-o casă din lemn cu un etaj, tip baracă. Acolo fusese cândva căminul unei fabrici, pe urmă închiseseră fabrica, evacuaseră muncitorii și vânduseră apartamentele la bucată. Goldberg, întors de pe front, cumpărase unul dintre apartamente. Îl cumpărase de fapt Pavel Alekseevici. Ilia Iosifovici, om corect cu toți și incredibil de scrupulos în afacerile cu bani, făcuse o excepție cu prietenul său și-i acceptase fapta mărinimoasă pe motiv că Pavel Alekseevici trebuia să înțeleagă, spre deosebire de toți ceilalți, că ajutându-l pe el, ajuta întreaga omenire – Goldberg acorda o mare importanță cercetărilor sale. Avea convingerea nestrămutată că știința era chemată să salveze lumea.

Marele idealist din cauza materialismului – râdea de el Pavel Alekseevici în rarele lor momente când discutau cu calm. Dar momentele de pace erau rarisime. Ilia Iosifovici nu suporta deloc să fie contrazis, își apăra cu patimă ideile absurde și depășea rapid limitele unei dispute științifice corecte. Chiar și pe Pavel Alekseevici, răbdător din fire, reușea să-l scoată din sărite, și întâlnirile lor se terminau de obicei cu certuri, țipete, cu trântit de uși. Ilia Iosifovici îi reproșa conformismul, și Pavel Alekseevici încerca să se justifice: el nu salva lumea, ci câteva zeci sau, în cel mai

bun caz, câteva sute de femei borțoase cu tot cu prăsilele lor, și pentru cauza asta merita să se bată, după părerea lui.

Era prea puțin pentru Ilia Iosifovici – cu ideile lui se avânta ajungând la piscurile cele mai înalte, prorocea transformarea lumii cu ajutorul geneticii temeinic fundamentate: peste douăzeci de ani, genele vor putea fi folosite precum cărămizile, din ele se va construi lumea nouă, plantele și animalele vor avea calități mult îmbunătățite, chiar și omul va putea fi construit din nou, introducându-i-se gene noi și transmițându-i-se însușiri noi.

— Ce însușiri? se interesa stăpânindu-se Pavel Alekseevici.

— Oricare poftești! dădea din mâini Ilia Iosifovici, și firele subțiri de păr, câte îi mai rămăseseră, i se ridicau părând să plutească deasupra capului. Vom învăța să desprindem din genom anumite gene, răspunzătoare pentru genialitate, și vom putea crea matematicieni, muzicieni, pictori în număr foarte mare, unul pe care nici Renașterea nu l-a cunoscut!

— Ia nu te grăbi, asta poartă acum numele de eugenie, îl oprea Pavel Alekseevici. N-avem nevoie de mulți oameni geniali. O să-i bage la închisoare și o să-i omoare.

— E vremea inchiziției acum, Pașa. Dar asta va trece fără doar și poate, așa cum a trecut vremea inchiziției spaniole. Viitorul ține cu noi, cu oamenii de știință. Nu există o altă forță care să salveze lumea!

Mâinile lui osoase, lungi, se agitau în aer, ochii cenușii, ieșiți din orbite, străluceau ca focul din privirea omului bolnav. Nas gălbui de uliu, mărul lui Adam ieșit mult în afară prin pielea zbârcită a gâtului, o figură costelivă, adusă de spate – uite cine era salvatorul lumii!

Pavel Alekseevici dădea din cap, strângea din ochi, se străduia să nu-i răspundă: nebun, un nebun sfânt...

De data aceasta n-a fost nevoie de o discuție lungă. Ilia era trist. După prima sticlă de vodcă se apucă să vorbească de unul singur:

— Pierdem vremea! Pierdem privilegiul de a fi primii! În ultimii ani, în America au apărut câteva lucrări științifice de importanță primordială. Alfred Sturtevant e pe cale să explice apariția

unor noi gene. Unde-i Kolțov? Cetverikov? Zavadovski? Vavilov? Unde-i genialul Lev Ferris? Nu se poate să nu pricepi că ăsta-i sabotaj! Toată campania în legătură cu Lîsenko e o diversiune! Campania împotriva cosmopolitismului e manevra imperialiștilor, Pașa! Cu șiretlicul ăsta ei vor să distrugă știința sovietică... Știința trebuie să fie în slujba omenirii, iar imperialiștii vor să facă din ea nimic altceva decât profit, vițelul de aur...

La început vocea lui se auzi ca un tunet, apoi se făcu mică, părea secătuită, i se umeziră ochii de culoare deschisă, cu vinișoare roșii, și începură să-i curgă pe sub ochelari.

Pavel Alekseevici se simțea îngrozitor de jenat din cauza patosului prostesc al lui Ilia, învârtea paharul gol și nu reușea deloc să zică și el un cuvânt. Când, în sfârșit, Ilia Iosifovici tăcu o clipă, scotocind prin buzunare după batistă, rosti încet:

— Cred că exagerezi ca întotdeauna, Iliușa. Nu-i interesează cosmopolitismul pe imperialiști. Mă gândesc că lucrurile sunt mult mai simple: Stăpânul nostru vrea pur și simplu să le sucească gâtul evreilor.

Valia, fată slăbuță cândva, apoi femeie trupeșă și acum iarăși subțirică din cale-afară, își băga din când în când capul cârlionțat pe ușa cabinetului strâmt al soțului, semănând cu o celulă de închisoare, unde avea loc discuția prietenească, și implora în șoaptă: „Copiii, Iliușa“, sau „Vecinii, Iliușa“, sau doar „Te implor, mai încet...“. Mai băură o sticlă și, înainte să se despartă, se certară ca întotdeauna. Ilia Iosifovici apăra din răsputeri dreptatea mondială începând cu sfârșitul ei pentru știință, fiind gata să piară în luptă. Pavel Alekseevici nu credea în dreptate, era interesat numai de lucruri mărunte – niscaiva spălătorese însărcinate, operații odioase despre care vorbise și Cicero în senat. La faptul ăsta se referise și Ilia Iosifovici. Pavel Alekseevici se înviioră – aprecia izvorul nesecat al erudiției prietenului său:

— Deci ce-a spus Cicero?

— A zis, strigă Ilia Iosifovici, că muierile astea trebuie pedepsite cu moartea fiindcă fură statului soldații! Mare dreptate avea!

Pavel Alekseevici se făcu alb la față, se sculă în picioare și, îmbrăcându-și paltonul, îi zise înciudat unicului său prieten:

— Brânză bună în burduf de câine, asta ești, Ilia Iosifovici! Vasăzică muierile trebuie să nască, după tine, numai pentru ca ticăloșii să le trimită la abator?

Trânti ușa în urma lui. Să-l ia dracu', dacă-i prost! Dar uite că și-a amintit de Cicero, deși era beat criță.

Ziua următoare au venit să-l percheziționeze pe Goldberg și l-au arestat. Documentul incriminator la adresa lui Lîsenko ajunsese la destinație. Pavel Alekseevici a aflat abia după o săptămână despre arestarea lui, când Valia, după multe ezitări, s-a hotărât totuși să-l sune.

În ultima lor seară de pomină, petrecută împreună, Pavel Alekseevici, beat turtă, nimeri cu greu stația și ajunse acasă la miezul nopții, amintindu-și cu greu incidentul. De dimineață se simți atât de rău, încât bău jumătate de pahar cu alcool diluat și se chercheli și mai tare. Își simți inima ușoară, ba chiar simți cum îl cuprinde un soi de nepăsare străină lui, răsărită precum soarele, față de articolele din ziarele imbecile, însetate de sânge, față de indivizii care le scriu și cititorii lor...

Elena, scoasă din rostul ei, derutată, marcată de întoarcerea în miez de noapte a soțului beat, nedormită o jumătate din noapte, își punea în vestibul șoșonii peste pantofii vechi, pregătindu-se să plece la serviciu. Pavel Alekseevici apăru în coridor numai în maioul și izmenele de soldat purtate încă din vremea războiului și, desfăcându-și larg brațele, îi strigă:

— Fetița mea! Să mergem la grajd! La cai!

Elena își dădu seama că era beat și rămase pe loc dezorientată. Nu-l văzuse niciodată în asemenea hal, și, culmea, de dimineață.

— Ce-i cu tine, Pașenka?

Tania, reușind să-și îmbrace uniforma și să se pieptene, scoase un strigăt ascuțit:

— Ura, papa!

Și se agăță de brațul lui. El o îmbrățișă cu putere.

— Azi tragem chiulul! zise el făcând cu ochiul fetei. Sună la serviciu, Lenocika, spune-le că nu te duci. Că ești bolnavă. Pe barba ta. Cum dorești!

Se întâmplase cu el ceva nou, neobișnuit. În el îți puteai pune toată nădejdea, inspira atâta siguranță, și nimeni nu se îndoia că dreptatea era întotdeauna de partea lui, lucru atât de evident, și i te supuneai cu plăcere și bucurie... Elena zâmbi buimăcită și se împotrivi moale:

— Ce grajd... care cai... O să vezi tu chiul...

Dar întinsese deja mâna să ia telefonul ca să-și sune colega de la serviciu și s-o anunțe că azi nu iese din casă...

În timpul ăsta Pavel Alekseevici îi scotea cu mișcări smucite șuba cenușie din blană de capră și-i explica:

— Acum mergem la institutul care se ocupă cu creșterea cailor. Prokudin m-a invitat de multă vreme să-i văd căluții. Hai, repede! Îmbracă-ți costumul de schi, Taniușa!

— Chiar, papa? nu-i veni fetei să creadă.

Auzind zarvă pe coridor, Vasilisa iscodea cu privirea din pragul bucătăriei.

— Gavrilovna! Omletă! Regală! comandă vesel Pavel Alekseevici cu voce poruncitoare.

Vasilisa, complet nedumerită, se duse să-i împlinească porunca: mâncarea regală era de fapt mâncare țărănească, jumări de ouă cu ceapă prăjită și cartofi, pe care el o mânca numai duminica. Nu obișnuia să mănânce de dimineață în zilele de lucru.

— Vreau și eu regală! prinse curaj Tania, bucuroasă că era rost de aventură.

Se așezară și mâncară micul dejun așa cum făceau în fiecare duminică, deși era o zi de luni. Pavel Alekseevici mai bău un păhărel de vodcă. Elena se uită la el încurcată: așa ceva nu se întâmpla înainte, să bea de dimineață...

O alarma escapada asta de dimineață și, mirosind că era ceva în neregulă, întrebă luând-o gura pe dinainte:

— Nu-i așa că azi ai ședință la Academie, Pașa? Ești dator să...

— Nu-s dator! începu să urle Pavel Alekseevici. Nu-s dator nimănui. Să se ducă toți în p... mă-sii!

Înjurătura de mamă slobozită din gura cu buzele cărnoase se auzi ca tunetul, cântărind greu, așa cum era și el în totul. Pânza

care îmbrăca nasturii de aluminiu ai cămășii se rupse, lăsând să se vadă metalul care-și pierduse luciul, părul cărunt de berbec de pe piept îi ieși prin deschizătura largă a gulerului, mușchii grumazului de taur i se umflară...

Elena i-l cuprinse cu amândouă mâinile:

— Mai încet, dragule!

El tăcu, o strânse la piept:

— Iartă-mă.

Când erau la ușă, gata să plece, îmbrăcați în haine călduroase, încărcați și cu sania pentru Taniușa, Pavel Alekseevici îi porunci Vasilisei Gavrilovna:

— O să sune, să le zici că domnul s-a apucat de băutură.

Ea îl privi nepricepând nimic.

— Așa să le zici: s-a apucat de băutură.

De priceput nu pricepu Vasilisa, dar îi îndeplini porunca întocmai.

Scuza improvizată s-a dovedit a fi genială. Pavel Alekseevici nu era singurul care se prefăcuse bolnav în ziua aceea, dar era singurul care ieșise basma curată, rămânând nepedepsit. Două săptămâni nu dădu pe la clinică și nu apăru la Academie vreme de patru luni, cât timp i se consolidă reputația de alcoolic.

Înainte băuse cu plăcere la banchetele organizate cu ocazia susținerii disertațiilor, la petrecerile în familie și la parastase, acum însă se apuca să bea cu alte prilejuri: de câte ori se încingeau spiritele și i se cereau asigurări că era om de încredere, aprobări cu semnătura lui sau declarații publice. Se îmbăta pe bune, și Elena, ghicind motivul adevărat, telefona chiar ea la Prezidium și anunța cu voce mică, suferindă, că Pavel Alekseevici nu putea veni, fiindcă avea criza lui obișnuită, înțelegeți despre ce e vorba...

Și-n felul ăsta Pavel Alekseevici rămânea acasă mai ales în zilele când onoarea îi putea fi călcată în picioare, bea de dimineață un pahar de vodcă, se juca cu Tania, o învăța pe Vasilisa să facă colțunași sau umbla fără rost prin casă, dând peste mici liste scrise de soția sa, Elena, ca să țină minte ce are de făcut. Micile liste înduioșătoare începeau întotdeauna cu aceleași cuvinte: să nu uit... Urma: să cumpăr mere, să duc lenjeria la spălătorie, să dau

geanta la reparat... Hazul era că liste din acestea erau multe, dar pe ele erau notate mereu aceleași lucruri – mere, spălătorie, de reparat...

Știa că Elena nu era o bună gospodină, și strădania ei de a nu uita nimic, de a reuși să le facă pe toate, îl înduioșa pe Pavel Alekseevici. Calitățile soției îl încântau, defectele ei îl înduioșau. Asta se numește căsnicie. Căsnicia lor era fericită și ziua, și noaptea, și înțelegerea reciprocă era deplină fiindcă erau tăcuți și introvertiți de la natură și de la educația primită, nu aveau nevoie de confirmări verbale care se uzează atât de repede la oamenii guralivi.

Patima beției lui Pavel Alekseevici, în pofida motivului inițial, era departe de a fi o ficțiune. Deși o neliniștea starea de sănătate a soțului său în vârstă, Elena nu întreprindea nimic să-l oprească. Nu rațiunea, ci simțul de femeie o conducea, ca de obicei. Nu știa nimic despre natura beției, și mai ales despre beția la ruși, când sufletul, neavând încotro, găsește alinare ușoară, la îndemână: nici minciună, nici rușine.

Când Pavel Alekseevici avea accese de beție, Elena își lua uneori un concediu scurt și plecau la casa de vacanță. Odată s-a întâmplat în toamnă și de două ori în iarnă. Nu existau zile mai frumoase pentru ea decât aceste vacanțe datorate beției, când el lăsa la o parte preocupările nenumărate și-i aparținea ei în întregime. O primă ațâțare voinicească a focului amândurora, scăpată din frâu, descoperirea pe neașteptate, fără complicații, a părelnicei prăpastii fără fund, unde totul se termina – despre asta Pavel Alekseevici voia să uite și reușea uneori – cu câteva miligrame de secreție și cu o doză de substanță misterioasă, secătuită, ambalată în înveliș de albumină... Și când mâna nu avea putere să se întindă după un pahar cu apă, venea înghețul din suflet – totul era în zadar, totul era în zadar: rămânea o limită de netrecut, pe care ei doi n-o puteau depăși. Leacul era unul singur: să încerce iar și iar...

Elena știa deja după a treia beție că următoarea perioadă de trezie avea să fie o probă de verificare pentru ea. De asta se temea

și aștepta în adâncul sufletului să vină ziua în care Pavel Alekseevici, după ce va bea paharul salvator, îi va spune:

— Hai, draga mea, să facem un drum la vilă.

Între timp cei de la Academie îl lăsară în pace: reputația de bețivan era privită cu deosebită indulgență. Nici un alt viciu nu era tratat cu atâta indulgență în țara noastră, cum era tratată beția. Beau toți – țarii, arhiereii, academicienii, chiar și papagalii dresați...

10

În douăzeci mai veni arșița, mai devreme decât trebuia, și arătau toți ca bolnavi. Mai erau câteva zile până la terminarea orelor de școală, programa fusese parcursă, mediile încheiate – și cele trimestriale, și cele anuale. Se cunoștea cine era premiant și cine rămăsese repetent. Școlărițele și învățătoarele sufereau din cauza vremii uscate, încremenită în toropeala ei.

Galina Ivanovna, arătând ca o iapă bătrână, sleită de puteri, cu crupa lăsată, apăru în clasă într-o rochie nouă de vară, de culoare bej murdar, cu linii negre, întrerupte, ba pierzându-se una de alta, ba regăsindu-se, formând pe neașteptate niște ramificații strâmbe.

Galina Ivanovna conducea clasa de patru ani, le învățase pe fetițe tot ce învățase și ea: scriere, aritmetică, desen. Ele îi cunoșteau în amănunt cele două rochii din stofă de lână, purtate iarna, una gri și alta bordo, și de asemenea costumul de gală albastru, acoperit cu un strat subțire de păr cenușiu de pisică.

Chiar din prima oră, viitoarele eleve promovate în clasa a cincea se apucară să examineze cu un ochi critic rochia nouă – cordonașul cam sărăcuț, fără cataramă, croiala „japoneză" a mânecii. Cele mai multe împliniseră unsprezece ani, vârsta cea mai ingrată, când unele se aleseseră cu forme rotunde și păr des, cârlionțat în părțile ascunse ale corpului, iar altele rămăseseră slabe, copile cu dezvoltare incertă, cu unghiile roase și genunchii juliți.

Dar le preocupa rochia nouă și pe unele, și pe altele în aceeași măsură.

Tot atât de mult o preocupa rochia și pe Galina Ivanovna. Și-o cususe fiindcă rochia veche se uzase și-n plus, era tocmai ziua în care programaseră, după terminarea orelor, sărbătorirea celor patruzeci de ani ai ei de vechime în învățământ. În recreația mare se dusese la toaletă să se privească în oglindă, să-și aranjeze gulerul. Primise deja titlul de învățătoare emerită, și acum spera în adâncul sufletului că-i vor da o decorație adevărată – o medalie sau chiar un ordin.

Ultima oră, a patra, o destină lecturii particulare. Fetele citiră pe rând, dar toate la fel de prost. Când nu se poticneau în mijlocul frazei, turuiau ceva de neînțeles, încât era imposibil să deslușești conținutul. Obosită să le mai facă observație, luă în cele din urmă cartea și se apucă ea să le citească. Cu o voce cam înaltă, nepotrivită staturii ei masive, ușor fornăită, dar foarte expresivă. Citi foarte pătrunsă, cu mare sensibilitate, mai ales partea cu suferința Kaștankăi, înghețată de frig pe ulița neprimitoare.

Rămăseseră câteva minute până la sfârșitul orei, și cele mai nerăbdătoare dintre eleve își strângeau lucrurile în ghiozdan fără să facă zgomot. Soarele dogorea cu toată puterea în fereastră, fetele transpirau în uniformele lor de stofă, îmbibate de sudoare la subsuori.

„Nimeni nu-i poartă de milă cățelușei pe arșița asta“, își zise Tania, și-n aceeași clipă auzi un suspin ușor, apoi un plânset înăbușit în mânecă.

Galina Ivanovna se întrerupse din citit. Toate elevele se întoarseră spre ultima bancă, aflată departe, într-un colț al clasei, unde ședea de patru ani de zile, indiferentă, fără să aibă măcar o dată vreo reacție, Toma Polosuhina. Tocmai ea se găsise să plângă pentru soarta amară a cățelușei pierdute, înghețată de frig.

Se auziră pocnind pupitrele, fetele săriră de la locurile lor.

— Ora nu s-a terminat, le aminti Galina Ivanovna și, cu zâmbetul potrivit profesiei, apărut în colțul buzelor, se adresă Tomei:

— Ce s-a întâmplat, Toma, de ești așa necăjită? N-ai citit acasă? O să vezi că o să fie bine pe urmă, o liniști ea.

— N-o să fie, n-o să fie, se smiorcăi Toma dezlipindu-și obrazul de banca lipicioasă și ștergându-și nasul cu șorțul.

Făcea parte dintre fetițele mărunțele, neajunse la pubertate, cu o înfățișare ștearsă, nu dădeai doi bani pe ea, semăna cu o vrăbiuță sau cu o pătlagină...

Se auzi în sfârșit clopoțelul și Galina Ivanovna închise cartea cu un gest hotărât. Se treziră toate din somnolență, de parcă le fusese luată cu mâna, arșița neîndurătoare, lâncedă, se transformă dintr-odată într-o vreme suportabilă, extraordinară, fetele tremurau de nerăbdare, se grăbeau să iasă pe stradă, să joace șotron pe asfaltul liniat, să sară coarda câte una, câte două sau în grup, să se zbenguie pur și simplu, să țopăie, să dea din picioare ca mânjii sau iezii, să facă tumbe, să sporovăiască, să zburde prostește...

Toma își ștergea încă nasul, strângându-și caietele murdare, când Tania se apropie de ea, fără să știe din ce motiv.

— Ce-i cu tine? o întrebă Tania.

Tania nu era nici vrăbiuță, nici pătlagină, era de un soi special, ceva în genul crinului imperial sau al unei libelule mari, străvezii. Amândouă își știau foarte bine locul...

În ziua aceea Tomei i se întâmplase însă ceva groaznic, ceva ce nu i se putea întâmpla Taniei, și lucrul ăsta le făcuse egale, chiar înălțând-o pe Toma deasupra tuturor, și acesta era motivul pentru care ea, care nu vorbea despre sine niciodată, nimeni neavând vreun interes să afle ceva, zise:

— Îmi moare mama. Mi-e frică să merg acasă...

— Te conduc eu, îi propuse curajoasă Tania.

Dacă ar fi fost cu o zi înainte, Toma s-ar fi mândrit și s-ar fi bucurat că Tania o conduce acasă, dar acum îi era aproape indiferent...

Trecură de țipetele dezlănțuite ale fetițelor din curtea școlii strălucind de lumina verde-aurie, străbătură două alei între case, într-un loc escaladară un gard viu și se opriră în fața intrării în „văgăună", cum numea mama Tomei locuința de serviciu dată înainte de război soțului ei, mort în 1944. Era un fost garaj cu ușa decupată în poarta de intrare a mașinilor. Tomka bătu pasul pe loc nehotărâtă; Tania împinse ușa fără să ezite.

Prima dată le lovi mirosul. Jilăveală acră de urină și gaz la un loc, mirosea a ceva stricat, în putrefacție, a mort... Două frânghii întinse pe care atârnau rufe umede. În fundul locuinței, sub fereastra construită orizontal în peretele de chirpici, se afla un pat mare pentru întreaga familie, unde dormeau laolaltă, cum obișnuiesc să doarmă rușii pe cuptor, mama, Toma și cei doi frați mai mici.

În prima clipă patul păru să fie gol, dar când ochii se obișnuiră cu semiîntunericul, distinseră pe pernă un cap mic, înfășurat într-o basma groasă. Lângă pat era un lighean plin cu cearșafuri cafenii. Fetele se apropiară de pat, locul unde se concentrase mirosul îngrozitor.

— Mamă, mamă, o chemă Toma.

De sub basma se auzi un geamăt.

— Vrei să mănânci, să bei? o întrebă cu voce plângătoare Toma.

Nici un răspuns, nici măcar un geamăt.

Toma dădu la o parte învelitoarea mirositoare – femeia zăcea pe un cearșaf roșu. În primul moment Tania nu-și dădu seama că era sânge. Cearșafurile din lighean erau și ele îmbibate cu sânge, dar, ținute la aer, se închiseseră la culoare.

— Să vină salvarea, zise decisă Tania.

— Ea nu vrea să cheme salvarea, răspunse în șoaptă Toma.

— Uite sânge, sângerează, zise uimită Tania.

— Da, sângerează. S-a scormonit, îi explică Toma și, convinsă că Tania nu înțelesese cum trebuie, îi explică:

— Are de-a face cu cățeii în călduri și pe urmă se scormonește. Acum s-a scormonit.

Toma plângea cu sughițuri. Tania își strânse pleoapele: auzea bubuituri, scrâșnete, se surpa totul... Se clătinau pereții, se scufunda pământul, se căscau prăpastii puturoase... Se năruia viața toată. Își dădu seama că din clipa aceea nu va mai fi cea dinainte...

— Îl chem pe tata, asta fac...

— Mai zicea că... Nu vine el la noi.

— Așteaptă... Mă întorc repede.

În cinci minute Tania ajunse acasă. Mama nu era, îi deschise Vasilisa:

— Ce-i cu tine așa năucă?

Tania nu-i răspunse, se repezi la telefon să-l sune pe Pavel Alekseevici. Mult timp nu răspunse nimeni, apoi o informară că era în operație.

— Ce s-a întâmplat, zi-mi și mie! încercă s-o descoase Vasilisa Gavrilovna.

— Ah, n-ai pricepe nimic, se eschivă Tania.

I se părea că nu trebuie să dezvăluie nimănui lucrul îngrozitor pe care-l aflase, fiindcă oricine ar fi, și aceluia i s-ar nărui viața, s-ar face praf și pulbere, așa cum i se întâmplase ei. Secretul trebuia păstrat.

— Vin imediat, îi strigă Vasilisei din prag și, trântind ușa, o luă la goană pe scări.

Nici măcar nu-și dădu seama că, fără să aștepte troleibuzul, aleargă la metrou, merge cu el până la Parcul Culturii, apoi o ia din nou la goană pe strada lungă Pirogovka. I se păru că fuge la nesfârșit, de multe ore. O opriră la intrarea în clinică.

— Mă duc la tata..., la Pavel Alekseevici...

O lăsară să intre imediat. Urcă în fugă la primul etaj, împinse ușa de sticlă – îi ieși în întâmpinare tatăl ei în halat alb, cu tichia rotundă pe cap. În jurul lui se îngrămădeau ca viespile o mulțime de medici și studenți, dar el mergea înaintea lor, era cel mai înalt, cel mai lat în umeri, cu fața de un trandafiriu închis, cu sprâncene dese, prin care se strecurau fire cărunte. O văzu pe Tania. Părea că aerul îi face loc să treacă.

— Ce s-a întâmplat?

— Mama Tomei Polosuhina moare. S-a scormonit! zise Tania într-un suflet.

— Ce-i asta? Cine te-a lăsat să intri? strigă el înfuriat. Coboară imediat! La camera de primire! Așteaptă-mă acolo!

Tania coborî înghițindu-și lacrimile.

Nu-i lipsea curajul lui Pavel Alekseevici și, cu toate acestea, se speriase. Era de ajuns un singur denunț ca viața să se năruie, să ajungă un infern...

Trei minute mai târziu, Pavel Alekseevici coborî la camera de primire. Tania se repezi la el:

— Tată!

O opri din nou cu privirea:

— Explică-mi calm, ce s-a întâmplat?

— Acasă la Toma Polosuhina, tată... hai repede...mama ei moare...

— Mama cui? Cine? întrebă cu răceală Pavel Alekseevici.

— Portăreasa noastră, tușa Liza. Locuiesc în garajul din spatele casei noastre. Ea s-a scormonit, asta-i...E îngrozitor acolo, tată... Atâta sânge...

El își scoase ochelarii, se șterse la rădăcina nasului. Cuvântul „s-a scormonit" pe buzele Taniei...

— Așa carevasăzică... Du-te imediat acasă.

— Cum?

— Așa cum ai venit, așa te întorci.

Taniei nu-i veni să-și creadă ochilor. Parcă îi înlocuiseră tatăl. Niciodată nu-i vorbise atât de aspru.

Ieși pe stradă cu spatele încovoiat.

Treizeci de minute mai târziu Pavel Alekseevici, intra în garajul Polosuhinilor. Îl însoțea asistentul Vitia. Șoferul mașinii sanitare, cu care veniseră, rămăsese în cabină.

Doctorul cântări dintr-o privire situația: de paciente nefericite dintr-astea se ocupa el. Văduvă de război sau mamă singură mai degrabă, bețivancă, femeie prostituată, e posibil... Atinse mâna rece a micii portărese, îi ridică pleoapa cu degetul. Nu mai avea ce să-i facă. Lângă pat stăteau în picioare trei copilași, doi băieți micuți și o fetiță, se uitau la el, erau numai ochi.

— Unde-i Toma? întrebă Pavel Alekseevici.

— Aici.

Doctorul o cercetă cu atenție: crezuse că are șapte ani, dar, uitându-se mai bine, își dădu seama că e colega de clasă a Taniei.

— Acum ia-i pe micuți, Toma, și urcă la apartamentul doisprezece. Casa cenușie, o știi?

Fata dădu din cap în semn că știe, dar rămase țintuită locului.

— Hai, du-te. Îți va deschide Vasilisa Gavrilovna. Îi zici că v-a trimis Pavel Alekseevici. Și să-i mai zici să pună masa. Vin și eu imediat.

— O luați pe mama la spital?

El acoperea cu statura sa uriașă patul și pe nenorocita care nu mai era în viață.

— Du-te, du-te. Facem tot ce trebuie...

Copiii plecară.

— Uite că am dat de belea... Trebuie dusă la morgă..., zise asistentul cu voce întrebătoare.

— Nu, Vitia. N-o putem duce la morga noastră. O trimit îndată pe Vasilisa Gavrilovna. O să cheme ea salvarea, miliția... Noi n-am fost aici..., se încruntă Pavel Alekseevici. Doar știi și tu, o luam dacă era în viață...

Vitia știa prea bine. De fapt, știau toți doctorii cât de aproape era aplicarea articolului din Codul Penal într-un caz ca ăsta.

Moartea portăresei Liza agită toată lumea creștină de pe partea cu numere fără soț a străzii Novoslobodskaia până la gara Savelovsk, stârni o furtună de pasiuni, de discuții aprinse și-i învrăjbi pe mulți pentru totdeauna. După ce Vasilisa Gavrilovna chemase salvarea și miliția, după ce trupul chircit fusese dus la morga Institutului Medico-Legal, scandalul o luă în două direcții – problema locuinței și problema medicală.

Garajul îl revendicau trei persoane însemnate, prima dintre ele fiind chiar administratorul Kostikov, care visa de ceva vreme să-și instaleze acolo sora cu fiica ei, amândouă trăind acum în locuința lui – tot aștepta să-i dea surorii locuință de la fabrică, dar în zadar. În ziua morții, mirosind că era momentul, Kostikov îi făcuse formele în cartea de imobil unde figura răposata Liza și socotea că locuința nu va mai fi dată altcuiva. Al doilea care revendica garajul era electricianul de la administrație, Kostia Sicikin, împotmolit în viață, care ocupa o cameră de nouă metri și avea trei copii, al patrulea fiind pe drum. Mai era o persoană importantă, unul care nu stătea nici el cu mâinile în sân – sectoristul Kurennoi ocupa la cămin camera cea mai mare, dar intenționa să se căsătorească și era gata de luptă.

Ceilalți din barăci, oameni neînsemnați, nu aveau nimic împotrivă să-și îmbunătățească traiul, dar nici șanse nu aveau.

Problema medicală era mult mai serioasă. Expertiza arătase că portăreasa Liza murise din cauza hemoragiei declanșate de perforarea peretelui uterului, și mâna „medicului" care făcuse nenorocitul de avort ilegal extrăsese cu un instrument necunoscut jumătate din intestin...

În codul penal această intervenție nereușită se pedepsea cu închisoare de la trei la zece ani, în funcție de calificarea celui care făcuse avortul: un doctor primea zece ani în cazul morții pacientei, de două ori mai mult decât o moașă improvizată. Așa arăta judecata dreaptă.

Tot cartierul cunoștea numele celor două femei care aveau asemenea îndeletniciri neplăcute Domnului: moașa Șura Zudova și moldoveanca Dora Gherghel. Prima avea o metodă mai simplă și mai ieftină. Făcea o injecție și introducea un cateter. De obicei metoda ajuta. Nu reușea uneori la femeile mai rezistente sau care nu născuseră până atunci. În cazuri dintr-astea Zudova își desfăcea brațele a neputință și nu lua bani.

Dora era lucrător sanitar, făcea totul științific, nu dădea greș. Se mutase după război de la Chișinău la Moscova. Era o brunetă frumoasă cu privirea arzătoare – vecinii înguști la minte o suspectau că era evreică. Se descurca în orice situație: se pricepuse să-și facă un rost măritându-se cu un maior, deși avea deja un copil, era și o gospodină întreprinzătoare – deși Moscova era un loc nou pentru ea, afla pe dată ce și unde se dădea pe cartelă. Își aranjase un post de soră medicală la spital, deși diploma de absolvire a școlii sanitare arăta în așa hal, încât părea falsă, și unde mai pui că nu era scrisă în rusă. Dora făcea acasă avorturi cum scrie la carte, chiar și cu anestezie, dar lua scump. Se duceau la ea cei cu dare de mână, era puțin probabil ca Liza să fi ajuns la ea. Așa că vecinii traseră concluzia că, fără doar și poate, Zudina o făcuse lată în cazul ei.

A doua zi veniră să facă anchetă. Percheziționară garajul, nu găsiră nici instrumente, nici medicamente.

— Vezi să nu fie, s-au păcălit proștii – îi luau în zeflemea vecinii.

Anchetatorul, un tinerel cu gâtul subțire, se înroși la față în timp ce le interogă pe vecine, mute ca peștele. Se găsi totuși una care să toarne, cum se întâmpla întotdeauna. Nastia Grablia, cea mai apropiată vecină a Zudinei, le despărțea doar un perete de placaj, nu-și ținu gura, fiindcă era luptătoare înnăscută pentru dreptate.

— Ce nu știu nu spun. Pe Liza n-am văzut-o, dar altora le bagă și asta chiar ajută, îi șopti la ureche anchetatorului.

— Dumneata ai recurs la ajutorul ei? se interesă anchetatorul.

— Ferească Dumnezeu, nu-mi mai trebuie de mult așa ceva, găsi motivul Grablia.

— De unde ai aflat dumneata?

Grablia îl duse la peretele despărțitor din placaj, ciocăni în el cu unghia, și se auzi imediat:

— Ce vrei, Nastia?

— Nimic, răspunse Grablia și-i șopti bucuroasă la ureche anchetatorului: Vedeți, se aude tot până la cel mai mic zgomot de copeică. De la vecini nu transpiră nimic, nu crâcnesc...

Anchetatorul își notă în caiet și plecă – avea acum o variantă a întregii istorii.

Starea de spirit stârnită de anchetă, de certurile și vrajba între vecini, pătrunse și în casa liniștită a familiei lui Pavel Alekseevici. Totul a început, de fapt, în seara zilei în care au dus-o la morgă pe Liza. I-au culcat pe copiii Polosuhinei în camera Taniei și pe ea în dormitorul părinților.

Cei mari s-au adunat pentru cina mult întârziată – Pavel Alekseevici, Elena și Vasilisa Gavrilovna, care stătea uneori cu ei la masă, deși o făcea fără tragere de inimă. Trebuia să se întâmple ceva deosebit, vreo sărbătoare sau vreun eveniment important, cum era moartea Lizei. Vasilisa prefera să mănânce în camera ei, în liniște, spunând rugăciunea.

După ce termină de mâncat, Pavel Alekseevici îndepărtă farfuria și zise, adresându-i-se Elenei:

— Acum pricepi de ce-mi irosesc energia de atâția ani ca să rezolv treaba asta?

— Care treabă? îi întoarse întrebarea Elena distrată, adâncită în gândurile ei. Nu-i dădea pace gândul la copiii Polosuhinei.

— Autorizarea avorturilor.

Vasilisa fu cât pe ce să scape din mână ceainicul. Însemna că Pavel Alekseevici, pentru care avea mare respect, era de partea criminalelor, a ucigașelor, se îngrijea de ele, să le lase libere pe nerușinate, să trăiască în dezmăț. Să fie chiar el ucigașul? Asta nu-i intra în minte... Cum se poate așa ceva?

Pavel Alekseevici întări cu argumente, se lansă în explicații – o ținea una și bună, doar era calul lui de bătaie.

Vasilisa tăcea nelămurită, ținându-și strânse buzele. Nu-și bău ceaiul, dădu de o parte ceașca, dar nu se retrase în camera ei. Ședea mută, nu-și ridica ochii.

— Groaznic, groaznic, zise Elena cu capul sprijinit pe mâini.

— Ce-i așa groaznic? se enervă Pavel Alekseevici.

— Totul e groaznic. Și că Lizaveta asta a murit. Și tot ce spui tu. Nu, n-o să fiu de acord niciodată cu așa ceva. Asta înseamnă să accepți pruncuciderea. E o crimă, mai rău decât uciderea unui om în toată firea. Micuț, fără apărare... Cum să legalizezi așa ceva?

— Da, bineînțeles, tolstoism vulgar, vegetarianism și abstinență...

Elenei îi sări țandăra:

— Ce are a face vegetarianismul cu tolstoismul? Nu asta a avut în vedere Tolstoi. În camera Taniei sunt trei făpturi care dorm. Dacă avortul ar fi fost autorizat, ele ar fi fost ucise. Liza nu prea avea nevoie de ele.

— Unde ți-e mintea, Elena? Să zicem că ele n-ar mai fi venit pe lume și n-ar mai fi fost acum trei orfani nenorociți, condamnați la sărăcie, foame și închisoare.

Se lăsă cu ceartă pentru prima oară în cei zece ani de când erau împreună.

— Ce spui, Pașa? întrebă îngrozită Elena. Cum poți să spui așa ceva? Oi fi eu slabă de minte, dar nu despre minte e vorba aici. Ele își ucid copiii. Cum poate fi acceptată treaba asta?

— Da' de ce să nu fie acceptată? Și ele se omoară! Cu ei ce faci? zise el arătând cu degetul spre camera unde dormeau copiii

plăpânzi, vrednici de milă, de care mama lor nu reușise să scape la momentul oportun. Cu ei ce vrei să faci?

— Nu știu. Atâta știu, că nu trebuie omorâți.

Pentru prima dată nu era de acord cu spusele soțului, iar el în persoană o irita, o făcea să i se împotrivească.

— Gândește-te la femei! ridică tonul Pavel Alekseevici.

— De ce să mă gândesc la ele? Sunt niște criminale, își ucid copiii, zise Elena cu buzele strânse.

Fața lui Pavel Alekseevici arăta împietrită, și Elena înțelese, în sfârșit, de ce subalternilor le era frică de el. Nu-i văzuse niciodată expresia feței în astfel de momente.

— N-ai dreptul să vorbești. N-ai organul ăsta. Odată ce nu poți să rămâi însărcinată, nu poți să te pronunți, zise el încruntat.

Toate momentele fericite trăite în familie, fără încrâncenări, fără cuvinte grele, sentimentul că erau făcuți unul pentru altul, viața lor intimă, încrederea neștirbită – totul se nărui într-o clipă. El păru să nu înțeleagă. Vasilisa îl privi țintă cu singurul ei ochi bun.

Elena se ridică de la masă. Îi tremura mâna, scăpă ceașca în chiuvetă. Era o ceașcă veche, cu o crăpătură lungă de-a curmezișul. Se lovi de fundul chiuvetei și se sparse. Elena ieși din bucătărie fără să strângă cioburile. Vasilisa plecă abătută în cămăruța ei.

Pavel Alekseevici făcu un pas să-și urmeze nevasta, dar se opri în loc. Nu, las-o să sufere. Adună pisicile vagaboande, dar de nenorocita de Liza nu-i e milă! S-a găsit cine să judece... Las-o să se mai gândească...

Elena se gândi toată noaptea. Plângea, se gândea și iar o apuca plânsul. Alături de ea, pe locul dintotdeauna al soțului, dormea Tania, era caldă. Pavel Alekseevici se dusese în cabinetul lui.

Și Vasilisei Gavrilovna îi pieri somnul. Nu-și frământa mintea, se ruga și plângea. Pentru ea Pavel Alekseevici era un nelegiuit.

Pavel Alekseevici se trezi de câteva ori. Îl chinuiau visele urâte. Se sucea pe toate părțile făcând să-i alunece cearșaful de pe divanul tapisat cu piele.

Se lumină de ziuă foarte devreme. Vasilisa Gavrilovna ieși din cămăruța ei în clipa în care auzi că Pavel Alekseevici pune

ceainicul. Îl anunță că pleacă de la ei. Nu era prima oară. Se mai întâmplase să ceară socoteala fiind ofensată din cine știe ce motiv. De obicei ținea în ea toate nemulțumirile, la un moment dat dispărea câteva zile, dar se întorcea destul de repede.

Pavel Alekseevici, căruia nu-i trecuse supărarea din ajun, mormăi:

— Fă cum poftești.

Se simțea groaznic, îi era greață, deschise bufetul să caute ceva de băut. Nici urmă de sticlă. Nu voia s-o trimită pe Vasilisa după băutură, oricum era prea devreme. Își turnă ceai în pahar și se duse în cabinetul lui. Elena zăbovea în dormitor. Vasilisa își strângea lucrurile. Copiii Lizavetei se foiau în dormitorul Taniei jucându-se cu jucăriile ei nemaipomenite și așteptau să mănânce de dimineață. Toma îi ruga să se certe în surdină.

Când Elena intră în bucătărie să pregătească terciul pentru ceata copiilor, Vasilisa Gavrilovna apăru lângă plită, îmbrăcată în bluză nouă și cu basma nouă, și-i zise cu un aer trist și solemn:

— Plec de la voi, Elena.

— Cu mine ce faci?! oftă Elena. Cum de mă lași?

Stăteau în picioare, se uitau una la alta, înalte amândouă, uscățive, aspre. O femeie bătrână, arătând mult mai în vârstă decât era în realitate, cealaltă avea și ea o vârstă, patruzeci de ani nu erau de colo, dar arăta de douăzeci și opt.

— Știi și tu, nu mai stau lângă el, mi-a ajuns, plec, i-o reteză bătrâna.

— Cu mine cum rămâne? și întrebarea sună a implorare.

— E omul tău, zise încruntată Vasilisa.

— Omul meu s-a îmbuibat, de alții nu i-a păsat, atâta zise Elena.

Nu-și închipuia cum o să trăiască fără Vasilisa, mai ales în situația apărută pe neașteptate, cu copiii orfani în casă. O îndupleca să-și amâne plecarea măcar până când lucrurile vor fi în ordine cu copiii Polosuhinei.

— Bine, zise încruntată Vasilisa. Plec după ce-o îngropăm pe Lizaveta. Caută-ți altă servitoare, Elena. Eu cu el nu mai stau.

Înmormântarea avu loc abia în a șasea zi, după ce autopsia confirmase științific ceea ce era, de fapt, clar ca bună ziua. Se strânseră rudele, aproape numai femei: mama, două surori, câteva bătrâne în grade diferite de rudenie, de la cumnate până la cumetre. Singurul bărbătuș, unul care se uita sașiu, își zicea cumnat, adică fratele soțului. Tania, însoțită de Toma, își aruncă o privire în garaj, rămase uimită de oamenii adunați acolo și-i ceru Tomei să-i explice care cu care se înrudește și cum.

Rubedeniile Lizei erau toate din Tver, dar din sate diferite, din partea mamei și din partea tatălui. Tatăl bun al Tomei murise în război, și frații ei mai mici nu erau ai lui, nu se știe ai cui erau, numai că purtau degeaba numele celui mort, și rudele lui n-o aveau la inimă pe Lizaveta.

Se poate spune chiar mai mult de atât, că se dușmăneau, că aveau ceva de împărțit între ele. Se certau cu voce tare, toți deodată, plângeau și se învinuiau reciproc de niște pagube la pășunat și furturi comise înainte de război, pomeneau de o măsură de greutate misterioasă, de prașilă, de o pânză de fierăstrău... Parcă vorbeau în altă limbă. Taniei i se părea că sunt antrenați într-un joc de oameni mari – se făceau în glumă că aveau ceva de împărțit... Și când colo, o făceau cât se poate de serios...

Elena avea de gând s-o ia pe Tania cu ea la slujba de înmormântare și la cimitir, dar se opuse Pavel Alekseevici. Ea se gândea că Tania ar trebui să meargă de dragul Tomei, să-i stea alături într-un astfel de moment. Divergența dintre ei se adânci și mai mult, alimentând cearta exprimată până atunci în cuvinte puține, fără ca vreunul să ridice tonul. Acum însă Pavel Alekseevici insistă, tună și fulgeră, ceru pe un ton poruncitor ca Tania să rămână acasă:

— E un copil impresionabil! De ce s-o bagi în treaba asta? Ăsta-i întunericul minții! Înțeleg s-o iei pe Vasilisa! Ce să caute acolo Taniecika?

— De ce crezi că tu ai dreptul să judeci?

Și femeia blajină, deloc răzbunătoare, îi dădu lovitura de grație, fără să-și dea seama cum de-i ieșise așa ceva din gură:

— Doar nu ești tatăl Taniei...

Era o răzbunare josnică, o lovitură sub centură. Lovitura își atinsese ținta. Era cazul acela rar când amândoi dueliștii pierd. Nici unul nu rămâne în viață.

Tania n-a putut veni oricum la înmormântare. A făcut febră și a rămas acasă, în pat.

A doua zi după înmormântare, sora mai mare a Lizavetei, Niura, plecă luându-i cu ea pe cei doi nepoței. Se înțeleseseră ca Fenia, sora mai mică, s-o ia pe Toma, dar tot nu reușea să termine ce avea de făcut, ceva legat de niște cununi. Tania, aflând multe lucruri din cele povestite de Toma, își închipui pe dată hora țărănească multicoloră și fetele înalte făcând schimb de cununi împletite cu albăstrele și romanițe, dar nu se lămuri ce fel de piedici puteau să apară în legătură cu cununile. La scurt timp apăru Fenia, voinică, oacheșă, semănând doar la urâțenie cu răposata Lizaveta, mărunțică și blonzie.

Ea zăbovi mult timp în bucătărie cu Vasilisa și Elena, o apucă plânsul, pe urmă râsul, nu se știe de ce, bău două ceainice pline cu ceai. Se înțeleseră s-o lase pe Toma la ei, la oraș, și s-o ia imediat ce rezolvă treaba cu cununile. Cât dură discuția, Toma așteptă pe coridor să vadă ce se hotărăște în privința ei, stând aplecată în față din cauza paltonului greu și a ghiozdanului ticsit cu lucrurile pentru școală.

Seara târziu, după ce se împrăștiară toți, Toma intră pe furiș în cămăruța Vasilisei Gavrilovna – cu servitoarea se simțea mai în largul ei decât cu ceilalți membri ai familiei, inclusiv cu Tania. O trase de poale uitându-se fix la ochiul ei sănătos:

— Pot să spăl podelele, tușă Vasia. Și focul în sobă pot... Nu vreau să stau la Fenia, acolo-i plin de rude de-ale ei...

Vasilisa îi lipi capul de șoldul ei:

— Măi, prostuțo. N-avem sobă. Podelele nu le spălăm noi, vine parchetarul de ni le curăță. N-ai grijă, în casă e treabă pentru toți...

Din cauza alergăturii cu înmormântarea, Elenei îi ieși din minte ce-i spusese Vasilisa despre plecarea ei. Cam tot atunci

certurile dintre soți se aplanară, păreau cumva înăbușite. Își vorbeau numai dacă era nevoie de ceva pentru gospodărie. Când copiii Polosuhinei apăruseră în casa lor, până să izbucnească cearta cea mare, Elena îi aranjase soțului așternutul să doarmă pe divanul din cabinetul lui și o luase pe Tania la ea în dormitor – nu era semnul neînțelegerii dintre ei, ci o necesitate dată de împrejurări. Nu avea unde să culce trei copii... Așa o duseseră până în ziua înmormântării Lizavetei.

De n-ar fi fost necesitatea dată de împrejurări, cine știe, poate că Pavel Alekseevici și-ar fi găsit cuvintele și gesturile care să înmoaie supărarea, Elena ar fi plâns un timp la pieptul lat și păros, primind dovada dragostei lui, și lucrurile ar fi intrat pe făgașul obișnuit...

În prima dimineață după înmormântare, Elena o găsi pe Vasilisa Gavrilovna în bucătărie, legată la cap cu basmaua nouă de mătase dăruită de Crăciun și încălțată cu pantofii noi. Stătea dreaptă pe scaun, cu geamantanul mic din carton și bocceaua cu așternutul și perna alături.

Elena se așeză lângă ea și izbucni în plâns. Vasilisa își plecă ochiul bun, își strânse buzele și își duse mâinile la piept ca pentru împărtășanie. Nu scoase o vorbă.

— Unde pleci, Vasenka? o întrebă Elena.

Nu se așteptase la atâta fermitate din partea ei.

— Mă duc de unde am venit, răspunse pe un ton aspru Vasilisa. Te las cu bine, Elena.

Vasilisa o privi direct în față, un ochi cu albeață, celălalt albastru. Neplăcută privire.

„Oare nu ne iubește deloc?" se întrebă îngrozită Elena. Scoase din geantă toți banii pe care-i avea și-i dădu Vasilisei fără să scoată un cuvânt.

Vasilisa se înclină în semn de mulțumire, își luă catrafusele și plecă...

Așa, pur și simplu. Ca și cum nu trăise alături de Elena douăzeci de ani. Dispăru fără să-și ia rămas-bun de la Tania, de la Pavel Alekseevici. Fără să se uite în urmă.

11

Vasilisa știa precis de unde a venit și unde se duce: din țărână în țărână. Cu o expresie folosită azi, ea avea conștiința celui trimis în misiune care trebuie să îndeplinească sarcina încredințată și să se întoarcă la locul său de muncă permanent.

Condițiile existenței ei pământene se potriveau încă de la naștere cu ce zicea maică-sa despre fata nedorită, născută târziu: avem o fată nefericită, fără noroc.

Sora și fratele, mai mari decât ea, care ajunseseră la vârsta bătrâneții și nu putrezeau în pământ, cum se întâmplase cu cei șase sau șapte copii de vârstă fragedă – mama nu le mai știa numărul – îngropați în cimitirul din sat, se descotorosiseră de mult de părinți plecând de acasă. Sora Dusia muncea ca servitoare la Moscova, fratele Serghei se căsătorise în gubernia vecină.

Primul ghinion l-a avut Vasilisa la vârsta de doi ani. Singurul cocoș din curtea părinților, urât și mut, a sărit la ea și i-a ciugulit ochiul. A țipat fetița, dar n-a auzit-o nimeni. I-a apărut albeața și, la șapte ani, pojghița albă i-a acoperit tot ochiul.

Părinții au sărăcit din an în an, s-au îmbolnăvit, și când Vasilisa a împlinit unsprezece ani, i-a murit tatăl. Rămasă văduvă, mama a dus-o greu un an de zile, apoi s-au mutat la băiatul cel mare, care avea gospodărie frumoasă lângă Kozelski. Le-au instalat într-o magazie, le tratau ca pe niște guri în plus, nu le chemau la masă. Vasilisa muncea împreună cu mama la grădina de zarzavat, mâncau doar zarzavaturi, pâine le aducea Serghei de sărbători numai dacă avea chef, mai ales atunci când bea vin.

La patruzeci de verste de sat înflorise celebra Optina Pustîn, aflată deja în declin. La vremea aceea viața religioasă se transformase într-o marfă de consum foarte căutată, profitabilă mai ales pentru proprietarii hanurilor și cârciumilor, nemaivorbind de hanurile mânăstirilor. Veneau acolo din toate colțurile Rusiei mii de oameni din toate păturile sociale. Un drum trecea și prin satul unde locuia fratele Vasilisei. Cum nu era om întreprinzător, care să profite de pe urma așezării geografice, îl enervau pelerinii săr-

mani care ba îi cereau un loc de mas pentru noapte, ba îi cereau de pomană, ba șterpeleau ce le pica în cale. Mulțimea pelerinilor veniți în valuri era alcătuită din oameni săraci și mai puțin săraci, din călugări sau călugări pe jumătate, și fratele Serghei nu-i putea suferi, zicea despre ei că sunt niște lepădături, niște pierde-vară. Nu fusese niciodată la locul atât de faimos, mergea la biserica din sat de trei ori pe an și dintre toate rânduielile bisericii nu respecta cu sfințenie decât una singură – nu muncea de sărbători.

Vasilisei îi era frică de fratele Serghei, nu vorbea cu ea niciodată, doar de la mama știa că-n tinerețe fusese băiat frumos, cântăreț și dansator, dar se schimbase de când îl refuzase fata de care era îndrăgostit. Mamei îi era milă de el, în schimb lui nu-i era milă de nimeni: nici de nevasta urâcioasă, nici de copiii lui, și cu atât mai puțin de chioara de Vasilisa. În iarnă mama a căpătat o răceală zdravănă și a murit. Vasilisa a rămas singură în familia numeroasă, pentru care era o adevărată piatră de moară.

La puțin timp după moartea mamei, o vecină a luat-o pe Vasilisa la o sărbătoare ținută la Optina Pustîn. A ajuns acolo frântă de oboseală, abia a rezistat până la sfârșitul slujbei lungi, n-a simțit nici bucurie, nici alinare. Dar pe drumul de întoarcere s-a întâmplat cu ea o minune greu de descris, fiindcă era la fel de neînsemnată ca și Vasilisa. Cei care o însoțeau au hotărât să facă un popas pentru odihnă, și ea s-a culcat pe pământ, la zece metri de drum, într-un aluniș des, și a adormit. N-a dormit mult, au trezit-o niște voci, o chemau să meargă mai departe. Cât a dormit, ziua întunecoasă, mohorâtă, s-a umplut de lumină, și când a deschis ochii, a văzut cum s-au împrăștiat taman atunci norii, și o rază de soare cât buștеanul de groasă și grea a răzbit găurind norul și a căzut în poiană chiar în fața ei, făcând un cerc luminos pe pământ... Asta era toată minunea. A știut atunci că cercul este Isus Cristos, că e viu și că o iubește. Cu cât era mai convinsă că văzuse minunea cu amândoi ochii, cu atât mai pregnantă devenea imaginea asta, nesemănând cu nimic din ce văzuse până atunci în viața ei.

A plâns pe înfundate tot drumul, și vecina miloasă, crezând că fata își făcuse o bătătură la picior, și-a scos basmaua și i-a zis

să-și înfășoare cu ea talpa. Vasilisa n-a protestat, și-a înfășurat piciorul și a mers șchiopătând, fiindcă o strângea opinca din cauza basmalei, provocându-i dureri.

A trecut cu chiu cu vai iarna în casa fratelui ei, și-n primăvară el a trimis-o la Moscova, la sora Dusia. Dusia a încercat să-i aranjeze un loc unde să muncească. A convenit să fie luată ucenică într-un atelier de lenjerie, aflat pe strada Malaia Nikitskaia, condus de o femeie inimoasă, nemțoaică de origine, Lizelota Mihailovna Kloțke. Cum i-a văzut ochiul cu albeață, femeia și-a dat seama că fata n-o să ajungă, cu un singur ochi, o muncitoare pricepută – avusese două muncitoare bune, cărora le slăbiseră ochii după douăzeci de ani de muncă. N-a refuzat-o de la început, i-a dat voie să rămână și să se instruiască. Vasilisa avea doar paisprezece ani, dar mâinile îi erau aspre de la munca câmpului, cu bătături, acele micuțe și firele subțiri de ață îi scăpau printre degete. Au pus-o să calce lenjeria – nici acolo treaba n-a fost deloc simplă. Fetele celelalte manevrau îndemânatice micile fiare de călcat cu aburi, presând cutele care deveneau tari și tăioase, aproape ca frunza de rogoz, mai să-ți rănească degetele, dar la Vasilisa cutele rămâneau moi, călcate inegal, și trebuia să le umezească iar, să le usuce... Văzând că ucenica nou intrată în meserie, cu toată sârguința ei, n-avea pic de înclinație pentru munca manuală, stăpâna atelierului, bună la suflet, a pus-o să facă curățenie în atelier.

Vasilisa nu avea cum să vadă murdăria, i-o arătau alții, dar după ce distingea cu greu ce trebuia curățat, freca până lua lustrul, până la distrugere... N-avea habar de lucruri simple, că trebuie umezită mătura, că dușumeaua trebuie stropită înainte s-o mături. De unde să știe fata, când ea trăise într-o casă cu pământ pe jos. Când i-au arătat ce trebuia să facă, a stropit în așa hal dușumeaua, încât a fost nevoită să adune apa cu cârpa. A reieșit că era la fel de neîndemânatică și la curățenie.

Lizelota Mihailovna nu putea s-o țină în atelier fără să facă nimic, dar îi era milă s-o dea afară, așa că s-a hotărât să ceară sfatul unei foste colege de gimnaziu, Evghenia Fiodorovna Neceaeva. A dus-o pe Vasilisa la ea, pe străduța Triohprudnîi. Fata

arăta atât de blândă și neajutorată, încât cele două bătrâne au simțit nevoia s-o ajute.

Era destul de înaltă, avea picioare lungi și talie subțire, brațe scurte și palme mari și bătătorite, mai mereu și le ținea cruciș pe piept. Avea fața lungă, obrajii supți, nasul subțire, lung și el, privirea tristă și severă, pielea arsă de soare, netedă, părea smălțuită... Într-un cuvânt, nu avea mutrișoară de țărancă, ci un chip de icoană bizantină.

— Are o înfățișare neobișnuită, îi zise Lizelota Evgheniei, în vreme ce-i dădeau să mănânce în bucătărie. Și n-are deloc chip de rusoaică. Interesant chip. Păcat că și-a pierdut ochiul, sărăcuța... Ar trebui să vedem, Jenecika, ce muncă i s-ar potrivi. E fată harnică, dar nu i se potrivește ce facem noi la atelier. Cred că nu-i bună nici de servitoare...

Bătrânele prietene și-au băut cafeaua, apoi s-au înțeles să ceară ajutorul unei alte colege de clasă, Anecika Tatarinova, care după absolvirea gimnaziului își pierduse logodnicul, plecase la mânăstire și de câțiva ani era stareță într-o mică mânăstire de maici din gubernia N.

Vasilisa a rămas în casa Evgheniei Fiodorovna și, o săptămână mai târziu, s-a ivit ocazia – o familie pe care Evghenia o cunoștea pleca s-o viziteze pe stareță. I-au propus s-o ia și pe Vasilisa. Avea la ea scrisoarea către stareța Anatolia, fosta Anecika, scrisă de prietenele ei din gimnaziu. O rugau să arate bunăvoință față de soarta sărmanei orfane. Era a treia oară când se rostea formula „să arate bunăvoință", și, curios lucru, fiecare solicitant avea succes...

Au călătorit cu trenul, Vasilisei i-au cumpărat bilet scump în vagonul cu compartimente, s-au așezat pe băncile îmbrăcate în catifea, și jumătate din drum ea n-a făcut decât s-o pipăie și să-și desfete degetele cu moliciunea neobișnuită a materialului. Le-au adus ceai, i-au dat și ei să bea, dar a apucat neîndemânatică paharul, care s-a învârtit în suport. Ceaiul fierbinte i-a opărit piciorul, dar durerea pricinuită de arsură era o nimica toată față de groaza care a cuprins-o când a văzut paharul spărgându-se.

Însoțitorii cumsecade încercau s-o liniștească, dar ea stătea încremenită de parcă nenorocise o ființă vie.

Au ajuns spre seară în orașul vechi din gubernia N., acoperit cu zăpadă ca-n basme, au înnoptat la hotelul din gară, și din nou sărmana Vasilisa a înlemnit la vederea splendorii neobișnuite. I-au aranjat să doarmă împreună cu o fată nici simplă, nici de la curte boierească, și când a văzut așternutul alb ca laptele, i s-a făcut frică să nu murdărească perna... Luxul n-o bucura pe Vasilisa, o speria.

A doua zi de dimineață devreme și-au strâns lucrurile și au plecat cu două sănii de țară. Și săniile, și caii erau gătiți ca la paradă, nu semănau cu ce avea fratele Serghei la el în sat. Călătoria cu sania era mai plăcută, și-ți venea mai ușor să te deprinzi cu ea decât cu trenul. Mânăstirea se afla la douăzeci de verste. Vremea de iarnă era minunată, cea mai frumoasă dintre toate iernile – puțin ger și soare de primăvară, îți orbea ochii și-ți gâdila nasul... Era ajunul sărbătorii.

Caii alergau voioși pe zăpada bătătorită, părea să-i bucure și pe ei soarele. Arsura de la genunchi durea tare, dar Vasilisa era atât de emoționată, de parcă durerea exista separat de ea.

Mânăstirea apăru deodată la o cotitură a drumului, cocoțată pe o colină, cum stă coliva pe tavă, toată îmbrăcată în albul strălucitor al zăpezii, albă ea însăși, cu cupolele albastre, lăsând să se vadă clopotnița decupată iscusit pe cerul de un albastru intens... Văzând frumusețea atât de neașteptată, Vasilisa ieși din starea de încremenire cât ai bate din palme și izbucni în plâns. Îi curgeau lacrimile din amândoi ochii, cel stâng nu vedea, dar putea să plângă.

Săniile se opriră în fața porților închise. O măicuță alergă să le deschidă, își agita mâinile, le zâmbea: erau așteptați.

— Intrați, intrați, totul e pregătit... De aseară vă așteaptă maica.

Pe alții maica stareță îi primea în micul hotel al mânăstirii, dar pe cei apropiați, familia cu care venise Vasilisa și rudele, îi găzduia în mica sa căsuță de lângă biserică.

Îndată ce sări din sanie, fetița de șapte ani ceru să mănânce jeleu de fructe. Măicuța care le deschisese poarta o mângâie pe gluga îmblănită:

— Hai, fetițo, la trapeză, maica stareță a cerut să vă așteptăm acolo cu jeleu de fructe și pâine.

În clipa aceea apăru în pridvor o femeie mică, uscățivă, îmbrăcată în haină lungă și largă de postav. Amuțiră toți, chiar și fetița neastâmpărată și alintată. Vasilisa își dădu seama că era chiar stareța...

Cei din familia abia sosită, aliniați unul în spatele celuilalt, porniră pe aleea îngustă, bine curățată, ca să ajungă la pridvor.

Vasilisa era ultima din șir. Stareța, în vreme ce le dădea bineațe rudelor ei îndepărtate, simți aproape fizic spaima și emoția fetei chioare, îmbrăcată în haine sărăcăcioase, cu brațele scurte, încrucișate pe piept, și palmele roșii, bătătorite.

„Au adus-o cu ei pe servitoarea nouă", își zise stareța și-i făcu semn să vină mai aproape. De frică, Vasilisei i se închise ochiul bun, celuilalt i se vedea albeața, neputând să vadă și să clipească. Stareța își scoase mănușile negre cu un singur deget și i le întinse fetei. Vasilisa alunecă pe zăpadă și nu reuși să le ia. Fetița de șapte ani stătea lângă ea și râdea cu gura ascunsă în gulerul de blană...

Stareța primi cu bucurie s-o ocrotească sub aripa ei pe Vasilisa, înainte să citească scrisoarea de recomandare.

Vasilisa își începu viața la mânăstire la vârsta de paisprezece ani – munci doi ani până să ajungă novice. Era învățată oricum cu munca la bucătărie, la grajd, la câmp. Au încercat s-o pună să cânte în strană, dar nu avea voce, nu era bună nici să țesă cu fir de aur, nu avea talentul ăsta special, hărăzit femeilor. Se considera, ca și înainte, o ființă neînsemnată, care făcea umbră pământului degeaba, nemeritând nici mâncarea pe care o consuma. Tocmai smerenia ei o impresionă pe stareță, care încercă să și-o apropie în al treilea an de ședere a fetei la mânăstire. În ochii celorlalte locatare Vasilisa nu valora nici cât o ceapă degerată.

Stareța se apucă s-o învețe să citească, mai întâi în rusă, pe urmă în slavona bisericească. Învăța cu mare trudă Vasilisa. Maica Anatolia, știind din proprie experiență ce însemna să-și piardă

răbdarea, să se deprindă cu umilința, făcea exerciții de toleranță, instruind-o pe fata bună ca pâinea coaptă, dar incapabilă să învețe carte. Imediat după slujba de dimineață, Vasilisa petrecea un ceas în camera stareței. Punea caietul albastru la marginea mesei și se uita speriată, dar plină de devoțiune la maica Anatolia. Starețа, având înclinații intelectuale, considerate de ea însăși a fi niște jocuri păcătoase, stăpânind de tânără mai multe limbi străine, se minuna cât de bizare sunt însușirile omenești. Vasilisa era fără îndoială o culme a nereceptivității la învățătură, ca să nu-i spunem – prostie. Starețа nu-și imaginase vreodată că un om poate repeta la nesfârșit una și aceeași greșeală până să învețe să scrie și să pronunțe corect cuvintele.

— Ce înseamnă *dnes*, Vasilisa? o întreba maica Anatolia la începutul fiecărei lecții.

Vasilisa își îndrepta ochiul sănătos în tavan și, nesigură, dădea același răspuns pentru a cincizecea oară:

— Ziua?

Starețа clătina din cap.

— Seara? întreba buimacă eleva și se înroșea toată.

— *Dnes* înseamnă acum, în clipa de față, imediat, ca de exemplu aici... Fecioara naște acum pe Domnul..., repeta învățătoarea a nu știu câta oară, potolindu-și enervarea cu o rugăciune scurtă.

Vasilisa dădea bucuroasă din cap în semn de aprobare și, a doua zi, căuta iar pe tavanul jos răspunsul pentru cuvântul *dnes*.

Starețа urmărea lentoarea și greutatea cu care judeca eleva sa și i se părea uneori că are de-a face cu o imperfecțiune a minții. Trăia de aproape douăzeci de ani la mânăstire și aflase că imperfecțiunea, de orice natură ar fi ea, intelectuală, fizică, morală, e un fenomen larg răspândit, o boală a omenirii, și că tocmai omul sănătos face mai degrabă excepție de la regula generală.

Descoperea la noua sa pupilă, pe lângă imperfecțiunea minții, o ignoranță ireductibilă, o înclinație pentru superstițiile cele mai năstrușnice, și era din ce în ce mai lămurită că în îndărătnicia ei obtuză prindea contur un soi anume de perseverență – așa cum planta își îndreaptă rădăcina în jos și frunzele în sus, și n-o poți

schimba cu una, cu două. Dar toate aceste însușiri supărătoare erau dominate de o virtute rară, de nevoia stăruitoare de a face binele. Sufletul ei de fată necoaptă la minte era un izvor nesecat de recunoștință, avea Vasilisa o capacitate uluitoare de a ține minte binele făcut și de a uita purtările rele ale altora. Și, culmea, tocmai purtările rele și jignirile de tot felul la adresa ei erau socotite de Vasilisa ca fiind pe deplin meritate.

Viața la mânăstire ascundea – o știa prea bine starețа – posibilități nenumărate de a păcătui, de a oprima, de a constrânge prin violență, fapte despre care lumea laică nu avea habar, împovărată cum era de grija pâinii cea de toate zilele. Între zidurile mânăstirii relațiile între oameni capătă o importanță mult mai mare și se manifestă în forme mult mai acute. Simpatiile și antipatiile, gelozia, invidia și ura fierb înăbușit, strânse în menghina regulilor rigide.

La fel de bine știa starețа că Vasilisa era luată în râs, jignită, tiranizată, dar nu auzise să se fi plâns vreodată proasta, ci, dimpotrivă, vedea numai recunoștință nețărmurită din partea fetei. Cu toată experiența de a citi în sufletul ei simplu, maica Anatolia se întreba uimită ce fel de minune mai era și chioara de Vasilisa, lipsită de frumusețe ori talente, dar cu harul atât de rar al recunoștinței. „Suflet plin de smerenie" – trase concluzia starețа și o luă să-i fie de ajutor în chilia ei...

Dormea acum Vasilisa în tinda casei maicii Anatolia, chiar lângă ușa camerei ei, pe o laviță îngustă. La început se scula nopțile la fiecare zece minute, așa cum mama care-și alăptează pruncul se trezește speriată de plânsul lui. Se ridica de pe laviță, se repezea la ușa închisă a stareței răsturnând găleata pentru lături apărută în cale sau dărâmând mormanul de lemne – în soba de teracotă se aprindea focul din tindă... Adesea o trezea pe starețа, care-și strica se din tinerețe somnul și dormea iepurește. O tot îndemna maica Anatolia: îndată ce te trezești cu spaima unui gând, trebuie înainte de toate să zici de trei ori „Sfântă Fecioară" și abia apoi să sari din așternut. Dar Vasilisa se dezmeticea din somnul sănătos de țărancă abia când ajungea la ușa stareței și, cum era speriată de zgomotul pe care-l făcea, își amintea în ultimul moment de sfatul ei...

Așa grea de cap și neîndemânatică cum era, Vasilisa învățase să șteargă praful cu penele pestrițe adunate de la păsările din curte, să spele geamurile până străluceau ca diamantul, și chiar să fiarbă ceaiul „pe gustul boierilor".

În al patrulea an al șederii Vasilisei în preajma stareței, muri bătrânul părinte duhovnic care trăise mulți ani la mânăstire, și apăru unul nou, ieromonahul Varsonofi. Ca vârstă era tânăr, abia împlinise treizeci de ani, dar arăta bătrân: pleoapele i se încrețeau deasupra ochilor negri, bizantini, avea pielea de broască țestoasă, buze uscate... Avea învățătură solidă, se făcuse monah de tânăr – din asemenea oameni ieșeau ierarhii bisericilor.

Părintele Varsonofi preda la liceul teologic din gubernie istoria religiei și liturgica, la mânăstire venea din când în când, uneori lipsea o săptămână-două, dacă semestrul era unul dificil. Starița îl trata cu solicitudine, ba chiar cu respect, și el, de obicei rezervat și scump la vorbă, bea adesea un ceai cu ea și își dădea drumul la gură. Deși se deosebeau mult în privința originii și a educației, maica Anatolia, aristocrată cultivată, se împrieteni cu părintele Varsonofi, fiul unui muncitor feroviar și al unei țărănci. Îl aprecia mult: nu prea întâlneai în mediul monahal oameni care să fie interesați de viața din spatele porților ferecate ale mânăstirii.

Maica Anatolia își păstrase unele obiceiuri ale mirenilor – citea cărți laice și chiar o revistă literară trimisă de prietenele ei, trecea drept radicală în mediul bisericesc – o entuziasma Filaret Moskovski, era adepta traducerii Bibliei în limba rusă, adică, după părerea unora din capii Bisericii, nu prea puteai pune nădejdea în ea că ar fi dispusă să accepte luteranismul... În schimb, tânărul monah avea la vremea aceea cu totul alte vederi – nu accepta luteranismul sub nici o formă, era neînduplecat față de catolici, citea obligatoriu noile idei teologice și-l menționa cu deosebire, dezaprobându-l, pe Vladimir Soloviov, căruia îi era adversar.

Vasilisa, servindu-i la masă, era martora nelipsită de la discuțiile lor: după ce strângea ceștile de ceai, se așeza pe laviță lângă ușă și se topea de emoție ascultându-i: nu pricepea de ce o adusese Dumnezeu în locul ăsta de invidiat, cu atâta hrană spirituală... Îi rămăsese întipărit bine în minte cum muncise de mică

vătămându-și sănătatea, rupându-și mâinile și frângându-și spinarea, ținându-se de burta care o durea mereu, cât suferise de foame și, mai ales, de frigul care n-o slăbise ani întregi, cu pauza din iulie-august care trecea fulgerător...

În ultima vară dinaintea războiului, părintele Varsonofi le părăsi trei luni de zile – pleca în pelerinaj la Pământul Sfânt. În timp ce se afla în Palestina, primi vestea că începuse războiul și se întoarse în țară cu ultimul vapor. Rămăsese profund impresionat de locurile sfinte, mai ales de lacul Kinneret pe care-l înconjurase, înălțând rugăciuni în fiecare loc sfânt, mai ales la cele păstrătoare ale numelui geografic din vechime...

Vasilisa stătea încremenită de emoție lângă ușă și vedea cu ochii săi ce văzuse, la rândul lui, părintele Varsonofi: Marea Galileii, ruinele sinagogii de la Capernaum, unde fusese însuși Domnul, iar imaginile îndepărtate și informațiile din cărți căpătau chip și miros. Între altele, mirosul care venea de la monah era același, miros de corp nespălat amestecat cu miros de tămâie, impregnat în straiele sale, miros jilav și de pastile pe care le mesteca tot timpul, ca să-i treacă durerea de dinți chinuitoare. Ea scoase, fără să fie văzută, un fir putred din pelerina lui lungă, purtată în călătorie, răzui pământul de pe talpa galoșilor și, învelindu-le într-o hârtiuță argintie, le puse la păstrare ca pe niște lucruri sfinte. Începu chiar să se prețuiască pe sine, ca pe o ființă ce văzuse prin ochii celui care văzuse Pământul Sfânt...

Tot stând vrăjită la ușa stareței, Vasilisa află în următorii doi ani multe lucruri despre mersul istoriei ruse – despre operațiunile militare nereușite, despre abdicarea țarului... Tot acolo, stând pe laviță, află despre pregătirea Soborului și posibila alegere a patriarhului, despre revoluție...

În vara anului 1917, părintele Varsonofi fu chemat la Moscova. N-o uită pe stareță, îi trimitea scrisori din când în când. La începutul lui 1918, îi trimise o scrisoare lungă, în care o anunța despre evenimentele petrecute în toamnă la Moscova și Petersburg, că fusese ales patriarhul, că oficiase slujba religioasă împreună cu patriarhul ales, Tihon, la biserica Nikolo-Vorobiovski. Amintea în treacăt că fusese hirotonisit episcop. Stareța îi împărtăși vestea Vasilisei.

— Apostolul e mai mare decât episcopul? întrebă Vasilisa înspăimântată de obrăznicia ei.

— Apostolul e mai mare decât episcopul, fetițo, răspunse maica Anatolia plictisită, nevenindu-i să creadă pentru a nu știu câta oară ce întrebări copilărești punea Vasilisa.

După câteva luni, starețа primi de la episcopul proaspăt hirotonisit un pachet mare, în care se aflau, pe lângă scrisoare, documente tipărite pe hârtie proastă, cu o ortografie oribilă, despre transformările revoluționare. Starețа nu se pricepu să descifreze limbajul sovietic inept, plin de dezacorduri, deși urmări cu atenție rândurile prin ochelarii mici, legați cu șnur negru. În scrisoarea scrisă cu litere mari, caligrafice, citi printre altele: „Încep persecuții crunte. Urmează să fim martorii lor. Bucurați-vă!"

În dimineața următoare plecă la oraș să ceară lămuriri arhiepiscopului. De la el află ultimele noutăți – despre legătura statului cu Biserica, despre tulburările din Petrograd, despre uciderea părintelui Piotr Skipetrov și a mitropolitului Vladimir[1]...

— Închid toate mânăstirile, îi șopti arhiereul, binecuvântând-o pe starețа în prag.

Maica Anatolia se îngrozi, nu crezu chiar tot ce spunea vlădica, dar când se întoarse la mânăstire, se apucă să restrângă gospodăria, să se pregătească și să aștepte schimbările încă incerte, deloc îmbucurătoare. Nu avea cum să prevadă dimensiunea nenorocirilor viitoare. Ceva reuși totuși să facă: împărți judicios și în mare taină țăranilor toate proviziile, întocmai cum zice la Evanghelie, oprind numai strictul necesar; porunci să se sape o tainiță în altar, sub pristol, astupă gaura cu un cufăr îmbrăcat în fier, în care se aflau obiectele sfinte, trimise arhiva valoroasă a mânăstirii la biblioteca eparhiei. Se obișnuise cu ideea închiderii mânăstirii, dar nu putea concepe că va fi închisă și biserica străveche...

Ținu o adunare cu călugărițele și novicele și le îndemnă să se gândească dacă n-ar trebui să părăsească mânăstirea, având în

1. Piotr Skipetrov (1863–1918), primul preot ucis de guvernul bolșevic, sanctificat de Biserica Rusă în 2001. Vladimir (1848–1918), la vremea Revoluției Ruse mitropolit al Kievului și al Galiției, și el ucis de bolșevici, a fost sanctificat în 1998.

vedere persecuțiile ce amenințau să vină. Patru novice se întoarseră la casa părinților. Călugărițele hotărâră toate să rămână la mânăstire. Starețа le spuse că vremurile s-au schimbat, că multe aveau să sufere pentru păcatele lor și ale apropiaților lor, că majoritatea vor pleca în lumea laică, și că, trăind printre mireni, trebuie să se poarte între ele ca surorile și să rămână logodnicele lui Cristos.

Altceva nu apucă să facă maica Anatolia. O ridicară cu câteva zile înainte să fie închisă mânăstirea. O duseră la închisoarea din oraș. Vasilisa stărui să meargă cu ea, și autoritățile, omenoase, își dădură consimțământul. Starețа se aștepta la ce-i mai rău, dar îi comunicară că o deportează în gubernia Vologda. O săptămână mai târziu, Vasilisa avu ideea deșteaptă, lucru neobișnuit la ea, să se ducă la mânăstire și să adune resturile din gospodăria stareței: două cești și spirtiera pentru pregătit cafeaua, ceva lenjerie de pat peticită și răspeticită, o față de pernă cu inițialele cusute la atelierul Lizelotei Mihailovna Kloțke. Cu ele plecară în surghiun.

Oricât ar fi de curios, călătoria fu mai degrabă plăcută, într-un vagon frumos, în compania a patru slujitori ai bisericii – doi popi de țară vinovați, nu se știe de ce, față de puterea sovietică, bibliotecarul eparhiei și arhiereul, acela care o anunțase pe stareță despre închiderea iminentă a mânăstirii. Îi însoțea un singur soldat din Armata Roșie, un flăcău de la țară, încă nepătruns de spiritul revoluționar. Se purta cu delincvenții deportați cu un respect nemaivăzut, cuvenit demnității lor.

Cei trei ani de pedeapsă pentru Vasilisa și stareță se transformară în unsprezece. Unsprezece ani crunți, chinuitori, eroici pentru bătrâna stareță și fericiți pentru Vasilisa. Învățată cu condițiile de la țară, ea deveni îngerul păzitor, ocrotitoarea și sprijinul maicii Anatolia, neobișnuită cu asemenea viață. De trei ori le schimbară locul de surghiun, trimițându-le de fiecare dată tot mai sus în nord, până ajunseră la Kargopol, un sătuc liniștit, cu case din lemn, unde starețа muri la șaptezeci și opt de ani.

Cu câteva zile înainte să moară, maica Anatolia îi ură drum bun Vasilisei, îi ceru să nu rămână acolo după înmormântare, ci

să plece la Moscova, pe străduța Triohprudnîi, la Evghenia Fiodorovna Neceaeva. O binecuvântă și-i dădu poruncă să nu se teamă de nimic. Vasilisa făcu totul întocmai cum îi zisese mentora ei: o înmormântă, așteptă patruzeci de zile și plecă. Avea la ea o pungă de catifea roșie cu doi galbeni de pe vremea țarului, moșteniți de la stareță, și hârtiuța argintie cu lucrurile sfinte din Palestina.

Ajunse pe strada Triohprudnîi la sfârșitul lui decembrie. O primi chiar Evghenia Fiodorovna. În casa locuită în comun mai rămăseseră locatari care își aminteau de bătrânul Neceaev, constructorul clădirii. Unul dintre aceștia, pentru doi galbeni, o înscrise pe Vasilisa în cartea de imobil. Punguța roșie cu lucrurile sfinte din Palestina îi rămase ei ca amintire. De atunci Vasilisa avea să trăiască în familia Evgheniei Fiodorovna, cu Elena, apoi apăru și Anton Ivanovici. Muncea de dimineața până seara cum îi era obiceiul, neîngăduindu-și nici o fărâmă de gând, de timp și chiar de odihnă – o sluji mai întâi pe Evghenia Fiodorovna, apoi pe Elena, pe Tania și pe toți cei pe care îi socotea binefăcătorii ei.

Avea o singură ciudățenie: de două ori pe an, o dată primăvara, de obicei după Paște, lăsa totul și dispărea o săptămână, ba chiar zece zile, nu anunța din timp pe nimeni, nu dădea nici un fel de explicații...

— Vasilisei noastre i s-a făcut dor de libertate, râdea de ea Pavel Alekseevici.

Era, într-adevăr, singurul lux pe care și-l permitea Vasilisa – să plece la Kargopol când i-o cerea inima, la orașul construit din lemn, la mormântul Anei Tatarinova, călugărița Anatolia, să curețe ce era de curățat, să vopsească și să vorbească cu ea, singura ei rudă adevărată. Ceilalți erau rubedenii de-a șaptea spiță...

12

Orele la școală se sfârșiră odată cu arșița venită prea devreme. Urmară ploile reci. Începură pregătirile de plecare la casa de vacanță. Vasilisa îi părăsise neținând seama de încercările Elenei de

a o îndupleca să rămână. Elena era descumpănită. Viața fără Vasilisa ieșise din matca ei, nemaivorbind despre mutatul la casa de vacanță – de obicei Vasilisa îl organiza din vreme, fără zarvă mare. Elena habar nu avea ce să ia și cât să ia, cât gaz, ce cantitate de macaroane, zahăr și sare, în ce să le pună și cum să le împacheteze...

Toma se străduia din răsputeri să le fie de ajutor, să-i servească, mai ales pe Tania. O socotise și înainte o ființă superioară, dar acum, de când trăiau împreună zi de zi, simțea că-i câștigase bunăvoința și era gata să-i cadă în genunchi.

Pavel Alekseevici se mută cu toată familia la casa de vacanță, dar în vara aceea aproape că nu dădu pe acolo, venea doar sâmbăta. La început nu acordase prea mare importanță conflictului lor cu iz educativ – adică las' că te-nvăț eu minte –, dar conflictul se amplifică până în pragul rupturii totale. Vorbele lui despre imperfecțiunea Elenei ca femeie stăteau ca un ghimpe în inima ei. Obstacolul părea de neînlăturat – Elena dormea acum pe micul divan aflat pe terasa închisă. Când venea acasă sâmbăta, Pavel Alekseevici dormea în cabinetul de sus, dormitorul rămânând gol. Se simțea și el jignit peste măsură. Cu vorbele ei, Elena părea că-i luase dreptul de a fi tată.

Sufereau amândoi, aveau nevoie de explicații, dar nu-și găseau vreo vină – fiecare simțea că are dreptate și că a fost ofensat pe nedrept. Nu încercară să-și explice purtarea, ba nici măcar să discute despre relațiile lor intime, nu știau cum să facă, dar nici nu voiau. Înstrăinarea lor se accentua.

Duminica Pavel Alekseevici se trezea devreme, scula fetele și le ducea la râu. Se bălăceau până la ora prânzului, le învăța să înoate. Apoi se întorceau, mâncau, Toma se străduia să nu frece lingura de farfurie, să folosească furculița și să nu se repeadă să apuce pâinea...

În ciuda relațiilor reci dintre Elena și Pavel Alekseevici, viața de familie înainta mașinal pe drumul bătătorit. Pavel Alekseevici aducea acasă banii neatinși, Elena făcea socoteala cheltuielilor notate în liste, expedia mandatele și coletele, dar, fără Vasilisa, ritualul sărbătoresc și solemn părea să-și fi pierdut sensul. Cele

două evenimente petrecute în același timp – cearta în familie și venirea Tomei în casa lor – se amestecaseră cumva, și Elena începu să se uite cu dușmănie bine ascunsă la fetița cu înfățișare de șoricel, abia ajungându-i Taniei la umăr...

Vasilisa se întoarse când vara era pe sfârșite – ca și cum nimic nu se întâmplase. Elena o văzu pe drumul care ducea la terasă și izbucni în plâns. Plânse și Vasilisa. Era bine arsă de soare și mult mai slabă decât înainte. Nu-i dădu nici un fel de explicații, dar nici Elena nu se apucă s-o descoasă. Erau fericite. A doua zi veni o scrisoare de la mătușa Tomei, îi ruga „s-o țină pe nepoata ei măcar până la Crăciun". Elena citi scrisoarea, și Vasilisa dădu din cap în ritmul cu care rostea cuvintele. Apoi se lăsă tăcerea. Vasilisa își făcu o cafea – era singura ei slăbiciune, și, prin locurile unde cutreierase, tânjise, se pare, după cafea... Își umplu o cană mare cu lichidul maroniu, subțire, și începu prima discuția care plutea în aer de ceva timp:

— Ce să zic, trebuie hotărât cumva cu Tomocika... Nu-i cățel, și nici pisică. Fenia nu vrea s-o ia. Sau la casa de copii, sau oprită aici.

— Da, mă gândesc și eu, spuse încruntată Elena.

N-o avea la inimă pe fetiță, dar știa bine că inima nu conta în cazul ăsta, copilul se atașase de casă, nu avea unde să se ducă...

— Mă gândesc c-ar trebui oprită aici. Tare-i urâtă.

Așa funcționa logica greu de conceput a Vasilisei Gavrilovna...

— Ce spui, Vasia? zise uluită Elena. S-o luăm fiindcă-i urâtă?

— Cine o să aibă nevoie de ea, Elena? Și urâtă, și cu bube-n cap, învață ca vai de lume. Iar a noastră e sătulă, încălțată și îmbrăcată. Tania o să se aleagă cu de toate. Dumnezeu vede... Nu-i treaba noastră.

— Înseamnă că trebuie înfiată, zise Elena nemaiavând încotro.

— Vorbește cu el.

De când se întorsese, Vasilisa nu-i spusese pe nume lui Pavel Alekseevici.

Oricât ar părea de ciudat, Pavel Alekseevici era pregătit, se gândise mai demult la o soluție: să facă formele pentru tutelă.

„Bineînțeles, cum de nu m-am gândit și eu“, se bucură Elena, care nu putea nicicum să se vadă în rolul de mamă a fetiței prea puțin simpatice. Se bucură și Vasilisa Egorovna, fără să cerceteze subtilitățile juridice privind deosebirea dintre tutelă și înfiere.

Și Tania se bucură, fiindcă Toma ocupa în viața ei un loc aparte, ceva în genul cățelului vorbitor de care trebuie să te îngrijești. Nu punea o bucățică în gură fără Toma, era pregătită mereu să-i dea ce-i mai bun, dar cu timpul se plictisi de prezența ei tăcută și timidă și începu să plece în vizită pe furiș la vecini... Toma nu se supăra, se ținea scai de ea, se temea ca nu cumva să-i scape.

Înainte ca familia să plece de la casa de vacanță, Pavel Alekseevici o anunță chiar el pe Toma că o invită să rămână cu ei până va crește mare și își va termina școala.

— Bine, rămân, acceptă Toma propunerea cu demnitate.

În sufletul ei era însă profund dezamăgită, voia ca Pavel Alekseevici să-i fie tată bun, cum îi era Taniei.

Se întoarseră la Moscova aproape de septembrie. Toma era acum acceptată definitiv în casa lor, viața își urma cursul obișnuit. Numai fericirea Elenei Gheorghievna și a lui Pavel Alekseevici se vestejea, se ducea de râpă. Încercările stângace ale lui Pavel Alekseevici de a reface legătura conjugală n-avură succes. Mai ales ultima când, fiind beat turtă, intră noaptea în dormitorul unde Lenocika își dormea somnul plin de vise unice în felul lor și edificatoare, și, fără să-i simtă protestul și repulsia, o violă fără urmă de bucurie, și, dezmeticindu-se abia de dimineață, se îngrozi de cele petrecute noaptea.

Încercă să-și ceară iertare, ea dădu din cap fără să și-l ridice și-i zise pe un ton egal:

— N-avem ce discuta. Atâta te rog, să nu se mai întâmple niciodată.

El îi văzu șuvița zglobie, scăpată mereu din coc, atârnându-i pe frunte înspre ureche, umerii obrajilor și vârful nasului, și, mistuit de rușine și dorință, ar fi dat din el fără ezitare tot ce avea mai bun, ca să recapete bucuria simplă și ușurința cu care până nu demult își punea degetul arătător în gropița moale de sub

smocul de păr, și-l ducea în jos, pe șira spinării îngustă, așezată în jgheabul neted al coastelor, până ajungea aproape de crucea șalelor ieșită în afară – *Sacrum*, osul sacru... Apropo, de ce tocmai ăsta e sacru? Și mai jos, depărtând *Musculus glutaeus maximus*, ocolind rozeta ușor încrețită, și-l strecura în cuta ascunsă, *Perineum*, desfăcea *Labia majora*, cam atone, și sfioasele *Labia minora*, oprindu-și-l în *Vestibulum vaginae*, atingând mucoasa mătăsoasă, umedă, alunecoasă – doar cunoștea bine anatomia, morfologia, histologia părții ăsteia din trupul femeii –, mângâia bobul alungit, *Corpus clitoridis*, și pătrundea în locul fără piedici, inima bătându-i mai să-i sară din piept... apoi, trecea prin rariștea părului sub care simțea curbura, *Mons pubis*, peste cicatricea cusută cosmetic de două ori – habar n-avea că o făcuse pentru plăcerea lui –, o lua în sus către pâlnia micuță a buricului, ca să ajungă între sânii ascuțiți spre sfârcuri, trăgând fiecare în partea lui, și să se oprească în scobitura de sub *Claviculae*, cuprinzând cu palma și ținând laolaltă acoladele...

Fața i se crispă, scoase un geamăt – se dusese totul pe apa sâmbetei. Ieși din dormitor fără să scoată o vorbă, intră în cabinet, scoase din spatele jaluzelei sticla neîncepută și o destupă... Bău din ea. Și zâmbi – asta era răzbunarea uterului bolnav, plin cu puroi, scos de el acum zece ani. Nemernicul.

Nu știa cum de-i veniseră în minte cuvintele prostești, aruncate la mânie, la supărare... Cum de-i trecuse prin cap să-i spună că nu e femeie? Ea, care era culmea feminității, perfecțiunea întruchipată. Totul era pierdut. Pierdut. Mai bău jumătate de pahar, își dădu seama că acum n-o să poată adormi. Scoase din sertarul de jos al biroului dosarul lui drag, pe care scria cu albastru PROIECT. Îl deschise. Citi prima pagină – numele lui Stalin figura de două ori. Îl trecură iar fiorii.

„Cum de m-am strecurat prin viață folosind tot felul de subterfugii ca să trăiesc fericit într-o mare eroare până la bătrânețe, să mă cred om de treabă?", își puse întrebarea dură Pavel Alekseevici. Scoase pagina din manuscris, o împături în patru și o rupse de două ori. Bucățelele rupte cu grijă le aruncă la coșul pentru hârtii. Citi manuscrisul până la capăt – numele conducă-

torului nu mai era menționat. Căscă, scutură din cap, dar nu reuși să scape de scrâșnetul respingător din suflet. Și își dădu seama că nu avea altceva de făcut decât să doarmă.

Nu-și mai deranjă soția. Și tot așa nu mai încercă să întoarcă pe toate fețele starea jalnică a lucrurilor.

Episodul din ultima noapte, nepotrivit deloc cu imaginea pe care și-o făcuse Elena despre soțul său, nu schimbă de fapt nimic: ofensa era atât de mare, încât nu avea putere să întreprindă ceva. Cuvintele spuse de el la mânie păreau să-i fi omorât orice dorință, păreau să-i fi otrăvit chiar sufletul din care se năștea nevoia de a fi atinsă cu blândețe, de a fi mângâiată, nemaivorbind de nevoia de a face dragoste.

Supărarea nu-i era nici mai mare, nici mai mică, îi pătrunsese în adâncul sufletului, și acum trăia cu ea, așa cum trăiesc oamenii ani îndelungați cu aluniță de pe față sau cu lipomul.

Chiar și la înfățișare Elena începuse să se schimbe: slăbise, se ascuțise. Mișcările rotunde, încete, molatice, ușoara înclinare a capului în timp ce și-l întorcea, obiceiul de a se așeza în fotoliu sau pe canapea ca pisica, mulându-și corpul ca să se potrivească în orice loc mobilat, acea plasticitate naturală, proprie numai ei, de care Pavel Alekseevici era mereu atras – totul dispăruse.

Hainele care i se potriveau atât de bine – gulerele rotunde, mânecile încrețite și decolteurile nevinovate care-i scoteau în evidență talia puțin ofilită, dar înaltă – deveniseră demodate la vremea aceea, și se apucă însuflețită să le modifice pentru cele două fete, reajustându-și rochiile deschise la culoare, cu floricele, cu ghirlande și bucheţele de flori, și cumpărându-și pentru ea un costum de vară și unul de iarnă, căpătând în felul ăsta înfățișarea unei profesoare de școală.

Când stătea duminica la masă împreună cu familia, Pavel Alekseevici, așezat lângă soție, simțea un miros anume – prin mirosul greu de prăjeală venit de la mâncarea simplă pregătită de Vasilisa își făcea loc unul nou, pătrunzător: de la Elena venea iz de văduvie în locul parfumului de flori de odinioară al trupului ei. Mirosea Elena a praf și a untdelemn aproape ca Vasilisa, numai că la Vasilisa se adăuga mirosul de sudoare amestecat cu cel

de haine vechi, slinoase... El își întorcea privirea de la soție, se uita cu plăcere la Tania și-i zâmbea – o minune de fată, e maică-sa întreagă, e Lenocika... Lenocika din trecut...

Perioada fericită a căsniciei lor luase sfârșit. Rămăsese acum doar o simplă legătură conjugală cum o au toți, ba poate mai bună decât a multora. Mulți o duc și ei cumva, de la o zi la alta, de la un an la altul, neștiind ce-i bucuria, fericirea, ci numai rutina cotidiană.

Își dădeau seama amândoi că niciodată, dar niciodată, nu vor mai pluti purtați pe apa fericirii cum plutiseră în cei zece ani...

Privirea Elenei se împiedica mereu de Toma, fetița pirpirie cu deprinderi rele de mic rozător, blândă, supusă, vrednică de milă, vinovată indirect de distrugerea familiei, care o întrista mai mult decât toate nenorocirile trăite de ea – moartea părinților, a bunicii, a soțului – și atârna mai greu decât boala și războiul. Era imposibil de trăit cu ea, dar la fel de imposibil era să se despartă de ea, s-o trimită la rude, s-o dea la casa de copii. Vasilisa mormăia încetișor, parcă vorbindu-i peretelui:

— Ai crezut că-i floare la ureche? Nu-i simplu... Fii bună, îndură acum... O-ho-ho... Asta nu te mântuie...

La ce păcate ale Elenei se gândea ea? Socoteala Vasilisei nu era una obișnuită și nici simplă, dar dincolo de ea se afla un adevăr ciudat, poate prostesc, dar adevăr.

13
Primul caiet al Elenei

Viața mea e atât de neînsemnată, eu însămi sunt atât de neînsemnată, încât nu mi-ar fi trecut niciodată prin minte să notez unele lucruri, dacă n-aș sta din ce în ce mai prost cu memoria. Are nevoie să fie alimentată din afară: cu mirosuri, cu sunete, cu obiecte care să trezească amintirile, cu indicii și trimiteri... Să existe măcar caietul ăsta în care să mă uit și să-mi amintesc atunci când ea mă

va lăsa de tot. Ce lucru ciudat, te maturizezi, ai mai multă minte, și evenimentele din trecut capătă un alt sens, mai multă profunzime, mai mult rost în ordinea lui Dumnezeu, și-ți vine să sapi în propria viață, cum dezgroapă arheologul straturile adânci, ca să pricepi ce se întâmplă cu tine, cu viața ta. Încotro o ia, ce lasă să se înțeleagă din ea. Nu-mi dau seama, nu știu. Mintea mi-e ca o ceașcă de porțelan toată crăpată, asta-i groaznic. Gândurile mi se amestecă, se pierd, le caut urma mult timp. Dau peste câteva resturi. Câteodată chipul unui om începe să existe separat de numele său. O rudă, o cunoștință știută de mulți ani – o recunosc, dar numele mi-a sărit din minte și oricât m-aș zbate, nu mi-l amintesc. Și invers – țin minte numele, dar nu persoana care-l poartă.

Notez mereu – să nu uit asta, asta. Pierd listele, peste una am dat nu demult și pur și simplu m-am speriat, ce ortografie! Ba o literă lipsă, ba silabe despărțite prost.

În adâncul sufletului am o bănuială, că mă paște o boală cumplită. Am scris-o cu mâna mea și m-am convins acum definitiv. M-am cutremurat. Nimeni dintre rudele mele n-a avut așa ceva. Doar sora mai mare a bunicii a dat în mintea copiilor la bătrânețe. E groaznic, înseamnă că viața trăită până atunci n-a avut nici un rost. Dacă omul uită ce-a trăit, își uită părinții, copiii, iubirea, bucuriile, oamenii pe care i-a pierdut, atunci de ce a trăit? Zilele trecute mi-am amintit de bunica Evghenia. Dar iată că nu mi-am amintit numele ei după tată. L-am uitat cu totul. Am fost tare amărâtă. A doua zi a ieșit singur la suprafață – Evghenia Fiodorovna.

Trebuie să-mi notez totul. Pentru mine. Și poate pentru Taniecika. Acum e în perioada în care se îndepărtează de noi. E ocupată până peste cap cu învățătura, vrea să ajungă biolog, e foarte apropiată de tatăl ei. S-au iubit întotdeauna. Numai că el n-o simte cum o simt eu. Când o doare capul sau burta, știu exact cum o doare... N-are nici o importanță pentru mine că pe Taniecika pare să n-o intereseze viața mea, că e atașată mai mult de taică-său. Sunt convinsă că va avea nevoie de mine. Are și ea nevoie să știe tot ce știu eu. Nu numai marile evenimente au importanță.

Oricât ar fi de ciudat, micile întâmplări capătă o mai mare însemnătate pe măsură ce te îndepărtezi de ele. Mai ales visele... Am avut întotdeauna vise atât de grăitoare, încât amintirile și visele din copilărie mi se încurcă în minte și nu mai sunt sigură care dintre imagini e cea rămasă din viața reală și care mi s-a arătat în vis... Taniecika trebuie să afle nimicurile vieții mele până ca ele să dispară din capul ăsta uituc. De exemplu, cred că-mi amintesc bine cum am făcut primii pași: sunt singură într-o cameră foarte mare, îmi sprijin spatele de un divan îmbrăcat în catifea verde. Mă gâdilă când o pipăi. În față, în diagonală, se află o sobă albă de teracotă, vreau s-o ating. E netedă, mă atrage ca un magnet. Îmi adun forțele. Mi-e foarte frică. Mă tem să pășesc nesprijinită de mâna cuiva, dar pot să alerg. Strâng din pleoape, mă desprind de divan și alerg. Aproape că zbor. Îmi sprijin mâinile de cahle. Sunt neașteptat de fierbinți. Scot un țipăt. O femeie uriașă, mustăcioasă, cu fața încruntată, apare nu știu de unde și mă prinde de mâini... Unde s-a întâmplat asta? Mai degrabă la Moscova, în casa bunicii. Mama zicea că am început să merg devreme, până să împlinesc un an. Poate să aibă amintiri un copil la vârsta asta? Sau am visat? N-am pe cine să întreb...

Tatăl meu, Gheorghi Ivanovici, om deosebit, plin de fantezie, având talentul rar de a insufla ideile noi, filozof pe cont propriu, a fost din tinerețe un revoluționar înfocat, se cunoștea chiar și cu teroriștii, dar s-a îndreptat spre tolstoieni după evenimentele din 1905. De când devenise tolstoian, împărtășea alte idealuri, munca pământului devenise religia sa. N-a mai locuit la oraș, organiza pe alte pământuri comune agricole tolstoiene, care aveau să decadă una după alta, în afară de ultima, aceea din satul Troparevo.

Tata era la tinerețe un bărbat foarte frumos. Avea nasul coroiat și ochii negri, strălucitori, aici își spunea cuvântul adaosul de sânge grecesc sau caucazian. Mama, dimpotrivă, în fotografiile din tinerețe nu era așa frumoasă – avea fața plinuță, ochii mici, nasul ca un cartof. Când s-a mai maturizat, iar eu am început să-mi dau seama de unele lucruri, arăta mult mai frumoasă. Slăbise mult, i se precizaseră trăsăturile feței, avea o figură care ți se

întipărea în minte. Tata avea fire pătimașă, discuta aprins, se supăra când era contrazis, îi sărea țandăra, dar avea suflet bun. Mai bine spus, era complet dezinteresat. Era un adevărat om al viitorului, din câte îmi dau seama. Prin natura lui, avea ceva în comun cu P[avel] A[lekseevici]. Nu se gândea la binele lui și chiar nu știa, pare-se, ce înseamnă asta. Era gata să-și dea și haina de pe el. În afară de cărți nu avea însă nimic, iar biblioteca și-o transformase într-un bun comun. Avea și el scrierile lui cu ceva înflorituri și un îndreptar, *Cărțile despre obștea țărănească* al lui Gheorghi Miakotin. Profesa nonviolența cu înflăcărare și vehemență, așa cum le făcea pe toate. Acum pot să-l judec la rece – era adeptul nonviolenței în viața socială, dar acasă era un despot de temut. Avea mare putere de convingere, îi molipsea pe mulți cu ideile lui – asemenea lui Tolstoi, avea mulți discipoli și adepți. Cred că mama era victima farmecului său personal. Îl urma peste tot, avea mare încredere în el. El își schimba convingerile cât ai bate din palme, dar mama nu izbutea să-l ajungă din urmă. Ea trata totul cu superficialitate, important rămâne faptul că-l iubea nemăsurat de mult și că de dragul lui și-a schimbat viața la oraș, unde era o modestă profesoară de muzică, cu viața la țară. În sat nu mai preda muzica, în schimb pregătea cașă pentru zece oameni, făcea curat, mulgea vacile. Învățase să facă de toate. Munca nu era pe puterile ei, dar, de dragul tatei, punea mult zel în ce făcea și voia să fie cel mai bun discipol al lui. Îl asculta în toate. Doar într-un singur caz nu i s-a supus – s-a dus să nască la Moscova, la părinți. Și-a lăsat la ei copiii până la adolescență. Am fost ultima, a treia. Tata s-a supărat serios din cauza asta. Tolstoienii își creșteau copiii la țară. A fost însă singurul caz în care mama nu l-a ascultat. Pe mine m-a crescut bunica până am împlinit patru ani, pe urmă m-au luat de la ea la insistențele tatei.

Odată cu colectivizarea, comuna agricolă a fost ținta a numeroase acuzații și atacuri, deși se pare că era colhozul ideal, pe care bolșevicii intenționau să-l înființeze în toată țara. Fiindcă tata avea experiență în organizarea comunei, i-au propus în primul an al colectivizării să facă parte din conducere și să organizeze el colhozurile. Tata a refuzat.

— Comunele noastre sunt înființate prin liberul consimțământ al oamenilor, și voi propuneți să fie înființate prin forță, cu de-a sila. Asta nu se potrivește cu principiile mele, așa le-a spus tata șefilor de la partid.

La început l-au lăsat în pace, dar era clar că nu pentru mult timp. După ce au discutat și au cântărit lucrurile, cei din comună au hotărât să caute noi pământuri, mai departe de centru, fiindcă satul Troparevo se afla foarte aproape de capitală. Au început căutările în 1930 și în 1932, și nu numai că au găsit locul, dar au și ridicat primele case de lemn la poalele Altaiului. Înainte să se mute, mama l-a implorat pe tata să mă lase la Moscova. Aveam cincisprezece ani, și bunica a reușit să mă înfieze. Am primit numele de familie Neceaeva. Se pare că așa am scăpat de arestare – intrând în familia bunicii.

Viața alor mei în regiunea Altai, la Solonakcea, a luat o întorsătură urâtă. Nu i-am mai văzut de atunci. Pe fratele Serghei l-au chemat la armată, dar a refuzat din cauza convingerilor sale, nu voia să țină arma în mână. Tribunalul l-a judecat și l-a condamnat la moarte. Semăna cu tata – era de neclintit. În schimb, fratele Vasia era moale, blând, îl numeau „păstorul". Era singurul dintre ei care iubea pământul cu adevărat, și munca în agricultură, și n-o făcea însuflețit de nu știu ce teorii, ci din suflet. Vitele îl urmau supuse, ascultau de el.

Boul Mișka se ținea după el ca un câine. Vasenka s-a înecat în Obi la cinci zile după ce primise ordinul de chemare în armată. A doua zi trebuia să se prezinte la centrul de recrutare. Se întâmpla în 1934. La scurt timp după aceea au fost arestați părinții. I-au condamnat la zece ani de închisoare fără drept de corespondență. Bunica a încercat să-i găsească, a stat pe la tot felul de cozi până să înceapă războiul. Dar n-a primit nici un răspuns. Credea în sinea ei că tata i-a nenorocit pe toți. Tolstoienii au dispărut, parcă intraseră în pământ. Am fost pe strada Maroseika, unde se afla înainte o cantină pentru vegetarieni. N-am recunoscut nimic. Nici editura lor nu mai era, nici cantina...

Voiam să spun însă altceva – am încă o imagine din copilărie: stau la o masă mare, în fața mea sunt așezate niște ligheane uriașe

cu zmeură. Fiecare zmeură e cât oul de mare. Scot din fruct miezul gros și alb, îl pun într-o ceașcă mare, iar pulpa o arunc în găleată crezând că nu trebuie mâncată, că restul e de dat la gunoi. Și că e de mâncat tocmai miezul alb, greu de mestecat. Miroase tare a zmeură, pare că aerul se colorează în roșu-albastru strălucitor... Mi se învârte în cap un gând obositor, că tocmai resturile pot fi importante. E vis?

Și am multe altele de felul ăsta. Țin în mână o strachină cu verdeață tocată pentru iepurași. Cei mai voinici se reped primii, câțiva mai sfrijiți nu pot ajunge la mâncare. Trebuie să-i iau pe cei neputincioși și să-i duc în altă cușcă, ca să nu fie striviți de cei voinici. Ăsta pare să nu fie vis. Dar poate să fie vis? Mi-e greu să-mi închipui că în comuna noastră agricolă oamenii își puteau permite asemenea finețuri. Viața era foarte dură...

Toate nimicurile astea colorate încurcă puțin și atenuează amintirile mele. Comuna agricolă din satul Troparevo, unde am trăit de la patru ani, se afla într-o zonă suburbană a Moscovei, nu era mare, număra cu totul optsprezece-douăzeci de oameni și vreo zece copii de vârste diferite. Aveam școală. Am învățat să citim după abecedarul lui Tolstoi. Primele cărți au fost, bineînțeles, cărți tolstoiene. De exemplu, despre sâmburii de prună: nu-i frumos să spui lucruri neadevărate. Despre blidul de lemn al bunicului: să te porți frumos cu rudele. Mâncare era puțină, dar era împărțită în porții egale. Când se întâmpla să fie mai multă, ți-era rușine să iei o porție mai mare.

De mic copil țin minte *Învățătura lui Cristos povestită pentru copii*. Evanghelia am citit-o mult mai târziu, la bunica. E puțin spus că oamenii din comună îl iubeau pe Tolstoi, îl divinizau. Copil mic fiind, mă săturasem de el ca de mere acre. E de râs ce spun, i-am citit romanele abia după război – atât de mult mă îndopaseră în copilărie și adolescență cu articolele și cugetările lui, încât n-am luat în mână până târziu nici *Cazacii*, nici *Anna Karenina*, nici măcar *Război și pace*.

Dar nu despre asta vreau să scriu, ci despre altceva. De la o vârstă fragedă mi se întâmplă uneori să mă desprind de lumea obișnuită. Cred că mulți pățesc așa ceva, dar, din cauza dificultății

de a relata asemenea întâmplări pentru care lipsesc cuvintele și noțiunile din limba noastră săracă, nimeni nu încearcă să împărtășească altora propria experiență. Am observat de multe ori cum copilul se oprește deodată în timp ce se joacă, are privirea pierdută, se uită în gol și-n clipa următoare își reia jocul cu camionul sau își îmbracă păpușa. Se desprinde de lume. Sunt convinsă că tuturor le e cunoscută această stare de încremenire, legată de pierderea simțului timpului. Oare pot s-o descriu, cu atât mai mult cu cât nu sunt scriitoare? De ce mi se pare că e important să încerc s-o fac? Poate fiindcă am încetat să mai am încredere în memoria mea, care mă păcălește mereu.

Cel mai cumplit lucru pe care l-am trăit, imposibil de descris, e trecerea graniței. Vorbesc despre granița dintre viața obișnuită și celelalte stări trăite de om, imposibil de explicat, cum e moartea. Poate vorbi despre moarte cel care n-a murit puțin? Mie mi se pare că murim puțin de fiecare dată când ne desprindem de viața obișnuită. Îmi place mult meseria de desenator tocmai fiindcă are reguli precise pe care, dacă le urmezi, poți construi orice. Ai cheia cu care poți trece de la o proiecție la alta. În cazul la care mă refer, trecerea se produce, dar nu se știe după ce lege, și lucrul ăsta e îngrozitor.

Doamne milostive, ce de treceri mai sunt... Fel de fel...

Cel mai cumplit moment al trecerii l-am trăit imediat după moartea bunicului. Ca să se înțeleagă, trebuie să povestesc iar câte ceva despre familia mea.

De bunicul meu se temeau toți, și mama, și bunica. Și mie îmi era frică de el, bineînțeles. Eram o fată timidă, îmi lipsea curajul. Aveam șapte ani când a murit bunicul. În 1921. Era constructor antreprenor, fusese foarte bogat, dar pierduse totul până să înceapă revoluția. Știu prea puține lucruri despre familia mea, mai ales din vremea aceea. Mi-a rămas în minte din povestea bunicii momentul când s-a prăbușit pavilionul gării construite de el, că au murit câțiva oameni, că și el s-a accidentat, a trebuit să-i amputeze piciorul. A urmat procesul, și asta l-a ruinat. Nu și-a mai revenit după proces. Obișnuia să stea într-un fotoliu adânc, cu spatele la fereastra rotundă, împotriva luminii,

și fața îi era întunecată, mai ales pe vreme însorită. Bunica și bunicul locuiau în pasajul Triohprudnîi, în casele Voloțki. Într-un mic apartament la mansardă. Bunicul le construise, pare-se, în 1911. Liftul nu urca până la ei. Urcau pe scara largă. Bunicul nu prea ieșea din casă. Era mereu bolnav, sufla greu, îi hârâia pieptul, fuma tutun urât mirositor și mergea prin casă cu două bastoane. Nu se folosea de cârjă. O ținea lângă divan.

În anii aceia, când trăiam cu părinții în comuna agricolă, creșteam vaci și duceam laptele din Troparevo la spitalul orășenesc apropiat, pe șoseaua Kalujskaia. Aveam căruță, calul era al comunei. Mama mă lua câteodată cu ea, duceam laptele, și de la bariera Kalujskaia mergeam până la cantina vegetarienilor pe strada Maroseika. Țin minte ceaiul de morcovi și chiftelele din soia.... În aceeași clădire se aflau editura și societatea tolstoienilor. Tata nu era în bune relații cu șefii de acolo. Mi se pare ciudat, dar din câte pot să judec acum, tolstoienii se certau mereu, discutau în contradictoriu, veneau cu argumente. Tata era mare amator de dispute, pătimaș chiar, uneori se înfuria. Cu socrul său, adică bunicul meu, era în mare dușmănie din motive politice. Pe bunica, Evghenia Fiodorovna, o disprețuia puțin pentru credința ei pravoslavnică și până să se certe definitiv cu ea, o învăța ce înseamnă adevărata credință tolstoiană... Asemenea lui Tolstoi, nu putea să accepte miracolele, superstițiile, misticismul de orice fel, pentru el era important conținutul moral. Și Cristos era idealul moralității. Acum mă uit la toate astea și nu pot să nu zâmbesc, fiindcă o am în fața ochilor pe Vasilisa noastră, care nu are nici cea mai mică idee despre morală – zice tot timpul „asta-i voia Domnului, asta nu-i voia Domnului" –, nu are nici un fel de idei personale despre rău și bine, le simte doar cu inima ei de femeie simplă. Tata avea o teorie a lui pentru orice lucru.

Mama își vizita părinții cam pe ascuns. În orice caz, îmi dădeam seama că nu trebuia să-i spunem tatei despre vizitele din pasajul Triohprudnîi. Era unul dintre secretele noastre. Tot așa cum dosea de la vânzare câteva linguri de brânză de vaci ca să-și trateze oaspeții. Lactatele nu erau pentru consumul nostru. Erau destinate bolnavilor și copiilor mici.

Bunica ne primea întotdeauna în bucătăria aflată chiar lângă ușa de la intrare. Bunicul nu ieșea din cameră, și nu pricepeam de ce bunica îi ascundea vizita noastră. Transferase asupra mamei antipatia pentru tata și se supăra îngrozitor dacă afla că mama a fost la ei. Era foarte sever și neîndurător. Pe nepoți însă îi suporta.

Mama mi-a povestit că s-a chinuit mult până să moară, i-a ocărât pe toți până în ultima clipă, i-a făcut cu ou și cu oțet, l-a hulit pe Dumnezeu. Nu m-au luat la înmormântare, era un ger cumplit. După ceva vreme, cred că la mai puțin de o lună și jumătate, mama m-a dus la bunica în Săptămâna Mare, m-a lăsat acolo, fiindcă aveam vărsat de vânt. Cât timp am fost bolnavă, am dormit în camera unde-și făcuse veacul bunicul. Mi-au aranjat să dorm pe canapeaua lui, așezată ciudat, de-a curmezișul camerei. Probabil că în ultimele lui luni de viață, când nu se mai ridica din pat, mutaseră canapeaua în așa fel încât să se poată ajunge la el din două părți. Se lăsa greu, bunicii nu-i era ușor de una singură să-i schimbe lenjeria...

Am zăcut bolnavă trei zile, pe urmă am avut mâncărimi și m-am scărpinat. Bunica mi-a dat ceva să mă liniștesc, țin minte că am dormit mult din cauza asta, încurcam ziua cu noaptea. Odată, în timpul nopții, am auzit o ciocănitură, era de la vecini. Am auzit-o prin somn. Ce s-au apucat să facă, bat cuie noaptea? Se auzea din ce în ce mai tare. Fiecare ciocănitură mă lovea direct în frunte. Asta se întâmplă fiindcă dorm, mi-am zis. Trebuie să mă trezesc. Dar n-am reușit. Apoi loviturile au părut să se contopească, și o bormașină nevăzută a început să-mi sfredelească osul frunții... Sfredelul se înfigea tot mai adânc, vibrațiile deveneau de nesuportat. Și mi s-a părut că eram atrasă în bezna de catifea a unei prăpăstii care se rotea. Nu era un vis, era altceva. Și a durat atât de mult, încât am apucat să-mi dau seama de două lucruri – primul, că tot ce mi se întâmplă e mai puternic decât durerea și că suferința nu e fizică, ci e de altă natură. Al doilea, că rotirea în beznă începe în mijlocul frunții, se formează o pâlnie și mă scoate afară din timp. Mă chinuia o greață atât de cumplită, încât dacă aș fi reușit să vomit, conținutul aș fi fost chiar eu... Durerea mă împresura, mă depășea și venea din urma

mea. Eram un fir de nisip în curgerea nesfârșită, și am priceput că tot ce se petrecea era tocmai ceea ce numim „veșnicie".

Toate explicațiile sunt de acum. Atunci nu reușeam să-mi găsesc cuvintele. Dar de câte ori îmi vine în minte ce mi s-a întâmplat, mi se face greață și încep să tremur.

Pe urmă bormașina s-a oprit. Stăteam culcată pe canapeaua bunicului, camerele cu tapetul în dungi și fereastra rotundă dispăruseră. Locul îmi era necunoscut, nu semăna cu nici un loc știut de mine. O încăpere joasă, o lumină tulbure, cenușie, atât de slabă, încât tavanul și pereții se pierdeau în întuneric. Poate că nu era o încăpere, ci un spațiu care mă apăsa, plutea deasupra mea ca un fel de cer care mă amenința în chip mârșav. Era tare neplăcut, dar nu vreau să-mi forțez memoria după atâția ani, să refac detaliile, fiindcă începe să mi se facă rău.

O mulțime vagă de oameni-umbre umplea spațiul. Printre ei era și bunicul. Aveau mișcări încete, fără rost, păreau că schimbă cuvinte de ocară, nu-mi dădeau nici o atenție. Nu voiam deloc să fiu văzută. Mai ales de bunicul meu. Șchiopăta întocmai cum făcea când era în viață, doar bastoanele îi lipseau.

Neputința și tristețea le simțeam atât de acut, atât de opuse vieții, încât mi-am dat seama că asta era însăși moartea. În clipa în care mi-a venit gândul morții, m-am văzut în spatele casei noastre din Troparevo, într-o zi strălucitoare de vară, cu pete de lumină și umbră. Un plop uriaș, doborât de furtuna stârnită nu de mult, stătea de-a curmezișul potecii, mergeam pășind peste ciotul retezat, alunecând din cauza trunchiului umed, inspirând mirosul pătrunzător de frunze veștede. Totul se mișca ușor de parcă era pe arcuri, și trunchiul sub greutatea mea puțintică, și straturile frunzișului puțin uscat. Un vis cu dus și întors.

Aici, unde mă aflam acum, nu era nici lumină adevărată, nici umbră. Acolo, în spatele casei din Troparevo, unde se afla copacul doborât, unde talpa îmi aluneca pe trunchiul catifelat, erau umbre, pete de lumină, o bogăție de nuanțe. Aici totul era neclar, cafeniu, dar real. Acolo totul era nereal. Aici nu erau deloc umbre. În întuneric nu sunt umbre. Umbrele există numai acolo unde e lumină...

Stăteam ca paralizată, nu-mi puteam mișca buzele. Voiam să-mi fac cruce, cum mă învățase bunica, însă eram convinsă că n-o să-mi pot ridica brațele. Dar brațul mi s-a ridicat, am făcut semnul crucii și am început să spun „Tatăl nostru"...

Un bărbat cu o mască din lut, asemănătoare cu oala de pământ obișnuită pentru gătit, s-a apropiat de mine și m-a privit țintă. Din orbitele crestate în lut mă priveau niște ochi albaștri, strălucitori. Singurii care aveau culoare. Omul zâmbea ironic.

Simțeam cum rugăciunea îmi atârna deasupra capului. Nu fiindcă era abia bâiguită, ci fiindcă nu avea efect. Îi fusese anulat. Locul în care se înstăpânise întunericul era atât de departe de lumea lui Dumnezeu, se afla într-o asemenea pustietate, încât acolo nu ajungea lumina, și mi-am dat seama imediat că rugăciunea fără lumină e ca peștele fără apă – moartă.

Zgomotul unor voci străine ajungea până la mine, discuția era lâncedă, fără sens. Doar o iritare moleșită, o ciondăneală la fel de moleșită. Am auzit vocea bunicului: am dat ORDIN, ai dat ORDIN, n-am dat ORDIN... ORDIN era o ființă...

Bărbatul cu masca de lut, acela care mă privise țintă, a început să spună ceva. Nu-mi amintesc ce. Țin minte însă că vorbele erau simple, din popor, necizelate, incorecte, le stâlcea, își bătea joc de mine. Erau și ele o mască, întocmai ca masca de lut de pe față.

Putea folosi alte cuvinte, mă trage pe sfoară. „Escroc", mi-am zis. Și imediat ce am pronunțat cuvântul în sinea mea, el a dispărut. L-am dat de gol cu un singur gând de-al meu...

Umbrele se mișcau ușor încolo și încoace, într-un timp suspendat, și a durat mult până când, uitându-mă cu atenție, am văzut că încăperea nu are pereți și că întunericul compact e un fel de spațiu închis, dar, de fapt, locul strâmt și întunecat e imens, n-are sfârșit, umple totul, nu există nimic în afară de el. O capcană, de acolo nu puteai scăpa. Mi s-a făcut cumplit de frică. Nu pentru mine, ci pentru bunicul meu, și am strigat:

— Bunicule!

A părut că se uită în direcția mea, dar ori nu m-a recunoscut, ori n-a vrut să mă recunoască, căci a continuat să bolborosească

fixându-mă cu ochii căprui-spălăciți: am dat ORDIN, el a dat ORDIN.

Și deodată totul s-a urnit din loc, a început să alunece. Așa cum umbra norului aleargă pe câmp, tot așa s-a prelins întunericul, și am văzut prin pâcla cenușie dinaintea zorilor mai întâi o parte din peretele tapetat, apoi toată camera bunicului.

Nu eram trează – doar că nu dormeam. Ceața dimineții, atât de apăsătoare și neplăcută într-o zi obișnuită, mi se părea acum lumină strălucitoare de mărgăritar, promițătoare, fiindcă până și întunericul nopții din lumea celor vii e o nuanță a luminii pământene. Iar ce mi s-a arătat acolo era absența luminii, un loc trist și neprimitor. Era ea, umbra morții... Și când ultima rămășiță de întuneric s-a scurs din cameră îndreptându-se undeva spre nord, am auzit vocea clară, proaspătă, a unui bărbat:

— Stare intermediară, nici aici, nici acolo.

Ce-a fost asta, nici până azi nu știu... De un singur lucru sunt aproape sigură, că tot ce mi s-a arătat se datorează apariției de-o clipă în mulțimea umbrelor a bunicului meu șchiop, cu fața încruntată.

Când am mai crescut, am citit Evanghelia și Epistola apostolului Pavel și am tot revenit la ce mi se întâmplase, la întâlnirea cu cealaltă lume, întrebându-mă dacă apostolul știe că nu toți ne schimbăm, ba unii nu se schimbă deloc, rămân și șchiopi, și încruntați, își păstrează și ce se află dincolo de însușirile la vedere – păcatul. Nu-mi condamn bunicul, în nici un caz. Cine și pe cine să condamne în familia mea? Dar mamei i-a scăpat o vorbă, cum că în procesul cu prăbușirea pavilionului gării, vina bunicului nu fusese dovedită, și că acuzația se referea la folosirea unor materiale de calitate proastă, din cauza cărora se năruise nenorocitul de pavilion și muriseră muncitorii... Că era vorba de hoție sau mită... O poveste rusească obișnuită. Cum adică să nu existe nici un fel de iertare, și asta în vecii vecilor? Apostolul promite iertarea păcatelor numai pentru cei care n-au căzut în greșeală? Nu, nu pricep...

Ce se întâmplă cu cei care își pierd memoria? Dacă mă lasă memoria? Am început să uit multe, până și păcatele, asta-i sigur.

Și atunci ce rost mai au pocăința și iertarea? Dacă nu-i vină, nici iertare nu poate fi.

Sunt momente în viață care ți se șterg definitiv din memorie, parcă spălate de apă. Rămâne un gol ca atunci când te trezești după ce ai visat o discuție foarte importantă cu cineva inteligent, dar nu o discuție obișnuită între oameni, și la lumina zilei totul îți scapă, nu răzbește nimic, esențialul rămâne în vis. Ai senzația ciudată că o comoară rămâne zidită în perete și nu poți pătrunde acolo. Uneori reușești să te întorci la vechiul vis și la interlocutorul tău, reluând discuția de unde s-a întrerupt. El îți răspunde, te umple de lumină. Dar te trezești, și locul e neted ca-n palmă.

Amintirea trădării mele a dispărut, acolo a rămas un gol. O țin minte doar ca pe un fapt. Nu mi-e rușine și nu mai am remușcări de multă vreme. Se vede treaba că mi-am iertat eu însămi fapta. Și cât de ușor am trădat, fără să sufăr, fără să stau pe gânduri. Mă refer la răposatul Anton. Circula o poezie în timpul războiului, foarte populară, a lui Konstantin Simonov: „Așteaptă-mă, am să mă-ntorc..." Și sfârșitul era: „Doar tu și eu vom ști că așteptarea ta m-a salvat..." Am făcut rău că n-am așteptat.

De PA nu m-am îndrăgostit la prima vedere. Parcă îl iubisem înainte să se nască și n-am făcut decât să-mi amintesc iar de vechea mea iubire pentru el. Pe Anton l-am uitat, de parcă îmi fusese doar vecin, sau coleg de clasă, sau coleg de serviciu. Am trăit cu el cinci ani, nici mai mult, nici mai puțin. E tatăl singurei mele fiice. Tatăl tău, Taniecika. Nu văd la tine nici o asemănare cu Anton sau cu vreo rudă din partea lui. Tu semeni de fapt cu PA. Și la frunte, și la gură, și la mâini. Ce să mai zic de gesturi, de expresia feței, de fire. Dar mi-e imposibil să-ți spun că PA nu e tatăl tău bun. Așadar pe Anton l-am trădat, apoi l-am prădat, l-am lipsit de fiica lui. Oare mă poți ierta?

Sunt convinsă că PA înseamnă pentru Tania mai mult decât însemn eu. Și pentru mine înseamnă mai mult decât însemn eu. Chiar și acum, când totul s-a sfârșit între noi, fără urmă de speranță, trebuie să recunosc că n-am întâlnit om mai onest, mai inteligent și mai bun decât el. Și nimeni nu mă va putea lămuri de ce omul cel mai bun dintre oameni s-a aflat ani de zile în

slujba celui mai mare rău din lume. Și cum trăiește împăcat cu asta? Am presimțit totul, am știut dinainte – încă din vremea evacuării, când a înecat pisoiașii Romașkinilor. La început nu mi-a venit să cred. Acum cred că e-n stare de orice. Doar a putut cu o singură vorbă să spulbere toată iubirea noastră, toți cei zece ani fericiți. A distrus totul. M-a distrus și pe mine. Cruzime? Nu-mi dau seama. Dar, poftim, nu mai vreau să-mi amintesc. Important acum e să recuperez tot ce simt că mi se șterge din minte, tot ce a jucat un rol în viața mea până să apară PA: visele și amintirile mele de demult.

Tot ce văd în vise, tot ce-mi arată ele și-mi istorisesc e mult mai bogat și mai plin de sens decât pot să transpun pe hârtie. Am o imagine extraordinară a spațiului, asta ține de meseria mea într-o oarecare măsură. Am, desigur, un simț foarte dezvoltat al spațiului, e motivul pentru care am nimerit de nenumărate ori în ungherele sale tainice, de genul „lumii intermediare". Pe de altă parte, nimic nu mă bucură mai mult decât munca mea de desenator, unde spațiul e construit riguros, transparent.

Visele mele sunt oarecum dependente de lumea diurnă obișnuită, dar nu mă apuc acum să descriu natura acestei dependențe. Există cu siguranță o logică a trecerii, numai că ea se află de partea cealaltă și nu ni se arată aievea. Deși călătoriile mele în locurile cele mai stranii din cealaltă lume încalcă orice lege, nu sunt mai puțin reale decât tot ce mă înconjoară în lumea de aici, aici unde scriu cu stiloul în caietul gros, abia început și abandonat imediat de Tania la sfârșitul anului școlar. Nu sunt mai puțin reale decât casele de aici, străzile, copacii. Lucrul ăsta mi-e foarte clar.

Și din nou zic: cheia pentru toate se află în încăperea zidită, fără ușă. În general, multe au legătură cu ușile și ferestrele din visele mele. Prima ușă, și cu siguranță cea mai importantă, am visat-o demult, nu în copilărie, ci în adolescență. Nu pot spune precis când anume, fiindcă imaginea din vis e întotdeauna însoțită de senzația întâlnirii cu ceva văzut înainte. Ca și cum ai putea avea mai întâi ceva întipărit în minte și apoi amintirea asta ar ieși la lumină.

Ușa se afla într-o stâncă, dar la început am văzut doar stânca din calcar de un alb orbitor, luminat din plin de soarele generos, în așa fel încât se vedeau ca printr-o lupă toate detaliile suprafeței grosolane, toate asperitățile, memoria materializată a unei lumi moarte de mult, formată din mici crustacee robace. Pe urmă a părut că privirea mi s-a limpezit, s-a produs un declic, un val ușor a măturat suprafața, și am văzut ușa tăiată în stâncă având ceva schițat în relief. Desenul era foarte precis, dar nu forma o imagine clară. Liniile se mișcau lin întretăindu-se, se încolăceau, intrau una într-alta venindu-mi în întâmpinare, până când în sfârșit mi s-a dezvăluit sensul – am recunoscut patul cu trupul scurgându-se dinspre căpătâiul înalt, cu mâinile subțiri, încrucișate cu smerenie, înconjurat de capetele aplecate ale evreilor cu fruntea înaltă, și deasupra tuturor – figura stingheră a Fiului cu Fecioara-copilă în brațe...

Ușa era gata să se deschidă, ba chiar o umbră se prelingea prin deschizătură – mă pofteau să intru. M-am speriat, și ușa, simțindu-mi frica, mi s-a arătat iar tăiată în stânca albă, venindu-mi în întâmpinare cu desenul ei în relief, devenit neted sub ochii mei, acoperindu-se cu carnea albă a pietrei, până a dispărut cu totul.

Nu eram pregătită să intru. Nu era nimic ireversibil, nimic pierdut definitiv. Pur și simplu nu eram pregătită. Deocamdată.

A părut să-mi zică: pleacă. Fie ca frica ta să se consume în experiențe lumești. Revino când durerea, neliniștea, dorința de a înțelege vor fi mai presus de frică.

Cam așa ceva am auzit stând în fața ușii. Și mi-a fost spus cu blândețe. Între altele, aproape întotdeauna mi se vorbește cu blândețe.

Mai era ceva în legătură cu ușa. Ducea dintr-o încăpere în altă încăpere. Nu existau pereți și nici un alt obstacol între cele două încăperi. Numai ușa. Și nu ușa, ci golul ușii. Tot ce se vedea prin golul ăsta era diferit: și aerul, și apa, și oamenii care locuiau acolo. Voiam să intru cu orice preț, dar spațiul gol al ușii îmi era potrivnic. Mi se împotrivea atât de tare, încât nu merita nici măcar să încerc. M-am îndepărtat. În clipa aceea mi-a fulgerat prin minte un gând: trebuie să încerc, să mă străduiesc...

M-am întors. Golul ușii nu mai era. Nu mai era nici un fel de spațiu. Doar aerul tremurând din cauza ocaziei pierdute.

Îmi mai amintesc cum a murit bunica. Așa cum se întâmplă cu oamenii evlavioși, știa dinainte ziua în care avea să se sfârșească. Cu puțin timp înainte ca ea să moară, Vasilisa plecase nu se știe unde, lucru care se întâmplă și acum. S-a întors însă în ajunul morții ei. Bunica nu se mai sculase din pat de o săptămână, nu mânca, bea doar câte un strop de apă. N-o durea nimic, așa cel puțin mi se părea mie. N-o auzise nimeni plângându-se vreodată de ceva. Tăcea, nu răspundea la întrebări, nu dădea din cap măcar. Nu, nimic de felul ăsta. Vasilisa ședea lângă ea și spunea ceva, o rugăciune, cred. Mă gândesc acum că era un canon despre moartea sufletului. Sau poate altceva. Bunica era trecută bine de optzeci de ani, arăta ca o piesă de muzeu, mumie egipteană. În ciuda trupului uscat, scheletic, era foarte frumoasă. În ultimele zile nu deschisese ochii. După expresia feței, încă nu-și pierduse cunoștința, ci, dimpotrivă, i se citea pe chip o atenție încordată, ca a omului preocupat de un lucru important, decisiv.

În ajunul morții ei a venit la noi vecina, o fată foarte tânără, ne-a cerut niște păhărele cu picior – era ziua ei de naștere. Am deschis bufetul, am scos câteva păhărele desperecheate, printre care unul foarte frumos, vechi, cu un desen decorativ auriu. Vecina s-a apucat entuziasmată să-l cerceteze cu atenție. Vorbea destul de tare, și exclamațiile ei la vederea frumuseții de sticlă nu se potriveau deloc momentului – în aceeași cameră zăcea bunica muribundă.

— Cum de puteau, cum de știau să facă! Acum nimeni nu-i în stare! Te pomenești că costă...

Și-n clipa aceea se auzi vocea bunicii, clară și destul de sonoră, zicând, fără să deschidă ochii, pe deplin conștientă și pe un ton destul de aspru:

— Mă deranjezi, fetițo...

N-a vorbit timp de două săptămâni, în ultimele trei zile ni se părea că nu mai e conștientă. Nu-mi dau seama ce o preocupa, de ce o deranjam, de la ce anume îi distrăgeam atenția...

După încă o zi și o noapte, la apusul soarelui, când noi toți, Anton Ivanovici, Vasilisa și cu mine, ședeam la masă, s-a auzit deodată vocea clară și puternică a bunicii, ieșită din starea de mutenie care dura de două săptămâni:

— Ușile! Ușile!

Vasilisa s-a repezit pe coridorul lung bocănind cu pantofii uzați, tociți la călcâi, ca să deschidă ușa de la intrare. A învârtit încuietoarea cu un țăcănit, a dat ușa de perete. Și-n momentul acela s-a pornit curentul de la ferestruică spre ușa de la intrare, firișorul de aer rece a atins-o ușor pe Vasilisa...

M-am întors spre bunica. Am văzut-o trăgând aer în piept, apoi n-a mai respirat. Firișorul de aer a părut că vibrează când s-a întors de la ușa ce s-a închis singură. Ferestruica deschisă larg a zăngănit. Raza de soare a țopăit ca un iepuraș neastâmpărat, părăsind fața bunicii și luminând geamul care se zbătea încolo și încoace. Ghemul auriu, compact, a strălucit o clipă pe geamul curat, s-a auzit ferestruica pocnind și zgomotul de sticlă spartă.

Anton Ivanovici s-a uitat țintă la ferestruică și a clătinat din cap. Vasilisa, simțind ce se întâmplă, și-a făcut cruce. M-am dus la bunica, nu credeam că totul s-a sfârșit.

Moarte tăcută. Era moartea creștinească, împăcată, ușoară, nedegradantă. Nu știam pe atunci că așa se numește. Vasilisa știa.

Chipul bunicii devenise solemn și destins. Prin firele de păr cărunte, albăstrui, se vedea pielea capului galben-rozalie, fruntea și nasul se întăriseră, arătau împietrite, frumoase ca porțelanul, zbârciturile se netezisera. Sprâncenele dese și mătăsoase aveau mici smocuri aproape de rădăcina nasului. Mi-am dat seama în clipa aceea că semăn mult cu ea... Motia, pisica albă, care stătuse lungită la picioarele bunicii de când căzuse la pat, s-a ridicat în picioare, s-a apropiat de marginea lui și a sărit pe podea.

Anton s-a suit să vadă ce se întâmplase cu ferestruica. Nu-și dădea seama că bunica murise.

— S-a spart geamul din cauza curentului, a zis mirat, desprinzând o bucățică din chitul vechi, uscat. E o bucată de geam mare pe scara de serviciu, se poate tăia din ea pentru ferestruică.

E bine că geamul e un patrulater cum trebuie, cu celelalte te chinui să le înlocuiești.

E adevărat că fereastra avea formă semicirculară în partea de sus, cu cerceveaua mică, asimetrică, mai toate geamurile erau asimetrice. Casă modernă, construită de bunicul în vremuri bune...

Ferestre și uși... Ferestre și uși... Până și un copil știe: ușa e limita. Dincolo de ușă se află altă casă, alt spațiu. Intri acolo, te transformi tu însuți. Nu se poate să nu te transformi. Fereastra te obligă să accepți că e timpul trezirii din vis. Ai privit pe fereastră – ai uitat totul. Treaba asta are însă legătură cu visele mele.

A venit momentul Vasilisei. Știa totul despre moarte. Tot ce trebuia făcut. Să spele mortul, să-l dichisească, să-l jelească. Cu ce anume să-l îmbrace, ce rugăciuni să spună, ce se mănâncă și ce nu. M-am supus științei ei fără să crâcnesc. Nu doar eu, ci și Anton. Ea lua totul ca pe o datorie de îndeplinit, dădea ordine, și noi nu ieșeam din cuvântul ei.

Pe seară bunica stătea lungită în voia ei pe masa desfăcută unde mâncam de obicei. Mâinile le avea încrucișate pe piept, legate cu un ciorap vechi, o basma împăturită de patru ori ca un ham îi ținea bărbia, pe pleoape erau puse două monede uzate de cinci copeici, nu știu de unde le scosese Vasilisa – nu cumva le adusese cu ea?

La căpătâi ardea candela, în fața icoanei Vasilisa spunea o rugăciune în slavona bisericească. Ședeam pe taburet lângă masă, îmi luam rămas-bun de la bunica. Aveam douăzeci și patru de ani. Nici frații mei, nici părinții nu mai erau în viață, dar despre moartea părinților aveam să aflu mult mai târziu, nu știam pe atunci ce însemna „fără drept la corespondență timp de zece ani".

Era prima dată când vedeam un om murind. Nu pot să zic că eram înspăimântată. Tratam evenimentul cu adânc respect, nu-l înțelegeam și încercam să mă lămuresc ce s-a întâmplat – fără să cedez ispitei de a gândi prea adânc, fără să mă las pradă suferinței fără margini văzând prăpastia care îi desparte pe vii de cei morți, mai ales în clipa aceea când bunica mea vie și caldă se transformase

într-un lucru bizar, inutil, care trebuia luat cât mai repede din fața ochilor și ascuns cât mai departe, în pământ. Te liniștea tot ce făcea solemn și fără grabă Vasilisa, fiindcă era imposibil de „împodobit" obiectul acela rece fără mișcările ei de neînțeles. Cămașă albă, giulgiu, pantofi noi din piele, controlați de ea cu o migală supărătoare, ca și cum era mare nevoie ca bunica să călătorească comod pe drumurile din viața de apoi, într-o pereche nouă de pantofi ușori, cu vârful rotund și găurele pentru șireturi...

Anton a cerut să nu fie dus coșciugul la biserică, ci să fie invitat preotul acasă. Toți eram supravegheați, ne temeam. Vasilisa a dat din cap, ținându-și buzele strânse, și a adus seara târziu, în ajunul înmormântării, un bătrân mărunțel, căruia simțea că-i poate încredința conducerea pe ultimul drum a binefăcătoarei sale. Anton Ivanovici a plecat pentru o noapte la rudele lui – avea un post bun la fabrică și o descendență nu chiar fără pată.

Bătrânelul venit acasă arăta ca un milog. A scos totuși din traistă odăjdiile și patrafirul, și-a pus crucea și s-a transformat în preot. A așternut cu multă evlavie o bucată de pânză brodată pe biroul curățat de Vasilisa. Era antimisul pe care și-a ținut slujba de iertare a păcatelor. Era prima liturghie din viața mea. Nu ne duceau la biserică niciodată – era condiția pusă de tata ca să ne lase să stăm la bunica. La trei-patru ani, cât aveam, bunica ne trimisese înapoi la părinți, care ne-au educat conform preceptelor tolstoismului, variantă creștină care respingea în totalitate ceremonialul religios, nesocotea biserica, pe Maica Domnului, icoanele, sfinții... De data asta am vrut să mă împărtășesc, dar n-am fost în stare să-mi spun dorința. Apoi părintele a ținut slujba de înmormântare. A dispărut pe neobservate la sfârșitul slujbei desfășurate în secret. Nu l-am mai văzut de atunci.

După înmormântare, noaptea, m-am trezit și m-am dus la bucătărie. Nu știu de ce. Poate ca să beau apă. Pe locul ei dintotdeauna ședea bunica îmbrăcată în rochia albastră de sărbătoare, cu gulerul din dantelă scrobită. În fața ei se afla paharul cu suport. Bea ceai. Totul arăta atât de normal, încât am început să am îndoieli că murise, nu cumva visasem?

— Bei un ceai? mi-a propus ea.

Am dat din cap în semn că vreau. Ceainicul frigea. Infuzia de ceai era proaspătă, mirosea extraordinar. Mi-am turnat ceaiul, m-am așezat lângă bunica.

— Vasăzică n-ai murit, așa-i? am întrebat-o.

A zâmbit – i-au strălucit dinții albi, aliniați. I-au pus dinți noi, mi-am zis, dar nu i-am spus, ca să n-o tulbur.

— Să mor? Nu e moarte, Lenocika. Nu e moarte. O să afli curând.

Am terminat de băut ceaiul. Tăceam amândouă, era minunat.

— Du-te la culcare, mi-a zis.

M-am dus fără să-i mai adresez vreo întrebare.

M-am culcat alături de Anton, care bolborosea ceva în somn.

Am adormit într-o clipită. Ce-a fost asta? Vis? Stare de veghe? Nici una, nici alta. O a treia stare. Nu știu cum s-o numesc. O a treia stare, în care visul și veghea se află la o distanță egală de ea...

Acum, după ce s-au scurs atâția ani, bănuiesc că a mai fost ceva spus în afară de conversația scurtă cu bunica, dar nu mi-a rămas în minte. Mi-a rămas însă ca un fapt cert că atunci când somnul e adânc, viața obișnuită se transformă în vis... Veghe și vis – ca fața și dosul aceleiași țesături. Dar cum rămâne cu a treia stare? E ca la desenul liniar – vedere de sus.

Cu trecerea anilor, având tot mai multă experiență de viață, m-am învățat să deosebesc aproape fără greș o stare de alta. În viața de zi cu zi lucrurile sunt complet lipsite de mister și de conținut adevărat. Ne pare foarte rău când lucrurile dragi se strică, și în familia noastră, din cauza sărăciei, era obiceiul să fie lipite ceștile, să fie reparate lucrurile uzate, hainele și vesela să fie cârpite, peticite. Dar când un lucru ajungea cu adevărat nefolositor, era aruncat.

În vis lucrurile nu sunt de tot adevărate: ceașca nu știe întotdeauna să conțină apa, ca și cum nu e învățată s-o facă, și-n general lucrurile nu apar de la sine, ci când sunt necesare, iar când necesitatea lor dispare, se fac nevăzute. Ele sunt abstracte până în momentul când te întrebi: ce desen era pe ceașcă? – și-n momentul acela apare desenul. În vis lucrurile nu se strică și nu se învechesc, nu au o existență de sine stătătoare – până aici m-a dus mintea.

Cu totul altceva e în a treia stare. Tocmai fiindcă așa arată lucrurile, cel mai ușor e să deosebesc adevăratul vis de ceea ce eu numesc a treia stare. De exemplu, paharul pe care bunica Evghenia Fiodorovna obișnuia să-l țină în mână nu era un pahar în general. Avea o identitate, așa cum avea și bunica. Poate că avea un nume necunoscut mie. Era mare, avea o mărime anume fiindcă suportul lui era neobișnuit mare, și unul, și celălalt erau făcute de comandă. Suportul, un obiect specific rusesc, se pare că nicăieri nu se bea ceaiul așa cum se bea la Moscova, era făcut din argint masiv, aidoma fibrei lemnoase, imita scoarța copacului, și mânerul avea forma toporului înfipt într-o ramură îndoită în sus, acoperită cu frunze micuțe și codițe de frunze ajunse acolo printr-o manevră culinară aventuroasă sau din vrerea unei calfe de la firma Fabergé, unde fusese produs.

Obiect supărător de comercial, de genul obiectelor-cadouri – îți sărea în ochi, foarte scump, avea chiar și un loc gol șlefuit unde erau gravate cuvintele *Scumpului Vasili Timofeevici*...

Bunica avea un zâmbet fugar, bea ceaiul aromat, auriu-închis, din paharul bunicului, dar dedicația gravată lipsea. Unde putea să dispară inscripția naivă „Mor să bea ceai! Unii ceai de zmeură, alții cu miere, unchiul Vasia cu covrigei!"... La o privire mai atentă, suportul părea mult mai plăcut la înfățișare decât originalul său, rămas întreg până acum. În această a treia stare arăta mult mai bine și, în orice caz, se deosebea de cel obișnuit, așa cum se deosebea și ceaiul exotic aromat de zeama gălbuie pe care bunica Evghenia Fiodorovna o băuse toată viața, chiar și în vremea când trăia în casa bogată a părinților ei... Ceaiul tare nu-i plăcea...

Cam așa se întâmpla cu toate obiectele peste care dădeam cu ochii nu în vis, nu în amintire, ci în această a treia stare – ele erau dacă nu mai rafinate, măcar aduse până la o anumită perfecțiune. Ca și cum un meșter nevăzut muncise o vreme să le redea calitatea și valoarea lor adevărată. În orice caz, pentru rochia elegantă a bunicii pot băga mâna în foc. De dimineață, trezindu-mă în viața cât se poate de banală, primul lucru pe care l-am făcut a fost să mă uit în dulapul ei și să scot la lumină rochia – era puțin

decolorată la umeri, gulerașul pleoștit era cârpit în câteva locuri. Jur că în noaptea aceea rochia era nouă și gulerașul se înfoia triumfător...

Da, ceainicul era cald încă...

În primăvara anului 1941 bunica m-a chemat a doua oară să beau ceaiul cu ea. Tu, Taniecika, aveai două luni, erai slăbuță și plângăreață, și eu, și Vasilisa eram moarte de oboseală. În noaptea aceea ea s-a culcat cu tine ca să mă lase să dorm. M-a trezit aroma ceaiului, aceeași, mi-am amintit-o imediat. Am intrat în bucătărie. Bunica ședea la masă. Ceainicul era fierbinte, suportul de argint se afla în fața ei, dar ea nu bea și nici mie nu mi-a propus. Era îmbrăcată ciudat – avea pe cap o beretă și pe deasupra o broboadă mare țărănească, purta un palton cu petice mari, cusute îngrijit, și butonierele făcute dintr-o țesătură nouă. Îndată ce am intrat, bunica s-a ridicat, avea în mâini o traistă mare. A desfăcut-o și a dat din cap:

— Nu, e cam mare.

Și pe loc traista s-a făcut mai mică. Nu m-a mirat deloc transformarea – a fost de ajuns un singur cuvânt ca totul să fie așa cum trebuie. Bunica s-a apucat să adune în traista micșorată vesela din bucătărie, cercetând cu băgare de seamă fiecare obiect. Trei linguri, trei cești, trei farfurii. O crăticioară, o tigaie și bolul pentru terciul copilului. A pus apoi sarea și crupele.

Chipul ei arăta sever și trist. A luat suportul, a scos din el paharul și a turnat ceaiul în scoica suportului. Ceai proaspăt, tare, aromat. Și-a descheiat paltonul, și-a desprins de la guler broșa aurită în formă de tulpină cu muguri de smarald, a pus-o în suportul paharului și le-a vârât în traistă. A părut că vrea să-mi spună ceva, dar n-a spus nimic, doar mi-a arătat traista burdușită.

I-am povestit Vasilisei. Vasilisa și-a făcut cruce, a dat din cap:

— Ah, Elena, o să ne aresteze. Ne arestează...

Nu ne-au arestat. Mi-am adus aminte de întâmplare după trei luni, când s-au apucat să evacueze fabrica. Mi-am amintit și de traistă, și de broșă. Vasilisa avea totul pregătit. Știa care sunt obiectele de primă necesitate. N-am înțeles de ce bunica a socotit necesar să mi se arate mie, și nu Vasilisei. Ea avea mai multă

putere de înțelegere, dar și mai multă experiență, deși nu suflase o vorbă despre taina ei, despre viața ei eroică, de necrezut.

Anton era sigur că nu-l vor chema să lupte pe front. Era constructor, și aproape toți constructorii primeau mobilizare la locul de muncă. Dar pe el l-au mobilizat pe front din confuzie și prostie, iar oamenii mai puțin pregătiți au rămas la uzină. Poate că avea legătură cu firea lui retrasă. Nu avea prieteni, nu avea încredere în nimeni. La drept vorbind, nu văd la voi nici o trăsătură comună...

N-am apucat nici măcar să ne luăm rămas-bun cum trebuie – în uzină se instalase o panică îngrozitoare, încă de la sfârșitul lui iunie se zvonea că vom fi evacuați, o parte din lucrările curente trebuiau predate la arhivă, și toată secția era plină cu coli de hârtie desenate, cu planșete, numărul colaboratorilor se înjumătățise, totul era dat peste cap, o zăpăceală care te ducea la disperare. În plus, tu erai bolnavă, Taniecika, Vasilisa te aducea de două ori pe zi la intrarea în uzină. Ieșeam să te alăptez, lapte aveam puțin, eram nervoasă, îmi era teamă că n-o să mai am deloc.

Și uite așa, în agitația cu boala ta ne-am despărțit de Anton, și abia după plecarea lui – punctul de adunare era pe strada Mîtnaia, nu știu de ce mi-a interzis să-l conduc, s-a dus Vasilisa – abia atunci mi-am dat seama ce s-a întâmplat.

Ai plâns toată noaptea, apoi ai adormit, am căzut frântă de oboseală lângă tine. Era foarte cald. Locuiam sub acoperiș, vara era de nesuportat să trăiești acolo. Chiar era cald, unde mai pui că am și visat arșița.

Pământul nu era pământ, era ceva complet necunoscut. Un teren arid, roșiatic, pietros, acoperit cu praf. Creșteau plante ciudate, asemănătoare cactușilor, dar mult mai mari, cât copacii. Ghimpii lor păreau de metal albastru, erau ascuțiți și se mișcau. Copacii respirau prin ghimpii care ba ieșeau în afară, ba se retrăgeau, întocmai ca ghearele pisicilor când dorm. Printre copacii cu ghimpi umbla bezmetic Anton Ivanovici fără să se uite în jur. În uniformă militară cam uzată, pantalonii lipiți de corp, mundirul scurtuț, și Anton însuși arăta chipeș și subțirel ca un băietan. Și dacă semănați la ceva, la corp semănați. Șolduri înguste,

gâtul lung, ținut drept, la fel și bărbia. Ca să vezi. Înainte nu mi-ar fi trecut prin cap.

Și uite-l că pleacă, mă grăbesc să-l ajung și mă întreb mirată de ce nu se oprește, de ce nu mă așteaptă. Cu atât mai mult cu cât cactușii stau pe loc ca toate plantele, dar oricât mă străduiesc să mă țin departe de ei, mă agață și mă zgârie cu ghimpii lor... Distanța dintre noi se mărește, deși eu merg repede, iar el merge încet. De strigat nu pot. Nu cunosc motivul, dar știu că e imposibil, că e interzis. El se îndepărtează din ce în ce mai mult, și-n ultimul moment îl văd mergând nu pe jos, ci călare. Călărește sprinten printre copaci până dispare definitiv. Și atunci parcă mi se dă voie să mă întorc, cactușii își strâng ghimpii de metal, se fac din ce în ce mai mici până la mărimea lor obișnuită, asemenea plantelor decorative aloe puse în fereastră, și pământul nu mai e roșiatic, ci unul obișnuit, iarba la fel, doar că e moale, mângâietoare...

Uneori Vasilisa interpretează bine visele. De data asta n-a spus decât:

— Fiecare merge pe drumul hărăzit...

Asta știam și fără să mi-o spună ea. Primul gând care mi-a venit în minte a fost că Anton va pieri în război. Atunci ce legătură au mundirul negru, cactușii, ghimpii... De ce e interzis să strigi? Aici e ascuns esențialul. Cel mai surprinzător e faptul că totul iese la iveală până la urmă. Sunt ferm convinsă că nu e nimic nici întâmplător, nici de prisos.

Dar multe lucruri, foarte multe lucruri sunt de neînțeles. Ne este mai mult decât clar că viața de toate zilele se împarte în mod logic și inevitabil în trecut, prezent și viitor, și ne-am adaptat foarte bine sentimentele și gândurile la adevărul ăsta. Până și limba noastră cu gramatica ei. Dar în fiecare moment unic și surprinzător, când doi oameni se află în aceeași cameră, să zicem, și fiecare are trecutul său, iar viitorul va fi diferit după ce unul dintre ei va părăsi încăperea, prezentul e același pentru amândoi. De asemenea momente nu avem parte chiar atât de rar. Și ni se întipăresc bine în minte. Când ni le amintim, ele se reînnoiesc

parcă, rezultă o nouă gramatică inexistentă în limba noastră... Mi-e greu să explic... Nu pot...

Mi s-au arătat atâtea lucruri pe care nu sunt în stare nici să le înțeleg, nici să le explic. De exemplu, când eram în Siberia și zăceam în spital după operație, nu-mi era clar dacă eram vie, mintea mi-o simțeam plutind în ceva umed, nu în apă. Și iată cum cineva mă scoate de acolo, și mă pomenesc într-un pat de fier vopsit în alb, și apare PA. Și mi-e cât se poate de clar că toată această acumulare de ape, în care plutisem până atunci, e trecutul, iar pe bărbatul chel cu fruntea bombată și ochii depărtați îl cunosc dintotdeauna. Și-n trecut, și-n viitor. El e însă un om al prezentului. Chiar și acum, când îmi amintesc, mă simt mai puternic ancorată în prezent decât am fost vreodată. Fiindcă PA are o putere specială de a trăi în prezent.

Dar câte nepotriviri avem în prezent! Multe lucruri se strecoară fără să lase vreo urmă, nu se întipăresc în minte, apar pentru o clipă, apoi dispar ca și cum n-ar fi fost, iar altele se întipăresc încetul cu încetul, sunt clare, inteligibile, importante – exact cum un elev codaș e bătut la cap să învețe totul pe de rost, să nu-i scape nimic, nici măcar o virgulă. În ultima vreme simt o mare spaimă că aș putea să uit lucrul cel mai important. Iată că scriu despre frământările mele și înțeleg foarte bine că le voi uita orice aș face, dar cuvintele scrise sunt doar umbra a ceea ce văd și simt...

Acestei zone a lucrurilor esențiale, care nu fac parte din prezent, îi aparțin și încercările sufletești – sau vedeniile mele? Sau ceea ce înțeleg prin a treia stare, Apa cea Mare? O numesc așa fiindcă trebuie să exprim prin cuvinte starea sau faptul ca atare – aproape că nu se deosebesc... În orice caz, PA nu apăruse încă, s-a întâmplat până la el... Până să apară el, am fost în multe locuri, printre care și în Apa cea Mare... Eul meu era pe atunci altfel decât acum: confuz, mititel, când naiv, când neajuns la maturitate. Și orb, parcă. Fiindcă nu mi s-au păstrat în minte nici un fel de imagini ale existenței mele de atunci. Nu era nimic solid, temeinic, cu greutate – doar ceva apos, jilav, care mă acoperea sau curgea, mă simțeam mai degrabă făcută din apă decât având un corp solid. Dar apa nu se împrăștia, ci era strânsă la un

loc, asemenea fărâmiței de amidon nedizolvate încă în jeleul gelatinos sau asemenea meduzei nimerite în spuma de la mal. În starea asta de orbire, bogăția impresiilor era imensă, dar ele erau de suprafață, nu veneau dinăuntrul corpului, ale cărui limite nu erau îndeajuns de bine definite, și Eul meu se afla ascuns adânc în miezul lui... Senzațiile erau mai degrabă apropiate de mâncare – gustos, insipid, moale, cu cocoloașe, îngroșat și cleios, dulce, atât de dulce uneori, încât îmi dădea fiori și-mi provoca greață, sau pur și simplu un dulce de care nu mă puteam despărți și care mă înghițea cu totul, purtându-mă nu știu unde. Aveam tot felul de senzații, simțeam că mă mișc asemenea înotătorului, dar mișcările erau mult mai haotice, făcute cu un efort uriaș, întâmpinam curenți care mă udau când cu blândețe, când cu forță, de parcă mă masau. Mă mângâiau, mă gâdilau, mă trăgeau la fund dezmierdându-mă și apoi redându-mi libertatea...

Esențial era să-mi satisfac foamea, dorința, nevoia de atingere, de schimb reciproc de fluide. Fără îndoială că era o primă dorință sexuală, dar care nu avea legătură cu o persoană anume. Era un mediu fertil, îmbietor, de efuziune, de dizolvare, dar nu de tot, în altul și a altuia în mine...

Stare de fericire netulburată. Dar suferința, destul de rară, se insinua câteodată stimulând o nouă stare de beatitudine... Cam așa ceva...

Apoi a apărut ceva nou și înspăimântător. Și chiar dacă nu era întuneric absolut și deznădejde, aș putea spune că se lăsase Bezna. Era mai presus de conștiință, se infiltra peste tot ca apa sau aerul, era de nestăvilit ca stihia. Și Eul micuț aflat în miezul corpului meu inconsistent se chircea înfricoșat.

Nu era o durere omenească ale cărei limite sunt cunoscute – început, sfârșit, agravare, diminuare. Chinul nu se lungea în timp. Era un chin absolut precum punctul din geometrie. Țintit asupra mea. Ceva de genul ăsta m-a încercat în copilărie când m-am pomenit în locul unde trăise bunicul meu răposat.

Aveam o senzație specială de greață. Nu stomacul mi s-a întors pe dos, nu conținutul lui, ci Eul însuși a explodat, n-a găsit scăpare, și m-au cuprins spasmele. Miezul de neatins, tainic și

prețios, apărat cu masa trupului meu firav de agresiunea frigului, a căldurii, de iuțeala gustului acru și de sila gustului prea dulce, tremura și se chinuia din ce în ce mai tare, și corpul cu toate vasele lui gelatinoase și orificiile sensibile și delicate a primit șuvoaiele consistente de acreală și, cu amenințări de tot felul, a scos la iveală propriile lui slăbiciuni – tot corpul ăsta complicat alcătuit dorea fierbinte să se facă mic, să dispară, să se ascundă de spaima nemărginită care acoperea toate corpurile... Părea să știe că spaima pătrunde adânc, nu rămâne doar la suprafață...

Aveam două dorințe care se înfruntau – inima, hrănită cu spaima venită dinăuntru, dădea să se spargă, și corpul, voind să se ascundă de spaima din afară, încerca să se facă mic – și în momentul când n-a mai suportat, întreaga mea ființă s-a făcut ghem, a adormit și aproape că a încetat să mai existe...

Deși mă răscoleau spasmele și convulsiile, exista în chinul insuportabil și un dram de plăcere.

O ușoară vibrație abia simțită la început, ca un sunet slab, s-a întărit, a luat forma unei mici scoici care a început să absoarbă totul, să învețe, și din cauza asta întunericul, atingându-și limita, și-a pierdut din putere cu un grad. Și atunci ființa mea n-a mai suportat, ceva s-a rupt înăuntru, s-a mișcat din loc – m-am răsucit smulgându-mă din întuneric și am priceput că lumea toată se răsucește odată cu mine...

Era chinuitor, dar încurajator. Luam parte la răsucirea asta, întocmai ca femeia care naște și ajută cu trupul și cu sufletul la procesul nașterii, care oricum are loc și fără ea... Avea să fie însă de lungă durată și foarte dificil. Și eu, exact ca femeia născătoare, mă străduiam să mă răsucesc cât mai bine, ascunzând înăuntru organele de simț care înainte pluteau libere, suspendate-n ape, și împingând în afară tot ce era mai scump și mai adânc în mine. Simțeam că am reușit. Eram la capătul puterilor, spaima aproape că dispăruse, apăruse acum ceva nou, o senzație necunoscută mie – simțeam că trebuia să mă grăbesc. În această alcătuire imperfectă ceva ticăia, o nouă dimensiune își semnala limitele imperceptibile – timpul. Mă străduiam să mă grăbesc – și un fel de

peliculă invizibilă a crăpat cu un zgomot asurzitor. M-am eliberat. Am scăpat.

Starea de fericire înseamnă lipsa suferinței. Cât timp n-am cunoscut suferința, nu mi-am putut imagina ce-i fericirea. Nu mai era nici spaimă, nici specia ei, suferința. Lumea toată a devenit alta, și eu am devenit alta. Numai o mică parte din Eul meu a rămas neschimbată, dar era atât de mică, încât abia se ținea, era la limita dizolvării, la limita dispariției.

Marea noutate consta în faptul că corpul, obișnuit să învelească miezul său neînchegat încă, se afla acum înăuntru, și ființa mea ascunsă se afla afară și simțea bătaia slabă, mișcarea ușoară a unei suprafețe nou formate. Probabil că corpul, deprins să extragă din lumea înconjurătoare tot ce-i era necesar ca să se dezvolte, să se formeze, nu se retrăsese înăuntru în întregime: măcar un orificiu mare rămăsese deschis la suprafață. Nu lichidul gelatinos, nu apa, ci aerul m-a umplut, corpul mi s-a umflat puțin, apoi s-a făcut iar mic. Am început să respir. Dar n-am apucat bine să-mi rumeg gândul că pentru o stare de fericire ușor de închipuit, ca și pentru suferință, mai există o treaptă de urcat, când ceva s-a desfăcut pe noua mea suprafață, au apărut noi deschideri – și am văzut Lumina. Eul meu a început să vadă limpede? Sau în lume s-a petrecut ceva ce nu existase până atunci? Nu știu. A apărut Lumina. Mi s-au deschis Ochii. I-am închis, fiindcă pe culmea fericirii se afla suferința...

Pentru cine și de ce scriu aceste „Însemnări ale unui nebun"? Cine mă va crede, când eu însămi nu sunt pe deplin încredințată? O să citești totul până la sfârșit? Oare o să citească cineva? Și la ce bun? Poate că nici nu trebuie... De pildă, sunt momente în care mă adresez ție direct, Taniecika, dar din când în când uit și notez tot ce-mi trece prin cap, numai ca să nu dispară.

Ieri am venit de la muncă, și Vasilisa îmi zice – te-a sunat... După cinci minute nu-mi aduc aminte numele. O întreb din nou. Vasilisa îmi repetă numele. Azi-dimineață nu mi l-am amintit. Mai mult decât atât, mi se pare că ieri am vorbit la telefon cu una dintre prietene, dar nu-mi amintesc cu care... O ciudată

lipsă de atenție, minte împrăștiată. Mă străduiesc să nu se observe. Cel mai puțin se manifestă la muncă. Acolo nu uit nimic, nu încurc nimic. Numai că nu mi-am amintit nicicum numele noii desenatoare. A trebuit să-l scriu pe o hârtiuță și s-o pun în paharul cu creioane – Valeria. Recunosc că mi s-a întipărit în minte imediat. Uite că mi-am amintit cine sunase ieri – Valia, soția lui Ilia Goldberg. Vorbea de pe stradă, de la o cabină telefonică. A zis ceva neclar, n-am înțeles o iotă. M-a rugat ca PA să participe la ceva anume, și eu am uitat să-l anunț...

Cred că PA a observat că ceva nu e în regulă cu mine. Îl surprind uneori că mă privește cu ochii medicului. De mai bine de jumătate de an, din ziua când a murit Lizaveta, portăreasa, relațiile noastre s-au stricat serios. A încercat să avem o explicație, și-l văd că suferă din cauza rupturii dintre noi, dar n-am ce să fac. Cuvintele pe care mi le-a spus încă stau între noi, și nu știu dacă le voi putea uita vreodată. „Nu ești femeie. N-ai organul ăsta." E adevărat. Oare de ce mă simt atât de jignită?

Atmosfera din casă a devenit insuportabilă. Toți ne simțim prost. Numai copilul nostru adoptiv se simte minunat. Își presară zahăr pe pâinea unsă cu unt. Mănâncă o franzelă în fiecare zi. Cu un aer de fericire întipărit pe față. Dar ne privește pieziș – vinovată, hoțește. Și-a revenit. Taniecika a stimulat-o să învețe. La urma urmei e pur și simplu de neconceput – din cauza ei l-am pierdut pe PA.

De ce scriu toate astea pentru tine, Taniecika? N-ai decât doisprezece ani! Dar o să crești, o să iubești și tu pe cineva și o să mă ierți atunci pentru toate prostiile astea.

El bea mult. Miroase tot timpul a vodcă, fie băută proaspăt, fie băută mai demult, duhnește a alcool de la o poștă. E foarte trist, dar cred că nu numai eu sunt cauza.

De Anul Nou după calendarul vechi – Vasilisa ține la calendarul vechi – ea a pregătit masa, a copt plăcinta ei proastă cu varză grasă, a făcut o salată de cartofi cu salam. A fiert picioarele de porc pentru piftie. Toată ziua a mirosit urât în casă de la fiertura ei. S-a terminat la timp postul ei interminabil. Pe seară PA a venit la

masă și mi-a pus în față ziarul. Cu un articol subliniat. Era vorba despre medicii criminali. În majoritate evrei. Și-a turnat vodcă în pahar, a gustat din plăcintă. I-a făcut cu ochiul Taniei, a mângâiat-o pe cap pe Toma – arăta înfloritoare – și a plecat la cabinetul lui... Tare mult voiam să stau de vorbă cu el, dar nu s-a putut.

M-am culcat și, înainte de somn, am cerut: explicați-mi și mie ce se petrece, ce se va întâmpla cu noi toți. Dar nu mi s-a arătat nimic în vis.

14

Din data de treisprezece ianuarie a noului an 1953, Pavel Alekseevici a intrat în starea lui obișnuită de beție. Dar acum nu mai era vorba de petreceri vesele aiurea sau la casa de vacanță. Umbla posomorât, nu scotea o vorbă, nu răspundea la telefon. La clinică se ducea de trei ori pe săptămână, nu mai des, pe la ora două se întorcea acasă. Tania, cu care petrecea mult timp, se afla acum permanent în compania Tomei.

Și Pavel Alekseevici, și Tania deopotrivă se jenau s-o lase singură pe Toma, s-o ofenseze, și doar dimineața devreme Tania intra în cabinetul tatălui ei să flecărească în șoaptă cu el, să râdă pe înfundate, să-i șoptească la ureche vreo vorbă prostească de-a copiilor.

În casa lor apăreau des alți doi copii, băieții lui Ilia Iosifovici Goldberg, Ghenadi și Vitali, slabi, disproporționați, cu voci în schimbare și plini de coșuri. Veneau să mănânce aproape în fiecare zi. Îi invitase Elena, știind cât de greu o ducea familia lor: Goldberg era în închisoare din 1949, și Valia, soția lui, fusese disponibilizată fiindcă lucra la laboratorul unui medic evreu, arestat de curând. Rămasă fără lucru, s-a îmbolnăvit – o ținea dintr-o criză de inimă în alta, în pauza dintre crize ocupându-se cu ajutorarea familiilor arestaților. Nu înceta să se minuneze de ce era așa de bolnăvicioasă...

Vasilisa, prin ale cărei mâini butucănoase, binefăcătoare, treceau sute de mandate de bani și colete, era nemulțumită de

vizitele băieților veniți să mănânce la prânz: după mintea ei, dacă era vorba de pomană, atunci trebuia să le dea pâine și ceva copeici, și nu chiftele de-ale boierilor. Elena ghicise motivul nemulțumirii ei, dar nu zicea nimic...

În toată țara se organizau adunări ale cetățenilor revoltați, și în instituțiile medicale măsurile de înfierare a evreilor criminali erau luate cu deosebită însuflețire. Oameni cât de cât însemnați erau obligați să se exprime public și să-i înfiereze pe criminali. Pentru prima dată, lui Pavel Alekseevici îi veni în minte un gând simplu, la mintea cocoșului, că aveau să-i atragă pe toți medicii fără excepție ca părtași la incriminarea rușinoasă. Era convins de nevinovăția medicilor. Avea o stare rea de depresie și se gândea la sinucidere pentru prima oară în viață. Tomul gros, legat în piele roșie, al lui Mommsen, despre istoria Romei, se afla în permanență pe biroul lui și-i șoptea, susținând sus și tare, că-n lumea ce a urmat Antichității, atât de dragă lui, sinuciderea nu era socotită un păcat, ci un pas curajos făcut ca o eliberare dintr-o situație fără ieșire, pentru salvarea cinstei și demnității. Îl încerca ideea seducătoare.

Îl deprimau neînțelegerile cu soția, care nu dispăreau nicicum, ba mai degrabă se adânceau. Tania, fata lui dragă, era prea micuță ca să-i fie confidentă. Prietenii apropiați erau mai toți arestați: geneticianul Ilia Goldberg, anatomopatologul Iakov Șapiro, oftalmologul Petia Krivoșei... Doar Sașa Maklakov, vechiul lui camarad de la Universitate, părăsise medicina practică pentru un post în administrație și acum, pe neașteptate, se afla în tabăra prigonitorilor înfocați ai evreilor...

Dar cea mai mare surpriză îl aștepta în propria casă din partea Vasilisei – deși era un adevărat dușman al puterii sovietice, căzuse în cursa ei: ideea dușmanilor ascunși, a medicilor șireți, a evreilor-vrăjitori găsise ecou în gândirea ei de Ev Mediu. În imaginarul colectiv, evreii făcuseră revoluția, îl uciseseră pe țar și distruseseră Biserica. Ce să mai aștepți de la ei, care-l răstigniseră pe Cristos?

Vasilisa era îngrozită, se tânguia, se ruga. Venea de afară, de la cozile din magazine, cu povești foarte interesante despre me-

dicii care infectau bolnavii cu sângele cadavrelor, orbeau nounăscuții și-i îmbolnăveau de cancer pe prostănacii de ruși. Apăruseră o sumedenie de martori oculari și de victime. Oamenii refuzau să se trateze la medicii evrei, se instalase o psihoză în masă, oamenii trăiau cu spaima în suflet că vor fi otrăviți sau li se vor face farmece... Că se va reduce numărul angajaților, că vor fi epurări, reglări de conturi... Lidia Timașuk primise ordinul Lenin fiindcă demascase un grup clandestin...

Vasilisa era nevoită să rămână singurul interlocutor sau, mai exact, singurul auditor al lui Pavel Alekseevici. Elena pleca la serviciu, fetele la școală. După raidul de dimineață ca să cumpere alimente, se întorcea acasă și-l găsea pe Pavel Alekseevici în bucătărie, așteptând-o cu cafeaua pregătită. El ignora cu desăvârșire dezinteresul și incapacitatea Vasilisei de a întreține cât de cât o conversație. În vreme ce ea se lepăda de povara sacoșelor peticite, el se instala confortabil cu un ceai sau cu o tărie în față și-i ținea o lecție pe îndelete... De fapt, lecția era destinată unui alt auditoriu, mult mai numeros și mai instruit, dar nu avea un asemenea public – doar nu le ținea un curs studenților pe tema antisemitismului și a rădăcinilor lui religioase și economice. Începu să-i vorbească despre Mommsen, care fusese prima lui sursă, după care căutase informații la Iosephus Flavius și la autorii antici, îl citise într-un timp pe Fericitul Augustin, unul dintre sfinții părinți ai Bisericii... Apoi își concentrase atenția asupra Evului Mediu... Rămăsese uluit să vadă că toată civilizația creștină suferea de antisemitism.

Vasilisa hârșâia încruntată cu cuțitul morcovii, alegea meiul și hrișca, tăia varza. Nu se poate spune că nu-l asculta pe Pavel Alekseevici, dar lecțiile lui strălucite erau pentru ea ca o limbă străină. Extrăgea din ele numai ideea generală, că doctorul nu credea că evreii erau făţarnici, că făceau rău intenționat, ci dimpotrivă, îi condamna pe cei care tăbărau asupra lor. Pavel Alekseevici se înfierbânta vorbind, cita ceva în latină și germană, fapt care o tulbura și mai mult pe Vasilisa. O fi și el evreu? Până nu demult crezuse în el ca în Dumnezeu, dar după descoperirea neașteptată și inevitabilă, Pavel Alekseevici își folosea toate forțele

ca să convingă statul să legifereze pruncuciderea, și ea nu mai știa cum să se poarte cu el. Câți bani și lucruri împărțise, de nu le mai știai socoteala, pe câți ajutase, nici măcar nu le mai știa numele, și acum măcelărește copilașii încă din burta mamei, omoară puișorii... Nu cumva e Anticristul? Părea să nu vadă nuanțele aflate între alb și negru, nemaivorbind de roz și verde, așa că prăjea ceapa continuând să-și țină buzele strânse, tăcând dezaprobator.

Bând o sticlă de vodcă în două ore cât ținea monologul, Pavel Alekseevici observa că Vasilisa nu se atinsese de cafeaua pregătită de el.

— Vasilisa, drăguțo, cum de nu ți-ai băut cafeaua? Ți-e teamă că-i otrăvită? glumea el.

— De-ar fi așa? bombănea ea.

Pavel Alekseevici era cât pe ce să râdă, dar se dădea bătut.

— Popor mare, să-l ia dracu'...

Vasilisa se închina și începea să zică în șoaptă o rugăciune ca Dumnezeu s-o apere: îl suspecta pe Pavel Alekseevici.

15

Epoca stalinistă luă sfârșit pe cinci martie, dar oamenii nu se dumiriră mult timp. Dimineața devreme anunțară la radio moartea cârmaciului. Era mort de câteva zile, dar era atât de mare buimăceala celor care trebuiau să piloteze de acum încolo corabia, încât se hotărâră ca mai întâi să informeze lumea despre boală. Buletinele mincinoase despre sănătatea răposatului nu se rezumau numai la înrăutățirea progresivă a stării mortului, ci foloseau cuvinte și dădeau cifre care nu spuneau nimic omului obișnuit. Însăși combinația de cuvinte „Analiza urinei e în limite normale" însemna că locuitorii din ceruri își descheiau prohabul și își scoteau organul, ținându-l cu degetul mare și arătătorul, producând o cantitate oarecare de urină. Fie ea și de cea mai bună calitate, dar totuși urină! Era prima lovitură nimicitoare dată cultului personalității. Noile autorități trebuiau să se obiș-

nuiască și ele cu ideea că până și cei nemuritori mor până la urmă.

Populația reacționă zgomotos: unii plângeau în hohote, leșinau, făceau infarct din cauza șocului și se prăbușeau. Alții răsuflau ușurați, se bucurau pe ascuns, tresăltându-le inima de bucurie. Cei care îl dușmăneau pe ascuns pe mort – dușmani pe față nu mai existau de mult – erau dezorientați: cum o s-o ducem fără el?

În familia lui Pavel Alekseevici reacțiile erau cât se poate de diverse: Tomei, zăpăcită de vânzoleala fără lacrimi de la înmormântarea mamei sale, de data asta i se tăie răsuflarea de durere. Două zile întregi plânse în hohote, cu mici pauze pentru somn și mâncare. Vărsă pe pâine lacrimi tăcute, exact ca-n Biblie.

Pe Tania o încercă o mare neliniște și jenă: nu găsea în sufletul ei nimic care să semene cu simțămintele înflăcărate ale Tomei. Îi era rușine de lipsa ei de compasiune și împrumuta, pe cât putea, durerea fetei. Toma plânse cu atâta uitare de sine, încât Taniei i se înmuie inima, și reuși să-i scape câteva lacrimi de mila ei.

Pavel Alekseevici simți o mare ușurare în suflet: vor fi schimbări acum, vor fi schimbări. În opinia lui, va trebui să se încheie cazul absurd cu medicii. Spera la mai multă indulgență și chiar își scoase din sertar dosarul burdușit, pe care scria cu litere grase „PROIECT"...

În schimb pe Vasilisa, care nu avea la inimă autoritățile, o încercă o bucurie răutăcioasă în ziua cu anunțul morții lui Stalin, ca apoi, în ziua următoare, să se întunece la chip, să arate descurajată clătinând din capul cu cocul mic sub basmaua din celofibră:

— Ce-o să se întâmple acum?

Văzându-i tulburarea, Pavel Alekseevici zâmbi:

— O s-o ducem cu ajutorul lui Dumnezeu!

Elena, auzindu-l, zâmbi și ea: i se păru de-a dreptul caraghios ca necredinciosul de Pavel Alekseevici să-i pomenească Vasilisei de ajutorul lui Dumnezeu.

„Să se mai potolească un pic lucrurile, și încerc încă o dată să dau de ai mei", își zise hotărâtă Elena.

Chiar de la începutul anului 1938, soarta părinților ei fusese învăluită într-un mister de nepătruns. Se încheiase de multă vreme perioada celor zece ani fără drept la corespondență, dar din răspunsul la cererea ei trimisă încă din 1949 reieșea că nu avea dreptul să ceară lămuriri, nefiind rudă cu părinții ei. Forțată de împrejurări, bunica o înfiase ca s-o apere de represiune, așa că Elena fusese lipsită de dreptul de a afla ce soartă avusese'ră părinții pierduți în Altai...

— O să fie rău, și mai rău, bombăni Vasilisa.

Tăcută ca întotdeauna, Elena dădu din cap:

— Mai rău n-o să fie...

Să înveți și să muncești în zilele doliului național era un sacrilegiu. Îi adunau la mitinguri pe oamenii veniți la muncă. Șefii cei mari, cei mai mici și cei neînsemnați și, de asemenea, oamenii sovietici obișnuiți rosteau cuvinte triste, dezlânate, peltea de griș subțiată, plângeau, compuneau telegrame triste adresate puterii supreme: Moscova, Kremlin... Apoi beau ceai cu un aer de înmormântare, fumau până-i lua amețeala și se apucau iarăși să dea drumul acelorași cuvinte fără rost, spuse din toată inima, îi apuca iar plânsul, dar nu de la tribună de data asta, ci în locurile pentru fumat... Unii mai cu cap își fereau rușinați privirea, negăsind în sufletul lor puterea să compătimească, să plângă.

Se adunau copiii la școală, dar orele nu se țineau, în locul lor se instalase un fel de lenevie epuizantă, își pierdeau timpul de pomană. Recitau poezii despre Stalin, ascultau muzica lui Beethoven la difuzorul negru... Taniei i se întipăriră bine în minte orele blegi, greoaie, statul în aerul sufocant din școală, care transforma plictiseala obișnuită într-un dor de ducă infernal. Lângă bustul de ghips acoperit cu ghirlande de ilex și flori artificiale, stăteau înșirate pentru garda de onoare pionierele bocind, arătau făcute tot din ghips, ca răposatul cârmaci. Fetița slăbuță, Sonia Kapitonova, ocupa ca de obicei locul din vârful piramidei alcătuite din gimnaste, și, stând pe umerii nesiguri ai compatrioatelor mai bine hrănite, aflate la etajele de mai jos, care strigau cât le țineau puterile „Mulțumim tovarășului Stalin pentru copilăria

noastră fericită!", se prăbuși cu zgomot la poalele bustului și se lovi la tâmplă de podiumul masiv.

Viteazul profesor de sport, singurul bărbat-pedagog, o duse pe brațe la cabinetul medical, însoțit de privirile invidioase ale elevelor din clasele mai mari. Profesoarele se repeziră să cheme salvarea, o mulțime de fete, înviorate de eveniment, se împingeau unele în altele lângă cabinetul doctorului, iar Tania stătea la fereastra din vestiarul de lângă toaletă și privea zațul de zăpadă depus, întristată că avea inima de piatră, neîndurătoare.

Se știa că adunarea populară de rămas-bun avea să înceapă în ziua următoare de la ora douăsprezece, la Sala Coloanelor din Casa Sovietelor. Directoarea declară că le va duce pe fete în mod organizat, dar nu în prima zi. Fetele aveau emoții că e o păcăleală. Toma era ferm hotărâtă să iscodească, să afle ce și cum, să meargă de una singură dimineața devreme ca să-și ocupe din timp un loc. Era convinsă, nu se știe de ce, că le vor lua doar pe elevele din clasele mari și pe cele fruntașe la învățătură.

Nu învăța prea bine, deși se disciplinase cu ajutorul Taniei, dar isteață era cât poftești.

O găsi pe Tania la toaletă, o trase lângă ea și-i șopti la ureche:

— Nadejda Ivanovna a zis să mergem mâine la Sala Coloanelor să ne luăm rămas-bun. Au pus sicriul acolo, să mergem, să ne uităm. Mergem?

— Nu ne lasă, dădu Tania din cap. Tata nu ne lasă pentru nimic în lume.

— Nu-i spunem. Ne facem că mergem la școală și nu-i spunem...

Tania căzu pe gânduri – propunerea era ispititoare. Voia grozav să-l vadă pe Stalin mort. Își aminti că n-o luaseră la înmormântarea mamei Tomei. Pe de altă parte, nu era învățată să-i mintă pe cei din casă...

Fetele plecară împreună la școală. Cînd se îndepărtară de casă, la ultima cotitură, Toma se opri ca o căpriță încăpățânată și declară hotărâtă:

— Fă cum vrei, eu mă duc direct la Sala Coloanelor și o să aflu tot...

Era prima oară în viața trăită împreună de aproape un an când Toma lua o hotărâre de capul ei. Până acum era obișnuită să i se supună Taniei. Tania se opri frământând pământul cu picioarele – și se despărțiră, ducându-se fiecare în altă parte: Tania se întoarse ca de obicei acasă pe strada Novoslobodskaia, și Toma o luă în jos pe strada Kaliaevskaia, spre centru...

Acasă era numai Vasilisa și n-o întrebă unde-i Toma. Abia pe la ora șase se întoarse Toma. Absența ei trecuse neobservată. Fetele șușotiră vreme îndelungată înainte de culcare. În urma excursiei întreprinse, Toma știa tot ce nu știau majoritatea moscoviților: centrul orașului era încercuit, camioanele și armata baricadaseră toate trecerile, și oamenii începuseră de seara să se adune în coloane...

Tania dormi prost: avu un vis care nu se mai sfârșea, voia să se trezească, dar nu reușea. Era copleșită de simțul datoriei și avea ideea vagă că, dacă se va trezi, se va sustrage de la îndeplinirea unei sarcini importante... Trebuia să ducă undeva ceva important. Ce anume era atât de important pierise din mintea ei, era ceva mic cât pumnul, complet nedefinit și-n plus, invizibil. Toată noaptea se chinui săraca Tania să urce pe scări pustii, să caute coridoarele și lifturile. Trebuia să găsească o adresă anume, dar nu se vedeau nici numere, nici uși pe care să fie scrise numerele. Era grăbită, fiindcă în broderia încâlcită a visului se simțea urgența livrării. Dar toți cei care îi ieșeau în cale fie se temeau, fie îi erau ostili – nimeni nu voia să stea de vorbă cu ea...

Toma o sculă foarte devreme. Fata se trezea ușor, cum se trezesc oamenii la țară. Se furișară în bucătărie. Vasilisa nu ieșise încă din cămăruța ei. Însemna că nu era nici măcar șase și jumătate.

Era vorba de un complot, o evadare, de chiul și-n plus, de-o excursie. Tania pregăti sendvișurile cu unt și le înveli în hârtie ozalid de la serviciul mamei, folosită acasă pentru tot ce trebuia împachetat. Termosul nu era de găsit, stătea ascuns pe undeva, tatăl ei îl lua în excursiile lungi. Toma pregăti ceaiul, băură câte un pahar cu ceaiul opărit cu o zi înainte. Tania ciuli urechile – în cămăruță se auzeau bolboroselile Vasilisei, își termina rugăciunea obișnuită.

— Scrie un bilet, îi ceru Tania pe un ton poruncitor, dar reținut, și-i întinse Tomei un petic de hârtie.

— Ce să scriu? întrebă Toma.

— Că a trebuit să plecăm la școală mai devreme.

— Scrie tu, că scrii mai frumos, se milogi Toma.

— Dacă scriu eu, își vor da seama că mint, zise Tania și-i vârî creionul în mână. Hai, scrie.

Își îmbrăcară șubele. Toma pe cea nouă, cumpărată special pentru ea, Tania pe cea veche, înnădită cu o bucată de blană de oaie. Toma își încălță pâslarii și galoșii, Tania își legă șnururile la ghetele înalte, garnisite pe margine cu blană cârlionțată. O mândrețe de ghete roșii, lucrate de comandă într-un atelier care funcționa clandestin. Nimeni nu avea așa ceva. Văzându-le, Pavel Alekseevici se arătase nemulțumit – se gândea că nu era bine să fie remarcate. Dar în ziua aceea toate amănuntele aveau importanță, chiar și ghetele fudule...

Cinci minute mai târziu coborau scările, ascunzând gențile de școală în spatele caloriferului de la intrare, mutând prevăzătoare sendvișurile în buzunarul șubelor. Se îndreptară spre metroul de la stația Novoslobodskaia. Dar nu ajunseră decât până la Belorusskaia. Locul de transbordare spre centru era închis, și când ieșiră la suprafață, constatară că strada Gorki era baricadată. Văzură o mulțime de steaguri roșii înnădite cu bucăți de pânză neagră, și Toma se întrebă uimită ca o gospodină când reușiseră să le coasă. O luară înapoi pe jos către Novoslobodskaia, ieșiră pe Kaliaevskaia și dădură în strada Cehov.

Pe măsură ce se apropiau de piața Pușkin mulțimea oamenilor creștea și, deși mijloacele de transport nu circulau și lumea mergea direct pe carosabil, lângă piața Pușkin totul încremenise, trecerea pe strada Gorki era închisă de camioane și de un lanț de soldați. Toma, care cunoștea mai bine orașul, o trase pe Tania undeva în stânga, și se pomeniră pe strada Pușkin, într-o mulțime tăcută de oameni înghesuiți unii într-alții.

În orașul obișnuit cu cozile, o asemenea coadă imensă era o raritate. O coadă în toată regula: fremăta, înainta încet, se legăna, se auzeau înjurături, se simțeau mirosuri grele, dar părea că avea

un scop – să asigure fiecăruia, în ordine și fără părtinire, o bucățică de spectacol, despre care participanții vor povesti până la sfârșitul zilelor... Avea însă o însușire care o făcea unică și irepetabilă în viața omului sovietic: lumea venise nesilită de nimeni, nu dintr-o nevoie obișnuită – să obțină rația de pâine, o bucată de săpun, un litru de benzină sau un pud de mei... Oamenii veniseră cu noaptea-n cap și stăteau la coadă ca să-și facă datoria de cetățeni, să-și aducă omagiul lor, să plângă în cor, să-și exprime durerea... Un fel de forță elementară, ceva profund animalic, presimțirea unui cutremur sau mirosul unui incendiu de pădure îndepărtat îi scosese afară din casă, îi adunase să stea înghesuiți în turmă. Cine nu putea să găsească în adâncul sufletului chemarea irezistibilă, cum nu putea micuța Tania, rămânea acasă... Numai că pe Tania o adusese Toma, suflet necomplicat, din servitorime, obișnuită cu viața în comun, supusă în mare măsură legii turmei.

Nimeni nu organizase marșul de înmormântare, așa se organizau demonstrațiile obișnuite. Miliția, aproape paralizată de armată, derutată în parte de tot felul de ordine care se băteau cap în cap, venite de la autoritățile care administrau orașul, nu reușea nicicum s-o scoată la capăt cu rândurile tăcute, înaintând lent, implacabil.

Fetele se strecurară printre oameni, trecură pe lângă teatrul unde nu demult fuseseră duse să vadă *Lacul lebedelor*. Dar acum era de neimaginat că exista pe lume un asemenea fleac aiuritor ca baletul... Își făcură drum până la colțul străzii Stoleșnikov și se împotmoliră lângă un mic magazin de flori. Vitrina florăriei aflate la demisol ajungea atât de jos, încât conducta groasă de apă împrejmuia geamul magazinului coborât cu jumătate de metru. O plasă rară de metal acoperea chepengul dreptunghiular de sub geam. Mișcarea înceată a mulțimii păru să se oprească pentru o clipă, apoi se auzi deodată dinspre strada Pușkin un vuiet năvălind ca valul – un zgomot ciudat, ceva între bubuit și urlet, între geamăt prelung și țipăt sugrumat...

Vuietul se apropia, creștea, părea separat cu totul de mulțime, ca vântul sau ploaia. Ținându-se de mână, fetele se agățară și mai

tare una de alta. Mulțimea se puse iar în mișcare și le purtă în dreptul conductei care împrejmuia vitrina. Femeia din fața lor, îmbrăcată cu blană de vulpe argintie, se răsuci încovoiată de spate, urlând de durere. Conducta părea c-o frânsese în două. O clipă femeia rămase atârnată pe conductă, și oamenii, presând din spate, îi împinseră partea de jos, și întreg corpul se prăbuși pe chepeng cu un bufnet surd... Era moartă de-a binelea, întocmai ca vulpea de pe umerii săi. Fetele fură purtate de-a lungul conductei, apoi târâte pe partea opusă a străzii, până la unul dintre camioanele care staționau strâns unite între ele. După ce văzură femeia strivită de conductă, fetele își dădură seama că nu mai puteau face nimic dacă mulțimea le turtea de camion.

— Apleacă-te! strigă Toma.

Era singura mișcare posibilă. Fură împinse sub mașină. Se lungiră la pământ, între roți, printre galoși desperecheați – picioarele și poalele hainelor ascundeau lumina în dreapta și-n stânga. Era înăbușitor, înspăimântător. Toma începu să plângă.

— Nu plânge, îi zise Tania.

Toma își întoarse către ea fața albă:

— Mi-e milă de Stalin...

— Proasto, zise Tania cu voce obosită, de om matur.

Nici un dram de milă nu avea pentru Stalin. Se simțea rău, ca și cum făcuse o faptă urâtă. Fiindcă chiuliseră de la școală. Ce neplăcut și rușinos lucru că mințise... Mai ales pe tata... Cei de acasă au aflat probabil că n-au fost la școală, Vasilisa le așteaptă cu masa, mirată de dispariția lor.

Stătură lungite sub camion destul de mult timp. Mirosea rău a closet public, a ulei de mașină și a benzină. La un moment dat, pădurea de încălțări, de pantaloni jerpeliți și șube se urni din loc și păru să se rărească.

— Hai, să încercăm să ieșim, zise Tania și o trase pe Toma să iasă de sub camion.

În momentul acela apăru un mic spațiu liber, și se strecurară afară din adăpostul lor. Cât timp stătuseră lungite sub camion, uitaseră cât de ușor se puteau pierde în mulțime: strânsoarea slăbi, nu se mai țineau de mână, și se pomeniră târâte fiecare în

altă parte... Țipau disperate, dar auzindu-și încă glasurile, pluteau ca două surcele luate de torentul apei și duse într-o direcție necunoscută...

Când se pierdură una de cealaltă, frica violentă, dar obișnuită totuși, făcu loc panicii înspăimântătoare. Toma fu întoarsă și purtată către peretele casei al cărei parter – vitrina unei consignații de blănuri – fusese astupat cu scânduri. Astupaseră cu scânduri pe dinăuntru și cele două uși de la intrare. Jos, partea ușii care-i ajungea Tomei la piept era spartă, și scândurile desprinse. Când fu împinsă și lipită de scânduri, apăsă cu umărul o scândură, aceasta se desprinse de tot, și Toma căzu în spațiul dintre cele două uși, trezindu-se în întuneric ca într-un dulap. Se așeză pe vine și se liniști.

Pierdu șirul minutelor sau orelor de când stătea chircită și urmărea prin crăpătura largă dintre scânduri cum se mișcau lent picioarele oamenilor încălțați cu pantofi scâlciați... Până la un moment dat, când văzu ghetele roșii. Se repezi ca apucată, îndepărtă scândura, prinse cu mâna piciorul mai sus de garnitura de blană lățoasă și strigă din toate puterile:

— Tania! Taniecika!

Tania crezu că o apucase un cățel de picior.

„De unde cățel aici?“ îi trecu prin minte, și imediat ajunse la ea glasul Tomei:

— Taniecika! Hai încoa', jos!

Fără să scape din mână piciorul Taniei, Toma, cu toată puterea trupului ei slab, apăsă scândura desprinsă puțin, și ea cedă ascultătoare. Tania se lăsă pe vine și pătrunse anevoie în spațiul strâmt dintre uși. Mișcarea asta în jos, pe pământ, care-i nenoroci pe mulți în ziua aceea, le salvă pe fete.

Se avântară una spre cealaltă, ca niște îndrăgostiți despărțiți o vreme, se îmbrățișară și încremeniră așa. Deveniră surori în momentul acela. Trecutul rămase în urmă: superioritatea de netăgăduit a Taniei și aerul ei protector-indulgent, respectul umil al Tomei, recunoștința slugarnică și dependența lingușitoare, sădită adânc în sufletul ei. Fuseseră forțate de împrejurări să fie surori, statutul ăsta îndoielnic și chiar fals până atunci deveni cât se

poate de real. Aveau să-și amintească toată viața de clipa asta, nu li se va șterge din memorie amintirea orelor nesfârșite când stătuseră îmbrățișate între ușile de la intrare, la zece centimetri de mulțimea înghesuită, de moarte chiar, pe care aveau să și-o imagineze ca un loc împuțit, întunecat și strâmt, unde nefericiții oameni captivi erau înghesuiți și striviți de nu mai puteai să le recunoști fețele, membrele, sufletele...

Deodată Toma exclamă:

— Tania! Gențile noastre sunt în spatele caloriferului de la intrare!

— Da' sendvișurile, sendvișurile? își aduse aminte Tania și scoase din buzunar sendvișurile turtite zdravăn.

Și izbucniră în râs, nu știau nici ele de ce. Mai degrabă pentru că de râs aveau nevoie sufletele lor de copii înspăimântați...

Între timp Vasilisa Gavrilovna alerga prin curțile din preajmă strigând cu voce rugătoare:

— Tania! Toma! Acasă!

Elena Gheorghievna stătea pe coridor lângă telefon și învârtea discul negru cu degetul amorțit: peste tot suna ocupat – la miliție, la morgă, la salvare... Pavel Alekseevici plecase încă de la ora patru în căutarea fetelor și se pierduse și el în mulțime. Își vârâse în buzunarul paltonului o ploscă militară cu alcool diluat și rătăcea pe străzile care duceau în centru, dând în tot locul peste trupe din armată și miliție, și nu se dumirea cum de izbutiseră organizatorii funeraliilor să pună la cale pelerinajul în centrul capitalei străbătut de atâtea străzi, străduțe, pasaje, ba și de o linie de metrou. Nu reușea să găsească o ieșire cât de mică din mulțimea care-l împresura din toate părțile. Nici nu putea fi vorba să găsească fetele. O șterseseră de acasă la înmormântare, despre asta nu avea nici o îndoială.

Stătea la colțul străzii Kaliaevskaia cu Orujeinîi, sprijinit de peretele lăptăriei. Își aduse aminte că pe fundul ploștii mai rămăsese o picătură, o sorbi, vârî plosca goală în buzunar și-n clipa aceea simți că cineva îl trage de mânecă. Un șmecheraș de băiețel cu ochii holbați se uita de jos la el să-i prindă privirea:

— Vrei să te conduc, nene?

— Unde? nu pricepu dintr-odată Pavel Alekseevici.

— Știu eu un loc pe unde se trece, zise băiatul arătând imprecis în direcția străzii Karetnîi.

Pavel Alekseevici făcu un gest cu mâna și o porni dându-l la o parte. Era în cea mai proastă dispoziție. La stația Belorusskaia văzu o coloană de mașini de salvare... Se împotmoliseră încercuite de camioane.

— Hecatombă, hecatombă, își zise cu voce tare pentru sine. Nu știa în clipa aceea ce dreptate avea.

16

Pavel Alekseevici nu avea să afle niciodată ce soartă avusese preparatul oribil adus de el la biroul înaltului funcționar de partid din piața Staraia. Deși rămăsese puternic impresionat de medicul nebun și preparatul său faimos, funcționarul prevăzător nu se hotărâse să ridice problema spinoasă a obiectului cu pricina la ședința Biroului Politic.

Borcanul învelit în hârtie a zăcut câțiva ani pe etajera de jos a dulapului înalt și dus apoi de femeia de serviciu la lada uriașă de gunoi din subsol, în febra curățeniei generale din ajunul luminoasei sărbători de 1 Mai.

Oricât ar părea de ciudat, personajul alunecos s-a dovedit a fi sensibil la culme, și la câteva luni după moartea Cârmaciului, proiectul cu autorizarea avorturilor a fost examinat și aprobat. Statul, care-și omorâse cetățenii cu milioanele, de nu li se mai știa numărul, a permis femeilor să-și hotărască singure soarta, care le făcea să prindă rod fără vrerea lor. Și-au pus semnătura câțiva semizei, s-a deschis supapa Olimpului, s-a trimis instituțiilor medicale o circulară care autoriza avortul la cerere.

Fostul înalt funcționar de partid, după ce a urcat sus de tot în ierarhie – nu avea unde să urce mai departe de atât –, s-a considerat binefăcătorul neamului omenesc până-n ziua morții survenite la scurt timp după aceea. Așa că Pavel Alekseevici n-a mai

aflat ce rol a jucat nenorocitul de borcan adus de el în piața Staraia...

Soarta femeilor nefericite, prizoniere ale sexului, continua să-l neliniștească pe Pavel Alekseevici. Lua cuvântul, ca și înainte, la conferințele având ca temă ocrotirea mamei și copilului. Nu se considera un învingător, victoria nu fusese câștigată încă – în opinia lui, starea maternităților și a instituțiilor care se ocupau de îngrijirea copiilor era catastrofală. Întorcându-se la cel mai important proiect al lui, încerca zadarnic să convingă conducătorii țării de necesitatea revizuirii principiilor privind finanțarea sănătății publice, ținea discursuri furibunde despre asigurarea condițiilor de locuit, despre numeroșii factori care determinau înrăutățirea stării de sănătate a viitoarei generații... Termenul de *ecologie* nu se folosea pe atunci.

Pe la mijlocul anilor cincizeci, își îndreptă interesul într-o direcție neașteptată. În urma cercetării câtorva tipuri de sterilitate la femei, descoperi niște faze necunoscute încă ale ciclului menstrual. Îl interesau cu deosebire femeile care nășteau copii după o perioadă îndelungată de sterilitate. Pe copiii lor îi numea Avramovi și le consulta cu atenție, punând întrebări ca la interogatoriu, pe femeile care născuseră primul copil după mulți ani de infertilitate...

În paralel, cu ajutorul studiilor renumitului Cijevski, se apropie de teoria ciclurilor naturale cosmice, de tema bioritmurilor. Se cunoștea din cercetările embriologice că diviziunea celulară a embrionului se produce cu precizie de ceasornic. Comparând activitatea omului în decursul a douăzeci și patru de ore cu viteza proceselor ce se petrec în organismul femeii și judecând logic, ajunse la concluzia că există un anumit procent dintre femei care nu pot rămâne însărcinate noaptea.

În reflecțiile lui erau multe elemente intuitive, dar la baza raționamentului său stătea ideea existenței unui ovul cu o perioadă neobișnuit de scurtă de receptivitate.

Pe la sfârșitul anului 1953, sosi la consultație o pereche nu prea tânără de azeri din Karabah, soț și soție, uimitor de frumoși. El era pictor, se trăgea dintr-o familie renumită de țesători de

covoare, era brunet cu fire cărunte, cu trăsături fine ale feței. Soția semăna cu el, o copie în miniatură – aceeași finețe, același desen persan al feței. Avea rochie de mătase, de culoare roșie-violet, șal de culoarea smaraldului, podoabe de argint vechi, închis la culoare...

Analizele erau în regulă. Doi oameni sănătoși, care în douăzeci de ani nu aduseseră pe lume nici măcar o fetiță... Nenorocire și dezonoare pentru soție.

Pavel Alekseevici îi cercetă cu privirea timp îndelungat, dând ascultare vocii tainice care insista să-i dea sfaturi.

— Să vă culcați cu soția când soarele se află la zenit, le zise pe un ton sever. Să veniți la mine după un an...

N-au venit după un an, ci după un an și jumătate, pântecele femeii arăta minunat, mare, bine îndesat, cu o fetiță mititică înăuntru, pe care a luat-o în primire însuși Pavel Alekseevici. După doi ani a urmat un băiețel...

Primii pacienți au venit din Azerbaidjan, Armenia, Asia Centrală. Pe urmă au apărut rușii. Aproape jumătate dintre ei erau cazuri fără leac, le spunea că nu-i poate ajuta cu nimic. Câtorva perechi le recomandă să plece pentru un număr de ani la Novosibirsk, sau chiar la Habarovsk – era o urmare a ideilor sale privind bioritmurile și fusurile orare... Avea cabinetul plin cu grafice de neînțeles, arătând mai degrabă a hărți astrologice, decât a formulare pentru analize.

Numărul Avramovilor tot creștea. Pavel Alekseevici își zicea în sinea lui – eu te-am adus pe lume acum... Copilașul de la miezul zilei, copilașul din zori, copilașul de la asfințit... Daruri bogate umpleau casa lui austeră – covoare scumpe, vase chinezești și obiecte din bronz franțuzești... Nu fixa niciodată onorariul, dar nu refuza cadourile. Dintotdeauna medicii și preoții erau plătiți în natură pentru serviciile lor. Pacienții lui Pavel Alekseevici erau, de regulă, oameni înstăriți, cărora nu le lipsea decât un copilaș ca să fie pe deplin fericiți. Cei săraci fie aveau copii, fie nu mergeau la medic...

Nu-l mai interesau cărțile de medicină, cele clasice și cele actuale, își petrecea mult timp în bibliotecile de istorie, în cele

care aveau cărți străine, citea tratate din Evul Mediu, cărți antice rare, traduceri din cărțile străvechi ale sacerdoților... Căuta ceva anume în parabolele sibilinice... Taina zămislirii – asta îl interesa. Nici mai mult, nici mai puțin.

Soția lui stătea zi și noapte cu ușa dormitorului zăvorâtă pentru el. Pavel Alekseevici nu mai încerca de mult timp să restabilească relația conjugală întreruptă. După jignirea de neuitat, Elena încetase să se simtă femeie. Avea puțin peste patruzeci de ani, frumusețea îi devenise mai expresivă cu trecerea anilor. Chipul părea să-i fie redesenat de un pictor riguros, cu multă experiență. Îi dispăruseră buzele umflate și obrajii plini, ochii căpătaseră o nouă expresie – atenție încordată, îndreptată spre sine, nu în afară... Lui Pavel Alekseevici i se părea uneori că, în rarele ocazii când răspundea la întrebările lui, ea se gândea la cu totul altceva.

Nu se putea spune că relațiile lor erau proaste – își ghiceau dorințele ca odinioară, câteodată își citeau gândurile, dar își fereau ochii. Ea îi fixa gâtul, el rădăcina nasului.

17

Tania era mângâierea părinților. Pavel Alekseevici o alinta și o răsfăța, exprimându-și în felul ăsta iubirea ținută ascunsă pentru Elena. Ea simțea și-i era recunoscătoare, dar se purta ciudat – se străduia să-i dea o atenție deosebită Tomei. Echilibrul emoțional era oarecum păstrat, și Vasilisa împărțea cu strictețe dreptatea, asigurând tuturor porții egale. De mult timp grija ei pentru hrană nu mai avea nici un sens, mâncare era din belșug, și toți, cu excepția ei, uitaseră de pâinea raționalizată, de cartele și de punctele de distribuire a alimentelor.

Tania crescu și se făcu fată frumoasă, foarte vioaie, foarte înzestrată și pentru muzică, și pentru desen, și pentru științe...

Ajunsese cu învățătura la sfârșitul clasei a noua, urma să-și aleagă profesia, dar ea se risipea sărind dintr-o parte într-alta:

până să apară Toma, avusese de gând să se înscrie la liceul de muzică, dar îndată ce Toma se instalase în casa lor, abandonă muzica, spre marea supărare a lui Pavel Alekseevici. Nu existau clipe mai plăcute pentru el decât atunci când îi privea gânditor spinarea frumos arcuită, cu omoplații mișcându-i-se sub pulover în fața pianului special cumpărat pentru ea. Tot încerca s-o descoasă, să vadă de ce refuza atât de categoric să meargă la școala de muzică, dar Tania evita răspunsul, apoi îl îmbrățișa, îl gâdila după urechi, bâiguia ceva despre elefantul urecheat, râdea în hohote, îi țiuia în urechi, dar fără nici un cuvânt spus răspicat.

Mult mai târziu, și Pavel Alekseevici, și Elena înțeleseră în esență ce se petrecea cu fata – avea impresia, se vede treaba, că succesele ei o vor necăji pe Toma, care nu ascultase muzică de când mama o făcuse, cu excepția celei transmise la difuzor...

Biblioteca tatălui o atrăgea tot mai mult pe Tania. Pavel Alekseevici muncea serios, rămânea la clinică până târziu și când se întorcea acasă, îmbuca ceva la repezeală în prezența tăcutei Vasilisa ori a distantei Elena, și o găsea pe Tania în biroul lui, cuibărită comod între pernele divanului și două pleduri, cu pisica și cartea în mâini... Nu departe de Tania stătea Toma, așezată incomod pe marginea scaunului, la fel de scundă ca la doisprezece ani, doar că mult mai grasă. Cosea la gherghef, în cruciulițe duble, fețe de pernă, una după alta, brodând fie o floare de liliac ieșită mult în relief, fie un coș cu fructe exagerat de mari... Foamea demult uitată și, pare-se, potolită acum, îi deșteptase plăcerea luxului și abundenței după care tânjesc oamenii săraci...

Fetele erau foarte legate una de alta, și-n atașamentul lor se simțea aceeași mirare: cum de Tania nu pricepe plăcerea brodatului pe canavaua aspră, de ce Toma nu înțelege că se poate sta o jumătate de zi cufundată cu nasul într-o carte pe care ea o socotește plictisitoare.

Pavel Alekseevici, urmărind comportamentul celor două fete atât de deosebite între ele – al adoratei Taniecika și al Tomei total lipsite de farmec – și judecându-le conform stilului său de a cerceta științific fenomenele, căzu în mrejele teoriei, văzând,

și-n cazul lor, niște manifestări ale legilor naturii, poate nedescoperite încă, dar care existau în mod obiectiv.

După cum embrionul uman, chiar din momentul fecundării, trece prin toate etapele dezvoltării sale minut cu minut și ceas după ceas, se gândea Pavel Alekseevici, tot așa și la nou-născut apar funcțiile psihofiziologice la termene precise, într-o succesiune strict determinată. Reflexul de a mesteca nu poate precede suptului, cu toate că și unul, și altul primesc stimulii din afară: atingerea sfârcului sau a unui alt obiect, fie un colț de cearșaf sau degetul propriu, stimulează suptul în primele zile de viață, și o bucățică de pâine tare, nimerită pe gingiile umflate din cauza dinților ce stau să apară, stimulează mestecatul la vârsta de șase luni.

Tot așa de precis e stimulată și activitatea sistemului nervos superior, făcea reflecția Pavel Alekseevici urmărindu-le pe fetele din familia sa, aflate la vârsta adolescenței. Nevoile apărute la o anumită vârstă, care nu primesc ajutor susținut din afară, din mediul înconjurător, își pierd din putere și pot chiar să dispară. Trebuințele, în felul ăsta, premerg putinței de a le stimula.

„Mă vor acuza de lamarckism[1]", își zise mulțumit de sine Pavel Alekseevici.

„Poate că șoapta s-a născut înaintea buzelor, și înaintea pomilor a fost foșnetul frunzelor...", versurile geniale atât de inspirate, al căror autor[2] a murit în lagăr, nu-i erau cunoscute lui Pavel Alekseevici, dar nici unui alt om nu i se potriveau mai bine – o idee profundă tradusă din limba științei în limba poeziei...

Iată, copilașul vrea să se ridice în capul oaselor, i s-a urât să stea culcat, se sucește de pe o parte pe alta, e neliniștit. Întinde-i un deget – îl apucă și face cu el ce-și dorește cel mai mult, fără să-și dea seama ce face. Se ridică și stă în șezut. Uite-l că s-a copt

1. Teorie conform căreia părinții pot transmite copiilor caracteristici căpătate în timpul vieții, denumită astfel după biologul francez Jean-Baptiste de Lamarck (1744–1829).

2. Osip Mandelștam (1891–1938).

pentru mersul în picioare – fă tot posibilul să-l ajuți să meargă. Altfel nu învață să meargă în două picioare, ci merge în patru labe ca animalul.

Dă-i muzică atunci când simte nevoia să danseze, dă-i creionul când vrea să deseneze, dă-i o carte când a crescut suficient ca să primească informații... Și ce tragedie e atunci când s-a copt o nouă abilitate, o nouă nevoie, dar s-a irosit momentul, nu ai ieșit în întâmpinarea ei. Și atunci intervine blocajul, inhibiția...

Uite-o pe Tomocika. Mama ei o lăsa înfășată în pat până la doi ani, fiindcă sărmana trebuia să se ducă la muncă și nu avea pe cineva care să aibă grijă de ea, și nici pomeneală de grădinițe în Moscova evacuată, în plin camuflaj. Când i-a dat drumul să meargă, ea n-a mai vrut. Stătea așezată într-un colț, pe un morman de cârpe, se juca cu ele. La școală a dat cu ochii de prima carte, avea șapte ani. Totul a venit cu întârziere, totul a fost frânat. Săraca fetiță...

Dar Toma nu se simțea deloc nefericită. Dimpotrivă, era ferm convinsă că trăsese lozul câștigător. La un an de la instalarea ei în casa familiei Kukoțki, la rugămintea mătușii Fenia, au trimis-o să stea vara la țară, și de data asta Toma, care nu o dată își petrecuse vara în casa Feniei, n-a mai putut suporta viața de acolo. Au îngrozit-o sărăcia, mizeria și, mai ales, munca înrobitoare. Viața la casa de vacanță era prilej de odihnă pentru ea și pentru Tania, în schimb la țară nu avea o clipă să-și tragă sufletul, de dimineața până seara trebuia ba să dea de mâncare porcilor, ba să aibă grijă de fetița în vârstă de trei luni a Feniei, ba să spele hainele zdrențăroase și murdare în apa rece... Tăcea și făcea în silă tot ce i se cerea să facă, niciodată nu i s-a împotrivit Feniei. S-a dus de două ori cu autobuzul să-și viziteze frații într-un sat aflat departe. S-a îngrozit când i-a văzut – deveniseră niște țărănoi, umblau în haine rupte, în picioarele goale, murdari, se luau la harță și se înjurau, cum făceau bărbații în toată firea din sat. Nu i-a fost milă de ei, nu i-a compătimit. De iubire nici nu putea fi vorba.

Îndată ce s-a întors în oraș, Toma a luat hotărârea fermă să nu se mai ducă la mătușa Fenia și să facă tot posibilul să rămână în familia Kukoțki pentru totdeauna.

Nu o preocupa deloc dacă era iubită sau nu în noua familie. Își avea locul ei acolo, amintind mai degrabă de locul unui animal de casă. În definitiv, nu era nimic supărător în asta: și-n alte case viața familiei se învârte în jurul cățelului care trebuie scos afară dimineața, sau al pisicii care nu mănâncă decât un anumit fel de pește.

Toma își avea patul ei în camera împărțită cu Tania, își avea locul ei la masă, între Tania și Elena Gheorghievna, și avea multe alte obiecte, pe care nu le avusese când trăise alături de mama ei: pieptene și periuță de dinți, prosoape de baie, cămașă de noapte, despre care nici nu știa că există. Era tratată cu îngăduință, nimeni nu-i cerea socoteală. E de mirare că de la Tania aveau mai multe pretenții, fiindcă era neastâmpărată, întârzia să ajungă de la școală acasă, era neglijentă, încălcând mereu regulile statornicite în familie. Toma o acoperea întotdeauna. Ștergea băltoaca din baie lăsată de Tania, spăla ceașca ei de ceai uitată pe masă, și uneori, când stăteau mai mult la școală, lua totul asupra sa:

— M-au oprit la școală să-mi fac o groază de teme, tușă Vasia, și Tania m-a așteptat...

Vasilisa înceta cu bodogănitul și le încălzea a doua oară mâncarea. N-o certa niciodată pe Toma, deși avea spirit de observație și înțelegea prea bine micile minciuni...

În ce privește învățătura, nu era loc de discuții. Tania era aproape elevă fruntașă, doar orgoliul îi lipsea ca să ia numai note de 5. Toma rămânea neclintită la nota 3. Situația neplăcută era că părinții nu se mulțumeau cu notele de 4 ale Taniei și se bucurau când Toma lua câteodată o notă de 4. Cei din casă trebuiau să se poarte delicat și, în același timp, să nu uite niciodată că egalitatea există numai în teorie, că în practica educației nu poate fi acceptată ca un principiu serios. Ideea egalității o neliniștea puțin pe Elena, se crispa când își aducea aminte de copilăria petrecută după preceptele tolstoiste. Vasilisa nu mușca din momelile astea:

— Taniecika n-are nimic de-a face cu nimeni, Tomocika e cu totul altceva.

Era motivul pentru care îi zicea de-a dreptul:

— Ia să te-nvăț să murezi varza, să coci plăcinte și altele din astea. O să mor și n-o să știi nimic să faci...

N-o îngrijora că Tania nu era învățată cu asemenea treburi, dar se vedea cât de colo că o socotea pe Toma urmașa ei în gospodăria pe care o păstorea cu răbdare și cu oarecare mândrie. Numai cu Toma putea să aducă vorba tam-nisam despre partea prohibită din viața ei, ferecată în cămăruța unde dormea, așa cum îi ceruse cândva Pavel Alekseevici. N-o lăsase să-i vorbească micuței Tania despre cele sfinte. Așa că nu pe Tania, ci pe Toma o învățase Vasilisa primele două rugăciuni, cele mai importante, și o sfătuise s-o cheme în ajutor pe Sfânta Maria când o să fie la ananghie.

— Și la matematică? s-a interesat cu naivitate Toma, când Vasilisa i-a explicat că ocrotitoarea și apărătoarea ei e Maica Domnului, care are grijă de orfani.

— Da' țarina Tamara? i-a adus aminte Toma.

Vasilisa îi vorbise odată despre protectoarea ei, țarina Tamara, în cinstea căreia fusese botezată.

Vasilisa s-a supărat și i-a explicat nu prea clar, dar foarte convingător:

— Cum de nu pricepi, una-i una, alta-i alta...

Toma se purta în familia Kukoțki exact ca un copil adoptat. Prețuia mult bunurile vieții îndestulate, picate din cer, îi era frică să nu le piardă și se străduia să fie acceptată cu plăcere și să se arate utilă. Dar i se simțea lingușirea în apucături, atenuată însă de adorația ei pentru Pavel Alekseevici. De Taniecika era sincer încântată, doar de Elena Gheorghievna se temea, nici ea nu știa de ce.

Relația ei cu Vasilisa era mult mai complicată. Pe de o parte, Vasilisa nu era de neam boieresc, întocmai ca Toma, pe de altă parte, îi cunoștea fetei până și gândul, chiar și felul cum o privea prin ochelarii legați cu sfoară nu era chiar plăcut, ca și cum ar fi știut despre ea un lucru ținut secret și foarte urât. Și cu toate astea, exista o legătură specială între servitoarea bătrână și orfana adoptată, care o determina pe Vasilisa să încerce în mod greșit să facă din Toma urmașa ei nu numai în rezolvarea treburilor gos-

podăriei, ci și în toate cele ce țineau de viața ei sufletească. Dacă la început fata, ascultătoare, învățase primele rugăciuni importante, ascultase somnoroasă predicile confuze ale Vasilisei, când s-a apropiat de cincisprezece ani, a început s-o evite, dându-și seama că nu are nevoie de comorile ei ascunse, lăsându-se îndrumată numai de Tania, care își făcea de lucru cu cărțile tatălui, o lua cu ea la film, la teatru, la concerte. Mergeau peste tot nu numai de dragul culturii, ci și de dragul băieților, participanți la excursiile lor, fapt care o emoționa grozav pe Toma.

Nu era un rol de invidiat să fie mereu în preajma Taniei, dar ea nu simțea nevoia să aibă un curtezan, ci îi convenea de minune să fie în compania tinerilor, indiferent unde se duceau. Pe cât de mult îi plăcuseră sendvișurile fără număr, unse cu unt și presărate cu zahăr, periuța de dinți și cămașa de noapte, tot pe atât se bucura acum, când băieții le cumpărau bilete, le duceau la bufet și le tratau cu limonadă și prăjituri...

Băieților nu le trecea prin gând să-i ascundă că o socoteau un adaos obligatoriu pe lângă Tania, când le însoțeau cu alai sărbătoresc în plimbările lor, și Toma nu se supăra: nu avea nevoie de nici unul dintre ei, dar toți la un loc erau dovada că ea ocupa o poziție bună în societate, de vreme ce mergea cu ei și la teatrul Bolșoi, și la Malîi, și la Hudojestvennîi, ba o mai tratau și pe gratis...

Printre tinerii atrași de voioșia fără fasoane și frumusețea accesibilă a Taniei, fata cu părul buclat, cei mai statornici și devotați prieteni erau frații Goldberg, care se lipiseră de ea din iarna groaznică a anului 1953, când apăruseră în casa lui Pavel Alekseevici și fuseseră hrăniți suplimentar. De fapt, asigurarea suplimentului de hrană nu se mai întrerupsese de atunci: mama lor murise la scurt timp după eliberarea lui Ilia Iosifovici din închisoare, și bătrânul genetician, după ce îndurase cu stoicism ultimul arest și nu semnase nici o hârtie cu vreun denunț mincinos, fusese crunt lovit de moartea soției sale, femeie în vârstă de patruzeci de ani.

Ajunsese o ruină de om, arăta scheletic, cum erau cei din lagăr. Îl salva numai munca împovărătoare, muncea fără măsură.

Făcea recenzii peste recenzii în revistele științifice, oriunde era acceptat, și își scria cartea despre genialitate. Nici în casă nu mai era de trăit, schimba des slujnicele, una fura, alta se îmbăta. Pe a treia, o evreică isteață, care venea de trei ori pe săptămână, o suspecta că era agentă KGB. Într-un cuvânt, pârjoalele cu cartofi prăjiți, mâncarea preferată în familia Goldberg, fie nu existau, fie erau otrăvite cu veninul suspiciunii, care nu punea viața în pericol, dar era greu de înghițit.

Și din nou, pentru nu știu a câta oară, Vasilisa, femeie perspicace, fu prima care observă că Tania era un concurent serios la pârjoale, gândindu-se că lucrurile trebuiau lămurite în privința celor doi tineri: de ce prinseseră năravul să vină în fiecare duminică, și-n plus, o dată, de două ori în zilele lucrătoare...

Frații Goldberg semănau ca două picături de apă, nu-i puteai deosebi, dar se vedea cât de colo că Tania îl prefera pe cel care era medic. În serile de duminică rămâneau de la prânz până la masa de seară, și Vitali, entuziasmat de medicină, turna gaz peste foc povestind despre cât de pasionant și complex era studiul medicinei, cât de atrăgătoare era anatomia și câte taine ascundea fiziologia... Ghenadi, fratele lui, orientat mai mult spre partea fizică, se mulțumea să asculte pasiv discuția aprinsă, tăcea și, din când în când, răspundea la întrebările confuze ale Tomei, convinsă că era cinstit ca Ghenia să-i aparțină ei...

Când fetele terminară clasa a noua, părinții hotărâră să le trimită la stațiunea balneară de la Ialta. Pavel Alekseevici plănuia să-și însoțească familia, dar, în ultimul moment, îi strică planul invitația neașteptată și onorantă de a pleca în delegație în Elveția, la conferința dedicată problemei sterilității. Își zise în sinea lui că tocmai Elveția, țară foarte bogată, era interesată de temă, și nu China, Asia, Africa... Acceptă să plece la Zürich, și-i propuse Vasilisei să se ducă în locul lui la Ialta. Ea se împotrivi o vreme, chiar se certă puțin cu Elena, dar se înduplecă până la urmă, cu condiția s-o lase să se ducă trei zile în treburile ei. Și se duse...

Din cauza cererii ei neprevăzute, întârziară cu douăzeci și patru de ore plecarea la termenul stabilit, Vasilisa nevenind la timp. Asta n-o împiedică să exclame entuziasmată, în toate cele două-

zeci și trei de zile rămase, că i-a dat Dumnezeu să și le petreacă la țărmul Mării Negre.

Văzură marea pentru prima oară. Fiecare în felul ei. Vasilisa avu dovada atotputerniciei și înțelepciunii lui Dumnezeu. Munții îi produseră o impresie și mai puternică, dar și munții, și marea îi stârniră admirația pentru Creatorul care făcuse toate minunățiile astea. Deloc plângăcioasă și rece din fire, își ștergea mereu cu batista boțită lacrimile, și ocupația ei principală – în lipsa gătitului, spălatului, curățeniei – era să șadă nemișcată pe terasă, întoarsă cu fața spre munți, cu ochii țintă la ei, de parcă dincolo de munți mai erau și alții, văzuți numai de ea... Din când în când, căzută în extaz, bolborosea ceva, și Elena, cunoscându-i de multă vreme repertoriul rugăciunilor, reușea să deslușească crâmpeie din psalmi, dintre care Vasilisa știa temeinic psalmul 50, în rest, doar bucăți, frânturi, fraze disparate, dar reușea să le înșire pe toate alcătuind o litanie bolborosită cu însuflețire... Dacă mă voi sui în cer, Tu ești acolo; dacă mă voi culca în Locuința morților, iată-Te și acolo... Dacă voi lua aripile zorilor și mă voi duce să locuiesc la marginea mării, și acolo mâna Ta mă va călăuzi și dreapta Ta mă va apuca... ... Din gura copiilor și a celor ce sug la țâță, Ți-ai scos o întărătură de apărare... ... Domnul este îndurător și milostiv, îndelung răbdător și bogat în bunătate... ... El a zis și a pus să sufle furtuna...[1]

La sanatoriu mâncarea era din abundență, lucru jignitor pentru Vasilisa, și, neputând să se obișnuiască cu belșugul, refuza să vină la micul dejun și la prânz, apărea numai la cină. Își ocupa locul la masa așezată separat, special pentru ele, și se amuza văzând forfota celor care serveau. Chelnerii îi așezau mâncarea în față, o întrebau de ce n-a venit la prânz și dacă puteau să-i aducă ceva în plus... Simțea o adevărată satisfacție, dar era oarecum deranjată, fiindcă în mintea ei puțină, dar cu idei fixe, știa bine că dacă unii aveau de toate cu vârf și îndesat, alții duceau lipsa lor. Și-n sufletul ei de creștină îi era rușine, în pofida luxului din

1. Psalmi – 139:8-10, 8:2, 103:8, 107:25, în traducerea lui Dumitru Cornilescu.

sanatoriu. Până la urmă îi mărturisi Elenei că dacă așa va fi în rai, îi va trebui alt loc mai potrivit, fiindcă îi e jenă.

Toma nu avea nici o jenă, se simțea foarte bine. Se bucura împreună cu Tania de soare și de mare, vesele precum cățeii, fără griji, se împroșcau cu apă, înotau, se bronzau. Între timp, descoperiră că Tania se bucura de mare succes la tineri și la mai puțin tineri – de la vânzătorii din piață, unde dădeau o fugă din când în când ca să cumpere un produs exotic cum era brânza de casă, dulceața caucaziană lipicioasă sau smocul de iarbă necunoscută, până la tinerii căpitani veniți la odihnă la sanatoriul militar.

Seara fetele plecau la dans – în clădirea unde se găsea cantina sau pe chei. Tania dansa, Toma stătea pe scaun lângă perete sau aștepta în picioare, dacă nu erau scaune, în compania a două-trei domnișoare care nu aveau succes la băieți. Venea la dans de dragul Taniei, dacă ar fi fost după ea, nu s-ar fi dus să îndure plictiseala asta rușinoasă. Era oarecum surprinsă că Tania, fată deșteaptă, găsește frumos ritmul rapid al foxtrotului sau cel lent al tangoului.

La unsprezece seara, Elena Gheorghievna le descoperea pe ringul de dans și le lua la culcare. Câteodată Tania reușea să-i dea întâlnire vreunui dansator sprinten, pleca la miezul nopții, ieșind anevoie pe fereastră. Aveau două camere, și fetele ocupau camera fără terasă.

Elena, credulă, părea să nu fie pregătită pentru stratagemele fiicei sale și nu urmărea s-o surprindă în aventurile nocturne. Primele sărutări nu-i lăsară Taniei o impresie prea puternică, puțeau a săpun de ras prost, a apă de colonie Chypre cu un miros de neuitat, a vacs pentru cizme, și semănau cu niște operațiuni militare. O pufnea râsul, și tinerii, intimidați oricum de farmecul ei copilăresc, se retrăgeau supărați. Într-un cuvânt, Tania nu se alese din călătoria în sud cu nici o aventură romantică.

În schimb, Toma își află în Crimeea iubirea adâncă, pe viață. În excursia la Grădina Botanică Nikitski o cuprinse fericirea: se îndrăgosti de botanică, așa cum fetele se îndrăgostesc de prinți. Asta se întâmplă chiar la sfârșitul sejurului, cu două zile înainte de plecare. Pe drum avură parte de ghinioane – pană la autobuz,

reparația dură o veșnicie, vremea se strică, și, cu toate că nu începu ploaia, soarele păli în miezul zilei și luciul sclipitor care împodobea țărmul sudic își pierdu strălucirea.

La intrarea în Grădina Botanică trebuiră să aștepte ghidul, care, din cauză că întârziaseră, plecase în treburile lui. Așteptau în picioare lângă placa de bronz înnegrită, pe care stătea scris că „Grădina Botanică a fost înființată în anul 1812 de H.H. Steven, cu studii la Academia de Medicină din Sankt-Petersburg..." Nu avea cine să le spună că Hristian Hristianovici Steven nu era un necunoscut, era prietenul apropiat al lui Nikita Avdeevici Kukoțki, strămoșul lui Pavel Alekseevici, că bazele acestei instituții a statului au fost puse în vremea primei lor călătorii în Caucaz, în 1808, că nu o dată Nikita Avdeevici și-a vizitat prietenul aici, în Crimeea, că au făcut împreună excursii minunate de multe zile în Crimeea profundă, și că dintre cele șapte mii de plante din ierbarul voluminos cu flora din gubernia Taurida multe exemplare au fost culese chiar de Kukoțki...

Apăru în sfârșit ghidul, un bărbat gras, într-o rubașcă ucraineană brodată, cu ochelari cu rame aurii, aducând cu Nikita Hrușciov în ipostaza sa de om blajin, și le conduse pe aleea umbroasă. Aerul era rece, plin de mister. Ghidul le povesti despre bogăția florei din Crimeea, despre plantele care trăiau numai în locurile acelea, despre vechile mituri...

Toma crescuse la oraș, ura satul din motive personale, se poate spune. În copilărie, își petrecuse lunile de vară la țară, dar nu luase în seamă nimic din ce avea legătură cu natura, locurile i se păreau banale, supărător de mizere. Din experiența ei, pădurea, câmpul, eleșteul, toate la un loc, erau legate de munca grea: o trimiteau în pădure să culeagă fructe pentru vânzare, la câmp – să ajute la strânsul recoltei, la râu – să spele rufele. În Grădina Botanică natura era dezinteresată, nu-i cerea să se spetească muncind. Chiar și marea, nu trebuia să care apa sărată cu găleata de la poalele muntelui, era făcută numai pentru bucuria înotului și a scufundărilor. Toma mângâia pe ascuns frunzele arbuștilor care străjuiau aleile, pe cele lucioase, pe cele groase, pe cele subțiri ca hârtia veche, pe cele zgrunțuroase și pe cele cu vârfurile ascuțite

ca acele, și degetele îi furnicau atinse de o bucurie nemaiîntâlnită. Lipsită de alintări în vremea prunciei, de mângâieri iubitoare în copilărie, având acum asigurate toate cele necesare, era la fel de lipsită de dezmierdări drăgăstoase cum fusese și înainte, ori fără dragoste toate ființele suferă, se chinuiesc, îi duc dorul... Poate că asta era o explicație și pentru faptul că era mică de statură, era dificil să crească fără dragoste, fără nu știu care vitamină specială...

Ghidul care semăna cu Hrușciov avea o voce fermecătoare, și toate câte le spunea erau adevărate povești.

— Uitați-vă la salcâm, arătă el la copacul mic în plină creștere, având o culoare galbenă plăcută. E unul dintre copacii renumiți. Zeița egipteană Hathor, Vaca slăvită, născătoare a soarelui și a stelelor în credința vechilor egipteni, lua și chipul salcâmului, copacul vieții și al morții. Salcâmul era oracolul uneia dintre zeițele fertilității în antica Asie, și chiar vechii evrei, care respingeau adorația idolilor, erau seduși de trăinicia salcâmului – îl numeau *sitim* și încă din vremurile străvechi făceau din el chivotul legământului...

Din toată povestea Toma înțelese doar cuvântul „vacă". Restul îi era inaccesibil, dar simțea că e ceva grozav. Fiecare copac, fiecare tufă și chiar cea mai mică floare aveau nume străin, aveau istoria și geografia lor și, lucru uimitor, aveau o legendă care le atesta existența. Pe când ea, Tamara Polosuhina, nu avea nimic asemănător și chiar în comparație cu bradul sau cu mușețelul, nu însemna nimic...

Și mai simți – nu avea idei bine închegate, doar senzații asezonate cu câte un gând – că plantele îi câștigaseră simpatia, ea fiindu-le egală în neînsemnătate.

„Cu siguranță că printre ele este una exact ca mine... Dacă aș vedea-o, aș recunoaște-o imediat", își zise Toma atingând din mers un rododendron și un cimișir...

Tania nu se potrivea cu Toma la felul cum gândea sau simțea, și dacă cumva se potriveau, asta se datora Tomei, care știa să fie pe aceeași lungime de undă cu ea. De data asta fură gând la gând: dacă aș fi plantă, care anume aș fi?

Din banii de buzunar pe care Tania îi cheltuia imediat, fără chibzuință, în vreme ce Toma ținea cu dinții de ei, Toma își cumpără de la chioșcul aflat la intrarea în Grădina Botanică două serii de ilustrate cu plante din partea locului și specii mediteraneene, și o carte plictisitoare, *Flora din Crimeea*.

Alegerea profesiei potrivite pentru Toma, care îi preocupa pe Elena Gheorghievna și pe Pavel Alekseevici, Vasilisa socotind că e cât se poate de clar că fata îi va călca pe urme, fu hotărâtă în acea zi.

Aveau în față un an întreg, urma clasa a zecea, așa că timp era berechet ca să stabilească detaliile, să se pregătească pentru examene. Tania se orientă spre Facultatea de Biologie, spre surprinderea lui Pavel Alekseevici, care nu concepea ca fiica lui să urmeze o altă cale decât cea a medicinei. Tania tot bălmăjea ceva despre activitatea nervoasă superioară, despre conștiință – fuseseră deja traduse cărțile americane științifico-fantastice, și frații Goldberg o aprovizionau asiduu cu ele. Era mult mai romantic, mai mult decât romantic în comparație cu rutina practicii medicale zilnice. Pavel Alekseevici o duse pe Toma la Academia Timiriazev, unde îi fură arătate câmpurile experimentale cu porumb și laboratorul cu semințele de soia. Fata rămase impresionată de laboratorul cu climă artificială și de serele cu plante din sud, restul îi aminti de viața plictisitoare din colhoz, de asolamente, de înjurăturile oamenilor din conducere și de urâtul vieții la țară. La întoarcere, îi zise lui Pavel Alekseevici că nu i-a prea plăcut ce văzuse la Academie și că ar vrea un loc unde sunt îngrijite plantele din sud. Pavel Alekseevici încercă să-i explice că după ce va primi învățătura necesară, va putea lucra la Grădina Botanică sau la Institutul de Plante Medicinale, sau în altă parte, dar Toma tăcu neînduplecată: nu înțelegea de ce trebuia neapărat să studieze, dacă putea și fără învățătură să lucreze la Grădina Botanică. Ea nu voia decât să admire plantele, să le îngrijească, să le atingă și să le miroasă... Deocamdată se apucă de treabă, înșiră pe pervazul ferestrei ghivece de toate mărimile și își făcu de lucru cu semințele de lămâi și mandarin...

18

Lucrurile se întâmplară întocmai: un an mai târziu, Tania își susținu examenele la Universitate înfruntând concurența serioasă și înfrângându-și timiditatea moștenită nu se știe de la cine, iar Toma depuse o cerere pentru cursul de plantare a pomilor și întreținerea spațiilor verzi, ținut sub oblăduirea Comitetului Executiv Orășenesc, pentru ca după fix o jumătate de an să obțină adeverința albicioasă, care să ateste că dobândise cunoștințele necesare.

Tania nu reuși să intre la cursurile de zi, îi lipsise un singur punct, așa că o înscriseră la seral. Trebuia acum să-și găsească un loc de muncă în specialitatea aleasă de ea, ca să poată prezenta adeverința la 1 septembrie. Pavel Alekseevici, care nu fusese în stare s-o ajute la examenul de admitere, să fi dat măcar un telefon unuia dintre grangurii de la Universitate, egal cu el în rang, acum luă receptorul și-l sună pe unul dintre vechii lui colegi, profesorul Gansovski, medic și om de știință, șeful clinicii care se ocupa de dereglările activității cerebrale la copii, conducătorul laboratorului care efectua cercetări privind dezvoltarea cerebrală. Cererea lui era simplă: să fie angajată ca laborantă fiica sa, Tania, studentă la seral, la Facultatea de Biologie. Profesorul mormăi ceva și-i zise că-i așteaptă să vină, să zicem a doua zi.

Pavel Alekseevici își aduse odorul după ce trecuseră câteva zile de la convorbirea telefonică. Tania cunoștea din copilărie clădirea de lângă podul Ustinski: o aduceau acolo fie pentru vreo radiografie, fie pentru un consult la medicul cardiolog... Dar acum intră prin curtea din dos, pe ușa deteriorată, printr-o cameră de trecere căptușită cu scânduri negre, cu plăcuțe numerotate atârnând de jur împrejur. O încercă o altfel de emoție. Doar venise să-și găsească o slujbă...

Profesorul Gansovski își făcea veacul aproape tot anul la casa lui de vacanță, nu venea la lucru în fiecare zi, dar stabilise să se vadă cu Pavel Alekseevici și cu fiica sa și-n plus, una dintre colaboratoarele de frunte, Marlena Sergheevna Konîșeva, îi pre-

gătise să citească tomul voluminos cu manuscrisul lucrării ei de doctorat.

Bătrânul profesor Gansovski avea relații de tot soiul cu colaboratoarele sale. Trecuse de șaptezeci de ani, chelia de culoarea vopselei galben-roșiatice din cosmetică se revărsa din creștetul capului, în schimb, părul de pe margine, care înconjura chelia de la o ureche la alta, era castaniu-închis. Sprâncenele păreau negre de la natură, și tot păsăretul din preajmă se întreba mereu dacă și le vopsea și cu ce... Dar lăsând la o parte cochetăria care nu făcea cinste sexului masculin, se poate afirma că profesorul era atât de vânjos, încât rumeneala lui, nici de luptător, nici de bărbat fericit în căsnicie, trezea mai degrabă ciudă decât ironie. Era mic de statură, cu pieptul lat, cu aluniițe mari pe obraji, semăna cu un boxer bătrân – și cu un câine din rasa numită astfel. Era stăpân în laboratorul plin de femei, și toate colaboratoarele, exceptându-le pe Maria Fokovna, femeia de serviciu, pe infirmiera Raiska și două aspirante (una din Osetia, cealaltă din Turkmenistan, amândouă înclinate să considere drept discriminare indiferența șefului), trecuseră prin mâinile lui disproporționat de lungi și fuseseră mulțumite. Pavel Alekseevici nu era la curent cu amănuntele astea picante. Ca să le fi cunoscut, ar fi trebuit să-l intereseze bârfele. Nu știa nici măcar că prima soție a lui Gansovski lucrează de-o viață în laborator, că a doua soție își terminase acolo aspirantura și rămăsese să lucreze ca șef de secție în clinică. Mai era una care nu intrase în rândul soțiilor, laborânta Zina, grăsuță și drăgălașă, nu prea tânără, pe care Gansovski o ajuta să-și crească băiatul, și Galia Rîmnikova, cu talie de clopot și cap de păpușă, care lucrase doi ani ca laborantul lui particular și plecase cu un scandal domolit cu greu. Și mai erau alte lucruri mărunte care stârneau interesul participanților la tot acest spectacol de lungă durată. În schimb, Pavel Alekseevici cunoștea lucrările excelente ale lui Gansovski despre embriogeneza creierului, motiv pentru care socotea că era tocmai potrivit să-i fie profesor Taniei.

O introduseră pe Tania în cabinet. Aici se aflau dulapuri cu cărți de specialitate, care mai de care mai de soi, două busturi din

bronz, nu se știe ale cui, niște borcane mari cu preparate anatomice de creier, circumvoluțiuni solidificate, de culoarea săpunului pentru copii... În golul peretelui dintre ferestre atârnau tabele scrise cu negru și roșu și peisaje slab colorate, cu râuri de capilare lungi de un micron, cu maluri din țesuturi fibroase trasate de-a curmezișul mușchilor, cu munți stând grămadă și depresiuni largi – și toată alcătuirea asta geologică „prindea viață" sub ocularul microscopului, mărită de nu știu câte ori...

— Te las, Tatiana Pavlovna, în grija Marlenei Sergheevna. Ea o să te învețe ce trebuie să știi neapărat când lucrezi în laboratorul de histologie. E mare maestră în pregătirea preparatelor. Cu asta începem... Pe urmă om vedea...

Gansovski se sculă de pe scaun, avea picioare scurte, era cu jumătate de cap mai scund decât Tania, dar avea mișcări iuți și bruște ca mingea de tenis. Făcu un semn cu mâna ca să-l urmeze...

Laboratorul se afla într-o casă veche, ocupa parterul și un etaj, și, între ele, câteva locașuri cu ferestre lângă podea sau tavan, ca și cum, în loc de parter și etaj, erau croite trei niveluri. Cei doi academicieni stimabili o pilotară prin clădire pe fata chipeșă, cu părul cârlionțat, și ea simți că-i stă inima-n loc: mirosea a vivariu, a ceva chimic, fiert, fierbinte, grețos, ispititor. La fel cum simte o fată frumoasă, sortită teatrului, când nimerește în culise...

După ce cotiră pentru ultima dată pe coridor, trecând pe lângă furtunul de incendiu încolăcit în spatele ușiței de sticlă, intrară în locul sacru... Acolo totul era strălucitor-cristalin, transparent, minunat. O masă veche de laborator acoperită cu placă de marmură potrivită pentru un monument funerar, un dulap foarte lat, cu geamuri groase, glisante, dulăpioare transparente în care stăteau orânduite instrumente strălucitoare, stelaje cu recipiente pentru substanțe chimice și măruntaie sterilizate. O minunăție de eprubete, de retorte rotunde și conice...

Pe birouri obișnuite se aflau, așezate pe suporturi joase din fontă, instrumente de tăiat felii subțiri de câțiva microni dintr-un corp pentru a fi cercetate la microscop, stative pentru obiecte de laborator, lamele triunghiulare, ascuțite ca lama de ras. Micros-

coape cu piese din cupru strălucitoare și cu tot felul de șuruburi. Sub un capac rotund, transparent, din sticlă îngroșată inegal în partea de jos, sclipeau balanțe de precizie... Și mai erau o mulțime de obiecte necunoscute care îi încântară privirea Taniei.

Lângă masa de laborator stătea în picioare o femeie înaltă, cu breton cărunt, cu ochi înguști, urâtă, având vârful nasului foarte aproape de buza de sus. Pe fața ei se citea silă, onestitate, stăruință și încă ceva care o atrăgea pe Tania în mod deosebit – fermitate sau lipsa oricărui cusur... Halatul îi strălucea ca albul zăpezii din vârful muntelui, mâinile arătau curate ca mâinile chirurgului, mișcările degetelor erau cât se poate de fine.

Marlena Sergheevna se întoarse pentru o clipă, apoi se cufundă iar în munca ei de bijutier, scuzându-se că mai are nevoie de câteva minute ca să termine.

— Aparatură veche nemțească, remarcă uimit Pavel Alekseevici.

— Da, toate sunt dinainte de război. Aduse din Germania. Până acum n-au învățat să facă ceva mai bun. Instrumente optice de la Jena, oțel Solingen..., zâmbi mulțumit de sine Gansovski. Eu le-am adus. Avem aparatură de la Universitatea Humboldt...

Dar Tania nu-i asculta, nu-și putea lua ochii de la Marlena Sergheevna, care atingea cu o forfecuță fin lucrată și o pensetă subțire bășicuța rotundă, de culoare roz satinat, pusă pe lamelă. Alături, pe placa de marmură, se afla un șir întreg de lamele cu bășicuțe roz și un vas cu jgheab de scurgere arătând respingător, din acelea folosite de dentiști.

— V-am adus-o, Marlena Sergheevna, pe fiica stimatului nostru doctor Kukoțki. O tânără biolog, chicoti destul de scârbit Gansovski, v-o las s-o instruiți. Vă rog să stați de vorbă cu fata, și-n timpul ăsta îi arăt lui Pavel Alekseevici laboratorul...

Ieșiră, Tania rămase. Marlena Sergheevna îi făcu un semn din cap:

— Vino mai aproape și uită-te ce fac...

Și Tania se uită. Femeia savantă, care urma să fie idolul Taniei pentru câțiva ani, crestă cu forfecuța de manichiură bășicuța rozalie, care se dovedi a fi căpușorul cât o gămălie al unui pui de

șobolan nou-născut, îndepărtă marginea crestăturii și scoase cu mare grijă calota osoasă foarte subțire, de grosimea unghiuței unui copil, ca să nu vatăme materia albă cea mai complexă dintre toate cele create de natură, creierul...

După ce crestă țesutul creierului la bază, Marlena Sergheevna îl atinse ușor cu penseta și dezveli două emisfere lunguiețe și doi lobi ieșiți în afară. Nici urmă de zgârietură, de înțepătură pe grăuntele împărțit în două. Creierul strălucea ca sideful. Apoi tăie cu penseta bulbul rahidian, acolo unde se unea cu măduva spinării, și ridică puțin perla sclipitoare cu o lopățică specială. În clipa în care creierul își găsi locul pe lopățică, Tania observă rețeaua fină a vaselor sanguine, abia văzute cu ochiul liber. Așezat în cupa lopățelei ca-n matca lui naturală, creierul, adevărată construcție arhitectonică, alunecă imediat, asemenea unei picături grele, de pe lopățica cromată în vasul de sticlă, plin cu un lichid transparent, gelatinos... În vas se aflau câteva asemenea bobițe care apucaseră să se strângă ghem...

— Aici trebuie multă atenție și precizie, zise Marlena Serghievna. De fapt, sunt permise micile crestături pe laturi, ne interesează straturile profunde ale creierului, nu cele de la suprafață...

Continuând să vorbească, ridică șervețelul de tifon de pe jgheabul de scurgere: în el se zbăteau câțiva șobolani nou-născuți la un loc cu trupurile fără căpușoarele jertfite sublimului și crudului Dumnezeu al științei... De la amestecul ăsta groaznic, împotriva firii, de ființe vii, calde, zbătându-se oarbe cu nădejde-n viață, și de trupuri fără cap, decapitate, cum le zicea Marlena Sergheevna, Taniei i se făcu greață, simți că i se urcă din stomac în gât. Își înghiți saliva...

— Șobolăneii mei, îi giugiuli femeia savantă, luând un pui de șobolan cu două degete, îl mângâie pe spinarea îngustă și cu un foarfece mai mare, aflat în partea dreaptă a jgheabului, tăie căpșorul cu mare grijă și precizie. Aruncă în jgheab trupul care tresăltă ușor și așeză cu grijă căpușorul pe lamelă. Apoi se uită cu ochi iscoditori la Tania și o întrebă:

— Poți să faci asta?

— Pot, răspunse Tania fără să piardă o clipă.

Nu era deloc convinsă că va reuși.

Trebuie, își zise în sinea ei, și învingându-și senzația de greață, luă cu mâna stângă șobolanul nou-născut, dezgustător de moale și foarte cald la pipăit, cu dreapta apucă foarfecele rece, foarte potrivit pentru mână, și, înăbușindu-și pornirea prostească a sufletului, cu gândul să se instruiască, să se ocupe de știință, apăsă cu degetul mare prima vertebră. Hrșt – și căpușorul căzu pe lamelă.

— Bravo! se auzi vocea moale, aprobatoare, a femeii.

Jertfa fu primită. Tania trecu proba și fu ridicată la rangul de tânără ucenică.

19

Cu trecerea anilor, Pavel Alekseevici găsi tot mai mult sens în a-i citi pe istoricii antici.

— Citindu-i, mă împac cu gazetele de azi, zise el bătând cu unghia colorată de la iod în coperta de piele a cărții *Cei doisprezece împărați.*

Vasilisa deretica prin cabinetul lui, el stătea în camera fetelor așteptând ca ea să termine curățenia făcută o dată pe lună. Tania își peria sprâncenele cu o periuță mică din trusa familiei.

— Nu văd nici o legătură, tată.

— Cum să-ți explic eu mai pe-nțeles? Iulius Cezar era mai talentat decât Stalin, Augustus de-o sută de ori mai inteligent, Nero mult mai crud și Caligula avea mai multă imaginație în a inventa ticăloșii de tot felul.

Tania se ridică de pe pernă:

— Când te gândești ce trist e să vezi că totul n-are nici un sens, că sacrificiile sunt inutile.

Pavel Alekseevici zâmbi amar, mângâind coperta din piele șagrinată.

— Care sacrificii? Nu-s nici un fel de sacrificii. Există numai instinctul de autoapărare, de justificare a acțiunilor proaste uneori,

alteori inutile, de cele mai multe ori întreprinse din interes și cu rea-credință... După vreo mie de ani, poate după cinci sute, Taniecika, un bătrân ginecolog ca mine – profesia noastră n-are cum să schimbe cursul istoriei – deci un doctor ca mine va citi o istorie veche a secolului XX și va da acolo peste două pagini despre Stalin și două paragrafe despre Hrușciov. Și peste câteva anecdote...

Tania zâmbi:

— Nu-i așa, tată! Lumea va afla cine au fost Ahmatova, Țvetaeva, Pasternak, cât despre Stalin și Hrușciov, ei vor fi amintiți numai fiindcă i-au prigonit.

— Asta se va petrece în comunism, zise visătoare Toma, amestecându-se în discuție, în vreme ce uda preocupată o plantă decorativă bolnavă.

Pavel Alekseevici era binedispus și își îngădui să glumească:

— Nu, Tomocika, asta se va întâmpla după...

„Trebuie s-o întreb pe Tania ce anume a avut el în vedere", își zise în sinea ei Toma. Nu-i spuseseră nimic despre ce va fi după comunism... Până la urmă ce importanță are, noi n-o să mai fim... Toma avea de ce să fie îngrijorată – pe frunzele plantelor îngrijite de ea apăruseră niște pete galbene, și stratul lor cerat părea puțin moale. Își trecu ușurel vârful degetelor pe suprafața frunzei, se vedea cât de colo că se înmuiase. I se păru că o pată la fel apăruse și pe dragul ei rododendron...

„O fi un virus?", se întrebă îngrozită și uită de comunism. Devenise o lucrătoare experimentată în întreținerea spațiilor verzi din Moscova, și de două ori i se întâmplase să aibă de-a face cu viruții plantelor, o dată în scuarul de lângă teatrul Bolșoi, a doua oară în sera de unde erau aduse răsadurile. N-o scosese la capăt cu virusul, care distrusese și crăițele, și mixandrele. Dar acelea nu erau ale ei, erau ale statului. În schimb acum era vorba de plantele ei dragi. Toma își vârî în gură degetul mare de la mâna stângă și începu să scurme concentrată la rădăcina plantei... Înlătură ceva mic cu unghia și se apucă să examineze jungla îngrijită de ea. La sfârșitul anilor '50, datorită strădaniilor ei, apartamentul familiei Kukoțki căpătase o altă înfățișare: nici o suprafață nu rămăsese neocupată de ghivece și borcane cu plante veșnic verzi.

Pe Elena o încântase la început culoarea de un verde crud a plantelor, apoi se luptase, împotrivindu-se slab, cu mulțimea conservelor de tablă, a borcanelor și oalelor vechi, în care Toma își transplanta pupilii. Cumpărase ghivece, vase frumos decorate ca să înlocuiască borcanele mizerabile, dar în casă apăreau mereu alte borcane bune de dat la gunoi. Pervazurile ferestrelor erau ticsite, armata de tablă și sticlă strălucitoare trecuse dincolo de ele, invadând biroul și masa, coborând pe podea. Camera Taniei, dedicată ei în copilărie, arăta de multă vreme ca anexa unui magazin de flori.

Prisosul de vegetație o deranja prea puțin pe Tania, aproape că nu apărea acasă. Alerga devreme la serviciu, la șobolanii și iepurii ei, la operații și preparate biologice, de la muncă mergea repede la Universitate și ajungea acasă la unsprezece și jumătate seara, căzând din picioare de oboseală. În zilele libere dispărea pe undeva, fie în vizită, fie la petreceri. Toma încetă s-o mai însoțească la distracția de seară. Tania avea acum noi prieteni, frații Goldberg lăsaseră locul altor tineri mai interesanți, care nu-și făceau simțită prezența.

Elena obișnuia să vină de la lucru pe la șapte seara și în loc de Tania o găsea pe Toma cu o stropitoare de copii în mână, trebăluind pe lângă ghivece și vorbindu-le în șoaptă. Ziua ei de lucru se termina devreme, pe la patru și jumătate era deja acasă. Vasilisa bombănea nemulțumită și-i hrănea pe toți pe rând.

Pavel Alekseevici lucra la foc continuu, în două schimburi. Lucra la institut și la clinică și-n plus, se apucase să predea personalului medical mediu cursuri de specializare, fapt care-i uimea și-i irita pe toți: nu era treabă de academician să țină cursuri de trei ori pe săptămână până seara târziu mamoșilor din provincie și moașelor bătrâne care, chiar dacă aveau studii de medicină, nu-și mai aminteau de ele. Își neglija îndatoririle de academician, chiulea ca școlarii de la ședințele prezidiului Academiei, se ținea departe de autorități. La reputația lui de bețiv se adăuga acum și faima de om ciudat.

Se schimbase de multă vreme conducerea în minister, în locul lui Koniaga venise mai întâi un kaghebeșnic bătrân cu studii de

medicină veterinară, apoi un chirurg renumit, carierist nemilos și hoț. Pavel Alekseevici se despărțise fără urmă de regret de proiectul său măreț privind sănătatea publică, care se îmbunătățea și fără aportul lui, hârtiile, de care uitase, zăceau în seiful noului ministru, care le cerceta la repezeală din când în când. Erau totuși de un oarecare folos...

În ciuda relațiilor sale reci cu autoritățile, Pavel Alekseevici avea o reputație neobișnuit de bună ca medic și o influență din ce în ce mai mare. Moașele venite din toate colțurile țării imense învățau de la el vechile metode de moșit femei și de dat primele îngrijiri nou-născuților, noile procedee de păstrare a sarcinii, de tratament în cazul proceselor inflamatorii și al complicațiilor ivite după naștere. Scrisese câteva manuale pentru personalul sanitar mediu, neglijat pe nedrept, și o monografie despre problemele sterilității.

Dar preocuparea lui principală rămânea îngrijirea bolnavelor – își purtau burta la el pacientele alarmate, roase de îndoială, nepregătite sufletește. Dădea consultații în fiecare săptămână la clinică, consulta gravide la rugămintea cunoștințelor, consulta și în particular. Deși se înființase de multă vreme spitalul Kremlinului, veneau la el soțiile și fiicele persoanelor de prim rang din conducerea statului – pe unele le asista la naștere, pe altele le opera...

Una dintre secțiile clinicii, numită „Secția de diagnostic", se ocupa cu chiuretajele, unele dintre ele întâmplându-se să fie făcute și în scop diagnostic... Era, pare-se, singurul loc din oraș unde se opera cu anestezie, în celelalte spitale păcatul era pedepsit crunt – hotărârea fermă de a scăpa de copilul nedorit însemna totodată și o probă a durerii chinuitoare... Patru chirurgi și patru surori calificate munceau fără preget, răzuiau și iar răzuiau... Anestezia se făcea cu mijloace primitive, anestezie locală cu novocaină, douăzeci și cinci de minute de muncă, o pungă cu gheață pe pântece, și următoarea...

Pavel Alekseevici trecea rar pe acolo. Considera că întreruperea artificială a sarcinii era procedeul cel mai dureros din punct de vedere moral și pentru femeie, și pentru medic... Oare nu în

asta consta deosebirea esențială dintre om și animal, posibilitatea și dreptul de a încălca legea biologică – de a da naștere urmașilor nu conform ritmurilor naturale, ci conform voinței proprii? Nu era vorba aici de o opțiune, de dreptul la libertate, la urma urmelor?

Vasilisa reprezenta poziția contrară, extremă chiar. De când încetase să-l venereze și trecuse la dușmănie, pe Pavel Alekseevici începuse să-l preocupe serios cazul ei. În opinia lui, poziția Vasilisei era absurdă, mărginită și necruțătoare, dar morală în felul ei. Păcat însă c-o influența pe Elena cu spaima ei izvorâtă din ignoranță, îndemnând-o la intoleranță față de avort, atitudine întreținută de biserica creștină. Lipsa de cultură a Vasilisei se armoniza perfect cu concepția ei despre lume și viață. Dar Elena? Cum să-i explice el că nu-l slujește pe Diavol, ci pe oamenii nefericiți din lumea asta prost alcătuită? Și-n plus, el personal nu făcea întreruperi de sarcină. Singurul lucru interesant pentru el era utilizarea în asemenea situații a celor mai bune produse biologice. Dar tema aceasta era dezbătută de hematologi, o studia un întreg laborator condus de un discipol de-al lui foarte inteligent... Mai era un subiect care-l preocupa: urmările hormonale ale întreruperii de sarcină, proces complet nestudiat. Îi recomandase unuia dintre colaboratori să se aplece asupra felului în care organismul femeii suportă avortul și poate fi ajutat să iasă din această stare cu pierderi cât mai mici.

Nepotrivirea dintre activitatea profesională judicioasă a lui Pavel Alekseevici și respingerea de care se lovea acasă ca de un zid de piatră – era vorba despre soție, și nu despre obtuzitatea Vasilisei – îl făcu să reflecteze serios și, ca să se apere, începu să-și noteze în permanență observațiile, combinând cazurile medicale cu judecățile cele mai abstracte – o filozofie a medicinei, născută și crescută în casă. Nici măcar nu încercă să dea o formă clară, bine legată ideilor sale răzlețe... În schimb, Ilia Iosifovici Goldberg producea pagini întregi cu liste scrise mărunt, își informa de fiecare dată prietenul despre planurile sale grandioase și nu recunoștea în ruptul capului dorința lui Pavel Alekseevici de a construi teorii atotcuprinzătoare și planuri pentru întreaga planetă...

Spre deosebire de Goldberg, care ardea ca vreascul uscat la fiecare nou reviriment al gândirii științifice, Pavel Alekseevici cerceta de zeci de ani unul și același obiect, îndepărta vulvele decolorate cu mâna stângă, îmbrăcată în mănușă de cauciuc, introducea mica oglindă cu mâner îndoit și privea țintă în hăul fără fund al lumii. De acolo ieșea tot ce era viu, acolo se aflau adevăratele porți ale veșniciei, la care nu se gândeau deloc fetele, femeile, muieruștile, damele care își desfăceau încrezătoare picioarele în fața lui.

Și nemurirea, și veșnicia, și libertatea – totul era legat de hăul ăsta care-i înghițise pe toți, și pe Marx, pe care Pavel Alekseevici nu-l putuse citi niciodată, și pe Freud cu teoriile sale geniale și mincinoase, și chiar pe el, doctorul bătrân care primise în brațele sale sute, mii, un șir nesfârșit de ființe umede, urlând...

Când Ilia Iosifovici, eliberat de multă vreme din lagăr pentru penultima oară, cum avea să reiasă mai târziu, entuziasmat de progresul științei lui iubite, pasionat acum de genetica moleculară, începu să turuie despre ADN, codul secret al vieții descoperit de scârboșii de englezi, Watson și Krik, și se arătă indignat că norocul i-a ocolit pe sovietici, Pavel Alekseevici, sprijinindu-și bărbia pe palmele uriașe cu degetele împletite, îl puse imediat la punct:

— Tu, Iliușa, ești savant copt-răscopt în problema genelor, eu sunt un simplu meseriaș în probleme care țin de pizdă, mi-e foarte clar de ce spumegi indignat. E limpede că bașibuzucii ți-au luat-o înainte și ți-au descoperit spirala. Au finanțare mai bună. Am în clinică aparatură elvețiană, știi din ce an? Din 1904. Ia zi-mi, te rog, centrifuga din laborator în ce an a fost produsă?

— Asta-i treaba, Pașa. Dacă am avea banii lor, i-am lua pe toți. Tinerii noștri sunt talentați, un asemenea potențial! zise Ilia Iosifovici, și o umbră de tandrețe înlocui îngrijorarea ce i se citea pe față. Știi, Vitalka al meu are mintea strălucită, pare-se. Excelentă! Păcat că-l atrage biofizica. L-a ispitit Bloom... Așa că vezi tu, dacă am avea banii lor...

— De unde iau ei banii, Ilia? îl provocă Pavel Alekseevici pe Goldberg, care înghiți imediat momeala:

— Din colonii, Pașa! Colonii engleze, imperialism și exploatare monstruoasă. Ești copil, Pașa, mă uimești!

Pavel Alekseevici dădu din cap nemulțumit:

— Copil, zici. Tu ești copil, Iliușa. Turui ca o moară stricată, bătrâne. Îți prescriu 150 de grame de *spiritus vini* de trei ori pe zi. Cum se poate ca după opt ani de lagăr să ți se plimbe limba-n gură ca să zici cuvântul ăsta îngrozitor, „im-pe-ri-a-lism"?

Pavel Alekseevici turnă exact 150 de grame de vodcă în pahar și-l acoperi cu o felie groasă de slănină pusă pe o bucată de pâine bine crescută – așa-i plăcea Vasilisei să coacă pâinea, din belșug... De data asta prietenii beau în cabinetul lui Pavel Alekseevici. Goldberg trecea destul de des pe la familia Kukoțki, până la Malahovka era ceva de mers, stătea la laborator până seara târziu și înnopta uneori pe la prieteni.

Când discuția era aprinsă, sărea ca ars de pe scaun, îl răsturna, sau răsturna lampa, sau măcar împingea o farfurie, făcând-o să cadă de pe masă.

— Din cauza unora ca tine... ca mine, urlă jignit Goldberg. Tatăl meu avea cont la banca elvețiană, era negustor de lemne! Avea casă pe Moika, pe Lubianka! La Ialta, casă de vacanță! Social vorbind sunt un cadavru. Nu pot să le spun că ei distrug principiile leniniste. Cine să mă asculte? Sunt vinovat pe viață în fața țării.

— Bine, bine. Ești vinovat. Da' eu de ce-s vinovat în fața țării? se interesă Pavel Alekseevici, deși știa prea bine ce acuzație îi va aduce bunul său prieten.

— Ce, nu știi? Tatăl tău a fost general... De el depindea...

Pavel Alekseevici căscă, dădu din cap și-i ceru Elenei patul pliant și lenjeria. Ea avea totul pregătit. Îl iubea pe Ilia Iosifovici și-l compătimea.

Ilia Iosifovici începu să sforăie răpus de oboseală și alcool, și Pavel Alekseevici mult timp nu putu să adoarmă din cauza muzicii ieșite din nas în trei tonalități. Avea luciditatea pe care ți-o dă starea de trezie la miez de noapte, se gândea la prietenul lui: câtă noblețe morală și câtă prostie se amestecau într-un singur

om! Djighit[1] evreu! Ce-i asta? Un fel de boală specială evreiască, un sindrom al patriotismului rusesc? Ceva în genul psoriazisului sau al bolii Gaucher...

Pavel Alekseevici își aduse aminte de pacienta examinată de curând, o evreică tânără, care născuse al doilea copil cu boala Gaucher. Boală ereditară. Goldberg vorbea ceva despre acumularea genelor recesive la popoarele vechi, cu o frecvență ridicată a căsătoriilor între rude, parcă zicea ceva și despre însănătoșirea omenirii datorată căsătoriilor mixte. Mai avea puțin până să aiureze despre o nouă rasă de oameni... De fapt, dacă te uiți în jur cu atenție, toți sunt nebuni. Asistentul Gorșkov e bolnav de ură față de soacră. I se schimbă timbrul vocii când vorbește despre ea. Ce să mai zici despre soacră-sa – bătrână cârcotașă, bolnavă de inimă, diabetică! Asistenta medicală Vera Antonovna e pornită împotriva microbilor – își fierbe lenjeria în autoclavă până și-o prăjește. Și Lenocika? Cu visele ei... Ochiu-i privește înăuntru, ce-o vedea ea acolo? Dacă o întrebi ceva, tresare parcă trezită din somn. Spaimă și încordare i se citește pe față. Toma le vorbește în șoaptă ghivecelor cu flori. Vasilisa face semnul crucii plitei din bucătărie înainte să aprindă ochiul. Casă de nebuni. Numai Taniecika e întreagă la minte, are reacții normale. Deși arată rău în ultima vreme. E palidă. Are cearcăne. Sau e surmenată, sau... Poate ar fi bine să facă o radiografie? Să vorbesc cu ea duminică.

În diminețile de duminică fiecare dintre cei ai casei își avea ocupația sa. Vasilisa pleca de seara în pelerinaj undeva în afara orașului. În ultima vreme Elena devenise evlavioasă, deși înainte nu pusese piciorul în biserică. Parcă o făcea în ciuda lui Pavel Alekseevici. E adevărat că nu se ducea în același loc cu Vasilisa. Găsise într-o biserică veche moscovită, pe strada Ostojenka, un preot provenit din rândul arhitecților cu care discuta întorcând pe o parte și pe alta visele stimulate de profesia ei de desenator. Toma pleca să facă plecăciuni în fața rododendronilor și oleandrilor din Grădina Botanică.

1. Călăreț iscusit din Caucaz.

Dimineţile de duminică aparţineau exclusiv Taniei şi lui Pavel Alekseevici. Luau micul dejun împreună, o oră-două vorbeau de toate – şi despre treburile de serviciu, şi despre literatură, şi despre politică. Pavel Alekseevici asculta sârguincios noapte de noapte la radioul său vechi cu lămpi Telefunken vocile încărcate de ură, acoperite de zgomotul paraziţilor, Tania citea, căzută în admiraţie, prima culegere samizdat – poeziile necunoscute ale unor poeţi cunoscuţi şi ale unora noi, proaspăt apăruţi. Uneori îi strecura şi lui Pavel Alekseevici ceva ce-i plăcuse cu deosebire. Era important pentru ei să-şi povestească totul unul altuia. Îi preocupa şi politica într-o oarecare măsură, dar mai de luat în seamă pentru ei erau temele medicale, vasele şi capilarele.

Tania se pregătea în joacă pentru specialitatea de laborant-histolog – era o treabă de mare fineţe, minuţioasă, îi plăcea tot ce făcea, nimic n-o lăsa indiferentă. Pregătea coloranţii, hematoxilinele, după prospecte cu caligrafie veche, aproape medievală. Ore întregi opărea, decanta, filtra, distila. Îi povestea lui Pavel Alekseevici despre reuşitele ei, şi el zâmbea zicându-şi în gând că nimic nu se schimbase, totul rămăsese la fel. Şi el studiase în anii studenţiei preparatele biologice colorate cu pigmenţi obţinuţi prin aceleaşi metode. Hematoxilina lui Ehrlich, lichidul lui Kulciţki...

Pe Tania o încânta pregătirea preparatelor biologice, supusă unor reguli stricte, pornind din momentul când creierul şobolanului aluneca lin în lichidul de fixare până în momentul când tăia cu un cuţitaş minuscul cubuleţul mat de parafină care conţinea creierul impregnat uniform cu aceeaşi parafină. Un firişor subţire de resturi secţionate, lungi de un micron, rămânea pe cuţitaş, şi Tania îl dădea jos cu o pensulă subţirică, aşezându-le pe lamelele de sticlă, le lipea acolo, le fixa bine şi le colora cu hematoxilina pregătită de ea timp de trei zile... Numai bătrânei laborante Vikkers, asistenta lui Gansovski, îi reuşeau preparatele mai bine decât Taniei. Doar că Vikkers făcea unul şi acelaşi lucru de cincizeci de ani. În plus, Karolina Ivanovna nu mai era în stare să-şi însuşească proceduri noi, în vreme ce Tania se apuca să înveţe cu plăcere orice noutate care-i stârnea curiozitatea şi pasiunea.

Tania îi povesti tatălui ei cu lux de amănunte ce operație de mare finețe, foarte complicată, învățase să facă împreună cu Marlena Sergheevna: extirpaseră uterul dintr-o femelă-șobolan adormită cu eter, al cărei fetus avea crescute două protuberanțe la cap. Neteziseră partea dreaptă și stângă a abdomenului unde se aflau protuberanțele, scoseseră uterul, perforaseră membrana lucioasă și extrăseseră fetusul bolnav, căutând să nimerească în moalele capului, chiar acolo unde cele două emisfere cerebrale se întâlneau cu cerebelul, și unde în adâncime se afla glanda ascunsă. Dacă perforarea reușea, se putea astupa pe cale artificială canalul cefalorahidian, provocând experimental hidrocefalia, adică hidropizia encefalului... Dacă femela nu-și lepăda și nu-și devora fetusul, născând la timp, reușita operației era garantată. Toate aceste manevre-subterfugii trebuiau să conducă la aflarea cauzelor bolii și, în final, să scape omenirea de o suferință grea, destul de rară din fericire.

Tania avea senzația plăcută, nouă pentru ea, că începe să devină profesionistă, că ochii și mâinile ei se înțeleg perfect, că nu simt nevoia comenzilor sau a unei instanțe care să le supravegheze, își fac treaba independent și autonom, munca de laborator venindu-i mănușă, făcând-o să se bucure că tot ce creează e opera mâinilor ei... Din exclamațiile entuziaste ale Taniei, din înflăcărarea cu care povestise detaliile, Pavel Alekseevici recunoscu că avea firea lui, că era fată de ispravă.

O asculta cu atenție, sincer interesat, fiindcă știa prea bine ce înseamnă pasiunea pentru știință... Tania era la sfârșitul celui de-al doilea an de studii la Facultatea de Biologie, dar intrase deja cu totul în jocul științei atât de cunoscut lui.

„Păcat că nu s-a dus la medicină. Are mâini dibace, dar toată viața n-o să facă decât să umble în măruntaiele șobolanilor", își zise bătrânul doctor.

În lunile acelea, în timpul nopților, își notă în caietul cu mâzgălelile făcute numai pentru sufletul lui: „Palavragiii au prins multă putere, înainte nu exista așa ceva. Au apărut o mulțime de oameni a căror profesie e să dea din gură, să spună numai vorbe goale și chiar mârșave. Se vede clar că poporul s-a împărțit în

flecari și oameni puși pe treabă. Instituții întregi, funcții speciale – o adevărată molimă. Ce noroc că Taniecika e din soiul celor puși pe treabă. Munca, profesia sunt singurul punct de sprijin. Tot restul se clatină foarte tare."

Laboratorul studia structura și dezvoltarea creierului. Histopatologii se uitau în ocularele microscoapelor primitive urmărind să vadă cum cresc ramificațiile capilarelor, descoperind procesele misterioase prin care apar noile circuite în locul celor cu leziuni sau alte deficiențe. Foloseau frecvent o veche metodă experimentală, introducând tuș în vasele sanguine. Sângele era înlocuit treptat cu tuș, și se puteau distinge în felul acesta ramificațiile capilarelor închise la culoare, pline cu un fel de icre negre-cenușii – așa arăta tușul văzut la microscop. Metoda era mai eficientă dacă tușul era introdus într-un animal viu. Inima continua să-i bată, nedumerită că sângele care pulsează e înlocuit cu tușul fără viață, și numai treptat, epuizată din cauza lipsei oxigenului, își încetinea bătăile și se oprea. Cel mai adesea însă tușul era introdus în animalul mort, supus în prealabil unor intervenții în scop științific. Metoda era mai simplă, dar vasele sanguine nu se umpleau cu tuș la fel de bine. Trusele cu instrumentele necesare unor asemenea proceduri erau puțin diferite – tocmai în locul neînsemnat unde se ținea instrumentarul, soarta Taniei luă o întorsătură neașteptată.

Într-o duminică, Taniecika își anunță tatăl cu mândrie că o numiseră responsabilă cu camera chirurgicală, că are cheile de la dulapul cu instrumentarul de laborator și că fiecare salariat care urmează să coboare la sala de operații aflată la demisol trebuie să-i ceară ei instrumentele frumoase și înspăimântătoare de tăiat țesuturile osoase ale șobolanilor, pisicilor, câinilor, iepurilor – cleme, bisturie și fierăstraie... Dar că activitatea ei de bază rămăsese aceeași: pregătea preparatele histologice, operațiune laborioasă și de mare finețe, care îi reușea foarte bine.

În primăvara anului 1960, Tania luă cu brio examenele din sesiune, și i se propuse să treacă la cursurile de zi. Ea refuză fără să ceară sfatul celor de acasă. Deși îi venea greu să urmeze cursurile

serale, nu avea de gând să renunțe la laborator: viața ei adevărată era acolo, printre retorte, șobolani, preparate, în contact permanent cu Marlena Sergheevna. Gansovski însuși pusese ochii pe ea. Bătrâna Vikkers se pregătea să iasă la pensie, și el se gândea dacă să n-o ia pe Tania în locul ei. Marlena Sergheevna, ghicindu-i intenția și prețuind-o pe Tania ca laborantă, îl anunța cu fiecare ocazie că Tania se pregătește să treacă la cursurile de zi. Se iscă o mică intrigă, tipică pentru promovarea personalului. Tania habar nu avea, lucru obișnuit în asemenea cazuri.

În lunile de vară, clinica de pediatrie care funcționa pe lângă laborator își restrângea de obicei activitatea, rămânea doar secția cu cazurile grave și secția copiilor sănătoși, abandonați de mame. Rămâneau acolo până la trei ani, sub supravegherea pediatrilor și a fiziologilor care studiau dezvoltarea „normală" a copilului, după care îi trimiteau la casele de copii. În lunile astea de vară, când clinica era aproape închisă, candidații la aspirantură și colaboratorii aveau posibilitatea să se concentreze asupra lucrărilor practice, care în disertațiile lor intrau în capitolul „Partea experimentală". Munca în laborator se intensifica, în secția de chirurgie se lucra în fiecare zi după un grafic neîndurător. Se asocia și Tania cu specificul muncii ei – răspundea de sterilizarea și distribuirea instrumentarului.

Evenimentul cel mai însemnat din viața ei a fost unul obișnuit, deloc impresionant la început. Simpatica laborantă Raia, șchiopătând cu piciorul atins de poliomielită, ținând strâns în mâini vasul cu jgheabul de scurgere îngălbenit de la multele sterilizări, îi ceru să-i dea trusa cu instrumentele pentru introducerea tușului.

— Pentru cine? o întrebă preocupată Tania.

— Pentru un fetus uman, răspunse Raia.

Tania zornăi cheile deschizând dulapul din sticlă cu micile comori de metal, scoase dintr-o trusă stricată pensetele, bisturiele și fixatorii, numără fiecare instrument de metal vechi și, alegând clemele potrivite, o întrebă mecanic:

— Viu, mort?

— Mort, răspunse netulburată drăgălașa Raia, se semnă în registru pentru instrumentele primite și coborî la demisol pe scărița abruptă, cu trepte inegale...

În timp ce Raia, ajunsă bocănind la subsol, bâjbâia să găsească întrerupătorul, Tania își dădu seama abia atunci ce întrebase... Și înțelegând despre ce era vorba, puse cheile de la dulap la locul lor, își scoase halatul alb, îl agăță în cuier și ieși din laborator. Nu s-a mai întors acolo niciodată. Nu s-a mai dus nici la Universitate. Dragostea ei pentru știință s-a sfârșit chiar în momentul acela și pentru totdeauna.

20

O săptămână întreagă nu scoase un cuvânt. Dimineața ieșea din casă ca de obicei și mergea pe jos unde vedea cu ochii – ba în centru, ba la Marina Roșcia, ba la Academia Timiriazev. Nicicând nu avusese atâta timp liber. Vara întârziase să vină și, deși era sfârșitul lui iunie, iarba din parcuri era proaspătă, nu arăta veștejită, teiul înflorise târziu, deosebit de încântătoare erau străzile lăturalnice, curțile de trecere, casele de lemn dărăpănate i se păreau Taniei plăcute cu înfățișarea lor domestică. Hoinărea până obosea, apoi își cumpăra pâine, brânză topită, o sticlă cu limonadă caldă și își găsea un loc retras, comod, lângă vreo magazie de lemne, pe terasamentul unei linii de cale ferată părăsite, pe o bancă din parc...

Se simțea ciudat, parcă era împărțită în două. Nu se gândea la nimic, doar mergea privind în jurul ei, dar gândul ședea înăuntru și se întorcea de pe-o parte pe alta, în toate chipurile, și nu era un gând anume, ci mai degrabă evenimentul care o lovise în adâncul inimii: ea, Tania Kukoțkaia, o întrebase pe Raia Pașenkova dacă e viu fetusul uman, și dacă era așa, ea i-ar fi dat instrumentele necesare ca să-i introducă în venă tușul și să-l omoare... Nici șobolan, nici pisică, nici iepure, ci o ființă cu nume, prenume și zi de naștere... Nu cumva fiecare om e atât de aproape de săvârșirea unei crime, sau i se întâmplase numai ei?

Hoinărea prin oraș de dimineața până seara, se întorcea acasă, cina, se culca, adormea repede, dar se trezea imediat și se chinuia fără somn. Odată se trezi la miezul nopții și, nesuportând golul din suflet, se îmbrăcă și ieși pe neobservate din casă. Se plimbă prin curțile cunoscute din preajmă, transformate în uriașe decoruri de teatru. Se ivi luna, trecu în fugă pe cer și se rostogoli pe deasupra închisorii Butîrskaia. Apoi începu să bată vântul, cerul se lumină, portăreasa nouă, angajată în locul Lizavetei Polosuhina, începu să măture curtea cu mătura uscată, ridicând nori de praf...

Pe la șase și jumătate Tania se întoarse acasă, se culcă și adormi imediat. Când Toma încercă s-o trezească, ea mormăi că-n ziua aceea nu se duce nicăieri... Elena se aplecă asupra ei întrebând-o:

— Ce s-a întâmplat, Taniușa? Ești bolnavă?

Tania își trase cearșaful peste cap și-i răspunse răspicat:

— Nu-s bolnavă. Dorm. Lăsați-mă în pace.

Elena rămase surprinsă: ce-i cu răspunsul ăsta? Tania nu răspundea necuviincios niciodată...

Tania se trezi aproape de prânz. În casă nu era nimeni, până și Vasilisa era plecată. Se bucură că nu trebuia să dea nimănui nici o explicație și plecă iar să hoinărească fără nici un țel și fără nici un sens... Paliha, Samoteka, Meșcianskie... Case de lemn, rămășițe ale vieții mahalalelor...

Poate că voia să-i spună tatălui ei tot ce se întâmplase și să asculte ce-i va zice el, omul cel mai important pentru ea, cel mai inteligent și cel mai învățat... Dar tatăl nu era acasă, plecase într-o delegație care nu suferea amânare, și Tania, supărată, îi pregăti o lungă frază veninoasă: când e nevoie de tine, tu ba ești în operație, ba la consultație, când la Praga, când la Varșovia...

Ar mai putea vorbi cu Vitalka Goldberg, dar el își trăgea sufletul într-o pauză de lucru la un colhoz din regiunea Kostroma... Să discute cu mama, cu Toma sau cu Vasilisa era totuna cu a cere sfatul pisicii...

Când se întoarse acasă, Toma se culcase deja, mama era plecată, nu se știe unde, și Vasilisa se afla în bucătărie, alegea hrișca.

— Mănânci? o întrebă Vasilisa.

Tania nu voia să mănânce. Își turnă ceai și se așeză în fața Vasilisei.

— Ce crezi tu, Vasenka, când se lipește de copil sufletul? Imediat ce e zămislit sau numai în clipa când se naște?

Vasilisa își holbă la ea ochiul bun, cât un nasture, și-i răspunse fără să aibă nici cea mai mică îndoială:

— E la mintea cocoșului, când e zămislit. Cum altfel?

— Asta-i învățătura Bisericii sau așa crezi tu?

Vasilisa se gândi o clipă încrețindu-și fruntea. Persevera în convingerea că învățătura Bisericii era crezul ei, dar acum începea să aibă îndoieli – a doua parte a întrebării i se părea mai complicată decât prima.

— De ce mă torturezi, întreabă-l pe taică-tu, el știe mai bine, îi zise ea supărată.

— Îl întreb când o să vină, răspunse Tania.

Lăsă ceașca nespălată pe masă și plecă.

Vasilisa închise ochiul și căzu pe gânduri: are ea un motiv... de ce i-a venit tam-nisam să știe despre asta? S-o pârăsc, poate, Elenei? De fapt, nici Elena nu prea era de încredere.

21

Pavel Alekseevici sosi din Polonia încărcat cu o valiză plină cu cadouri. Intrase în primul magazin ieșit în cale, după cum avea obiceiul, și cumpărase de acolo toate cadourile, inclusiv valiza. Întâmplător magazinul avea numai marfă pentru tinerii însurăței, așa încât cumpărăturile erau albe, cu danteluri dintre cele mai banale. Vasilisa și Toma se minunară la vederea atâtor frumuseți, Tania și Elena își zâmbiră înțelegătoare... Tatăl n-o nimerise. Totuși pantofii albi li se potriviră perfect... Mai trecură trei zile până să vină dimineața de duminică așteptată de Tania cu nerăbdare. Până la venirea ei, în plimbările fără nici o țintă, fata își construise o întreagă teorie despre lumea stupidă, aiurită, îngrozitor de urâtă, refuzând categoric să trăiască după normele ei.

După micul dejun îi povesti tatălui ei, cu multă stăpânire de sine, ce i se întâmplase. Întocmai cum fusese. Lui nu i-a trebuit mult să rumege cele istorisite, a înțeles imediat care era miezul frământărilor ei.

— Pricepi ce vreau să discut cu tine? termină ea de povestit.

Tatăl ședea fără să scoată un cuvânt, Tania tăcea și ea, aștepta să vadă ce-i va spune. El și-o aminti când avea trei ani, cinci ani, încercă să vadă dacă i se mai potriveau tinerei femei atât de nefericite poreclele prostești pe care i le dăduse în copilărie – „veveriță ochioasă", „bob de vișină", „pisicuță"... Nu cumva îl aștepta și acum un eșec?

— Vrei să discutăm despre profesionalism? o întrebă el.

— Exact, dădu ea din cap.

— Vezi tu, profesia e un unghi de vedere. Profesionistul vede foarte bine o bucățică de viață și poate să nu vadă altele, cu care profesia lui nu are de-a face.

— Am citit despre doctorii nemți din SS, tată. Făceau experimente cu efect asupra oamenilor, la temperaturi scăzute, mi se pare, experimente chimice, cam așa ceva. Asupra prizonierilor care oricum erau condamnați la moarte, la exterminare.

— Da, știu. Îngrozitor. I-au judecat mai târziu în procesul de la Nürnberg. Ai dreptate. Principial vorbind, conflictul ăsta există, îi zise ștergându-și ochii obosiți dintr-odată de toată discuția. Să nu uiți însă că, într-un anumit sens, toți sunt condamnați dinainte, și doctorii, și pacienții.

Tania ridică din sprâncene:

— Vrei să zici că oamenii sunt muritori? Dacă-i așa, e și mai rău. Și mai odios. Nimic nu mai are sens. La noi în secția de patologie zace un copilaș – trupușorul e cât un vârf de ac, căpușorul are nouăzeci de centimetri în diametru, pielea îi e întinsă ca o bășică umplută cu apă, are hidropizie. Șobolanii nu-l vor salva defel. Asta înseamnă că-i mai bine să-l omori, să faci pe el experimente îngrozitoare?

— În general, asta nu se ia în calcul. E o reflecție tâmpită, zise Pavel Alekseevici ridicând din umeri. S-a hrănit cu prejudecățile din familie, se gândi el iritat, dar se hotărî să ducă discuția

până la capăt. În munca noastră, Tania, profesionist este cel ce-și ia răspunderea asupra sa, alege dintre posibilitățile date pe cea mai acceptabilă, înseamnă că uneori alege între viață și moarte. Medicina își are logica ei, ia-l și citește-l pe Hipocrat, a scris despre asta. Există decizii unde nu prea ai dubii: în profesia mea, când trebuie să alegem între viața copilului și viața mamei, de obicei alegem viața femeii. Asta nu se întâmplă prea frecvent. În ce privește cele povestite de tine, asta-i o judecată speculativă: o clipă ți s-a părut că poți fi ucigașă...

Tania îl întrerupse:

— Nu mi s-a părut, tată. Ce-am făcut în ăștia doi ani? Am omorât șobolani. Am tăiat un munte de șobolani. Mi s-a părut un lucru foarte simplu. Hârșt, hârșt... Și rezultatul... S-a rupt bariera...

— Nu, până aici. Spune-i mamei. Nu știu nimic despre barierele astea și nici nu vreau să știu. Există o ierarhie a valorilor, și viața omului e chiar în vârful ei. Nu există întrebări și dubii dacă pentru salvarea vieții unui singur om, pentru studierea unei singure boli omenești trebuie să omori o sută de mii de animale de laborator, sau câte poftești.

— N-ai înțeles, tată, eu îți vorbesc despre altceva. Lasă-i în plata domnului pe șobolani. E vorba despre mine. Ce s-a întâmplat cu mine? îi arătă uimită mâinile slabe Tania.

— Nu văd nimic tragic aici. E felul de a gândi al unui profesionist, te-ai poticnit. Se întâmplă.

— Nu m-am poticnit. Nu pricepi, sau ce? Nu fac decât să tai șobolani, coșuri întregi cu mortăciuni, ca să obțin un rezultat. Să aflu ce se întâmplă acolo, să vindec, și pe parcurs pierd noțiunile de bază, nu mai văd diferența dintre viața omului și viața șobolanului... Nu mai vreau să fiu fata bună care sfârtecă șobolani! aproape țipă Tania.

Pavel Alekseevici se încruntă din ce în ce mai tare, cutele de pe frunte se îndesiră, cât pe ce să-i ajungă la ceafă.

— Iartă-mă, fetițo. Da' ce vrei tu să te faci?

Taniei îi curgeau lacrimile șiroaie. Pavel Alekseevici nu putea să suporte așa ceva.

— Vreau să fiu fata rea, care să nu taie pe nimeni.

— Discută cu Ilia Iosifovici. E filozof. O să-ți demonstreze că totul e material de studiu. Și eu, și tu, și șobolanii, și drosofilele suntem totuna. Pe mine nu mă interesează filozofia. Mă ocup cu problemele practice – prezentarea fătului cu piciorușele înainte, cordonul ombilical dublu încolăcit... Refuz să rezolv probleme de importanță mondială. Și așa jumătate din țară se ocupă la noi de treaba asta... Asta-i ocupație lipsită de răspundere. Orice om cu scaun la cap, care se ocupă de ceva serios, răspunde pentru ceea ce face. În general, majoritatea oamenilor se străduiesc să nu facă nimic...

— Nu vreau asemenea răspundere! zise Tania cu fața în lacrimi.

Aștepta de la el compătimire și înțelegere, dar nu găsea nimic de felul ăsta. Pavel Alekseevici o privi rece și dezaprobator.

— Atunci ar trebui să cânți la pian. Sau să răsădești cactuși. Sau, dacă vrei, să desenezi, să tragi linii, să nu te mai ocupi de știință...

— Nu mai vreau să mă ocup de nimic. Asta-i tot. Am renunțat, zise Tania strângând de pe masă ceștile cu mișcări încete, nu prea sigure, și punându-le în chiuvetă...

Pavel Alekseevici, dezgustat, se uită la spinarea ei încordată. Ce l-a apucat? Am jignit-o, asta-i, am jignit fata, bătrân prost! Așa am făcut și cu Lenocika... Și Tania, jignită, cu aceleași mișcări încete și nesigure strânge ceștile de pe masă...

Îi apucă umerii ascuțiți, o îmbrățișă:

— Tania! Nu trebuie să faci o tragedie dintr-un experiment.

Femeia tânără, bine făcută, semănând în clipa aceea atât de bine cu mama ei și înduioșându-l pe Pavel Alekseevici, își întoarse fața supărată, înmuiată în lacrimi, și-i zise cu voce scăzută:

— Și tu ca toți... Nu pricepi nimic...

Ieși din bucătărie trântind ușa și lăsându-l pe Pavel Alekseevici amărât și nedumerit: ce vorbe atât de neghioabe i-o fi spus, cu ce-o fi jignit-o atât de tare pe fetița lui dragă?

Se așeză în capul mesei mari, unde-i era locul ca stăpân al casei, și își sprijini capul ras pe mâini. Căzu pe gânduri... Sunt multe motive care-i împiedică pe oameni să se apropie unul de altul: timiditatea, frica de a se amesteca în treburile altora, indiferența, repulsia fizică în cele din urmă. Există și reversul: atracția, imboldul apropierii depline. Unde se află granița? Cât de reală este? Înconjurat de cercul său magic artificial, mai mare sau mai mic, fiecare trăiește în colivia sa protectoare și se comportă diferit în spațiul ăsta abstract. Unul ține nemăsurat de mult la colivia lui, pe altul spațiul strâmt îl apasă, se simte stingherit, al treilea vrea să-i lase să intre în intimitatea lui pe cei dragi și să-i așeze acolo unde se oferă să stea fiecare...

Dintre cunoscuții lui Pavel Alekseevici, majoritatea nu suportau deloc să stea izolați, le era frică să rămână singuri, ei cu ei, și erau întotdeauna gata să bea un ceai cu oricine se nimerea, să discute, să muncească orice împreună cu alții, numai să nu ducă viață de pustnic. Acceptau până și neajunsurile, boala, suferința, numai să fie în lume, printre oameni. Găsiseră chiar și o vorbă: „Printre oameni și moartea e frumoasă"... Oamenii înclinați spre reflecție, spre creație, care făceau ceva ce merita atenție, se înconjurau însă cu o perdea de protecție, trăiau izolați. Ce paradox! Necazul cel mare e că oamenii cei mai apropiați reacționează diferit în funcție de personalitatea lor. Unul are neapărat nevoie ca nevasta să-l întrebe de cinci ori pe zi: de ce ești palid azi? Cum te simți? Altul interpretează o privire mult prea insistentă ca pe un atentat la libertate...

„Ce familie ciudată suntem, din cale afară de ciudată, își zise în sinea lui Pavel Alekseevici. Poate fiindcă dintre noi toți, numai Elena și Tania sunt unite prin legătură de sânge, numai ele două... Toți ceilalți s-au adunat printr-un capriciu al soartei... Ursuza Vasilisa s-a lipit de casă adusă de nu se știe ce vânt, Tomocika, încântată de verziturile ei perene, nu-i de nici un folos... Elena e copleșită de tristețe, Taniecika se răzvrătește, cine să știe din ce cauză... Fiecare în colivia lui, impenetrabil, separat, cu secretul lui..."

Pavel Alekseevici obișnuia să-și plănuiască zilnic ce avea de făcut: să citească în fugă revistele americane, să dea o referință

pentru disertația care zăcea pe birou de două săptămâni... Dar nu era în apele lui, nu avea chef să citească disertația plină de greșeli gramaticale a fiului vreunuia care apelase la el. Deschise ușa bufetului – sticla se afla la locul ei, îi desfăcu capacul de metal... „Eu sunt vinovatul, bătrân prost. Le-am jignit pe toate: Elena, Tania, Vasilisa..."

22

Tania ieși în grabă din casă și porni aproape în fugă către gara Savelovski, apoi o luă la dreapta, la stânga, și, zăpăcită cum era, trecu pe străduțe și prin curți fără să se uite-n jur, și se trezi de-a binelea când ajunse în spatele pieței Minaevski. O tarabă din scânduri rupte pe care nu apucaseră s-o pună pe foc, munți de gunoaie adunate din piață – zarzavaturi putrezite, cioburi de sticlă.

Soarele frigea cu ultimele puteri înainte să apună. Taniei îi dispărură și lacrimile, și furia. Se așeză pe vine, lipită de peretele unei magazii. Lângă ea, trei băiețași de șapte ani jucau cărți. Unul avea buză de iepure, altul mâna dreaptă retezată, al treilea era mai mult sau mai puțin normal, avea însă fața plină de coșuri mari. Plesneau cărțile și înjurau. Era neplăcut să te uiți la ei. În partea cealaltă ședea o pereche de bețivi. Ființe îngrozitor de murdare, ciudat de vesele, îmbrăcate cam gros pentru vremea de vară – în pantaloni de trening, cu ghete de iarnă scâlciate. Nu era clar cărui sex aparțineau. Aveau o sticlă goală în față. Se simțeau bine. O franzelă cenușie și o bucată de brânză topită zăceau pe un carton, mulțumirea dată de masa îmbelșugată se răspândea deasupra lor în aburii unei vieți văzute în roz. Se uitau la Tania și vorbeau despre ceva anume.

Una dintre ființele nedefinite îi făcu semn să se apropie și, când Tania porni spre ele, îi făcu cu ochiul în timp ce scotea din sacoșa zdrențuită o sticlă neîncepută de vin ieftin...

Căciulile de lână pentru schi, a căror culoare dispăruse din cauza murdăriei, le acopereau fruntea, așa că nu li se vedea părul,

dar uitându-se mai atent la fața nerasă a celui mult mai mic de statură, Tania hotărî că era de sex masculin.

— Vino, îți dăm de băut, i se propuse Taniei.

Acum văzu limpede că a doua ființă era femeie.

Avea fața ciupită de vărsat, pata întunecată a unei vânătăi vechi i se întindea sub ochi.

Tania se apropie și mai mult. Femeia șterse stăruitor paharul cu mâna murdară și-i turnă vin aproape până sus. Ea luă paharul și bău pe nerăsuflate. Femeia începu să râdă mulțumită:

— La fix. Iel a zis că n-o să biei, și ieu i-am zis: nimeni nu sie dă-n lături!

Nu vorbea ca la Moscova, ci cu un „ie" puternic accentuat în loc de „e".

Tania simți că e victima unui experiment și-i răspunse râzând bucuroasă. Vinul i se păru foarte gustos, o ameți imediat, și se simiți cu inima ușoară pentru prima oară după o săptămână, de când ieșise val-vârtej pe ușa laboratorului...

— Mulțumesc, foarte bun vin, zise Tania înapoind paharul.

Bețivanca tresări scuturată de-un fior:

— Da' tu nu biei vin, fato.

— Da, nu beau, răspunse Tania.

Bărbatul, blajin în aparență, se înfurie din senin:

— Știm noi cum nu bei. Ai supt tot paharul, nu te-ai înecat.

— Nu-l lua în sieamă, ie rău, îi zise Taniei femeia, făcându-i iar cu ochiul, dar însoțitorul ei se înfurie și mai tare, își scoase încet mânuța vânătă, schiloadă, încercă să-și strângă degetele umflate în pumn – nu reuși să le îndoaie, rămaseră țepene și răș-chirate – și i le vârî sub nas...

Femeia, cu o mișcare neașteptat de grațioasă, îl lovi peste mână:

— Ah, m-ai spieriat!

— Te-nvăț eu minte, o amenință el.

— Na, poftim, zise împăciuitoare femeia, se trase îndărăt, umplu iute paharul murdar cu vin și i-l aduse omulețului.

— Așa-i mai bine, luă el paharul cu mâna strâmbă și-l bău. Apoi, cu o mișcare înceată, controlată, puse paharul gol la rând cu proviziile neatinse și se adresă Taniei:

— Ce-mi stai așa, du-te de mai ia una.

Tania porni supusă:

— De care?

— De care! De care! o îngână el. Șampanie finlandeză! De câți bani ai, p-aia o iei... Știi un'te duci? La „surcică", magazinele-s închise.

Tania cumpără mai întâi o sticlă de vin sec Gurdjani, dar cumpărătura nu fu pe placul bărbatului, care își desfăcu brațele supărat. Cu toate astea, o băură. Apoi, reușind să intre chiar înainte de închidere, ea cumpără încă două sticle de vin de Porto, care se dovedi tocmai bun. Între vinul Gurdjani și vinul de Porto veni milițianul și-i goni – se instalară comod nu departe, pe un loc viran, năpădit de brusturi, între trei construcții dărăpănate, cărora cuvântul „casă" nu li se potrivea defel...

Clipele de fericire tihnită reveniră. Tania nu mai prezenta cine știe ce interes pentru perechea ciudată. Printre sunete și zgomote aducând a interjecții, bărbatul pronunța deslușit doar trei cuvinte:

— Vara e bine. E cald...

De sub căciulile de lână li se scurgea pe fața murdară transpirația limpede ca apa de la baie, și ziua de vară se tot lungea. Nu era nici lene, nici lâncezeală, ci odihnă.

În aproape douăzeci de ani de viață, Tania nu nimerise niciodată într-un loc în care să se simtă atât de fericită, în care dispăruseră grijile, munca, obligațiile, graba. Perechea de bețivi dispunea de atâta prisos de libertate, încât îi ajungea și ei.

Femeia se descălță, eliberându-și picioarele goale din încălțările scâlciate. Și le crăcănă, punându-și tălpile pe iarba caldă. Îi era bine... Apoi făcu câțiva pași într-o parte și își dădu jos pantalonii. I se văzu dosul strălucind, neașteptat de alb. Bărbatul comentă aprobator evenimentul:

— Pșș, cățea...

Nu se lăsă nici el mai prejos. Se ridică în picioare, își dădu jos, trăgând de elastic, nădragii de antrenament, mulți la număr, își scoase instrumentul mic, și brusturele tremură de la jetul puternic.

O stare de bine o cuprinse pe Tania, și pe măsură ce băutura își făcu efectul, se simți din ce în ce mai bine, până adormi chiar acolo, la umbra brusturilor stropiți.

Se trezi când începea să se întunece, având o senzație cumplită de greață. În prima clipă nu-și dădu seama unde se află. Se mișcă ușor. Se ridică în genunchi. Vomită cu putere. Își șterse gura cu o bucată ruptă dintr-o frunză aspră de lipan. Perechea dispăruse. Trebuia s-o ia din loc. Porni, dar îi veni iar să vomite. De data asta voma țâșni cu o violență îngrozitoare, își simți burta ruptă-n bucăți. După ce se liniști, porni din nou și trecu prin curțile întunecate, luminate doar de lumina slabă din spatele ferestrelor. Traversă o curte, a doua, a treia. Nu departe se auzi zgomotul tramvaiului, și o luă în direcția muzicii cunoscute. I se păru că știe strada. Strada Tihvinskaia. Era foarte aproape de casă.

Îi reveni starea de bine, se simțea de parcă se întâmplase cu ea o minune. Și haimanalele astea... Simpatice, libere, fără nici o grijă...

Ce viață minunat de simplă! Am tăiat ceva din mine – hârșt! Hârșt! Nu mai vreau. Nici șobolani-femele gestante, nici hidrocefalie, nici capilare umflate!

Pe Tania o cuprinse o liniște senină, protectoare, mulțumirea tihnită și fericirea paradiziacă de-o clipă, care plutise strălucitoare deasupra perechii de haimanale bete...

23

Elena Gheorghievna ședea pe banca de lemn îngustă din dosul dulapului cu odoare, în așteptarea preotului. Slujba se terminase. Enoriașii se împrăștiaseră care încotro. Femeia de serviciu zăngănea cu găleata, tăcerii adânci din biserică i se potrivea zdrăngănitul ușor al metalului... Preoții, epitropul și dirijorul corului bisericesc mâncau în trapeză, mirosul de ceapă prăjită ajungea până la ea. Biserica era luminată ca la teatru – prin ferestrele

destul de înalte soarele trimitea coloane groase de lumină care despicau penumbra, și, surprinse de razele coborând în valuri, sclipeau icoanele îmbrăcate în argint curat, străluceau ca focul sfeșnicele de aramă, iar de unde abia ajungea lumina, veneau sclipiri învăluite în mister, pete de lumină, tremur de flacără de la lumânările arse până la capăt. Pace și liniște avea Elena în suflet. De dragul acestor clipe venea ea la biserică: neliniștile ei i se păreau acum fără rost, problemele care o frământau nu mai aveau importanță, simțea că până și discuția așteptată de atâta timp era neplăcută și nesinceră. Oare-i ceruse degeaba părintelui Vladimir să discute cu ea? Poate că nu trebuia să povestească nimic nimănui. Știa prea bine că nu lumea se destramă, ci mintea ei, că se sparg în cioburi prețioase toate cunoștințele acumulate, amintirile, deprinderile de-o viață... Ar fi putut merge la neurolog, la psihiatru, și nu la preot, dacă în mintea ei răvășită nu s-ar fi strecurat ceva de altă natură, cu contur precis, venit din altă lume, voci și figuri, totul arătând a ceva străin, alarmant, dar câteodată nespus de frumos... Minune? Păcăleală? Cum să exprime tot ce simțea?

Îl văzu pe preot îndreptându-se spre ea, ștergându-și din mers cu batista cadrilată gura înfundată în mustăți și barbă...

— Iată-mă, draga mea, sunt cu totul la dispoziția dumitale, i se adresă el exact ca orice mirean, la fel ca-n vremurile de demult, când lucra la Institutul de Proiectare din Moscova, și Elena lucra pentru el ca desenatoare. Ce probleme ai?

Problemele Elenei nu puteau fi discutate în felul acesta energic, ca o treabă de rezolvat la locul de muncă.

— Complicații cu fata..., scoase din ea forțat Elena.

Nu avusese de gând să vorbească despre Tania, dar subiectul era accesibil. Simți că-și trădează fiica, doar nu-i ceruse să discute cu nimeni despre problemele ei. Acum însă nu mai putu da înapoi și continuă:

— E foarte capabilă, a învățat bine, dar a abandonat munca pe neașteptate. Nu se ocupă de nimic, se plimbă de dimineața până seara și nu scoate o vorbă...

— Câți ani are, douăzeci?

Părintele Vladimir mișcă din nasul borcănat, cu un aer trist, o privi compătimitor pe sub sprâncenele împreunate. Și cu ai mei e la fel... Kolia a abandonat institutul, Natocika și-a părăsit bărbatul... Ne-am crescut copiii în afara bisericii, și uite cu ce rezultate, de tot plânsul...

Elenei i se făcu lehamite, dar era imposibil să plece imediat, așa că vreo douăzeci de minute vorbiră despre cât de păguboasă e educația ateistă, despre necesitatea de a duce copiii de mici la biserică, despre rostul citirii Evangheliei, despre rugăciune și alte lucruri bune și drepte. Lucru uimitor, asemenea cuvinte folosea și Vasilisa, numai că erau mai puțin deslușite.

Pe la ora patru Elena ieși afară. Soarele strălucea, mai era încă vară, dar locul i se păru necunoscut și fu cuprinsă de-o spaimă îngrozitoare, așa cum e cuprins de spaimă copilul care-și pierde mama în mulțimea din gară... Se opri în loc, așteptă să vadă dacă nu-i trece imediat... I se întâmpla câteodată, dar numai pentru o clipă, ca un fel de întunecare trecătoare a minții. Acum nu mai știa pe ce lume se află, și starea asta dura mult, trebuia să se obișnuiască...

— Ăsta-i orașul, își zise Elena. Sunt la Moscova. Am venit aici cu metroul... Sau cu troleibuzul... Trebuie să-ntreb ce metrou e-n apropiere. Nu-i știu numele. Vitrine colorate... Am o casă. Acasă am telefon... Numărul... Nu mi-l amintesc... Trebuie să-l întreb pe cel cu care am vorbit acum... Dar nu reuși să-și aducă aminte cu cine a vorbit și despre ce...

Femeia înaltă, în costum de culoare închisă, având pe capul încărunțit o eșarfă micuță de mătase cu desene albastre-cenușii, stătea în pridvorul bisericii încercând să găsească ceva palpabil în oglinda oarbă a lumii, plină până acum cu tot felul de detalii în culori, care aveau denumiri, nume... Porni încet pe străduță. Merse multă vreme prin locuri necunoscute și plăcute mai degrabă, dar pe care nu le recunoscu deloc. Încercă să nu traverseze – îi era frică. Se așeză obosită pe o bancă într-un scuar. Vru s-o întrebe cât e ceasul pe femeia care ședea lângă ea, dar nu reuși – cuvintele nu se legau, imposibil să le pronunțe. Cineva îi atinse umărul:

— Elena Gheorghievna? Ce vi s-a întâmplat?

Era vocea unei femei săritoare. Cine era? Elena nu avea să-și amintească niciodată. Îngerul o conduse acasă, o ajută să se descurce cu cheia. Era seara târziu, nu știa de ce. Era de neînțeles unde dispăruseră orele din ziua aceea. Se așeză în fotoliul ei din bucătărie și rămase acolo multă vreme până adormi... În casă dormeau doi oameni – Pavel Alekseevici în cabinetul său și Toma în camera copiilor. Lângă canapeaua lui Pavel Alekseevici se afla o sticlă de vodcă goală. Toma dormea cu mâinile murdare de pământ, cu lumina aprinsă. Vasilisa nu se întorsese acasă. Nici Tania... Dar Elena nu remarcă lipsa lor.

PARTEA A II-A

1

Nisipul vânturat de curentul de aer făcea un zgomot sec când atingea în zbor tulpinile străvezii ale plantelor uscate, sfărâmicioase. Tot orizontul era învăluit într-o pânză de pâclă, nici urmă de stea pe cer. Vârtejuri mici se roteau în jurul colinelor plate, lipsite de vegetație, dispăreau, apoi iar apăreau. Nisipul se rostogolea leneș dintr-un loc în altul, se scurgea ca apa secată, dar forma pământului vlăguit nu se schimba defel.

Pe colina netedă ca-n palmă femeia stătea lungită, acoperită pe jumătate de nisipul adus de curenții de aer. Avea ochii închiși, degetele pipăiau nisipul, îl strângeau în căușul mâinii și-l răsfirau.

„Sunt sigură că pot să deschid ochii acum", își zise ea în gând. Amână o clipă, apoi îi deschise. Jocul molatic de lumini și umbre era plăcut. Mai rămase lungită puțin, apoi se ridică sprijinindu-se în coate. Se așeză în capul oaselor. Nisipul se împrăștie de pe haine gâdilând-o. Se uită la mânecile cămășii albe, cu floricele verzi.

„E nouă, din Pakistan. Mi-au făcut-o cadou, nu cumpăram cu așa ceva", își zise și simți c-o deranjează nodul de la basmaua albă cu buline, legată țărănește sub bărbie. Și-o scoase zâmbind. Își aduse genunchii aproape sub bărbie: ce bine e... ce ușor...

Își vârî mâinile sub poala cămășii și simți ce groaznic de aspre-i sunt picioarele. Își trecu palmele pe grăunții de nisip împrăștiindu-i. Își suflecă poala cămășii. Rămase uimită văzându-și picioarele – aveau crăpături urâte. Pielea rozalie de lângă crăpături era încrețită, uscată de tot. O atinse ușor și cojile se desprinseră exact cum se desprinde vopseaua de pe manechinele expuse în vitrine de mult timp. Începu să zgândăre cu plăcere vopseaua

uscată, de sub care se risipi praful de ghips murdar și se ivi pielea nouă, tânără. Îndeosebi degetele mari de la picioare arătau îngrozitor – pe ele crescuse o crustă galbenă-cenușie, din care se ițea unghia rugoasă ca buretele crescut pe copac.

„Pfui, ce scârbos", își zise femeia oarecum dezgustată, curățând depunerile aproape întărite care, spre surpriza ei, se desfăcură în straturi și căzură imediat amestecându-se cu nisipul. Unghiile de la picioare, eliberate, arătau noi, de culoare roz, ca ale unui prunc. De unde apăruseră pantofiorii de pânză cu năsturei de os, atât de cunoscuți... Da, sigur că da, bunica îi cumpărase la talcioc, pantofi pentru ea și bluză de lână pentru mama – dăduse în schimb lănțișorul de aur și inelul...

Și mâinile erau acoperite de crusta uscată de praf, le curăță, și de sub ea apărură degetele subțiri, fără umflături la articulații și vene îngroșate, închise la culoare, arătau ca scoase din mănuși...

„Minunat, își zise ea. Acum sunt ca nouă."

Și nu se miră deloc. Se ridică în picioare și simți că devenise mai înaltă. Resturile de piele veche îi căzuseră în straturi la picioare. Își trecu mâna pe față, pe păr – totul era al ei, și totul se schimbase. Nisipul scârțâia sub picioare, tocurile se înfundau în nisip. Nu era nici frig, nici cald. Lumina nu scădea și nu creștea – amurg venit din vreme, și părea că nimic nu se hotăra să se schimbe.

„Am rămas singură de tot", i se strecură în minte. Simți imediat o mișcare ușoară lângă picioare – o pisică obișnuită, nu de soi, de culoare cenușie, cu dungi întunecate șerpuindu-i în părți, îi atinse piciorul gol. Era una dintre nenumăratele pisici care o însoțeau întotdeauna. Femeia se aplecă, îi mângâie spinarea arcuită. Pisica îi răspunse mieunând alintată. Și totul se schimbă dintr-odată: i se păru că aerul din jur prinde viață. Simți mișcarea căldurii, un fel de vibrație mai mult sau mai puțin intensă pe care nu știa cum s-o numească: aer în mișcare, nu-i sunt indiferentă. Binevoitor, poate...

Trase aerul în piept – mirosea a ceva cunoscut, plăcut, dar de nemâncat. Nu știa de unde-i venea amintirea mirosului.

Se urcă pe culmea colinei micuțe și văzu o mulțime de asemenea coline nisipoase, netede ca-n palmă.

„Cam monoton", își zise și o porni înainte fără o destinație anume, fiindcă nu exista în locul acela un punct către care să se îndrepte, mergea unde vedea cu ochii. Pisica mergea lângă ea, cu labele ușor afundate în nisipul uscat.

Femeia se simțea bine mergând. În voia ei. Era tânără și ușoară. Totul era așa cum trebuie, doar că se pregătise vreme îndelungată pentru altceva. Tot ce i se întâmpla nu se potrivea defel cu așteptările ei, uitate acum, era în răspăr cu judecățile simpliste ale bătrânelor bisericoase, cu teoriile complicate ale misticilor și vizionarilor, dar se potrivea cu senzațiile din mica copilărie. Toate handicapurile fizice – încheieturile umflate și roșii, spinarea îndoită, lipsa dinților, auzul slab, văzul așișderea, scurgerile din intestinele moleșite – toate stările neplăcute dispăruseră complet, și ea se delecta simțindu-și pasul ușor, privirea atotcuprinzătoare, corpul în acord cu lumea care se întindea în jurul ei.

„Cum le-o fi lor acolo?", se gândi ea, dar „acolo" era loc gol, pustiu. „Nu-i nimic", se-nvoi în bună înțelegere cu cineva care nu voia să-i arate nici un fel de imagini. Nici „ei" nu se deslușeau, nu se despărțeau în figuri distincte...

Ținea ceva în mână. Se uită: o năframă neagră din dantelă, cusută cu tighel mărunt, aspră, arătând ca nouă. O desfăcu – desenul îi era cunoscut, nici clopote, nici flori, și una, și alta îmbinate, niște clopoței împletiți formând un fel de cârcei de viță răsuciți. Păru că se prăbușește un perete nevăzut, că răzbește de undeva amintirea, și femeia zâmbi: a apărut, în sfârșit... Era năframa pe care o căutase mult timp când murise bunica. Bunica ceruse să fie înmormântată cu năframa asta, dar o ascunsese atât de departe, încât nimeni nu-i dăduse de urmă. O înmormântaseră acoperindu-i capul cu o broboadă albă... Își puse năframa pe cap, legându-și-o la ceafă, cum avea obiceiul.

Femeia merse o bună bucată de timp – nimic nu se schimbase, nici peisajul, nici vremea, dar nu simți oboseala, doar plictiseala

o cuprinse deodată. Observă că pisica dispăruse. În momentul acela văzu niște oameni apăruți nu se știe de unde, așezați în jurul unui foc anemic. Flacăra străvezie albă-albastră aproape nu se zărea, dar în jurul ei se vedea cum curenții de aer o fac să se miște ușor.

Se îndreptă spre ei – un bărbat înalt și slab, cu înfățișare tipică de evreu, cu chelia strălucindu-i și cu zâmbetul radios adresat numai ei, se ridică s-o întâmpine.

— Iat-o pe Noua, zise el amabil. Vino, hai, vino. Te așteptăm.

Oamenii din jurul focului se mișcară ca să-i facă loc. Ea veni mai aproape și se așeză pe nisip. Evreul se așeză lângă ea, îi zâmbi ca unei vechi cunoștințe. Femeia nu se simțea în largul ei, fiindcă nu-și amintea unde-l mai văzuse. El îi puse mâna pe cap, zicând sentențios:

— Așa-i bine... Noua...

Înțelese că Noua e acum numele ei. El era Iudeul. Cei care ședeau erau zece, bărbați și femei. Câțiva aveau chipuri cunoscute, dar era atât de obișnuită să-și alunge senzația chinuitoare că ar cunoaște pe cineva care dispărea instantaneu, atât de inutile erau încercările de a-și aminti ceva, de a dezgropa un rest de amintire, de a-l vârî în țesătura vieții, încât se lăsa păgubașă de obicei. „Nici ei nu-și pot aminti", presupuse Noua, remarcând cu câtă atenție încordată o privește bărbatul cu capul ras până la piele, solid, șezând ca orientalii, puțin mai departe. Mai erau doi câini și un animal ciudat, pe care nu-l văzuse niciodată înainte.

— Șezi, trage-ți sufletul, o sfătui Iudeul.

Lângă foc se întâmpla ceva necunoscut ei. Parcă ardeau toți – de la lumina amurgului, de la flacăra anemică a focului... Femeia masivă, puhavă, înfofolită din cap până la picioare cu un halat de molton, se mișcă întorcându-se cu o parte a corpului spre foc, bătrânul cu chipul trist întinse mâinile cu palmele în afară. Bătrâna înaltă, în găteala neagră care-i acoperea fața, se ghemui aproape de flacără... Focul dădea nu numai căldură, de la el veneau și niște raze altfel, foarte plăcute... Câinele se întoarse cu burta în sus, arătându-și blana neobișnuit de albă. I se citea feri-

cirea netulburată pe botul lui de dulău. Al doilea, un ciobănesc lățos, stătea cu labele din față încrucișate – la fel ca oamenii.

Șezură toți nemișcați câtva timp, într-o tăcere deplină. Apoi Iudeul întinse mâna deasupra focului, o mișcă de parcă voia să-l astupe înăbușindu-l, și flacăra se stinse. În locul unde arsese focul, Noua văzu nu cenușă, nu cărbune, ci o pulbere fină argintie, amestecându-se cu nisipul.

Oamenii se ridicară în picioare și își scuturară nisipul de pe haine. Iudeul o luă înainte, în urma lui veneau în șir lung ceilalți, singuri sau perechi. Noua ședea încă pe nisip, privindu-le spinările: valabil pentru toți era faptul că urmăreau o țintă cu încăpățânare, concentrați la maximum, deși se mișcau într-o direcție incertă... Ultimul șontâcăia într-un singur picior Invalidul, sprijinindu-se în cârjă. Cârja și piciorul i se înfundau în nisip, dar nu rămânea în urmă, deși era ultimul...

Se îndepărtaseră destul de mult, când Noua își dădu seama că nu voia să rămână singură, ajunse lesne convoiul, trecând înaintea Invalidului, a Bătrânei înalte cu fața acoperită, a Soldatului în tunica strâmtă, luată de pe alți umeri, a ființei ciudate, care părea mai degrabă om decât animal, dar sigur nu era maimuță, și înaintă până în dreptul Bărbatului Ras în Cap.

— Așa-i bine, zise el.

2

Timpul se măsura aici, cum va remarca mai târziu Noua, nu în alternanța nopților și zilelor, nu în ciclul anotimpurilor, ci numai în popasurile lângă foc și în succesiunea evenimentelor, unul mai straniu decât altul, așa cum i se părură la început. Nimeni însă nu-i ceru să spună ce crede despre tot ce se întâmplă, așa că încetă treptat să se exprime în vreun fel în legătură cu evenimentele ciudate, ci doar le urmări, cu un interes viu câteodată. Nu pricepea întotdeauna care era miezul unui eveniment, dar nici nu trebuia să facă nimic împotriva voinței ei. Se iveau uneori

situații care cereau un oarecare efort, dar ritmul în care se mișcau era stabilit în așa fel, încât popasurile se făceau exact în momentul în care-i venea în minte că n-ar fi rău dacă s-ar odihni.

Își dăduse seama de ceva vreme că starea de oboseală nu venea de la mișcarea pe colinele nisipoase, mișcare destul de înceată, dar nu relaxată, ci de la căldura insuficientă, de un soi anume, răspândită de focul anemic.

Ținutul era monoton și, cu timpul, îi lăsă impresia că încăpățânarea părelnică de a ajunge ținta maschează, de fapt, o mișcare în cerc.

Ceva nu e-n regulă cu sistemul coordonatelor, ghici Noua la un moment dat și se bucură, cum se bucura întotdeauna când în viața ei de acum intra val-vârtej un fir din trecut, zărit mereu prin apropiere, dar ținut sub cheie, pare-se, mai mult ca obiect al credinței, și nu ca realitatea plantelor uscate de aici, a nisipului mărunt pe care-l simțea când îl pipăia sau când îi intra uneori în ochi și o enerva prezența lui supărătoare.

Odată Iudeul se așeză lângă Noua și-i puse mâna pe umăr. De altfel ea remarcase c-o făcea destul de des cu călătorii, le atingea ba capul, ba umărul, ba fruntea uneori...

— Vrei să-mi pui o întrebare?

— Vreau... Aici e un alt sistem de coordonate?

El o privi uimit:

— Cu totul altul.

— Adică... Nu-i tridimensional?

— Aici e multidimensional – fiecare îl are pe al lui, zâmbi el cu buzele subțiri, și vântul îi zburli rămășițele firelor de păr cenușii, crescute deasupra urechilor și la ceafă, la baza capului chel.

— Înseamnă că fiecare dintre noi se află într-un spațiu propriu, care are propriile sale coordonate?

— Nu fiecare. Știu unde te afli tu sau el, uite-l, Iudeul i-l arătă pe Bărbatul Ras în Cap, dar voi nu intrați deocamdată în spațiul meu... Nu-i ceva definitiv. Aici nu-i nimic definitiv. Totu-i extrem de variabil, se schimbă cu mare viteză...

— Aha, înseamnă că timpul este...

— Dar ce-ai crezut? Timpul este, și nu numai unul... De tot felul: timp cald, timp rece, timp istoric, metaistoric, timp personal, abstract, timp accentuat, timp de-a-ndoaselea și încă multe altele... Iudeul se ridică în picioare. Îmi place să discut cu tine...

Și se îndepărtă. Noua ședea, lăsa să-i pătrundă razele în corp și se umplea de energie. Focul firav îi hrănea pe toți... Locul pustiu, atât de neroditor și dezolant, i se păru mult mai interesant decât crezuse la început. Însăși călătoria devenise mai interesantă. Ce spusese Iudeul despre timp era o enigmă, însă avu senzația că știa despre ce e vorba, dar uitase. O simți ca pe o arsură, într-atât de neplăcut era gândul ăsta.

Noua se uită împrejur: nisip mărunt, oameni taciturni, peisaj plictisitor... „Am cunoscut atâtea altele – alte locuri, alți oameni, dar am uitat totul, de nimic nu-mi aduc aminte. Poate că am picat aici din timpul unde se întâmpla cu totul altceva, din timpul de odinioară?“ Închise ochii, fiindcă îi rămăsese doar plăcerea căldurii și a mersului pe nisipul mărunt...

Câțiva dintre călători erau atât de închiși în ei și necomunicativi, încât îi aminteau de pacienții unui spital de psihiatrie. Îndeplineau nepăsători ordinele date când și când de Iudeu, care se purta cu ei de parcă erau copii – li se adresa cu blândețe, dar ferm. Mulți se știau la față, deși își vorbeau puțin, fără tragere de inimă. Erau însă și unii dispuși să comunice și discutau încet între ei când se strângeau în jurul focului.

Câteodată li se alăturau oameni noi, și dispărea câte unul. Dispăreau de obicei pe nesimțite. Doar femeia cu figura ștearsă, crăcănată rău, încărcată cu două sacoșe și o traistă în spinare, plecă în văzul tuturor. De dimineață, la o oră oarecare, când se pregăteau să pornească la drum și focul fusese stins, ea se apropie de Iudeu, își scoase traista de pânză de pe umeri, trânti la picioarele lui cele două sacoșe burdușite zdravăn și, înclinându-se, îi sărută mâna.

El își desprinse mâna, o bătu prietenește pe umăr cu toată puterea brațului, zâmbetul i se stinse pe buze, se auzi cum mormăie ceva:

— Du-te, du-te... Au obosit așteptându-te... Isteațo, du-te, nu-ți fie frică...

Și cei cărora nu le era lene să-și ridice capul văzură două fascicule de lumină verde atârnate în chip festiv deasupra ei, și se auzi un simulacru de muzică – ceva între semnalele scurte ale unei stații radio nevăzute și sunetele scoase de un instrument necunoscut pe care exersează un muzician... Femeia dispăru, și-n locul ei rămase mormanul mic cu sacoșele aruncate neglijent, ba încă și o cioară cu aripile adunate într-o mișcare încremenită în aer. Dulăul tresări agitat, începu să latre, se repezi la locul înfiorat de fâlfâitul păsării, scoase un lătrat a uimire, ridicându-și capul în sus... Câinele ciobănesc mare și lățos răsuflă ușurat și își acoperi ochii cu laba...

Porniră îndată toți pe ruta incertă, și vântul încărcat cu nisip mărunt începu să împrăștie încărcătura inutilă...

Nu trecu mult și la următorul popas apăru unul nou-nouț, un bărbat tânăr cu părul lung. Până la momentul întâlnirii orbecăise mult de unul singur prin pustiul albicios, dezolant, afundându-se în nisip cu cizmele roșii de cowboy. Ducea cu el o valijoară cu o formă ciudată și, ca orice consumator de fleacuri exotice care-i stârnesc curiozitatea indiferentă, se gândea că dăduse ghinionul peste el de trebuia să înfrunte atâtea obstacole. Memoria îl părăsise de tot. Măcar știa despre el trei lucruri: unde se afla, de ce căra povara ridicolă, valijoara grea cu forma ei neregulată, pe care nu putea s-o pună să stea în picioare, ci doar culcată într-o rână, și în al treilea rând, că nu-i plăcea deloc vârtejul întunecat care se abătea din când în când asupra lui... Se avânta, îi ciufulea părul, i se strecura sub haine, era când prea fierbinte, când prea rece, insuportabil de sâcâitor, și-i cerea ceva, îl ruga stăruitor, se tânguia... Pe lângă senzațiile mai mult sau mai puțin clare, mai avea și sentimentul tulbure al unei pierderi uriașe. Pierderea era mai importantă decât tot ce avea asupra lui în momentul acela, și-n general, tot ce-i aparținea era, ca să spunem așa, o nimica toată în comparație cu ce pierduse. Dar ce anume pierduse – asta nu știa.

Se sătură să tot meargă, se trânti pe nisip, scutură din cap – din păr îi căzu nisip alb. Își puse valijoara sub cap. Nisipul îi scrâșnea în dinți, îl înțepa sub haine. Undeva în dreapta apăru iar vârtejul întunecat, se roti în depărtare și porni spre el. Bărbatul cu Părul Lung, obosit să se tot enerveze, îi zise în gând:

— Piei din ochii mei!

Vârtejul tresări și rămase suspendat. Atunci bărbatul înțelese că vârtejul fusese impresionat de starea în care se afla și că-l putea goni cu un efort venit dinăuntrul lui. Probabil că era prima senzație plăcută din ultima vreme. Șterse cu palma stratul subțire de praf depus pe valijoară și închise ochii. Nu se poate spune că adormise, mai degrabă îl cuprinsese un fel de amorțeală. Cât încă știuse ce se-ntâmplă cu el, își impusese ferm – nu mai vreau aici, nu trebuie... Uneori o asemenea autoimpunere îi era de ajutor. Avea experiență.

Dar când se trezi, nimic nu se schimbase. Doar gâtul îi înțepenise din cauza muchiei tari și curbate a valijoarei ciudate, pusă sub cap. Își frecă gâtul și mai rămase lungit un timp cu ochii închiși, și când, în sfârșit, și-i deschise, văzu în jurul lui oameni șezând în tăcere. I se păru că arătau triști, cu figuri greu de distins. Unul ieșea puțin în evidență – era chel, înalt, întors cu o parte spre el, aplecat deasupra unui pumn de vrejuri uscate de tot. Chelul întinse mâna deasupra uscăturilor, și flacăra se înălță. Focul se aprinse de la sine, fără chibrituri sau brichetă. Asta îl neliniști puțin pe bărbatul tânăr: umblase prin multe locuri, unde apa, focul și vântul făceau haz de ambițiile micilor ființe cărora li se părea că au îmblânzit totul folosind frâul șubred numit legătura de la cauză la efect...

Evreul ăsta, care se joacă cu focul, e șeful, ghici Bărbatul cu Părul Lung.

Iudeul se apropie de el, ciocăni în valijoara neagră și imediat voi să se arate atotcunoscător:

— Mă-ndoiesc că aici vei avea nevoie de pacostea asta.

— Doar nu-i de aruncat, ridică din umeri încurcat Bărbatul cu Părul Lung.

— Se-nțelege...

— Da' ce-o fi în ea? se întrebă deodată Bărbatul cu Părul Lung. Ce-o fi în ea, de-o car după mine?

— Deschide-o și uită-te, îl sfătui Iudeul.

Bărbatul cu Părul Lung îl privi uimit pe interlocutor: cum de nu mi-a venit în minte mai devreme? Nu mi-a venit și gata... Era și asta o consolare într-o oarecare măsură, aducea cu un vis simplu, îl aveau până și pisicile: vrei să te miști, să alergi, să te salvezi, sau pur și simplu să bei un pahar cu apă, și corpul nu te ascultă, nu poți să-ți miști un mușchi...

Valijoara avea două închizători, și-n prima clipă, Bărbatul cu Părul Lung nu se pricepu să le deschidă. În timp ce încerca să-nțeleagă mecanismul lor complicat, mâinile singure apăsară clama de pe o latură, și valiza se desfăcu. Nu era o valiză, ci o cutie pentru un obiect de o neasemuită frumusețe. Bărbatului cu Părul Lung i se opri respirația la vederea lui: un instrument de suflat metalic, cu o pâlnie dintr-un metal nobil galben, care nu te ducea cu gândul nici la culoarea caldă a aurului, nici la culoarea rece a argintului – avea o culoare blândă și luminoasă. Pe marca ovală a fabricii era scris cu litere alungite SELMER, și Bărbatul cu Părul Lung se lămuri imediat, pronunță în șoaptă cuvântul și simți în gură un gust dulce... Apoi atinse cu degetele muștiucul de lemn nelustruit, delicat ca pielea unei fecioare. Avea o rotunjime atât de pronunțat feminină, încât se fâstâci, parcă se uitase fără voia lui la o femeie goală.

— Cât e de frumoasă... Amuți încurcat căutând cuvântul: jucărie, mașinărie, lucru? Renunță la cuvintele nepotrivite și repetă pe un ton hotărât: Cât e de frumoasă!

Trebuia să facă ceva cu obiectul, dar nu știa ce... Își rupse poala bluzei cadrilate de lână și, în timp ce respira sacadat, ușor emoționat, petrecu cârpa în carouri verzi și roșii peste suprafața aurie curbată, parcă dezmierdând-o.

Se alătură din mers celorlalți, și învârtirea asta fără țintă, monotonă pentru alții, pentru el căpătase sens: ducea obiectul minunat în cutia neagră, grosolană, care-i preluase forma unduioasă, ușor rotundă, îl ferea de pericole, mai ales de vârtejul întunecat,

obraznic, care-i urmărea, le ținea calea și tot aștepta momentul să se năpustească asupra lor cu scâncete jalnice și atingeri neplăcute... Părea oarecum interesat de cutia neagră, fiindcă încerca insistent s-o atingă. Bărbatul cu Părul Lung se încrunta, îi zicea în gând „câș" și vârtejul se îndepărta speriat. La popasuri scotea din buzunarul de la spate al jeanșilor cârpa cadrilată și, cât timp se odihneau, ștergea delicat pâlnia metalică...

Uneori surprindea, îndreptată spre el, privirea femeii înalte și uscățive, cu năframa neagră pe părul înfoiat. El îi zâmbea, așa cum obișnuia să le zâmbească femeilor simpatice – ochii lui știau să promită fericire deplină, iubire până la moarte și-n general, îndeplinirea tuturor dorințelor... Dar chipul ei, lăsând la o parte drăgălășenia, i se părea puțin neliniștit...

3

Urcară următoarea colină. Iudeul se opri, se uită îndelung sub picioarele lui, apoi se așeză și se apucă să scormonească în nisip, unde se afla o păpușă cu înfățișare omenească, un manechin decolorat, executat grosolan și stricat pe ici, pe colo. Din pieptul găurit ieșea o sfoară de un albastru închis. Iudeul îi apăsă ușor pieptul cu degetul, îi pipăi gâtul, îi atinse cu degetele orbitele ochilor slab conturate, îi aruncă pe față un pumn de nisip. Ceilalți aruncară și ei pumni de nisip, apoi se îngrămădiră unul într-altul.

— Să-ncercăm totuși? îl întrebă Bărbatul Ras în Cap pe Iudeu.

— Degeaba. Nu rezistă, se împotrivi Iudeul.

— Trebuie să-ncercăm. Suntem mulți, poate reușim, insistă Bărbatul Ras în Cap. Ce zici, Măicuță? i se adresă încrezător bătrânei slabe. Măicuța, fără să-și ridice voalul de pe față, dădu din cap a compătimire:

— Cred că-i încă necopt, e cruduț.

Ar fi vrut Noua să se mai uite o dată la păpușa cu înfățișare omenească, dar nisipul îi astupase fața încrețită.

— Da' tu ce zici? i se adresă Iudeul pe neașteptate.

— L-aș dezgropa, zise Noua amintindu-și că stătuse lungită și ea pe colina neprietenoasă.

— Iei treaba asupra ta? zise Iudeul râzând, dar râsul nu-i era jignitor, ci prietenos.

— Cum de nu ți-e rușine, îl mustră Bărbatul Ras în Cap. Glumele tale sunt prostești, ca întotdeauna...

— Bine, bine, fie, reglează-ți lanterna și om vedea, zise Iudeul, se lăsă pe vine și începu să scurme repede nisipul uscat, întocmai cum fac cățeii... Dacă nu iese nimic, a ta e răspunderea.

Bărbatul Ras în Cap se uită într-o parte cu gândul dus aiurea și zise bombănind:

— Da' Euglena la ce-i bună? Asta-i o treabă realizabilă până la urmă... Întrucâtva.

Măicuța își strânse mâinile la piept și fu cât pe ce să plângă. Noua se așeză pe vine lângă Iudeu și începu să scormonească în nisip în apropierea picioarelor păpușii. Bărbatul Ras în Cap se muncea să scoată nisipul din apropierea capului ei...

Picioarele, ieșite la iveală din nisip, erau scorojite, cu vopsea în crăpături. La fel le avusese Noua nu demult...

Ea răzui vopseaua și apăru un strat de material compact, dar umed, argilos, nu semăna deloc cu pielea ei roză, ieșită de curând la iveală de sub coaja uscată. Bărbatul Ras în Cap trudea la capul păpușii, scotea niște fâșii putrede de piele sau, poate, de hârtie.

— Hai s-o încălzesc puțin, zise Iudeul și-l dădu la o parte cu blândețe.

— Just, aprobă Bărbatul Ras în Cap. Soldatule, adună niște vreascuri...

Bărbatul în tunică dădu din cap supus, apăru cu câteva crengi uscate și le aranjă pentru foc. Iudeul se apropie, întinse mâna cu palma ușor strânsă, mișcă din buzele subțiri – și crengile se aprinseră, arzând cu flacără alb-albăstruie. Dezgropară păpușa. Era executată grosolan, fața nu avea nimic care să iasă în evidență, mâinile și picioarele erau făcute ca din topor. Sexul se distingea bine, înfățișarea era accentuat masculină – umerii lați, palmele, tălpile și sexul disproporționat de mari.

— Euglena, zise în aer Bărbatul Ras în Cap fără să se adreseze cuiva anume.

Iudeul pipăi îngrijorat gâtul manechinului, îi atinse burta și se strâmbă:

— Materialul nu-i prelucrat cum trebuie. Treaba-i moartă din față. Tot ardem etapele și nu obținem nimic.

Bărbatul Ras în Cap tăcu o clipă, cântări situația și-i zise încet, ca să nu audă Noua:

— Cu prudența ta evreiască mă împiedici să-mi fac treaba. Sunt doctor totuși... Trebuie să fac tot ce-mi stă-n putință ca să salvez bolnavul.

Iudeul începu să râdă și-l împunse scurt cu pumnul în burtă:

— Prostule! Ți-am zis că doctorii slujesc o cauză pierdută. Toată viața te-ai ocupat de medicina veche de secole și acum o târâi după tine și ne-o vâri pe gât.

— Prost ești tu, se răsti Bărbatul Ras în Cap fără răutate, ca școlarii puși pe harță. Voi, habotnicii, nu aveți simțul datoriei profesionale. Toate problemele voastre le-ați pus în cârca Dumnezeului vostru, sărmanul... La urma urmei, Euglena nu-i decât un exercițiu care-ți dă energie, un antrenament...

— Bine, de acord, nu mă opun, acceptă Iudeul zâmbind, și Noua își dădu seama că erau prieteni buni, că între ei exista o altfel de legătură decât exista între ceilalți prezenți acolo.

Ea simți pe pielea feței că vântul slab se întețise, firele de nisip îi atingeau ușor obrajii și fruntea, ascunzându-i-se în păr. Vântul aducea cu el nu numai nisip, ci și firicele subțiri de iarbă, ghemotoace de pânză de păianjen de pe frunzele țepoase, de pe tulpinile sfărâmicioase și de pe mușchiul uscat. Flacăra ardea ușor aplecată spre pământ, fără să se stingă.

Păpușa cu înfățișare omenească zăcea pe nisip lângă foc, toți așteptau ceva așezați în cerc. Bărbatul Ras în Cap scoase din buzunar un ghem de ață aspră, foarte groasă, și i-l dădu Soldatului de lângă el. Ghemul desfăcut trecu pe la toți cei așezați în cerc și se întoarse la Bărbatul Ras în Cap. Fiecare se ținea de firul de ață cu amândouă mâinile. Noua avea în dreapta pe Măicuță și-n stânga pe Soldat. Vântul prinse putere, nu puteai să-i determini

direcția, bătea din toate părțile, aducând cu el tot mai mult gunoi din plante uscate. Stăteau în picioare nemișcați, tulpinile sfărâmicioase, pânzele de păianjen și semințele plantelor necunoscute li se lipeau de păr, de haine, se agățau de ața întinsă între ei, și, după un timp, formară un fel de gard viu din resturile plantelor, deschis numai în partea de sus, și la picioarele lor, lângă focul pâlpâind, zăcea manechinul nemișcat, lucrat grosolan. Iudeul își ridică mâna deasupra capului, și-o îndreptă chiar spre mijlocul locului rămas gol, și golul se strânse – se formă un fel de balon, semănând cu o cocioabă rotundă din vechime. Noua simți că respirația ei nu are cadența respirației celorlalți, își ținu suflarea până intră în ritmul lor. Toți respirau împreună acum, dar nu numai atât, Noua simți că și inimile le băteau împreună, și voința le era aceeași, îndreptată spre păpușa inertă, care părea să se împotrivească, sau, în orice caz, manifesta o rezistență vizibilă la efortul lor comun, care putea fi numit chiar muncă. Măicuței, așezată în dreapta ei, îi bătea inima puternic, Invalidul își marcă și el prezența. Pulsațiile a două motoare puternice se simțeau venind de la Bărbatul Ras în Cap și de la Iudeu.

Vântul suflă și mai tare, ața, deși părea subțire, era rezistentă, și, alimentată cu energie, începu să strălucească, având aceeași lumină albă-albăstruie ca a focului. Noua simți că balonul lor se desprinde de pământ și atârnă în aer. Manechinul tresări pe pământ, se contorsionă și se ridică puțin.

— Uite că a mers, auzi ea vocea mulțumită a Bărbatului Ras în Cap, acum trebuie să suflăm cu putere.

Suflară din toate puterile, și balonul se dilată, apoi se dezumflă puțin, părând că respiră. Deși vântul îi purta într-o direcție imprecisă, Noua se simți fericită ca-n copilărie: făcea un lucru bun, se purta bine și merita să fie lăudată…

Momâia dădu iar semne de viață – inspiră adânc de i se umflă pieptul, sexul i se sculă vizibil. Începu să respire, vântul slăbi dintr-odată, balonul începu să coboare, și-n curând atinseră pământul. Pereții din plante uscate ai cocioabei zburătoare se prăbușiră, și toți rămaseră în picioare, ținându-se încă de firul de ață, for-

mând un cerc în jurul momâii vii, care își mișcă mâna, își trecu degetele pe piept, părând să se scarpine, își pipăi capul, pe care abia acum îl văzură cât era de turtit, și scuipă.

— Cum e? Sunt ceva semne? întrebă Iudeul.

— Plămânii respiră, are reflex de apucare, erecție, răspunse Bărbatul Ras în Cap.

— Hm! Nu-i cine știe ce, dar e mai bine decât nimic, zise mirat Iudeul.

Iudeul și Bărbatul Ras în Cap târâră Manechinul mai aproape de foc – el părea să se relaxeze, semănând mai degrabă a om care doarme buștean, decât a material brut, grosolan croit.

Noua simți c-o părăsesc puterile, se așeză pe pământ. Uitându-se la ceilalți, observă că arătau obosiți, pe jumătate adormiți. Iudeul alimentă focul cu combustibilul sub formă de pulbere dintr-o cutie de chibrituri, și flacăra izbucni albăstruie, răspândind cu mai multă putere lumina hrănitoare...

4

Aerul era mereu în schimbare: câteodată ușor, uscat, „prielnic", cum îl numea Noua, altădată era greu, dens, plin de umezeală pătrunzătoare. Atunci toți se mișcau încet, oboseau repede. Vântul își schimba mereu direcția, nu dădea pace o clipă caravanei lor: uneori bătea din față, alteori se repezea perfid dintr-o parte, sau le sufla în ceafă. Lumina rămânea însă neschimbată, dând senzația unei monotonii chinuitoare.

— Nu te plictisește priveliștea asta? îl întrebă încet Iudeul pe Bărbatul Ras în Cap.

Noua, care se ținea aproape de ei fiindcă se simțea apărată, nu întoarse capul, deși auzise întrebarea șoptită.

— Poți să-mi propui ceva mai vesel? întrebă distrat Bărbatul Ras în Cap.

— O mică excursie, să ne abatem de la ruta principală. Ai ceva împotrivă?

— Asta-i ceva nou pentru mine! Există, pare-se, o direcție anume, nu-i așa? Și eu care am crezut că ne-nvârtim în cerc din cine știe ce considerente, zise înciudat Bărbatul Ras în Cap.

Îl obosea de multă vreme lumina palidă, mereu aceeași – înșelătoare, promițând ba lăsarea întunericului, ba răsăritul soarelui... Peisajul îl mai putea suporta, deșert și iar deșert. Dar măcar o fărâmă de soare...

— Atunci să pornim. Iudeul inspectă cu privirea echipa care picotea lângă foc, o căută din ochi pe Noua. Ea se afla lângă el. O luăm pe Noua.

Ea zâmbi recunoscătoare.

— Și restul? se agită Bărbatul Ras în Cap, mânat de spiritul generos al dreptății sau, cel puțin, al egalității...

Iudeul începu să râdă:

— Ce-ți veni... Doar nu suntem comitet sindical să împărțim foi de drum. N-are sens să-i cărăm cu noi, crede-mă.

Bărbatul Ras în Cap nu se mai opuse:

— Cum vrei...

O invită pe Noua pe un ton blând-imperativ:

— Haide, facem câțiva pași.

Ea se ridică în picioare scuturându-și nisipul de pe haine.

Pășeau toți trei pe nisipul care le scrâșnea sub picioare. Distanțele parcurse depindeau de alegerea lor, nu puteau fi determinate precis, se măsurau în funcție de oboseală și de evenimente întâmplătoare, așa că excursia începu în momentul când Bărbatul Ras în Cap, apoi și Noua observară la orizont o coloană de lumină care ba se apropia de ei, ba o ajungeau ei din urmă...

Coloana avea o strălucire metalică. Ajunși la baza ei, văzură cum se transformă treptat din metal strălucitor, transparent, într-un perete rotunjit...

— Și acum, zise Iudeul făcând un gest vag în aer.

Pe suprafața peretelui se contură o adâncitură dreptunghiulară, încadrată imediat de un chenar indicând o ușă. O apăsă cu vârful degetelor.

„Știu ce se întâmplă, am văzut undeva“, se bucură în sinea ei Noua.

În spatele ușii lumina încremenise puternică și densă, aproape ca apa. Intrară. Ușa dispăru, bineînțeles, parcă se dizolvase în spatele lor. Înăuntru – zi cu soare strălucitor. Dimineață mai spre prânz. Început de vară. Perdea de copaci tineri, masivi, așezați într-o ordine anume, nu la nimereală. Noua își dădu seama că exista aici o formulă simplă de legătură reciprocă și, dacă o ghiceai, le înțelegeai felul cum comunicau lucruri importante pentru ei și pentru alții. Nuanțele de verde erau și ele expresii ale felului în care comunicau – de la verzui palid, abia deosebindu-se de galben, până la verdele intens, maiestuos ca un coral, cu toate trecerile imaginabile de la culoarea ierbii abia apărute, la verdele stins-argintiu al salciei, la culoarea stridentă și amenințătoare a lintiței din apele stătătoare, la culoarea mată a stufului, la verdele simplu, fără pretenții, al islamului și chiar la verdele întâlnit numai în magazinele de bricolaj și articole de menaj...

Noua își miji ochii de plăcere.

„Câtă bucurie pentru ochi“, își zise Bărbatul Ras în Cap care descoperea câteodată ce simțeau organele altcuiva, fiecare luat în parte... Și ochii lui priveau exaltați transmițându-i bucuria în tot corpul.

Femeia tânără care stătea pe vine între două cryptomerii îl văzu pe Iudeu, se apropie de el, și se strânseră tare în brațe.

„Pe toți îi cunoaște, absolut pe toți“, se miră Bărbatul Ras în Cap. Stătea împreună cu Noua ceva mai departe, ca să nu le strice plăcerea întâlnirii.

— ...Arhitectură peisagistică, asta visam să fac... N-am reușit să termin ultimul an de studii, îmi rămăseseră două examene de dat și diploma. Aici am învățat de toate. Femeia mângâie cryptomeria, și planta se frecă de palma ei, întocmai ca pisica. Cele două cryptomerii se ceartă tot timpul între ele, nu se pot obișnui una cu alta. Încerc să le împac.

Avea o înfățișare atrăgătoare, deși lipsită de finețe: nasul cârn, în șa, gura mare...ochii imenși, cenușii, cu contur dublu, unul în

jurul irisului, celălalt trasat de genele negre și dese sub sprâncenele groase ca ale bărbaților.

— Vă arăt imediat, se adresă ea Bărbatului Ras în Cap și lui Noua. Mă numesc Katia.

Katia, observă Nora, avea pe ea un tricou bărbătesc fără mâneci, asemenea celor purtate de boxeri, și tricoul i se mula pe sânii mari. Un colier de coral format din mai multe șiraguri îi acoperea tot gâtul... Bărbatul Ras în Cap văzu ce anume ascundeau coralii zburdalnici – o sutură neglijent făcută, care se întindea în jos pornind de la adâncitura unde se îmbinau cele două clavicule...

— Cel mai bine mă împac cu copacii, vorbim aceeași limbă, arătă Katia doi copaci întorși cu spatele unul față de celălalt. Cryptomeriile sunt preferatele mele... Poate țineți minte jocul prostesc – poșta florilor. Narcisa galbenă – trădare, trandafirul roșu – iubire pătimașă, floarea de nu-mă-uita – fidelitate până la moarte... Katia zâmbi arătându-și dinții strânși unul lângă altul, dar nu lipiți. E de tot hazul, dar chiar așa este, mai mult sau mai puțin... Trebuie să ții cont de povestea lor, să le răsădești în așa fel, încât să nu le-o nesocotești... E grădinița copiilor fără nume...

Bărbatul Ras în Cap și Noua se uitară unul la altul: care copii fără nume?

Iudeul se dădu puțin într-o parte, mormăind:

— Ar putea ghici singur, fără să-i suflu... Și ai tăi sunt acolo...

De la cryptomerii, aleea ducea în jos, la apă. Apa nu se vedea, dar mirosul hrănea speranța că vor da de ea, era mirosul acela puternic pe care-l simt animalele de la zeci de kilometri și care le mână către adăpătoare...

Lacul era mic, rotund și puțin bombat. Apa albastră era agitată și sclipitoare.

— E un chin s-o privești? întrebă Katia ghicind răspunsul. Și eu m-am chinuit la început, până mi s-au obișnuit ochii. Trebuie privită în treacăt, nu insistent. Să le-o arătăm mai de aproape? Ultima întrebare îi era adresată Iudeului.

El dădu din cap aprobator. Katia urcă pe podețul arcuit, suspendat deasupra lacului, se întinse pe burtă și își băgă amândouă mâinile în apă. Și le agită un timp zicând ceva în șoaptă, apoi se sculă în picioare, ținând ceva sclipitor ce părea la început a fi de sticlă. Bucata lucioasă, umedă și albăstruie, i-o dădu Bărbatului Ras în Cap s-o țină. El o luă în palmele strâns lipite și zise în șoaptă:

— Un copil...

Noua nu văzu nici un copil. Iudeul se lăsă pe vine pe podeț și începu să vorbească solemn, ca la ședință:

— El s-a născut sănătos tun, din părinți sănătoși și frumoși, și a murit după o săptămână din cauza infecției contractate la naștere. Băiatul plângea, se chinuia. Tatăl său și-a părăsit casa, cea mai bună casă din orașul construit în piatră, singura casă de lemn, și o săptămână întreagă a stat lungit pe pământ, n-a mâncat, n-a băut, și l-a rugat pe Cel de Sus să păstreze copilul în viață. Dar de data asta, Cel de Sus și-a întors fața de la favoritul Său – nu trebuia să încalce fidelitatea conjugală cu o femeie străină, chiar dacă ea avea sânii ca doi miei și părul ca turma de capre care coboară de pe muntele Galaad... Și așa mai departe... Dar și pe bărbatul mândrei ăsteia l-a trimis la moarte sigură, ca să mai ia în stăpânire pe una, deși femeile sale îi erau prea de ajuns... Ei, ghicești?

— Nu, nu știu, zise încurcat Bărbatul Ras în Cap.

— Ei na, asta-i bună... Poți să spui, în credința dumitale, că pruncul a murit nebotezat. Perechea asta a mai făcut pe urmă un copil. Ăsta a trăit. Numele lui era Solomon.

Bărbatul Ras în Cap începu să râdă:

— De unde le știi pe toate? Ai citit vreodată Biblia de când ești tu pe lume?

— Am citit. Dar la vremea aceea n-am reținut nimic. Sunt evreu, pricepi? De pomană li s-a dat evreilor Biblia. Ea e dizolvată în noi, și noi în ea. Chiar dacă nu ne place. Și chiar dacă asta nu vă place vouă... Când mi-au prezentat-o, într-un moment decisiv pentru mine, mi s-a părut că eu și ea suntem ca unul. Ca să nu spun că nu s-a mai pomenit un al doilea idiot ca mine, egoist, om de nimic...

Veni acum rândul Bărbatului Ras în Cap să bâiguie zăpăcit de trăncăneala Iudeului:

— Ce tot îndrugi, prietene? E vorba de fratele mai mare al regelui Solomon, care a construit primul templu la Ierusalim. Anul două mii șapte sute?

— La el nu-i vorba de timp, ci doar de o stare, făcu remarca tânăra Katia, de care uitaseră.

— Bine, fie și așa. Da' ceilalți? Ceilalți cine sunt? întrebă Bărbatul Ras în Cap, trecând în mâinile Katiei globul scânteietor.

Ea ajunse la mijlocul podețului, se puse în genunchi și, arcuindu-se ca pisica, îi dădu drumul ființei misterioase în grădina pruncilor. Apoi le făcu cu mâna celorlalți, invitându-i pe podeț.

Lacul era plin de globuri, pur și simplu mustea de la atâtea globuri – transparente, albăstrii. Noua își aduse aminte de cutia lungă din carton, în care erau păstrate jucăriile pentru bradul de Crăciun din copilăria ei, de globurile, preferatele ei, înfășurate fiecare în bucăți de hârtie...

„Da, sigur, e adevărat", își zise emoționată. Ce anume era adevărat, asta nu era în stare să explice...

— Sunt aici și nenăscuți, avortați... Uneori ajung la maturitate și iar răsar pe neașteptate, zise cu un aer preocupat Katia, și își vârî mâna în apă, încercând să prindă ceva ce se vedea clar că nu voia să fie prins.

— Am cotrobăit împreună cu tine prin filozofie, bună treabă, apucă să zică Iudeul, dar Bărbatul Ras în Cap îl întrerupse:

— Nici vorbă. Mă interesează mai mult istoria.

— Bine, fie și așa. Ții minte monadele lui Leibniz? Sunt pe aproape, recunoaște și tu. Și Sfântul Augustin a ghicit... Nu mai vorbesc de cabaliști, au dezgropat multe, ce-i al lor e pus deoparte, în ciuda metodei lor obscure, greu de înghițit... Hm! Și Fiodor Mihailovici al vostru ce-a zis despre lacrima copilului? L-a mustrat pe Cel de Sus că are puțin omenesc în el...

Noua nu-și putea lua ochii de la Katia, care pescuise un glob transparent cât o portocală mare, suflase deasupra lui, îl culcase în palmă și aștepta încremenită. Globul se legănă puțin, se smuci, încercă să se ridice nesigur, parcă speriat de ceva, apoi se lipi iar de palmă.

— Se teme, micuțul, zise zâmbind bucuroasă Katia. Acum sunt înspăimântați rău... Se duc să trudească, să-și dea silința. Unii sunt pregătiți pentru acte de curaj, alții pentru mârșăvii... Ăsta-i foarte reușit...

— Există și nereușiți? se miră Noua.

— Sunt de toate felurile. Speriați, traumatizați... Cu cât sunt mai speriați, cu atât le va fi mai rău...

Suna convingător, mai ales că Noua avea iar senzația că știa și ea câte ceva.

— Ia-l tu, îi zise Iudeul Bărbatului Ras în Cap.

El dorea să țină în mână ființa ciudată. Acoperi cu palma globul din palma Katiei. Ea și-o întoarse în așa fel, încât globul se lipi zdravăn de mâna lui. După greutate, după căldura corpului, după cum se mișca neliniștit și încrezător, era un copil. Băiat, fără nici o îndoială.

— Binecuvântează-l, zise Iudeul.

— Asta nu-i treaba mea, e treaba dumitale... evreiască. Sunt ignorant în privința asta, zâmbi Bărbatul Ras în Cap, dar nu Iudeului, ci ființei închise în glob, care promitea să devină prunc viu.

— Nu ți-e străin. Dă-mi-l mie... Bine, dacă nu vrei, nu trebuie să-l binecuvântezi. Urează-i măcar să devină un medic de ispravă.

— Asta da, acceptă Bărbatul Ras în Cap. Așa să fie.

Globul i se desprinse ușurel de pe palmă, se înălță plutind ca balonul de săpun până dădu de un obstacol nevăzut, încetini lângă el, se-ncordă să răzbată și dispăru lăsând în urma lui un sunet de peliculă ruptă, ducând cu el amintirea graniței biruite dintre cele două medii naturale...

5

Îi venea greu să meargă Bărbatului Ras în Cap: Manechinul abia se mișca, se oprea din când în când, adormea, și atunci trebuia să-l poarte în spinare ca pe un sac, căratul în spate însemnând efort. Iudeul îi propuse de câteva ori să-l ajute, dar Bărbatul

ras pe capul rotund ca balonul, cu câțiva țepi rari de păr, îl refuză și pufni deranjat:

— Cred că ți-ai făcut porția de cărat.

Și continuă să care. Se vedea clar că popasurile se îndeseau din cauza Manechinului. Se înviora doar după baia de lumină, mergea singur, fără ajutor. Odată, la un popas, Noua, stând lângă Manechin, văzu că gura nu-i era tăiată cum trebuie, doar buza de sus era marcată printr-o cută, urechile nu erau deloc trasate, abia i se vedeau sprâncenele și sub ele orbitele goale. Iudeul îi surprinse privirea nedumerită și zise parcă îndemnându-se singur:

— Ei da, cred că singuri nu-i putem face o față acceptabilă. Nu ne rămâne decât să cerem ajutor de sus.

Bărbatul Ras în Cap, stând în picioare lângă ei (Noua își dădu seama că Iudeul nu i se adresase ei, ci lui), se așeză în genunchi în fața Manechinului, îi atinse încheietura mâinii, își puse două degete groase pe gâtul lui, încercă să-i ridice pleoapa lipită zdravăn, dar nu reuși.

— Da, așa se pare, aprobă el fără entuziasm. Trebuie dat un impuls.

Iudeul schiță în aer un semn lăbărțat.

Și porniră în șir la drum, pe același drum plictisitor, pe același nisip, în aceeași direcție nedeterminată, doar că aerul deveni deodată mai proaspăt, se făcu mai răcoare, colinele deveniră mai abrupte, nisipul mai întâi se întări, apoi se transformă în pământ brun-cenușiu, pe care apăreau ici și colo niște plante verzi – nu cine știe ce, semănau cu pelinul, dar drumeții se bucurară de verdeața sfrijită. La poalele colinelor apărură văile.

Când se făcu frig de-a binelea, de după o colină abruptă se ivi o construcție semănând cu o magazie mare. Se opriră surprinși. Nu mai văzuseră casă omenească de atâta timp, încât nici măcar un palat de marmură nu i-ar fi uluit mai tare...

Iudeul porni înainte ferm hotărât. Bărbatul Ras în Cap rămase în urmă, cărase Manechinul o bună parte din drum, obosise împovărat de greutatea lui tot mai mare. Până și Invalidul i-o luase înainte.

De aproape, magazia semăna mai mult cu o clădire veche. Avea ușile înalte, cu două canaturi, ca o poartă cu zăbrele în partea de sus. Rămaseră iar uimiți când intrară înăuntru: o sală mare, aducând a dormitor pentru elevi sau a cazarmă frumoasă, fără priciuri, cu zeci de paturi puse cu căpătâiul la perete, acoperite cu ceva alb: niște așternuturi grosolane, sau pături subțiri. Pe peretele din stânga se afla o sobă uriașă, cu cahle de ceramică albă-albastră, se vedea clar că e olandeză, în mijlocul camerei se afla o masă lungă de lemn, și pe peretele din dreapta erau două uși mici – pe una era prins semnul „00", pe cealaltă era desenat un cap de duș cu câteva linii întrerupte, reprezentând un jet de apă...

Uimită, Noua cercetă semnele arhicunoscute – abia acum își dădu seama că-n tot acest timp nu se spălase și nici măcar nu se dusese „să facă treaba mică". Cum se putea una ca asta, cum uitase să-și rezolve nevoile atât de urgente? Își simți imediat vezica plină, împinse ușa. Văzu scaunul alb al closetului, chiuveta și prosopul plușat atârnat de cârligul de metal. Mirosea tare a săpun.

„Câte am uitat", își zise îngrozită și se așeză pe vasul de closet. Totul decurse cum nu se poate mai bine. Chiar și ruloul de hârtie igienică neînceput își oferi serviciile. Trase apa, se îndreptă spre chiuvetă, căută din ochi oglinda – n-o găsi. Ar fi trebuit să fie. Învârti robinetul vechi de cupru. Jetul puternic îi udă mâinile, apa curgea foarte tare, greutatea ei o emoționă într-atât, încât îi dădură lacrimile.

„Cum de am uitat de nevoile mele naturale, atât de omenești, care se cer satisfăcute? De oală, de apă? Poți să nu le iei în seamă? Nici măcar nu mi-am amintit de ele."

Noua își umplu cu apă căușul palmei. I se păru că apa atârnă greu. Își udă fața cu apa din palmă – ce fericire... Se spălă încă o dată, și încă o dată... Acum ar fi grozav un duș...

Ieși din toaletă. Bărbatul Ras în Cap culcase Manechinul pe pat, el își mișca ușor mâinile. Ceilalți stăteau în picioare lângă masă, erau complet dezorientați. Iudeul le spunea ceva ce ea nu desluși dintr-odată:

— ... petrecem noaptea. N-am dormit de multă vreme, azi o să dormim aici.

Noua își roti privirea în toate părțile – voia să meargă la camera cu duș. Dar nu era nicăieri, și toaleta dispăruse. Nu se mai vedea nimic acolo unde fuseseră înainte cele două uși mici. Peretele era gol. Se așeză nedumerită pe patul aflat aproape de ea. „Trebuie să întreb. Neapărat", dar nu apucă să cântărească în minte întâmplarea ciudată, că Iudeul se apropie de ea și-i șopti la ureche:

— Îți explic pe urmă. E pur și simplu o neglijență a conducerii. Nu trebuia să fie aici nici duș, nici closet. Ieșeau în pierdere, zâmbi el cu buzele subțiri.

De ce fața lui mi-e cunoscută? Fiindcă umblăm de prea mult timp împreună, tot ce se poate... Simți că-i vine să doarmă. Abia apucă să se întindă pe patul alb, tare, și totul dispăru. Ce bine e – atâta îi trecu prin minte înainte de somn...

... Acolo unde se afla, discutau niște ființe ciudate, jumătate oameni-jumătate plante, subiectul era pasionant, participa și ea aproape ca protagonistă. Așezată cu grijă pe o imensă pânză albă, simțea din când în când că e chiar pânza, mâinile ușoare făceau ceva, o coseau parcă, în orice caz simțea înțepătura acelor mici, mai degrabă plăcută. Își dădea seama că tot ce se întâmpla avea legătură cu viața și moartea ei. Dar dincolo de asta era ceva și mai important, legat de descoperirea iminentă a adevărului ultim, mai important decât viața însăși...

Noua se trezi. Simțea că stă pe ceva tare și alb cu spinarea, cu picioarele, mâinile și ceafa. Corpului îi era bine, se bucura cu oasele brațelor ascunse în adâncul mușchilor, cu călcâiele goale atingând așternutul, și inima se bucura pe partea ei, și plămânii, și bucuria cea mai mare o simțea în locul aflat ceva mai sus de stomac. Îi era chiar mai bine decât la popasurile de lângă foc. Auzea vocile cunoscute ale unor bărbați care continuau liniștiți o discuție începută demult, din locul în care memoria ei nu mai înregistrase nimic.

— Nu-s deloc pregătit, zise unul. Era Bărbatul Ras în Cap. Nu înțeleg nimic. Tot timpul se întâmplă ceva neprevăzut.

— Aici nu-i nimic prevăzut. E mereu improvizație, răspunse Iudeul. Când am adus aici Manechinul, n-am știut că se lucrează

și la desăvârșirea noastră. Asta-i tot, am trecut la următorul nivel. Fiecare cu nivelul său.

— Ești sigur că trebuie să pleci?

— Da, aici am terminat totul.

— Chiar acum? întrebă amărât Bărbatul Ras în Cap.

— Ceva mai târziu.

Se auzi zgomot de sticlă, ca și cum s-ar fi ciocnit niște pahare.

— Bine, de acord. Acum, la sfârșit, povestește-mi și mie tot ce știi despre Ilia Iosifovici, îi ceru Bărbatul Ras în Cap.

Iudeul începu să râdă:

— Ești om deștept, doctore. I-ai pus cândva diagnosticul: brânză bună în burduf de câine.

— Nu m-a preocupat niciodată ierarhia profesională, nu-i păcatul meu, doar știi. Ia zi-mi, de ce ești atât de deschis la toate? Nu-ți vorbesc din gelozie, și nici din invidie.

— Știu prea bine. Vezi tu, în rătăcirile mele, în care sunt sincer implicat, se acumulează multă energie. O transformare revoluționară, o răsturnare a situației are un efect excepțional asupra mea. Mă face să-mi iau zborul. Dar momentul exploziei, așa cum îl simt eu, e destul de dureros, deși durează o clipă. Tu ai fost mai aproape de adevărul lucrurilor. Cum era vorba lor? Adevărul concret? Râseră amândoi. Drumul tău e domol. Dar sigur. Ia zi-mi, e ușor să fii sfânt, ce crezi?

— Hm, făcu Bărbatul Ras în Cap. Cine-i sfânt aici?

— Cum cine? Tu, eu, ceilalți..., răspunse pe un ton serios Iudeul.

— Chiar așa? Și eu, necredinciosul, și Manechinul ăsta, și coșcogeamite Grăsana? Nu mai înțeleg nimic.

— Te grăbești. Ia-o încet. Ții minte cum muncea cu disperare Ilia Iosifovici? I se părea că lucrurile stau pe loc, că mai trebuia un efort – și gata, i se dă Premiul Nobel pentru salvarea omenirii. Acum nu mă mai grăbesc, după cum vezi. Încetul cu încetul, pricepi? Am citit tot. Uimitor lucru! Știam tot. Tot ce e necesar și suficient. Ca printr-o sticlă mată. N-am putut să aprofundez. M-am grăbit prea tare.

Iar se auzi clinchetul paharelor. „E clar, ei beau“, ghici Noua, care le ascultase discuția, fiind tare emoționată și puțin jenată. Voia chiar să-și facă auzită vocea, să-și facă simțită prezența, dar nu reușea. Corpul părea să-i fie decuplat – nu mișca nici măcar un deget, vocea n-o ajuta să se exprime...

— Da, răsuflă ușurat Bărbatul Ras în Cap. N-am de ce să mă grăbesc. Mai ales acum, când ea e aici... Totul e de necrezut.

— Și neprevăzut? îl întrebă puțin răutăcios interlocutorul.

— Da, se prea poate să... Și medicina asta ciudată... Să știi că dacă o luăm metodic, seamănă cu a noastră... Până și suturile le fac în mod asemănător – cusătură chirurgicală dublă... Și acul mi s-a părut că e rotund...

— Da' ce-ai crezut tu? Spălatul mâinilor după metoda Spaso-Kukoțki, trepanația lui Bemm, picăturile lui Behteriov... Toate procedurile vin de acolo...

— Ce mă uimește e că lucrau separat cu țesutul osos, cu vasele sanguine, cu nervii... Nu sunt sigur că am rezolvat totul.

— Fii convins că nu le-ai rezolvat pe toate. Nu dintr-odată. Hai, e timpul. Ultimul pahar, și plecăm. Mă conduci.

Se auzi clar cum ciocnesc paharele.

— Cu ăștia cum rămâne? Îi lăsăm așa? întrebă îngrijorat Bărbatul Ras în Cap.

— Doctore, doctore, începu să râdă Iudeul. Lasă-i să se odihnească. Somn postoperatoriu.

Noua chiar se bucură – putea să nu deschidă ochii și să mai tragă un pui de somn. Și adormi imediat cufundându-se într-un vis nevinovat, transparent, legănată ușor de aerul neobișnuit, plin de muzică, în care lumina era muzică. Din imaginea asta se hrănea și bea...

6

Drumul cobora șerpuind printre coline. Mergeau cu pas repede pe poteca în pantă, simțindu-se împinși cu forța care-l duce pe drumeț tot mai departe, o forță atât de puternică, încât trebu-

iau să se încordeze puțin ca să se poată opri brusc, chemați parcă de cântecul sirenei flușturatice apărute la capătul drumului imaginar.

Dar nu se opreau. Bătea vânticelul obișnuit, aducând cu el nu nisipul potrivnic, ci tot felul de mirosuri, dintre care foarte pătrunzător era mirosul greţos al scorţişoarei, cel periculos al migdalei și mirosul încântător de bibliotecă veche: de piele veche, de hârtie uscată și de clei dulceag...

Iudeul mergea ceva mai în față, cu pasul omului trăit la munte, apăsând pe călcâie. Bărbatul Ras în Cap îl urma cu umerii căzuți și palmele strânse în pumnii moleșiți, ca ai unui boxer bătrân. Simțeau amândoi că locul arăta cu totul altfel, și diferența, nesesizată până atunci, se accentua văzând cu ochii. Își dădeau seama că merg spre răsărit – în locul pe unde umblaseră înainte însoțiți de ceilalți, nu văzuseră lumina venind din nici o parte. Aici însă răsăritul își făcea simțită prezența printr-o geană de lumină spălăcită la orizont.

Drumul parcă se grăbea de la sine, cobora într-o vâlcea tot mai adâncă. Locul începu să arate amenajat, deși nu văzură picior de om. Pe ambele părți se înălțau copaci mari, cu coroane bogate, semănând cu teii, dar aveau frunze foarte mici. În dreapta, vâlceaua se lățea, și pe o latură a ei se ajungea la o cărare mai lesnicioasă. Pe un stâlp de lemn era fixată o tăbliță cu o săgeată albastră decolorată. Cotiră la dreapta.

Cărarea îi duse repede la o construcție lungă din scânduri cu un pridvor înalt. Fusese renovat de curând, scândurile erau albe, nu avuseseră timp să se înnegrească, dar construcția arăta cam degradată. De o parte și de alta a cărării creștea iarbă creață. Chiar și în lumina nehotărâtă a dimineții se vedea că era iarbă tânără de primăvară, apărută nu demult. „Iarba verde de acasă, își zise Bărbatul Ras în Cap, tot așa de fragedă era și iarba la Zvenigorod, în poiana de lângă izvorul aflat în partea cea mai joasă a terenului..." Se aplecă, își trecu palma pe iarbă și zâmbi: nu se înșelase, senzația era aceeași...

— Mi se pare că am ajuns, zise Iudeul.

Urcară în pridvor. Își șterseră picioarele de preșul vărgat. Se treziră într-o tindă mare unde ședeau doi paznici, oameni simpli după cum arătau, unul cu o căciulă veche cu urechi, celălalt cu șapcă. În fața lor stătea în picioare un bătrân îmbrăcat în straie de călugăr. Ținea în mână o hârtie îngustă, cu un text tipărit prost, și le explica ceva.

— Nimic în plus. Numai ce-i pe tine. Interzis cu alte obiecte neimportante. Așa s-a hotărât, se rățoi paznicul.

— Ăsta nu-i un obiect neimportant. E rugăciune de aprobare, insistă călugărul.

— Ptiu, drace! De câte ori să repet? se-nfurie bărbatul cu căciulă. Uite, moșule!

Paznicul deschise lădița uzată, aflată lângă el, și începu să scoată din ea obiect după obiect: articole de toaletă învelite în plastic, o proteză pentru picior, un teanc de bani dintr-o țară și epocă necunoscute, o legătură de scrisori, un medalion în formă de inimă deformată și, la sfârșit, cărți. Erau Evanghelii, unele din vremuri străvechi, uzate de la atâta citit de un secol încoace, altele noi, în trei limbi, pentru turiștii din hoteluri...

— Toate-s obiecte neimportante, vezi? Le cară cu ei, le tot cară... Pricepi? Așa că dă-mi hârtia aia și treci...

Călugărul puse bucata de hârtie peste o Evanghelie neagră de murdărie și ieși pe ușa de trecere cu un aer descurajat.

Iudeul și Bărbatul Ras în Cap se apropiară de cerberi.

Cel cu șapcă mormăi ceva despre permisul de trecere.

Iudeul își desfăcu brațele nedumerit:

— Ce vreți de la noi, băieți? Permisul de trecere s-a desființat...

— La voi s-a desființat, la noi nu. Șefii ne cer socoteală. Vin pe aici tot felul de...

Bărbatul Ras în Cap îi privi cu un aer pașnic – erau compatrioți de-ai lor, niște provinciali, se vedea cât de colo, unul avea o mutră cunoscută. Îl cercetă mai bine și-l recunoscu – Kuroedov, porc de câine. Lucrase portar la clinică mulți ani. Om arțăgos și cârcotaș, dintre paznicii ghebeșnici dați afară...

— Hai, să mergem, Ilia. Ce-i cu tine de-ți pironești ochii așa, Kuroedov? întrebă Bărbatul Ras în Cap și se îndreptă hotărât spre ușa de trecere păzită de cei doi bărbați.

Kuroedov se uită buimac la Bărbatul Ras în Cap, scoase un Aoleu! și dădu din mâini bucuros:

— Văleu, neică! Ai venit singur! Singur!

— Nătărăule! se răsti la el Bărbatul Ras în Cap și ușa cu arc se trânti cu zgomot în urma lor.

Dincolo de ușă nu se afla nici o încăpere. Era un amfiteatru uriaș și-n josul lui se zărea vag o arenă rotundă. Cei doi călători stăteau la marginea de sus a amfiteatrului, în dreptul pantei ușor înclinate, fără scări de coborâre, care ducea la arenă. Bărbatului Ras în Cap i se păru că nu era picior de om acolo, apoi zări ceva lume – stăteau despărțiți, la distanțe mari unul de celălalt.

— Na, poftim, o luăm în jos, zise Iudeul nu prea convins.

Coborâseră destul de mult, până aproape la jumătatea amfiteatrului, când Iudeul îl opri pe Bărbatul Ras în Cap:

— Cred că ajunge.

Cotiră spre o trecere laterală și observară că-n loc de bănci continue, așa cum li se păruse la început, erau niște piedestaluri masive de piatră, așezate la distanță destul de mare unul de altul.

— Stai aici, propuse Iudeul.

Bărbatul Ras în Cap se așeză.

— Ei, vezi?

Bărbatul Ras în Cap văzu în centrul arenei un podium și pe el un glob uriaș, mat, așezat pe un alt podium.

— Da, văd un glob de sticlă.

— Mută-te dincolo, îi ceru Iudeul.

Bărbatul Ras în Cap se mută pe următorul rând și se așeză pe piedestalul de piatră. Văzu același lucru, dar parcă prin ochelari străini, totul arăta întunecat, fără contur precis.

— De aici se vede mai prost, zise el mijindu-și ochii.

Iudeul se arătă mulțumit și-i ceru să urce cu câteva rânduri mai sus. De acolo se vedea însă numai ceață albicioasă.

— Vezi, doctore? N-am greșit, ăsta-i chiar locul tău, zise Iudeul, plantându-l pe locul dinainte. Ăsta-i locul prescris.

— Glumițele tale proaste, zise bombănind Bărbatul Ras în Cap. Vorbesc serios, explică-mi mai bine ce reprezintă...

Iudeul nu se așeză, stătea în picioare lângă el cu mâna pusă pe umărul lui:

— Ăsta-i locul tău de acum. Din acest moment.

— Cei care stau mai jos văd mai bine? se interesă Bărbatul Ras în Cap.

— Nu văd mai bine, ci mai mult. Acomodare specifică. Ce vezi tu depinde de locul în care stai, și locul depinde de tine însuți. Nu trebuie să te necăjești. Ei au învățat mult mai multe, sună consolator răspunsul Iudeului.

— Ce? întrebă scurt Bărbatul Ras în Cap.

— Uite, chiar asta – să fii tu însuți.

Iudeul privi cerul. Chiar și de acolo, din fundul circului, se observa cum partea dinspre răsărit se umplea de lumină.

— Spui câteodată lucruri banale, greu de suportat, zise crispându-se Bărbatul Ras în Cap. Explică-mi mai clar cum se poate să nu fiu eu însumi.

— Toți trebuie să ne naștem din nou. Să ne naștem pe noi înșine... Gata, ajunge. Te lămurești singur, zise Iudeul oftând trist. Și acum ne despărțim.

— Pentru totdeauna?

— Nu știu. Dar nu mi se pare că...

— Ascultă, îl întrerupse Bărbatul Ras în Cap pe un ton prietenos, ce mă fac eu cu toți ăștia..., cu Manechinul, cu Invalidul, cu Grăsana... Nu-mi imaginez deloc ce pot să fac pentru ei...

— Ai pus bine problema. Cred că te vei descurca. Bizuie-te pe Rațiunea Supremă. N-o să te păcălească. Hm! făcu ironic Iudeul.

Bărbatul Ras în Cap îi simți ironia:

— Râzi, Ilia?

— Partea care a rămas din Ilia plânge, doctore. Mi se pare că tu ai crezut, ca și mine, în Rațiunea Supremă, nu-i așa? Ține-te după ea. Ea să-ți fie călăuza.

Bărbatul Ras în Cap vru să protesteze, dar în momentul acela se auzi un sunet nu puternic la început, dar alarmant, străbătând

până-n străfunduri. Bărbatul Ras în Cap se simți străpuns în plexul solar, ca și cum sunetul intrase acolo pătrunzându-i toată ființa. Sunetul era însoțit de o voce care pronunța răspicat:

— Atenție! Fiți gata!

Era limpede că nu el trebuia să fie gata, ci altul. Sunetul era al unei trompete...

Iudeul se aplecă puțin, îl îmbrățișă stângaci, porni în fugă spre arenă, și deveni evident că sunetul trompetei îl chema pe el... Se opri brusc, se întoarse scotocindu-se grăbit prin buzunare. Scoase din mers ceva, o cutiuță mică sau un gândac mare, rotund, și i-l vârî în mână:

— Era cât pe ce să uit. Asta-i o brichetă. Ți se lipește de mână. Încearcă! Totul o să fie bine! Foarte bine!

Coborî în fugă, cu pas puțin săltat, alerga destul de repede, șuvițele subțiri ale părului rar îi fluturau la spate, și într-o clipă ajunse lângă podium, și două unde de lumină vagă îi încărcară brațele întinse cu un vraf de cărți, hârtii, pachete și rucsacuri – lucruri de luat la drum, pe care le duce cu el omul trimis într-o misiune...

Globul se desfăcu în două jumătăți. Iudeul cu încărcătura lui păși înăuntru, și globul se închise cu un pocnet metalic.

Sunetul strident al trompetei, semănând cu sunetul amplificat de mai multe ori al goarnei pionierului, crescu constant până-n momentul când se auzi pocnetul metalic. Atunci sunetul se întrerupse, urmă un zbârnâit abia auzit, specific unui fenomen electric, și baza globului se lumină slab. Lumina se intensifică, umplu globul colorându-l într-un alb-albastru rece, și, deși avea intensitate mare, nu reuși să lumineze arena, păru chiar că se concentrase toată înăuntrul lui.

„Arde... E sfârșitul", se îngrozi Bărbatul Ras în Cap.

Zbârnâitul încetă, lumina dinăuntru se stinse, globul deveni mat, semitransparent. Ca și cum s-ar fi răcit... Apoi se deschise.

Din glob ieși Iudeul. Brațele îi erau întinse înainte, de parcă ar fi fost încărcate cu un teanc de cărți. Dar nu avea nici un fel de cărți, și nici altceva.

— A ars. Totul a ars, zise Bărbatul Ras în Cap.

Ghici ce ținea în mâini dragul lui prieten neghiob: toate ideile lui, lucrările, planurile, cărțile, referatele și toate actele de curaj impulsionate de un devotament prostesc, munca de rob din pușcărie, faptele caritabile, transformate în suferințe pentru cei din jur...

Iudeul ridică palma dreaptă, așa că Bărbatul Ras în Cap reuși să vadă bine plăcuța subțire, deschisă la culoare, cu reflexe metalice. Pe ea era scris un cuvânt pe care-l descifră, deși se afla la mare distanță.

INTENȚII – cuvântul strălucea pe plăcuță.

— Doamne Dumnezeule, imploră Bărbatul Ras în Cap, cum rămâne cu drumul către iad, pavat cu... Nu cumva intențiile noastre ne justifică?

Arena se clătină, totul dispăru ca umbra norului – și globul devenit rece, și lumina de la răsărit...

Umblau iar în șir prin pustiul nisipos, cenușiu, picioarele li se afundau în nisip, vântul slab îl arunca în ochi... În față mergea Bărbatul Ras în Cap, Invalidul încheia procesiunea, dar nu mai șchiopăta...

7

Toți arătau schimbați după popasul de noapte din magazie. Mai ales Manechinul. Nu mai era așa de rigid, devenise maleabil, căpătase oarece expresie dată de mici detalii – pavilionul urechilor desenat grosolan prinsese contur, ochii priveau în gol ca înainte, dar nu mai păreau orbi.

„Mi se pare că vizitatorii nocturni l-au lucrat temeinic, își zise Bărbatul Ras în Cap. Chirurgie plastică de bună calitate, n-ai ce zice... I-au făcut Invalidului piciorul, nu-mi dau seama dacă e proteză sau transplant. Am impresia că i-au făcut un nou țesut osos, au dat viață nervilor și mușchilor... Grăsuna a devenit mai rotundă. Măicuța s-a uscat de tot, mâinile îi sunt piele și os, se vede prin ele ca la radiografie... Toți s-au schimbat, în afară de Noua..."

Se uită cu coada ochiului cum stă așezată pe culme, cum își

scoate pantofii, și-i golește de nisip, își trece mâinile frumoase (se vede o cicatrice mică între degetul mijlociu și inelar, urma cârligului de prins pește înfipt când era mică) pe tălpile înguste și lungi (era mereu jenată că are picioare mari), și le curăță de firele de nisip. Apoi își scoate năframa din dantelă, își eliberează părul castaniu lung, își scutură de nisip cele trei șuvițe mlădioase, așa cum sunt șuvițele de păr obișnuite de ani buni să stea împletite strâns în cozi.

Bărbatul Ras în Cap era îngrijorat de starea Manechinului, deși ea se îmbunătățise simțitor. Îl supăra și faptul că prietenul său îi lăsase pe toți în seama lui... Dar în fond, cine era el? Era la fel ca toți ceilalți, picat nu se știe de unde, nu se știe de ce, dezorientat și singur...

Remarcase purtarea ciudată a Manechinului încă înainte de prima lui criză: începuse să dea semne de neliniște nefirești – ba se uita împrejur, ba se lăsa pe vine, ferindu-și cum putea capul cu labele confecționate grosolan. La un moment dat a încetat să se miște și și-a ciulit urechile – năvălise asupra lui, de la mare depărtare, un zgomot strident, înspăimântător, îndreptat spre fața lui ca un ac subțire, amenințător...

Prima oară așteptarea atacului a fost de scurtă durată, acul i s-a înfipt în frunte, și el a căzut țipând tare. Criza semăna cu o criză de epilepsie, și Bărbatul Ras în Cap i-a vârât în gură mânerul unei linguri de argint – de unde apăruse? – și i-a pus capul pe genunchii lui, ca nu cumva căpățâna tare să se izbească de pământ... Nu erau nici un fel de medicamente. Ar fi fost buni măcar cinci centimetri cubi de luminal...

De la prima criză, viața Manechinului începu să fie marcată de spaimă, căpătând mai mult sens. Se afla mereu într-una din cele două stări – „înainte“ și „după“. Dar știa că mai există o a treia stare – „spaima“. Spaima era urmată de starea de „după“. Se ridica ușor ca un sac gol, uitând tot ce i se întâmplase. Îl vedea de obicei pe Bărbatul Ras în Cap stând lângă el. Dacă el nu era acolo în clipa aceea, pe ceilalți îi alunga, ei reușind să se îndepărteze destul de mult. Îl încerca o foame de lup, se ducea la Bărbatul Ras în Cap, care, fără să scoată o vorbă, îi vâra în mână un biscuit

mititel, dreptunghiular. Manechinul mânca biscuitul ridicol de mic și după câteva minute uita de foame. Începea iar să se miște, mergea ce mergea și deodată își amintea că, tot umblând, auzise cândva zgomotul strident, înspăimântător. Ciulea urechile alarmat, și imediat zgomotul devenea real – era starea „înainte de". Acele, sau albinele, sau gloanțele amenințătoare, venite dintr-un loc îndepărtat, necunoscut, deveneau tot mai numeroase și părea că fiecare țintea câte o parte a corpului, cea mai sensibilă și mai dureroasă – ochiul, gâtul, stomacul, vintrele... Fiecare punct țintit devenea un organ independent, trecând printr-o stare de așteptare melancolică și de spaimă crescândă, și senzațiile fiecărui organ în parte se multiplicau, creșteau luând dimensiuni cosmice, de necuprins, așa încât spaima Manechinului era imensă, creștea la infinit, întrecând proporțiile obișnuite, și, ca să-ncapă în el, Manechinul se umfla devenind un gigant, mult mai mare decât el însuși, mult mai mare decât ce-și poate închipui un om despre o mărime colosală. Și starea asta dura la nesfârșit... În clipa aceea voia grozav să se chircească, să se facă mic, mititel, neînsemnat ca firul de nisip.

Încerca să se comprime, să dispară, dar în loc să se distrugă, el creștea și mai mult, devenind țintă sigură pentru săgeți de tot felul. Cu cât corpul i se lăbărța mai avântat, cu atât mai mult dorea să se facă mic, să fie una cu nisipul. Atunci venea lovitura... Întâi una în cap, ca o arsură nimicitoare, găurindu-i-l. Era lovitură de sabie tăioasă, de un negru sclipitor. Apoi încă una, și încă una. Cădeau una după alta, lăsau semne marcând limitele corpului tot mai micșorat, jupuiau ca trăsnetul trunchiul deja carbonizat, dar tremurând încă.

Bărbatul Ras în Cap îi ținea căpățâna lovită, nelăsând să i se închidă fălcile. Îl ajuta uneori Bărbatul cu Părul Lung: își proptea cu cizmele roșcate cutia instabilă de care nu se despărțea niciodată, îi cuprindea cu ambele mâini corpul curbat ca arcul și atenua loviturile pe care și le dădea nebunul...

Apoi Manechinul își revenea, și totul se repeta, iar și iar... Bărbatul Ras în Cap îi cercetă odată craniul pe dinăuntru și văzu două emisfere mici, acoperite cu o pojghiță strălucitoare, închisă

la culoare, pe care nu reuși s-o localizeze precis: ba la suprafața exterioară a meningelui, Dura mater, ba înăuntrul lui, Pia mater. După fiecare criză, pojghița se acoperea cu o nouă rețea de crăpături; se desprindeau mici porțiuni din ea și apăreau alte porțiuni de creier sănătoase, de un cenușiu șters, cu o rețea rozalie de vase sanguine...

„Câtă asemănare, nici o diferență, remarcă Bărbatul Ras în Cap. În fond, și la noi se folosește șocul electric în tratamentul schizofreniei..."

Îi mângâie capul nebunului potolit pe moment, și el și-l răsuci ca un copil sub mâna doctorului, în așa fel încât să nu rămână vreun loc pe care să nu i-l atingă...

În timpul ăsta Măicuța se usca văzând cu ochii, și când călătorii se așezară odată lângă foc, Bărbatul Ras în Cap observă că ea își ridică pentru o clipă acoperământul de călugăriță, și, spre uimirea lui, apare fața ei de o asimetrie rar întâlnită – nici ochi, nici sprâncene la locul lor firesc, doar niște cute de piele flască, îngălbenită, lipsită de gene, și pe frunte, în mijloc, o rană uscată, sângerândă, de forma ochiului. Își coboară vălul cu palma aproape inexistentă, și doar șiragul de mătănii negre din lână precizează poziția mâinii uscate pe fondul veșmântului închis la culoare.

Nu-i remarcară dispariția. Odată, după odihna obișnuită lângă foc, îi văzură îmbrăcămintea rămasă pe jos – o cămașă albă vârâtă înăuntrul sutanei de călugăriță, acoperământul pentru cap purtat de creștinii de rit oriental și o pungă din catifea roșie. Bărbatul Ras în Cap o deschise – în ea se aflau șiragul de mătănii putred și un pumn de cenușă... Hainele îi miroseau a scorțișoară, pe care el n-o suporta încă din copilărie, a migdale amare și a tămâie...

Măicuța dispăru discret, fără să necăjească pe nimeni, în schimb, chipul ei, apărut iar pe nepusă masă, îi tulbură pe toți. Mai întâi îl neliniști pe cetățeanul de vârstă medie și talie medie când se văzu așezat lângă foc și își închipui că visează. Fiindcă nu putea admite o altă stare decât veghea sau somnul, i se părură suspecți oamenii ăștia triști, puțin inhibați, care stăteau în jurul

focului. Chiar și focul de lângă picioarele lui i se păru straniu – era cam fără vlagă, nu dădea căldură.

„Toată asta-i butaforie, își zise omul în sacou. E vis, bineînțeles, interesant vis, foarte interesant."

Și căută să pătrundă cu mintea visul destul de straniu ca să nu-l uite când se va trezi, să i-l poată spune Nadiei, nevastă-sa. Ea avea întotdeauna vise groaznic de stupide: visa ba că-i duce sacoul la curățat, ba că-i dă-n foc supa. El visa foarte rar, și asemenea vise întortocheate, cum era cel cu focul, nu avusese niciodată. Încercă să numere oamenii așezați, dar nu reuși, nu știa nici el de ce. Ba se foiau, ba se modifica numărul lor. Când îi cercetă mai atent, i se păru că nu prea erau oameni reali, arătau cam sfrijiți. Numai unul se distingea bine – înalt de statură, solid, cu capul ras la piele, pe fruntea înaltă îi umbla o pată de lumină de la foc, chelia începea de la frunte și se întindea pe jumătate din cap. Fruntea lui Lenin. Îl alese pe Bărbatul Ras în Cap ca interlocutor, ca fiind unul acceptabil.

„Trebuie să-l întreb...", și se poticni. I se făcu frică, își zise că ăsta nu era vis. Și dacă nu era vis, trebuia înainte de toate să întrebe ce-i cu locul unde se află și cum a nimerit acolo... Dacă ar întreba așa ceva, ar fi luat drept nebun. Și mai mult decât atât, nu-și putea aminti deloc ce anume precedase apariția lui acolo, în afara orașului, asta fără doar și poate, într-un loc neștiut, și nu-i în nici un caz Zona de mijloc...

Se mai uită o dată atent la fețele oamenilor – era clar că sunt necunoscuți și ciudați întrucâtva: neghiobul de alături are mutră de criminal, indiferentă ca piatra, mai încolo, bărbatul pletos stă în poziția lotus și își îndreaptă nefiresc spinarea, strângând la piept cutia cu saxofonul. O astfel de cutie căra mereu cu el fiul său, până să plece de acasă... Un cățeluș răpănos, o femeie grasă, din prostime și – el se învioră și își veni puțin în fire – în stânga lui stătea culcată direct pe pământul gol, cu bărbia sprijinită în palmă, o femeie foarte frumoasă, cu o figură de rusoaică bine.

„E pe gustul meu, se bucură el, seamănă cu Nadka a mea când era tânără..." Ceilalți nu se vedeau din cauza întunericului, flacăra lumina când mâna cuiva, când spinarea...

„Trebuie să-mi adun gândurile, să-mi dau seama de unde și cum a apărut golul din minte“, își zise hotărât. Situația era neplăcută, dar nu-l înspăimânta prea tare. Se întoarse cu gândul la casa lui, la un loc mai de nădejde al existenței sale. Așadar, ce-și aminti? Nadia, nevastă-sa, îi dăduse la micul dejun cartofi prăjiți cu două pârjoale. Ținea minte precis, pârjoalele stăteau pe farfurie într-un colț, una lângă alta. Un sendviș cu salam. Ceai. Era marți. Orarul îi convenea, miercuri avea patru ore de curs și până lunea următoare era liber...

„Mi-a convenit întotdeauna orarul din momentul când am obținut titlul de profesor, își zise el. E adevărat că sunt obligații obștești, comitetul de partid, rectoratul, și fiindcă veni vorba, să nu uit că tocmai săptămâna asta..., se abătu el de la șirul amintirilor. Așa, mai departe: am luat gustarea de dimineață și l-am scos la plimbare pe Kaștan. L-am zărit în depărtare pe dogul cenușiu și urât de la intrarea vecină... Pe urmă am urcat sus și mi-am schimbat hainele...“

Și imediat își dădu seama că avea pe el costumul cenușiu închis, cu medalii pe piept, și nu costumul albastru cu dunguliță... Își cercetă vârful ghetelor negre de gală. Deși de dimineață își încălțase sandalele românești cu găurele...

„Deci, să judecăm logic, își impuse el. Aveam la mine servieta când am ieșit din casă. La primele două ore țin cursul *Problemele actuale ale gnoseologiei* pentru studenții din anul cinci, celelalte două le dedic temei *Bazele ateismului științific* pentru puhoiul de studenți din primul an... N-am servieta la mine. Nu-mi amintesc să fi ținut cursurile. Sunt îmbrăcat cu alte haine. Prin urmare, între ieșirea mea din casă și momentul actual a avut loc un eveniment de care nu-mi amintesc... S-a întâmplat în bucata de timp de la opt și douăzeci și cinci dimineața până la... Vru să se uite la ceas, dar ceasul stătuse... E seară. Totuși nu sunt deloc sigur că de azi-dimineață, cum mi se pare mie, au trecut doar zece ore. Putea să treacă oricât timp din moment ce nu l-am mai fixat... Deci e o pierdere de memorie. Un spasm vascular cerebral, să zicem. Cum să-mi construiesc în minte evenimentele ce vor urma? Probabil la spitalul Direcției a Patra, apoi la sanatoriu sau

ceva în genul ăsta... Nu se poate ca Nadia să mă lase singur! Omul bolnav are nevoie de... Nu, asta nu seamănă cu ea... ciudat, ciudat!"

Profesorul i se adresă politicos Bărbatului cu Părul Lung:

— Scuzați-mă, câte e ceasul?

Bărbatul cu Părul Lung zise cu privirea fixă și pe un ton disprețuitor, cum i se păru Profesorului:

— Tot atât...

„Hipiot tipic", îl etichetă imediat Profesorul și se întoarse cu spatele. Bărbatul Ras în Cap îi supraveghea pe toți cu privirea, părea mai cumsecade, așa că Profesorul se ridică să se ducă la el. Când se sculă în picioare, simți că ceva nu-i în regulă cu spațiul, i se păru că orizontul e prea aproape sau că e prea jos cerul...

„E cam înghesuit locul... Naiba știe ce vânt m-a adus aici", își zise enervat Profesorul. Bărbatul Ras în Cap se ridică să-l întâmpine politicos. „Na, poftim, seamănă cu Maiakovski." Profesorului îi plăcea Maiakovski, îl cita mereu când viața îi oferea vreo ocazie sau când își ținea cursurile...

Ajuns foarte aproape de el, Bărbatul Ras în Cap îi puse pe neașteptate mâna pe umăr, și Profesorul rămase uimit de familiaritatea gestului:

— Vă rog să nu fiți îngrijorat, Profesore. Și să nu întrebați nimic deocamdată. Situația în care ați ajuns e una neobișnuită în cel mai înalt grad. Dumneavoastră trebuie să petreceți o vreme aici. Pe urmă vi se va explica totul...

Profesorul dădu din cap reținut. Începea să ghicească ce i se întâmplase... E clar, numai organele atotputernice pot proceda astfel: să adoarmă vigilența, să mute oamenii de ici-colo, și-n general, să facă cu omul ce poftesc... Desigur, nu-i anul 1937, dar presiunea e uriașă, Profesorul o știa, și nu din auzite. Se uită țintă la Bărbatul Ras în Cap. Ce hram o purta și ăsta?

Are pe el o cămașă albă de bumbac, cu un nasture la guler... Cămașă de soldat, de militar, în asta e îmbrăcat... Rufărie de corp din armată... Nu e sigur, dar ceva-ceva tot se întrezărește...

Și-l bucură spiritul său de observație.

8

Acum, când Iudeul nu se afla alături de el, Bărbatul Ras în Cap începu să priceapă ce sarcini multe și felurite apăsau pe umerii săi. La început i se păruse că grija lui cea mare era Manechinul cu crizele lui regulate. Dar descoperi treptat că-n mulțimea asta cenușie nu erau figuranți, că fiecare personaj avea tema sa proprie. Și nu temă, ci mai degrabă o datorie formulată după principiul ajuns de poveste: du-te acolo – nu se știe unde, adu aia – nu se știe ce... Părea că pe toți îi ținea legați o anumită îndatorire, ca pe ocnașii cu ghiulele la picioare, și nu puteau scăpa până n-o duceau la îndeplinire. Îți lăsau totuși impresia că nu toți ghiceau ce aștepta de la ei regizorul necunoscut al acestui spectacol. Nici Bărbatul Ras în Cap nu știa de ce se afla acolo.

De fapt, el continua să facă în măsura posibilităților ce făcuse toată viața la institut, la clinică, în spitale... Funcționa ca medic sau ca pedagog... Funcție auxiliară... De mamoș...

Când a văzut-o aici prima oară pe scumpa lui Noua, cu toate trăsăturile atât de dragi ale feței, ale înfățișării ei în totul, cu gesturile cunoscute, a înțeles imediat că o separă de el o graniță de nepătruns, de neînvins. Ea nu l-a recunoscut. Primul lui impuls a fost să-i ia mâna, să-i mângâie părul, mâna... Dar Iudeul l-a prevenit:

— Ai grijă. Avem de-a face cu o amnezie totală. Las-o să se obișnuiască, apoi te apropii...

— Îi trece? l-a întrebat Bărbatul Ras în Cap reprimându-și dorința s-o strângă imediat la piept, să-și treacă degetele pe gâtul ei până la ceafă, să forțeze agrafele să iasă, ca părul lung, castaniu, să i se reverse... Era unica, singura femeie hărăzită lui, și era pregătit s-o ia de la capăt, să se apropie de ea, cum se apropie bărbatul de femeia necunoscută, dorită.

— Se prea poate. Parțial... Doar vezi că s-a îngrijit cineva ca tu s-o recunoști, iar ea să nu te recunoască... Cred, a conchis moale Iudeul, că aici e mai bine să nu te împotrivești, ci să primești... Adică să vii în întâmpinare, ca să zic așa...

De atunci Bărbatul Ras în Cap se străduia să n-o piardă pe Noua din ochi, și de fiecare dată când privirea ei era întrebătoare sau alarmată, se ducea imediat să-i fie alături. De altminteri, prezența ei nu-i crea probleme deosebite, îl durea pur și simplu ca o cicatrice veche, ca o rosătură în suflet...

Greutăți avea cu ceilalți. Avea probleme cu cele două femei care formau o pereche de nedespărțit, puțin comică din cauza diferenței de statură – una aproape pitică, cu capul mare, buclat, cu mâini și picioare scurte, cealaltă o lungană uriașă, cu spinarea încovoiată și capul mic clătinându-i-se pe gâtul lung – arătau, la o privire mai atentă, a nu fi prietene, ci rivale. De la piciorul drept al lunganei la piciorul stâng al prichinduței se întindea un lanț mic, ca lanțul de la bicicletă. Le încolăcea în formă de opt gleznele. La locul unde se răsucea lanțul, Bărbatul Ras în Cap văzu un mic glob strălucitor – poate de sticlă, poate de metal.

Când mergeau, își provocau durere una alteia la fiecare pas, și când se așezau la locurile de popas, în loc să-și tragă sufletul și să înceteze să se miște, ele începeau să tragă de micul glob, fiecare în partea sa, înfigându-și mai adânc lanțul în rană...

„Au ceva de împărțit, nu pot să se despartă", ghici la un moment dat Bărbatul Ras în Cap.

Curând după aceea, descoperi că putea să le dea un răgaz să se odihnească după chinul reciproc – își punea pe capetele lor palmele mari, puțin întoarse una spre alta, în așa fel încât să le apropie, și ele amuțeau. Și rănile încetau să sângereze, se uscau puțin și se cicatrizau...

Bărbatului Ras în Cap îi dispăru repede senzația de buimăceală încercată la început, când rămăsese singur, fără Iudeu. Ajutorul lui de-o viață, starea pe care o numea „vedere pătrunzătoare", sau mai simplu, intuiție, îi revenea acum, și nu când consulta bolnavii sau îi opera, ci în momentele de nesiguranță și dezorientare.

După un popas, când Bărbatul Ras în Cap își trecu mâna peste flacără și apăsă pe bricheta lipită zdravăn de palmă ca s-o stingă, când flacăra se aplecă în jos, nu se știe de ce, și căldura încetă, el rămânând o vreme doar cu senzația de cald în mână, atunci simți

cât se poate de clar în care direcție trebuia să pornească... Ajutorul lui de-o viață, același care îi arătase imaginile dinăuntru, îi sugera acum direcția de mișcare Și se mișcară în ordinea obișnuită, în șir indian, câte unul, câte doi: Bărbatul cu Părul Lung ținând cutia, Grăsana cu coșcogeamite burta, Pitica și Lungana înlănțuite... Bărbatul Ras în Cap se pregătise sufletește pentru o deplasare lungă, dar la scurt timp zăriră în fața lor ceva întunecat, asemănător unei gospodării scunde. Apropiindu-se, descoperiră că nu era o construcție, ci un mic teren împădurit, acoperit cu o împletitură de crengi groase, fără frunze. Semăna cu o pepinieră silvică. Copaci pitici, ciudați. Trunchiurile și crengile aveau cam aceeași grosime, de culoare brună-cenușie, fără urmă de frunze. Văzute de la mică distanță, crengile păreau că foșnesc ușor. Foșnetul era un fel de fornăit.

— Să ne apropiem, zise Bărbatul Ras în Cap.

Și toți, ca niște copii, se apropiară. Crengile chiar foșneau. Erau împânzite de o mulțime de ființe ciudate, cât un șobolan mare, cu pielea fără păr, îmbătrânită și zbârcită, arătau ca un sac încăpător și erau brune-cenușii ca trunchiurile copacilor. Își înfigeau lacome dinții în fibra lemnului, scoțând sunete asemănătoare claxonului de la mașină.

Bărbatul Ras în Cap luă de ceafă o ființă dintre acelea și o desprinse de trunchi. Ea mârâi nemulțumită – dă-mi drumul, dă-mi drumul... El întoarse micul animal gras și umed și îl arătă călătorilor, care descoperiră că ființa respingătoare era om. Avea picioare și mâini mici, atrofiate, capul mare, nedeplin format, cu fantele abia vizibile ale ochilor închiși, nasul dezvoltat incomplet, gura enormă, ieșită în afară, și dinții albi strălucitori, ieșiți și ei în afară, ca ai rozătoarelor. Mușchii din jurul gurii se relaxau automat și fălcile își continuau mișcarea de roadere.

Bărbatul Ras în Cap mângâie rozătorul cu chip de om și-l așeză pe aceeași creangă de unde-l luase.

— Doamne, ce-i asta? întrebă îngrozită Noua.

— Nesățioșii vor să se sature, să-și potolească foamea, zise batjocoritor Bărbatul Ras în Cap și își dădu brusc seama: Ce fac? De ce-o necăjesc iar? Nebunie de bătrân învechit în rele...

Se prăbuși zidul sau se sfâșie cortina – o bucată mare din amintirile ei din trecut îi apăru în minte: părinții, bunica, casa din Triohprudnîi, comuna din Troparevo... Lev Tolstoi și Evanghelia, prima adevărată, nu Evanghelia tolstoiană primită de la bunica... Și brusc Noua simți că se sufocă auzindu-i tonul ironic – își aminti și cuvintele din Evanghelie, cărora el le schimbase intenționat sensul... „Fericiți cei însetați și dornici de adevăr, căci ei se vor sătura..."

— Nu, nu-mi bat joc, iertați-mă, așa-i felul meu... Am vrut să spun că ăsta-i adevărul lor... Orice patimă moare până la urmă, e adevărat? continuă el, și inima ei se zbătu dureros auzindu-i cuvintele. Pur și simplu nu toți apucă să se potolească la termenul hotărât.

Se aplecă și ridică de pe pământ ființa moartă, abia căzută de pe creangă. Acum nu mai era om-rozătoare, semăna mai degrabă cu un om-vierme. Nu se mișca, îi dispăruseră dinții, mărimea gurii era direct proporțională cu mărimea capului, fețișoara părea a fi a unui copil.

— Gata. S-a săturat. Acum seamănă mai mult ca oricând cu un fetus uman de cinci luni.

Profesorul se uită peste umărul femeii. Îi trecu prin minte un gând îngrozitor și întrebă cu glas răgușit:

— A murit?

— Ce vă veni? În general, nu există moarte, Profesore. Cred că ăsta-i mai aproape de început decât de sfârșit, răspunse misterios Bărbatul Ras în Cap.

Profesorul își ieși din fire:

— Urăsc ghicitorile! Cer să mi se răspundă clar și răspicat la întrebarea: ce se petrece? Dacă vreți cu tot dinadinsul să-mi faceți o demonstrație cu toate așa-zisele minuni, ar trebui să explicați mai bine parabolele și alegoriile dumneavoastră...

— Care parabole? întrebă sincer amuzat Bărbatul Ras în Cap. Cu dumneavoastră n-am ajuns încă la buchea cărții!

— Să aveți în vedere că o să vă reclam! Am relații sus-puse, și la cele mai serioase organizații! îl asigură Profesorul.

Bărbatul Ras în Cap păru să se înmoaie și încercă să-l înduplece:

— Vă rog din tot sufletul să mă iertați, n-am vrut să vă jignesc sau mai știu eu... O să discutăm despre toate, dar nu acum. Trebuie să mai așteptăm puțin. Nu se poate acum. Nu s-a hotărât încă...

Profesorul se liniști, că nu s-a hotărât, asta putea înțelege, suna convingător. În plus, îi făcu plăcere să vadă că Bărbatul Ras în Cap își schimbase tonul când auzise de relațiile sale...

Femeia frumoasă stătea alături, îi curgeau lacrimile pe obraji. Profesorul văzu că Bărbatul Ras în Cap se uită țintă la ea. Femeia zicea în șoaptă:

— Sărăcuții de ei, sărăcuții... Și pe neașteptate îl întrebă repede pe Bărbatul Ras în Cap: Copacul e trist?

El îi aruncă o privire și zise încet, dar Profesorul auzi răspunsul până la ultimul cuvânt:

— Foarte trist! E trist, bineînțeles...

Bărbatul Ras în Cap le făcu tuturor semn cu mâna că puteau porni în direcția indicată.

9

Se auzi un țipăt lung și adânc ca un vaiet surd venit din burtă. Bărbatul Ras în Cap îl căută cu privirea pe Manechin, dar el continua să meargă târșâindu-și picioarele. Reieși că țipătul venea de la Grăsana așezată pe jos. O apucă de spinare ca un profesionist, să-i fie cât mai comod când se lasă pe spate. Grăsana stătea încordată, cu picioarele îndoite de la genunchi, încercând să-și cuprindă burta imensă. O băltoacă se întindea sub greutatea spinării ei...

„Nu cumva naște? se întrebă uluit Bărbatul Ras în Cap. Ciudat că se poate naște aici... De fapt, de ce nu?"

Femeia avea pe ea un halat din flanelă, cu flori bătute, mari, câțiva nasturi îi zburaseră din cauza trupului încordat, care se

răsucea de pe o parte pe alta, restul nasturilor îi desfăcu el cu degetele dibace. Îi suflecă poala cămășii până sub sânii mari și umezi care începuseră să curgă – i se tăie răsuflarea: la prima vedere i se păru că trupul ei e legat cu o mulțime de sfori groase, rozalii și liliachii-purpurii, pe care cresc moluște uriașe, semănând cu *Hiton tonicella* sau *Neopilina*, cât o farfurioară de ceai fiecare. Atinse o cochilie – nu era o ființă de sine stătătoare, ci o excrescență-parazit. Sforile și scoicile erau prinse de burtă, încolăcindu-i-o ca niște frânghii încolțite din ea. Plasa asta vie avea o oarece urâțenie frumoasă, atrăgătoare.

Bărbatul Ras în Cap nu mai văzuse ceva asemănător în lunga lui practică medicală. Nu avea instrumente, doar lingura de argint pe care i-o vârâse Manechinului între fălcile strânse, când avusese criza. Cu mâinile goale...

Se apucă s-o examineze măcar pe afară, încercă să dea la o parte excrescența formată din cochilii ca să-i poată palpa burta. La prima palpare i se păru că simte mânuța fătului. Foarte sus, chiar sub diafragmă.

„Prezentație transversală, asta-i bună!", își zise înciudat prevăzând probleme în plus legate de întoarcerea picioarelor. Continuă s-o palpeze, dar se întâmplă ceva oribil: pumnișorul abia palpat, răzbind prin peretele burții încordate, ieși în afară. Grăsana slobozi un țipăt.

— Rabdă, rabdă, drăguță, o liniști el.

Ce mai era și asta? Perforația peretelui uterului, a mușchilor abdominali, a pielii? De necrezut! Cât de macerate puteau fi țesuturile ca să se rupă presate de mânuța fătului? Apăsă încă o dată burta femeii – era tare și bine îndesată.

Și imediat începu să-i funcționeze „vederea pătrunzătoare" și i se înfățișă întreg tabloul: pântecele era plin până la refuz cu fetuși, ca peștele plin cu icre. Pumnișorul pe care-l ținea în mână era al unui făt de cinci luni, pe deplin format, stăteau mărturie unghiile crescute de la degete, indicator important de maturizare...

Cu două degete lărgi deschizătura pe unde ieșise afară mânuța. Femeia gemu.

— Rabdă, rabdă, o să naști ditamai voinicul, o încurajă doctorul, cuvintele de îmbărbătare îi veniră automat.

Deschizătura se lăsă lărgită ușor, și Bărbatul Ras în Cap luă mânuța într-a lui și dispăru înăuntru aproape până la cot – spera să întoarcă fătul cu capul în jos. Fătul se răsuci ușor, dar nu cu ceafa, ci cu fața. Îl forță să se scufunde și îi puse mâna sub ceafă.

Femeia gemea, dar nu mai țipa, Bărbatul Ras în Cap mormăia ceva s-o calmeze, o făcea din obișnuință, fără să-și dea seama:

— Uite că s-a terminat cu bine, mamocika. E primul copilaș? Al doilea? Înseamnă că ai mai trecut prin așa ceva... Respiră mai adânc, mai adânc... Și mai rar, nu grăbi... numără până la zece...

Totul se termină repede, pur și simplu remarcabil, băiatul se ivi pe neașteptate. Normal, viu, uns cu ceva alunecos, consistent, copilul stătea culcat în mâna doctorului... fără cordonul ombilical. Un copil se poate naște fără mâini, fără picioare, fără cap. Dar fără cordon ombilical?! Scobitura buricului era adâncă, curată, complet vindecată...

Cu toată mirarea lui, Bărbatul Ras în Cap făcu tot ce trebuia să facă în momentul acela – îi curăță nasul, gura, îl întoarse cu capul în jos, îl plesni pe fesele umede. Se auzi un țipăt grav, supărat: oa-oa...

Cât timp trecuse de când Bărbatul Ras în Cap nu mai auzise sunetul trist al noii vieți... Muzică de jale, cântec hârâit din plămânii abia dezvoltați, probă care sperie chiar pe cel care o execută, proba sunetului scos din flautul cartilaginos al laringelui... Copilul plânge înfricoșat de noul sunet.

Dar aici totul se întâmplă altfel, împotriva regulilor, a urmărilor obișnuite, a așteptărilor. Pruncul se desprinse ușurel de palma doctorului, se smulse din legătura plantei subacvatice, se ridică în văzduh ca un balonaș cu aer și, continuând să scoată două note, pluti lin în sus în jur de un metru și dispăru, lăsând în urma lui un sunet de minge de cauciuc crăpată și un vârtej iute de apă...

Abia apucă Bărbatul Ras în Cap să-l petreacă cu privirea, că femeia gemu iarăși, el veni lângă ea și se așeză în genunchi: prin

încrengătura excrescențelor cu scoici apărură două spărturi – dintr-una se iți un picioruș, din cealaltă un căpușor cenușiu. Locul de unde fusese scos primul prunc se închisese formând un buric încrețit, așa că nu trebuia cusut chirurgical. Bărbatul Ras în Cap continuă să palpeze burta, încercând să vadă dacă piciorul și capul aparțineau unui singur copil.

Femeia începu să țipe. Doctorul, străduindu-se să vâre piciorul înăuntru, îi apăsase burta astfel încât să-i fie mai ușor căpușorului să iasă. Încrengătura scoicilor îl împiedica să lărgească orificiul, așa că o îndepărtă cu lingura de argint, și, cu degetele mâinii stângi, deschise calea... Nici al doilea băiat nu avea cordon ombilical, dar Bărbatul Ras în Cap nu se gândea acum decât să nu-i scape să se ducă în cer. Dar povestea se repetă întocmai: copilul scoase un țipăt mișcându-și mâinile și, deși doctorul îl ținea strâns acoperindu-l cu palma cealaltă, el ieși din mâna lui și își luă zborul ca balonul de săpun, cu același sunet plescăit, lăsând în urma lui același vârtej iute.

Cu al treilea doctorul avu mult de furcă, venise cu picioarele în jos, și el nu reuși să-l întoarcă, în plus, copilul ținea pumnul strâns trăgând cu el o bucată de frânghie crescută în burta femeii. De data asta Bărbatul Ras în Cap nu se mai miră când spinarea albă-lucioasă a fetiței cu capul fără urmă de păr i se desprinse de mâna lipicioasă și zbură în cer.

Greutatea cu gemenii era că se aflau într-o singură căiță și nu puteau trece prin deschizătură, așa că Bărbatul Ras în Cap fu nevoit să taie cu dinții nu cordonul ombilical, cum fac animalele și femeile neasistate, ci frânghia elastică, albastră, care-i cuprindea burta ceva mai suptă, dar tot mare.

Următorul copil, al șaselea, îl uimi iar pe doctor, fiindcă ieși pe calea cea mai naturală cu putință, dar nu-l ferici cu prezența cordonului ombilical. Al șaptelea îl urmă imediat, tot pe cale naturală, dar era groaznic de nedezvoltat și zbură anevoie din mână, încât doctorul regretă nițel că nu încercase să-l oprească. Strict vorbind, următorii doi erau gemeni bivitelini, dar unul întârziase să se dezvolte cu cel puțin șapte săptămâni. Așa ceva nu

există... De fapt, între gemeni, unul îl chinuie pe celălalt în perioada dezvoltării intrauterine... Dar doctorul nu avu timp să întoarcă problema pe toate părțile, fiindcă din burta femeii se ivi mânuța următorului client dornic să iasă...

Când nașterile fără număr se isprăviră în cele din urmă, lăuza întrebă unde-i sunt copiii. Bărbatul Ras în Cap se uită la ea cu atenție și-i recunoscu chipul – era ea, pacienta-tip pentru care se luptase cu funcționarii din sistemul medical, cu colegii, cu prietenii, chiar și cu familia... Istovită de munca peste puterile ei, chinuită de foame, de nașteri, de singurătate, de obligații, săracă. Îi explică cum putu mai bine că trebuie să accepte situația: copiii ei erau în cer. Ea începu să plângă cu lacrimi amare:

— Nu-mi rămâne nici un copilaș...

Zăcea culcată pe spate și doctorul stătea în genunchi în fața ei. Încrengătura excrescențelor și frânghiilor n-o mai strângea, se bălăngănea în jurul coapselor traumatizate, acoperite cu zdrelituri. El întinse mâna să ia o cochilie și rămase cu ea în palmă. Sforile groase și vii până atunci, mișcându-se ca viermii, i se fărâmițară în mână, și plasa încurcată căzu de pe burta ei ca o coajă uscată. Un fel de pojghiță solzoasă, semănând cu pielea târâtoarelor, dispăru de pe coapse. Corpul își recăpătă demnitatea omenească. Până și ochii înconjurați de cercurile negre ale suferinței se uitau la doctor cu recunoștință. El cunoștea foarte bine privirea obosită și puțin înstrăinată a femeii aflate imediat după naștere...

— Poți să mergi? întrebă Bărbatul Ras în Cap.

— Rămân aici, răspunse ea.

Doctorul îngropă în nisip resturile excrescențelor oribile, culese de jos câteva tulpini de plante uscate și aprinse focul.

— Odihnește-te, puișorule, odihnește-te. O să fie bine...

Ea începu să se miște, se ridică puțin sprijinindu-se în mână:

— Ce bine e...

Bărbatul Ras în Cap privi în jur. Îl așteptau. Pentru prima dată de când călătoreau, el nu stinse focul.

Porniră mai departe în aceeași ordine, câte unul, câte doi, și doctorul, uitându-se îndărăt, văzu în depărtare flacăra albăstruie.

Apoi auzi în spatele lui un plescăit înăbușit și, întorcându-și privirea pentru ultima oară, nu mai văzu nimic altceva decât colinele nisipoase și urmele lăsate de pașii săi, acoperite imediat cu praful adus de vânt...

10

Profesorul se arătă ascultător o vreme și nu-l sâcâi cu întrebările pe Bărbatul Ras în Cap. Încercă să intre în vorbă cu Noua, dar ea îl privi în față cu ochi buni, fără să-i poată răspunde limpede la nici o întrebare. Atunci Profesorul își frământă mintea cum să găsească o modalitate inteligentă de a-i vorbi Bărbatului Ras în Cap, adică s-o facă în așa fel încât să obțină un răspuns ceva mai clar fără să-i rănească demnitatea. Călătoria lor ciudată se lungea la nesfârșit, dar, în același timp, simțea că nu mai are atâta putere și nici dorință de a vedea toate lucrurile lămurite: i se strecurase în minte o anume bănuială de care încerca să scape. Și pe deasupra, se simțea cuprins de o stranie apatie, focul având asupra lui o dublă influență – pe de o parte îl calma, pe de alta îi slăbea mintea...

Odată, la un popas, Profesorul se așeză lângă Bărbatul Ras în Cap și-l întrebă foarte cuviincios:

— Spuneți-mi, vă rog, aveți vreo posibilitate să luați legătura cu familia mea, cu nevasta, mai precis? Cred că e foarte neliniștită...

— În principiu, există o posibilitate. Dar ce vreți să-i comunicați?

— În primul rând că sunt bine sănătos. Vedeți dumneavoastră, suntem căsătoriți de patruzeci și doi de ani și, practic, n-am stat despărțiți niciodată... Dacă eu nu pot să fiu întors din drum din anumite motive – aici Profesorul făcu o pauză cu subînțeles ca Bărbatul Ras în Cap să priceapă cât era de subtil –, nu s-ar putea ca ea să fie detașată aici?

Bărbatul Ras în Cap se scărpină cu degetul gros după ureche:

— Mm... Spuneți-mi, vă rog, nevasta dumneavoastră e credincioasă?

Profesorul se arătă indignat:

— Nici vorbă! Suntem atei, vă dați seama. Sunt filozof, marxist, profesor de estetică marxist-leninistă. Nevastă-mea e membră de partid...

— Înțeleg, îl întrerupse Bărbatul Ras în Cap, dar aveți persoane credincioase în familie?

— Nu, bineînțeles. Soacră-mea era femeie înapoiată de la țară. A murit, Dumnezeu s-o ierte, în 1951...

— Asta n-are importanță, zise Bărbatul Ras în Cap părând să-l liniștească.

— Scuzați-mă, ce n-are importanță?

— Că a murit... De fapt, ați putea lua legătura. Numai, știți, v-aș sfătui să vorbiți scurt, de exemplu: „Totu-i în regulă. Nu fi îngrijorată"... Dar cum o invitați aici dacă dumneavoastră înșivă nu știți unde vă aflați?

„Bestie șmecheră. Îmi dă de înțeles că locul e declarat secret", se mânie Profesorul, dar situația lui era atât de confuză, încât nu putea să pretindă nimic și nici să-și impună punctul de vedere. Era și periculos să intre în conflict cu Bărbatul Ras în Cap: se vedea cât de colo că era șef, dar nu de rang înalt. Ar trebui să găsească pe altcineva cui să se adreseze. Dar cui să se plângă? Profesorul nu făcu decât să întărească spusele Bărbatului Ras în Cap:

— Da. Chiar că nu-mi dau seama ce loc mai e și ăsta, și vreau de multă vreme să obțin o informație de la dumneavoastră...

Bărbatul Ras în Cap începu să râdă:

— Nici eu nu știu prea bine.

— Atunci poate că știți măcar cu aproximație durata șederii mele aici și când mă pot întoarce acasă.

Bărbatul Ras în Cap oftă și i se adresă pe un ton compătimitor, după cum i se păru Profesorului:

— Despre durată nu vă pot spune nimic. În ce privește plecarea acasă... Mă tem că acasă nu veți mai ajunge...

Profesorul simți că se sufocă de indignare, dar se abținu și întrebă aproape cu răceală:

— În virtutea cărui drept?

Bărbatul Ras în Cap se ridică brusc în picioare, întinse mâna deasupra focului, și focul se stinse de parcă îi intrase în palmă.

— O să revenim la discuția asta. Să ne mulțumim deocamdată cu faptul că soția va fi informată că totu-i în ordine cu dumneavoastră, Profesore...

Profesorului i se păru că Bărbatul Ras în Cap îi pronunțase ironic titlul științific...

11

Noua rătăci prin casa cu multe etaje, complicat construită cu coridoare lungi și gazoane cu flori de-a lungul pereților. O mulțime de uși dădeau pe coridor, și fiecare avea un semn format ba din numere, ba din cifre, și cum se întâmplă în vis, semnul era foarte deslușit. Cum avea experiență în materie de vise, își dădu imediat seama că semnele sunt acel gen de lucruri care se arată numai în vis, și la ieșirea din vis nu-și fac drum în altă parte. Exista o formulă cunoscută, conform căreia unele lucruri, evenimente și impresii căpătau consistență fără să se modifice, altele se modificau în chip ciudat și altele se destrămau pur și simplu. Noua nu încercă să-și întipărească în minte semnul de pe uși – făcea parte dintre lucrurile care se risipeau. Trecu prin fața ușilor și pricepu dintr-o ochire: nu era semnul care-i trebuia. Acela de care avea nevoie era în legătură cu o femeie în vârstă. Alergase kilometri de coridoare și simțea că semnul avea să apară în curând. Semnul chiar apăru, și ea deschise ușa. Camera era luminoasă, modest mobilată, semănând cu o cameră ieftină dintr-un hotel de provincie, undeva în Vologda sau Arhanghelsk. Într-un colț se afla lavoarul, pe masa acoperită cu mușamaua în carouri era așezat un samovar electric. Patul avea așternut bogat și perne din belșug, ca acasă. Flori pe pervaz. În dreptul ferestrei ședea pe un scaun vienez o bătrână durdulie, cu rădăcina nasului roasă din cauza ochelarilor și cu o cărticică ferfeniță în mână. Pe al doilea

scaun dormea un motan cu blana în trei culori, era atât de gras, încât abia încăpea pe fundul scaunului. Era dimineață târziu. Bătrâna o aștepta. Păreau să fie cunoștințe, dar nu apropiate, poate niște rude îndepărtate.

— Bem un ceiuț? întrebă bătrâna.

— Cu dulceață? zâmbi Noua.

— Cum să nu. Am totul pregătit, și de căpșuni, și de fructe de pădure.

Bătrâna se duse imediat să caute în bufet, de unde apărură strălucind borcane de un litru înfășurate la gură cu hârtie.

— Și de fragi?

— Cum să nu. Singură le-am cules... Pe câmpurile de aproape...

Scoase borcanul din raftul de jos, îi desfăcu capacul și umplu bolul cu dulceață groasă și aromată.

Noua se uită la dulceață:

— N-ai fiert-o prea mult, Maria Vasilievna? E groaznic de groasă.

Bătrâna dădu din mână supărată.

— Am fiert-o puțin mai mult. Mai bine s-o fierbi mai mult decât să n-o fierbi. Se ține mai bine.

— Așa-i, aprobă Noua.

Bătrâna puse în funcțiune samovarul și plecă să aducă ceștile:

— E rapid, îmi place...

Bătrâna puse pe masă două cești, Noua o rugă să i-o aducă și pe a treia.

— Pentru cine? întrebă mirată bătrâna.

— Pentru Nadia a noastră, îi explică Noua.

— Ah, zise neliniștită bătrâna, mă gândeam că suntem acolo, dar se întâmplă ca ea să vină aici, la noi?

— Care-i diferența? Important e să ne vedem.

— Asta da. Te pomenești că se prăpădește de supărare, dădu mărunt din cap bătrâna.

— Să-i spui așa: Mișa a cerut să-ți transmit salutări și să-ți spun că totul e-n regulă.

Bătrâna dădu iar din cap, și Noua continuă:

— Dumneata cum o mai duci, Maria Vasilievna?

— Mie mi-e bine... Citesc o carte. Acolo nu știam carte, aici m-am deșteptat.

— Ce citești?

— Uite, bătrâna îi întinse cartea ferfeniță, e *Tânăra gardă* a lui Fadeev. Tare o mai lăuda Nadia. Bună carte. Mă doare pentru copilașii ăia. E adevărat sau sunt scorneli?

— Ceva pe aproape.

Noua deschise cartea. „Scumpei Taniecika în ziua când au făcut-o pionieră. Valia și Mișa Remen. 1 mai 1951."

Amintirea îi dădu un junghi în inimă – și Noua se trezi. Focul abia ardea. Vântul se domolise. Oamenii se odihneau. Totul arăta ca de obicei. Ea ședea ceva mai departe, lângă ea erau doi câini, unul de culoare deschisă, cu coada îmbârligată, celălalt un ciobănesc uriaș.

Dulăul de curte era unul obișnuit, al doilea îți trezea unele îndoieli, avea ceva dereglat în firea lui de câine. Neobișnuită era atenția lui încordată cu care-i urmărea nu numai pe însoțitorul său – nu i se putea spune „stăpân" – ci și pe toți ceilalți. În plus, avea ceva ce categoric nu avea nici un câine, dădea din cap, și-l mișca drept răspuns dacă era întrebat: da, nu...

Dresorul de Câini era un bărbat simpatic de treizeci și cinci de ani, cu ținută de militar, cu o înfățișare neimpunătoare. O cicatrice roșie, ca urma chipiului de soldat purtat multă vreme, îi traversa fruntea. Apăru în spatele ei, și amândoi câinii își întoarseră boturile spre el.

— Ar trebui să vă mutați în locul ferit de vânt... Vântul se întețește, o sfătui pe Noua.

— Cum? îl întrebă ea.

— Să nu vă bată-n față...

Îi dădu mâna să se ridice și cățeii se sculară, făcându-i loc să treacă.

— Ce bine că ai câinii cu dumneata. Noua mângâie blana deasă a câinelui ciobănesc. În copilărie am avut câini, când trăiam în sat... La oraș țin numai pisici.

Bărbatul se bucură:

— E logic, foarte logic. Și eu țin în casă numai pisici. Sunt dresor de câini profesionist. De douăzeci de ani mă ocup de ei. Am dresat sute. Sunt convins că nu trebuie să ții câini în casă. Buzele îi tremurară, îi scăpă o strâmbătură tristă: Da' și-n general...

— Ce înseamnă „în general"? întrebă puțin uimită Noua.

Dresorul de Câini începu să vorbească repede, cu însuflețire. Se văzu că demult îi cocea în minte gândul nespus:

— Când lumea spune că „se-nțeleg ca câinele cu pisica", e aici o idee profundă. Sunt două tipuri contrar opuse în privința relațiilor dintre oameni. De fapt pisica n-are nevoie de om. Ce nevoi are ea? De căldură, de hrană. Chiar așa. De om n-are nevoie deloc. Aș zice chiar că-l disprețuiește. E mai deșteaptă decât el. Omului i se pare că o ține-n frâu, dar în realitate ea e stăpâna lui. Pisica nu trebuie constrânsă. Nu-i place să îndeplinească nici măcar rugămințile. Știu din experiență – nu vrea să se supună cerințelor dresurii. Are demnitatea ei. Vrea ca omul s-o slujească. Să știți că mie, de exemplu, chiar îmi place independența lor. Pisica nu se lingușește niciodată. Se freacă de piciorul dumitale și crezi că se alintă... Nu, se dezmorțește, își pune mușchii în mișcare, se scarpină de picioarele dumitale. Ea își procură plăceri pentru sine, nu pentru stăpână. O slujești pe pisică, nu pisica pe dumneata. Cu câinii e cu totul altceva. Își puse mâna cu două degete stâlcite pe capul câinelui. Voioasa ți-o va confirma.

Câinele se uită întrebător la dresor: ce să confirme?

— Câinele de casă e ca un copil cu handicap. Are permanent nevoie de tine, de atenția ta, de grija ta... Câinele trebuie scos afară, câinele educat mai bine moare decât să facă mizerie în casă, scuzați-mi expresia... El se uită la Voioasa, ea dădu din cap tristă. Cine, în afară de om, se duce la moarte pentru o idee? Numai câinele!

Noua rămase uimită: așa ceva nu-i trecuse prin minte.

— Da, da... Câinii cercetași, să zicem, caută minele... În războiul ăla se lungeau sub tancuri. Vreau să zic că nu erau conștienți că se duceau la moarte „Pentru patrie! Pentru Stalin!". Câinele se duce pentru ideea lui – să-și slujească stăpânul... Dresorul se adresă pe un ton milităros Voioasei: Zi, nu-i așa?

Câinele oftă ca omul și dădu din cap în semn de aprobare. Entuziasmul îl părăsi brusc pe Dresorul de Câini, rămase dus pe gânduri, tăcu o vreme, apoi continuă fără să ridice ochii din pământ:

— Asta-i munca mea de acum – lucrez ca însoțitor de câini. Sunt toți ai mei, sunt câinii mei. I-am dresat la crescătoria din orașul Murom, i-am crescut, i-am învățat, acum îi trimit pe unii la graniță, pe alții în Afgan. Voioasa e afgancă... E al douăzeci și patrulea câine pe care-l însoțesc...

— Unde o însoțești? îl întrebă cu voce scăzută Noua.

— Unde, unde... Dincolo de graniță... Pe malul ăla...

„Așa vasăzică, sunt printre oamenii de aici unii care știu încotro mergem... Pe malul ăla!"

12

Merseră și tot merseră prin pustiul lipsit de variație, trist, numai coline și iar coline, până când ajunseră în sfârșit la capăt. Pustiul nisipos se termină. Se opriră pe marginea unei gropi surpate imense, acoperită de ceață brumărie. Undeva, departe, părea să se zărească malul celălalt, dar putea fi foarte bine o iluzie optică, într-atât de nesigură și neadevărată era dunga zimțată, de culoare neagră, semănând poate cu nori grei, lipiți de pământ, poate cu munți îndepărtați sau poate cu păduri aflate mult mai aproape...

— Trebuie să ne odihnim, zise Bărbatul Ras în Cap și întinse mâna purtătoare a focului deasupra crengilor uscate. Căldura și lumina întrecură ca întotdeauna puterea combustibilului nenorocit.

Soldatul, care își luase asupra sa obligația să aducă niscaiva schelete de plante culese pe drum, îl întrebă încet, cu ochii la foc, pe Bărbatul Ras în Cap:

— La ce folosește combustibilul? Flacăra ta arde bine și fără el.

— Da. Am observat asta de curând, încuviință Bărbatul Ras în Cap și își întinse mâna deasupra unui loc gol. Se aprinse încă

un foc. De la sine, fără nici un fel de combustibil... Vezi, ne-am făcut toți mai deștepți în ultima vreme...

— Prea din cale-afară, îi răspunse trist Soldatul.

Bărbatul Ras în Cap scoase din buzunar câțiva biscuiți pătrați uscați, cu semne săpate ca-n scrierile vechi, și-i împărți câte unul pentru fiecare.

— Mâncați. Să prindeți puteri.

Noua încetase demult să se mai mire. Biscuitul nu prea era cine știe ce, avea gust de iarbă, îi amintea de lipiile coapte de mama în anii foametei din ceva ierburi și un pumn de făină. Le mânca cu plăcere.

— Ne tragem puțin sufletul aici, pe urmă trecem pe partea cealaltă.

Se așezară, și corpurile lor obosite se pătrunseră de căldură.

Bărbatul Ras în Cap îl chemă la el pe Bărbatul cu Părul Lung. El îl urmă în silă. Începură amândoi să sape pe culmea colinei din apropiere. După un timp oarecare aduseră un morman de bulendre albe-galbene, păreau abia scoase din autoclava folosită pentru sterilizări. Le aruncară pe pământ – din morman se ițiră o mulțime de legături, cordoane, șnururi, panglici.

— Puneți-vă mănușile și ciorapii, le ordonă Bărbatul Ras în Cap.

Se apucară de voie, de nevoie să aleagă răsfirând lucrurile ciudate: mănușile aveau șnururi lungi la încheieturi, ciorapii din pânză se legau sub genunchi. Obiectele n-aveau nici un rost și erau tare incomode, mai ales era dificil de legat șnurul la mâna dreaptă. Noua îl ajută pe Bărbatul cu Părul Lung să se descurce cu legăturile neastâmpărate...

Profesorul începu să scurme în morman, să-și aleagă o pereche cât de cât potrivită, dar se opri brusc, azvârli zdreanța și zise răstit:

— Asta-i bătaie de joc! Veți răspunde! Veți răspunde pentru batjocura asta! Nu mai merg nicăieri! Îmi ajunge...

Bărbatul Ras în Cap se apropie de el înfuriat:

— Încetați cu istericalele. Sunt aici copii, femei, animale, la urma urmei... Dacă nu vreți, puteți rămâne aici...

Profesorul se stăpâni și își temperă tonul:

— Ascultați! Explicați-mi de ce sunt aici. Ce se petrece aici? Ce-i cu locul ăsta?

— Răspunsul îl veți primi pe malul de acolo, zise scurt Bărbatul Ras în Cap. Dacă insistați, puteți rămâne aici.

Profesorul se întoarse cu spinarea încovoiată și plecă de lângă foc... El își cobora lesne tonul arogant de șef ajungând la umilință și supușenie.

Bărbatul Ras în Cap își legă cei doi ciorapi și-l ajută pe Bărbatul cu Părul Lung să-și fixeze cutia pe spinare.

Amândouă focurile se stinseră. De la groapa surpată venea frig, și era de neînțeles cum avea de gând Bărbatul Ras în Cap să-i treacă pe toți pe malul celălalt. Ajunse chiar pe marginea gropii. Ceilalți stăteau în urma spatelui său lat ca o turmă de oi adunate grămadă.

— Trecem pe pod. Veniți aici, la margine.

Se apropiară temători, cu gâtul întins, dar nu văzură nici un pod.

— Jos, uitați-vă jos, și oamenii văzură prin ceața brumărie din groapă niște construcții metalice apărute din adâncurile misterioase.

Bărbatul Ras în Cap sări, și construcția uriașă se clătină ca barca. De jos i se zărea prin ceață fața albă. Le făcu semn cu mâna. Cei de pe mal se cutremurară de groază, strânși ca-n menghină între necesitate și neputință.

— Manechin! îl chemă Bărbatul Ras în Cap.

Manechinul se apropie supus de marginea gropii. Tălpile lui transpirate în sacii de pânză încremeniră acolo. Părea că nu există o forță care să-l facă să-l urmeze pe Bărbatul Ras în Cap. Și totuși exista una: la mari depărtări apăru sunetul aproape neauzit, anunțând zborul nesuferit al săgeților negre. Și Manechinul nu sări, ci se aruncă cu capul în jos ca un condamnat la sinucidere și dispăru în ceață.

Construcția se clătină iar. În timpul ăsta, Noua simți că nisipul de sub picioarele ei începe să se miște, să se scurgă. Pământul nisipos din spatele oamenilor buimăciți, adunați grămadă, începu

să se surpe, să dispară, se produse o adevărată avalanșă de nisip. Avalanșa crescu, se întinse și întreaga Niagară de nisip porni să le șfichiuiască spinările...

Următorul plonjă Bărbatul cu Părul Lung. Apoi perechea înlănțuită – prima sări Lungana, Pitica o urmă slobozind un țipăt ascuțit. Fostul Invalid se apropie cu demnitate de marginea gropii, se lăsă pe vine și sări așa cum se sare la bazin. Urmară Soldatul, Câinele. Încă o femeie în costum de sport. Bărbatul cu servieta. Un Animal Ciudat. Fetița cu ochii legați. Noua păși printre ultimii...

Nici unul nu căzu ca piatra – toți coborâră lent. Ba un curent de aer ce urca în sus le servi drept sprijin, ba forța gravitației se dovedi mai slabă în locul acela. Jos sufla un vânt puternic, care îi duse departe unul de altul. Unul căzu pe niște platforme de trecere imense, alții, printre care se număra și Bărbatul cu Părul Lung, avură mai puțin noroc. El se pomeni stând în picioare la îmbucătura unor țevi subțiri, și verticala cea mai apropiată se afla la o distanță apreciabilă de el – n-o putea atinge cu mâna. Se legăna ușor stând în echilibru. Cutia îl incomoda teribil.

Manechinul o păți cel mai rău. Stătea lungit, cu mâinile agățate cu putere de o șină lată aflată la nivelul pieptului, cu tălpile curbate, rezemate de verticala nesigură, și cu coșcogeamite trunchiul întins în gol...

Balansul neregulat al construcției provocat de căderea lor încetini treptat, dar pe neașteptate se auzi un strigăt răgușit: frica de singurătate în pustiul nisipos învinsese toate celelalte neplăceri, și Profesorul se aruncă în groapa acoperită de ceața brumărie. Podul în construcție se clătină tare – tălpile Manechinului alunecară de pe verticala nesigură, și el rămase atârnat de mâini...

Vântul ba se domolea, ba răbufnea cu putere nebunească. Construcția tremura, se clătina cu mișcări inegale, simțind fiecare atingere, de parcă era vie. Ceața începu să se risipească încetul cu încetul, și oamenii reușiră să distingă labirintul de oțel ingenios construit de vreun troll nebun sau de vreun artist la fel de nebun. Noua cercetă construcția cu interesul unui profesionist – nu s-ar fi apucat să lucreze ca desenator pentru o asemenea

construcție în care vedea atâtea nepotriviri și torsiuni, de parcă fața și reversul erau amestecate dinadins.

„Spațiu fictiv – îi trecu prin minte –, așa ceva nu există în natură. Dacă e fictiv, înseamnă că e imposibilă căderea? Atunci și căderea va fi fictivă... Dar eu nu-s fictivă..."

Bărbatul Ras în Cap manifesta o sprinteneală de circar, sărea de pe o țeavă pe alta schimbând nivelurile. Se apropia pe neobservate de fiecare, îi atingea ușor mâna, capul, umerii. Îi spunea ceva, îi explica, încerca să-l convingă. Se purta cu blândețe și fermitate:

— Trebuie să ne mișcăm. Trebuie să ajungem pe malul celălalt. Nu vă grăbiți, luați-o încet. Mișcați-vă măcar cu câte un centimetru. Nimeni nu va pieri. Toți traversăm într-acolo. Numai să nu vă fie frică. Spaima împiedică mișcarea...

Cuvintele lui avură efectul așteptat, și oamenii, încremeniți la început în poziții ridicole, porniră să se miște.

Manechinul încercă să-și strângă picioarele și să-și întindă corpul uriaș pe șina de care se ținea cu mâinile încleștate, dar era vlăguit de puteri, și mâinile obosite se dezdoiră, pieptul îi alunecă în jos, și el rămase atârnat ținându-se numai cu palmele încordate. Degetele alunecau încet de pe șină din cauza greutății matahalei, și el aștepta nepăsător momentul când vor trece de muchia șinei și vor aluneca definitiv de pe suprafața ei.

Mintea lui tulbure era frământată de un gând greoi ca aluatul nedospit: cad, mă fac țăndări, totul se termină, și săgețile-gloanțele-viespile nu-mi vor mai înțepa capul și burta...

Îl căută în ultima clipă pe Bărbatul Ras în Cap, dar nu-l văzu, îl zări în depărtare pe Bărbatul cu Părul Lung, care se legăna strângând la piept un obiect negru... Își descleștă degetele și zbură în jos. Nu ca piatra, nici ca pasărea, ci ca foaia de ziar mototolită, măturată cum mătură vântul gunoiul...

Cu toată căderea lină și înceată, lovitura fu nimicitoare. Prefăcut în țăndări, el zăcea pe albia pietroasă a râului secat de multă vreme, printre resturi de bărci foarte vechi, scoici pietrificate și două crose desperecheate. În jurul corpului său sfărâmat în bu-

căți împrăștiate în toate direcțiile se adunară niște ființe cam lipsite de consistență, ceva mai mari decât o veveriță și mai mici decât un iepure, poate erau umbre... acelea care ți se arată în vis, apoi, când te trezești, rămâi nu cu imagini palpabile, ci cu urme în suflet – căldură, duioșie, intimitate...

Se strânseră ciopor – ca locuitorii din deșert sau tundră lângă un avion prăbușit. Unii mai sensibili plângeau, alții clătinau din cap îndureraţi. Careva zise:

— E nevoie de Doctor.

Unii se împotriviră:

— Nu-i nevoie de Doctor, e un cadavru.

— Nu, nu-i un cadavru, ziseră alții.

O voce tânără piui entuziastă:

— Ce dacă-i cadavru! Se poate învia și un cadavru!

Începu un fel de adunare pe diferite voci.

Apoi îl aduseră pe cel mai mare și mai bătrân, care se mișca pe roți. Era atât de șubred, încât se vedea prin el. Sosi aproape rostogolindu-se, chiar trecu peste degetele zdrobite ale Manechinului cu roțile din spate. Își trase puțin sufletul și le comunică:

— Cadavru. Fără semn de viață.

Mulțimea adunată se agită neliniștită, începu să murmure, să se foiască:

— Nu se poate face ceva pentru el?

— Nu se poate face nimic, clătină din cap Doctorul. Doar să-i dăm sânge.

Tăcură toți. Apoi unul cu sprâncene arcuite și ochii bulbucați zise:

— Suntem mulți. Strângem noi cât trebuie.

Unul cu nasul lung zise emoționat:

— Da' înlocuitori de sânge? Există înlocuitori de sânge?

Doctorul nici măcar nu catadicsi să se uite în partea aceea:

— Șase litri de sânge viu, nu mai puțin. Altfel nu-l putem reanima.

— Facem noi să-l strângem, îl strângem, fremătă adunarea.

Doctorul în căruciorul lui păru să se înfurie:

— Cum o să-l strângeți? Aveți fiecare șase mililitri. Mai mult de jumătate e cu neputință de donat. Doar știți că am donat cinci mililitri, și picioarele nu s-au înzdrăvenit.

Iar se agitară, veveriţele-iepurașii începură să mormăie:

— Dacă-l înviem, va fi om... frumos... deștept... s-o întâmpla să aibă copii... poate să construiască și să deseneze... lasă să fie viu...

— Bine, fie, acceptă Doctorul. Dar trebuie să vă previn că aveți în față rămășițele unui infractor. Criminal. Unul foarte crud și fără milă. Și tont pe deasupra.

Se speriară toți și încetară cu mormăielile. Apoi unul cu cârlionți neastâmpărați ca ai unui negru zise încetișor:

— Cu atât mai bine. Ce atâta vorbă! Trebuie să-i dăm o șansă.

— Nu mă opun, zâmbi Doctorul. Pur și simplu vă amintesc că după legea Scării celei Mari, sacrificându-vă sângele, nu faceți decât să coborâți treptele, pierdeți o parte din mobilitatea voastră, iar el le urcă și dobândește calitățile dăruite lui prin jertfa voastră...

— Da, da... știm... vrem... acceptăm-acceptăm...

Îl înconjurară pe Manechinul sfărâmat, și apăru de undeva un cearșaf alb, și se puse în mișcare medicina misterioasă...

Partea labirintului unde nimerise Noua era o îngrămădire haotică de mici platforme depărtate una de alta, la distanță de o săritură bună cu elan, în vreme ce verticalele se aflau sub platforme, imposibil de coborât pe ele. Noua reuși să avanseze destul de mult, până ajunse la platforma de unde n-o putea lua decât înapoi: era cu neputință să sară pe următoarea, numai un sportiv bun o putea face.

Se așeză dezorientată. Îi era groază să se uite în jos. Se uită în sus. Văzu sus un șir paralel de platforme, iar pilonii de susținere erau destul de aproape, așa că se hotărî să se odihnească puțin, apoi să încerce să schimbe traseul. E adevărat că drumul în sus i se păru că ducea cam într-o parte, dar nu avea altă soluție. Uimită cât de ușor și ascultător îi era corpul, cuprinse cu brațele bara metalică aspră și, lipindu-se de ea, începu să urce. Ciorapii și mănușile de pânză o protejau de metalul rece. Dar, lucru ui-

mitor, ocupația asta îi făcea plăcere, îi bucura corpul. De ce? Poate fiindcă învăța cu atâta ușurință să fie maleabil, să se facă mic, să țâșnească ca glonțul din pușcă, să se adune în zbor și să slăbească viteza la aterizare. Cu fiecare salt îi venea mai ușor și se simțea mai liberă, uită cu totul de senzația că era legată de mâini și de picioare și că se afla mereu în pericol...

Probabil că ăsta e miracolul sportului – descoperi ea în vreme ce urca pe platforma aflată sus de tot. Aici totul era mai luminos, și malul opus nu i se mai păru atât de întunecat...

Pășind pe țeava strâmbă și alunecoasă, Profesorul ajunse cu greu pe o bornă strâmbă și se așeză pe ea. Două șine ruginite atârnau în dreapta, la doi metri de el, dar ezită să sară până acolo. Ședea încruntat, se sforța să înțeleagă cum de avusese nenorocul să ajungă în situația asta absurdă, de domeniul fantasticului. Vântul sufla de undeva, de jos, mișca borna, frigul umed, înăbușitor, învăluia totul în chip mârșav.

„Poate că totuși e vis" – de câte ori nu se întorsese el la ideea salvatoare. Își trecu vârful degetelor pe față, pe cap. Atinse cu limba gingiile – nu mai avea protezele! Cum de nu observase mai devreme? Unde puteau să dispară protezele frumoase, lucrate în laboratorul de stomatologie al Direcției a Patra?

Stătea într-o poziție ciudată, foarte incomodă, îmbrăcat în costumul cel mai bun, cu decorațiile pentru merite deosebite, dar fără nici un act și fără proteze. Sau i le scosese cineva din gură? Groaznic... Groaznic...

„Nu cumva am murit?" – cu toată străduința lui de a fugi de cuvântul ăsta, gândul neastâmpărat se încăpățâna să-i treacă în fugă prin minte.

Prin ceața tulbure, mai la stânga Profesorului, străluci o clipă chelia cunoscută.

— Ia ascultă, stimabile! începu să strige Profesorul, și Bărbatul Ras în Cap porni în direcția lui.

— Acum trebuie să-ți aduni puterile și fără să te grăbești..., începu el cu vocea insinuantă dintotdeauna.

Dar Profesorul îl apucă de mâneca albă a cămășii și se porni pe urlat:

— Zi-mi și mie, în sfârșit, ce-i cu mine, sunt mort?

Bărbatul Ras în Cap îl fixă lung cu privirea pe Profesorul zbârlit ca un arici și-i zise exact ce el nu voia să audă:

— Da, Profesore. Nu pot să vă mai ascund: ați murit.

Profesorul tresări și simți golul chinuitor din piept, atât de cunoscut în crizele cardiace. Mâinile și picioarele i se răciră. Toate senzațiile astea erau semne clare de viață, așa că se liniști, începu să râdă, își duse mâna la inimă:

— Glumești. Chiar pot să mor din cauza unor asemenea vești!

— Nu-i nici un fel de glumă. Dacă vă place, o să formulez altfel: puteți considera că viața pe pământ vi s-a terminat.

— Adică sunt în iad? Profesorul se fâțâi pe bornă. Să aveți în vedere că nu cred nicicum... în așa ceva!

— De fapt, nici eu nu cred în nici un fel de iad. Dar trebuie să vă împăcați cu situația asta pentru o vreme. Și acum e foarte important să trecem pe malul acela...

Bărbatul Ras în Cap făcu doi pași mari spre șinele ruginite, le atinse ușor cu piciorul, și ele se deplasară încet mai aproape de bornă. Apoi o luă înainte.

Profesorul tăcea uluit – treaba era că Bărbatul Ras în Cap mergea cu tălpile lui late, înfășurate în ciorapii de pânză, direct prin văzduh. Pășea ferm, voinicește, ceața alburie părea că se curbează sub greutatea lui, și-n timp ce mergea pe cablul întins, se balansa puțin, întocmai ca gimnaștii de la circ. Poate că acolo chiar era un cablu?

Profesorul puse piciorul cu teamă pe șinele nesigure...

Bărbatul cu Părul Lung continua să se legene, nu avea cum să se mute pe altceva – erau zece metri până la platforma cea mai apropiată. Țevile pe care stătea se mișcau într-un ritm complicat, dar nu-l putea desluși, cu toată finețea auzului său. Se pricepea, nu știa nici el de ce, să dirijeze mișcările dacă le afla formula numerică. Ascultă atent cu tălpile, cu tibia și femurul, cu cele treizeci și două de vertebre și cu rezonatorul din craniu. Ceva-ceva prinse el... o mulțime de tempouri... suprapunerea unor oscilații... Cinci cu trei... E limpede. Corpul răspunse, își reglă ritmul. Nimerind ritmul potrivit, Bărbatul cu Părul Lung simți

că mișcările leagănului de sub picioarele sale pot fi oarecum dirijate. Amplitudinea lor crescu, dar direcția lor era paralelă cu platforma cea mai apropiată, așa că nu-i înlesneau deloc apropierea de ea. Îl încurcă și un al doilea ritm, din ce în ce mai ușor de recunoscut... Îl nimeri și pe ăsta: șapte optimi! Apăru imediat a doua direcție de mișcare...

Se clătină zdravăn – cât pe ce să-i scape cutia din mâini. N-o lăsă să-i cadă. O ținu strâns la piept. O mângâie. Mâneca de pânză îl împiedică s-o atingă așa cum trebuie, vru să și-o scoată. Legănându-se nervos pe traiectoria schimbată brusc, încercă să-și desfacă șnururile de la mâna stângă. Nodul era strâns tare și încurcat, își înfipse dinții în el... Și simți imediat un ajutor nesperat direct din văzduh. Chiar așa. În jurul lui aerul se învolbură iar, dar în vârtejul cunoscut se simțiră acum degete, buze, și chiar păr de femeie despletit de vântul iscat. Pâlnia de aer, văzută pe dinăuntru, părea o femeie.

Nodul slăbi, se desfăcu. Bărbatul cu Părul Lung își lăsă în jos mâna stângă, aruncă mâneca și simți că șnurul de la mâneca dreaptă e slab înnodat.

— Hai repede, desfă-te, desfă-te, cântă cu însuflețire vocea din văzduhul care prinsese viață. Era caldă, chiar fierbinte, se alinta, îl dezmierda, se lipea de el, îl zorea...

Mișcarea se corectă de la sine, își preciză direcția și se apropie puțin câte puțin de platformă. Apăsă închizătoarea, care se deschise cu un țăcănit, vârtejul scoase din cutie obiectul minunat și i-l vârî în mână:

— Cântă...

Avea în mâini un instrument. Instrument pentru... Cu ajutorul căruia... Era lucrul cel mai important pentru el, dar nu știa ce să facă... Mâna dreaptă era pusă unde trebuie, degetele nimeriseră locul, recunoscuseră clapele. Mâna stângă dibuia... Și mai departe – doar o stare chinuitoare, profundă, de perplexitate.

Degete fierbinți îl mângâiară în fugă pe gât, pe bărbie, îi atinseră gura:

— Cântă, te rog. Încă te mai poți întoarce.

Mușticul de lemn i se lipi de buze.

Leagănul îl purtă încolo și încoace, ritmul mișcării îi pătrunse în corp și-i ceru insistent să se implice, să-i fie părtaș. Implicare totală. Complicitate. El trase aerul pe nas, diafragma coborându-i până la refuz – plămânii i se umplură.

Vârtejul se opri. Rămase suspendat. Bărbatul cu Părul Lung strânse muștiucul între buze – o promisiune a plăcerii viitoare, o parte din ea, cea mai delicată. Buza de jos se lipi de bucata din lemn și limba atinse ancia din plastic. Toate astea la un loc păreau să fi lipsit din corpul său, părea că fusese despărțit de ele dintotdeauna. Ceva stătea să-i plesnească înăuntru – trebuia să se încarce până la refuz, în așa fel încât să umple cu suflarea lui ciudățenia asta făcută din metal și lemn, aparținându-i în aceeași măsură în care îi aparțineau plămânii, laringele și buzele... Suflă precaut, ca să nu sperie miracolul... Sunetul scos era și muzică, și cuvânt cu sens, și voce plină de însuflețire. Auzindu-l, simți o durere ușoară în coaste, parcă măduva oaselor se bucura și ea să-i fie părtașă...

Bietul om: un cap și două urechi! Ciocan – nicovală... Scăriță – ața limbii... Melc cu trei canale semicirculare, ureche medie blocată cu dopuri de ceară, și trompa lui Eustache cu pielița solzoasă uscată înăuntru... Zece degete strâmbe și foalele plămânilor... Ce fel de muzică mai e și asta?! Umbra umbrelor... Parodia parodiilor... Doar o aluzie suspendată în beznă...

Cei mai sensibili își șterg lacrima întinsă pe pleoapa de jos... Să duci dorul muzicii... Să te chinuie muzica...

Doamne Dumnezeule, arată-te! Și s-a arătat. Și stă dincolo de zidul de nepătruns al muzicii noastre pământene...

Profesorul auzi și începu să plângă. I se risipiră ultimele speranțe: chiar e mort – așa ceva nu există pe pământ. Era mândru de auzul său muzical, cânta cu voce sigură acompaniată de chitară, se pusese la punct și cu acordeonul, deși era neinstruit, îi transmisese talentul său muzical și tontului de fiu-său... Dar acum asculta o altfel de muzică. Ea vorbea clar și răspicat despre absurditatea frumuseții și despre nevoia de frumusețe, și ea era frumusețe în sine – de netăgăduit, dăruită, senină, inutilizabilă – ca pana păsării, ca balonul de săpun, ca violetul din petalele ca-

tifelate ale panselelor... Și mai spunea muzica ceva, care îl rușină cumplit pe Profesor pentru anii trăiți fără nici un țel... Nu, nu așa, asta spunea altcineva: Profesorul se rușină cumplit pentru tot ce însemna el, de la naștere până la moarte, din cap până-n picioare, de dimineața până seara...

Și orice mișcare, cățărare, agățare se opri. Tăcură toți, încremeniră. Până și ființele mici, care-și făceau de lucru cu Manechinul pe fundul gropii, își ridicară capetele cu ochii mari și ascultară încântate...

Iar Bărbatul cu Părul Lung aproape că nu mai exista. Era pe de-a-ntregul dizolvat în muzică, era el însuși muzică, din el nu rămase decât un singur cristal, bun doar pentru a înțelege miracolul care se săvârșea, și ajunse în cele din urmă doar un punct – o plăcere intensă, față de care bucuriile palpabile ale vieții pământene păreau nu prototipul fericirii perfecte, ci o minciună obscenă, asemenea femeii gonflabile cu crăpătura mirosind a cauciuc...

Bărbatul cu Părul Lung nici măcar nu băgă de seamă când vârtejul dezmierdător îl ridică sus, deasupra construcțiilor nesigure, apoi și mai sus, atât de sus, încât în jurul lui nu mai era decât ceața alburie. Muzica tot crescu și umplu universul, și era însuși universul, și punctul rămas undeva la marginea lui se făcu tot mai mic, până dispăru cu totul. Și-n același timp el se propti cu toată ființa în membrana elastică, o perforă oarecum încordat și ieși afară, păstrând în el ecoul sunetului de peliculă crăpată...

13

Pe mal era dimineață. O dimineață care avea tăria alcoolului nediluat, prospețimea oului de găină abia ouat, și nici un cusur, întocmai ca alfabetul. Noua avu senzația că groapa care fumega în spatele ei era o plagă cusută grosolan, închizând în ea materii de tot felul. În plus, nu mai prezenta nici un interes pentru ea. Lumea care i se deschidea în fața ochilor semăna cu tot ce văzuse

mai frumos în viață. Își aminti acum de trecutul ei, de când fusese fetiță mică, de când își fripsese palmele la sobă și până la ultima filă a caietului de școală, din care consumase zece pagini scriind literele chinuite, șchioape...

Două reflectoare – unul reînviind toate detaliile trecutului, altul îndreptat asupra dimineții perfecte – luminau această clipă. Chinul îndelungat al problemelor fără răspuns – Unde sunt? Cine sunt? Pentru ce? – se terminase cât ai bate din palme. Ea era ea, Elena Gheorghievna Kukoțkaia, dar era o femeie nouă, da, Noua. Acum îi veni să strângă la un loc tot ce știuse cândva și uitase, tot ce nu știuse niciodată, dar parcă îi răsărise în minte.

Făcu câțiva pași pe iarbă și se minună ce bogăție de senzații o încercară când atinse pământul cu tălpile goale: simțea fiecare firicel de iarbă, simțea lujerele înlănțuite și chiar frunzele înguste, unite ca păstăile. Ca și cum talpa oarbă începuse să vadă limpede. Ceva asemănător se întâmplă cu vederea, cu auzul, cu mirosul. Elena se așeză pe o movilă între două tufe. Una, pregătindu-se să înflorească, era o tufă de iasomie, mirosea puternic, pe cealaltă n-o recunoscu, avea frunze groase, cu chenar de culoare deschisă pe margine. Mirosea ciudat, a ceva acru și răcoritor. Din pământ veneau o sumedenie de mirosuri – mirosea a putregai jilav, a sevă de tulpini strivite, a fragi, a ceară vegetală, a mușețel amar... Și chiar a om care trecuse nu demult pe acolo... Într-o clipă recunoscu care era omul...

„Instinct de animal sălbatic, asta-i", își zise ea. Și zgomotele erau prea multe pentru asemenea dimineață liniștită – plantele foșneau asurzitor, și-n foșnetul lor se distingeau mai multe nuanțe: frunzele tari aveau sunet aspru, cele moi sunau delicat. Frunzele tufelor se frecau una de alta scoțând sunete catifelate, se auzea geamătul surd al bobocului când înflorește. Ajutat de aripi și coadă, combinate într-un acord muzical perfect, pițigoiul își luă zborul din copac, rămânând în urma lui un șuierat ușor în aerul străpuns de aripile întinse. Elena văzu în zborul păsării ceva ce nu observase niciodată: când se înălță, își ținu coada ridicată aproape vertical, în vreme ce vârfurile ascuțite ale aripilor i se lăsară în jos și picioarele de un cenușiu închis, cât chibriturile, i

se lipiră strâns de burta cenușie... Zbură în picaj, apoi, răzgândindu-se parcă, își răsuci coada, își lăsă în jos vârfurile aripilor – și țâșni în sus... Și geometrie, și dinamică a zborului – cu toate că le-nveți în școală... „Cum de n-am observat asta înainte?" se întrebă mirată Elena.

Stătea pe movilă, trăgea aerul în piept, privea și asculta – se obișnuia cu pământul nou și cu ea însăși, la fel de nouă. Nu avea nici o grabă. În curând se simți obosită de la sunetele și mirosurile neobișnuit de puternice, se întinse cât era de lungă pe iarbă și închise ochii.

E o prostie să dormi când e așa de frumos... Poate o să visez ceva? Și adormi pe pământul nou descoperit, fără să-și dea seama că și ea era nouă-nouță...

Bărbatul Ras în Cap, căpitanul corabiei, părăsi ultimul malul. Nu-i era deloc clar ce anume se mișca și încotro – poate că groapa se depărta de mal, sau pământul în derivă o lua într-o direcție necunoscută. Părea că vântul împrăștiase construcțiile de-a lungul malului... Dispărură undeva toți cei pe care îi ajutase să răzbească, să treacă pe podul mobil din aluminiu, vopsit în roșu de mântuială, construit între ultima platformă și marginea prăpastiei. Câinele ciobănesc, ultimul rămas, alunecă cu labele pe grinzile de metal și ieși cu greu la liman. Îl întâmpină o întreagă brigadă de figuri în coconi albi, protectori, cu chip de om, dar având și ceva trăsături de pasăre. Îl luară în brațe și-l purtară până la un copac uriaș, pe jumătate ars. Platforma pe care stătea Bărbatul Ras în Cap se clătină și se îndepărtă de mal. O forță necunoscută îl târî înainte împingându-l din spate, apoi îi legănă platforma, i-o întoarse și i-o aruncă pe marginea prăpastiei.

Bărbatul Ras în Cap păși pe pământ. Primul lucru pe care-l văzu fură oasele metatarsului său, toate cele douăzeci și nouă, ca la radioscopie. Sau douăzeci și opt? Se vedeau supărător de bine prin piele. Deformare neplăcută – el își văzu articulațiile umflate acolo unde se îmbuca metatarsul cu osul degetului mare. Și se adresă „vederii pătrunzătoare", cum obișnuia s-o numească:

— Ce să-ți zic, mulțumesc că nu mă părăsești...

Locul era minunat, chiar dacă soarele se afla la zenit, indicând ora amiezii. Bărbatul Ras în Cap se bucură nespus că nimerise acolo unde era vest și est, nord și sud, și, în sfârșit, sus și jos. Se uită împrejur și văzu că groapa dispăruse, se acoperise ca o cicatrice vindecată, de parcă nici nu existase. El zâmbi, dădu din cap mulțumit – nu doare și e necesar...

Lumea pe unde umblase era de toată încrederea, numai că-i cerea să renunțe la obiceiul de a gândi ca înainte și cum avea talent în ale uceniciei, era pregătit pentru asta. În jur totul era verde, odihnitor și plin de căldură. Vântul aducea miros de foc și de ceva mâncare. O porni spre est, unde-l chema vântul.

Copacul ars pe jumătate rămase în urmă, așa că nu avu cum să vadă că acoperiseră câinele lungit pe jos cu o pătură mare și desenaseră deasupra niște linii și formule.

— Totu-i în regulă? E desenat corect? întrebă nerăbdător cel mic.

— E corect, după părerea mea. Atât cât pot să judec la prima vedere, răspunse cel mai în vârstă. O să fie o femelă grozavă. Frumoasă.

— O să se gudure bucuroasă? întrebă curios cel mic.

— La asta ne-am putea aștepta... Apucăturile... Predispozițiile trebuie să se transforme: devotamentul, puterea de a sluji, sinceritatea... În cazul de față, bucuria dată de la natură...

— De ce n-o lăsăm să se miște dintr-odată, să-i dăm drumul?

Micuțul îl bombarda cu întrebările, dar cel mai în vârstă era răbdător:

— Nu mai spune! Dimpotrivă, ea trebuie să stea cât mai mult aici. Ca straturile de sub scoarță să se dezvolte. Gândește-te și tu, dacă-i dăm drumul, cine știe ce-o să-i treacă prin cap? Ar fi groaznic! Pot să apară instinctele animalice... Ăsta-i *Canis lupus familiaris*, dar totuși e o fiară... Trebuie să știi ce iese din cei neținuți în frâu... Ei? întrebă cel mai în vârstă și așteptă răspunsul.

Cel mic se pierdu cu totul:

— Asta n-am învățat, sunt la nivelul trei, abia am trecut...

— Bine, bine. N-ai învățat, o să-nveți... Va trebui totuși să știi din practică – vârcolaci, *verwolfi*[1], maniaci, criminali de tot soiul, de la cei în serie până la gestapoviști... Ai priceput? îi explică satisfăcut cel mai în vârstă.

— Ohoo! se minună cel mic. Să facem să-i crească straturile de sub scoarță? Asta-i muncă, nu glumă!

— Da' tu ce-ai crezut, că-i treabă ușoară? zise cel mai în vârstă ridicând colțul păturii. Sub ea stătea lungită o ditamai femela cu nasul cârn și fruntea teșită. Dacă o lucrăm acum bine, va deveni o femelă frumoasă, un prieten de nădejde și o soție devotată. Hai să ne apucăm de treabă, îl invită pe cel mic, apoi își puse labele mari pe fruntea teșită și începu s-o maseze ușor...

14

Cărarea urca acum pe munte. Când Bărbatul Ras în Cap ajunse în vârf, văzu șerpuind în vale un râu îngust. Pe malul lui, într-un mic golf plin cu nisip ardea un foc aproape ascuns de razele soarelui, deasupra lui fierbea un ceaun afumat. Lângă foc, cu spatele la Bărbatul Ras în Cap ședea un bătrân gârbovit, cu urme de păr cărunt pe chelia strălucitoare. Bărbatul Ras în Cap se apropie de el și-i dădu bineațe.

— Ceaiul e gata. Peștele s-a fript, zâmbi bătrânul și zgândări cu bețișorul peștele așezat pe piatra netedă, deasupra cărbunilor care ardeau mocnit. E gata.

— L-ați prins în râul de aici? îl întrebă Bărbatul Ras în Cap așezându-se și primind în mână peștele fierbinte pus pe o frunză.

— Pescarii mi l-au adus. M-am lăsat de meseria asta din tinerețe – de vânătoare, de pescuit. Ca să fiu sincer, am renunțat la hrana animală. Motive morale m-au îndemnat.

Peștele fript era gustos, deși avea multe oase. Semăna cu un ghiborț mare sau cu un guvid cu țepi pe aripa dorsală... Bătrânul

1. *Verwolf*, vârcolac (germană).

turnă ceaiul din ceaun în două căni de aluminiu, scoase din traista de pânză o legătură mică și o desfăcu. Se afla acolo o bucată de fagure cu miere...

Bătrânul semăna la față cu cineva cunoscut, dar Bărbatul Ras în Cap nu reuși s-o lege de un nume. Bătrânul era destul de limbut – îi povesti de copii, de nepoți, pomeni de micuțul Vaniecika, despre care spuse că se necăjise mult cu el, dar degeaba... Îl ocărî pe unul, Nikolai Mihailovici, fiindcă îl amăra prostia lui:

— Înainte credeam că prostia nu-i un păcat, ci o pacoste. Acum mi-am schimbat părerea. Prostia e un păcat mare, fiindcă înseamnă multă îngâmfare, adică semeție.

Bătrânul sorbi o înghițitură din ceaiul tulbure, dar foarte gustos, puse cana pe piatra netedă și oftă:

— Bineînțeles că gura nerușinată a lumii nu-mi dă dreptate. Și mult lăudata iubire de oameni, pe care o așteptăm atât de mult în tinerețe. M-a prins în mrejele ei după *Povestiri din Sevastopol*, mi-a sucit capul, mi-a hrănit încrederea în mine. A stat la temelia îngâmfării mele, a întrecut toate celelalte daruri date mie de Creator pe degeaba... Prostia era însă prostia mea și numai a mea...

„Da, bineînțeles, cum de n-am ghicit din prima? E chiar el, chipul mi-e cunoscut... Fruntea cu zbârcituri ca a lui Socrate, ochii mici cu sprâncenele zburlite, nasul lătăreț de rață, ca al rușilor, barba vestită în toată lumea..."

Bărbatul Ras în Cap îi ținu isonul, mânat de un gând viclean:

— Aveți dreptate. Soția mea a fost adepta tolstoismului, mereu vă cita, și eu râdeam de ea, o necăjeam: Lenocika, îi ziceam, ești genială în prostia ta... Ea se supăra.

Bătrânul își încruntă sprâncenele și își șterse barba cu degetele mari și late:

— Așa-i vorbeați? Doar puțini pricepeau...

— Atunci, pe vremea dumneavoastră... Acum mulți au ajuns la ideea asta...

Bătrânul tuși, își luă traista:

— Să mergem, nu-i departe, vă arăt biroul meu... Acum, știți, mă pasionează științele naturii... Teoretizez...

Bărbatul Ras în Cap se ridică în picioare cu părere de rău. Îl chema de pe mal glasul acela cu care obișnuia să se răfuiască, dar își dădu seama că-l supărase pe bătrân și dacă i-ar refuza invitația, ar fi de-a dreptul necuviincios...

Căsuța era ascunsă într-o mică pădure de stejari. Era scundă, avea trei ferestre, era acoperită aproape în întregime cu arbuști de liliac.

„Florile au izbucnit deja, se vor desface peste cinci zile", le privi atent Bărbatul Ras în Cap. Cerdacul avea trei trepte. O găleată pusă la umbră. Bătrânul deschise ușa – o cameră destul de mare, biblioteci de-a lungul pereților. Pe masă, un microscop. A doua masă de lângă perete arăta a masă de laborator cu recipiente pentru experiențe chimice, reactivi... Minunății...

— Uitați aici, în fotoliu, vă veți odihni mai bine, poftiți... De mult voiam să discut cu un om învățat, cu unul de acum. Educație aristocratică, știți... N-am studiat științele naturii la tinerețe. Știți că Goethe a primit învățătură strălucită. Avea cunoștințe de mineralogie, a inventat teoria culorilor, a pătruns în miezul științelor naturii... Noi ne-am instruit acasă... Am rămas în urmă, într-un anumit sens...

Bătrânul ori făcea pe prostul, ori își bătea joc de el... Nu era limpede... Își luă tocul de ochelari, scoase din el un pince-nez cu șnur negru, și-l fixă la rădăcina nasului și zise, căznindu-se ca tonul vocii să-i fie sever:

— De cincizeci de ani mă frământă problemele astea. Locuitorii de aici sunt ființe cam aeriene, au o mare doză de candoare, nu pot să discut cu ei chiar totul. Și-n plus, le e greu să priceapă tragediile noastre pământești, chiar le e imposibil. Nu-s de tot ființe imateriale, au ceva carne, dar carnea lor se deosebește de a noastră, a pământenilor, și prin structură, și prin compoziție chimică. E prea inconsistentă... Sunteți pentru mine interlocutorul mult așteptat de care duc lipsă de ani buni...

În timp ce se luă cu vorba, bătrânul desfăcu niște frunze făcute sul, le netezi, le mângâie colțurile ridicate în sus, puse pe o margine a lor două tomuri groase și un prespapier din marmură pe cealaltă:

— Descoperirea mea e în legătură cu iubirea. La nivel celular, din punct de vedere chimic. Vreau să vă prezint câteva din ideile mele, Pavel Alekseevici.

Bărbatul Ras în Cap nu mai auzise de mult numele ăsta de pământean, îl ului mai mult felul cum suna numele reîntors acum la el decât conținutul discursului solemn, însoțit de neastâmpărul ochilor mici ai bătrânului. Se restabilise legătura distrusă...

— Iubirea, cum o înțeleg eu acum, trebuie privită ca un fenomen natural, așa cum e forța de gravitație sau legea atracției elementelor, descoperită de Dmitri Ivanovici Mendeleev. Sau legea... am uitat numele italianului... conform căreia lichidul se ridică la același nivel în două vase comunicante.

„N-a învățat la gimnaziu... A studiat la Iasnaia Poliana, asta-i... își zise Pavel Alekseevici recăpătându-și voia bună. Se vede treaba că l-au impresionat mult manualele de clasa a șasea de la școala generală..."

— *Ego fingebam*[1], rosti solemn Lev Nikolaevici. Iubirea carnală este îngăduită oamenilor! M-am înșelat, așa-numitul creștinism al nostru a fost o rătăcire. Am suferit toți, am ars ca flacăra... Ni s-a tras de la înțelegerea eronată a iubirii, am separat joasa iubire carnală de iubirea înaltă, un fel de iubire abstractă, filozofică, și am făcut asta pentru trupul nevinovat, dat nouă de Dumnezeu ca să se unească în nevinovăție și fericire netulburată cu alt trup binecuvântat!

— Nu-i nici o îndoială în privința asta, Lev Nikolaevici, se amestecă în discuție Pavel Alekseevici, uitându-se peste umărul lui la schema în creion roșu și albastru, cu un ovul și un spermatozoid desenați grosolan.

— Atracția e temelia creației. I-au pătruns înțelesul și grecii, și hindușii, și chinezii. Noi, rușii, n-am înțeles nimic. Numai unul pe nume Vasili Vasilievici, un domn deloc simpatic, a întrezărit ceva. Educația noastră, boală a vremurilor de atunci, e o mare minciună, ea vine de la călugării din vechime, desprinși de viața laică. Toate astea ne-au făcut să nu pătrundem sensul iubirii. Și

1. Îmi imaginam (latină).

cine n-a înțeles dragostea de viață nu poate înțelege iubirea de Dumnezeu, zise el abătut. Iubirea se împlinește la nivelul celulelor – iată esența descoperirii mele. Acolo se găsesc în formă concentrată toate legile – și legea conservării energiei, și legea conservării materiei. Și chimia, și fizica, și matematica. Moleculele sunt atrase una de alta, dată fiind afinitatea lor chimică, definită ca iubire. Dacă vreți, chiar pasiune. În absența oxigenului, metalul tânjește să fie oxigenat. Și rețineți lucrul cel mai important, iubirea chimică duce la sacrificiu! Dându-se unul altuia, fiecare încetează să fie de sine stătător, metalul se oxidează și oxigenul nu mai e gaz. Adică își sacrifică din iubire esența sa dată de natură... Dar forțele naturii? Cât de mult dorește apa să ude pământul, cum îi umple fiecare adâncitură, cum dispare în fiecare crăpătură, cum linge valul mării țărmul! Iubirea, în forma ei desăvârșită, înseamnă renunțare la sine în numele ei... Bătrânul își încreți buzele subțiri. Eu, Pavel Alekseevici, resping tot ce-am scris. Rătăcire. Greșeală de la un capăt la altul. Acum iată-mă aici, șed, citesc, îmi frământ mintea. Și plâng, să știți... Câte prostii n-am debitat, pe câți nu i-am zăpăcit, dar cuvinte adevărate n-am găsit, nu... N-am scris ce era esențial. N-am înțeles nimic din iubire...

— Ba să mă iertați, Lev Nikolaevici! Da' povestirea cu țăranul tânăr care a căzut de pe acoperiș și s-a lovit tare, oare nu-i despre iubire? E cel mai frumos lucru pe care l-am citit despre iubire, îl contrazise Pavel Alekseevici.

Lev Nikolaevici tresări:

— Ia stați, care povestire? Nu-mi amintesc.

— *Alioșa Gorșok.*

— Da, da... Era una... zise Lev Nikolaevici căzând pe gânduri. Aveți dreptate, poate. O singură povestire, doar una.

— Dar *Cazacii*? Dar *Hadji-Murat*? Nu, nu pot fi de acord cu dumneavoastră, Lev Nikolaevici. Cuvântul nu e și el o forță a naturii, nu e și-n el iubirea despre care ați vorbit? Și dacă limba noastră e o forță a naturii, nu forța supremă, de acord, dar destul de bine structurată, asta înseamnă că dumneavoastră, Lev Nikolaevici, sunteți un maestru al iubirii, nici mai mult, nici mai puțin...

Bătrânul se ridică – era mic de statură, cu picioare strâmbe, dar lat în umeri, impunător. Se duse la biblioteca unde se afla ediția postumă a operelor complete cu coperte de hârtie jerpelite. Căută povestirea, luând volum cu volum. Deschise cartea la pagina cu povestirea. Pavel Alekseevici se uită cu duioșie peste umărul lui la paginile îngălbenite – exact așa arăta ediția păstrată de Lenocika din vremea când locuiau pe strada Triohprudnîi.

— Ziceți că-i o povestire reușită?

— O capodoperă, răspunse scurt Pavel Alekseevici.

— O s-o recitesc neapărat. Am uitat-o complet. Poate că am scris ceva inteligent..., bolborosi el uitându-se prin pince-nez la paginile îngălbenite.

Soarele apunea. Pavel Alekseevici se ridică în picioare, își luă rămas-bun și promise să mai treacă odată cu vreo ocazie.

Pe Lev Nikolaevici nu-l mai interesa părerea lui despre științele naturii, deși era motivul pentru care-l invitase la discuție. Voia mai degrabă să recitească povestirea scrisă demult. Pentru el, așa cum se întâmplă cu bătrânii, propria părere era mai importantă decât toate...

Bătrânul ieși împreună cu Pavel Alekseevici în cerdac și îl îmbrățișă la despărțire. Pavel Alekseevici grăbi pasul într-acolo unde fusese cândva un pod.

15

Cărarea șerpuia întortocheată, ba ducea în sus, ba cobora, și Pavel Alekseevici se minună de perspectiva formată din suprafețe plane, împărțită în straturi ca la teatru, iar copacul din fundal se vedea la fel de bine ca iarba crescută pe marginea cărării. La fiecare cotitură descoperi noi detalii în felul cum era amenajat locul: albia pârâului era înălțată și apa curgea greoaie, înceată. Un pește mare, rozaliu, se uita la Pavel Alekseevici cu un ochi care nu aducea a ochi de pește – privirea îi era binevoitoare și curioasă.

La următoarea cotitură descoperi o grădină cu arbori pitici, stufoși. În grădină zări o bancă albă din șipci bătute în cuie. O

femeie înaltă se ridică de pe bancă și se îndreptă spre el orbecăind cu toiagul vopsit în dungi. Era Vasilisa, chiar ea. Avea ochii legați cu o bandă albă, cum îi au copiii prinși în jocul de-a baba oarba. Mai avea ceva ciudat pe față. Când veni mai aproape de el, Pavel Alekseevici văzu deasupra benzii albe, chiar în mijlocul frunții, loc groaznic de nepotrivit, un ochi de un albastru intens, de o mărime neomenească, aducea mai degrabă a ochi de vacă, avea genele dese, de fată tânără.

— Am obosit așteptându-te, Pavel Alekseevici. Stau și stau, și dumneata tot nu te arăți, zise bucuroasă Vasilisa.

Când ajunse în dreptul lui, o îmbrățișă:

— Bună ziua, Vasilisa, drăguțo.

— Ne-am găsit, slavă Domnului, își trase ea nasul.

Pavel Alekseevici dădu din cap a mirare. Îi văzu înăuntru cele două glande lacrimale, așa că ochiul nu putea fi nici cel drept, nici cel stâng, era inserat simetric, chiar în mijlocul frunții. „I-au ascuns ochii bătrâni, i-au pus unii noi?“ își zise în sinea lui, dar reieși că gândise cu voce tare.

Vasilisa începu să râdă. El rămase surprins, n-o auzise niciodată râzând.

— Nu mi-au ascuns ochii. I-au operat p-ăștia mici. Au zis că numai dumneata îmi poți scoate legătura. După ce-ți voi spune ceva. Nu mi-au zis ce să-ți spun, șmecherii. Am stat pe bancă și m-am tot întrebat ce să-ți spun.

— Și? Ce-ai aflat? întrebă el curios.

— Să mă ierți, Pavel Alekseevici, îi zise ea din toată inima.

Pavel Alekseevici se miră în sinea lui: Ce-i asta? Grădiniță de copii? Au așezat-o pe bancă, au pedepsit-o, i-au poruncit să-și ceară iertare?

— Prostii... N-are importanță, s-o lăsăm baltă.

— Cum așa? Te-am socotit criminal. Să mă ierți. Acum scoate-mi legătura, rogu-te.

Se întoarseră la bancă. Vasilisa orbecăia cu toiagul, Pavel Alekseevici o ținea de cot. Ciudată treabă, ochiul frumos de vacă nu vede nimic?

Legătura era înfășurată cu pricepere, era de calitate bună, se vedea că e adusă din străinătate. Desprinse de pe un ochi manșonul protector, sub care se afla o bucată de tifon. O dezlipi cu grijă. Văzu suturile dinăuntru, umflătura ochiului. Pleoapele aproape lipite.

— Hai, deschide-l, Vasilisa.

Ea întârzie o clipă, apoi și-l deschise. Pe al doilea și-l astupă cu mâna. Se uită la el cu un singur ochi:

— Dumneata nu te-ai schimbat deloc, Pavel Alekseevici.

— Și pe al doilea?

— Cu al doilea mai aștept. Să mă obișnuiesc așa. M-ai iertat?

— N-am fost supărat pe tine, proasto.

Ea începu din nou să râdă. Râdea ca o fată tânără, sfioasă. Pavel Alekseevici, fără să șovăie, îi întoarse spre el capul protejat de broboada cu desen de covor și îi descoperi al doilea ochi.

— Au! se văită ea ca un copil, apoi își acoperi rușinată gura cu mâna și-l rugă:

— Gata, acum du-te. Dacă o da Dumnezeu, ne-om mai vedea. Multe-s de făcut...

El se sculă de pe bancă, oftă și-i puse întrebarea care-l frământase de la bun început:

— Ia zi-mi, Vasiliso, de ce mergi cu toiagul? Nu vezi cu al treilea?

— Nu-i bun de nimic. Nu vede.

— Deloc?

— Nu chiar deloc. Te-am zărit de departe, așa cum ești într-adevăr.

— Cum sunt?

— Nu-ți vine să crezi... După chip și asemănare tu...

El îi făcu semn cu mâna și plecă.

16

Ea chiar avu un vis. Unul foarte simplu, visă apă. Se bălăcea cu apa până la glezne, apa crescu încet la început, apoi curse din

ce în ce mai tare, o înconjură din toate părțile și-i trecu de cap, ea nu stătea pe fundul bazinului, plutea. Apa tot creștea, îi curgea pe cap, îi intra în nas și-n gură, respira din ce în ce mai greu. Nu mai putea.

„Mă înec", își zise în clipa în care se cufundă cu capul în apă. Își ținu respirația, apoi scoase puținul aer cald rămas în piept și văzu cum bulele de aer ca ciorchinii se ridicau în sus. „Ce prostie să mă înec taman acum, când spectacolul sfârșitului e așa de frumos..."

Când văzu că nu mai poate să țină aerul în piept, lăsă apa să-i intre în gură. Parcă apa nu era chiar apă, sau poate ea nu era ea însăși, fiindcă nu se întâmplă nimic înspăimântător, nu i se tăie răsuflarea, deși simți în gât, apoi în piept, șuvoiul rece.

Se scufundă și începu să plutească încet. Apa îi trecu prin corp, dar era atât de firesc să-i treacă, parcă era aer. O învăluiră insule plutitoare de alge și bancuri de pești mici multicolori. Deasupra, apa avea o culoare ștearsă, cum e cerul în nord, dedesubt era de un albastru închis până la negru, nu i se vedea fundul. Uitându-se mai atent, reuși să deslușească licărul slab al stelelor. Curenții mai calzi se amestecară cu cei reci, se iscă o mișcare nesigură, ca vântul.

Corpul o asculta supus, dar nu-și amintea când învățase să înoate. Credea că înainte vreme nu știa să înoate. Își îndreptă mâinile, își adună degetele, porni repede în sus și ieși la suprafață. Se trezi imediat.

Răsuflă ușurată – îi curse puțină apă din nări și din gură. O ghirlandă de alge încurcate îi încolăcise genunchii. Avea părul ud. Stoarse algele cum se stoarce cearșaful, le îndepărtă și ieși la loc însorit. Părul i se uscă repede la soare, i se încreți imediat la tâmple și deasupra frunții, lucru pe care nu-l putea suferi. Își netezi cârlionții trecându-și degetele prin păr, cum se face cu un pieptene grosolan.

— Elena, își auzi strigat numele și se întoarse.

În fața ei se afla Pavel, soțul său – nici bătrân, nici tânăr, ci exact cum arăta la patruzeci de ani, când îl cunoscuse.

— Pașenka, în sfârșit, zise ea și își ascunse fața în locul drag ei, acolo unde se împreunează claviculele.

El simți cum formele trupului ei ud și slab se potrivesc perfect și-i astupă breșa adâncă, cum i se închide rana veche ce-l chinuia de-o viață, de la naștere, din cauza căreia suferise și se zbuciumase de dor și de nemulțumire, fără să-și dea seama măcar unde anume i se cuibăriseră.

Elena numai asta dorea cu toată ființa, să se adăpostească în el cu totul, să intre în el pentru totdeauna, să-i dea și memoria ei pierdută, și eul ei vlăguit, șovăielnic, rătăcit în visele alandala, dispărute dincolo de granițe nesigure.

Nu el pătrunse în ea, ca bărbatul ce-și face datoria de soț, umplând locul strâmt care nu duce nicăieri, ci ea pătrunse, invadându-i centrul masculinității, chiar în miez, într-un loc neștiut de el, pe care și-l descoperi deodată:

— Sufletul sufletului meu, îi șopti el în ureche printre șuvițele umede, și o strânse cu putere la piept.

Ea plutea fericită când îi simțea atingerea pe piele. Era atingerea a ceva imposibil de atins, care-i împinge pe iubiți să se unească iar și iar, ani la rând, zeci de ani, în îmbrățișări conjugale, cu dorința inconștientă de a se elibera de amorul fizic; dar sărmana împerechere se termină cu orgasmul inevitabil, dincolo de care nu se poate trece. Fiindcă și corpul are limitele lui...

Cu ei doi se întâmplă ceva nemaipomenit. Ceea ce părea o emoție obișnuită trăită în doi, în limite raționale, care în viața pământeană se numește împerechere, în lumea aceea crescu la nesfârșit. Prin ieșirea împreună pe altă orbită, descoperiră o nouă optică, stereoscopică de data asta, simțiră că e posibil să vadă în relief multe și să gândească multe în același timp. Imaginile, gândurile și senzațiile le apărură acum în racursiu, fapt care o făcu pe Elena să râdă de spaima ei că se dizolvă, că rătăcește prin spații întinse între coordonate necunoscute, că-și pierde echilibrul, pe care-l mai pierduse odată în viața reală – simțul timpului...

La o ultimă privire pătrunzătoare ieșiră la iveală două mici ramificații întortocheate ale ovarelor, stând cuminți la locul lor, uterul scos în 1943 stând și el acolo unde-i era locul, și locul cusăturii de-a curmezișul burții dispărute fără urmă.

Asta nu înseamnă că ce-a fost n-a fost – își ziseră ei, femeia și bărbatul. Asta înseamnă că totul e supus schimbării: gânduri și sentimente, trupuri și suflete. Până și micile trupușoare neînchegate încă, mici proiecte posibile în viitor, lăsate la cheremul întâmplărilor sucite și sângeroase ale vieții, care întrerup brutal calea pământeană...

Tocmai când se instalaseră și ei fericiți și de bunăvoie unul într-altul, suflet în suflet, mână-n mână, cuvânt în cuvânt, simțiră că între ei există un al Treilea. Femeia îl recunoscu prima. Bărbatul, o clipă mai târziu.

— Așadar Tu ai fost? întrebă el.

— Eu, urmă răspunsul.

— Doamne milostive, ce idiot am fost..., începu să geamă bărbatul.

— Nu-i nimic înfricoșător, îl liniști vocea cunoscută din tinerețe.

Nimic nu era înfricoșător...

PARTEA A III-A

1

Se trezi Elena în patul său, în camera sa, dar într-o stare cam ciudată, parcă nu era în apele ei: capul îi era gol și-i vuia și, când și-l ridică de pe pernă, totul îi apăru răsturnat cu susu-n jos... După ce-și învinse senzația neplăcută, își coborî picioarele pe podea și încercă să-și adune gândurile: ultimul lucru de care-și aminti clar era faptul că ieșise din biserica aflată pe strada Obîdenski și se oprise în pridvor. Mai departe, lapsus total. O luă cu gândul îndărăt: pridvorul bisericii, în care stătuse, înainte de asta discuția penibilă cu preotul, și mai înainte, seara, discuția lămuritoare cu Tania. Tania îi spusese verde-n față că a abandonat serviciul și că se pregătește să se lase și de studiile la Universitate.

Până la asta, în ajun, Tania se certase cu taică-său – îi raportase ei Vasilisa. Și-i mai comunicase că iar a scos din cabinetul lui Pavel Alekseevici trei sticle de vodcă goale. În casă toate merg anapoda – uite și haosul din capul meu.

Elena încercă să se ridice în picioare, dar totul plutea în jur. O rugă pe Vasilisa să cheme medicul.

Medicul de circumscripție, o țață agitată și proastă, ajunse pe seară. Îi măsură tensiunea. Normală. Îi puse totuși diagnosticul probabil de hipertensiune tranzitorie, completă certificatul medical și promise să trimită un neurolog. Nu-i prescrise nici un medicament. Nu îndrăznea. Pentru ea era o adevărată pedeapsă să fie chemată în casa unui medic. Vasilisa a îngrijit-o toată ziua pe Elena cum s-a priceput – i-a adus ceai cu lămâie, a încercat să-i dea de mâncare. Dar ea n-a vrut să mănânce nimic.

Seara, destul de târziu, apăru Pavel Alekseevici. Arăta îngrijorat. Se duse la Elena în dormitor, se așeză pe pat, duhnea a vodcă:

— Ce s-a întâmplat?

— Nimic deosebit. Mi se-nvârte capul.

Nu voia să vorbească despre golul din memorie. Îi era groază să pronunțe cuvântul...

El îi apăsă zdravăn încheietura mâinii cu degetul mare. Îi simți pulsul: normal, funcționa cum trebuie. Fără intermitențe.

— Ești obosită. Ai sănătatea zdruncinată. Poate ar trebui să te odihnești. Să-ți iau un bilet pentru sanatoriul Academiei? o întrebă Pavel Alekseevici.

— Nu, Pașa. Doar vezi că se întâmplă ceva cu Tania. Cum aș putea s-o las tocmai acum?

„Pe vremuri sunt sigură că ar fi spus «două bilete», își zise Elena. De opt ani n-am mai plecat împreună nicăieri..."

Discutară despre Tania. Pavel Alekseevici era de părere că fata trece printr-o perioadă zbuciumată.

— Criza tinereții. S-o lăsăm în pace, să hotărască ea într-un fel.

Elena încuviință moale. De fapt trăgea nădejde că soțul ei va întreprinde ceva rapid și inteligent ca s-o elibereze pe Tania de toate neplăcerile, că lucrurile se vor îndrepta și își vor găsi făgașul normal. Pavel Alekseevici o întrebă dacă să nu-i aducă un neurolog bun. Elena refuză: mâine va veni unul de la policlinică.

„Am fost nedrept cu ea, nu i-am propus să mergem împreună la sanatoriu", își reproșă ieșind din cameră Pavel Alekseevici.

Nimic nu-i mâna să cadă la o înțelegere.

Fiecare avea propria părere despre schimbarea bruscă din viața Taniei. Oricât de ciudat ar părea, cel mai aspru o judeca Toma. Opt ani trăiseră fetele în aceeași cameră. Toma nu mai era copilul supus, ușor de manevrat, acum gândea matur, își dădea perfect seama că trăsese lozul cel mare în ziua când îi murise mama...

Lucrurile de preț ale traiului burghez oferite ei – mai întâi cele care îi asigurau confortul, așternuturi curate și o mâncare bună servită în farfurie, apoi cele care țineau de uzanțele unui mediu educat, bunăvoința și stăpânirea de sine, curățenia trupului nu numai pe dinafară ci și pe dinăuntru, numită cumsecădenie și corectitudine, un simț al umorului care aplana situațiile

conflictuale, în care cunoscuții din mediul ei nu știau altceva decât să se certe, să strige unul la altul și chiar să se încaiere – toate aceste valori neprețuite Tania le trăda când declara sus și tare: nu-mi pasă de viața pe care o duceți!

Nepăsarea Taniei o copleșea și o revolta pe Toma în așa măsură, încât și-o exprima după puterile ei, cu teama în suflet că din cauza îndrăznelii ei va fi lipsită de prietenia binevoitoare a Taniei. Lucrurile complicate legate de felul cum se purta și își organiza viața Tania, traduse în limba sărăcuță a Tomei, sunau cam așa:

— Părinții tăi au făcut atâtea pentru tine, și tu, nerecunoscătoare, zici că nu-ți pasă, ba pe deasupra ai abandonat și Universitatea!

Ultimul reproș, care viza studiile la Universitate, era un punct sensibil pentru Toma: tot lucrând la administrația spațiilor verzi și alintând margaretele și lalelele olandeze, simțise pentru prima dată în viață că ar vrea să se instruiască. N-o spunea cu voce tare, dar cântărea în minte dacă să se înscrie la o școală tehnică sau să se avânte și mai sus, la Institutul de Silvicultură.

Versiunea Vasilisei privind purtarea ciudată a Taniei era mult mai simplă: Tania și-a luat lumea-n cap și s-a pus pe chefuri.

Elena susținea în esență versiunea Vasilisei, dar într-o formă mult mai blândă. Nu vedea schimbarea atât de evidentă în purtarea Taniei ca venind din ea însăși, din viața ei afectivă, ci din evenimente din afara ei, din influența unor oameni de proastă calitate.

Pavel Alekseevici credea că Tania trece printr-o criză târzie a tinereții. Probabil că era cel mai aproape de adevăr. Încercând să analizeze mecanismul acestei rupturi, nu putea admite că pricina era episodul total neînsemnat, după părerea lui, cu tușul introdus în fătul uman mort, despre care Tania îi povestise atât de iritată. Credea că pricina schimbării era alta, mult mai profundă. În plus, îl punea în încurcătură și telefonul dat de profesorul Gansovski, care începuse prin a-i lăuda stăruitor reputația științifică excepțională, incluzându-se într-un „noi" atotcuprinzător, numărându-se și el printre cei câțiva cercetători conștiincioși, și, în sfârșit, apreciind-o la superlativ pe Tania, îi propunea fetei s-o

lase-ncolo de demisie, să se odihnească cum trebuie, chiar și două luni, și în septembrie, după ce încetează cu capriciile prostești, să se apuce de treabă ca laboranta lui personală, și nu a Marlenei Sergheevna. Îl ruga pe Pavel Alekseevici să-i transmită Taniei c-o primește în audiență marți, după douăsprezece...

După ce atârnă receptorul și cântări cele discutate, Pavel Alekseevici ajunse la concluzia că Tania intrase în conflict pe teme de serviciu cu Marlena Sergheevna, pe care o considerase destul de pripit, din prima zi de muncă, un model de urmat.

O găsi liberă pe fată cu oarecare efort – orarul vieții ei nu mai corespundea cu al celorlalți din casă: când tatăl se întorcea de la clinică, ea nu era acasă, apărea în zori și dormea până la prânz. Îi comunică ce discutase la telefon cu Gansovski, dar ea dădu din umeri sâcâită:

— De ce să mă duc? Acolo nu mă duc și pace.

— E dreptul tău, Taniușa, bineînțeles. Nu uita însă că eu l-am rugat pe Gansovski pentru tine și te-am dus la laborator. Nu mă pune într-o situație neplăcută. Nu încălca buna cuviință la care ține lumea, zise el pe un ton mai mult decât împăciuitor.

Tania zise pe un ton care nu lăsa loc de pace:

— Cât de tare urăsc buna voastră cuviință!

Pavel Alekseevici îi apropie capul de pieptul său și-i netezi părul:

— Vrei să schimbi lumea, pui de om? Asta s-a întâmplat deja...

— Nu pricepi nimic, tată! exclamă ea cu capul înfundat în pieptul lui.

Și fugi, lăsându-l amărât: are douăzeci de ani, dar se poartă ca o adolescentă...

2

Vara târzie și înceată își găsi desăvârșirea într-un august de foc. Era a doua lună de când Tania ducea viață de noapte, obișnuindu-se din ce în ce mai mult cu ea. Se lărgise spațiul pe unde

se plimba singură. Cutreiera vechile cartiere ale Moscovei, îi plăcea în mod deosebit Zamoskvorecie, casele cu curți și grădinițe ale negustorilor, șirul arborilor bătrâni apăruți pe neașteptate, străjuind cândva cuiburile de nobili distruse acum. Adeseori se plimba aproape de Patriarșie Prudî explorând curțile de trecere încurcate, un adevărat talmeș-balmeș care-i dădea multă bătaie de cap până îl descurca. Îi plăcea să ajungă la străduța Triohprudnîi, să vină la casele Voloțki, construite de străbunicul său, să ocolească prin stânga casa și să-și încheie cursa la iazuri dimineața devreme, ațipind pe banca preferată din pasajul Bolșoi Patriarși.

Oamenii întâlniți uneori noaptea nu semănau deloc cu oamenii care obișnuiau să umple ziua străzile când vremea era frumoasă. Bețivi într-o stare de trezie jalnică, prostituate ghinioniste, un băiat de doisprezece ani fugit de acasă, perechi pribege consumându-și dragostea lipsite de adăpost, înjghebându-și culcușul pe scările de la intrarea principală a caselor și în podurile lăsate descuiate... Odată, într-o casă, pe palierul din capul scărilor dăduse peste un bărbat dormind și se speriase – se întrebase dacă nu cumva era mort...

Întâlnea noaptea tot soiul de oameni, mereu alții în funcție de oră – până la ora unu întâlnea multe perechi cuminți care se întorceau acasă. De fapt erau oameni întârziați în noapte, nu insomniaci. După ora unu apăreau singuraticii, în mare parte bețivani. Nu erau periculoși, deși insistenți câteodată. Cereau țigări, chibrituri, fisă de telefon, sau făceau avansuri de dragoste și pileală... Nu intra în vorbă cu ei niciodată. Cei mai periculoși, după cum i se părea Taniei, își făceau veacul noaptea de la ora trei la patru și jumătate. În orice caz, întâlnirile cele mai neplăcute le avea în perioada asta de timp.

Tania se lepădase de toată știința primită din cărți și de la școală, așa cum scuipi un sâmbure de prună. O interesa acum experiența libertății de mișcare, cu surprizele ei: se bucura când descoperea un nou loc de trecere între două străduțe dosnice, sau o casă cu două intrări, o intrare principală și una de serviciu, știa ultima cișmea în funcțiune din fostul raion Bojedomka, uitată de șefii de la rețeaua de alimentare cu apă, descoperise o cămăruță

la un demisol, unde se adunau noaptea bărbați cu figură de tâlhari – un cuib de hoți?

Drumul parcurs kilometri întregi era „pavat" cu gânduri de tot felul: până nu demult, Tania își închipuia viața ca o cale netedă care ducea în vârful muntelui, un suiș în trepte a cărui țintă era o faptă curajoasă îmbinată cu un succes binemeritat în știință și chiar acoperit de glorie. În locul imaginii cu fapte eroice vedea acum o capcană și știința îi apărea ca un idol schilod, întocmai ca socialismul nenorocit, pronunțat tot mai des la radio în ultimii ani „socializăm" – de hatârul analfabetului de Hrușciov care nu era în stare să lege două cuvinte ca lumea... Când era mică, i se părea firesc ca lumea să fie împărțită în „lumea adulților" și „lumea copiilor", în „buni" și răi". Acum descoperea o nouă unitate de măsură – „lumea supușilor" și „lumea nesupușilor". Nu mai era vorba de copii, ci de oameni adulți, inteligenți, cultivați, talentați... Tania trecuse bucuroasă, fără să șovăie, în cea de-a doua categorie. Numai cu tatăl ei lucrurile nu erau prea clare – nu intra în nici una din cele două categorii. De pildă, era util societății, adică „supus", dar le făcea pe toate în felul său, era imposibil să-i vâri pe gât o părere străină, să-l silești să fie docil...

Odată, într-o fundătură a străzii Sredne-Kislovski, Tania dădu într-o curte peste un bătrân cu o figură severă, stând drept pe bancă, fără să atingă cu spinarea speteaza ruptă, sprijinindu-și mâinile înțepenite pe bastonul elegant de lemn cu măciulia lustruită. Tania se așeză pe marginea băncii. Bătrânul, fără să-și întoarcă spre ea capul mare, luminat dintr-o parte de lumina slabă a felinarului, zise:

— Cred că-i timpul să-mi dai de mâncare, Tania.

— De unde mă cunoașteți? întrebă ea uimită, nedându-și seama în prima clipă că era o simplă coincidență.

— Repet, e timpul să mănânc.

— Unde locuiți? îl întrebă Tania.

Bătrânul păru puțin fâstâcit, neliniștit, apoi răspunse nu foarte convins:

— Locuiesc... aici.

— Unde aici? îl întrebă ea, pricepând că bătrânul nu avea ținere de minte.

— Orașul Godiaci din gubernia Poltava..., răspunse el cu demnitate.

— Cum vă numiți?

— E timpul să-mi dai de mâncare, zise bătrânul agitându-se pe banca prea adâncă, încercând să se scoale în picioare sprijinit în baston. E timpul să mănânc.

Se așeză iar, nereușind să-și ridice trupul destul de masiv.

Se apropiau zorii zilei. Tania îl ajută să se ridice din hamacul de lemn și zise:

— Să mergem. Chiar e timpul să mâncați. Tania vă așteaptă cu masa.

Îl conduse la secția de miliție, să-l ajute cei de acolo s-o găsească pe șmechera de Tania, care nu-i dădea de mâncare la timp. În momentul când îl încredință pe bătrânul maiestuos reprezentanților puterii, persoane neînsemnate, deloc impozante, ea văzu scris cu vopsea albă pe baston: str. Peceatnikov, nr.7, ap. 2, Lepko Aleksandr Ivanovici.

— La revedere, Aleksandr Ivanovici, îi zise ea la despărțire, regretând că nu observase mai devreme adresa scrisă pe baston.

„Penultima treaptă spre libertate", gândul ăsta nu-i trecuse prin minte până atunci.

Se lumina de ziuă când ieși de la miliție. Noptaticii se ascunseseră, și oamenii din timpul zilei nu se urniseră încă din cuiburile lor. Tania se simțea minunat, așa că hotărî ca după ce se satură de somn, să meargă la laborator pe la ora unu, când laborantele se adună în camera cu preparatele biologice ca să bea ceaiul împreună, să cumpere pe drum un tort și niște bomboane ca să marcheze în felul ăsta eliberarea sa...

Nu avu succes cu ora ceaiului. Din șase laborante trei erau în concediu, una era bolnavă, cele două rămase erau mai puțin simpatice – Tasia Kuharikova, femeie în vârstă, și șmechera Galia Avduș kina. Mâncară câte două felii de tort, restul îl puseră în frigider. Aproape că nu mai rămăsese nimeni în laborator – lumea

era plecată ba în concediu, ba la vreo conferință, ba la bibliotecă. Era plecată și Marlena Sergheevna.

Tania intră în fosta ei cameră fără să simtă vreo părere de rău și fără să se înduioșeze sau să aibă nostalgii, își aminti de ziua în care o adusese acolo tatăl ei. Toate lucrurile erau la locul lor: microscoapele, microtoamele, greutățile de precizie, șirurile paharelor de laborator cu spirt și xilină, închise ermetic cu capace de sticlă șlefuită. Laboratorul i se păruse înainte un templu al științei, acum arăta jalnic în ochii ei. La secția de biologie moleculară a Universității exista un microscop electronic, aparatură modernă, nimic nu arăta a muzeu de istorie a științei din secolul al XIX-lea, așa cum arăta laboratorul unde lucrase o vreme. Nu mai voia să știe de el. Doar mirosul puternic de laborator o mai emoționa – mirosul de spirt și de formol amestecat cu mirosul vivariului și al cloroformului.

Tania trase sertarul biroului și își adună obiectele personale: un țigaret lung de lemn, pudriera, versurile lui Mandelștam reeditate și caietul cu modelul de scris caligrafic, nu se știe de ce... Le aruncă pe toate în geantă și se îndreptă spre biroul lui Gansovski. Bătu la ușa veche din alte vremuri, cu geamuri din sticlă mată. Intră. Gansovski, bronzat, cu părul șaten vopsit proaspăt, în halat alb, stătea la biroul său uriaș și citea o revistă.

— Apropie-te, apropie-te.

Pe singurul scaun pentru vizitatori trona un munte de cărți. Îi arătă Taniei scara pliantă de lemn, folosită pentru bibliotecă. Dulapurile cu cărți se înălțau până-n tavan, nu se putea ajunge la rafturile de sus. Când era desfăcută, scara semăna cu un scaun înalt.

— Așază-te.

Tania se cocoță pe odihna îngustă a scării, un loc destul de incomod. Picioarele nu-i ajungeau la podea, și le puse pe treapta de jos. Fusta portocalie foarte scurtă, după ultima modă scandaloasă, i se ridică aproape până la chiloți, și Tania surprinse privirea alunecoasă de bărbat pofticios a bătrânului academician ațintită asupra picioarelor ei dezgolite. Gansovski își scoase oche-

larii auriți, le îndoi cu grijă brațele și se uită la Tania cu multă simpatie:

— Mi s-a comunicat că dumneata ai de gând să pleci, Tatiana Pavlovna.

— Am plecat deja, Edmund Alghidanovici.

Tania era singura laborantă în stare să pronunțe corect numele lui încurcat, un amestec de nume polonez-lituanian și evreiesc, după cum vorbea lumea.

— Nu cumva dumneata te-ai pripit, Tatiana Pavlovna?

Se sculă de pe scaun, și poziția Taniei așezată sus pe scară deveni și mai caraghioasă. Profesorul stătea foarte aproape de ea, și Tania se trezi prinsă ca într-o menghină între bibliotecă și scaunul plin cu cărți. Își desfăcu picioarele ca să nu-i atingă șoldul.

— Ți-ai început atât de bine munca. Îți mărturisesc că hotărâsem să te iau la mine, să-ți dau o temă de cercetare. E foarte important să-ți începi devreme cariera științifică. Anul viitor dumneata ai putea să-ți publici primul articol...

Tania nu înțelegea prea bine ce voia să spună profesorul, fiindcă îi distrăgeau atenția halatul rece care îi atingea picioarele și mișcarea neplăcută a mâinii în buzunar, vizibilă prin țesătura halatului.

— Dumneata ți-ai însușit metoda prin care se provoacă experimental hidrocefalia, continuă el, Marlena Sergheevna mi-a spus că poate să-ți încredințeze orice etapă a experimentului. Nu pricep, chiar nu pricep de ce pleci.

Cu o mână se ținea acum de marginea scării, cealaltă se găsea din întâmplare pe coapsa ei, dar ținută bine, fără să dea vreun semn de șovăială. Tania se prefăcu că nu observă, un om educat cuvenindu-se să nu remarce stângăciile interlocutorului său.

— Dumneata mai ai trei ani de studiu, ți-i faci în răstimpul ăsta, îți iei diploma, ba mai mult, reușești să-ți pregătești și jumătate din disertație.

I se uită țintă în ochi – avea aerul omului pus serios pe treabă. Își retrase mâna de pe coapsa ei, o vârî în deschizătura dintre

nasturii halatului, mai jos de brâu, și-o mișcă acolo. Tania îi urmărea mișcările cu coada ochiului.

— Există o substanță, Auxin, zise profesorul punându-și mâna grea pe genunchii strâns lipiți, apoi vârându-și-o brusc între picioarele fetei.

Tania era cât pe ce să leșine. Nu din cauza mâinii care se strecurase brutal, direct sub chiloți, și a degetelor cu pernițele lor și unghiile tăiate scurt, lipite de locul neatins de nici un alt obiect în afară de săpun, ci fiindcă aproape de ea se afla fața severă a omului pus pe treabă, îi auzea vocea autoritară care o hipnotizase când rostise „Auxin" cu atâta importanță, neavând de fapt nici o legătură cu acțiunea desfășurată în paralel.

— Hormonul acesta de creștere stimulează dezvoltarea capilarelor, și introducerea a cinci mililitri îmbunătățește calitatea lor cu o sută, o sută douăzeci de procente.

Își desfăcu nasturele de jos al halatului, și Tania, înlemnită, nefiind în stare să-și miște capul, văzu cu coada ochiului în palma lui lată, plină de pistrui, bulbul de ceapă vânăt-rozaliu, cu o tăietură în lungime pe mijloc. Stătea chiar între genunchii ei desfăcuți, cu o mână se pregătea să intre, cu cealaltă o împingea spre el, apăsându-i mijlocul. Ea ieși din starea de încremenire în momentul când el încetă să-i vorbească despre Auxin și-i zise poruncitor, preocupat să rezolve o problemă practică:

— Desfă genunchii mai tare și lasă-te pe spate cu umerii.

Tania îi împinse pieptul cu mâinile.

— Șezi odată! se răsti profesorul.

Ea sări de pe scară, se repezi la ușă și trase de mânerul rotund, exact ca bulbul lui de ceapă. Ușa nu se deschise.

„A încuiat-o, ticălosul", își zise Tania și lovi cu toată puterea în geamul ușii. Sticla se sparse cu zgomot, dar ușa rămase închisă.

— Proasto! Învârte mânerul, zise el calm.

El își petrecu halatul de sub care se văzură o clipă pieptul gol și bulbul de ceapă ițit din șlițul desfăcut al pantalonilor de culoare deschisă...

Tania zbură din institut ca din pușcă, se îndepărtă în fugă de templul științei, unde totul era scârbos, murdar, mizerabil...

Iauza era râul care putea să-i aducă liniștea în suflet, mai ales dacă nu se uita la clădirile fabricilor de pe mal. Aproape din vremea lui Petru cel Mare îi foloseau apa, aducându-i în schimb lături, transformând-o într-o groapă de gunoi... Olari, tăbăcari, țesători... Râul rămânea totuși viu, inofensiv în inocența lui...

Tania urcă pe podețul curbat, atârnat deasupra apei, nu-și mai luă ochii de la culoarea ei verzuie-tristă.

O durea tăietura de la mână. Sângele se oprise, îl absorbise bandajul. Dăduse de o farmacie. Nimerise peste o femeie drăguță care, fără să scoată un cuvânt, luase niște tampoane sterile, tifon și o pansase ca la carte. Degetul mijlociu și inelarul i le lipise cu plasture. Tăietura serioasă o avea între degete, exact în locul unde o avea și mama ei de la cârligul undiței – nostim, nu-i așa?

Tania nu avea nici un ban – geanta rămăsese în biroul lui Gansovski, atârnată de speteaza scaunului ticsit cu cărțile de medicină, pe care ea nu le va citi niciodată. Ar fi bine să-i spună tatălui ei să-i ia geanta de la Gansovski. Ar fi bine să-i spună chiar așa: a vrut să mă violeze, dar eu am fugit. Și să-l mai întrebe ce crede despre buna cuviință și despre toate regulile de bună purtare pe care le prețuiește atât de mult. De fapt nu trebuie să-i zică nimic – e un om educat și ține la felul cum folosești furculița și cuțitul, cum spui „mulțumesc" și „la revedere", dar dacă i-ar povesti toată tărășenia, l-ar omorî pe Gansovski. Nu, nu-l omoară. Îl cotonogește. Îl scutură de-i merg fulgii. Tania începu să râdă închipuindu-și cum tata îl împinge în colțul biroului, unde stătuse ea pe scărița caraghioasă, și tabără asupra lui lovindu-i cu pumnii grei căpățâna vopsită...

— *Sărmana Liza*! zise ea cu voce tare uitându-se pentru ultima dată la apa Iauzei. Nu, n-o să mă înec.

Încetă să mai tremure revoltată. Voia neapărat să povestească cuiva aventura, dar nu avea cui. Prietene avea multe, dar colega de clasă, cea mai apropiată dintre ele, se măritase imediat după terminarea școlii, născuse repede un copil și acum stătea cu el la casa de vacanță. Nu-i știa adresa. Cele două colege de an, foarte simpatice, plecaseră să-și petreacă vacanța în Kazahstan. Toma nu era potrivită deloc pentru cazul ăsta. Și nici nu era prietena

Taniei. Să discute cu tinerii care se învârteau în jurul ei era și neinteresant, și imposibil. În plus, cu toată mizeria celor întâmplate, ceva o emoționase puternic. Bulbul de ceapă o impresionase...

— Cred că m-am abținut... Bătrân ticălos, dar ceva m-a tulburat, nu știu de ce... E timpul... Ce prostie... Nimeni nu-mi place, nu iubesc pe nimeni... Prietenele au iubiți... Ar fi bine să mă sfătuiască o femeie în vârstă, cu experiență – dar nu există asemenea femei în jurul meu...

Tania nu-și dădu seama că de la malul apei o cotise pe o stradă plăcută, cu tei bătrâni plantați regulat, și după cum arăta, nu semăna cu nici o stradă din Moscova: câteva spitale, niște clădiri galbene foarte vechi și mai puțin vechi, arătând a cazărmi sau a cămine. Strada se numea Gospitalnîi Val. Era închisoarea Lefortovo, acolo nimerise Tania pentru prima dată.

Nu mâncase nimic de dimineață, dar nu voia să se întoarcă acasă. Toți banii rămăseseră în geantă.

„Mai bine fără bani decât cu bani puțini", îi trecu fulgerător prin minte. Ciudat gând – avea întotdeauna bani la ea, nu mulți, dar avea. Salariul ei, mai era și cutia de tablă din bucătărie, din care luau cât aveau nevoie – Vasilisa se mira întotdeauna că banii se duc prea repede și încerca să pună ordine în cheltuieli... Pentru prima oară în viață nu avea la ea nici o copeică, și lucrul ăsta o amuza și o înveselea. Știa foarte bine să călătorească până acasă cu troleibuzul sau tramvaiul fără bilet, sau putea să ia taxiul, și acasă își lua banii pe călătorie... Nici chei nu mai avea, îi rămăseseră în geantă. Fusta nouă era frumoasă de tot – italienească, de culoarea portocalei roșii, cu copci nituite, dar fără buzunare. Îi plăcea să fie înfometată, era mai ușoară, mai liberă... Iată că-n sfârșit îi venise în minte gândul libertății. De ce hotărâse că vrea să se ocupe de biologie? În copilărie desena și era lăudată, apoi s-a ocupat de muzică și era lăudată. A început să citească din cărțile tatei și iar era lăudată. Asta și voia, să fie lăudată... Și s-a străduit, a învățat, a stat aplecată deasupra caietelor ca s-o laude tata. Și-a cumpărat lauda, bună fată... Ajunge. Destul. De aici înainte cumpărăturile mele n-o să mai depindă de faptul dacă

plac sau nu tatei, mamei, Vasilisei, oricui s-o nimeri. Să-mi placă numai mie. Eu sunt singurul meu judecător. Nu depind de părerea altora. Ar fi interesant de știut dacă opinia lui Gansovski contează pentru tata. Contează, bineînțeles. Vor toți să fie pe plac unul altuia. Grupuri. Caste. Societăți închise. Ucigași de șobolani. Supuși. Noi, oamenii inteligenți, își zic ei... Porcărie ordinară... Nu vreau...

Nici prin cap nu-i trecea că studenții din anii '60, din Paris și Londra, din New York și Roma gândeau aproximativ la fel. Dar ea ajunsese la concluzia asta cu mintea ei, fără să-i șoptească cineva, fără s-o copieze de undeva. Singură, fără ajutorul altora...

Tania merse de-a lungul gardului unui cimitir în care creșteau copaci înalți, sub a căror coroană se înălțau monumente funerare. Se opri la porțile lui – Cimitirul Vvedenskoe. Exact. Fostul Cimitir Nemețkoe, unde erau îngropați cei din familia Kukoțki, ghici Tania și intră.

Aleea traversa cimitirul de-a curmezișul, de la o poartă la alta, și-n jur se aflau morminte și monumente vechi cu inscripții gotice vechi, fără caractere latine. Capele, îngeri de marmură, vase mari din ghips, cruci și stele funerare, stele funerare și cruci... Oricât de uimitor ar fi, Tania nu fusese niciodată într-un cimitir, deși avea douăzeci de ani. Nu participase nici la înmormântări, dacă nu se pun la socoteală funeraliile lui Stalin. Fusese la crematoriu de două ori, fără să priceapă nimic din ce se întâmpla acolo. Merse prin partea veche a cimitirului și se uită cu atenție la inscripțiile monumentelor funerare: pe acolo trebuiau să fie și cei din familia Kukoțki. Dar nu dădu de ei.

Ajunse iar lângă gardul cimitirului, dar pe partea cealaltă. Doi bărbați stăteau lângă o groapă abia săpată. Pe o latură a ei se înălța pământul scos, pe cealaltă, cu mici tufe aparținând parcelei vecine, ședeau cei doi muncitori. În fața lor trona pe un ziar mâncarea obișnuită: o pâine rotundă jupuită, salam palid, ceapă verde îngălbenită. Sticla de vodcă stătea sprijinită de două cărămizi – pentru mai multă stabilitate.

Unul dintre bărbați era mai în vârstă, avea pe cap o șapcă, al doilea, mai tânăr, un coif de hârtie de ziar. Nu-i aruncară nici

măcar o privire. Gândul libertății care-i trecuse prin minte o îndemnă să le ceară o bucată de pâine.

Bărbatul mai în vârstă mormăi fără să-și ridice ochii:

— Ia!

Cel mai tânăr se foi emoționat:

— De la muncă?

— Da, m-am tăiat la mână, și Tania, încrezătoare, ridică mâna și le arătă palma cu bandajul închis la culoare de la sângele de pe margini.

— Așa vasăzică, nu cu mâinile, zise șăgalnic cel tânăr.

— Ia și lasă-ne, zise cel în vârstă uitându-se nemulțumit și la Tania, și la partenerul său, și la sticla începută.

Tânărul nu se lăsă intimidat:

— Să-ți torn?

— Nu, mulțumesc, zise Tania și luă o felie mare de pâine și una mică de salam, mușcă din ele și zise cu gura plină:

— Bunicul meu a fost înmormântat aici, se numea Kukoțki. Nu-i găsesc mormântul.

— Du-te la administrație, te lămuresc acolo, îi răspunse mult mai politicos cel în vârstă: o fi fata prostituată, dar e totuși omul nostru, clienta noastră...

Tania le mulțumi și plecă lăsându-i în trei, ei doi și sticla.

— Mă mir de tine, Senka, zise gânditor cel în vârstă, ești însurat, ai și femeie frumoasă, și băietan. La ce-ți trebuie joarda asta? Ptiu, să te ia naiba!

Senka râse zgomotos:

— Ce-i rău în asta, nene Fedia? I-aș fi tras-o aici, în groapă. Oare-i rău?

Tania trecu pe lângă clădirea administrației, poteca o duse la porțile celelalte, o scoase pe o stradă mizerabilă, la un iaz secat sau groapă de fundație pe care se înălța, construită de mântuială, Casa de Cultură a unei țări oarecare, și nimeri direct la șina de tramvai. Tramvaiul minunat, un mijloc de transport numai bun pentru călătorii fără bilete. Se însera, dar era ceva neclar cu timpul, părea să fie ziua prea lungă. Se uită la ceasul dăruit de tatăl ei, arăta două și jumătate, deci stătuse. Se opri un tramvai, nu-

mărul cincizeci. Tania nu reuși să vadă încotro merge. Mai degrabă în direcția stației de metrou. Mult timp călători singură, pe urmă urcă o pereche în vârstă. Trecură peste Iauza. Capătul tramvaiului era la stația de metrou Baumansk. Era ora zece, dar nu voia să meargă acasă... Trecu pe lângă o biserică și nimeri pe strada Olhovka. Curțile caselor construite aproape toate numai cu parter erau frumoase, cu grădinițe și bănci, cu nisipar pentru copii și leagăne. Nu prea existau case noi, totul era vechi, un cartier mic-burghez. O singură clădire avea patru etaje, modernă, de la începutul secolului. Tania se simți obosită, intră în prima curte ieșită în cale, găsi acolo un pavilion din scânduri, un adevărat cadou pentru ea. Înăuntru se aflau o masă grosolană și două bănci împlântate în pământ. Gospodărie în toată regula.

Tania se întinse pe banca îngustă, își răsuci capul în așa fel încât să vadă bucata de cer cu stele multe. De undeva se auzea muzică de la radio, alternând cu ciorovăieli de mahala.

„Sunt un om foarte, foarte liber", își zise ea încântată de găselnița cu libertatea și adormi pe nesimțite. Se trezi de frig. Nu știa cât dormise. Nu prea mult, pare-se. Între timp apăruse luna, inundând totul cu lumina ei nefirească. Nu voia să se ducă acasă, totuși era timpul... Pe prispa casei țărănești din fundul curții ședea un băiat. Părea foarte concentrat să-și descânte încheietura mâinii.

Tania se apropie de el. Băiatul îi auzi pașii, se întoarse și încremeni cu mâna dreaptă apăsându-și încheietura mâinii stângi.

— Pleacă de aici, se răsti el.

Tania nu făcu nici o mișcare. O lamă de ras străluci în lumina puternică a lunii. Ea avu prezența de spirit să-i zică:

— Nu iese nimic din asta...

— De ce? își ridică el întrebător capul.

Tania îi văzu fața palidă, parcă plânsă, și vânătaia proaspătă pe falca umflată.

— S-o faci în cadă, în apă caldă, zise plină de bunăvoință Tania. Așa nu reușești.

— De unde știi? se interesă încruntat băiatul.

— Sunt specialistă în vene. Doi ani m-am ocupat de ele. Picură puțin și se oprește. Mai bine de pe acoperiș. Buf și gata!

— Da' nu-mi trebuie, zâmbi băiatul. Îmi trebuie o mașină. N-am mașină, pricepi? Dacă tăietura e mai mare, ajunge fiola mai adânc... Zici că ești mare specialistă, ai mașină?

Tania nu înțelese ce vrea:

— Ce mașină?

— Seringă, proasto!

— Ah, seringă. Am acasă. Extraordinar, până acum ziceam că sunt deșteaptă, azi sunt proastă de dau în gropi...

— Locuiești departe? se arătă foarte interesat băiatul.

— Departe.

— Ce cauți aici?

— Mă plimb. Îmi place să mă plimb la ora asta. Tania se așeză lângă el și văzu că e mai copt ca vârstă decât i se păruse ei. Hai să ne plimbăm. Îmi place să mă uit pe fereastră în casele oamenilor...

Îl apucă de mânecă, el se ridică supus, aranjându-și cămașa cadrilată. Înveli lama într-o bucățică de hârtie, o vârî în buzunar și o urmă grăbit. Tania îl scoase în stradă, coti fără să șovăie pe o ulicioară înghesuită între două case, unde abia se zărea un loc de trecere, și dădu peste o fereastră luminată. Un bec neacoperit și murdar, cu urme de var, se legăna agățat de un șnur. Pe masă era așezat un scaun, în chip de capră de tăiat lemne. Camera era în renovare. Uitaseră să stingă lumina. Fereastra era deschisă. Camera se afla la parter.

— Intrăm pe fereastră, propuse Tania.

— Nu, mi-am luat porția, îmi ajunge, se dădu înapoi băiatul. Mergem la tine, ce zici?

— Am pierdut cheile... Și-n general...

Tania își pierdu cumpătul, totul îi stătea împotrivă.

— Bine, fie, hai să mergem, propuse mărinimos băiatul, și plecară să hoinărească mai departe.

Merseră, se îmbrățișară, într-o curte se sărutară, apoi mai merseră puțin și se pomeniră în holul mare al unui bloc. Strâns îmbrățișați, cu picioarele lipite unul de altul, cu mâinile lipicioase de la picul de sânge curs din venă prin mica tăietură.

Urcară la ultimul etaj al clădirii moderne peste care dăduse Tania la începutul călătoriei sale pe strada Olhovski. La etajul trei ardea lumina, mai sus stăpânea întunericul plin de mister. Deasupra ultimului etaj se înălța podul închis cu lacăt. Găsiră o fereastră semicirculară cu cercevele frumos arcuite, prin care venea o lumină misterioasă, spintecată de umbre curbate. Se mai îmbrățișară puțin lângă pervazul încăpător. Apoi Tania se așeză pe pervaz și făcu tot ce-i ceruse Gansovski.

„Gansovski a comandat special scărița pentru treaba asta", ghici ea când băiatul o trase spre el.

Se despărți fără umbră de emoție și entuziasm de virginitatea absurdă, neavând pentru ea nici o semnificație. Băiatul primi darul neașteptat într-o stare totală de nedumerire.

— E prima oară? Virgine n-am mai avut. Da' gagici câte pofteşti!

Tania râse auzind vorba de mahala, își mișcă mâna bandajată și zise:

— Ce zi sângeroasă am avut... Da' și a ta...

El se așeză lângă Tania pe pervazul lat, dar prea scurt ca să stea culcat.

În zece minute îi povesti despre una, Nataşa, care-l jucase pe degete cum voise doi ani la rând, fiindcă toate gagicile sunt niște cățele; că s-a sfârșit cu civilia; că a primit ordin de recrutare pentru septembrie, la grăniceri. Continuă să îndruge verzi și uscate despre bărbații adevărați... Povești neinteresante pentru Tania. Ea sări de pe pervaz și-i făcu prostănacului cu mâna:

— M-am dus.

Coborî în fugă scările bocănind cu tălpile pantofilor.

Până să se dumirească băiatul de cele întâmplate, ea coborâse două etaje.

— Unde te duci? îi strigă el.

— Acasă, îi răspunse ea neîncetinind ritmul.

— Aşteaptă! Aşteaptă! îi strigă el coborând în goană.

Dar ia-o pe Tania de unde nu-i.

3

Pavel Alekseevici mai mult simțea decât știa – stelele ca stelele, dar era ceva în afara omului, care-i călăuzea viața. Îl convingeau mai cu seamă „copiii lui Avraam" treziți la viață de legătura presupusă între timpul cosmic și celula misterioasă, răspunzătoare de producerea urmașilor... Admitea că și asupra altor momente din viața omului acționa timpul cosmic, că explozia energiei creatoare, ca și reducerea motoarelor creației erau reglate de mecanismul ăsta. Determinismul atât de evident în procesul dezvoltării embrionului din ovulul fecundat îi convenea grozav, ba mai mult, îl socotea o lege de primă importanță pentru viață, dar nu putea să lărgească sfera aplicării lui trecând dincolo de ontogeneză. Spiritul său de liber cugetător îi era potrivnic. Vasăzică participau la nașterea și dezvoltarea omului nu numai procesele biologice mai mult sau mai puțin cunoscute, ci și factori total haotici, și din țâncii de trei kilograme ieșeau oameni atât de diferiți din punct de vedere spiritual, unii făcând fapte de vitejie, alții crime, și mureau – unii de scarlatină în fragedă copilărie, alții pe câmpul de luptă... Pentru fiecare din milioanele fără număr era gândit un proiect? Soarta era doar un fir de nisip pe malul mării? După care lege necunoscută din trei soldați ruși răniți în timpul războiului doi mureau? Sau din cei rămași în viață unii mureau în lagăre, alții cădeau în patima beției... Și supraviețuia unul din zece... Cine regla mecanismul ăsta?

Pavel Alekseevici știa despre sine că soarta făcuse ca viața lui s-o ia în jos. Încă muncea, ținea cursuri, opera, dar simțea că nu-și mai trăia clipa cu aceeași intensitate cu care o făcuse atâția ani la rând. Și viața sa de familie își păstra doar forma, nu mai avea conținut, era o carapace goală... Fără bucuria familiei împlinite din timpul războiului, din evacuare, care ținuse un deceniu întreg, până în anul 1953, scufundat în negura amintirii precum corabia încărcată cu aur de furat, urmat de alți ani trăiți ca pustnicii, scumpi la vorbă și fără contact fizic, înțelegându-se doar din priviri datorită legăturii lor construite în timp... Se

întâmpla ceva cu Elena: o peliculă subțire de gheață îi acoperea ochii, și chiar dacă mai exprimau ceva, era vorba de o nedumerire încordată, așa cum au copiii gata să plângă din cine știe ce pricină.

Relația lui cu Tania se deteriora. Dădea rar pe acasă, dar înainte lipsea fiindcă muncea peste puteri, se hrănea cu învățătură, iar acum Pavel Alekseevici se întreba nedumerit ce fel de ocupații îi umpleau zilele, serile și adeseori nopțile petrecute cine știe unde. Se amăra bănuind că fata își pierde timpul de pomană, fiindcă el prețuise la tinerețe timpul petrecut pentru sine, când rutina ucigătoare nu se instalase încă, și fiecare clipă plină de adrenalină și putere de asimilare însemna cunoaștere și experiență în forma lor pură... Spre deosebire de bătrânețe, când timpul, devenit mai puțin prețios, se scurgea inconsistent...

Tot ce înainte însemnase combustibilul vieții – femeile însărcinate, devenite transparente ca peștișorii din acvariu sub privirea lui pătrunzătoare, patologiile și complicațiile lor, munca de profesor când preda studenților nu numai metodele practice, ci și acel ceva nenumit care e miezul oricărei profesii – toate astea se transformau treptat în rutină și își pierdeau valoarea nu pentru cei din jurul lui, ci pentru el personal.

„Importanța timpului scade la bătrânețe", era diagnosticul pus de Pavel Alekseevici.

Se întorcea acasă obosit, intra în birou și primul lucru pe care-l făcea era să bea trei sferturi de pahar cu vodcă, după care ieșea să cineze. Elena îl aștepta, apoi apărea din camera ei, se așeza la masa pregătită, își întindea printre tacâmuri mâinile uscate cu venele mărite și aștepta cu capul în jos să spună Vasilisa rugăciunea potrivită – pentru sine și pentru cei prezenți, repetând-o în funcție de câte persoane erau la masă. Pavel Alekseevici, neînțelegând rostul obiceiului, stătea oricum în așteptare până când căldura alcoolului i se răspândea în tot corpul, apoi spunea „poftă bună" și se apuca să mănânce supa grasă a Vasilisei. Tania cina rareori acasă. Toma, după ce-și începuse studiile, ajungea acasă după ora unsprezece de patru ori pe săptămână, și chiar dacă lua masa de seară cu familia, mai mult tăcea decât

vorbea. Își adresau cuvinte fără importanță și numai dacă era necesar: dă-mi sarea, mulțumesc, foarte gustos…

Pe urmă Pavel Alekseevici se ducea la el în birou, termina de băut sticla de vodcă în cursul serii, lăsând două degete pe fund pentru porția de dimineață. Așa lupta el cu timpul – o încercare jalnică de a-l face să nu mai existe.

Ilia Iosifovici, dimpotrivă, intra în cea mai fericită perioadă. La începutul anilor '60 se produse o mare cotitură în viața sa: îi încredințară laboratorul care funcționa ca secție de cercetare independentă, se adunaseră acolo tineri dedicați cu trup și suflet științei; îi acordară titlul de doctor în biologie pentru monografia despre natura genialității, fără ca el să și-o susțină. E adevărat că recunoscuse cu mulți ani înainte că titlul de doctor ar fi fost mai potrivit pentru ambele disertații nesusținute din cauza numeroaselor arestări. Pe vremea aceea era entuziasmat de munca sa, nu-și judeca reușitele mai puțin geniale în domeniul cercetării genialității. Acum Ilia Iosifovici era într-o stare specială de euforie: genetica era permisă, momentul Lîsenko se terminase, și persoanele care înainte nu erau lăsate nici măcar să calce pe la autorități se trezeau acum că li se strânge mâna slugarnic, foștii combatanți, eroii picați din cer erau întâmpinați cu zâmbete prefăcute.

Cea mai grozavă achiziție din viața personală a lui Ilia Iosifovici, ascunsă de toți multă vreme, era Valentina a Doua. Valentina Moiseevna Grîzkina, aspirantă din Novosibirsk, femeie sportivă, total deosebită de răposata Valentina, se îndrăgosti de conducătorul ei științific cu încăpățânarea unei baschetbaliste atacante. Era cea mai bună trăgătoare din echipa feminină de baschet a Universității și își hrănea energia din credința nestrămutată a adepților sectei religioase de rit vechi: provenea dintr-o familie de rascolnici. Un strămoș al ei îl însoțise pe protopopul Avakum în pelerinajul său renumit, de atunci familia se stabilise în Siberia și de mai bine de două sute de ani, prigonită în fel și chip, persevera în credința ei, asigurându-și totodată o descendență numeroasă și viguroasă. Și iată că unor asemenea oameni căliți în luptă seculară Valentina, elevă în clasa a șasea, le-a declarat că omul se trage din maimuță. Părinții au zvântat-o în bătaie și i-au interzis să meargă

la școală. Fata s-a arătat însă demnă de strămoșii săi: a găsit ac de cojocul lor. Credință contra credință... După doi ani de luptă nimicitoare pentru demnitatea omului, Valentina a părăsit casa părintească purtând pe umerii bine dezvoltați povara blestemului bunicului său. Au urmat internatul, școala serală, universitatea – nu se știe pe spezele cui trăia, neavând nici un ajutor de bani, numai o bursă care nu făcea două parale. A citit în ultimul an de studii câteva articole ale lui Goldberg apărute în revista *Genetica* și l-a ales ca profesor. A ajuns la Moscova înarmată cu recomandarea pentru aspirantură – o diplomă universitară nu era de colo! –, l-a găsit pe Goldberg și și-a dat examenele.

Goldberg, spre cinstea lui, mult timp nu observă iubirea înfrigurată a noii aspirante, în schimb, îi remarcă spiritul de disciplină, agerimea și dârzenia – mânuia cu dibăcie sertarele grele, pline cu eprubete, învățase repede să-și facă de lucru cu muștele, principalul obiect de studiu al laboratorului.

Valentinei nu-i trecea prin minte, lucru important, de altfel, că Ilia Iosifovici prețuia farmecul femeii în măsura în care se apropia de imaginea răposatei soții. E de remarcat că Valentina Întâi cât a trăit n-a fost deloc un etalon pentru el, dar după moartea ei, pe măsură ce-au trecut anii, a devenit în mintea lui femeia ideală.

Aspiranta slăbănoagă și lată-n umeri, având pe pieptul încăpător două cucuie ascuțite-n vârf în locul unde ar fi trebuit să stea ridicate două movile moi și generoase, încălțată cu ghete bărbătești și îmbrăcată în halat albastru, nu putea nicicum să-i câștige simpatia și să-l facă să se gândească la singurătatea bătrâneții, la haosul din viața de burlac, și cu atât mai puțin la sărbătoarea tinerească a îndrăgostirii sau la pofta de-a face sex...

Valentina răbdă ce răbdă și până la urmă își mărturisi iubirea. Ilia Iosifovici se fâstâci, se arătă măgulit, dar bălmăji ceva ce aducea cu șiretenia lui Oneghin, recurgând la explicația clasică, însoțită în fundal de corul fecioarelor: „Să fiu un tandru soț și tată, din voia blândului destin..."[1]

1. A.S. Pușkin, *Evgheni Oneghin*, trad. rom. Ion Buzdugan, EPL, 1967, p. 100.

Își frământară mintea amândoi ca să găsească o soluție: Valentina cu gândul să se mute iar la Novosibirsk, Ilia Iosifovici cu gândul la fata plăcută care căzuse ca zăpada siberiană pe capul lui chel... Și cu cât se gândea mai mult, cu atât îi plăcea mai mult. Apărură și situații neplăcute, alimentate de iubirea fizică imposibilă datorată neputinței sale și de ideea relației indecente cu o aspirantă și, mai ales, cu o aspirantă mai tânără decât el cu aproape patruzeci de ani...

Gansovski ar fi zâmbit mulțumit de sine, ar fi împins-o pe neobrăzată în colțul cu cărțile, pe scărița pregătită special... Și totuși lui Gansovski nu-i va fi dat în vecii vecilor să simtă nici măcar umbra bucuriei trăite de Goldberg după jumătate de an de iubire neîmplinită când, ajuns să predea niște cursuri de biologie la o școală din orașul aproape secret Obninsk, după o lungă plimbare cu schiurile, Valentina rămase cu Ilia Iosifovici în camera friguroasă de hotel... A fost de ajuns să-și potrivească schiurile Valentina, ca să-i dispară lui Goldberg neîndemânarea și să i se pară că un fulger uluitor alunecă pe schiuri în costumul albastru-închis de olimpiadă, cu căciula de schi trasă bine pe frunte până la rădăcina nasului, aproape de ochii strălucitori. Avea clasă Valentina la schi și la baschet... Și i-a fost dat lui Goldberg să trăiască în uimire multă vreme, în mare secret în primii ani, dar un secret prost păstrat...

Dacă ar fi știut Pavel Alekseevici, s-ar fi dus cu gândul la hormonii care influențează inspirația creatoare. Nu se vedea prea des cu prietenul său, dar nici rar, o dată pe lună. Goldberg obișnuia să ajungă pe strada Novoslobodskaia pe la zece seara. Pavel Alekseevici scotea sticla de vodcă și discutau ca între bărbați până noaptea târziu. Nu despre război, cai sau fapte eroice făcute la beție, ci despre genetica populațiilor, fondul genetic, deriva genelor și despre problemele pe care Ilia Iosifovici avea să le numească după câțiva ani cu un termen necunoscut până atunci, „sociogeneză"... Deși lui Goldberg îi plăceau discuțiile abstracte pe teme din filozofie și biologie, se pricepea foarte bine să construiască un model ingenios de experiment cu economie de mijloace și să dea un răspuns practic la problema dezbătută. Elevii

lui munceau cu rezultate bune, multe dintre articolele lor erau publicate în reviste internaționale. Era un lucru bine știut – rușii excelau în acele domenii științifice în care totul se făcea cu mintea, fără finanțare serioasă.

În pofida tuturor divergențelor ieșite la iveală din sacul fără fund, părerile lui Pavel Alekseevici și ale lui Ilia Iosifovici se potriveau într-un singur loc – în ierarhizarea cunoștințelor, unde la nivelul cel mai de jos, la bază, se aflau cunoștințele concrete: greutate, formă, culoare, număr de cromozomi, de picioruşe sau de vinișoare pe aripă. În știința descriptivă veche de când lumea nu erau admise aproximațiile, răspunsul trebuia să fie unul singur – da sau nu... Speculațiile teoretice despre timpul cosmic sau despre evoluția biologică trebuiau să se sprijine pe cunoștințe solide, măsurabile în centimetri, grade, cu termometrul și aerometrul... Genialitatea, după calculele și raționamentele lui Goldberg, era determinată de nivelul acidului uric din sânge. Noile idei ale lui Goldberg i se păreau lui Pavel Alekseevici interesante, dar complet neargumentate. Goldberg susținea sus și tare că însăși construcția unui model e un argument. Pavel Alekseevici nu voia să audă de așa ceva.

Ultima idee a lui Ilia Iosifovici, care își consumase în trei lagăre sentimentul de vină față de popor, societate și scumpa putere sovietică, era următoarea: acea unitate sociogenetică numită până la revoluție „poporul rus" nu mai exista în realitate după aproape cincizeci de ani de putere sovietică. Populația actuală din Uniunea Sovietică, purtând cu mândrie numele de „popor sovietic", este de fapt noua unitate sociogenetică, foarte diferită de cea inițială prin parametrii fizici, psihici și morali.

— Bine, Ilia, sunt gata să accept că s-a schimbat profilul fizic din cauza foametei, a războiului, a strămutării unor popoare întregi, a căsătoriilor mixte... Până la urmă se pot face cercetări antropometrice. Dar cum poți măsura calitățile morale? Asta-i o prostie. Iartă-mă, dar e lipsă de profesionalism...

— Te asigur că există metode. Indirecte deocamdată, dar ele există, își apără teoria Ilia Iosifovici. Să presupunem că genomul uman e format din o sută de mii de gene, e o cifră plauzibilă. Ele

sunt distribuite în douăzeci și trei de perechi de cromozomi, așa-i? Și cu toate că știm multe despre schimburile de tot felul dinăuntrul cromozomilor, avem totuși motive să împărțim genele în douăzeci și trei de grupe în funcție de apartenența la un cromozom sau la altul. Azi e imposibil, bineînțeles, dar va fi cu putință peste o sută de ani, te asigur. Uite, imaginează-ți că, de exemplu, gena răspunzătoare de culoarea albastră a irisului se află în imediata apropiere a genei care condiționează lașitatea sau curajul! Sunt multe șanse ca ele să fie moștenite împreună.

— O genă – o caracteristică, așa se pare, îi găsi pricină Pavel Alekseevici. Mă îndoiesc că o asemenea însușire cu o mulțime de nuanțe cum e curajul poate fi determinată de o singură genă.

— Nu-i totuna? Poftim, sunt zece! Nu asta-i problema! Culoarea ochilor poate fi cuplată cu o altă genă. În mare vorbind: unul cu ochi albaștri are mai multe șanse să fie curajos, zise Ilia Iosifovici ridicând în sus degetul arătător.

— Bună idee, Ilia, mormăi nemulțumit Pavel Alekseevici. Blondul cu ochi albaștri e curajos, iar brunetul cu ochi negri e laș. Și dacă brunetul cu ochii negri are și nasul încovoiat, e exact ca Iuda. Din punct de vedere genetic...

— Ești un provocator tipic, Pașa! porni să strige Ilia Iosifovici. Altceva am avut în vedere. Ascultă aici! În 1918 a plecat din Rusia Armata Albă, în jur de trei sute de mii de bărbați tineri, sănătoși, la vârsta de reproducere. Nobilimea, elita societății, cei mai cultivați și mai cinstiți, care n-au vrut să facă compromisuri cu puterea bolșevică!

— Ai deviat rău de tot, Iliușa! Se lasă cu a patra arestare!

— Nu mă întrerupe! nu-l luă în seamă Ilia Iosifovici. Anul 1922 – exilul universitarilor. Nu așa de mulți, vreo șase sute, mi se pare. Elita! Cei mai buni! Cu familiile! Potențial intelectual! Mai departe: deschiaburirea a distrus milioane de țărani – cei mai buni, mai muncitori. Și pe copiii lor. Și pe copiii lor nenăscuți. Oamenii se duc cu tot cu genele lor. Sunt scoase din fondul genetic. Pe cine scot din circuit represiunile orchestrate de partid? Pe aceia care au curajul să-și spună opinia, să protesteze, să-și apere punctul de vedere! Adică pe oamenii cinstiți! Pe cei mai

cinstiți! Preoții au fost nimiciți sistematic de-a lungul întregii perioade... Purtătorii valorilor morale, profesorii și oamenii de cultură...

— Ilia! Sunt însă oameni cu vederi conservatoare, nu-i așa?

— Nu mă apuc acum să neg, dar îți atrag atenția că gândirea conservatoare, adică tradițională, în istoria rusă contemporană nu reprezintă pericolul pe care-l reprezintă gândirea revoluționară, zise zâmbind plin de sine Goldberg. Mai departe: al Doilea Război Mondial, mobilizarea în armată. Eliberarea din armată a bărbaților în vârstă și a bolnavilor. A doua șansă de supraviețuire. În schimb, în închisori și lagăre intră mare parte din populația masculină, bărbații sunt lipsiți de posibilitatea de a lăsa urmași. Simți dereglarea? La asta se adaugă alcoolismul rușilor. Și asta nu-i tot. Mai e un aspect pe care-l tot discutăm: evoluția e un proces îndreptat într-o direcție anume, are ea un țel? Într-o primă fază destul de scurtă putem spune că evoluția speciei umane are drept țel supraviețuirea, rezistența biologică, și avem tot dreptul să ne întrebăm care sunt calitățile care au dat individului mai multe șanse de supraviețuire. Mintea? Talentul? Cinstea? Sentimentul demnității personale? Tăria morală? Nu! Toate calitățile astea au împiedicat supraviețuirea. Purtătorii lor fie au părăsit țara, fie au fost nimiciți sistematic. Ce fel de însușiri au dat individului șansa să supraviețuiască? Prudența. Disimularea. Fățărnicia. Lipsa coloanei vertebrale. Lipsa sentimentului demnității personale. Și-n general, orice calitate pregnantă care l-a făcut vizibil pe om și l-a pus în primejdie. Omul șters, mediocru, codaș la învățătură s-a aflat într-o poziție privilegiată. Ia, de exemplu, curba lui Gauss. Partea ei centrală nu mai există, adică purtătorii calităților morale. Și acum, luând în considerare toți factorii ăștia, putem alcătui harta fondului genetic al poporului sovietic. Ce zici?

— Având în vedere atmosfera generală, de la 5 la 7, comentă Pavel Alekseevici.

Ilia Iosifovici izbucni în râs:

— Asta zic și eu: poporul a regresat, nici pâs nu zice, nici fum nu scoate... Înainte ar fi fost evaluat de la 10 la 15...

Pavel Alekseevici aprecia agerimea spiritului și ideile îndrăznețe ale prietenului său, deși adesea nu era de acord cu rezultatele muncii sale încordate. Tabloul cumplit cu degenerarea poporului descrisă de Ilia Iosifovici trebuia verificat. Pavel Alekseevici își aduse aminte de mediul în care trăia tatăl său în ultimii ani înainte de revoluție. Ilia avea dreptate într-o oarecare măsură: medicii renumiți, profesorii universitari, clinicienii cei mai de seamă din vremea aceea studiaseră în Europa, erau interesați de domenii largi ale culturii, nelegate strict de profesia lor. Printre persoanele care veneau în vizită la ei acasă se numărau militari, juriști, scriitori... E adevărat că nu mai întâlnea persoane cu un asemenea nivel intelectual... Dar asta nu însemna că ele nu existau... Puteau să trăiască ascunși, fără să anunțe cu surle și trâmbițe... „Nu, e o prostie", își întrerupse brusc gândul Pavel Alekseevici. Asta dădea apă la moară teoriei lui Ilia: să stai în colțișorul tău, să nu bați toba, asta însemna să renunți la propria personalitate... Obiecția serioasă se găsea în altă parte. La copii, bineînțeles. Copiii nou-născuți. Fiecare dintre ei e minunat, ascunde un adevăr de nepătruns, ca o carte necitită încă. Totuși, ideile lui Goldberg sunt cam mecaniciste. Rezultă că dacă dintr-o sută de mii de gene-litere scazi douăsprezece, atunci nou-născuții, băieți și fete de kaghebiști, de criminali, de hoți și sperjuri, care poartă numai caracteristicile părinților, vor împânzi lumea... Prostii! Fiecare prunc poartă în el un potențial imens, reprezintă întreaga specie umană. În definitiv și Goldberg a scris o carte despre genialitate și a putut observa că geniul, un miracol rar întâlnit, se naște și dintr-un pescar, dintr-un ceasornicar și chiar dintr-un spălător de vase...

Munții și oceanele, natura grandioasă cu tot cu peștii, păsările, ciupercile și oamenii sunt mai presus de reflecțiile lui Iliușa, spiritul întrece chiar și cele mai importante descoperiri ale oamenilor. Muncești de te trec sudorile, gâfâi, te ridici în vârful picioarelor, te opintești și dai doar de o bucățică de adevăr. Cele o sută de mii de gene sunt, bineînțeles, o mare provocare. Dar în ele nu se află tot adevărul, ci doar o părticică a lui. Adevărul în-

treg stă în nou-născutul alunecos din uter, și chiar dacă conține toate cele o sută de mii de predispoziții, nu se poate ca natura să plănuiască monștri în masă, și un întreg popor să se transforme într-o turmă supusă experimentului...

Cam așa ceva îi zise pe scurt Pavel Alekseevici lui Goldberg, dar acesta se împotrivi vehement:

— Pavel, omul a ieșit de multă vreme de sub influența legilor naturii. A ieșit de mult! Azi unele procese naturale sunt reglate de om, și te asigur că peste o sută de ani el va învăța să schimbe clima, să manipuleze ereditatea, va descoperi noi tipuri de energie... Și omul sovietic va avea o nouă croială, îi vor introduce genele pierdute. Și-n general, lucrurile vor arăta cam așa: o pereche tânără are în plan să facă un copil – asta te privește pe tine – și îi sunt dinainte planificate care însușiri ale părinților dau combinația dorită a fi cea mai bună și care anume genă absentă la părinți trebuie introdusă în genomul viitorului copil.

— N-ar fi rău să fie întrebat și copilul, zise crispat Pavel Alekseevici.

Ilia Iosifovici se înfurie: de ce bătrânul ginecolog nu vede lucrurile simple, de ce nu se bucură împreună cu el de frumusețea de neocolit a lumii viitoare, corectată de știință prin calcule exacte, fără devieri supărătoare, și asta numai de dragul ideilor frumoase?

— N-ai vrea să învii morții? îl înțepă răutăcios Pavel Alekseevici.

— N-am de gând deocamdată. Să știi însă că durata vieții va crește de cel puțin două ori. Și oamenii vor fi de două ori mai fericiți, susținu Ilia Iosifovici cuprins de un entuziasm deșănțat.

Avea nevoie ca ideile lui să fie contrazise, fără polemică simțea că lucrurile nu sunt în regulă...

— Sau poate de două ori mai nefericiți? Nu, așa o lume nu mă mulțumește. Atunci când voi provoca soarta cum a făcut Ivan Karamazov...

Nu erau atât de departe unul de celălalt, tatăl și fiica, tatăl vitreg și fiica vitregă...

4
Al doilea caiet al Elenei

Trebuie să notez în fiecare zi, ținându-mă de unul și același timp, și trebuie să-i spun Vasilisei să-mi aducă aminte. Cândva am mai avut un asemenea caiet, dar nu-mi amintesc unde a dispărut. Sunt sigură că l-am ascuns, dar nu țin minte unde. L-am căutat, dar n-am dat de el. Știu bine cum arăta – era un caiet de școală abia început al Taniei, nu știu pentru ce materie, apoi abandonat. Avea culoare albastră.

Azi am capul limpede, gândurile se mișcă în linie dreaptă. Sunt zile când nu pot duce un gând până la capăt, dispare. Sau cuvintele zboară, și văd găuri negre peste tot.

La început medicii au fost de părere că am o boală a vaselor din creier. PA m-a dus pe urmă la Institutul Burdenko, m-au examinat la toate aparatele. PA nu m-a lăsat o clipă, arăta atât de tulburat. La Burdenko au zis că vasele sunt fragile, dar că nu s-a întâmplat nimic grav cu ele. De fapt au căutat o tumoare și s-au bucurat că n-au găsit-o. Nici nu trebuia să fie, bineînțeles. Sunt ferm convinsă că n-am nimic în plus în cap, ba dimpotrivă, îmi lipsește ceva absolut necesar. M-a văzut și psihiatrul. Nici el nu mi-a găsit nici o boală. Cu toate acestea am stat o lună și jumătate în concediu medical, apoi m-am dus la lucru. Toți s-au bucurat să mă vadă, și Galia, și Anna Arkadievna. Galia a făcut toată munca mea, mi-a zis că i-a fost foarte greu. Kozlov i-a adus schițele lui și a rugat-o să le transcrie pe curat. I-a găsit, ca întotdeauna, o mulțime de greșeli. Mă uimește faptul că-i lipsește cu desăvârșire reprezentarea în spațiu, deși e un inginer capabil.

Cel mai bine mă simt la planșetă: nu uit nimic, munca mă liniștește.

În ultima vreme Taniecika e mai blândă, totuși nu-și rezolvă problema cu serviciul, și-a abandonat studiile la Universitate. PA zice că nu m-am ținut de capul ei. E fată deșteaptă, trebuie să avem încredere în ea. Ieri (sau alaltăieri?) a venit acasă seara, eu stăteam lungită. M-a sărutat, s-a așezat pe pat și m-a întrebat

dacă-mi amintesc cum ne-am dus cu PA la Timiriazevka să călărim. Ne-am amintit ziua aceea de iarnă. Țin minte toate amănuntele, cum lui PA i-a curs mereu nasul – își uitase batista, se scuza, își întorcea capul și își sufla nasul cu degetele, soldățește. Cu zgomot de trompetă. Ce fericiți am fost atunci. Îmi amintesc foarte bine toate amănuntele acelei zile, și mașina cu care am mers, și șuba Taniei, chiar și calul negru de rasă cu capul mic. N-am reușit să-mi amintesc numele lui, Tania mi l-a suflat: Arab. Nu țin minte de ce PA era atât de fericit în ziua aceea. Pe atunci nu bea.

Uite că nu-i așa. Greșesc: tocmai se apucase de băut în anul acela. Îl îngrijorează starea mea de sănătate, ar trebui să se îngrijească de a lui. N-ar trebui să bea atât de mult la vârsta lui. Dar nu pot să-i spun nimic. Oricum e cel mai bun om cu putință. Deși trăim de zece ani de parcă am fi divorțați. Sau nu?

Iar am avut un gol în minte. Mi s-a întâmplat la serviciu de data asta. M-am dus la bufet în pauza de masă. Mâncam o salată cu vinegretă și deodată n-am mai înțeles ce se întâmplă – aveam în față niște bucăți roșii, nu știam ce să fac cu ele... Mi-am venit în fire acasă ca și data trecută, m-am pomenit în pat a doua zi. Pe urmă a venit Anna Arkadievna și a povestit ce s-a întâmplat cu mine. Am rămas la bufet în fața salatei cu vinegretă până la închidere, femeia de la bufet a zis că e ora închiderii, și eu nu i-am răspuns. Și așa mai departe. Anna Arkadievna n-a chemat salvarea, m-a dus acasă cu taxiul. Zice că am fost foarte ascultătoare, dar că n-am răspuns la întrebări.

PA m-a învoit de la serviciu. Îmi vorbește cu multă blândețe, dar într-un fel nefiresc, parcă aș fi copil mic. Încerc să-i explic că sunt foarte sănătoasă, că-mi scapă unele lucruri, dar că-n rest sunt bine. Nu-s nebună, îmi dau seama prea bine ce se întâmplă. Chiar nu pot merge la muncă în starea asta, dar vreau să primesc materialele de la institut ca să lucrez acasă. Avem un tarif de salarizare pentru munca la domiciliu. Altfel m-aș plictisi. N-o să mă apuc acum să pregătesc supa împreună cu Vasilisa. Așa am convenit.

Tomocika a spus ieri că are de gând să intre la școala medie tehnică. Fată de ispravă. Și ea e foarte drăguță cu mine.

La micul dejun am băut ceai, am mâncat un sendviș cu brânză, pe urmă am uitat și m-am dus la bucătărie să mănânc. Vasilisa m-a certat c-o împiedic să pregătească mâncarea. I-am spus că vreau să mănânc. Ce coșmar! Mă transform într-o bătrână care nu pleacă de lângă frigider, ca nebuna de soacră a Annei Arkadievna. Va trebui să notez ce-am făcut deja și ce n-am făcut.

Am luat micul dejun. Am mâncat la prânz. Am lucrat după prânz. A venit doctorița de la policlinică. În cameră e frig.

Am luat micul dejun (sau ieri?). A venit PA, m-a certat că nu iau pastilele. Acum Vasilisa mi le va da de trei ori pe zi, fiindcă uit. E chiar de râs. E greu să găsești om mai nepotrivit pentru treaba asta. Azi m-a trezit la șase dimineața să iau doctoria. De ce așa devreme, drăguțo? – o întreb. Mai târziu, zice, uit din cauza treburilor! Și de râs, și de plâns! Asta nu-i familie, e casă de nebuni. Sărmanul PA, ce-o să se întâmple cu el dacă-mi pierd de tot memoria?

Am luat micul dejun. N-am putut să-mi amintesc dacă m-am spălat. M-am dus să mă spăl, și prosopul meu era umed. Înseamnă că m-am spălat. La prânz a fost supă de legume și găină la felul doi. Ieri a fost tot găină? Și alaltăieri?

Mi-au adus planșeta de la serviciu. Ocupă o jumătate din cameră. Am întrebat dacă nu poate fi mutată. Se pare că au adus-o săptămâna trecută. M-am mirat. Lucrul cel mai groaznic e că nu le-am spus că lucrasem ceva, desenasem, dar nu-mi amintesc nimic despre asta. Mi-e nu știu cum să întreb. Mă străduiesc să mă port cum trebuie. Aproape am încetat să vorbesc cu cei din casă fiindcă mi-e frică să nu descopere că am lapsusuri, încerc să răspund scurt. Mai mult mă uit la televizor. Nu-mi place să citesc. L-am luat pe bătrânul meu Tolstoi. E singura lectură care nu mă întristează. Îl știu prea bine, nu trebuie să mă forțez.

Azi am capul foarte limpede. I-am cerut Vasilisei să schimbe așternutul de pe pat. Dacă nu-i amintești, nu face nimic cu de la ea putere. Am făcut baie, m-am spălat pe cap. Cât am stat în cadă, mi-am amintit un vis pe care l-am avut nu demult, ceva cu apă multă. Mi-am dat seama brusc că visele n-au încetat să-mi apară, doar că nu mi le amintesc. Trebuie să mă străduiesc să notez tot.

PA a zăbovit mult la mine în cameră. E bine să stai cu el. S-a așezat alături în fotoliu și n-a scos o vorbă. Pe urmă mi-a luat mâna și mi-a răsfirat degetele mult timp. Îl iubesc foarte mult. Probabil că știe.

Am luat micul dejun. Am luat pastilele. Am mâncat de prânz. Am găsit două greșeli în schițele lui Kozl. E plăcut să lucrezi pentru constructori. Au colaboratori mult mai pricepuți.

E deja luna mai. Neapărat trebuie să notez datele. Altfel timpul e terci. PA a zis că vrea să închirieze o vilă. Mi se pare inutil. Ce-și închipuie – mă mut cu Vasilisa acolo, el o să vină de sâmbătă până duminică, fetele, nu se știe, o să vină o dată în tot sezo. Cine rămâne la Moscova să vadă de casă. Și Vasilis e împotrivă. A plecat în pelerinaj pentru câteva zile așa că e zăpăceală în casă. PA a venit numai seara, atunci a început și viața. Chiar nu m-am sculat o zi întreagă din pat. La bucătărie totul e în neorânduială, nu știu unde sunt cratițele, unde și ce... Poate că am uitat pur și simplu?

AM LUAT MICUL DEJUN. ȘI AȘA MAI DEPARTE.

Vasilisa a zis că pleacă la Petru și Pavel. În doisprezece iulie?

Oameni străini. Mulți oameni străini. De ce vin așa de mulți oameni străini.

cineva a murit A MURIT

Nu înțeleg și nu-mi vine să întreb – parcă ne-am mutat într-un apartament nou. Nu e cum trebuie. Coridor lung.

Azi a venit Tania. Sau Toma. Totuși Tan. Frumoasă.

Nimeni. Ieri nimeni. Tania PA

Vasilisa a dat ceai

MIC DEJUN PRÂNZ CINĂ

PA a zis ieri că pleacă în delegație. Trei zile. Vasilisa nu-mi dă micul dej

AM LUAT MICUL DEJUN Nu mă doare nimic Nu mă doar doare A MURIT cine

TANIA TANIA TANIA TANIA

SPITAL MIC DEJUN NU TREBUIE

PAVEP A PV PA

ALB micdejun

Se întâmpl groaznic întreb PA UNDE
ZĂPAD ZĂPADĂ ZPĂ PĂZZĂPADĂPĂZ
Eu Elena Grgoeva N Kukţ 1915 PA cine a murit

5

Munca lui Ilia Iosifovici creștea cum crește copacul: bătrân la rădăcină, tânăr la ramuri. Și cu multe digresiuni înaripate – antropologie, genetică, demografie, statistică, până și istorie, totul îl acapara, era pus în ordine, aliniat, construit și mestecat. Ilia Iosifovici era și plugar, și poet. Câteodată, seara, după ce stătea zece ore în șir la biroul lui, simțea o oboseală plăcută în mușchi ca după o ascensiune în munți sau o plimbare cu schiurile. În afară de cei șaisprezece colaboratori ai laboratorului, mai era o întreagă armată de voluntari – studenți, bibliotecare, pensionari – care-l ajutau să strângă volumul imens de informații, el urmând să-l sintetizeze și să construiască un sistem asemănător cu tabelul periodic al lui Mendeleev, care explica însă structura și caracteristicile popoarelor.

Își dezvoltase atât de mult rețeaua informațiilor, încât în plasa asta intrau o mulțime foarte pestriță de pești – de la Brokhaus și Efron la *Arhipelagul GULAG*, de la Alexandru din Milet până la Feodosi Dobjanski. Ideile mărețe i se învârteau în capul chel, unde mai pui că lua cuvântul la adunările societăților științifice și ale instituțiilor de învățământ, la seminariile ținute în locuințe particulare, înfloritoare la vremea aceea din neatenția autorităților și sub supravegherea ușor îmbunată a securității, care trecea printr-un „dezgheț" întâmplător. Acolo se producea el ca un poet inspirat, în sensul romantic al cuvântului. Pavel Alekseevici îi asculta cum-necum discursurile și își spunea tăios părerea:

— Poate că spui lucruri judicioase, Ilia, dar prea îți pierzi firea, parcă ai fi un dulău asmuțit...

Goldberg nu-și putea înfrânge exaltarea – făcea o descoperire extraordinară și se grăbea s-o împărtășească contemporanilor săi,

socotind că factorul politic trebuie luat în considerare ca având o importanță foarte mare în procesul evoluției. Studiind ce se petrecuse în perioada 1917–1956, într-un loc concret – pe teritoriul URSS – a ajuns la concluzia că factorul politic a avut o influență negativă asupra acestui proces. Cum era un susținător necondiționat al darwinismului, considera că evoluția are o componentă morală: evoluția pozitivă, după părerea lui, însemna conservarea, îmbunătățirea și lărgirea spațiului vital și evoluția negativă nu ducea decât la degenerare. În esența ei, puterea sovietică era progresistă, după opinia lui, dar în istoria concretă acționa ca un factor negativ...

Cartea fundamentală, cu titlul aproximativ *Bazele politico-genetice ale teoriei populaționale*, nu fusese scrisă încă, dar *Studiile privind etnografia genetică a poporului sovietic* existau deja pe hârtie.

Existau și alte hârtii adunate cu grijă în mapa verde, liste numerotate și cusute la dosar cu rapoarte ale colaboratorilor salariați și nesalariați, cu copii ale fișelor cititorilor de la Biblioteca Lenin și de la Biblioteca de Literatură Străină și cu înregistrări pe bandă de magnetofon ale cuvântărilor lui înflăcărate. Figura pe listă și manuscrisul lui bătut la mașină, numerotat separat, *Studii de etnografie genetică*, cu însemnările autorului, pierdut din pură întâmplare, împreună cu servieta, de unul dintre colaboratorii săi talentați în autobuzul 110... Probabil că tot din pură întâmplare se afla în dosarul gros și raportul Valentinei a Doua făcut de ea după plecarea la Novosibirsk. Aspiranta povestea despre lucrările geneticianului B. privind domesticirea vulpilor argintii, animale agresive și periculoase. Reieșea că după selecția în timp și încrucișarea animalelor celor mai docile, întinsă pe *n* generații, blana lor ajungea să fie de calitate foarte proastă, și vulpile domesticite și încrezătoare lătrau cum latră câinii. În felul ăsta, pentru gulerele generăleselor erau potrivite numai vulpile încăpățânate să nu se poarte bine cu oamenii. Acelea învățate să lingă mâna care le hrănea nu erau bune de nimic.

Căpitanul Seslavin, care făcea investigații amănunțite în privința lui Goldberg, era kaghebist get-beget – după ce terminase Institutul Veterinar fusese invitat să facă parte din organele

securității și să lucreze în secția care supraveghea activitatea oamenilor de știință. Simțea cu mirosul lui de copoi că activitatea omului de știință din Novosibirsk îi e accesibilă, dată fiind specializarea sa, deși exista acolo o urzeală care putea să-i joace festa.

Comportamentul caraghios din viața animalelor putea să nu-i atragă atenția vigilentului ghebeșnik, dacă în protocolul adăugat referatelor susținute în public nu figurau cuvintele lui Goldberg: „Rog luați aminte că există o corelație inversă între docilitate și calitatea blănii. E ceea ce observăm și în societatea noastră: cu cât omul e mai docil, cu atât e mai puțin prețuită personalitatea sa..."

Evreul ăsta cu trei arestări nu-i plăcea deloc lui Seslavin. La Institutul Veterinar existaseră și adepți ai lui Weismann și Morgan cu care se răfuiseră după cum bine meritaseră, acum studenții învățau biologie marxist-leninistă, sisteme de asolament cu ierburi perene, fără nici un fel de ereditate susținută de teoriile burgheze. Fiindcă, nu-i așa, existența determină conștiința. Dacă ar fi fost după vrerea lui, Seslavin ar fi trecut cu tăvălugul peste omul de știință valoros, trimițându-l în lagăr pentru a patra oară ca să-și corecteze defectul conștiinței strâmbe. Dar nu primise de sus nici un fel de indicații în privința lui Goldberg... Așa că Ilia Iosifovici își adună în continuare informații pentru dosarul său despre poporul sovietic, și căpitanul Seslavin umplu migălos dosarul lui Goldberg.

Amândoi erau oameni muncitori și perseverenți, amândoi voiau să obțină rezultate în munca lor. Ilia Iosifovici dădu *Studiile* sale unui cercetător american în trecere prin URSS, prinzând momentul prielnic să treacă manuscrisul din mână în mână printr-un lung șir de prieteni care participau fizic, cu trup și suflet, la prezentarea spectacolului *Lacul lebedelor*, unde, pe fundalul muzicii lui Ceaikovski și al mișcărilor picioarelor musculoase ale celui mai bun corp de balet din lume, avu loc predarea operei sale – ca să fie publicată într-o revistă de știință.

Căpitanul Seslavin, neștiind nimic despre această diversiune ideologică, vrând să obțină și el rezultate palpabile, raportă șefilor că Goldberg, gânditorul ăsta de rahat, o luase razna cu ideile lui,

că are atitudine ostilă și nu se poate pune bază pe el. Șefii se scărpinară-n cap și promiseră să se gândească. Prima idee ce le veni în minte fu să-l invite la ei pe Ilia Iosifovici și-l lăsară pe Seslavin să discute cu el. Ilia Iosifovici, om cu experiență, ar fi trebuit să fie foarte reținut în discuția cu căpitanul, dar, cuprins de o stare de euforie, îi împuie capul turuind despre știință aproape două ore fără pauză. Asaltat de elocința lui Goldberg, Seslavin aproape că nu apucă să-i adreseze o întrebare. Goldberg, foarte mulțumit de sine, avu impresia că anchetatorul se arătase interesat de ideile sale, și ca vicleanul Odiseu, își puse în gând să atragă coșcogeamite organizația KGB de partea sa, văzând în asta un succes personal... Nimic nu învățase Ilia Iosifovici din cele trei arestări...

La ora nouă și jumătate seara, Seslavin îl întrerupse brutal pe savant, și cu toată impresia bună de la începutul discuției, Goldberg nu reuși să-l coopteze de partea sa pe căpitan în chip de nou aliat. Dimpotrivă, Seslavin încetă să mai dea înțelegător din cap și își arătă colții:

— Vasăzică așa. Cu muștele poți lucra dumneata cât poftești, asta nu ne privește. În schimb, să aduci aici toate considerațiile dumitale despre populație – ciocăni cu degetul în masă – dacă nu, o să ai parte de mari neplăceri. E spre binele dumitale să nu te cerți cu noi, Ilia Iosifovici.

În timp ce Goldberg se gândea cum să procedeze mai bine în situația neprevăzută, în apartamentul lui se încheia percheziția secretă, un adevărat furt prin efracție. Ajuns la douăsprezece noaptea în apartamentul nou de pe strada Profsoiuznaia, obținut de la Academia de Științe cu un an înainte, el găsi ușa spartă și prin camere urmele jafului grosolan: lipseau televizorul, magnetofonul, râșnița de cafea și-n mijlocul camerei trona un căcat, bădărănie fără margini...

Se vede treaba că din cauza optimismului său înnăscut, greu de stăpânit, Goldberg supraapreciase temperatura „dezghețului". Dar fiindcă primise vestea că studiile sale aveau să fie publicate la o editură renumită din America, el îl sună a doua zi pe Seslavin, se întâlni cu el lângă clubul KGB de pe strada Dzerjinska și-i

înmână penultimul dintre exemplarele *Studiilor*. De fapt studiile sale nu interesau pe nimeni, dar fuseseră înregistrate cu număr în dosarul său de la KGB, așa că importantă era docilitatea, și el și-o manifestă aducând ce i se poruncise.

Tăbărâră asupra lui Goldberg dintr-o direcție cu totul neașteptată – îl înștiințară că vor controla cum a cheltuit resursele economice laboratorul, care achiziționase în cei doi ani de la înființare o cantitate însemnată de echipamente și materiale tehnice de tot felul, incluzând, de exemplu, stafidele pentru pregătirea hranei muștelor, spirtul pentru lucrările de histologie, hârtia pentru studiile supărătoare în ochii autorităților, recipientele de sticlă, reactivii chimici și altele... Goldberg era trecut ca șef al laboratorului și, ca să cruțe eforturile colaboratorilor săi, încredințase aprovizionarea cu aparatură unei bătrâne laborante cu experiență, Natalia Ivanovna, el însuși fiind răspunzător din punct de vedere material... Controlul efectuat de Academie stârni multă nervozitate și atât: veniră doi pierde-vară care răscoliră hârtiile bune de nimic, împiedicându-i pe cercetători să lucreze. Timp de două săptămâni perechea asta – o contabilă grasă și un ajutor de contabil slăbănog, în ținută militară, scotociră prin hârtii. Natalia Ivanovna, speriată, își dădu repede demisia și i se pierdu deocamdată urma. Ilia Iosifovici și colaboratorii săi făcură haz de toată povestea, dar cazul ajunse la procuratură. Era momentul ca Goldberg, având în vedere trecutul său bogat, să mediteze asupra situației în care se afla, dar era atât de nepăsător, încât se trezi abia în ziua procesului, când găsi de dimineață în cutia poștală anunțul sosit cu întârziere. Și nici atunci nu-și dădu seama ce primejdie îl paște. Ședința de judecată era programată la ora trei, și el reuși în timpul scurt rămas să vorbească la telefon cu un avocat cunoscut, care abia își căpătase reputația de apărător al cauzelor drepte. Avocatul se arătă îngrijorat, dar ghici din câteva detalii profilul dușmanului:

— Orice s-ar întâmpla, să nu vă duceți azi la proces, îi recomandă istețul avocat. Mergeți mai bine la policlinică și luați-vă concediu medical, pe urmă ne mai gândim. Vor fi nevoiți să mute data procesului...

Ilia Iosifovici nu se prezentă la proces, dar nici nu se hotărî să meargă la policlinică: cum să ia concediu medical dacă era sănătos. A doua zi de dimineață îl așteptă la laborator un vizitator cu față de broască, prezentându-se drept anchetator. Cazul cu delapidarea luă o nouă turnură. Avocatul angajat să-l apere, transformat repede în amic, întâi luă totul în râs, apoi se mai gândi și în sfârșit, după ce-și frământă mintea îndelung, decise că strategia cea mai bună e apărarea punct cu punct în cazul celor optsprezece încălcări ale legii finanțelor, lăsând loc, așa cum se cuvine, unei greșeli neînsemnate, de exemplu, un cec neînregistrat care să hrănească oprobriul public...

Schema de apărare era inteligentă, dar nu funcționă. Natalia Ivanovna, palidă și plânsă, se lansă în explicații fantasmagorice, și Ilia Iosifovici primi, conform legii finanțelor publice, trei ani de lagăr ca să se îndrepte prin muncă.

Cartea lui Goldberg fusese trimisă la tipar, dar nici autorul, nici șefii cei mari ai lui Seslavin nu aflaseră nimic deocamdată. Soarta îl păcălise pentru a nu știu câta oară pe Goldberg, pe care-l aștepta călătoria în direcția cunoscută...

6

Trecuseră doi ani de când Tania plecase de acasă și locuia prin tot felul de locuri, pe la noii prieteni – ba în atelierul unui pictor de pe Șabolovka, ba, iarna, la vila goală a unor rude de lângă Zvenigorod, ba la locuința de serviciu a unei prietene care lucra ca administrator pe Molceanovka.

De un an și jumătate o găzduia Vika-Koza (Capra), care făcea bijuterii, femeie voinică și urâtă, provenind dintr-o familie de aristocrați, dar cu obiceiuri deprinse de la oamenii simpli. Era simpatică, și Tania îi era un fel de ucenică. Îi făcea și menajul, și cumpărăturile, cum i se cade unei ucenice. Atelierul Caprei de pe strada Vorovski se afla la demisol, mai avea și un apartament dintre cele nou construite. Cei din familia ei, vechi moscoviți,

fuseseră mutați, nu se știe de ce și la a câta generație, de pe strada Znamenka pe strada Ceriomușka, și Vika își dusese acolo cele două bunici, pe mama și pe fiul ei, dar nu se putea despărți de cartierul cu care se obișnuise, așa că venea la noua locuință numai să doarmă, și nu în fiecare zi. Tania se instalase într-o cămăruță dintr-un colț al atelierului, plină înainte cu resturi de mobilă de valoare, luată de la groapa de gunoi.

Capra avea mâini puternice, suflet delicat și firea omului iubitor de adevăr. Terminase școala tehnică de radiofonie, învățase să mânuiască letconul cu dibăcie, nimerind cu el exact în punctul de lipit, și din ocupația asta puțin interesantă se născuse o nouă profesie: a început să repare inele și cercei din alte vremuri pentru bătrânele de pe Arbat, pentru prietenele bunicelor ei. Avea de lucru berechet: ba să fixeze o piatră prețioasă, ba să facă niște cerceluși simpli... După o vreme și-a dat seama că repararea și modificarea bijuteriilor cer un simț mai fin și mai exersat decât munca la o bijuterie nouă. S-a dus să învețe mai mult meșteșug de la un artist bijutier, și după un concurs de împrejurări ciudate, printre care și ceva probleme cu locuința, s-a măritat cu bijutierul. El a părăsit-o după câțiva ani, pe când era însărcinată, lăsându-i în schimb atelierul. Dar pe lângă atelier, Capra a moștenit și viața boemă cu bețivani și cheflii, oameni interesanți din toate straturile societății: cliente pentru bijuteriile ei, bărbați dornici să-i stea mereu în preajmă, muzicieni și poeți de-ai casei, filozofi care se abătuseră de la calea marxist-leninistă, pierde-vară simpatici, și, în sfârșit, oameni-păsări de noapte, dintre aceia pe care Tania îi întâlnise în plimbările aventuroase din primul ei an de libertate – înstrăinați, neaparținând nimănui, ca animalele ciudate care apar numai noaptea și dispar ziua nu se știe unde. Abia acum află Tania unde își petreceau ei ziua, trăind în mare pericol în văgăuni, subsoluri, în asemenea adăposturi cum era atelierul Vikăi... Îi îndrăgi pe oaspeții ei, pe toți laolaltă, aproape fără să facă nici o deosebire și fără să se uite atent la chipurile lor, simțind cât de diferiți erau față de aceia întâlniți de ea la Universitate și în laborator, la magazin și la conservator. Chiar și-n mulțimea de pe stradă îi recunoștea pe aceia care ar putea veni la atelierul Vikăi.

„E omul nostru", zicea zâmbind Vika, și nu era nevoie de nici o altă explicație. La ce se referea pronumele ăsta posesiv? Nu la originea socială, nu la naționalitate, nu la profesie și nici la nivelul studiilor – însemna ceva imperceptibil, ceva ce ținea în parte de neacceptarea puterii sovietice, dar asta nu acoperea în întregime înțelesul vorbei. Ca să fii „de-al nostru" trebuia să te încerce o oarecare neliniște, o insatisfacție față de ce ți se propunea ca fiind accesibil, o nemulțumire față de toată lumea, de la alfabet la vreme, ajungând chiar la Dumnezeu, care le-a făcut pe toate cu atâta parșivenie... Pe scurt, o tristețe metafizică, un sentiment de neîmplinire care răzbate primăvara la ruși ca firul de iarbă din gunoi, apărut de data asta după congresul XX... Aceia care studiau însușirile capilarelor din creier, regulile gramaticii chineze sau prelucrarea metalelor prin galvanizare nu aveau șanse să intre în categoria „ai noștri". Deși unii dintre ei nu iubeau în secret puterea sovietică, dar se conformau regulilor deghizării – își legau dimineața cravata, se tundeau la frizer, stăteau opt ore la serviciu cu masca sincerității pe față, și tocmai din pricina asta rămâneau în categoria „clientelă".

„Omul nostru" cu părul neîngrijit, îmbrăcat neglijent, venea la atelierul Vikăi pe la miezul nopții cu sticla de vodcă, cu chitara, cântând cântece „de-ale noastre", cu o nouă poezie a lui Brodski sau cu una proprie, sau cu o priză de „iarbă" de tras pe nas, și rămânea peste noapte – cu Capra sau cu Tania, după cum cădeau cărțile. Întâmplarea lăsată să decidă era mai presus de atracția sexuală. Se iscau uneori istorii de amor trecătoare între „ai noștri", cu reguli nescrise, bine definite. Capra era femeie practică, nu-i plăceau iubirile pătimașe și, frigându-se în tinerețe, renunțase la sentimente, reușind s-o învețe și pe Tania ce înseamnă dragostea. Taniei îi plăceau regulile casei, care excludeau din start încercările de a face curte unei femei, așa cum băieții lui Goldberg se străduiseră cinci ani la rând s-o curteze apelând la tot felul de vicleșuguri. Treaba se rezolva scurt, în timpul chefului încins seara, și se isprăvea dimineața sau relația continua fără nici un fel de obligații ferme în ce-i privește pe participanții la zbenguială...

În mare, ucenicia Taniei fu un adevărat succes – mâinile ei disciplinate se deprinseră ușor cu noile procedee. Scotea bara de argint, adică fosta lingură, din lingotiera plină cu soluția de săpun, o forja, o încălzea la roșu, îi dădea drumul în valțuri. Apoi o trecea prin mașina de trefilat și, după o ultimă manevră, ieșea noul fir subțire... Treaba nu era deloc complicată, dar Capra, profesoară severă, îi supraveghea mișcările care trebuiau să urmeze întocmai indicațiile precise – așa o învățase fostul soț, om pedant, groaznic de plictisitor. Tania munci cu râvnă și-n scurt timp transformă proviziile de argint în sârmă subțire de un milimetru. Vikăi nu-i rămase acum decât s-o învețe următoarea operațiune foarte importantă pentru meșteșugul de bijutier – sudura. Aici își arătă Vika toată știința de profesor. Deși nu stăpânea toate secretele meseriei, îi împărtăși cu generozitate tainele lipirii moi sau tari, îi arătă micile diferențe dintre nuanțele culorilor în funcție de care era determinată temperatura de topire. Tania nu reuși să ajungă la nivelul profesoarei... Cu aparatul de sudură se descurca totuși minunat, îl mânuia cu îndemânare îndreptând fulgerător flacăra jucăușă, fără să se uite, spre suportul pe care era fixată bucata de lipit, și nu se ardea niciodată. Mai trecu o vreme și începu să învețe cum se montează bijuteriile. Își răni degetul mare aproape până la os înainte să se deprindă cu toate procedeele și să predea bijuteria gata pregătită pentru vânzare. Își admira mâinile atât de bine îngrijite în trecut, cu unghii lăsate să crească lungi și cu manichiura făcută la timp, acum pline de julituri și cicatrici mai vechi sau mai proaspete, cum le au băieții zburdalnici... Adoptă și cu trupul, și cu sufletul felul de-a fi al bărbaților – se tunse scurt, își îmbrăcă primii jeanși ajungând să-i poarte tot timpul, își cumpără două cămăși cadrilate băiețești de la Lumea Copiilor, renunță la sutien, îi făcu cadou Tomocikăi bluzele cu guler rotund și danteluri pe gustul mamei... Pufoaica chinezească unisex din blană grosolană de câine, albastră, cum purtau muncitorii chinezi, și căciula cu urechi îndreptate-n sus ca la iepuri completau îmbrăcămintea, dându-i o nouă înfățișare. Pe stradă i se adresau „hei, tinere", și-i plăcea grozav. Își schimbă și mersul – mergea legănat, dând din umeri ca băieții, cu pasul apăsat...

Avea douăzeci și doi de ani, părea că trece printr-o perioadă de tranziție în privința vârstei. Deși renunțase la incursiunile nocturne, îi plăceau ca și-n trecut orele din noapte petrecute în singurătate, când Vika pleca seara la Ceriomușka să le ducă bătrânelor ei două sacoșe cu alimente de la magazinul Praga, să-și îmbrățișeze fiul și să-l umple de cadouri, să-și ocărască mama, să se împace cu o bunică și să se certe cu cealaltă. Relațiile în familia Vikăi erau greu de stăpânit, nu puteau trăi nici măcar o zi fără plânsete, fără cuvinte de ocară și îmbrățișări pătimașe. Când Capra se întorcea de la Ceriomușka, era plină de însuflețire și ceva mai belicoasă, ca și cum frecușurile din familie îi scoteau la iveală noi surse de energie.

Tania își vizita familia nu foarte des. Obișnuia să vină pe înserate. Locuința luminoasă altădată părea acum întunecată în orice moment al zilei. Pădurea deasă de plante tropicale ale Tomocikăi înghițea lumina. Totul arăta prăfuit și decolorat, doar frunzele plantelor perene aveau străluciri de ceară. Numai Tomocikăi îi păsa de ele, le ștergea cu buretele umed. Mama ședea în fotoliul presat de trupul ei ușor ca fulgul, își făcea de lucru ba împletind lâna, zăngănind ritmic andrelele, ba deșirând-o, făcând un zgomot ușor de la firele electrizate. Ghemele de lână veche, cu noduri deznodate și înnodate și cu rămășițe de ațe, se legănau ușor la picioarele ei. Cele două pisici tărcate, mamă și fiică, atingeau leneșe ghemele cenușii foșnitoare, pline cu scame de lână decolorată și cu fire de praf de pe podeaua prost măturată.

Tania se așeza pe scăunelul de la pian, mutându-se cu el lângă Elena. Văzând-o, mama zâmbea bucuroasă.

— Am vrut, fetița mea..., începea să zică Elena, dar nu-și termina vorba.

— Ce-ai vrut, mamocika?

Elena tăcea, îi trecea o clipă prin minte ce voia să spună, dar pierdea șirul. Putea să lege firele de lână rupte, să le prindă și să le înnoade, dar nu era în stare să-și adune frânturile gândului, suferea din cauza asta și încerca să-și ascundă de cei din jur starea groaznică în care se afla.

— Să-ți aduc un ceai, vrei? îi propunea Tania, era primul lucru ce-i venea în minte.

— Nu-mi trebuie ceai... Zi-mi..., și din nou se cufunda în tăcere.

— Ce împletești? încerca iar Tania s-o facă să vorbească.

— Uite... Împletesc pentru tine..., răspundea jenată Elena și zâmbea vinovată. Uite am descâlcit puțin...

Elena nu știa ce împletea. Când ajungea într-un unghi drept al împletiturii și trebuia să scadă ochiurile, sau să lege două ochiuri între care se căscase o gaură, se pierdea, desfăcea ochiurile și pornea iar să le adune înșirându-le pe andrea... Tania obosea din cauza tăcerii dureroase și a neputinței de a comunica: mama e bolnavă, fără doar și poate, dar boala e tare ciudată... O distruge în tăcere...

— Vrei să ne plimbăm?

Se uita la ea speriată:

— Afară?

După ce-și pierduse de atâtea ori memoria în afara casei, ea încetase să iasă pe stradă. Îi venea greu să-și părăsească și camera. Când trebuia să se ducă la closet sau la bucătărie, lua în brațe pisica fiindcă îi simțea căldura corpului și asta îi dădea un oarecare echilibru. Lumea din afara locuinței o înspăimânta. Se simțea jenată din cauza spaimei și încerca să și-o ascundă.

— Azi n-am nevoie, zicea ea ca un copil și căuta din ochi vreuna din pisici. Tania se fâstâcea și ea auzindu-i vocea neajutorată, de copil mic.

— Povestește-mi... o ruga Elena fără o țintă precisă.

— Despre ce? o întreba Tania ascunzându-se înapoia cuvintelor goale, fiindcă nu putea să-i povestească nimic despre viața ei de acum.

Elena zâmbea tristă:

— Despre ceva...

Discuția lor fără nici un conținut dura o jumătate de oră, pe urmă Tania se ducea la bucătărie, și, punând ceainicul, remarca ruina și paragina din casă, cratițele necurățate și ceștile prost spă-

late... Dar exista ceva mâncare – Toma aducea seara ce apuca să cumpere în pauza dintre sfârșitul zilei de muncă și începutul orelor la seral.

Apoi venea tatăl ei, și-l simțea îmbătrânit și decăzut, în locul puterii și tăriei lui de altădată... Forța și energia lui debordantă, atât de atrăgătoare, se epuizaseră, și Taniei nu-i venea să se uite la el cum arată: parcă făcuse o faptă rea și voia s-o ascundă.

Pavel Alekseevici scăzuse în înălțime și slăbise, umerii i se lăsaseră-n jos, fruntea și obrajii erau adânc brăzdați, pielea îi atârna, părea mai multă decât înainte. Se bucura la vederea Taniei, la început se lumina la față cu tot cu pliurile lui de buldog, apoi se pleoștea imediat când vedea tristețea și mila de pe chipul fetei. Suferea ca iubitul părăsit, dar, din mândrie, nu începea primul vorba – nu mai reușeau să-și vorbească așa cum făceau odinioară, când discutau bucuroși să comunice și să se-nțeleagă unul pe celălalt cu orice prilej...

Apărea din cămăruța ei și Vasilisa, complet oarbă. În bucătărie se simțea în siguranță, nu se observa că orbise. Punea masa, încălzea supa pentru Pavel Alekseevici, ba chiar îi punea un păhărel de o sută de grame lângă farfurie... Prin apartament mergea însă ținându-se de pereți, așa că-și lăsa urma degetelor tremurânde pe tapet, după cum se mișca într-o direcție sau alta – o dungă închisă pe fond albastru sau galben. Pășea fără zgomot cu tălpile pâslarilor vechi, și era uimitor să simți cât de persistent era mirosul ei de femeie trăită la țară – miros de lapte acru, de fân, ba chiar și de fum de la coșul sobei...

Casa părintească o deprima pe Tania, se întrista când îi vedea paragina. Cu Toma se întâlnea rar, dar când trecea în fugă pe acasă, îi lăsa întotdeauna un cadou – un ineluș cu o agată, un breloc sau un pachețel cu pișcoturi scumpe.

La sfârșitul lui februarie Tania vându prima bijuterie făcută de mâna ei – primi bani adevărați pentru muncă adevărată. Cincizeci de ruble pentru un inel de argint cu un topaz negru-fumuriu transparent, o piatră ovală delicată, care-i dăduse de furcă două zile. Salariul ei de laborantă fusese de treizeci și șapte de

ruble și cincizeci de copeici, așa că banii obținuți din vânzarea bijuteriei i se părură câștigați prea ușor, bani nemunciți, și hotărî să cumpere din ei cadouri pentru toți cei de acasă.

Împrumută de la Vika o sacoșă mare pentru cumpărături și procedă întocmai ca profesoara ei: încărcă sacoșa cu produse de calitate de pe strada Arbat – ceai indian, plăcinte, biscuiți. În ziua aceea erau scoase la vânzare, nu se știe de ce, cosmetice englezești și țigări nemțești. Cumpără și dintr-acelea. Cumpără o sticlă de coniac armenesc pentru tata, deși știa că preferă vodca. Dar coniacul era marfă de lux.

O întâmpină Pavel Alekseevici, care-și luase deja doza de vodcă pe care obișnuia s-o bea seara. Se repezi năvalnic, cu fața crispată, și-i strânse la piept capul cu tot cu căciula de iepure:

— Ce nenorocire, Tania... L-au stâlcit în bătaie pe Vitali Goldberg. A venit Ghenia din Obninsk, a sunat. Chiar acum am picat de la spitalul Sklifosovski. Starea lui e gravă. Am vorbit cu doctorul. Traumatism cerebral. Mâna ruptă, nasul. E inconștient... Cartea lui Ilia a apărut în America... Așa stau lucrurile...

Tania nu apucă să pună sacoșa grea pe podea, stătea uluită în dreptul ușii. Pe frații Goldberg îi socotea nu prieteni, ci rude mai degrabă, deși în ultima vreme nu mai vorbise cu ei.

Lăsă jos sacoșa și începu să plângă. Pavel Alekseevici îi scoase căciula umedă și pufoaica grea.

— E opera KGB-ului? întrebă Tania revenindu-și din starea de uluire.

— Așa se pare. L-au îmblătit niște profesioniști. N-au vrut să-l omoare. Dacă ar fi vrut, l-ar fi omorât.

Vasilisa stătea în picioare în locul ei obișnuit, pe coridor, între bucătărie și antreu, părea să se uite înspre ei:

— Tu ești, Tania?

— Eu, eu, Vasia. Am adus cadouri.

— De ce cadouri? se miră Vasilisa. Nu-i sărbătoare, e vremea postului cel mare.

— Ți-am cumpărat coniac armenesc, zâmbi Tania cu ochii umezi.

Pavel Alekseevici se bucură nu de coniac, bineînțeles, avea băutură la discreție, i-o aduceau pacientele în cantități uriașe, care întreceau cu mult capacitatea lui de a o bea, ci se bucură de zâmbetul ei, același zâmbet din trecut, dintotdeauna, parcă nu mai exista între ei înstrăinarea din ultimii ani.

— Hai s-o vedem pe mama, pe urmă bem coniacul tău. Bine? propuse Pavel Alekseevici și o împinse ușor pe Tania spre camera mamei.

— I-ai spus de Vitali? întrebă ea în șoaptă.

— N-are rost.

Stăteau așezați toți trei, prima oară după câțiva ani. Elena în fotoliu, Tania pe patul mamei, de la care venea miros amestecat de pisică și de urină stătută. Pavel Alekseevici veni mai aproape cu taburetul rotund...

— Să nu bem puțin, fetelor? întrebă el înviorat, dar își înghiți vorba: Elena îl privea îngrozită.

— Să bem, să bem, mamocika, se pomeni strigând Tania și-ntr-o clipă aduse coniacul.

Pavel Alekseevici plecă să aducă paharele.

— Crezi că... Nu-i bine... Pavel Alekseevici zice..., rosti Elena ezitând, fără să lege cuvintele, dar cu o expresie de împotrivire vădită.

— De ce nu, mamocika, un singur păhărel...

Pavel Alekseevici stătea în pragul ușii cu trei pahare de culori diferite în mână. Lenocika părea că nu uitase tot. Își aducea aminte că soțul ei e alcoolic. Își făcea griji pentru el la vederea sticlei...

— E bun pentru tine, Lenocika. E bun pentru vasele de sânge, zâmbi Pavel Alekseevici.

Elena întinse nesigură mâna, luă neîndemânatică păhărelul verde și umed în căușul palmei. Împletitura îi alunecă de pe genunchi, căzu pe podea. Pisica tânără atinse păhărelul cu laba. Elena se agită, păhărelul se aplecă într-o parte și se prelinseră câteva picături de coniac:

— Uite, Tania... S-a răsturnat tot... cum de... umed...

Nu putea să țină bine paharul și nici să ridice de jos împletitura, era o succesiune complicată a mișcărilor... Pavel Alekseevici luă împletitura și o puse pe pat. Turnă în paharul lui și al Taniei:

— În sănătatea ta, mamocika.

Elena mișcă ușor paharul, Tania i-l apropie de gură, și ea bău o înghițitură. Stătură împreună aproape o oră, în tăcere, cu zâmbetul pe buze. Băură coniacul încet, mâncară plăcintele. Pe urmă Elena zise foarte deslușit, cum nu i se mai întâmplase de multă vreme:

— Ce seară frumoasă e azi, Taniecika. Ce bine că ai venit acasă. Ții minte strada Karantinaia, Pașenka?

— Care Karantinaia? întrebă mirat Pavel Alekseevici.

Elena zâmbi cum zâmbesc adulții copiilor prostuți:

— În Siberia, îți amintești? Ne-ai luat de acolo și ne-ai adus la spital... Ce bine ne-a fost acolo. La spital.

— Nici acum nu trăim rău, Lenocika.

Pavel Alekseevici își puse mâna pe capul ei și o trecu pe obraz. Ea îi luă mâna și i-o sărută...

Ce grozăvie – el nu-și amintea de strada Karantinaia, dar Elena își amintea. Ce-ți e și cu memoria asta capricioasă! Douăzeci de ani trăiți împreună, unul își amintește ceva, altul – altceva... Ce fel de viață în comun trăiseră, dacă amintirile despre unul și același lucru se deosebeau atât de mult?

Veni în curând Ghenia Goldberg. Le povesti puținul pe care-l aflase despre cele petrecute. Fratele lui se întorsese târziu acasă și fusese bătut la intrarea în locuință. L-a găsit dimineața devreme un vecin pasionat de cros care ieșise la ora șapte să alerge vitejește. Colegii de muncă ai lui Vitali i-au spus că fratele lui a fost sunat și amenințat de câteva ori în cursul ultimei săptămâni.

— Pe tine nu te-au sunat? se interesă Tania.

— De ce să mă sune, eu mă țin deoparte de treaba asta, căută parcă să se justifice Ghenia.

Treaba de care vorbea Ghenia era următoarea: Vitali abia se întorsese din Iakuția, unde adunase date antropologice despre populațiile nordice. L-au chemat la Secția 1 și i-au propus să

predea toate materialele strânse în expediție, motivând că au decis să secretizeze tema de cercetare. Secretul îl știa toată lumea: populațiile nordice decădeau din cauza beției și piereau, numărul iakuților și al altor neamuri se redusese în ultimii douăzeci de ani de patru ori. Totul își găsea explicația logică în teoria lui Ilia Iosifovici despre degenerarea poporului sovietic, dar nu se potrivea cu miracolul poleit numit „Fântâna prieteniei dintre popoare".

Puțin mai târziu apăru Toma. O invitară să bea cu ei ce mai rămăsese pe fundul sticlei. Ea se ameți din păhărelul băut și începu să râdă tare. Petrecerea de seară se întrerupse. Tania își îmbrățișă mama, tatăl, își îmbrăcă pufoaica chinezească și, amintindu-și de Vasilisa, se duse așa îmbrăcată cum era să-și ia la revedere de la ea. Intră în cămăruța întunecoasă și răsuci cu zgomot întrerupătorul. Becul arsese demult, dar Vasilisa nu știa. Ea își întoarse capul trezită de zgomotul întrerupătorului.

— Tania.

Tania o sărută în creștetul capului acoperit cu basmaua neagră:

— Zi-mi, ce să-ți aduc?

— Nu-mi trebuie nimic. Tu să vii, răspunse cu răceală Vasilisa.

— O să vin...

Tania ieși afară împreună cu Ghenia, care se oferi s-o conducă.

Toma o conduse pe Elena la baie să-i schimbe straturile de cârpe moi puse în chiloții vechi de la costumul de baie, îmbrăcați pe sub pantalonii mai largi, garnisiți cu o căptușeală uscată. Toma ignora împotrivirea Elenei rușinate de situație, o schimba în fiecare seară și-n fiecare seară repeta turuind fără urmă de reproș:

— Stai liniștită, mamocika, să-ți schimb cârpele umede... Mă încurci...

Pe urmă o spăla și o ștergea pe biata Elena, făcea totul cu îndemânare, dar cu mișcări brutale, așa cum fac infirmierele plătite prost. Elena se rușina, se închidea în sine, asta însemnând că ea nu era acolo. Pe urmă Toma o împingea ușor înainte, o conducea în dormitor și o culca în pat. O chema pe Vasilisa, aceasta se-nfigea pe picioare și începea să bolborosească preaslăvind exagerat – rugăciunea era lungă, ciuntită, alcătuită din frânturi de formule ritualice, psalmi și exclamații proprii, dintre care cele

mai pomenite cuvinte erau „sfârșit creștinesc, în pace, fără durere și-n curăție"...

Cu trecerea anilor, privirea Elenei căpătase o expresie senină, ochii altădată albaștri deveniseră cenușii, de culoarea fumului, trecând dintr-o beznă în alta...

7

Despre relațiile de prietenie cu frații Goldberg Tania nu putea spune decât un singur lucru: așa a fost să fie. Din copilărie erau îndrăgostiți de ea, se concurau chinuindu-se să-i arate dragostea. Tania era o încercare grea pentru ei, fiindcă erau gemeni – nici cele mai strânse legături de sânge posibile și nici măcar legătura mamei cu copilul ei în lumea omului, unde zămislirea fără sămânță e atribuită numai Mariei din Nazaret, nu ajung la apropierea dintre trupurile gemenilor univitelini. Despre asta vorbea țintit genetica lui Goldberg.

Frații Goldberg țineau piept cu cinste încercării grele: veneau întotdeauna împreună în casa familiei Kukoțki fără să fie invitați, sunau la telefon și anunțau: suntem noi, frații Goldberg, deși vorbea doar unul dintre ei, fiindcă astea erau pe atunci posibilitățile telefoniei. Dacă o chemau pe Tania să meargă la teatru sau la film, atunci se urneau toți patru cu Toma cu tot, ca un adaos constrângător, un fel de sacrificiu de dragul farmecului Taniei. Niciodată nu pronunțau numele Taniei când vorbeau între ei, nici o aluzie, doar informații:

— Sâmbătă mergem la familia Kukoțki...

— Am cumpărat bilete la teatru pentru duminica următoare...

Așa se consuma discuția lor.

Fiecare din frați luat în parte avea toate datele să fie un băiat nesuferit, foarte inteligent și exagerat de egoist, dar prezența Taniei în viața lor netezise în chip ciudat sentimentul aproape legitim, de neînvins, că le era dat să fie copii-minune evrei cu cinci

minute înaintea altora, că erau superiori celor din jur. Acest „aproape“ avea să atârne greu în anii jalnici ai adolescenței și-n următorii ani, când aveau să se lămurească în privința semnificației lui. Tania îi ajuta grozav să se dumirească. Veselă, expansivă, neinteresată de cum se raportau la ea cei din jur – fiindcă primea multe dovezi de dragoste din toate părțile –, nu concura cu ei măcar și pentru faptul că era cu doi ani și două clase mai mică decât frații Goldberg. Deși fusese mai înaltă decât ei, poate și mai puternică până la vârsta de cincisprezece ani, nici unuia nu-i trecuse prin minte să-și măsoare puterea cu ea, ba dimpotrivă, erau gata să i se supună, s-o slujească, să-i facă toate plăcerile vârstei... Fluturându-și în treacăt fusta cadrilată, ea, fără să-și dea seama, nu ținuse cont de ierarhia bătută-n cuie după care se judeca inteligența, punându-l în frunte pe Ilia Iosifovici nediscreditat încă, apoi pe cei doi frați aliniați umăr la umăr în spatele lui, toți ceilalți venind după ei. Numai Tania nu... Era în afara concurenței... la dreapta sau la stânga. Jocul ei nu prea era cinstit, se purta de parcă juca șah fără să-și anunțe adversarul că schimbă din mers regula jocului și poc! cu degetul mare și cel mijlociu îi aruncă figurile de pe tabla de șah... Tocmai această purtare a ei îi încânta pe frații Goldberg – nu buclele ei blonde și clămpănitul vioi la pian... Scala coeficientului de inteligență nu era singura după care se repartizau valorile...

Gusturile și preferințele celor doi frați fuseseră asemănătoare în mica copilărie, dar mama lor observase, de cum îi născuse, că unul dintre ei, Ghenia, venit pe lume douăzeci de minute mai târziu, plânge și râde mai tare. Avea dorințe exprese și spaime precise. Când la cinci ani Vitali, fratele mai mare, îl întreba pe Ghenia: „Ce cașă ne place mai mult?“, Ghenia răspundea hotărât: „De hrișcă“...

Generația Taniei i-a scăpat într-o oarecare măsură de rolul de copii-minune – frații au așezat-o în frunte pe Tania de bunăvoie și nesiliți de nimeni, treabă nu tocmai corectă. Școala de pe strada Malahovka nu știa să prețuiască talentele băieților – cum să facă diferența între premianți și premianți? Mama lor, Valentina, femeie simplă, care lucrase până în 1953 ca laborantă și fusese dată

afară din serviciu în toiul luptei împotriva cosmopolitismului, n-a reușit, din cauza vieții grele de după război, să dibuie talentele fiilor săi până la moartea ei, survenită prea devreme. În schimb, tatăl lor, egoist din fire, provenea din rândul copiilor- minune și judeca talentele băieților ca pe un lucru de la sine înțeles. Unde mai pui că frații Goldberg erau rivali nu numai în relația lor cu Tania, ci și la fizică, chimie și matematică.

Tania era mai interesată de Vitali, fiindcă lui îi plăcea medicina, și aveau teme comune de discuție, dar la drept vorbind, îi făceau mare plăcere relațiile cu alți băieți, care deși nu aveau cunoștințe atât de strălucite la științele naturii, știau să danseze mișcându-și picioarele agile în ritm de rock-and-roll, dans pătruns prin găurile Cortinei de Fier...

Acum, la mijlocul anilor '60, când Ilia Iosifovici fusese arestat și era privit ca un erou nevinovat, în suferință, băieții lui începură să strălucească luminați de reputația tatălui. Mai ales după ce Vitali fusese bătut la intrarea în casă...

Tania ieși împreună cu Ghenia din locuința familiei Kukoțki la ora douăsprezece și ceva. Ghenia știa că Tania nu locuiește acasă, deși în ultimul timp nu se întâlniseră și nu-și telefonaseră. Tania fierbea de mila lui Vitalka și voia neapărat să-l vegheze la spital. Ghenia se afla singur cu ea după atâția ani, așa că apăru o nouă configurație, în care Vitali exista separat și ei doi erau nevoiți să sufere împreună pentru el, să-l compătimească. În timp ce Vitali se afla prins de tot felul de tuburi, plin de cusături pe pomeții obrajilor și la rădăcina nasului, în ghips și cu perfuzie, cufundat într-un fel de ațipeală, Ghenia o conducea pe Tania la metrou încercând s-o convingă să înnopteze cu el pe strada Profsoiuznaia, ca de dimineață să dea o fugă la spitalul Sklifosovski fără să piardă vremea.

Tania ezită puțin: obișnuia s-o anunțe din timp pe Capră că are de gând să nu înnopteze la ea în atelier. Nu aveau telefon. Tania se codi, dar Ghenia era prea hotărât... La drept vorbind, nu voia să se despartă de el, așa că ajunse pe strada Profsoiuznaia, unde nu fusese niciodată...

Apartamentul de două camere din blocul de cinci etaje construit în vremea lui Hrușciov arăta în așa hal, de parcă percheziția se terminase cu două ore înainte. Învățată mai degrabă cu ordinea decât cu curățenia, fără să țină morțiș să găsească o logică a ordinii, după ce se răzvrătise și își luase lumea-n cap, pribegind de colo-colo prin case întâlnite întâmplător, și își găsise în cele din urmă adăpost în atelierul Caprei, printre bucățele de metal, suporturi de lemn și grămezi de mobilă distrusă, Tania încremeni văzând vraiștea din casă, de parcă o stihie bezmetică împrăștiase valuri uriașe de hârtie scrisă pe masă și pe birou, pe scaune, sau aruncată de-a valma pe podea... Printre hârtiile călcate în picioare răsăreau poteci care duceau la masă pentru mâncare și la baie pentru apă, hârtii de ziare puse peste hârtiile scrise formau poieni cu cești de ceai desperecheate, cafenii înăuntru de la infuzia uscată și murdare pe dinafară. Colonii pașnice de gândaci hrăniți bine mișunau pe pajiștile științei.

— Cum puteți trăi aici? întrebă uluită Tania, obișnuită cu toate ciudățeniile.

— Normal. În mare parte din timp eu sunt la Obninsk. Tata și cu Vitalka locuiesc aici. Nu lăsăm pe nimeni în casă ca să nu se sperie, zise Ghenia arătându-și o clipă dinții mari, ca boabele de fasole albă. În casa de pe Malahovka e și mai rău. Cât a trăit mama, era ceva ordine. Cum de reușea, nu înțeleg...

— Nu, asta nu se poate, zise Tania și, scoțându-și pufoaica, cântări în minte de unde să înceapă curățenia. Începem cu bucătăria.

Decizia era corectă. În bucătărie era mai puțină hârtie, și murdăria întâlnită în mod obișnuit într-un loc unde se gătește nu cerea o atenție la fel de mare ca gunoiul de hârtie. Grăsimea de pe plită a trebuit desprinsă strat cu strat, linoleumul plin de zoaie de culoare cenușie s-a spălat ușor. Noroc cu praful de curățat din baie. În camere treaba merse cu poticneli – hârtiile se cereau să fie citite, și se opreau din când în când la câte o pagină ciudată. Fapta lor vitejească întrecu puterile lui Hercule: gunoiul urma să fie aruncat cu ochii închiși.

De la douăsprezece și jumătate până la patru și jumătate curățară la patru mâini într-o veselie. Pălăvrăgiră în hohote de râs, își amintiră de micile secrete din copilărie, le veni ușor să curețe; murdăria se scurse în canalizare, hârtiile fură așezate în rafturi. Găsiră sertarele de la birou complet goale, era chiar nostim. Ghebeșnicii, ca să mascheze percheziția, organizaseră un jaf în toată regula, dar luaseră doar hârtiile aflate pe birou, celelalte teancuri din ultima perioadă, care zăceau straturi, straturi pe tot felul de suprafețe, nu fuseseră atinse.

— Ciudată fire are fratele tău, zise la sfârșit Tania, Ilia Iosifovici e de jumătate de an în lagăr, și el n-a făcut măcar o dată curat.

— Nu pricepi că asta-i casă memorială, locuință-muzeu?

La patru și jumătate apăru de sub un morman de hârtie o canapea acoperită cu o pătură groasă. Tania se prăbuși pe ea ridicând un nor de praf.

— Gata. La culcare, porunci ea, și Ghenia, care-și învingea de câteva ore dorințe de tot felul, de la mângâieri duioase la poftă animalică, nu se lăsă așteptat...

Luptă ca un tânăr și vajnic combatant, dăruind toată rezerva sa de energie, și cum era nedormit de două nopți, se cufundă în somn, uimit de tandrețea agresivă și de pofta bestială a Taniei...

„De unde o avea pofta asta sălbatică, să fie vorba de vreo vină?", atât îi trecu prin minte. O voce dinăuntru îi răspunse mustrător: „Ți-e ca o soră..."

Tania nu se gândea la nimic de felul acesta: geologul cu care se culca în ultima vreme era bărbat matur, om fără scrupule, n-avea treabă cu cele sfinte, nu mai știa numărul copiilor făcuți cu vânzătoarele de la bufet și cu femeile de la Academie, nu era nici mai bun, nici mai rău decât drăguțul de Ghenia, scumpul ei prieten din copilărie. Tania nu vedea în plăcerea simțită în pat ceva minunat și special și se întreba mirată de ce prietenele ei mai în vârstă sunt nebune după bărbați – în pat sunt toți la fel... La vremea aceea nu știa că lucrurile nu stau chiar așa.

La spitalul Sklifosovski nu ajunseră la ora zece, cum plănuiseră, ci la douăsprezece. Nu reușiseră să se trezească, pe urmă

Ghenia își ceruse drepturile proaspăt obținute. În timpul ăsta Vitalka fu scos de la reanimare și dus în salon – starea lui se ameliorase, își veni în fire, nu avea de gând să moară.

8

Trecuse un an și ceva de când pielița tulbure acoperise în întregime ochiul bun al Vasilisei, și se instalase bezna. Lipsa vederii, nefericirea și amenințarea înspăimântătoare a morții, întâlnite la oamenii în vârstă, o scutiră pe Vasilisa de truda neîntreruptă.

Veni repausul binemeritat care o făcea să se gândească la odihna fără limite, veșnică. Grija fără răgaz pentru alții se transformase în grijă pentru ea. Înainte se ruga la icoane. Erau câteva: icoana întunecată din Kazan, pictată în fugă în trei culori, icoana prorocului Ilie despicată-n două cu un nenorocit de topor și lipită grosolan, așa că fața prorocului se păstrase, dar mantia lui agățată de car nu nimerise în mâinile întinse ale lui Elisei, ci se făcuse așchii aproape toată în biserica de la țară și arsese odată cu ea. Mai erau Serafim cu ursulețul de pluș fără urechi și Piotr, cel care se îneacă, cu nimbul pe-o ureche, întinzând mâna către Mântuitorul care trece pe lângă el, dar se îndreaptă într-o cu totul altă direcție. Părea să-i fi pierdut pe toți ocrotitorii ei. Stătea în genunchi în același loc, o bucată de covor chelită, tocită de genunchii ei, și încerca să și-i readucă în memorie, dar nu reușea. Bezna care o înconjura era ca un perete neted, fără lumini și umbre. Starea asta dura de ceva timp, și Vasilisa se înfierbânta, i se părea că rugăciunea atârnă în aerul înăbușitor lângă capul ei și nu se ridică nici la Dumnezeu, nici la Maica Domnului, nici la preacuvioșii slujitori ai Domnului. Pe urmă începu să întrezărească un fel de pâlpâit care aducea cu flacăra lumânării. Era atât de slab și nesigur, încât, speriată, avu impresia că-i o minune scornită de imaginație. Era însă atât de subjugată de punctul luminos, atât de bucuroasă, încât îl chemă din tot sufletul, încercând să-i păstreze cât mai

mult imaginea în minte. Și lumina nesigură crescu, se întări nevăzută de nimeni, străluci doar în bezna minții ei, îndemnând-o să se roage necontenit și aproape fără cuvinte. I se ruga numai ei, ca „flăcăruica", așa o numea ea, să n-o părăsească. Se ruga și-n somn, parcă simțind-o cum picotește lângă ea, ca pisica bătrână care-și făcuse culcuș lângă picioarele reci, uscate.

Vasilisa își stabili un nou regim de viață, unul ușor, fără obligațiile obișnuite care nu se sfârșeau niciodată – fără cumpărături pe care le socotea exagerate, fără spălatul rufăriei, ba chiar fără spălatul așternuturilor murdare, fără marea curățenie când vântura cârpele precum pânzele corabiei prin toată casa, dar continuă s-o spele dimineața pe Elena și să-l întâmpine cu masa caldă pe Pavel Alekseevici, abia venit de la muncă. Cea mai mare parte din zi și-o petrecea în cămăruța ei, se lăsa pradă unei meditații subtile practicate numai de călugării orientali... Era un amestec de contemplare meditativă, de comunicare spirituală cu starețа Anatolia, de care se apropiase și mai mult odată cu pierderea vederii, și de pomenire plină de iubire pentru viii și morții apropiați și îndepărtați, începând cu părinții, cu Varsonofie, apărut în vis, și terminând cu călugărițele anonime de la mânăstire, moarte de multă vreme – se ruga la lumina flăcăruii în care se învățase să sufle ca s-o ațâțe cum se ațâță cărbunii în vatră...

Pavel Alekseevici primea zilnic din mâinile Vasilisei mâncarea prăpădită, arătând la fel cu mâncarea adusă de infirmieră la spital, și își reproșa mereu că nu poate să-i învingă încăpățânarea – era convins că are o cataractă banală care poate fi operată, ca să-i redea măcar în parte vederea. Nu era el profesorul absorbit de ideile abstracte care să nu știe să aprindă plita cu gaz. Era în stare să-și încălzească mâncarea, să și-o pregătească, dar nu putea să-i interzică Vasilisei Gavrilovna să-și îndeplinească obligațiile, și nici nu putea accepta să-l îngrijească o servitoare oarbă...

Îi vorbi în repetate rânduri despre operație. Vasilisa nu voi să audă, zise că se lasă-n voia Domnului care-i hotărâse soarta... Pavel Alekseevici se supără, nu reuși s-o înțeleagă, încercă, folosindu-se de logica ei, s-o convingă că voința Domnului e s-o

opereze un doctor a cărui menire e să-i opereze pe orbi, adică s-o opereze și pe ea ca să vadă iar lumina – fie asta întru slava Domnului... Ea clătină din cap neîncrezătoare, el se supără și mai tare, o acuză că-i fricoasă analfabetă și proastă...

De fiecare dată când bea mai mult decât în mod obișnuit, Pavel Alekseevici o asalta înfierbântat vorbindu-i despre operație. Nici un fel de argument logic n-o făcea să accepte. Se întâmplă ca tocmai Toma, fără să se înțeleagă cu Pavel Alekseevici, să vină acasă într-o zi cărând pe scări la etajul patru (liftul nu mergea) ditamai balotul cu lenjeria spălată, să stea nițel ca să-și tragă sufletul intrând în vorbă cu Vasilisa și îmbrobodind-o cu singurele cuvinte ce-o puteau convinge:

— Hei, tușă Vasilisa, uite ce zdravănă ești, măcar să fii în stare să cari apa, și te tot rogi... De-ai merge împreună cu mine...

Toma nu avea o constituție robustă, dar era la fel de încăpățânată – zile întregi își făcea de lucru cu copilașii ei verzi, stând cu nasu-n pământ, săpând, plivind fără încetare. Sângele de țărancă îi șoptea: tot ce nu voia să facă pentru sfecla banală și pentru morcov făcea cu duioșie și pasiune pentru rododendroni și *Choisya*.

Trebuia să se ocupe de casă din ce în ce mai mult și nu-i plăcea deloc, în plus se ducea seara la școala tehnică și chiar era foarte ocupată...

Vasilisa purtă zile întregi în sufletul ei reproșul Tomei spus la mânie. Gândul încet îi stăruia în minte, o chemă în ajutor pe maica Anatolia. În sfârșit, duminică seara după cină, îl anunță pe Pavel Alekseevici că e de acord să se opereze.

— Erai împotrivă, se miră doctorul. Mai întâi să te consulte un oftalmolog. Poate că nu se apucă...

— De ce să nu se apuce? Am acceptat. Să mă taie...

Nu găsiră doctorii nici o contraindicație. Două săptămâni mai târziu o operară la Institutul de Oftalmologie de pe strada Gorki. Îi redară vederea în proporție de șaizeci la sută, și Vasilisa se întoarse la treburile obișnuite din gospodărie – cutreiera magazinele, stătea la coadă, făcea mâncare și curățenie. Doar mersul

îi rămăsese șovăitor, încordat, de parcă ducea un obiect de valoare fragil – ochiul care începuse să vadă mai bine. Cuvintele lui Pavel Alekseevici despre voința Domnului înfăptuită de mâna doctorilor îi cuceriseră inima. Deși își amintea bine secvențele operației făcute cu anestezie locală, de la injecția dureroasă chiar în ochi până în momentul când îi scoseseră bandajul și văzuse oamenii ca prin ceață, nesiguri pe picioare ca arborii bătuți de vânt, avea mereu în minte povestea din Evanghelie cu orbul vindecat, și lega foiala doctorilor trebăluind la ochiul ei mort cu atingerea de către Mântuitor a ochiului tânărului orb.

Nici unul dintre cei ai casei nu-și explica de ce își schimbase Vasilisa după operație felul de a se prețui pe sine – era plină de respect față de corpul ei rezistent, de-a pururi cast, față de picioarele și brațele musculoase și mai ales față de ochiul nevăzător, care-i lăcrima mereu, și căruia îi fusese luată lumina, dar și dată înapoi. Flăcăruica, așa cum o numea ea, care-i luminase sufletul în vremea când fusese complet oarbă, dispăruse însă, și n-o mai vedea acum când își recăpătase vederea. Îi ducea dorul, dar era ferm convinsă că va apărea atunci când ochiul reînviat va muri.

Când își descoperi vederea pierdută, își dădu seama în ce teamă neîntemeiată și zadarnică pentru ultimul ochi trăise o bună bucată de viață. Numai după ce-și pierduse ultimele rămășițe de vedere se eliberase de teama asta, și acum, după operație, văzând din nou lumea Domnului, i se reînnoi și i se întări nu credința în Dumnezeu – credința ei nu avea nevoie de confirmare –, ci credința în iubirea lui Dumnezeu îndreptată spre ea, spre chioara, proasta și analfabeta de Vasilisa. Și începu s-o respecte pe Vasilisa asta ca obiect al iubirii lui Dumnezeu... Acum era sigură că Domnul Dumnezeu o alesese pe ea din mulțimea oamenilor.

I se strecură în minte un gând cu totul nou, de-a dreptul ciudat: că Dumnezeu o iubește chiar mai mult decât pe ceilalți... De pildă Tania – s-a născut frumoasă, bogată, talentată, și uite că a plecat de acasă, umblă haimana prin cotloane străine și nu de nevoie, ci de voia ei... Sau Pavel Alekseevici, doctor însemnat, renumit, doctor ieșit din doctori, câți copii a nimicit, de nu le mai

știi numărul, are păcate cu carul. Și bea ca un mujic prost, ca fratele răposat, Dumnezeu să-l ierte... Ce să mai zici de Elena, îi vezi viața ca-n palmă: și bună, și liniștită, și inimoasă, i-e milă de pisici, dar pe Flotov l-a uitat? N-are mustrări? De ce-o pedepsește Dumnezeu? I-a luat mintea și simțirea. Trăiește ca animalul...

Vasilisa era îngăduitoare cu Elena, o trata ca pe un animal domestic care trebuie hrănit, curățat... Vorbea cu ea așa cum vorbea cu pisica – în aer, nedeslușit, aproba sau se arăta nemulțumită... Nu-ncape vorbă – dacă Dumnezeu a ales pe cineva, atunci pe ea a ales-o, pe Vasilisa. Mai întâi i-a luat ochiul, apoi i l-a dat... Cum altfel să-nțelegi?

9

Tania se ducea la spital în fiecare zi, îl ajuta pe Vitalka să-și rezolve toate nevoile, să se spele, să mănânce. Avea mâna dreaptă în ghips, și cu stânga îi era greu până și să citească – era dificil de întors paginile... Își exagera puțin neputința, era chiar capricios. În fiecare dimineață Tania pleca din strada Profsoiuznaia la spitalul Sklifosovski cu sacoșa de cumpărături pe care nu i-o dăduse înapoi Vikăi. Prietenii fraților Goldberg adunară o sumă de bani pe care Tania o transformă în alimente procurate pe alese. Exercițiile de gătit înlocuiră ocupația de bijutier. Pe la atelierul Vikăi Tania trecu doar o dată, ca să-și ia trei perechi de chiloți, șosetele de lână și agenda – toată averea ei.

Ghenia venea de la Obninsk în fiecare sâmbătă. Mâncau împreună, beau o sticlă de vin gruzin, dormeau pe canapeaua turtită de coastele bătrânului Goldberg, mergeau împreună la spital, la Vitalka. Relația lor ușor copilărească îl tulbura pe Ghenia: parcă aveau cincisprezece ani și se dădeau în leagăn sau se jucau de-a baba-oarba, atingându-și fața și umerii, ghicind prin întuneric cine a nimerit în îmbrățișare... Natura le dădea libertatea să se bucure unul de altul, cuvintele fiind de prisos...

Vitalik rămase o lună și jumătate în spital. Reieși până la urmă că traumatismele nu erau atât grave, cât complicate. Îi refăcură

nasul spart, nasul nou arătând nu mai rău decât cel vechi, comoția cerebrală nu era chiar un caz neobișnuit, numai cotul fracturat le dădu de furcă doctorilor. Îi făcură o primă operație nu prea reușită, greșiseră ceva la articulație. Trebuiră să-l opereze din nou, dar articulația își pierdu mobilitatea. Ori bătăușii profesioniști știuseră unde și cum să lovească mai bine, ori fusese doar ghinionul lui Vitalka.

Îl externară totuși la sfârșitul iernii, și Tania îl duse triumfătoare acasă și organiză cu prilejul ăsta o mică petrecere pentru prietenii apropiați. Sâmbăta următoare sosi ca de obicei Ghenia de la Obninsk. Vitalik era acasă de trei zile. De cum trecu pragul, Ghenia mirosi că locul îi fusese ocupat. Arăta foarte amărât, dar nu uimit. Holbă ochii la Tania, dar ea nu era deloc neliniștită. Mâncară în trei. Pe masă trona o ditamai plăcinta făcută cu drojdie, se simțea căldura și tihna vieții domestice. Tania avea grijă de Vitali ca de un copil, și Ghenia își dădu seama că fratele său are noroc. Se întrebă dacă Vitali se va prinde că-i furase iubita...

În timpul ăsta Tania spălă vasele și-i anunță că va înnopta acasă:

— Sunt sigură că aveți ce vorbi fără mine.

Frații chiar aveau ce-și spune. Laboratorul condus de tatăl lor fusese închis, se legaseră de aceleași delicte financiare scornite, comunicate lui Ilia Iosifovici în lagăr. Pe el îl neliniștea viitorul laboratorului, și complicațiile inevitabile în legătură cu colaboratorii săi, și soarta Valentinei, pe care o dăduseră afară imediat din laborator, îi luaseră dreptul să locuiască temporar la cămin, o făcuseră să umble de pomană prin birourile administrației și o trimiseseră înapoi la Novosibirsk, unde nu găsise nici un loc de muncă. Scrisoarea trimisă de Goldberg băieților venise în urmă cu câteva zile. Ilia Iosifovici mărturisea în scrisoarea bâlbâită și mult întârziată că o iubește pe Valentina, amintea cu părere de rău de dragostea ce i-o purtase răposatei mame și soții și-i anunța rușinat că are de gând să se însoare.

Nu era nimic nou pentru băieți – știa toată lumea de povestea lui de dragoste, dar tatăl lor nu socotise necesar să le spună nimic

până la arestarea lui. Nu avea de gând la vremea aceea să se căsătorească, ideea îi venise abia în închisoare. Numai vizitele soțiilor erau permise și exista, pare-se, posibilitatea legală de a încheia o căsătorie în lagăr. Tocmai asta era și rugămintea lui Goldberg, ca băieții să ia legătura cu un avocat și să afle un mod inteligent de a trata problema. Valentinei nu-i va comunica intenția lui până nu e sigur că însurătoarea e teoretic posibilă.

„N-aș vrea să pricinuiesc nimănui neplăceri în plus, dar, dragii mei, vă rog să luați sarcina asta asupra voastră, fiindcă sunt absolut convins că treaba cu avocatul ar înjosi-o nespus pe V, deși e o femeie puternică și excepțional de onestă."

— E de-o seamă cu noi? întrebă Vitalik arătând spre scrisoarea citită cu voce tare de Ghenia.

— Cu un an sau doi mai mare. Poate trei.

— Mamă vitregă, zâmbi ironic Vitali.

Vitalik, nerumegând încă bine noua fericire căzută pe capul lui, ar fi vrut să-și anunțe fratele că era gata să se însoare, dar își ținu gura. De prea mult timp, poate de la primele gesturi doveditoare de conștiință, rivalizaseră aspirând la iubirea Taniei, și nu se cădea ca acum să-l anunțe dintr-odată despre victoria lui uimitoare, fiindcă însemna să-i lezeze amorul propriu. Suferea pentru fratele său așa cum ar fi suferit și pentru el însuși. Nu-l interesa deocamdată de ce Tania îl prefera pe el. Ea se dovedea a fi un premiu neașteptat după toate câte le îndurase. Și până la urmă, dacă trebuia să lupte ca s-o cucerească trecând prin grele încercări, ar fi acceptat fără șovăire.

Ghenia avea însă avantajul celui dintâi care se iubise cu Tania, dar nu scotea o vorbă. Cu siguranță că Vitalka n-ar fi fost bucuros să audă că fratele lui petrecuse acolo cu Tania șase nopți de sâmbătă, nopți fierbinți de sărbătoare, de sâmbătă până duminică.

După cum erau înțeleși, nu vorbiră despre Tania, în schimb vorbiră mult despre tatăl lor, despre naivitatea lui demodată, care nu avea limite. Și despre curajul lui. Și despre talentul lui. Și despre cât de norocoși erau să aibă un tată extraordinar.

Pe urmă Ghenia puse capăt frământărilor lui Vitalik acționând ca un frate mai mare. La căderea nopții plecă la Obninsk, zicându-i că ziua următoare are stabilită o întâlnire cu șeful său.

La ora unsprezece, când Ghenia închise ușa după el, Vitalik formă numărul de acasă al familiei Kukoțki, având pregătite cuvintele din copilărie:

— Suntem noi, frații Goldberg...

Tania nu era acasă și nici nu trecuse pe acolo în seara aceea... Se afla la Capra, căreia îi povestea sec istoria cu gemenii, petrecută cu totul întâmplător și fără rost... Vika râse în hohote, îi pomeni pe Shakespeare, Aristofan și Thomas Mann, și Tania, bând vinul gruzin, se crispă toată...

— Îmi sunt ca frații. Am crescut împreună. Îi iubesc pe amândoi.

Vika își ridică umerii rotunzi de femeie împlinită, își umflă gura cu buze subțiri, își prinse în palmele aspre, pătate de metalul folosit, chiflele moi ale sânilor care atârnau acoperiți de bluza roz tricotată, și și-i legănă.

— Uite na-ți-i, ia-i pe amândoi. În același timp. Asta-i plăcerea supremă.

Tania făcu o mutră serioasă, de parcă era la lecția de matematică:

— Știi, asta-i o idee. De fapt, plăcerea-n sine nu mă interesează. Cel puțin n-o să nedreptățesc pe nici unul... O să fie o treabă cinstită.

Vika se prăpădea de râs.

Ghenia nu veni de la Obninsk în sâmbăta următoare. Abia reuși Tania să dea de el la telefon. O anunță cu răceală că e foarte ocupat și nu se întoarce curând. Ea se pregăti repede de drum și plecă la Obninsk. Erau ultimele geruri din martie, Tania îngheță în tren. Căută căminul vreme îndelungată și-l găsi abia spre seară. Ghenia zăcea în pat – era răcit zdravăn, stătea învelit cu două pături și un palton vechi. În cameră era foarte frig, pe pervaz apa prelinsă se transformase în pojghiță de gheață.

— Sărăcuții mei băieți, murmură ea încălzind la piept mâinile lui Ghenia. Avea aproape 39 de grade, Taniei i se păru că-și ține mâinile într-o tigaie încinsă.

— Ești înghețată până-n măruntaie, râse Ghenia când se apropie de limita plăcerii.

— Da, aprobă Tania. Complet. În schimb tu arzi.

Ajunseră treptat să aibă aceeași temperatură.

Ghenia merse la bucătăria căminului să pună ceainicul. Avea un fierbător, dar se stricase din cauza consumului mare de curent. Tot căminul se încălzea cu plite și radiatoare.

Băură ceai. Nu era nimic de mâncare, nu aveau de unde s-o cumpere. Magazinele aproape goale se închiseseră de mult. Se mai încălziră o dată. Spre dimineață Ghenia o întrebă pe Tania dacă vrea să aleagă între el și Vitali.

— Am ales, răspunse cu un aer serios Tania, i-am ales pe frații Goldberg.

— Pe amândoi?

— Știu ce spun.

— Și?

— Nimic. Nu văd nici o diferență. Ce mi-e Ghenia, ce mi-e Vitalka... își desfăcu larg brațele Tania. Și pe tatăl vostru îl iubesc foarte mult.

Ghenia se ridică puțin de pe pernă:

— Pe tata să-l lași în pace. O să fie mire.

— N-am pretenții pentru unul anume... Tu insiști să aleg. De altfel, tu ai o scăpare: poți să mă alungi, izbucni în râs Tania.

Ghenia îi strânse capul la pieptul lui osos, îi zburli părul tuns scurt la ceafă:

— Ții minte când am venit la voi la Zvenigorod? Am mers la pârâu... Ne-am plimbat cu barca... Am jucat badminton... Ai crescut, te-ai făcut cățea.

— De ce, întrebă mirată Tania. De ce cățea?

— Fiindcă ți-e indiferent cu cine ți-o tragi.

Tania se înfierbântă tare, se aranjă cât mai comod în pat:

— Nu mi-e totuna. Cu unii n-am treabă pentru nimic în lume. Dar cu frații Goldberg – vă rog, poftiți.

— Mă mai gândesc. Poate că cedez în favoarea lui Vitalka.

— Tocmai pentru mărinimia lor îi iubesc pe frații Goldberg, zâmbi ea răutăcioasă și adormi...

Ghenia mai zise ceva, dar rămase uimit când o văzu pe Tania dormind buștean. Răceala îi trecuse uimitor de repede, se simțea înzdrăvenit și profund nefericit. Judecând lucrurile, trebuia să vorbească nu cu ea, ci cu fratele lui. Despre ce?

10

În zilele acelea veni o scrisoare ciudată pe numele Elenei Gheorghievna. O scosese Vasilisa din cutia poștală laolaltă cu ziarele. Luă în mâini scrisoarea oficială cu ștampilă, nu încercă s-o desfacă și stătu cu ea în mână nedesfăcută până seara, când Pavel Alekseevici o căută din ochi prin cameră. Îi întinse scrisoarea:

— Poftim... Scrisoarea... E pentru Taniecika.

Pavel Alekseevici luă scrisoarea. Pe hârtia albicioasă scria cu litere decolorate că Oficiul Juridic pentru Emigranții Străini aduce la cunoștința moștenitorilor lui Flotov Anton Ivanovici, decedat la 9 ianuarie 1963 în Clinica de Oncologie din Buenos-Aires, că defunctul lasă moștenire o jumătate din averea lui soției sale, Flotova Elena Gheorghievna, și fiicei sale, Flotova Tatiana Antonovna. Oficiul anunța de asemenea că a primit datele privind schimbarea numelui de familie și adopția de la Oficiul Stării Civile din orașul V. și o cheamă pe Elena Gheorghievna la o discuție pentru definitivarea actului de moștenire și pentru stabilirea statutului de moștenitoare al fiicei sale, Tatiana Pavlovna Kukoțkaia...

Pavel Alekseevici puse scrisoarea pe masă și ieși din cameră. Știrea îl zguduise pe doctor. Judecând din cele scrise în citația oficială, Anton Ivanovici Flotov nu murise în război, ci nimerise nu se știe cum în America de Sud și murise după douăzeci de ani. Nici moartea bărbatului necunoscut, neavând tangență cu el decât indirect, nici moștenirea de domeniul basmului nu-l neliniștiră pe Pavel Alekseevici... Îi căzu ca o povară faptul că trebuia să-i spună Taniei că tatăl ei bun e o altă persoană tocmai acum, când relația lor era oricum șubredă.

Se așeză la biroul din cabinetul lui și uită pentru un moment de ce intrase acolo. Căută automat pe polița de lângă birou: mâinile îi știau nevoia mai bine decât capul, scoase de acolo o sticlă de o jumătate cu vodcă și un păhărel „pe măsură", cum îi plăcea să-l numească, și trase o dușcă. Mintea i se limpezi imediat. Îi spune Elenei chiar acum și pe urmă o cheamă pe Tania și-i dezvăluie secretul paternității, ca să hotărască pe urmă fata ce face cu moștenirea. Nu-și aminti deloc de Vasilisa, singura persoană, în afară de Elena, care-l cunoscuse pe Flotov. Paternitatea care-i procurase atâta bucurie cândva deveni dintr-odată sâcâitoare și urâtă: îl găsiseră pe tatăl adevărat, mort de altfel, și zădărniciseră toată situația asta falsă. I se strânse dureros inima, cum doare degetul prins în ușă. Fața i se strâmbă, bău restul din păhărel.

Se întoarse în dormitor. Elena stătea în fotoliu, pisica tânără torcea pe genunchii ei cum pufăie trenul ajuns aproape de gară, gata să-și anunțe sosirea. Când îl văzu pe Pavel Alekseevici, pisica tăcu și își strânse coada sub ea.

— Scrisoarea asta, Lenocika, anunță moartea primului tău soț, Anton Ivanovici Flotov. Reiese din scrisoare că el n-a murit pe front, ci a căzut prizonier, pare-se, și pe urmă a ajuns în America... A murit acum câteva luni...

Elena răspunse cu o vioiciune neașteptată:

— Da, bineînțeles, cactușii ăștia uriași, ghimpii ăștia... așa am și crezut. Sunt *Opuntia*, nu?

— Ce *Opuntia*? își încordă atenția Pavel Alekseevici.

Elena își mișcă mâna cu gândul aiurea și zise neliniștită:

— Nu-i așa că nu spui nimănui?

— Ce să spun?

Elena zâmbi cu o expresie vrednică de milă, luă pisica așa cum copilul se agață de mâna dădacei:

— Sunt uriași, cu ghimpi, pe pământul roșiatic... Era un călăreț, adică n-avea cal la început... Acum mă gândesc că a fost el...

— Nu cumva ai visat?

Ea zâmbi cu un aer îngăduitor, ca unui copil mare:

— Ei, Pașenka! Îmi pare că mai degrabă tu visezi.

Nu-i mai spusese Pașenka de multă vreme, nu-i mai vorbise de mult pe un ton atât de sigur. De la ultimul acces, de la golul din minte care durase vreme îndelungată, absență remarcată de ea și de cei din jur, de atunci vocea ei începuse să fie șovăitoare, tonul întrebător, exprimând nedumerire. Înseamnă că sincopele astea sunt însoțite de o pierdere conștientă a simțului realității... Ce-i asta? False amintiri, neîntemeiate pe nimic? Halucinații hipnotice?

El îi luă mâna.

— Unde ai văzut cactușii ăștia?

Ea se crispă, se neliniști:

— Nu știu. Poate că la Tomocika...

Pavel Alekseevici luă scrisoarea, o mai citi o dată în fugă. De ce a început să vorbească de cactuși când am pomenit de primul soț? Nici o legătură. Fiindcă am pomenit de Buenos-Aires... Asociații fanteziste? Acum încearcă să-și ascundă gândurile scoțând la suprafață un argument mincinos? Șiretenie de nebun?

— Toma nu poate suferi cactușii, Lenocika. Nu are nici un cactus. Unde ai văzut tu cactuși? Poate că totuși ai visat?

Elena își aplecă și mai mult capul, aproape că atinse pisica, și el o văzu plângând.

— Ce-i cu tine, fetițo? Plângi după Flotov? Asta a fost demult. E foarte bine că n-a fost omorât... Încetează să plângi, te rog...

— Ghimpi... Ghimpi, uite-i... Nu, n-am visat... Nu în vis... Altfel... Nu pot spune unde...

Să fie delir oniric? Așa se numește starea asta de boală. Psihiatria, știința cea mai nesigură și vagă... Pavel Alekseevici se pierdu cu totul, nu pricepea ce fel de boală are soția lui. Conștiință de sine în dezordine... O formă precoce de scleroză? Boala Alzheimer? Demență senilă în formă incipientă? Care sunt limitele extreme ale bolii... Dar oricum ar lua-o, Elena are o zi bună: a reacționat, a răspuns la întrebări. O comunicare aproape reușită.

— Cu siguranță că Flotov a căzut prizonier și a fost strămutat cum au fost mii de soldați ruși care nu s-au întors în țară, doar știi

lucrul ăsta. Tot răul spre bine. Dacă s-ar fi întors, l-ar fi arestat... îndrugă Pavel Alekseevici. Cuvintele lui nu însemnau nimic, vorbea ca să nu tacă, așa cum se întâmpla adesea când i se adresa.

— Nu, tu nu-nțelegi... Flotov era neamț din est. Străbunicul lui era din Königsberg, von Flotov, multe rude de-ale lui au rămas acolo. Ținea secret...

— Ce spui, Lenocika? Chiar că-i un lucru extraordinar! Înseamnă că și el era dintre cei vinovați, nu-i așa? Când eram tânăr, cei din mediul meu, în afară de câțiva tâmpiți sau ticăloși, știau că au o vină și și-o ascundeau...

— Da, bineînțeles. Țin minte cum am simțit vina asta prima dată. Când părinții m-au luat de la bunica din Moscova și m-au dus în colonie lângă Soci, în primăvara anului 1920. Atunci am văzut natura sudului... Atunci mi-am dat seama că noi, coloniștii, ne deosebim prin ceva rău de toți ceilalți oameni... În sala de mese atârna portretul lui Lev Nikolaevici Tolstoi. Un portret pictat stângaci în ulei, îi strălucea fruntea goală și-i flutura barba, rama era strâmbă, asta m-a enervat. Nimeni n-a observat...

Pavel Alekseevici îi ascultă cu atenție povestea legată și amănunțită, cu detalii precise. Cu analiză critică a situațiilor, rațională, cu putere de înțelegere a faptelor. Nici urmă de senilitate. Exclus să fie vorba de demență... Atunci de ce acum două ceasuri ședea cu pisica și cu scrisoarea nedesfăcută și răspundea la nimereală, alături de subiect, cum vorbesc nebunii, fără să-și controleze mișcările cele mai simple, uitând uneori cum să țină lingura în mână? Nu, nu uita de tot, nu știa cum să se poarte cu lucrurile... Nu-și amintea că mâncase de dimineață. Și dacă-n general mânca de dimineață... Tabloul ăsta seamănă mai degrabă cu o pseudodemență. O pierdere aparentă a deprinderilor cele mai simple. Un joc de-a v-ați-ascunselea al conștiinței... Nu, n-am să-i dezleg în veci enigma. Poate că ar trebui să-l citesc pe Freud? Mama a fost la Viena în 1912, la ședințele de psihiatrie ale unui discipol al lui. Păcat că nu știu nimic despre treaba asta. Mi se pare că mama mea a avut un fel de isterie... Pavel Alekseevici se încruntă: proasta de Vasilisa n-a înțeles că el nu e vinovat pentru că face avorturi,

pentru cele douăzeci de grame bogate în proteină, ci fiindcă s-a purtat prostește nevrând să audă de a doua căsătorie a mamei lui, și nici chiar de ea, femeie frumoasă, blonzie, care a îmbătrânit frumos și a murit la Tașkent în 1943 de o dizenterie banală.

Elena, extrem de sensibilă de la boala nervoasă, simți imediat posomoreala neașteptată a lui Pavel Alekseevici și nu scoase o vorbă.

— Da, da, Lenocika, rama era strâmbă... Povestește-mi...

Ea continua să tacă, de parcă avusese loc un scurtcircuit. Își înfundă degetele în blana ușor electrizată a pisicii și pierdu legătura cu lumea, cu scrisoarea, motiv secundar de discuție, cu Pavel Alekseevici, pe care-l numise cu o clipă înainte Pașenka... Pe chip îi apăru expresia „nu sunt aici".

Pavel Alekseevici știa că n-o mai poate aduce la realitate oricâte eforturi ar face. Ea se va trezi să vorbească peste o săptămână, o lună, un an. Uneori starea de trezie dura ore întregi, alteori câteva zile. Stările astea vremelnice îl derutau pe Pavel Alekseevici, fiindcă Elena își revenea în fire și-l făcea să-și aducă aminte de timpurile acelea de basm, când căsătoria lor era împlinită și fericită.

Așa s-a întâmplat și data trecută, acum trei luni, când trezită din boală i-a vorbit cu amărăciune despre Tania, cu disperare parcă, despre înstrăinarea fetei, despre faptul c-o pierduse, despre pustiul din suflet și starea de inconștiență care năvăleau asupra ei, despre confuzia de nedescris în care se găsea fiindcă nu mai percepea realitatea lumii... apoi s-a întrerupt la jumătatea cuvântului și și-a înfundat degetele în blana pisicii.

„Pisica, mereu pisica, îi veni în minte lui Pavel Alekseevici. Data viitoare când o să vorbească, o să alung pisica pe coridor... Ce ciudat, pisica îi e călăuză în nebunia ei..."

— Deci am vorbit despre Flotov, Lenocika...

— Da, mulțumesc... n-am nevoie de nimic... Da, totul e-n deplină ordine, vă rog nu vă neliniștiți..., bâigui Elena adresându-se pisicii sau persoanei imaginare, aflate în camera ei murdară, plină de praf.

11

Primăvara Tania se simțea rău, exact ca Aleksandr Sergheevici Pușkin: nu avea putere, era obosită, se lipea și câte o răceală de ea. De data asta, la slăbiciune se adăugară o stare permanentă de somnolență și lipsa poftei de mâncare.

Locuia acum pe strada Profsoiuznaia, în apartamentul fraților Goldberg. Imediat cum își termină concediul medical, Vitalik fu concediat sub pretextul reducerii numărului de salariați. O scotea greu la capăt, făcând traduceri. Ca și tatăl său în trecut, făcea prin interpuși referate științifice la câteva reviste, scria articole la reviste de popularizare, notele scrise de el despre noutățile din știința și tehnica occidentală apărură de două ori în revista *Chimia și viața*. Tot prin intermediul unor cunoștințe.

Tania, înăbușindu-și greața de la mirosurile din bucătărie, pregătea mâncarea și dormea câte paisprezece ore pe zi la rând. Când se trezea câteodată din letargie, pleca la Obninsk să-l viziteze pe Ghenia. El își terminase la repezeală disertația, se aștepta la ceva neplăceri de la Secția Întâi a securității, dar era protejat de conducătorul lui științific, prieten al bătrânului Goldberg, fizician și fost deținut în lagăr. Cu toate reușitele în știință și cu toată autoritatea lui, acesta nu era nici țar, nici Dumnezeu, așa că nu era prea clar dacă-l vor lăsa pe Ghenia să-și susțină disertația...

În aprilie, la Obninsk, Tania se plimbă prin pădurea cu luminișuri, înveselită de mugurii multicolori gata să se desfacă, apoi mai veni de câteva ori în mai să admire verdele copacilor. Obosea imediat de la aerul curat, dormea somn adânc și nu simțea când Ghenia venea de la laborator și se culca alături de ea. Această convieţuire în doi nu valora mai mult decât micul dejun luat împreună, după care el o conducea la autobuz și alerga la laborator.

După ce trăi două luni în regimul ăsta, Tania se trezi din somnolență și își făcu niște socoteli femeiești, neluate în seamă până atunci, și ajunse la concluzia că-n decurs de cinci ani nu i s-a întâmplat ceva asemănător după ce-a făcut dragoste. Descoperirea o ului la început.

Vika și prietenele ei discutau mereu problemele lor ginecologice, despre contracepție, avorturi și metodele de anestezie. În timp ce le întorceau pe toate fețele, Tania arăta un dezinteres total, de parcă era virgină sau bătrână. Sarcina pentru ea nu însemna nici bucurie, nici tristețe – era un eveniment interesant și atât. După ce făcu descoperirea, dormi aproape douăzeci și patru de ore, se împăcă în somn cu situația amuzantă și i-o comunică lui Vitalka, primul care se nimeri să-i pice-n mână.

— La dracu, zise el supărat. Sunt eu taur, dar și tu ești bună... E prea de tot un copil în situația de acum.

— Crezi? se simți ea jignită dintr-odată, deși nu știa cum să trateze posibilitatea de avea un copil. Să fac avort?

Vitalik nu scoase o vorbă. Tăcerea dură cam mult.

— Nu vreau, parcă. Pauza fu hotărâtoare pentru el, fiindcă Tania nu știa de fapt ce vrea. N-avem nevoie de copil, zise el destul de hotărât. Nu vezi că nici mâna nu mi se dezdoaie?

Tania se simți insultată pentru viitorul ei copil, își ridică sprâncenele bine conturate și zâmbi:

— Trebuie să-l întreb pe Ghenia. Poate vrea el.

Vitalik, crezând în adâncul sufletului că Tania îi aparține lui în mare măsură, că pe Ghenia îl vizitează conform tradiției păstrate de atâta timp – un fel de binefacere sexuală în folosul fratelui, consimțită și trecută sub tăcere –, se uită la Tania năucit, fiindcă nu se aștepta la o asemenea întorsătură. Nici prin cap nu-i trecea că ipoteticul copil i-ar putea fi nepot...

— Zi-mi, cine-i tatăl copilului?

Tania, care nu-și ascundea gândurile și spunea lucrurilor pe șleau, zâmbi larg, mai mult ca de obicei:

— Frații Goldberg, Vitalik, frații Goldberg. N-o să vă vină greu în doi s-o scoateți la capăt în situația de acum.

Fără să mai spună nimic, Tania se apucă să-și strângă lucrurile. Vitalik, tăcând și el, o conduse la autobuzul cu care călătorea de obicei până la Obninsk.

Ghenia se purtă mai chibzuit, cu mai multă maturitate:

— Sunt cu totul la dispoziția ta. Un singur lucru nu pot face, nu pot pleca din Obninsk până nu termin lucrarea asta afurisită.

În rest, fă cum te aranjează mai bine. Te poți muta aici dacă vrei, măcar până la toamnă. Dacă vrei să facem actele, le facem aici, nu la Moscova.

— De ce nu la Moscova? întrebă Tania așteptându-se să-i joace vreo festă.

— Pierd două zile de muncă. Ți-am zis, e mare agitație cu lucrarea.

— Aa, zise mulțumită Tania.

Ghenia nu pomeni de Vitali. Lucrul ăsta îi plăcu Taniei. Era gata să se mărite cu unul din frații Goldberg, și acum făcuse alegerea, cu Ghenia...

Dar lucrurile nu se petrecură conform planului ei. Când Tania se întoarse de la Obninsk după trei zile, îl găsi pe Vitalik îngrijorat de-a dreptul: primise o citație de la comisariatul militar... Era clar că-l pedepseau pentru Goldberg-tatăl.

Trebuia luată urgent o hotărâre – amânarea termenului de înrolare depindea direct de copilul din burta Taniei. Trebuiau să înainteze cererea de căsătorie cât mai repede și să ia certificatul de sarcină.

— Dacă trebuie, trebuie. Ce-ai de zis, Vitalik? Numai să știi că-l aleg de bărbat pe Ghenia.

Vitalik zâmbi strâmb:

— Vrei să zici că ne vom căsători fictiv?

— Nu-mi pun problema în felul ăsta. O numim așa dacă vrei.

Toată seara se întrecură să găsească o soluție ingenioasă: cine cu cine s-o nimeri să încheie această operațiune matrimonială. Tania îl numi pe Vitalik „adaos necesar", pe viitorul copil „nepot pe jumătate" și numi căsătoria lor „relație în trei".

Cinară în hohote de râs, se culcară pe aceeași canapea cu arcuri ieșite în afară, care tolerase multe în viața ei, și adormiră strâns îmbrățișați, fără să le pese de vreo problemă neplăcută de moralitate care putea fi remarcată de un observator străin, dar nu de membrii acestei familii originale.

A doua zi dădură o fugă la Oficiul Stării Civile să depună cererea de căsătorie. Stabiliră cununia la începutul lui iulie. Vitalik nu merse la comisariatul militar. Ca să se pună în gardă, hotărâră ca

el să plece pentru o vreme din Moscova. Își făcu repede bagajul, își burduși valiza cu dicționare, cu o jumătate din manualul nemțesc de biochimie clinică – unul dintre colaboratorii tatălui împărțise cu el traducerea delicioasă – și plecă la Poltava, la o mătușă din partea mamei. Fără să-i dea un telefon, fără s-o anunțe în vreun fel.

Calculul lor era fără cusur. La două zile după plecarea lui Vitalik sosi o nouă citație de la comisariatul militar, iar în ziua următoare la ora șapte dimineața se auziră niște bubuituri în ușă. Tania îi lăsă să intre înăuntru pe cei trei bărbați – doi militari și un milițian. Veniseră să-l ia pe Vitalka în armată.

— Este plecat. Nu știu nimic. Mi se pare că-n Ural, a plecat să-și caute de lucru...

Atât reușiră să afle de la Tania.

După plecarea lui Vitalik, Tania începu să se simtă bine în situația de viitoare mamă. Începu să îndrăgească nu copilul care urma să se nască, ci starea de maternitate în împlinirea ei, în substanța și conținutul ei bogat, în sensul strict al cuvântului. Neatentă până atunci la sănătatea ei, acum era deosebit de atentă la cele mai mici nevoi ale organismului, își propuse chiar să se răsfețe, să facă tot ce era folositor pentru plăcerea ei. Dimineața bea suc de fructe pregătit de ea, își făcea chefir dintr-o ciupercă a laptelui cu proprietăți curative, ținută la fereastră, își petrecea câteva zile pe săptămână la Obninsk, la Ghenia. Se plimba cu orele în pădure, rumenă la față, cuprinsă de o oboseală plăcută. Stările de greață, înlocuiră somnolența. Dimineața sugea caramele dulci, greața o ierta în a doua jumătate a zilei. Spre supărarea ei, burta nu crescuse deloc, deși se simțea plină înăuntru, fără vreo legătură cu „burta plină" a omului hulpav care mănâncă două prânzuri deodată. În schimb, sânii i se umflară, sfârcurile i se bombară ca butoanele de la sonerie și din rozalii deveniră maronii. Tania îi ștergea cu un burete aspru – citise undeva că așa trebuiau pregătiți pentru supt. Ghenia îi sugea sfârcul și-i plăcea cum se întărește la atingerea lui. Noua senzație îi plăcea Taniei.

Pe numele lui Vitalka sosiră încă două citații de la comisariatul militar. Sună la telefon un căpitan care tună și fulgeră speriind-o pe Tania cu amenințări. Ea o făcu pe proasta.

Îi vizita din când în când pe cei de acasă. Îi anunță că e însărcinată și că are de gând să se mărite. Elena nu reacționă în nici un fel. Taniei i se păru că mama n-o auzise. Nu era chiar așa, fiindcă în seara aceleiași zile Elena îi spuse soțului că Tania va naște o Taniecika. Obișnuit cu haosul din mintea ei, Pavel Alekseevici nu dădu importanță cuvintelor ei confuze, gândindu-se la încurcătura din cap care-i măcina mintea: se vede treaba că anunțul despre Flotov i se înfipsese adânc în creier și și-a amintit abia acum despre vremea când aștepta s-o nască pe Tania. Se identifică cu Tania.

Scrisoarea de la Oficiul pentru Emigranții Străini nu avea încă un răspuns. Elena nu era în stare să răspundă, ba chiar nu era în stare să spună ce avea ea de-a face cu moștenirea. Din cauza asta, Pavel Alekseevici nu-i comunică nimic Taniei, considera că momentul e cât se poate de nepotrivit. Pentru el nu era vorba de moștenire, ci de un lucru mult mai important.

Într-o seară târzie a unui început de iulie luminos, când Tania, găsindu-și tatăl cherchelit și binedispus, îl anunță că urmează să se căsătorească în curând, Pavel Alekseevici se hotărî să aducă vorba despre moștenirea buclucașă. O duse în cabinet, își puse în fața lui pe birou scrisoarea ușor pătată de grăsime și, înainte să i-o dea, îi povesti cum a cunoscut-o pe mama ei, cum a operat-o și s-a căsătorit cu ea imediat ce s-a însănătoșit.

— V-ați mutat la mine, Tania, exact în ziua când a sosit știrea despre moartea omului acela care a fost soțul mamei tale înainte să-i fiu eu soț.

Tania făcu ochii mari: nu se gândise niciodată că mama a fost căsătorită cu altul înainte de Pavel Alekseevici.

— Aveai pe atunci doi ani. Tatăl tău bun a fost Anton Ivanovici Flotov. Te-am înfiat imediat după ce ne-am căsătorit. Probabil că trebuia să-ți spun toate astea mai demult…

— Ce importanță are, papocika?

Tania îi văzu tulburarea și-n clipa aceea dragostea ei de copil răsări ca soarele printre nori…

Îi cuprinse capul rotund și chel cu brațele, îi sărută sprâncenele stufoase, nasul. Trase în piept mirosul atât de drag și plăcut

dintotdeauna – miros de medicamente amestecat cu miros de soldat și de alcool, strânse din pleoape și începu să spună în șoaptă:

— Care Flotov, care Parohodov... Ai înnebunit... Tu ești elefantul meu adevărat, cel mai scump, papka, prost bătrân... Semănăm îngrozitor de mult, tu ești ce am mai bun în mine... Să mă ierți că v-am părăsit... te iubesc la nebunie, și pe mama o iubesc... Numai că nu pot trăi cu voi... Sunt însărcinată, papka, o să-ți nasc în curând un nepot... Grozav, da?

Pavel Alekseevici nu avea copii făcuți de el. Știa din auzite de tați care trăiseră clipe dintr-astea, deși de nenumărate ori bărbații morți după copii aflaseră de la el asemenea lucruri și deveniseră tați datorită intervenției lui de semizeu al medicinii. Fata înfiată de el îi anunța acum că va naște, și pieptul i se umplu de aerul fierbinte al fericirii, și viitorul copil deveni unicul moment dorit și mult așteptat.

— Fetița mea, uite pentru ce am trăit până acum... O să am parte de un nepot? zise cu voce slabă de om bătrân Pavel Alekseevici.

Tania se înduioșă văzând cât de mult se împuținase tatăl ei în ultimii ani, dar, înfuriată pe slăbiciunea ei, tresări brusc și-i zise:

— De ce nu mă-ntrebi cu cine mă mărit? Mă mărit cu frații Goldberg.

— Nu-i totuna? Fie și cu frații Goldberg. Important e ca tu să fii fericită.

E adevărat că-i deosebea greu și glumea pe seama lor zicând că unul e mai deștept și celălalt mai frumos, dar că mereu îi încurcă...

Pavel Alekseevici nu simți nici un fel de lucrătură în povestea cu măritișul. După mulți ani de coborâș vertiginos și acasă, și la slujbă, simți cum îl năpădește bucuria: Tania nu l-a părăsit, și exista promisiunea înnoirii vieții datorită copilului care-i va fi nepot și lui, și lui Ilia. Nu-i extraordinar?

— Uite înștiințarea despre moștenire, îi întinse Taniei scrisoarea. Tatăl tău, Flotov, n-a murit pe front, cum s-a aflat nu de mult, ci a ajuns în Argentina, nu se știe cum, și a murit relativ de curând. Sunt căutați moștenitorii.

— Cum adică, și-a adus aminte de mine după ce-a murit? Și până atunci? Nu, tată, nu vreau nimic, zise Tania îndepărtând scrisoarea.

Nu-și va aminti de ea niciodată...

12

La mijlocul lui iulie doi bărbați din familia Goldberg se căsătoriră. Vitalka își înregistră căsătoria cu Tania la Palatul Căsătoriilor din Moscova, Ilia Iosifovici își înregistră căsătoria cu Valentina în zona mordvină.

În lagăr totul decurse fără martori de decor – participară numai șeful lagărului și avocatul din Moscova care primise aprobarea să asiste la căsătorie. La căsătoria lui Vitali cu Tania participară ca martori Ghenia și Toma. Toma avea aerul că ea era nevasta – venise îmbrăcată în rochie roz și pantofi cu tocuri groase. Tania nu se gândise să se gătească în mod special, dar nu se poate spune că ignorase cu desăvârșire importanța momentului – ca să marcheze momentul, cumpărase trei cămăși bărbătești identice, cu dungi albe-gălbui, și toți trei arătau cum arată copiii orfani de la Casa Copilului: de aceeași înălțime, tunși scurt, slabi și îmbrăcați la fel.

Toma era decepționată – nici nuntă cu daruri, nici veselie. Voia o solemnitate luxoasă și petrecere îmbelșugată, dar tocmai așa ceva Tania nu suporta. Singurul dar de cununie, care înlocuia lămâița tradițională, era orhideea roz-portocalie pentru care Toma fusese la cunoștința ei de la Grădina Botanică. Toma păstră în amintirea ei toată viața fotografia nefăcută cu frații Goldberg și cu Tania între ei, în mână cu tulpina subțire de care atârnau trei flori mari, și capetele leonine, cu plete, boturi și frunți formând un nimb strălucitor, ce mai, lucru rar întâlnit.

Vitalik mai primi un cadou. Când însurățeii semnară hârtia trandafirie care certifica unirea prin căsătorie, Tania scoase din buzunarul cămășii albe-gălbui certificatul medical împăturit în

două, care atesta sarcina de optsprezece săptămâni. Cele două documente îi dădeau dreptul de amânare a termenului de înrolare în armată.

Însurăţeii refuzară pe rând toate serviciile oferite de stat, de la marşul lui Mendelssohn până la şampania scumpă, mulţumindu-se doar cu felicitările adresate sub steagul roşu de slujbaşa botoasă, îmbrăcată în costum roşu, cu panglica roşie de mătase petrecută de-a curmezişul trupului gras. Apoi ieşiră pe treptele scării principale a palatului, se aşezară şi dădură pe gât băutura dulceagă de o rublă Rkaţitel. Ghenia chemă taxiul ce trecea pe lângă ei şi urcă în el împreună cu Tania.

Toma, uluită, nefiind la curent despre felul cum stau lucrurile, îl întrebă pe proaspătul soţ, care făcuse o mutră melancolică:

— Unde pleacă?

— Unde să plece, la Obninsk. Ea are de gând să petreacă acolo o săptămână...

Tania petrecu la Obninsk nu o săptămână, ci două săptămâni întregi. Se întoarse la Moscova şi merse direct acasă. I se făcuse dor de ai ei.

O găsi pe Elena în aceeaşi stare, dar mult mai palidă şi mai uscată, şi încercă s-o convingă să iasă împreună cu ea la plimbare. Auzind propunerea, Elena se sperie, discuţia coerentă de la început se transformă imediat într-o înşiruire precipitată de cuvinte dezlânate, cerând cruţare:

— Dacă nu te încurcă... Nu vreau acolo... Trebuie întrebat PA. Nu-i aşa?

Tania se îngrozi – boala mamei era atât de deosebită, nu semăna cu nimic, îi era imposibil să se obişnuiască.

Apăru Pavel Alekseevici, se bucură s-o vadă pe Tania, să-i vadă burta pornită să-i crească.

— Hai să mergem, să-ţi povestesc despre băiatul nostru.

Nu se îndoiau nici o clipă că Tania va naşte un băiat, şi de fiecare dată când se întâlneau, ea îi cerea să-i spună cum trebuia să arate copilul în fiecare moment. Se aşeza pe canapea, îşi strângea picioarele şi îşi descheia nasturele jeanşilor. El se aşeza pe taburetul rotund, lângă Tania.

— Povestește-mi, îi ceru ea.

— Așadar, cred înainte de toate că el simte ceva. Se spune în popor că sufletul lui capătă vlagă la jumătatea sarcinii. Adică începe să miște și să simtă în același timp.

— Nu, am simțit mult mai devreme cum i se mișcă degetuțul înăuntru, protestă Tania.

— Înseamnă că băiatul nostru e precoce. O să-ți vorbesc de un caz mediu. Acum micuțul tău înoată și habar n-are unde-i susul și josul. Are cam treizeci de centimetri. Are capul mare, acoperit cu perișor, și dacă înainte perișorul era albicios, acum e închis la culoare. E destul lung, a câștigat mai mult de jumătate din înălțime, are greutatea de un funt și jumătate. E slăbuț. Pielea e plină de zbârcituri, n-are grăsime sub piele. Nu de grăsime îi arde acum. E acoperit cu pufușor. Fețișoara are trăsături conturate. Seamănă deja cu tine, sper. Dar cel mai important lucru e ce se întâmplă cu sistemul nervos. E nevoie de un program complicat ca toate organele să-nceapă să funcționeze. Programul începe acum să se dezvolte. Cum – nu știu. Să nu mă-ntrebi. Nimeni nu știe. Nu știu prea mult din ce se petrece acolo. Dar ceva tot știu. Cred că are conștiință de sine, tocmai în zilele astea a încolțit sentimentul individualității sale în raport cu restul lumii. Restul lumii ești tu, bucuria mea. Nici o altă lume nu-l pilotează până la naștere. Cu bărbații nu se întâmplă așa. Bărbatul nu e niciodată un cosmos. În a doua jumătate a sarcinii femeia este un cosmos închis pentru o altă ființă omenească. Știi, draga mea, întotdeauna mi s-a părut că e foarte natural să existe asemenea specii de animale, unde femela își omoară descendenții imediat după ce-i naște. Cosmosul naște cosmos – la ce-i bună o lume în declin? Uite că vorbesc prostii. Fătul plutește acum încolo și încoace ca barca priponită. Atârnă de cordonul ombilical, ascultă probabil valurile dense, apa îl împresoară din părți, ține picioarele strânse în cruciș, aproape în poziția lotus. Încep să se formeze unghiile la picioare. Pavilionul urechii s-a format, e doar o pieliță, n-are cartilaj. Urechiușele sunt destul de mari. Ar fi interesant de știut dacă ascultă ce vorbim. Să știi că nu exclud treaba asta. Mama ta era convinsă că aflase înainte să se nască o

mare parte din ce știa despre desenul tehnic. Despre mine nu pot să spun nimic în privința asta. Bărbații sunt ființe mult mai rudimentar alcătuite. Cred că din punct de vedere biologic femeia e mult mai aproape de perfecțiune. Mă gândesc că băiatul nostru trece printr-o alternanță a stărilor. E nemulțumit uneori, alteori e bucuros. De pildă, când mănânci ceva gustos, după o oră și jumătate ajunge la el gustul de căpșuni sau de struguri.

— Deja zâmbește?

— Nu cred. Mușchii feței încep să lucreze mai târziu. Din ce am observat, mimica pruncului e săracă și haotică. Cunosc câteva expresii ale feței – concentrare și închistare în sine...

— Ce plăceri aș putea să-i fac, ce crezi? Să-l duc la concert?

— Fă-ți ție mai multe plăceri și cred că-i vor plăcea și lui, o sfătui Pavel Alekseevici.

Nici prin cap nu-i trecu în ce direcție o va duce pe Tania recomandarea lui nevinovată.

13

Capra primi o moștenire de la mătușa cea mai în vârstă. Mai precis, din toate lucrurile moștenite, ea se înfipse la pachetul cu caseta voluminoasă din argint Fabergé, având pe capac un profil de femeie asemănător cu unul grecesc și trei diamante galbene. Caseta era lucrată în stilul modernismului târziu, cu înflorituri, întruchipa imaginea pe care și-o face o slugă despre splendoarea luxului adevărat. În schimb, conținutul, niște podoabe minunate cu perle și ametiste nu de mare preț, dar lucrate măiestrit, avea valoare sentimentală: era cadoul primit de străbunica de la unul din prinții Iusupov.

Capra primi bani frumoși pe casetă, aproape o sutime din suma cu care avea să fie cumpărată la licitația de la Londra. Dar despre vânzare Capra nu va afla niciodată, și cinci sute de ruble erau bani, nu glumă. Îi primi dați din mână-n mână de la directorul unei consignații, luă taxiul și plecă la vila închiriată unde se

plictisea fiul ei, Mișa, înconjurat de cele două mătuși rămase în viață, de bunica și de mama Vikăi, își luă băiatul și cumpără bilete să plece în sud, plătind aproape dublu față de prețul real.

Tania veni la ea a doua zi de dimineață, i se făcuse dor de pălăvrăgeala veselă a Caprei. Rămăseseră șase ore până la plecare, și Capra o momi să-i însoțească în călătorie.

— Cu biletele nu-i problemă. În cel mai rău caz aranjăm cu nașul, zise Capra fluturându-i pe la nas teancul gros de bani.

La opt seara urcară în tren și după o oră, când lăsară în urmă stațiile pentru casele de vacanță cu luminile aprinse care făceau cu ochiul trenului, răscoliră tot vagonul și se mutară într-un cupeu convenabil, instalându-se cât mai comod cu putință. Printre multele ei talente, Capra avea și darul de a-și aduna la repezeală lucrurile de care avea nevoie într-o situație dată, așa că, fără să-și cruțe forțele, târâse după ea un geamantan plin cu lucruri de prisos, după părerea Taniei: fețe de masă, șervete, cești, râșnița de mână pentru cafea... În geanta de voiaj aproape goală Tania își pusese costumul de baie, ceva lenjerie de corp și un sarafan larg pentru burta care urma să-i crească. Nici prosop nu-și luase, intenționa să și-l cumpere acolo...

Acolo unde se duceau era un loc complet necunoscut pentru ele. Venise în ajun la Capra o clientă-artistă care lăudase peste măsură limanul Nestrov, de unde tocmai se întorsese, demonstrându-i cât de bronzată era la subsuori și la spate pe coapse. Vika, cu pielea albă și pistruiată care se înroșea urât, fu cuprinsă de invidie și hotărî să îndure soarele de la limanul indicat. Mergeau acum cam în direcția locurilor blamate de Ovidiu în exilul său...

Drumul lor trecea prin Odessa. La Odessa, la locul de transbordare, trebuia să-i întâmpine mama unei prietene, să-i găzduiască la ea o noapte și să-i conducă a doua zi la autobuzul care trecea prin Akkerman, ca să ajungă la limba de nisip dintre liman și țărmul mării.

Ajunseră la Odessa pe înserate. Îi întâmpină tușa Zinaida Nikiforovna, o femeie uriașă cât un divan, îmbrăcată în mătase înflorată. Vika, cu sânii ei mari, arăta ca o vrabie pe lângă ea, și

tușa înduioșată se purtă drăgălaș-îngăduitoare, cărându-i după ea în două camere alăturate ale locuinței comune care cunoscuse și alte vremuri. Oglinda în ramă aurită ocupa porțiunea de perete dintre două ferestre venețiene și-n ea se reflectau șiruri de borcane de trei litri cu dulceață de fructe delicate abia preparată, destinată să fie devorată rapid. Casa gemea de mâncare și băutură, și grăsana, fără să piardă timpul cu spălatul pe mâini, se agită să pună mâncarea pe masă... Mișka ațipi cu capul deasupra farfuriei, și Zinaida Nikiforovna, dezamăgită, își flutură mâna în fața lui să-l trezească și-l duse la culcare. Ca toți localnicii de pe coastă, avea o rezervă de paturi pliante și de așternuturi pentru rudele venite din altă parte. În vreme ce ea pregătea patul pentru Mișka în camera alăturată, Capra îi șopti Taniei:

— Uite unde am nimerit...

Nu aveau de unde să știe ce alte aventuri le așteptau.

Mișka adormi într-o clipă. Zinaida Nikiforovna le zise că lumea o numea simplu „mama Zina", că acum trebuie să plece la lucru și le propuse să facă împreună o plimbare noaptea prin Odessa, că nu există pe lume oraș mai frumos...

Ele ajunseră pe bulevardul înțesat de lumea revărsată în valuri, simțiră cât de vârtoasă e seara în sud, chiar excesiv de sățioasă cu aerul ei cald, strivit de strigăte asurzitoare ca niște nechezaturi, de mirosuri de mâncare și băutură ușor grețoase. Deasupra tuturor plutea muzica odessito-sovietică transmisă la radio, muzică în argoul hoților, mitocănească, dar nu lipsită de farmec.

Mulțimea în derivă o ocolea politicoasă pe mama Zina, care străpungea puhoiul cu capul și cu pieptul, despicându-l în două, iar Tania și Vika, lipite-n stânga și-n dreapta de șoldurile zdravene, se uitau una la alta din când în când, abia abținându-se să nu râdă. Treaba era că mama Zina îi tot dădea din gură despre Odessa literară, arătându-și dinții de aur:

— Să-i luăm pe Babel și pe Ilf-Petrov, chiar și pe Bagrițki și Kataev, fie și pe Margarita asta Aligher și pe Vera Inber. Și dacă-i scădem pe ăștia din toți, cu cine rămânem? Ne trebuie Șolohovul lor? Ne trebuie Fadeevul lor? Bunin a locuit aici. Până și Pușkin a vorbit despre Odessa! Aici! anunță ea solemn oprindu-se în fața

hotelului Londra, care arăta onorabil. Aici lucrez. Mergem la intrarea de serviciu.

Era un club al marinarilor. Internațional. Un club de noapte cu servicii în valută... Mama Zina lucra aici, era responsabilă cu berea...

— Sunt cu mine, zise ea bărbatului blond cu înfățișare de cufăr, care apăru din colțul întunecat, strecurându-se prin coridorul îngust. Bărbatul dădu din cap. Intrară în sală. Întuneric, camuflaj ca-n vremea războiului. Un pianist cânta în surdină. Câțiva marinari, care nu reușiseră încă să se îmbete și să prindă curaj, leneveau bând bere, două prostituate boite stăteau la masa din colț și sugeau cu eleganță băutura cu paiul.

Se vorbea încet, nu mirosea a pește. Până și mama Zina se făcu mai mică și dispăru în spatele tejghelei cu bere. Berea era indigenă, iar banii erau bani adevărați, în valută. Nu primeau pe oricine să lucreze acolo, numai pe aceia în care aveau încredere. Mama Zina era om de nădejde – fusese cercetată de organe în toate crăpăturile, până-n uter, partizană înainte de război, ilegalistă. Supraveghea și aici cu ochii partidului ca totul să fie în ordine. Le adusese pe cele două fete, prietenele fiicei sale fugite în capitală, ca să stea și să se chiorască, să se distreze cu marinarii, să danseze...

Pianistul cânta în surdină ceva muzică străină, nu „de-a noastră", cum o numea mama Zina, dar care-n felul ei îți mergea la suflet. Înainte nu-i plăcuse muzica modernă, apoi se obișnuise și începuse să-i placă. Pianistul cânta muzică de jazz.

Apăru toboșarul și își instală tobele. Începu să bată în ele ușor. Cel mai agitat era saxofonistul, care întârziase puțin.

Afară era întuneric, înăuntru lumină. Veniră și alți clienți.

Pe Tania o trăgea la somn. Pianistul zdrăngănea plăcut la pian una și aceeași melodie, dar în tonalități deosebite, interesante, puțin amețite, parcă n-avea chef să se oprească. Apoi se auzi glasul tobei care înăbuși bolboroseala pianului cu un sunet dramatic și jalnic. Tania se întoarse către estradă. Băiatul scund și slab ținea saxofonul cu amândouă mâinile, părea că instrumentul vrea să se smulgă din încleștare, și el nu vrea să-i dea drumul cu nici

un chip. Ce muzică chinuitor de dureroasă scotea din el... dureros de dulce, sărată-amară, tristă-veselă... Erau improvizații după melodia înregistrată pe discul lui Miles Davies *Aproape de miezul nopții*, și saxofonistul mergea pe urmele dramatismului cu care cânta Coltrane, dar Tania nu știa la vremea aceea.

Muzicanții păreau să cânte fiecare de capul lui, toboșarul bătea mereu același ritm, pianistul o lua când repede, când încetinea ritmul, saxofonistul își urma calea lui, și se întâlneau uneori ca din întâmplare și schimbau o vorbă, rezultând un dialog cu întrebări și răspunsuri, nu se știe despre ce, dar părea ceva important... Toți cântau cu multă precizie și subtilitate, dar saxofonistul era cel mai bun... Răscolea aerul în jurul său când își flutura pletele blonde, atârnându-i drepte, și Taniei îi veni să-și culce fața cotropită de sunetul ieșit din saxofon...

Nici nu observă că Vika plecase să danseze cu marinarul străin sfrijit și prea inteligent pentru o asemenea profesie bărbătească. Se apropie și de Tania unul, dar ea îi zise crispată: nu, nu. Acela plecă. Capra continua să danseze cu sfrijitul ei, vorbea cu însuflețire într-o limbă nemțească-franțuzească, peste care se suprapuneau cuvintele lui anglo-suedeze...

„De ce m-am lăsat de muzică? Avea dreptate tata: stai la pian, și muzica curge din degetele tale, tu ești doar un emițător, un mecanism intermediar între notele din partitură și sunete... Nu-mi amintesc de ce m-am lăsat de muzică... Din cauza Tomocikăi, iată de ce... Conștiință de comsomolistă idioată... Nici muzica nu era la fel... Dacă ar fi fost ca muzica asta, n-aș fi abandonat-o... La fel ca asta, își zise ea înregistrând suspinele saxofonului și ritmul bătăilor inimii la auzul tobei... Ce m-a atras la știința aridă? Dacă m-aș fi ocupat de muzică... ce expresiv sună saxofonul! Nu m-am gândit niciodată că are intonația glasului omenesc. Sau muzicantul e foarte talentat? Da, mai degrabă..."

Suedezul le conduse la casa Zinaidei. Era clar că se potrivea cu Vika, și era la fel de clar că-n seara aceea se sfârșea tot ce nu apucase să înceapă. Îi dărui Vikăi o agendă de piele neagră, foarte șic. Altceva nu avea la el. Notă adresa lui pe prima pagină. Riune

Svenson. Și cu asta basta. Vaporul pleca de dimineață nu se știe unde și pentru totdeauna. Să-ți vină să plângi, nu alta.

Sora Zinaidei le deschise ușa, locuia în același apartament și veghea somnul lui Mișka. Toți dormeau când se întoarse mama Zina, muncise până la trei noaptea. De dimineață își conduse oaspeții la stația de autobuz, și plecară pe drumul prăfuit. Stând în aerul înăbușitor din autobuzul care o hurduca, Tania își aminti că avusese noaptea un vis cu muzica de aseară cântată mult mai tare și cu mai mulți interpreți la niște instrumente cu un sunet neobișnuit...

Trecură de mahalalele Odessei, intrară pe un drum prăfuit, plin de gropi, mărginit de câmpuri ucise de soare, văzură porumbul și năgara nimicite de arșița soarelui. Capra fu prima căreia i se făcu rău de la zgâlțâituri, mai ales că-n ajun se distrase cu suedezul dansând și bând cocktailuri exotice care i se răzvrăteau în burtă oricum, și fără să fie zgâlțâită. Apoi i se făcu greață lui Mișka. Tania se ținu tare la început, apoi se dădu bătută după trei ore de balans continuu, bun pentru antrenamentul cosmonauților și nu pentru o ființă delicată și pe deasupra însărcinată.

Coborâră din autobuz lângă un șir de cocioabe albite de praf, de grădini cu flori și grădini de zarzavat cenușii. Localitatea se numea Kurortnoe, o minune a naturii. De „cură" nici pomeneală. Aceleași câmpuri prăfuite, marea lipsea cu desăvârșire. Pe scurt, nu era nimic în afară de arșiță și un soare turbat. O întrebare pe femeia care trecu pe lângă ei cu o găleată plină cu roșii unde e marea:

— Acolo! arătă ea cu o mișcare imprecisă. Vreți cameră?

— Da.

Femeia îi luă cu ea. Pe drum întâlniră încă două surate. Se opriră, femeile trăncăniră în rusă ca moara stricată, dar cuvintele rusești erau aproape de nerecunoscut. Prima femeie întâlnită predă călătorii celei de a doua și cealaltă îi preluă și-i duse într-o direcție nouă. Apărură niște chiparoși piperniciți și-n spatele lor ceva ce semăna a loc pentru „cură". Era casa de odihnă, în spatele ei răsăriră niște căsuțe albe, într-una din ele îi găzduiră pe noii veniți. Închiriară o casă izolată, cu grădină de zarzavat, lângă

closetul din scânduri, și cu chiuveta din tablă, fixată cu un cui mare și ruginit în singurul perete rămas din magazia distrusă. În jurul căsuței se întindeau straturi cu roșii de un soi rar numit „inimă de bou", aveau culoarea liliachie-purpurie, o frumusețe de roșii uriașe, arătau mai degrabă a fructe decât a legume... Era singurul lucru demn de văzut, o delicatesă locală, singura hrană pentru oameni, porci și păsări. Din ele se pregătea ciorba, dulceața, le opăreau pentru bulion, le uscau și le conservau uscate, unele putrezeau. După cum aflară a doua zi, la magazin nu se găsea pâine, unt, lapte, brânză de vaci și multe altele, în schimb se vindea făină de calitate inferioară, untdelemn, conserve de pește și bomboane de ciocolată... Până una-alta, mâncară proviziile de pe drum oferite de mama Zina și plecară să caute marea, pe care n-o văzuseră încă și despre care femeia le spusese arătând cu mâna:

— Acolo!

Plecară în direcția arătată pe cărarea făcută în locul paielor de năgară scoase și ajunseră la coasta abruptă. Pământul se termina, începea marea. Plescăia în depărtare, nevăzută și neauzită de nimeni, trecea în cer într-o pâclă cenușie, tulbure, fără să se vadă linia orizontului.

Niște trepte de pământ întărite din loc în loc duceau jos. Îl ajutară pe Mișka să coboare, fiindcă era fricos și neîndemânatic. Biruiră cei treisprezece metri de trepte stând să se surpe și ajunseră pe malul nisipos, pustiu și dezolant, ca malul unei insule pustii.

— Cutremurător, zise Capra.

— Sfârșitul lumii, întări Tania.

— Nu-i nimic aici, se văicări dezamăgit Mișka.

— Ce să fie? întrebă uimită Capra.

— Înghețată, și tot ce se vinde, explică Mișka.

Marea plescăia mărunt, era caldă, cenușie... Se prefăcea că-i potolită, îmblânzită, ca și cum nu ea surpa malul cu furtunile dezlănțuite toamna și înghițea kilometri de pământ sterp, tare ca piatra...

Făcură baie, îl învățară pe Mișka să înoate, construiră un labirint din nisip umed, apoi adormiră și se treziră spre seară, când soarele se cuminișise și dinspre mare sufla briza...

Stăpâna gospodăriei, bucătăreasă la casa de odihnă, se dovedi a fi o comoară de om. Îi duse seara în bucătărie, le arătă pivnița unde stăteau înșirate pe polițe borcane cu bucăți de unt presat ținute în apă sărată și piramide de conserve cu carne de porc, mâncarea cea de toate zilele a omului sovietic.

— Luați, mâncați, ne socotim pe urmă. Sunteți cu copilul, zise generoasă bucătăreasa.

Își aranjară un trai cât se poate de convenabil: nu mâncaseră în viața lor așa o cantitate mare de carne de porc și de unt cât mâncară în cele două săptămâni de odihnă. Cât despre roșii, nu aveau cuvinte – aflară că produsele numite roșii, vândute prin alte părți, nu aveau nici o legătură cu roșiile de acolo.

Făcură o descoperire importantă trei zile mai târziu, când tot mergând și uitându-se la marea tristă, aproape fără viață, dădură în sfârșit de liman.

Limba de nisip năpădită pe alocuri de stuf și pelin se întindea pe mulți kilometri, udată dintr-o parte de marea bleagă și din cealaltă parte de apa stătătoare, mai bine zis de albia veche a fluviului care odată cu creșterea apelor primăvara se unește cu făgașul său nou, dar care rămâne seacă în cea mai mare parte din an. Tot ținutul semăna cu limba nu prea mare de nisip: lăsat în paragină, fără nume, rupt de propria istorie, străin pentru cei de azi. Era marginea stepei basarabene, ținut al lumii antice călcat de sciți, geți, sarmați și alte triburi fără nume. Altădată marginea Imperiului Roman, acum locul lăsat în paragină al altui imperiu. Ținut nefericit, părăsit de zei, patria pelinului albicios și a prafului înecăcios...

Pline de arsuri, îmbrăcate în sarafane lungi, cu spinările de culoarea zmeurei acoperite cu prosoape, Tania și Vika îl cărară de-a lungul malului pe Mișka, îmbrăcat în pantaloni de pijama, încercând să găsească un loc unde să se ascundă de soarele care le bătea direct în cap. Dunele vălurite, înalte cât puteau ele să fie de înalte, nu făceau umbră. În miezul zilei nu vedeai picior de om afară, cu excepția nou-veniților – localnicii își duceau viața după obiceiurile din sud, își făceau siesta la ora aceea, nefiind legați de programul strict de la locul de muncă.

Găsiră o colină mică cu trei tufe sub care tremura o geană de umbră. Se așezară pe nisipul fierbinte. În locul acela limba de nisip avea o sută de metri în diametru, cărarea se afla aproape de liman și, trăgându-și sufletul o clipă, intrară în apa lui dulce. E puțin spus că era caldă, era fierbinte. Găsiră o barcă priponită în stuf, cu care Mișka își făcu de lucru mult timp. Rațele cu puii mărișori umblau forfota de-a lungul malului, erau obișnuite cu arșița, cu apa caldă, nu știau ce-i foamea, arătau sătule. În apa mică mișunau mici vietăți – ca-n conserva de pește. Dar fără pastă de tomate. Stufărișul foșnea de parcă era viu, cineva umbla de colo-colo, se foia, făcea zgomot. Pe micul banc de nisip erau niște urme misterioase de labe mai mari și mai mici, și Mișka se aplecă să le studieze.

Tania își puse mâinile pe burtă și ciocăni în ea cu degetul:

— Ți-e bine? Ești mulțumit?

Vika, femeie prevăzătoare, cărase cu ea apă și mâncare, dar și o carte groasă. Cu capul ținut în umbra umedă, deschise cartea și începu să citească cu voce tare:

„Se gândi că au aceeași înfățișare ca norii și că frumusețea deosebită a munților înzăpeziți, despre care i se vorbise, era un mit, o născocire, la fel ca muzica lui Bach și ca dragostea, lucruri în care el nu mai credea. Închise ochii: nu mai dorea să-i vadă. Dar a doua zi se deșteptă în zori – îl trezise răcoarea dimineții – și aruncă spre dreapta o privire indiferentă. Cerul era limpede ca cleștarul. Deodată, la vreo douăzeci de pași – cum i se păru în prima clipă – zări contururile lin ondulate ale unor mase enorme, de o albeață strălucitoare, și linia capricioasă a crestelor profilându-se puternic pe cerul senin. Când înțelese însă cât de mare era distanța care îl separa de munți și de cer, când își dădu seama de toată măreția lor, când se pătrunse de negrăita lor frumusețe, fu cuprins de spaimă și crezu că totul e un vis, o nălucire. Se scutură ca să se trezească, dar munții rămâneau aievea în fața ochilor lui."[1]

Tania se uită peste umărul Vikăi:

— Tolstoi? Îl recitești? De ce?

1. L. N. Tolstoi, *Cazacii*, trad. rom. S. Sanielevici, Ed. Univers, București, 1973, p. 19.

— Sincer, nu știu. Mă atrage. Fac asta în fiecare an, neapărat vara. Uite aici, pe plajă. În tren... În parc, în grădina de zarzavat... E ca și cum îmi vizitez o rudă. Din datorie. Dar și din iubire. E și plictisitor, și necesar.

— Da, știu. Și mama îl citește de-o viață. Tatăl ei, bunicul meu, era tolstoian sau ceva în genul ăsta. A fost împușcat.

— Ce spui? I-au înhățat și pe tolstoieni? se miră Capra.

— Cum de nu? Obligatoriu...

Tania închise ochii. Văzu deodată o imagine aievea – coloși de un alb imaculat cu conturul lor delicat și linia ciudată și distinctă-n văzduh a crestelor și a cerului în depărtare...

— Nu-mi place Tolstoi. Nu, nu-i așa cum zice. Scrie că nu crede în muzica lui Bach, în iubirea femeilor, în frumusețea munților, și ești gata să fii de acord cu el. Și poftim! Scrie pe nepusă masă trei propoziții despre frumusețea munților în așa fel, încât îți ia ochii, te derutează... Și răstoarnă totul...

Tania se întoarse pe burtă și se sprijini cu coatele în nisip:

— Îți mulțumesc că m-ai cărat în gaura asta. Locul e înspăimântător... Pustiu...

În realitate erau destul de mulți veniți la odihnă, puteau fi văzuți dimineața la mica piață din localitate. Sosiseră din Zaporojie, din Donețk și Chișinău. Destul de mulți apăreau spre sfârșitul săptămânii. Își împărțeau frățește cele două plaje – plaja în regim de sanatoriu și plaja pentru toți doritorii... Moldovenii cu mustățile pleoștite, minerii ucraineni înnegriți în grabă de soare, bronzul ascunzându-le praful de cărbune de pe față, toți cu nevestele grase și copiii urlând, își desfăceau proviziile aduse de acasă, beau vodcă, jucau volei în cerc, se bălăceau în apa mică și plecau lăsând în urma lor munți de gunoaie puturoase, purtate de colo-colo de furtunile-gunoieri care se dezlănțuiau toamna și iarna. Oricum și-ar fi zis ei, nu erau decât adevărații urmași ai barbarilor dispăruți demult.

Nici limba de nisip, nici malul sălbatic al mării nu interesau pe nimeni. Lăsând în urmă plaja la dispoziția tuturor, Tania împreună cu însoțitorii ei plecară pe limba de nisip, și după încă două sute de metri dispărură cu desăvârșire urmele taberei de barbari. Își continuară drumul șerpuit parcurgând trei-patru kilometri și nimeriră departe, într-o pustietate greu de imaginat...

În a doua sâmbătă petrecută pe limba de nisip, procopsindu-se cu arsuri dureroase pe corp, se treziră chiar la mijlocul limanului, unde dădură peste ruinele unei construcții din piatră cu destinație necunoscută, bătută iarna de valuri. Oamenii ajunși aici ar fi putut lăsa urme, dar nu, nu se vedeau nici sticle sparte, nici cutii de conserve ascunse la rădăcina tufelor jalnice, crescute la adăpostul grămezilor de pietre... Se apropiară și văzură într-un loc retras o prelată dintr-un cearșaf întins între pietre și sub el câțiva tineri.

— Muzicanții din club, îi recunoscu imediat Tania aruncând o privire în direcția lor.

— Care club? întrebă mirată Capra.

— Clubul marinarilor unde lucrează mama Zina.

— Nu le-am dat nici o atenție. Mă uimești cu memoria ta vizuală, Tania. Cum de i-ai ținut minte? continuă să se mire Capra.

Pianistul, cel mai în vârstă dintre ei, cu nasul borcănat și picioare păroase, le făcu prietenește cu mâna:

— *Welcome, ladies, welcome!*[1]

Toți îi spuneau Garik, dar numele lui era altul – un nume armean greu de pronunțat. Cum bea primul pahar de băutură de orice fel, o dădea pe englezește folosind numai termeni cunoscuți din muzica de jazz, din textele de blues clasic. Cântăreții de jazz cam scrântiți la cap erau mari băutori, dar în anturajul Taniei nu exista încă obiceiul ăsta. Saxofonistul stătea cu spatele, dar ea îi recunoscu pletele blonde și drepte, a căror lungime era socotită în anii aceia o provocare sfidătoare la adresa liniștii publice. El își întoarse privirea, se uită la Tania exact în momentul în care ea își punea mâinile pe burtă – copilul dădea din picioare cu o forță neobișnuită.

— Ce te uiți? îl întrebă Tania. El îi mai aruncă o privire fără să scoată o vorbă. Totu-i în regulă.

Tania și Vika se gândeau dacă merită să se apropie de ei sau dacă să le lase impresia că intenționează să plece mai departe, dar Mișka le-o luă înainte alergând la muzicanți și zicându-le:

1. Bine-ați venit, doamnelor, bine-ați venit! (engleză)

— Stați pe locul nostru. Aici stăm mereu...

Și nu s-au dus în drumul lor, s-au oprit. Zece metri o despărțeau pe Tania de saxofonist: el își duse mâna la frunte cu o mișcare înceată, plictisită, șuvița de păr leneșă i se mișcă ușor. Își atinse pletele, se opri o clipă, își mișcă încet gâtul și zâmbi din colțul buzelor care-i dezveliră dinții mari sus și mici jos, ca la puii de cățel. Arăta ca o secvență lungă de film. El îi zâmbi Taniei, se uită la ea zăbovind cu privirea, și ea se gândi că exact în clipa asta i se împlinește soarta.

Muzicanții erau băuți, dar se țineau bine. Seara urmau să cânte la casa de odihnă, trebuiau să respecte regulile de disciplină a muncii. Lucrau împreună de jumătate de an și știau prea bine momentul când vinul face muzica să sune mai bine și când o distruge. Băură vin acrișor. Garik o sorbea din ochi pe Vika. Toboșarul încerca să se lipească de Tania. Tania nu-și lua ochii de la saxofonist. La ora șase, când arșița slăbi, plecară împreună la casa de odihnă. Băieții lăsaseră mașina în apropierea limanului. Capra plecă împreună cu Mișa acasă să mănânce de seară. Tania încăpu anevoie pe scaunul din spate al mașinii și plecă împreună cu muzicanții. Grozav îi mai plăcea Serghei, saxofonistul. Cum nu-i plăcuse nimeni altul până atunci.

Concertul avu succes. Dansară mult după aceea pe muzică înregistrată la magnetofon. Muzicanții se îmbătară zdravăn. Serghei nu participă la dans. Urcă împreună cu Tania pe estrada construită rudimentar și se sărutară până îi luă cu amețeală. El îi zise că are o cameră rezervată acolo, dar nu-și amintește numărul. Cheia avea însă prinsă de ea o bucățică de mușama cu numărul 16 scris cu violet.

14

Tania se trezi, sau mai bine zis se dezmetici: camera mizeră cu două paturi și cu o noptieră între ele era invadată de o lumină densă și caldă cum e acvariul plin cu apă. Nici un zgomot cât de mic, nici zorul sau forfota dimineții. Tăcere deplină ca liniștea amiezii când soarele e la zenit. Clipa oprită-n loc. Chiar așa era.

— Și eu sunt la zenit, zâmbi Tania și își puse palmele pe burta bombată și începu să și-o mângâie pornind de la șolduri. Suntem la zenit!

Apogeul vieții, culmea muntelui și muntele burții aveau ceva în comun.

— Simți? își întrebă ea burta. Ne-am drăgostit cu tine...

Vorbea cu ea, nu se știe de ce. Îl privi pe Serghei, care dormea alături. Aseară îi cercetase mâinile: mici, cu falangele ușor îndoite, cu încheieturile umflate sub pielea brăzdată de cute de sus până jos, cu pete albe la unghii, însemnând poate lipsa vreunei vitamine sau un cadou neașteptat pregătit de soartă... Își privi umărul – mâna lui se odihnea pe el încrezătoare, cu palma în sus. Îi văzu muntele lui Venus din palmă, descoperi o cicatrice chiar în mijlocul moale. Și una la antebraț. Pe corpul tânăr de băiețandru mai erau multe alte amănunte pe care nu reușise să le descopere aseară, fiindcă se îndrăgostise de el înainte să le vadă. Degetul mare de la picior ieșit mult în afară, talpa mică și îngustă, ca la femei. Puf alb pe picioare... Stă culcat pe o parte cu piciorul îndoit de la genunchi. Instrumentul mic și adormit se zărește prin jocul de lumini și umbre. Nu iese prin nimic în evidență – Tania credea că organul bărbaților se deosebește după mărime și că-n rest nu există diferențe. Al lui stătea îndoit ca linia buzelor, nepăsător, căzut în uitare de sine... Tania atinse dunga șoldului albă ca laptele, nearsă de soare. Piele delicată de femeie. Fire dese și moi de păr abia încolțit îi acoperă pieptul, au culoarea albă-spălăcită ca mușchiul de pe copaci decolorat de soare.

Tania îi atinse cicatricea din palmă. „Ăsta va fi locul meu cel mai drag."

El își mișcă mâna cealaltă, trăgând-o pe Tania mai aproape de el:

— Unde ești? Nu pleca...

— Niciodată, râse ea. La closet se poate?

— Nu.

O strânse la piept – se potriveau de minune.

Până acum nu avusese parte de o asemenea potrivire. O întrebă fără să deschidă ochii:

— De unde ai apărut?

— De niciunde. Am fost dintotdeauna, râse ea.

— Da, așa se pare, aprobă el pipăindu-i gâtul, pieptul, burta.

— Deschide ochii, îi ceru Tania.

— Mi-e frică, zâmbi el deschizând ochii.

— Cum arăt? întrebă Tania ridicându-se puțin și îndepărtându-se de el.

— Minunat, o liniști el, parcă liniștindu-se pe sine. A fost perfect, dar nu ți-am reținut deloc fața. Exact în locul ăsta am avut odată un șoc groaznic. M-am trezit, și alături...

Tania îi astupă gura:

— Uită. Ce-a fost a fost. Eu sunt Tania, tu ești Serghei, restul nu contează.

Serghei începu să râdă:

— Bine. Să știi însă că am o soție.

— Și eu am un soț. Chiar doi. O să am și un copil în curând...

— În ce sens?

Serghei se ridică puțin și se sprijini în cot.

Tania îi luă mâna și i-o puse pe burta ei:

— A trecut de trei luni, trei luni și jumătate.

Burta era tare, plină la refuz. Serghei își retrase mâna fript parcă de ceainic.

— Tu o să... Așa ceva nu mi s-a mai întâmplat.

— Nici mie, izbucni în râs Tania. E prima dată, așa se-ntâmplă mereu. Cu tine e prima dată.

El se sculă din pat și merse la duș. Rămase câteva minute sub jetul anemic. Bău câteva înghițituri de apă caldă, neplăcută la gust.

„Proastă fată. Îi dau papucii", își zise și ieși de sub duș. Tania, aflată lângă ușa băii, se strecură imediat înăuntru. Arăta în totul minunat, ce piept, ce talie. Avea burta mică, dar se vedea că e însărcinată.

Serghei se lungi pe pat. Începu să fumeze.

— Îmbracă-te și pleacă, îi ceru când Tania se așeză lângă el.

Ea se împotrivi:

— De ce te-ai speriat? Totu-i în ordine. Nu plec de lângă tine.

— Ai un copil, n-am chef să stric ceva acolo. Poți să ți-o tragi în situația ta?

— Ți s-a părut că nu pot?

— Nu mi s-a părut. N-am observat.

— Cred că pot și încă cum. Am venit în sud să-i fac o plăcere copilului, zise Tania apucându-și burta cu mâinile.

— În ce sens?

Ea începu să râdă:

— Să înot, să lenevesc la soare, îi zise plonjând lângă el sub așternut și cuprinzându-i gâtul. Ce-mi place mie îi place și lui. Pe cuvânt de onoare.

O minune de fată. Lui îi trecu sperietura, dar nu și dorința.

Chiar era o adevărată plăcere să-i simtă burta și sfârcurile tari, să-i simtă feminitatea izvorâtă din trupul împlinit. Toată ziua și-o petrecură în cameră, ieșiră doar să-și cumpere apă minerală...

Muzicanții dădură seara un al doilea concert, și Tania nu se dezlipi o clipă de Seriojka și de muzica lui, o continuare a dragostei lor nou-nouțe, petrecură încă o noapte, toți primiră bani frumoși pentru spectacol și plecară. Tania trecu un minut pe la Capră, luă niște bani de drum, îi sărută în fugă pe Mișka în creștetul capului și pe Vika pe obraz și dispăru. Vika nu avea s-o mai vadă niciodată.

15

Turneul trioului de jazz dură de la mijlocul verii până toamna târziu. GAZ era numele formației – Gabrielian, Aleksandrov, Zvorîkin. Era primul an când lucrau împreună, învățau să cânte ca unul singur, erau abia la început. Nu trecea o zi să nu descopere ceva nou. Nu renunțaseră la băutură, dar nu se îmbătau cu vin, ci mai ales cu muzica extraordinară ieșită din instrumentele lor. Cel mai în vârstă dintre ei, motorul întregii afaceri, era Garik Gabrielian, singurul instrumentist profesionist dat afară în ultimul an de la Conservatorul din Leningrad. Fugise cu o viteză amețitoare din cetatea muzicii clasice în zona liberă a improviza-

ției din jazz. Toboșarul Aleksandrov, inginer pensionar, înnebunit după idei exotice, ahtiat după levitație, împătimit de poveștile cu omul zăpezilor, cu extratereștri și cu civilizații subpământene, bătea din răsputeri în patru tobe asurzitoare, într-o mulțime de talgere țiuitoare și moriști huruitoare, chemând puterile tainice. Îi convingea pe toți că dacă tehnica percuției e bine pusă la punct, zborul omului e la fel de firesc precum înotul. Dar nu învățase să înoate. După șapte ani va găsi filonul de aur al șamanismului, care-i va stoarce vlaga minții, făcându-l să zboare dincolo de limita rațiunii și să aterizeze direct pe un pat de spital cu înfățișare de ospiciu de la periferia Leningradului...

Saxofonistul Serghei Zvorîkin făcea și el parte din tagma muzicanților îndrăgostiți de jazz. Abandonase Institutul Tehnologic, se certase la sânge cu taică-său, profesor propovăduitor al științei de partid, plecase de acasă și se însurase cu o balerină pensionară de patruzeci de ani, îngropându-și în felul ăsta și ultima rămășiță din reputația de om normal. Așa arătau alesul Taniei și prietenii săi. Reieși că tocmai după asemenea oameni tânjea Tania: îi căzură cu tronc indivizii ăștia care vorbeau puțin și prost, gândeau confuz sau nu gândeau deloc, neinteresați de problemele arzătoare ale vieții morale, sociale și politice, și n-o atrăgeau deloc doctorii de felul tatălui ei, oamenii de știință cum era Marlena Sergheevna, înarmată cu bisturie și pensete ca să scormonească în uterul femelei-șobolan, nici disidenții entuziaști de soiul bătrânului Goldberg și al fiilor săi, nici harababura și gălăgia boemei patronate de Vika. Muzicanții nu făceau nimic, nu realizau nimic și nu aspirau la nimic – cântau pur și simplu, trăiau în muzică jucându-se, convinși că ea vorbește în locul lor, și se bucurau că treaba asta îi prieește de minune muzicii...

Tania asculta cu atenție, se cufunda în muzică nu numai la repetiții sau concerte, ci și în restul timpului, de dimineața până seara și de seara până dimineața. I se părea că o aude neîncetat, nu numai când cântau clapele pianului sau sunau trompetele.

Îi povesti lui Serghei despre descoperirea sa. El dădu din cap aprobator:

— Așa-i. Și-n somn o auzi. Mai ales în somn...

Tania își forță memoria, sau imaginația, saú cine știe care organ răspunzător pentru viața de noapte a spiritului și își zise: da, și-n somn e muzică, dar e imposibil s-o ții minte... Din ziua când își dădu seama de lucrul ăsta, sunetul muzicii o urmări pretutindeni, alergând paralel cu activitatea de zi cu zi, însoțind-o și schimbându-se mereu, întocmai ca imaginile văzute prin fereastra vagonului, confundate cu mișcarea trenului...

Muzica de jazz era doar o parte din sunetele care trăiau și se auzeau în foșnete, în pocnete, în rostirea oamenilor – dar nu era vorba de sensul banal al cuvintelor, ci de timbrul vocilor, de felul cum se chemau sau își răspundeau una alteia, de intonație și ritm... Sunetele scoase mecanic de oameni și instrumente sau vocea naturii, a mării, a vântului și a ploii existau fie ca un fundal sonor, fie căpătau forță și deveneau partitura principală... Muzica asta dăinuind la nesfârșit nu avea un plan pregătit dinainte, cu armonii bătute-n cuie, era plină de arbitrar și neprevăzut, dar nu era un haos sonor, ci muzică, și în ciuda permanenței și veșniciei sale, avea cadență, se încheia logic pentru o clipă și izbucnea din nou pornind de la o notă luată la întâmplare...

Când Tania, stând culcată pe nisipul cald al plajei murdare, încercă să-i explice lui Serghei ce simte, acesta dădu din cap atotștiutor:

— Muzică aleatorie. Asta se numește „aleatorie". În neprevăzut stă imensa bogăție, ai atâtea posibilități...

— Ca bucățelele de sticlă din caleidoscop? întrebă ea înviorată.

— Se prea poate. Vorbește cu Garik, el întoarce teoria muzicii pe toate fețele. Eu am prins-o din mers.

— Au descoperit absolut totul, zise ea înciudată. Unde tentorci, totul a fost studiat, înregistrat.

— Prostuțo, începu să râdă Serghei. Îi mângâie burta umflată și tare. Nu te-ai ars? Hai la umbră.

În cele două săptămâni se obișnuise cu Tania și cu burta ei, de parcă trăia de șase ani cu ea, și nu cu Elvira Poluektova, balerina pensionară complet lipsită de rotunjimi și moliciuni care-i plăceau mult lui Serghei.

După ce mai cântă două săptămâni la Odessa, trioul se pregăti să plece în Caucaz.

— Te instalăm în tren și plecăm în treburile noastre, o anunță Garik pe Tania.

Ea se rugă să n-o trimită acasă, s-o lase să stea până la sfârșitul turneului. Serghei îl rugă:

— Mai las-o o săptămână. Terminăm de cântat la Soci și o trimitem acasă. Va fi mai ușor cu biletele.

Era adevărat – era complicat de obținut bilete de tren sau avion la sfârșitul lui august.

— Și burta? se încruntă Garik.

Avea doi copii și era singurul dintre ei care știa din experiență că perioada de sarcină se sfârșește invariabil cu nașterea pruncului.

— Garik, dragule, mai pot suporta călătoria încă două luni și ceva... Nu mă izgoni. Vă sunt și eu de folos la ceva...

Garik o lăsă moartă:

— Ești exact ca Broscuța – fiica împăratului... E treaba lui Serghei până la urmă. Nu-i treaba mea.

Garik era craiul tipic din Caucaz – socotea ca pe o datorie sfântă să le dea gata pe blondinele pieptoase ca s-o poată venera în liniște pe nevasta lui deșteaptă și învățată, o gruzină îmbătrânită înainte de vreme, fără sâni de pus în sutien. Accepta orice roman de dragoste al lui Serghei, cu atât mai mult cu cât n-o putea suferi pe balerina afectată și stupidă, dar sarcina Taniei îl punea în încurcătură:

— Ești bolnav sau ce-i cu tine, Serghei? Tania e fată bună, da' cum îți dă mâna s-o umpli cu sămânță străină? Nu te-nțeleg.

Burta Taniei îl tulbura serios pe Serghei. Căsătoria lui cu Poluektova, care arăta ca o femeie sterilă și rece ca o piatră, fusese încheiată din interes: mai întâi a stat cu chirie la ea, apoi a început să-i cumpere nelipsitul chefir și să-i plimbe cei doi ogari, în cele din urmă s-a trezit din întâmplare în patul ei și a luat-o de nevastă ca să arate lumii și mai ales părinților cât de independent era. Balerina la pensie îl atrăsese cândva fiindcă nu semăna cu nimic din ce știa el, în schimb Tania îl atrăgea fiindcă se potrivea

cu el și în modul cum concepea lumea, și cum gândea și simțea, și mai ales în modul cum spunea lucrurilor pe nume, protestând împotriva minciunii de orice fel, fie ea minciună politică sau minciună obișnuită din viața cotidiană.

— Ne potrivim până-n molecule, constată uimită Tania și el n-o contrazise.

Micuțul din burta Taniei nu-i deranja deloc. Tania susținea că fiul ei se bucură fiindcă îi găsise tatăl potrivit. Serghei nu avea de ce să protesteze.

Mai exista un motiv profund personal: Tania, în ciuda curajului ei nerușinat cu copilul zămislit dintr-o pornire generoasă, examinând cu atenție anatomia bărbatului – fapt pe care nu și-l îngăduise în experiențele erotice din trecut –, îi mărturisi cu naivitate lui Serghei că până-n vara întâlnirii lor nu simțise excitația violentă, neomenească, pe care o simt viețuitoarele, începând cu râma și terminând cu hipopotamul: rezultat al frecării membranelor mucoase, urmată de o descărcare puternică în creier.

— Asta-i deosebirea esențială dintre bărbat și femeie. Bărbaților li se întâmplă asta întotdeauna cu oricine poftesc, filozofă ea somnoroasă.

— Greșit. Cunosc multe femei cărora li se întâmplă asta mereu, o contrazise el.

— N-am chef să mai verific dacă sunt mulți bărbați cu care să mă excit atât de tare. Na, poftim, eu m-am oprit la tine.

— Să ai în vedere că s-au oprit și altele la mine, râse el.

Tania dădea din când în când un telefon la Moscova, lui Vitalka și tatălui ei. Îi era imposibil să-l găsească la telefon pe Ghenia: în laboratorul lui exista un singur telefon interurban pentru tot etajul, și la cămin, persoana de serviciu noaptea nu-l chema la telefon. Ea voia să vorbească în special cu Ghenia, să-i spună că s-a îndrăgostit nebunește și că n-are de gând să se întoarcă la Moscova. Nu se hotăra să-i spună lui Vitalka și nici tatălui ei: Vitalka era prea egoist, tatăl era prea serios cu logica lui. Îi cerea să se întoarcă imediat, țipa în receptor că sfârșitul lunii a șaptea e riscant pentru copil.

— Îi merge bine, papocika! Și eu mă simt bine! Ne simțim așa de bine! Mai stăm puțin aici! îi răspundea Tania cu o mână pe receptor și cu cealaltă strângând mâna lui Serioja.

— Să-ți trimit bani? întreba Pavel Alekseevici.

— N-am nevoie de bani. Să nu-mi trimiți nici un fel de bani. Plec poimâine la Suhumi! striga ea bucuroasă.

După ce termina de vorbit, Pavel Alekseevici se ducea în cabinet să bea ca să se liniștească. Avea de ce să fie îngrijorat: Tania avea conformația mamei ei, bazinul strâmt, erau în pericol oasele bazinului. Trebuia să stea mai mult lungită ca să păstreze sarcina. Nu-și închipuia că ea nu se va întoarce să nască acasă, la Moscova, că va rămâne să nască într-un oraș străin, asistată de un medic necunoscut.

Chiar așa se întâmplă. Turneul început cu succes la Ialta, continuat cu un succes și mai mare la Odessa, atinse culmea succesului la Soci. La Suhumi îi primiră cu răceală, la Batumi anulară două concerte din patru. Adjaria pustiită de arșiță le făcu o primire rece fiindcă începuse culesul mandarinelor, și plecară neonorând contractul pe jumătate ilegal. Garik încercă să învingă încăpățânarea Taniei de câteva ori și s-o trimită acasă, ea recurse la tot soiul de pretexte, până când el se plictisi și o lăsă în plata Domnului.

În ultima lună Tania arăta vizibil îngreunată de sarcină, copilul ba nu dădea semne de viață câteva zile, ba făcea un tărăboi atât de mare, de ziceai că-n burtă se află o întreagă bandă de copii. Noapte de noapte Serghei își ținea mâinile pe burta ei, simțind cu palmele ceva ca un călcâi sau ca un pumn, ceva ce se împotrivea îndărătnic și avea un contur precis.

— Poate că nasc doi, îl speria Tania, dar el nu se sinchisea, nu-și făcea griji...

— Și ce dacă? O să fie doi. Unul alb, altul cenușiu, doi gâscani veseli, îi zicea Serghei lovindu-i ușurel bazinul umflat, atingând cu buzele pielea întinsă din cauza presiunii dinăuntru, și nu-i scădea entuziasmul, ba dimpotrivă, se arăta din ce în ce mai încântat când atingea casa copilului ce urma să se nască: Îmi place. E de

groază cât îmi place. O să te am mereu însărcinată, o să naști tot timpul... ca Natalia Nikolaevna[1]...

Nu pronunța numele de familie al soției poetului, așa cum făcea toată lumea din Petersburg pe vremuri, fiindcă era cât se poate de clar pe cine are în vedere.

— Avortul, ce porcărie! continuă Serghei. Când era tânără, Poluektova se scobea mereu la trei luni fiindcă nu avea încotro. Balerinele nu nasc. Noi n-o să facem niciodată ca ea... niciodată... e așa de bine. Am grijă... te feresc... nu risc, merg la sigur... Nu-ți fac rău...

Nu se dezlipiră unul de altul până în ziua nașterii copilului.

Tania nu se întoarse la Moscova. Zbură cu avionul la Leningrad. Nu aveau unde să stea. Se instalară mai întâi la Tolia Aleksandrov, bateristul. Îi repartizaseră cândva o sufragerie cu trei ferestre în stil așa-zis italienesc într-o locuință boierească de pe strada Pestel colț cu strada Liteinaia, dar camera imensă fusese împărțită cu pereți de scânduri în patru cămăruțe-penar cu trei sferturi de fereastră fiecare. Lui Tolia i-au revenit două cămăruțe după moartea mamei și bunicii lui, într-una din ele își primea prietenii. Curând se terminară banii obținuți din concerte. Tania și Serghei își duceau acum traiul sărac împreună cu Tolia. Tania fierbea cartofi, spăla, făcea curățenie în camerele cu mizeria nestrânsă de mult timp și asculta muzică, sunetele acelea care își urmau calea melodică fără să conteneasca vreodată, doar învățase să le asculte în timpul călătoriei...

Pe la mijlocul lui decembrie salvarea o transportă pe Tania la maternitate. Refuzară s-o primească fără certificatul care să ateste consultul ginecologic. Nu avea decât actul de identitate eliberat la Moscova și dovada vie – durerile facerii. În vreme ce la camera de gardă o ocărâră acuzând-o de iresponsabilitate, ea pierdu apa, și nu le mai rămase altceva de făcut decât s-o așeze pe targă și s-o ducă la sala de nașteri. O asistă la naștere o moașă instruită de Pavel Alekseevici la Institutul de Perfecționare a Cadrelor Medicale și, văzând foaia de observație cu numele de familie cunoscut,

1. Soția lui A.S. Pușkin.

o întrebă pe Tania dacă nu cumva e rudă cu doctorul Kukoțki. Aflând că e fiica lui, moașa nu mai plecă de lângă ea și după zece ore, timp foarte scurt pentru prima naștere, primi în mâinile ei o fetiță micuță cu părul negru destul de lung.

Când o anunțară că născuse o fetiță, Tania începu să plângă amarnic. Nu trăise niciodată o asemenea dezamăgire...

Moașa dădu telefon la Moscova, găsi numărul de acasă al lui Pavel Alekseevici și-l felicită pentru nașterea nepoatei.

16

Pavel Alekseevici puse telefonul în furcă. Inima i se opri în loc, nu-i mai simți bătăile, apoi ele se dezlănțuiră în ritm sacadat ca bătaia tobelor.

„Oho! 180 de bătăi, socoti el. Tahicardie paradoxală..." Întinse mâna după ceas – patru și jumătate. Fetiță născută noaptea. Între miezul nopții și zorii zilei. 16 decembrie. Cele mai întunecate zile din an. Aproape de solstițiu.

Secundarul ceasului elvețian vechi, din timpul războiului, își urmă neabătut ritmul, și Pavel Alekseevici își controlă automat pulsul. 190 de bătăi pe minut.

Își coborî picioarele pe podea. Bețe uscate cu o grămadă de vene. Își atinse cu degetul partea de deasupra a labei – nici urmă de edem.

„În regulă. Slavă Domnului că s-a născut fetița. Gata cu supărarea. N-are nici un rost."

Mai zăbovi un timp, așteptă să i se potolească ritmul bătăilor. „Mai degrabă o aritmie sinusală", își puse rapid diagnosticul Pavel Alekseevici.

Se ridică în picioare, dădu ocol camerei cum obișnuia să facă noaptea, înconjură apartamentul în care locuia de aproape douăzeci de ani. Bătrânul masiv, ras în cap, în lenjeria de corp veche, soldățească, adus de spate, ieși pe coridor și aprinse lumina: totul arăta lăsat de izbeliște. Se uită în camera fetelor – văzu cele

două paturi. Pe unul dormea Toma, pe celălalt, al Taniei, se înălța un munte de rufărie necălcată. În penumbră se învălmășeau în chip neplăcut puzderie de frunze întunecate, mirosea a pământ jilav...

Se întoarse pe coridor, la stânga era fostul lor dormitor, camera Elenei. Mirosuri amestecate de spital, de praf și de plante medicinale amărui.

Murdar peste tot în casă. Foarte murdar. Vasilisa nu prea vede, n-a știut niciodată să curețe cum trebuie. Toma muncește, învață, mare povară duce fata în spate. Trebuie s-o chem pe Praskovia de la clinică. Nu pot, că se supără Vasilisa... Copilul nu poate fi adus în camera asta. La mine în cabinet. E varianta cea mai bună. O să-mi fac singur curat. Pătuțul în mijlocul camerei, e loc destul. Aduc masa de înfășat de la secție și-mi fac imediat actele pentru pensie... Ce bine că am împlinit șaizeci și cinci de ani...

Elena nu dormea. Se uita la silueta întunecată din ușă. Lumina venea din spatele ei, părea să aibă un nimb în jurul capului și pe umeri.

— Tu ești? întrebă Elena.

Pavel se așeză la picioarele ei. Elenei îi plăcea să doarmă pe câteva perne bătute bine. Înainte vreme, când el dormea în patul încăpător, pernele ei stăteau țepene în partea stângă, și-n dreapta stătea perna lui mică și turtită... El își vârî mâna sub cearșaf și-i mângâie picioarele cu șosete mătăsoase.

— M-au sunat chiar acum de la Leningrad. Tania a născut o fetiță.

— Nu, nu, eu am născut o fetiță, îl întrerupse Elena.

— Tania a crescut, s-a măritat și a născut o fetiță, repetă Pavel Alekseevici.

În penumbră, ochii Elenei aveau o expresie senină:

— E prea devreme. Prea întunecat. Unde-i Taniecika?

— La Leningrad.

— Cheam-o să vină aici. N-am văzut-o de mult... E la școală?

— Taniecika a terminat școala de multă vreme. E la Leningrad, a născut o fetiță, repetă răbdător Pavel Alekseevici.

— Spune-o altcum, papa, asta nu înțeleg, îl rugă Elena.

Pavel Alekseevici își trase taburetul rotund la căpătâiul patului. Pisica tânără, cuibărită sub mâna Elenei, tresări și deschise un ochi. Pavel Alekseevici se așeză aproape de Elena și-i luă mâna. Era uscată, rece și ușoară.

De mulți ani i se spunea PA. La clinică îl strigau PA, fiindcă așa era moda – șefii să fie numiți cu inițialele. Acasă, în cei mai buni ani, îi spuneau PA. Acum Pavel Alekseevici se întrebă dacă nu cumva Elena îl confundă cu tatăl ei. Ținând-o în continuare de mână, îi mângâie părul moale, nepieptănat, și hotărî că nu are rost să-i explice... nu era un lucru atât de important...

— Plec la Leningrad să văd cum stă treaba acolo, mă străduiesc să le aduc acasă.

— Asta-i bine, aprobă Elena. Să vină Taniecika.

Pavel Alekseevici continuă fără să ia în seamă neputința Elenei de a lega un dialog...

— Am impresia că nu se înțelege cu soțul ei. Poate că a jignit-o cu ceva, nu știu. N-o să mă apuc s-o descos. Vitali a sunat ultima oară săptămâna trecută, a întrebat de Tania, i-am spus că e la Leningrad, că se pregătește să se întoarcă repede, dar că nu mi-a dat adresa ei. Ce crezi despre asta?

Elena se zăpăci de tot, arăta de-a dreptul alarmată:

— Nu știu, cum crezi... Doar tu... Eu nu...

— În orice caz, e mai bine să stea cu copilul acasă, decât cine știe pe unde, nu-i așa? o întrebă.

Era suficient ca Elena să răspundă dând din cap.

Dar Elena nu-l mai auzi. Își frământa mâinile neliniștită, el își dădu seama că-și caută pisica, era nădejdea ei c-o poate scoate dintr-o situație neplăcută. Pisica stătea în fotoliu, ceva mai departe. El o luă și o așeză pe pat. Elena o strânse la piept cu amândouă mâinile și zâmbi. Cum o atingea, spațiul din dormitor nu mai exista pentru ea – nu avea privirea goală, ci îndreptată undeva în afară, dincolo de lumea reală...

Pavel Alekseevici mai rămase puțin, apoi plecă în cabinetul lui și sună la biroul de informații al gării. Reuși să afle că ajunge la timp la trenul de zi pe ruta Leningrad. Își luă servieta, puse în

ea periuța de dinți, halatul alb și bidonul militar cu alcool diluat, avea întotdeauna în casă o provizie de alcool. Decise să nu anunțe pe nimeni și să sune când ajunge în Leningrad. Nu-și făcea probleme cu înnoptatul: avea un vechi prieten la care putea să poposească, exista și căminul Academiei pe strada Halturin, i s-ar pune la dispoziție o cameră... Plecă la gară, cumpără bilet neașteptat de repede și reuși să treacă pe la clinică: avea o pacientă însărcinată pe care voia s-o consulte și să-i dea câteva indicații doctorului curant...

Cu trenul de Leningrad avea de mers o groază de timp, și nu-și luase cărți cu el. Îi cercetă cu interes pe tovarășii de drum, o pereche de tineri care se sărutau pe ascuns, și aprecie din ochi dacă sunt mai în vârstă decât Tania... Cu siguranță că erau mai tineri... Până se întunecă, el se uită cu plăcere pe fereastră în vreme ce-l apăsau gânduri dureroase. În tinerețe simțea că numai el avea dreptate și multe din faptele lui se întemeiau pe credința că adevărul era de partea lui. Acum era dezorientat: ce făcuse Tania era de neînțeles. La drept vorbind, își părăsise mama bolnavă fără să dea nici un fel de explicații. Parcă urmărește cu încăpățânare să le provoace emoții tuturor – soțului, tatălui, în fine, Vasilisei... Imprudentă și iresponsabilă, naște nu se știe unde, nu se știe unde va locui cu copilul, cu ce-l va întreține... Fata e nedreaptă.

Pavel Alekseevici gândea de parcă el nu avea nici o vină, dar lucrul ăsta nu era important pentru el. Își lua asupra sa fapta Taniei ca să dreagă nenorocul și nedreptatea vieții care se datorau totuși și vinei lui. Avea remușcări, își reproșa că n-a știut să-și organizeze viața: că soția e bolnavă, că fata a plecat de acasă... Când gândul alarmant atingea locul vulnerabil, deschidea servieta și trăgea o dușcă din bidonul acoperit cu pânză de cort. Era reacția lui automată, apărută în anii patruzeci, când îl chemau la minister sau la ședința Academiei și se aștepta la tot felul de neplăceri... Radicalul OH legat de atomul de carbon saturat îl apăra, drăguțul de el, de senzația neplăcută venită dinăuntru și dinafară...

Seara, când trenul ajunse la gara Moscova, bidonul era golgoluț, și lui Pavel Alekseevici începu iar să-i bată inima cu putere, dar simți ușurare în suflet, fiindcă, uitându-se cu coada ochiului

la perechea de tineri care încercau cu insistență să-și atingă umerii, coatele și genunchii, mintea i se luminase: oricum ar lua-o, singura explicație plauzibilă pentru purtarea Taniei era o nouă poveste de dragoste. Își aduse aminte de o întâmplare tragică asemănătoare: în 1946 sau 1947, o femeie frumoasă care reușise să-și păstreze sarcina până la sfârșit, se numea Galina Krol, soție de colonel, se îndrăgostise de asistentul lui de la catedră, Volodia Sapojnikov, cu câteva zile înainte să nască. Iubirea era atât de mare, încât în momentul când s-a externat, a refuzat să se întoarcă la soțul ei și a plecat cu copilul la Volodia. Soțul ei l-a urmărit pe cel care i-a despărțit și și-a descărcat în el pistolul. Sărmana femeie a rămas și fără soț, și fără iubit: unul ucis, celălalt în închisoare... După cinci ani Galina a venit din nou să fie examinată. Se înființase Centrul de Cercetare a Infertilității... Era măritată, își schimbase numele de familie, s-a tratat trei ani și a rămas însărcinată. A născut asistată de Pavel Alekseevici. Al doilea copil l-a născut mai greu, prezentație pelviană... Oare de ce ține minte sute și sute de cazuri? Așa se pregăti Pavel Alekseevici pentru întâlnirea cu fiica sa, consolându-se la gândul că Vitali n-ar fi în stare să urmărească pe careva cu atâta insistență...

Luă un taxi din gară și în douăzeci de minute ajunse la maternitate. Șefa secției îl aștepta: nu în fiecare zi veneau academicienii în vizită la o maternitate obișnuită. El se spălă pe mâini și își puse halatul. Îl conduse în salon, unde pe al doilea pat de la ușă stătea lungită fetița lui dragă, slăbită, cu cearcăne la ochi și buze umflate. Arăta ca o adolescentă, poate chiar ca un adolescent... n-o recunoscu imediat, dar ea de cum îl văzu, scoase un ah! și sări din pat atârnându-se de gâtul lui.

Rămaseră lipiți unul de altul – nu mai era loc de supărare.

— Ești genial că ai venit, papocika... Te-au dus să-ți arate fetița? Ce face mama? Ce-i cu Toma?

El îi mângâie capul tuns, umerii, îl surprinse cât era de slabă, îi făcu plăcere să-i atingă omoplații...

— Micuța mea dragă și proastă, îi șopti el.

Femeile din salon se uitau la ei cu ochii holbați – în comparație cu ele, Tania arăta ca o păsărică: deși nu le povestise nimic

despre ea, își făcuseră între timp o părere în privința ei, dacă nu o părere, atunci o bănuială că nu e măritată, că-i o bezmetică și că ceva nu-i în regulă cu ea... Acum, colac peste pupăză, venise și tatăl, nu unul oarecare, ci unul renumit...

Îi dădură Taniei un halat și plecară amândoi la salonul cu nou-născuți. În paturile micuțe ca pentru păpuși se aflau niște suluri albe, de mărimea unei franzele.

— Caut-o, arată-mi-o, zise în șoaptă Pavel Alekseevici.

Doctorița de gardă ieși din escorta formată într-o clipă, dar el făcu un gest cu mâna: nu era nevoie să-l însoțească.

Nu era mare lucru să ghicească, pruncii aveau agățate la picioare tăbliițe cu numele mamei, dar Pavel Alekseevici se uită la fiecare fețișoară, dorind să-și recunoască singur nepoata.

— Uite-o, îi arătă Tania copilul.

Pe tăbliță era scris cu litere violete numele familiei lor... Fetița dormea. Pe fruntea înaltă cădea un moț negru, avea fețișoara galbenă, nasul mare cu nările strâns lipite.

— E frumoasă? întrebă Tania.

Pavel Alekseevici scoase sulul din pătuț, inima îi bătea mai să-i iasă din piept: copilul nostru... Apoi trase cu degetul mic de un colț al scutecului intrat înăuntru și așeză pruncul pe masa de înfășat. Fetița deschise gura cu un plescăit și scânci. Pavel Alekseevici o eliberă din scutece, îi scoase cămășuța de sugar... îi îndreptă piciorușele, o întoarse pe burtă cu aceeași îndemânare cu care gospodinele întorc clătitele în tigaie, compară pliurile feselor abia conturate, palpă articulațiile bazinului – cunoștea conformația ca fiind un loc problemă –, o ridică puțin de picioare... Își trecu degetul pe șira spinării, îi palpă ceafa, moalele capului, o întoarse iar cu burta în sus. Îi palpă burta moale, apăsă cu degetul lângă firul cu care era legat buricul.

— E sănătoasă tun, bolborosi el. Ficatul e puțin mărit, icter neonatal, nimic de speriat. Sper că n-ai uitat tot ce ți-am explicat. Pricepi ce se întâmplă acolo? Hemoglobina se descompune...

Își puse trei degete groase pe pieptul fetiței, în stânga. Apoi îi luă mânuța, îi desfăcu pumnișorul și atinse unghiile moi.

— Fonendoscop, ceru el repezit, și imediat îi apăru în mână de undeva din văzduh un disc metalic cu căști.

Ascultă aproape un minut.

— Normal. Mi s-a părut că unghiile sunt albastre. Inima e bună. În orice caz n-are leziuni.

Fetița îi apucă strâns degetul, se uită la el cu ochii de sugar, ca ai pisoiașului, și își mișcă buza de sus. Tania se uită fermecată la gesturile lui, care îi aminteau de Serghei cu saxofonul în mâini – aceeași delicatețe, aceeași libertate, îndrăzneală și lejeritate în mișcări...

— Excepțional copil. Îmi plac copiii care arată ca ea – micuță, slăbuță, musculatură bună... Să știi că nu-i din neamul vostru. E din neamul lui Goldberg. O să-i trimit o telegramă în lagăr, să se bucure, îi șopti el Taniei. Te felicit, fetițo... Peste o zi-două ne strângem lucrurile și mergem acasă.

Tania nu avea de gând să plece la Moscova, dar acceptă ușor dintr-o slăbiciune de proaspătă mămică, sau poate din cauza fermității tatălui și a momentului nepotrivit pentru un refuz.

— Mergem, dar nu pentru mult timp. Mă mut la Piter. Am aici – se gândi o clipă cum să-i explice tatălui ce anume avea aici – am aici totul.

Pavel Alekseevici dădu din cap înțelegător:

— Așa m-am gândit și eu.

17

„Dragă Serghei! Cu câtă încântare scrie mâna mea numele tău. Ce nume la fix ai, chiar unicul nume posibil. Putea să fie Vitalik sau Ghenia... Noroc, Serghei! Te felicit pe tine împreună cu mine și pe mine împreună cu tine. Sunt altfel de cum eram ieri. Am născut o fetiță. Se vede treaba că am fost păcăliți îngrozitor, ne-au vârât-o în locul băiatului. E foarte frumoasă, toți spun că seamănă cu mine. Mi-ar trebui un băiat și asta cât mai curând, să ai în vedere dorința mea. Un băiat care să semene cu tine. Faptul că fetița nu seamănă cu tine, și nici n-are cum să

semene, o face să nu fie o ființă foarte interesantă pentru mine. Adică ea îmi place, mi-au adus-o azi. E înduioșătoare, e minunată, dar într-un fel – ție pot să-ți mărturisesc – mi-e dragă fiindcă e martora iubirii noastre, e martora mângâierilor tale. Chiar pot spune că a participat în taină. Cred că te va iubi atât de mult, încât dragostea ei va fi chinuitoare pentru mine.

Sunt geloasă pe tine. Pe viața ta din trecut, pe toate lucrurile pe care le atingi, mai ales pe saxofon, și de asemenea pe prosopul cu care-ți ștergi fața, pe ceașca atinsă de mâinile tale. Pe toate femeile pe care le-ai mângâiat.

De când ești, pentru mine lumea s-a schimbat. Vedeam lumea numai prin ochii mei, acum o văd prin ai mei și ai tăi – cu tine cum s-a întâmplat? Te sărut acolo unde vreau eu. De data asta în gropița de la gât și-n cicatricea de pe mâna stângă. Micuța îți trimite salutări. N-am lapte, mi se spune că o să vină și laptele. Adu-mi chefir și un prosop mare. M-a durut, dar n-a durat mult. Tania."

Serghei citi scrisoarea, o îndoi frumos și o vârî în buzunarul dinăuntru al scurtei. Tocmai apucase să-i dea recepționerei mustăcioase prin ferestruica ghișeului buchetul de trandafiri, ceva de mâncare și bilețelul. Se interesă pe ce parte dau ferestrele salonului, și nu dură mult până se lămuri cum să le găsească. Știa din ajun că Tania născuse, băuse toată noaptea cu prietenii și acum voia zor-nevoie s-o vadă nu la fereastră, ci pe viu. Ocoli registratura și ajunse la intrarea de serviciu păzită de o femeie:

— Tu încotro?

— Sunt maistru mecanic, mă ocup cu aparatura medicală, improviză el, m-au chemat la secția 2 să repar sincrofazotronul. Unde îmi schimb hainele?

Ideea cu sincrofazotronul, născocită de Serghei, o mulțumi pe femeie.

— Garderobierul e bolnav, dezbracă-te și atârnă-ți haina. La noi nu se fură, sunt toate ale noastre, zise ea lăsându-l să treacă.

Serghei își scoase scurta, luă halatul albastru al garderobierului din cuiul-bun al întregului popor și urcă scara.

Ușa secției era închisă, sună la sonerie. După ceva vreme îi deschise o infirmieră.

— Ce vrei dumneata?

— M-au chemat să repar aparatul, răspunse Serghei încercând să nu-i sufle în față aburul de vin.

— La sora-șefă, camera 7, bombăni supărată infirmiera și dispăru.

Serghei văzu imediat ușa cu pricina – salonul 4. Tania stătea la fereastră, cu spatele la el, îmbrăcată în halatul albastru de spital, era foarte înaltă și slabă.

— Tania, o chemă el.

Ea se întoarse. N-o văzuse fără burtă mare, i se păru că e altă fată, foarte tânără.

Buchetul zăcea pe noptieră, nu fusese pus în apă. Tania primise bilețelul, se repezise la fereastră să-l vadă.

— Cum ai ajuns aici? îl întrebă ea neliniștită, încercând să scape din îmbrățișare. Femeile din salon se uitau curioase.

— Am fost chemat să repar sincrofazotronul, își continuă el jocul și nu degeaba, fiindcă o femeie aproape bătrână, care născuse al patrulea copil, tocmai se pregătea să se plângă că vizitele sunt interzise...

— Abia ne-au luat copiii. Păcat că n-ai venit cu douăzeci de minute mai devreme, ai fi putut s-o vezi, zâmbi ea prostește.

În clipa aceea, Serghei i se păru Taniei foarte frumos, îl simți ca fiind ruda ei cea mai dragă. Uitase de mult că fata n-are nici o legătură cu el și tare voia să se mai fălească. Începuse să-i placă din ce în ce mai mult fetița, după ce în ajun Pavel Alekseevici i-o lăudase entuziasmat.

— Hai să ieșim până nu mă dau ăștia afară...

La ora aceea în secție era liniște, și ei deschiseră o ușă, a doua, și nimeriră în camera cu lenjeria. Tania îl trase acolo. Se vârâră unul într-altul, își șoptiră cu foc cuvinte prostești, își împreunară buzele și printre săruturi își spuseră o groază de lucruri importante: Tania îi zise că după externare vor pleca pentru scurt timp la Moscova, el îi zise că Poluektova știe că lui i s-a născut o fetiță, că e invitată să conducă o clasă de balet la Liceul de Coregrafie din Perm și că le propune să locuiască în apartamentul ei...

— La soția ta? întrebă uimită Tania.

— Ce-i de mirare? E normal. O să facem curățenie, o să-i plimbăm câinii și o să-i hrănim pisicile bătrâne...

Tania îl strânse de încheietura mâinii.

— Bine, hotărâm după, e grozav oricum că e atât de... mărinimoasă, nu-i așa?

— Nu înțelegi nimic. Îi cade bine, atât. Are doi ogari, nu-i deloc ușor cu ei... Pe mine mă ascultă...

Și iar se vârâră unul într-altul, Tania îi mușcă buza umflată de la mușiucul saxofonului... Nu fură deranjați vreme de un ceas, și verificară cum știură mai bine dacă nu se schimbase ceva la Tania, care nu mai avea burta mare... Totul era cum trebuie: ce era fierbinte rămăsese fierbinte, ce era umed, umed, ce era uscat, uscat... Iar dragostea, după cum simțiră, era la fel de mare...

18

După trei zile de când adusese pe lume fetița, Tania simți că se născuse din nou, de parcă nașterea copilului îi transmisese o nouă calitate a vieții. Chiar așa era: devenise mamă și, deși habar n-avea despre povara pe viață a maternității, despre legătura indisolubilă dintre mamă și copil, care schimbă mult psihicul mamei, îi veni în minte o idee pe care vru să i-o împărtășească în primul rând fetiței, un pachet înfășurat în scutece. Îi introduse delicat în gura deschisă sfârcul maroniu de forma fasolei și încercă să-i vâre odată cu el și dragostea împărtășită, și bucuria de a fi împreună, de a-și aparține una alteia, dar nu în întregime... că mama va avea viața ei, separată de a fetiței, și că, în schimb, o va lăsa liberă, să trăiască așa cum va voi când va crește mare, că ea va fi sora cea mare, că vor veni după ea un băiat, și încă unul, și o fetiță... Și că familia lor nu va semăna deloc cu celelalte în care papașa urlă la mamașa, se ceartă din cauza banilor, copiii țipă și își iau jucăriile unul altuia... că vor avea o casă în Crimeea, o grădină, și muzică... Tania nu apucă să-și termine povestea cu viitorul fericit, ațipi în timp ce fetița continua să sugă. Era uimitor

ce primea de la fetiță cu vârf și îndesat: veneau de la ea valuri care-i legănau somnul, așa cum vine căldura de la foc... Nu simțise niciodată până atunci puterea somnului care pusese stăpânire pe ea. Sora îi luă fetița de la piept, și Tania nu avu puterea să se trezească, deși simți ceva mișcare lângă ea.

O externară o săptămână mai târziu. Pavel Alekseevici o aduse împreună cu copilul în camera înghețată a hotelului scump. O așezară pe fetiță de-a curmezișul patului lat, din mesteacăn de Karelia, o acoperiră cu o pătură vătuită pusă deasupra păturii de lână. În curând apăru Serghei cu un buchet de trandafiri înghețați, cu șampania și cu saxofonul. Își scoase scurta plină de apă înghețată și se repezi la copil. Se așeză pe pat ca să-i vadă fața printre straturile păturilor:

— Ah, ce micuță e. Cât somn are în ea!

— Doarme și-i adoarme și pe alții, e ca un somnifer, exact așa, aprobă Tania. Îndată ce mi-o aduc, mă ia cu somn.

Tania nu intenționa să plece la Moscova, dar nu decurse totul așa cum voia: Poluektova trebuia să plece la Perm abia la sfârșitul lui ianuarie, iar în apartamentul lui Aleksandrov izbucnise scandalul din pricina vecinilor care, din cauza pereților subțiri de placaj, nu suportau să audă țipete de copil mic... Serghei refuză să meargă la Moscova, la părinții Taniei: era sătul până-n gât de ai lui. Plecarea Taniei îl amăra, fiindcă împânzise orașul cu vestea că i s-a născut o fată și băuse toată săptămâna destulă vodcă și vin sec și acum nu va mai avea pe cine să prezinte.

Tania i-l prezentă grăbită pe Serghei tatălui său și-i ceru s-o lase să se plimbe puțin. Pavel Alekseevici o eliberă pentru trei ore până la următorul supt și rămase cu nepoata. La puțin timp după plecarea Taniei, toropit de energia soporifică a fetiței, adormi buștean și dormi până la venirea Taniei. Visă că doarme și-n visul celui de-al doilea somn se făcea că era vară și un grup de copii gălăgioși se adunaseră la eleșteu. El era cel mai în vârstă dintre copii, mai erau acolo surorile lui mai mici, care în realitate nu existau, dar erau reprezentate convingător de Elena la vârsta de opt ani și de Toma la vârsta de doi ani. Ceilalți copii îi erau cunoscuți, dar transformați din adulții cu care se întâlnise în anii

târzii ai vieții. Cele două ipostaze nu-l mirau deloc, îl uimea mai degrabă faptul că nu-l cunoștea pe unul dintre băieți. Și abia la sfârșitul visului, când ceata copiilor se împrăștie dincolo de porțile vechii lor case de vacanță din Mamontovka, se dumiri că băiatul necunoscut era Serghei al Taniecikăi, și atunci Pavel Alekseevici se liniști și se trezi din somnul profund și trecu în somnul ușor, strânse la piept pachetul înfășurat în pătura groasă, și se întrebă o clipă dacă vrea să meargă la eleșteu cu copiii mascați în adulți sau a hotărât să nu se mai întoarcă niciodată acolo...

A doua zi, la nouă fără un sfert dimineața, Pavel Alekseevici împreună cu fata și nepoata ajunseră acasă, pe strada Novoslobodskaia. Toma nu plecase încă la lucru, Vasilisa ieșise din cămăruța ei și stătea cu pisica bătrână la picioare, pregătită să-i întâmpine în locul cunoscut, la ieșirea din bucătărie în coridor, și se sprijinea cu o mână de perete. Prin ușa întredeschisă de la camera Elenei apăru mai întâi pisica tânără, urmată de Elena cu halatul aruncat pe umeri.

— Taniecika, te aștept de atâta vreme, zise deslușit Elena bucuroasă.

Tania îi puse fetița în brațe Tomei care, dezorientată, nu știa ce să spună și să facă, își sărută mama, care o respinse ușor și înaintă încet spre fetița din brațele Tomei:

— Taniecika...

— E fata mea, mamocika.

— E fata mea, repetă ca un ecou Elena, și pe față îi apăru o expresie de încordare chinuitoare.

— Hai, mamocika, să ți-o arăt...

Tania așeză copilul pe patul mamei, și Pavel Alekseevici se bucură văzând-o pe Tania cum se poartă: n-o sperie pe sărmana Elena, o obișnuiește ușor cu noua situație.

Tania desfăcu scutecele, apăru trupușorul fetiței. Ea deschise ochii și căscă.

Elena o privi încordată și parcă decepționată.

— Ce zici? Îți place?

Elena își lăsă capul în jos rușinată, își îndreptă privirea în altă parte:

— Asta nu-i Taniecika. E altă fetiță.

— Sigur că nu-i Taniecika, mamă. Nu i-am pus încă nume. Poate Maria? Sau Mașa, ce zici?

— Evghenia, șopti abia auzit Elena.

Tania n-o auzi bine. Vasilisa repetă:

— Cum altfel? Evghenia, ca pe bunica...

Tania se aplecă deasupra fetiței care își vârâse pumnișorul în gură.

— Nu știu, trebuie să mă gândesc. Evghenia?

În timp ce ai casei se îngrămădiră să vadă copilul, Taniei îi veni o idee cum vine valul mânat de flux, o păstră în minte o clipă și o lăsă să zboare... Porni în fugă prin casă, cercetă cotloanele ticsite cu vechituri...

— Reparăm casa, papocika, îi zise tatălui ei după cincisprezece minute.

— Da, era timpul, aprobă Pavel Alekseevici, dar nu acum, cred că nu-i momentul. Cu copilul în casă. Poate la vară, când plecați la casa de vacanță...

— Nu, plec la Piter pe urmă, acum o reparăm. Începem cu camera copiilor... Pe urmă locurile folosite în comun, apoi cabinetul, dormitorul...

Seara, când Toma sosi acasă, jumătate din plantele ei fuseseră date vecinilor, jumătate aruncate, mobila strânsă în mijloc, totul împachetat, zugravii angajați... Pavel Alekseevici avu impresia că locuința lor vetustă, arătând ca o corabie eșuată la țărm, o ia din loc și înaintează neabătută cu tot cu echipajul trezit din somn, că până și mobila veche și obosită pleacă aliniată... Vasilisa, care nu arunca nimic din casă, cedă la presiunea Taniei și aduse din cămăruța ei pătura putredă, dăruită de Evghenia Fiodorovna în 1911. Taniei i se păru prea puțin, și cu pas întins duse la gunoi farfuriile ciobite, cratițele arse, rezerva de borcane goale, așteptând în zadar să fie umplute, toată gospodăria de om sărac și cărpănos a Vasilisei.

Fetița fără nume participa tăcută la forfota cu rosturile ei, nu încurca pe nimeni, aproape că nu cerea să i se dea atenție. Tania o puse în coșul pentru lenjerie căptușit cu o bucată nouă de stambă

și o mută la început dintr-o cameră într-alta. Apoi Elena ceru să fie așezat copilul lângă patul ei, pe care Tania nu-l mutase din loc. Casa căpătă o nouă înfățișare cu o repeziciune extraordinară: camera copiilor fu terminată într-o săptămână, câteva plante rămase-n viață ale Tomei, deși pricinuiseră mari necazuri, străluceau proaspete pe fondul tapetului galben-nisipiu, amintind de căldura deșertului african.

Următoarea săptămână fu dedicată bucătăriei și băii. Gătitul mâncării în casă fu desființat. Tania cumpără cantități imense de mâncare semipreparată ieftină și hrăni muncitorii, familia și cunoscuții care dădeau buzna din când în când. Vitalik sună a treia zi de la sosirea Taniei, ea îi răspunse indiferentă, dar bucuroasă să-i audă vocea. El se înființă imediat, avea o mutră încruntată și ofensată, dar Tania nu se sinchisi de supărarea lui. Îi arătă fetița purtându-se ca și cum copilul era un lucru al ei personal. Vitali îi propuse să se mute la el, pe strada Profsoiuznaia, dar Tania zâmbi cu o urmă de regret pe față și-i promise să-l viziteze după ce rezolvă cu treburile din casă.

— Valentina locuiește acum la noi, îi comunică Vitali vestea proaspătă.

— De ce n-ai adus-o aici? îl întrebă mirată Tania.

— O să vină, îl vizitează des pe Pavel Alekseevici. Treburi avocățești, știi tu... Poate că-l eliberează pe tata înainte de termen. E un articol de lege referitor la eliberarea din lagăr după ispășirea a două treimi din pedeapsă...

„Ar trebui să mă ocup de problemele lui Ilia Iosifovici... Sunt tare nepricepuți toți până la unul", își zise Tania. Nu era adevărat, Valentina era femeie descurcăreață și făcea totul cu cap, era scrupuloasă și încăpățânată...

Tania dormea în cabinetul lui Pavel Alekseevici, între coșul cu fetița și telefon – Serghei suna noaptea, se lungeau la vorbă, flecăreau despre orice, despre fetița încă nenumită, despre reparațiile din casă și despre ogarii Poluektovăi, apoi Serghei punea muzica înregistrată proaspăt, cântată de el... Cânta mult în săptămâna aceea, aproape în fiecare seară, fiindcă se organizau serate cu prilejul Anului Nou și era invitat în multe locuri – în institu-

ții de tot felul, în cluburi și cafenele... În dimineața de 31 decembrie Tania se pregăti să plece la Piter, să petreacă acolo o noapte, află de la Serghei locul unde va cânta, și își cumpără bilet la trenul de zi. Dar seara, în ajunul plecării, se porni un ger năprasnic, și ea renunță la călătorie fără să-i spună lui Serghei despre planul ei secret. Își aduse aminte de frigul din trenul cu care se întorsese la Moscova cu fetița abia născută. Se temuse să nu răcească... Decizia ei se dovedi mai mult decât înțeleaptă, fiindcă Serghei, conform unei logici capricioase sau mânat de dragul surprizei, sosi la Moscova pentru noaptea Anului Nou și fu nevoit să aștepte câteva ore bune în restaurantul din gara Leningrad...

Reparația casei familiei Kukoțki cuprinsese toate camerele lăsând urme ca după incendiu. Mirosea a vopsea, a clei și a gâscă friptă. Masa era pusă în camera copiilor. La cererea Taniei, Toma împodobi cu globuri o *Fatsia*, numită de profani „plantă de rahat". În capul mesei stătea Pavel Alekseevici, lângă el stătea în fotoliu Elena, aranjată cu gust de Tania, având întipărită pe față bucuria copilului încântat de daruri. Vasilisa era înfășurată într-un șal galben-zmeuriu cu model de covor și stătea rușinată de parcă avea umerii goi. În schimb Toma era îmbrăcată în rochia cu decolteu adânc purtată la căsătoria Taniei și avea în vârful capului mic părul ca lâna de oaie, strâns într-un coc imens. Musafiri erau cei trei din familia Goldberg, cei doi frați și Valentina, Grîzkina pe numele ei de fată, tânăra mamă vitregă a soților căzuți în dizgrație. Coșul cu fetița se afla mai departe, pe patul Tomei – ea era de fapt personajul principal, și Pavel Alekseevici își dădu prea bine seama că dacă n-ar fi fost copilul, Tania n-ar fi tulburat ordinea și liniștea casei.

La ora douăsprezece fără un sfert se auzi soneria, și Tania alergă să deschidă, pregătită cu o frază veninoasă pentru vecina Roza Samoilovna, care venise de cincisprezece ori să împrumute tot ce-i lipsea cu desăvârșire din casă, de la sare și taburete până la lumânări și șervețele... În pragul ușii stătea Serghei, într-o scurtă ușoară de postav, cu o căciulă uriașă de blană, cu saxofonul și cu geanta de sportiv.

Era greu să-ți imaginezi o sărbătoare de familie mai ciudată decât a lor. În afară de Tania și Serghei, fericiți și fără să-și facă griji pentru trecutul și viitorul lor, fiecare dintre cei prezenți se simțea străin, cufundat într-o adâncă singurătate. Părea că legăturile naturale de rudenie erau rupte, amestecate, denaturate: soția lui Pavel Alekseevici devenise de multă vreme copilul său, în schimb fata lor ajunsese să fie pe neașteptate capul familiei în decursul celor două săptămâni; pe Elena, înconjurată la masă de multă lume pentru prima dată după trei ani, o încerca un fel de neliniște asemănătoare stării de greață, fiindcă erau multe fețe cunoscute, cărora nu le mai știa numele. Chiar și fiica ei, Taniecika, semăna la trăsături cu ea, dar parcă era în dublu exemplar, fiindcă fetița din coș era tot Taniecika, dar nu în întregime, ci în parte, ca și cum cineva o secționase sau o ciopârțise, și trăsăturile nevăzute ale obiectului, indicate de obicei prin linii subțiri, erau trăsăturile micuței scoase la iveală în urma secționării... Vasilisa vedea cu ochiul ieșit din beznă tabloul fără perspectivă, cu pete luminoase și contururi colorate ale trupurilor, și pata albastră a Tomocikăi era singura care o liniștea. Tania zbura dintr-un loc într-altul ca vrăbiuța cenușie și sprințară, dând roată mesei și punând fiecăruia mâncarea în farfurie, punându-i și Vasilisei o bucățică de gâscă, mâncare de dulce – uitase de ziua de post a Vasilisei –, pitulându-se și trăgându-l de mânecă pe tânărul cu părul lung, îmbrăcat în negru – o fi preot? – și făcând asta în prezența soțului, chiar așa, de față cu soțul ei, și Elena în război cu toți, și soțul ei, care șade și privește, și puțin îi pasă, nu-i frumos ce face... Vasilisa, scârbită de priveliștea ce i se înfățișa ochiului, începu să se roage fierbinte: Doamne miluiește-mă, Doamne... Îndreaptă-mă, Doamne, să urmez poruncile Tale, cu păcate mi-am prihănit sufletul, că una este Împărăția Domnului... Zburau și se desprindeau cuvintele uitate sau încurcate, frânturi de psalmi și rugăciuni cuibărite în mintea ei slabă, și rămânea până la urmă doar jeluirea celor apropiați, care trăiau cum nu trebuie și făceau rele, și nu ascultau de poruncile Domnului, și săvârșeau păcate cu trupul și cu sufletul...

Valentina Goldberg, educată în credința de rit vechi privind cinstea și onestitatea – de la curățenia trupului, a izbei și a obice-

iurilor până la cugetul curat și fapta făcută cu bună-credință –, nu se lepădase de strămoșii săi, în ciuda rupturii definitive de religia lor înapoiată. O urmărea acum mâhnită pe Tania. Îl cunoscuse pe Pavel Alekseevici după arestarea lui Ilia Iosifovici, îi plăcuse omul, îi inspirase încredere, dar nu reușea să pună cap la cap povestea căsătoriei ciudate a Taniei cu Vitalik, relatată chiar de el, cu triunghiul conjugal care încălca buna cuviință, cu apariția muzicantului cu părul lung, amantul Taniei, evident, și cu Tania în persoană, pe care o vedea pentru prima oară. Nu-i plăcuse înainte de a o vedea, dar văzând-o, o simpatiză nu se știe de ce... deși, în afară de indignare și revoltă, ce altceva putea să-i trezească fata asta care se poartă cum se poartă, nu se gândește la nimic, distruge buna înțelegere dintre frați... o destrăbălată...

Frații Goldberg – cei doi soți – se țineau onorabil, dar ceva nu le pica bine, credea Vasilisa. Îi rodea prezența impostorului. Pentru prima dată în ultimul an pe frați îi încerca același sentiment – sentiment cunoscut lor din fragedă copilărie, poate una dintre primele emoții conștiente – se simțeau înfrânți pe bună dreptate... Trecuse de ora douăsprezece, șampania întârzia să apară. Tania uitase sticla în frigider, până a adus-o, până a desfăcut-o Pavel Alekseevici... Anul Nou începuse, și băură ca totul să fie bine, ca să-i dea drumul lui Ilia Iosifovici, ca toți să fie fericiți, sănătoși, și mai ales fetița nou-nouță... Vorbeau aiurea, fiecare cum îl tăia capul, erau gălăgioși, făceau zgomot cu furculițele în farfurii, numai Tania și Serghei stăteau tăcuți, se uitau unul la altul, arătau ca două icoane cu ochii pironiți... Toți văzură până la urmă cât de bine se potrivește muzicantul cu Tania, că erau hărăziți unul altuia. Și era foarte clar că frații Goldberg nu aveau ce căuta acolo, lucrul ăsta îl înțelegeau și ei prea bine. Mai ales în momentul când muzicantul își scoase saxofonul din husă, îi ceru Taniei să-l acompanieze, și ea, fără să facă fasoane, strânse ziarele aruncate de-a valma pe pian, avertiză publicul că instrumentul e dezacordat și se așeză fără mare ceremonie. Serghei îi arătă acompaniamentul cu mâna stângă apăsând pe bași, și ea prinse mișcarea. Pavel Alekseevici se gândi că-n ultimele luni Tania studiase în joacă... Serghei scoase pentru început câteva triluri de încercare, Tania se

strădui să se potrivească cu el apropiindu-se când din dreapta, când din stânga, sunetele se îmbulziră puțin nesigure, apoi Serghei cântă lungind notele ca să vestească bucuria lui și termină cu un strigăt atât de fericit, încât frații Goldberg se uitară unul la altul și se văzură în curtea școlii, în pauza mare, în atmosfera ostilă, întreținută de copiii de la țară, de la oraș și de la internat, simțindu-se pedepsiți cu asupra de măsură pentru că nu aparțin nici unuia din grupuri... La primele sunete ale saxofonului, Elena se agăță de manșeta hainei de casă a lui Pavel Alekseevici: ea auzi, sau mai bine spus, văzu notele muzicale ca o grămadă de curbe armonioase desenate după tipar, împrăștiate din adâncul întunecat al gâtului de metal, și pe cea mai importantă dintre ele, groasă și mată cum e guma nefolosită, o văzu transformată într-o curbă plană, întoarsă asupra ei înseși, ca spirala lui Arhimede, care se lărgește umplând toată camera și țâșnește pe fereastră odată cu manșeta făcută bucăți... Sunetul însuși i se păru că e proiecția a ceva necunoscut, fără nume, dar executat cu vădită încordare de tinerelul cu părul lung, al cărui chip îl cunoaște...

Pavel Alekseevici rămase uimit de ușurința cu care-l acompania Tania pe Serghei, se vedea că nu uitase lecțiile de muzică – și se bucură.

Serghei cheamă sunetul înapoi, golește resturile împrăștiindu-le în încăpere, și Elena vede cum se micșorează curbele, se decolorează și dispar. Fața tânărului îi e cunoscută, ba mai mult, o știe pe de rost: sprâncene dese, blonde, o singură linie, buza de sus atârnă puțin peste buza de jos... El își pune saxofonul lângă coș, își clatină capul, își trece mâna prin păr, și-l dă pe spate cu un gest cunoscut... Are părul plin de nisip – îi vine în minte Elenei...

Pe urmă Tania duse coșul cu fetița adormită în cabinetul lui Pavel Alekseevici și se închise acolo împreună cu Serghei. Trecând pe coridor spre closet, oaspeții le auziră râsul. Două ceasuri pălăvrăgiră și râseră. Serghei plecă de dimineață, când toți dormeau. Pavel Alekseevici o culcă pe Elena și se întinse lângă ea, în locul părăsit de mult, și se trezi târziu – băuse zdravăn în seara de Anul Nou. Elena nu dormi aproape deloc, își ținu ochii des-

chiși și încercă să-și amintească unde-l cunoscuse pe muzicant, și își aminti parcă...

La sfârșitul lui ianuarie terminară cu renovarea casei. Arăta ca nouă. Vasilisa nu mai găsi lucrurile la locul lor: nici farfuriile, nici cratițele, nici untdelemnul, și obosi căutându-le, așa că, până la urmă, își duse pâinea în cămăruța ei, o înfășură într-un prosop și o puse la păstrare în noptieră. Tania lăsă gospodăria pe mâna Tomei, făcu provizii de crupe și macaroane, de zahăr și făină. Atârnă perdele noi și cumpără o mașină de spălat... Apoi îl anunță pe Pavel Alekseevici că pleacă.

— Mama s-a obișnuit cu fetița, lasă-ne-o nouă. Îți aranjezi viața la Leningrad și o iei la voi, o rugă Pavel Alekseevici.

Cât a stat nepoata în casa lor, el și-a făcut socoteala că a atins vârsta la care fetița putea să înlocuiască munca lui de-o viață cu studenții, cu elevii, mai ales cu pacienții, și toată activitatea lui din clinică – examina cu atenție liniile tremurânde ale cardiogramelor, vâra mâna cu degetele învățate să vadă în uterul sângerând, palpa burțile femeilor însărcinate – nu l-a făcut să uite o clipă să se îngrijească de fetița din coșul împletit. Venirea ei pe lume și-a însemnat-o adânc în suflet, i-a umplut timpul petrecut acasă: doarme acum, se trezește, suge, vomită, se încordează, își mișcă picioarele, face caca foarte concentrată și serioasă, adoarme iar... Singura lui dorință era să stea permanent lângă coșul cu fetița, să-i simtă căldura trupușorului, să-i vegheze somnul dulce. Copilul nu avea trăsăturile conturate precis, dar ceva-ceva tot îi apăruse: sprâncenele lungi, câteva firișoare de păr zburlite. Semăna cu un arici: năsucul lung, ace mici lipite într-un smoc de păr... Dar fruntea înaltă era a lui Goldberg...

Tania avea doi ani când apăruse în viața lui Pavel Alekseevici, era frumoasă și tandră, blândă și încrezătoare, iar fărâma asta de om, aproape un mic nimic, nu se străduise să-l cucerească, pur și simplu se făcuse stăpână pe inima lui încă din ziua când venise pe lume, și el se desfăta privind-o când Tania îi făcea baie, când îi atingea picioruşele înroșite... Era un sentiment firesc, care nu trebuie demonstrat și explicat: așa își iubește leul puiul de leu,

lupul – puiul de lup, vulturul – puiul de vultur... Tocmai în punctul ăsta pedagogia se dovedește a fi o aiureală, un fel de a gândi la rece. Acolo unde începe pedagogia, se termină cu sentimentul firesc, profund, cu iubirea animalului pentru puiul său. Un sentiment primar între atâtea sentimente înalte...

— Vorbesc foarte serios. Luăm lapte de la mamele donatoare. Mâine îmi fac cererea de pensionare.

— Ce spui, papocika? zise Tania.

Se uită la fața lui zbârcită, o surprinse expresia feței lui insistent rugătoare pe care nu i-o știa... Nu se simți în apele ei și continuă revoltată:

— Nu mai spune, serios? Nu te văd pensionar! O să-i pregătești terciul? O s-o plimbi cu căruciorul?

El dădu din cap:

— O să vezi! O să-mi placă. M-am ocupat prea puțin de familie, dar acum a venit vremea. O să plimb căruciorul împreună cu mama.

— Mama e absentă complet, zise încruntată Tania.

— Nu știu. Nu sunt convins...

Tania îi cuprinse gâtul și-l gâdilă după ureche:

— Ești un ciudat, papocika, ei, Doamne. O să-ți aduc neapărat fata. Să știi că vreau mulți copii. Fetițe și băieți, cinci bucăți.

Pavel Alekseevici îi luă mâinile, îi sărută palmele muncite de la curățenia și renovarea casei, și plecă la bucătărie să bea doza necesară – trei sferturi de păhărel umplut până sus. Cocea ceva în mintea lui de om bătrân: dintre zecile de mii de copii aduși pe lume, salvați, zămisliți datorită intuiției lui, cei mai dragi îmi sunt fetița asta și încă doi-trei de la Tania. De ce? Nu pot să zic că-i o „legătură de sânge"... Nici un fel de sânge, nici o rudenie, nimic, în afară de alegerea inimii, inexplicabilă, capricioasă, inutilă...

Tania se grăbea, avea o listă întreagă de treburi pe care le ștergea una după alta – nu-i dispăruse obiceiul ăsta de femeie responsabilă și organizată... Treaba cea mai costisitoare și mai anevoioasă era schimbarea obiectelor sanitare, inclusiv a căzii, fiindcă apăruseră spărturi și nu mai putea fi folosită; problema cea mai delicată – botezul fetiței. În treaba cu religia le cooptară

pe Vasilisa și pe Toma ca naşă. Vasilisa refuză categoric la început să se ducă la biserica Sfântul Pimen, pângărită, în concepția ei, fiindcă se dăduse cu Biserica Înnoitoare confiscată de puterea sovietică, și propuse să meargă la o biserică de țară aflată departe, în suburbiile Moscovei, unde slujea un preot așa cum trebuie. Tania o înmuie uimitor de repede pe Vasilisa cu tot cu principiile ei, zicându-i că nu merge la asemenea depărtare, fiindcă nici acum nu știe cum de-i trecuse prin minte să-și boteze fata, și dacă apar asemenea greutăți, e gata să renunțe la prostia asta. Auzind-o, Vasilisa strânse din buze și își schimbă pâslarii de casă cu unii de stradă și cu galoșii... Taina botezului fu săvârșită în biserica Sfântul Pimen. Din ziua aceea fetița primi numele de Evghenia pentru totdeauna, și Tania șterse botezul din listă făcând o cruce mică. Rămăsese o ultimă treabă de făcut – s-o spele pe Elena în cada nouă. Nu mai folosiseră cada de un an, făceau duș și nu puneau dopul, se clăteau rapid ca să nu-i inunde pe vecini.

Acum Tania umplu cada, Elena își strânse coatele împotrivindu-se slab.

— Trebuie să te dezbraci. Uite câtă apă s-a strâns, mamocika..., o convinse ea pe Elena, și aceasta se supuse fără tragere de inimă.

Tania simți o durere în inimă când își văzu mama atât de slabă, și nu din cauza greutății corpului împuținat – Tania putea căra până la 50 de kilograme –, ci fiindcă pielea de pe umeri și antebrațe îi atârna în fâșii, și se gândi în clipa aceea, văzându-i goliciunea, că scheletul omului e deprimant, că nu are sex, că numai carnea cu grăsime dă frumusețea femeii și puterea bărbatului și chiar face diferența între bărbat și femeie... Din feminitatea mamei nu rămăseseră decât sânii gălbejiți și o urmă de pubis aproape lipsit de păr.

În sfârșit, Tania o așeză în cadă. Elena se lungi întinzându-și picioarele:

— Ce bine e...

„Sunt Haham, își zise în sinea ei Tania și înmuie buretele. Nu e cuviincios să privești goliciunea, dar de spălat, de tăiat, de șters – cât poftești...“

— Așteaptă, Taniecika. Mai stau puțin. E așa de bine... Înainte cada era stricată? întrebă Elena cu voce de om sănătos.

— Da, am reparat-o.

Elena întredeschise ochii. Părul i se îmbibase de apă. Tania i-l dădu într-o parte.

— Totul se schimbă în apă. Mi-e mai bine cu capul în apă caldă. Nu vreau să rămâi acasă. Să locuiești cu mine în casă. Uit tot, cred că acum uit mai mult decât îmi amintesc. În curând o să uit cât de multe am uitat. Nu vreau să te sperii, nu mă gândesc la cine știe ce grozăvie, pur și simplu mor încet, într-un fel neobișnuit, de la cap mi se trage, din miezul lui. Acum mă simt bine. De mult nu m-am mai simțit atât de bine, vreau să-mi iau rămas-bun de la tine. Mă înghite încetul cu încetul gaura din cap. Mi-e rușine pentru ce mi se întâmplă și nu știu de ce. Nu știu dacă rămâne ceva la sfârșit de tot. Câți ani am?

— În curând împlinești cincizeci și doi...

— Tu câți ani ai?

— Douăzeci și trei.

— Bravo. Apa s-a răcit. Mai adaugă apă caldă... Nu mai sunt sigură de nimic și de nimeni... Uneori se întâmplă să vină oameni străini, alteori oameni cunoscuți... Se întâmplă uneori să mai fie cineva cu Vasilisa... Nu sunt sigură nici de mine... Știi ce spun.

— Nu, mamocika, nu știu...

— Bine, de acord. Vreau să-ți spun că-n clipa asta eu sunt eu și tu ești tu, și că te iubesc foarte mult. Acum îmi iau rămas-bun. Mă speli... Apoi pleci...

Tania încercă să protesteze, dar limba n-o ajută, fiindcă i-ar fi spus niște nenorocite de vorbe vrednice de milă, fără importanță. Îi săpuni capul, i-l dădu ușor pe spate ca să nu-i intre săpunul în ochi, îi șterse pielea capului, îndreptă jetul dușului ca să-i îndepărteze spuma... Îi clăti bine pielea, o șterse cu prosopul și o unse cu cremă pentru copii. O îmbrăcă într-o cămașă lungă de finet și o duse în pat. Era aproape nouă seara. În curând sosi Pavel Alekseevici – avusese un curs la seral, la Institutul pentru Perfec-

ționarea Cadrelor Medicale. Tania avea tot bagajul strâns. Mâncară împreună, și el conduse fetele la gară.

Luă sfârșit perioada din viața Taniei petrecută la Moscova.

19

Norocosul de Goldberg n-a petrecut nici măcar o zi la muncă grea în perioada ultimei arestări – l-au folosit ca sanitar în spitalul lagărului. Șefa spitalului, femeie în vârstă și leneșă cât cuprinde, o muiere de tot rahatul, să ne fie cu iertare, a lăsat în seama lui jumătate din treburile ei. În ciuda faptului că putrezise în post făcând timp de douăzeci de ani medicină de lagăr, o activitate care avea cel mai puțin dreptul să se numească medicină în comparație cu celelalte domenii medicale, șefa îl susținu moale în fața autorităților și de cel puțin două ori îl scăpă de muncă...

Dacă în locul ei ar fi avut ca șef un bărbat, nu i-ar fi suportat aerul de superioritate și și-ar fi pierdut cumpătul, dar în cazul ei Goldberg n-a mai luat în seamă fasoanele de șef protector, n-au mai contat pentru el nici indiferența lenevoasă cu care trata bolnavii, nici furturile și alte matrapazlâcuri patronate de ea, pentru că i s-a făcut milă și a trecut peste principiile la care ținea foarte mult: femeia avea o fată debilă mintal care stătea tot timpul în preajma ei, se temea s-o lase singură acasă, și biografia – nenorocită, sovietică, greu de îndurat, o urmărea ca mortul neîngropat...

Goldberg a trecut totul sub tăcere pentru prima oară în viața lui, a amuțit iubirea lui pentru adevărul spus în gura mare, catalogat drept un atentat la bunul simț al omului sovietic, așa cum e peticul rușinos din fundul pantalonului. Doi ani și ceva, cât a stat în lagăr și a tras din greu pe post de sanitar și ajutor de director, nu i-a adus șefei nici o acuzație în public, nu i-a dat în vileag mânăriile, n-a azvârlit cu pietre în ea, nu s-a răstit la ea...

Ea i-a spus la plecare niște vorbe care l-au uimit și chiar l-au făcut să se rușineze: a reieșit că era mai deșteaptă și de calitate mai bună decât și-o închipuia el. Poate că lucrurile au stat în felul

următor: în mărinimia lui demodată, de om din vechiul regim și cu bunăvoința caraghioasă a prostului ce dă-n gropi, așa cum era privită în general purtarea asta, Ilia Iosifovici a ridicat-o pe doctoriță pentru scurt timp la nivelul lui și a făcut-o să-și dea drumul la gură și să-i adreseze cuvinte de nespus, potrivite pentru spovedania dinaintea morții, și să-l întrebe apoi dacă poate să-i fie de folos cu ceva... Pe urmă s-a așezat cu fundul gras pe scaunul capitonat cu pluș roșu și și-a continuat slujba plicticoasă încă douăzeci de ani, fiindcă avea de hrănit fata cu mintea dusă și mai avea de trimis câte ceva surorii sale, văduvă cu mulți copii, al cărei soț dispăruse fără urmă...

Pe scurt, Ilia Iosifovici își luă adio de la Elizaveta Gheorghievna Vitte (așa suna numele de familie al răposatului) și trecu de porțile lagărului care se închiseră în urma lui. Plecă la gară cu câțiva bani în buzunar și cu dovada de eliberare din lagăr... Seara târziu, trenul local se opri în halta neînsemnată, care nu figura în hărți, mai bine zis, nu se oprea de tot, ci frâna puțin și-n momentul când părea că se oprește, pornea din nou... În pavilionul din scânduri al haltei, cu o oră înainte de sosirea trenului, Elizaveta Gheorghievna Vitte, „umflata", cum îi zicea Goldberg în sinea lui, se repezi la el și-i vârî în mână un pachet cu mâncare. Caietul cu paginile cusute era ascuns între bucata de pâine și două conserve de carne...

— Principiile morale au fost aruncate în aer, Pașa. Temelia morală a vieții, morala științei s-au dus... Da' uite că omul trăiește.

Goldberg luă în mâna osoasă caietul cu pagini cusute care fuseseră păstrate separat și adunate la un loc numai în ajunul eliberării lui.

După trei ani, cei doi prieteni stăteau din nou în cabinetul lui Pavel Alekseevici, deveniseră rude datorită toanelor odraslelor, de la care nu putuseră afla decât că nepoata lor comună, Evghenia, e bine sănătoasă, că locuiește la Leningrad cu Tania și cu saxofonistul pletos care își luase asupra sa cu mare plăcere grijile nu puține ale paternității... Bătrânii prieteni mai întâi toastară, apoi băură cu paharul ținut în dreptul nasului și cu mâna nemișcată...

— Sănătate.

— Gaura-i cât roata carului, în știință n-o poți astupa la repezeală, Pașa... Da' uite că șefa catedrei de la Universitatea din Novosibirsk a copiat articolele din revistele americane, nemțești, franțuzești... Începând din anii treizeci. Am făcut o breșă, Pașa, după desființarea Institutului de Genetică Medicală. Cartea asta nu e destinată neapărat oamenilor de știință, ci mai ales specializării doctorilor, care nu funcționează deocamdată... Nu-i un manual... E o introducere în genetica medicală...

Pavel Alekseevici se apucă să dea gata sticla destul de goală... Delăsător mai sunt, n-am pic de voință... Uite la Iliușa ce curajos e: uscat, are gâtul ca al cocoșului jumulit, până și chelia-i zbârcită, de unde și-o lua forța, energia...

Trecuseră două săptămâni și ceva de când Goldberg apăruse la Moscova. În timpul ăsta se întâlnise cu zeci de colegi, se pusese la punct cu ce se întâmplase în știință – nu dăduse peste mari descoperiri –, fusese la două edituri și prezentase proiectul cărții scrise deja, dar își dăduse seama că nu poate spera la publicarea ei imediată. Căderea lui Hrușciov, petrecută în timpul șederii lui în lagăr, l-a interesat fiindcă a însemnat prăbușirea definitivă a lui Lîsenko și a acoliților săi. În lipsa lui s-a reînființat și s-a reorganizat Institutul de Genetică, evenimentul cel mai important pentru el. Cum era și firesc, Goldberg a alergat mâncând pământul la noul director al institutului, un ucenic destoinic în ale geneticii, pe care-l cunoscuse înainte de război, când era tânăr și i se spunea Bonia, de la Bonaparte...

În primele minute ale întâlnirii lor, Goldberg îl încântă cu triluri înflăcărate de privighetoare, vorbi iute aruncând mărgăritare la porci, care nu erau porci câtuși de puțin... Fiara, care stătea în fața lui, îl privea cu ochi albaștri fioroși, avea fălci de oțel, simțeai că te înșfacă și te prinde ca într-un clește, arăta a om ahtiat după onoruri, ambițios să cucerească palatul de cleștar, după cum o demonstra numele din tinerețe... Dar aveau și multe în comun: dascăli renumiți care-i învățaseră carte, genealogie defectuoasă – dacă se pot compara negustorul de lemne evreu cu proprietarul de fabrică din Siberia –, experiența lagărului și minți strălucite... Directorul îl ascultă cu mare atenție, dar nu scoase un cuvânt și

nu mișcă din sprâncene, nu făcu nici un gest ca să arate care-i e părerea.

Abia după patruzeci de minute Goldberg simți tăcerea de gheață – târându-se până la el de-a lungul mesei enorme în formă de T – a piticului chel, nemișcat ca Buddha, care trona la biroul din mijlocul cabinetului imens, centrul științei genetice restaurate.

Amuți cuprins de o presimțire rea. Tăcea și directorul. Știa să tacă. Goldberg – nu.

Ilia Iosifovici își înfrână efuziunile inutile, încetă să turuie despre genetica medicală, începând cu proiectul lui Pavel Alekseevici privind înființarea centrelor de consultații acordate de geneticieni și terminând cu ideile lui abstracte, rupte de realitatea momentului, care puteau fi realizate în treizeci de ani... Se întrerupse și întrebă direct:

— Îmi dai pe mână laboratorul, Kolia?

Directorul scutură din cap, aducea nițel cu Napoleon: trăsături neînsemnate ale feței, bărbia plinuță trecând direct în gâtul scurt, masiv. Mintea îi lucra încordată, dar fața nu exprima nimic. Se gândea dacă să amâne până să-i dea răspunsul negativ, să-l lase pe prostul ăsta, care se aprinde atât de tare, să-și dea seama singur că „da" înseamnă „nu" în unele situații sau să-i împlânte cuțitul... Oricum erau dușmani, și o să-și ascută săbiile și mai mult, o știa directorul prea bine. Nu stătea el să cumpănească lucrurile, era vorba numai despre interesul lui personal. Continuă să tacă fără nici o expresie pe față – în asemenea clipe de tăcere candidații la aspirantură începeau să tremure vârtos în fața lui – până ce-i fulgeră un fel de zâmbet care-i dezveli dinții din plastic, albi din cale afară. Pe față îi apăru o expresie de om susceptibil, dar cu tot felul de nuanțe neplăcute. Și răspunse:

— Nu, Ilia. Nu-mi ești de nici un folos...

Toate astea i le povesti Ilia Iosifovici prietenului său.

— A reieșit, Pașa, că nu-i sunt de folos nici eu, nici Sidorov, nici Sokolov, nici Saharov. N-are nevoie nici de Șurocika Prokofieva, nici de Belgovski, nici de Rappaport. Mai ales n-are nevoie de Timofeev-Resovski. Angajează numai oameni neînsemnați, slugoi și tineri romantici abia ieșiți din găoace. Mă întorc, dragul

meu, la ce-am spus la început: bazele moralei sunt distruse. Știința fără morală e mai periculoasă decât ignoranța lipsită de morală...

În clipa asta Pavel Alekseevici se aprinse:

— Ei poftim, Ilia! Mereu ai tendința să le pui pe toate în aceeași oală. Încurci sensurile. Ignoranța nu se poate discuta în termenii ăștia. Moral poate fi unul cu puțină știință de carte, sau unul neștiutor de carte cum e Vasilisa a noastră. Din ce spui tu reiese că știința e în antiteză cu ignoranța. Greșit. Știința e un mijloc de a organiza cunoașterea, ignoranța refuză cunoașterea. Neștiința nu e ignoranță, ci o stare a lucrurilor dată de împrejurări. Paracelsus, de exemplu, știa mai puțin despre organismul uman decât un medic obișnuit din zilele noastre, dar nu-l poți numi ignorant. Știa foarte bine că e relativă cunoașterea. Ignoranța își ajunge sieși. Ignoranța detestă tot ce nu-i e accesibil. Neagă tot ce înseamnă tensiune și efort de cunoaștere, neagă modificarea concepțiilor. În ce privește știința, nu cred că o poți măsura cu indicatori de moralitate. Cunoașterea nu e morală sau imorală, numai oamenii pot fi morali sau imorali, și nu fizica sau chimia, ce să mai spun despre matematică...

Goldberg începu să râdă, i se văzură premolarii pe care nu-i pierduse încă:

— Poate că ai dreptate, Pașa, dar eu nu văd lucrurile așa. Dacă există progres spre binele omenirii, dacă știința e îndreptată spre obținerea binelui convenit să aducă fericirea oamenilor, atunci ea e morală, și s-o înghită pământul pe aceea care nu are în vedere binele omului. La groapă cu ea!

— Iartă-mă, Ilia, își desfăcu larg mâinile Pavel Alekseevici, dar după logica ta, știința poate fi marxist-leninistă, stalinistă, burgheză și chiar muncitoresc-țărănească! Hai, scutește-mă!

Și porniră la miezul nopții să foarfece pe bucățele știința toată, mai ales teoria și practica, trecutul apropiat și viitorul. Se înțepară cu vorba, se ciondăniră, râseră în hohote și terminară a doua sticlă. Spre dimineață Ilia Iosifovici se plesni pe chelie ocărându-se:

— Prost bătrân, am uitat s-o sun pe Valentina.

Valentina stătuse în timpul ăsta pe marginea scaunului, ținându-și cu mâinile burta mare, rezultat al șederii timp de trei zile cu soțul ei în zona lagărului, și își planificase ce va face a doua zi, a treia zi, își programase să meargă în primul rând la Pavel Alekseevici pentru consult, dar el n-a răspuns la telefon – asta însemnând că i se face percheziție și i se interzice să ridice receptorul. Pe urmă avea de gând să meargă la secția raională a KGB, apoi la avocat. Sau mai întâi la avocat... Cel mai important lucru era să ia manuscrisul cărții de la dactilografă și să-l ascundă într-un loc potrivit...

Ilia Iosifovici ridică receptorul, dar telefonul nu avea ton.

— Telefonul tău e mort, n-are ton. Plec. Valentina înnebunește dacă nu ajung acasă. E-n luna a șaptea, Pașa..., zise Goldberg parcă scuzându-se.

Pavel Alekseevici încercă să-l convingă să nu se ducă acasă. Era aproape ora cinci dimineața. Și numai după ce prietenul său intransigent închise ușa după el, Pavel Alekseevici pricepu în sfârșit despre ce e vorba: deșirata de Valentina naște un copil făcut cu nimeni altul decât Ilia, bătrânul, gârbovul, ofilitul de Ilia, și trăncăneala ca trăncăneala, dar aici nu-i vorba despre știință, dacă e sau nu morală, ci despre fătul cu nasul vârât în palmele încrucișate, acoperit cu pufușor, alunecos, fără pigmenți, galben-decolorat din cauza asta, concentrat asupra lui însuși și desăvârșit în felul lui, care plutește în întunericul primei sale case, în uterul Valentinei, copil zămislit la bătrânețe din iubirea care declanșează inevitabil fiziologia – cu sărutări, îmbrățișări, erecție, frecare și ejaculare... Pavel Alekseevici oftă cu regret parcă, încercând să-și aducă aminte: testicule, glanda suprarenală... androgenii, steroizii de tot felul... care e formula testosteronului? Și tocmai din cauza glandelor cu secreție internă se inflamează Ilia și-l arde să știe care e temeiul moral al gnoseologiei, iar pe el, pe Pavel Alekseevici însuși, stimulat pe moment de plescăitul hormonilor, îl torturează doar grija pentru Tania, pentru nepoata Jenia, pentru Elena, pe care o va lăsa în grija Tomei și a Vasilisei sâmbăta viitoare, când se va duce la Piter să-și viziteze fetele sale dragi...

20

Viața la Leningrad i se părea Taniei mai de soi, mult mai provocatoare și mai interesantă, cu rădăcini mai solide și mult mai așezată – și străzile, și lucrurile, și oamenii aveau mai mult specific, mai multă greutate. Trecutul orașului răsărea din orice colț, și trebuia să fii tâmpit ca drăguțul de Tolia Aleksandrov, ca să pui vreme de douăzeci de ani tigaia fierbinte pe masa de tipărit manuscrise fără să te intereseze deloc cui îi aparținuse ea înainte. Aparținuse Zinaidei Ghippius, care locuise de tânără împreună cu soțul ei la fel de tânăr exact în camera asta. Orașul cu istoria lui nepieritoare era minunat, dar urmele lăsate de tigaie se vedeau peste tot, și uneori te apuca tristețea văzându-le. Dar timp să se întristeze nu prea avea Tania: copilașul nu-i îngăduia să se lase pradă amărăciunii. Dimineața și ziua nu-și vedea capul de treabă, și numai seara avea parte de viața artistică boemă. O găsiseră pe tușa Șura, care rămânea pe bani puțini, seara și uneori noaptea, cu Jenia. Mergeau în vizită la prieteni, pe la cafenele, destul de multe în anii aceia, beau, fumau, dansau. Serghei cânta din când în când. Trioul lor nu se destrămase, dimpotrivă, se sudase și mai tare, făcându-se cunoscut printre tineri, dar renumele și-l consolidaseră cântând jazz în case particulare, aproape clandestin.

În a doua iarnă petrecută la Petersburg, pe Tania o apucă o stare groaznică de somnolență și de amorțeală cu care se luptă fără mare succes, continuând să doarmă împreună cu Jenia câte douăsprezece ore pe zi din decembrie până în februarie. Când întunericul iernii se mai risipi, ea reuși, tot căutând cu încăpățânare să-și găsească ceva de lucru, să închirieze un atelier destul de bine utilat. Acolo se apucă să meșterească tot felul de podoabe ciudate din sârmă și pietre ieftine din Siberia, aduse de un prieten al ei geolog.

Jenia avea darul ciudat de a se juca de una singură, nu se plictisea niciodată, și era de ajuns să-i dai o jucărie, o linguriță sau o bucățică de sfoară ca ea să stea ceasuri întregi să le studieze amuzată, să le încerce cu dintele abia ieșit, să le pună în buzunar,

să le-nvârtă și să stoarcă din ele maximum de distracție. Serghei se purta cu fetița cu iubirea firească a tatălui bun, așa cum Pavel Alekseevici se purtase cândva cu Tania, așa că puțini prieteni știau că Jenia nu e fata lui Serghei și că Tania nu e soția lui. Problema căsătoriei nu-i preocupa deloc. La drept vorbind, ei erau căsătoriți oficial: Serghei cu Poluektova și Tania cu Goldberg. Singura problemă care le putea crea dificultăți era că Tania nu avea viza de la miliție, necesară pentru găsirea unui loc de muncă și pentru accesul la policlinică. Ei nu-i trecea însă prin cap să se angajeze undeva și era sănătoasă tun. Și dacă s-ar întâmpla ceva cu Jenia, s-ar sui urgent în tren și și-ar da fetița bolnavă pe mâinile cele mai iscusite... Dar și fetița era un copil sănătos, nici măcar guturaiul nu se prindea de ea.

Tania se scula dimineața devreme ca orice muncitoare, îi dădea Jeniei să mănânce, o îmbrăca în șuba grea, îi punea căciulița și tot restul cu care trebuia îmbrăcat copilul într-o vreme când mamele nu învățaseră să folosească hainele matlasate și pamperșii, și după ce o așeza în cărucior, mergea pe orice vreme pe malul stâng al Nevei, pe partea bătută de *raznocinți*, intelectualii Petrogradului, unde își închiriase atelierul într-un loc numit Malaia Nevka, alături de casa pictorului Matiușin, despre care nu știa nimic, dar avea să afle mai multe despre el în curând, când avea să cunoască izvoarele avangardismului și pe reprezentanții lui ciudați, care ieșeau mereu la suprafață din mlaștinile împuțite de acolo.

Drumul de acasă până la atelier îi lua cel puțin o oră, era o plimbare minunată, timp în care Jeniecika dormea în căruciorul devenit strâmt. Tania meșterea bijuterii de mari dimensiuni, lucrate fără mare finețe, cu agate negre și topaze, modă pe care intenționau s-o introducă pe malul stâng al Nevei femeile de vârsta ei, pasionate de jazzul petersburghez. Știa din copilărie că avea un talent deosebit: când îmbrăca o rochie nouă, toate colegele ei de clasă o urmau... Acum nu mai trebuia decât să-și atârne cât mai multe podoabe făcute de mâna ei și să-și aștepte cumpărătorii.

Serghei mânca de prânz cu Tania și cu Jenia după ce-și termina treaba – după ce plimba câinii Poluektovăi și studia la saxofon.

Aducea mâncare semipreparată și chefir pentru Jenia. Deși avea doi ani, fetița prefera mâncarea pentru sugari, și mai ales lichidele. Tania punea ceainicul pe plita electrică, Serghei îl pregătea. Era maestru în treaba asta. Mâncau studențește. El numea pâinea albă franzelă, cum se spunea la Petersburg, făcea economie la mâncare – blocada lăsase urme adânci, băiețelul bolnav fusese scos pe gheață din orașul împresurat...

Pe urmă Serghei pleca la întâlnirea cu băieții, să cânte sau să flecărească, să bea, sau își petrecea toată ziua cu Tania și cu Jenia, se lungea pe canapeaua murdară și se juca cu fetița.

Mâncarea de prânz, înghițită pe nemestecate și neasimilată, nu le făcea prea bine pentru joaca de după-masă. Serghei o arunca-n sus și-o prindea în mâini, încercând să fie în ritmul mișcărilor ei, scoțând pârțuri cu buzele, niște sunete sacadate ca sunetele de goarnă, Tania lovea cu ciocanul în bancul de lucru scoțând sunete metalice, și Serghei era încântat să vadă că viața lor are un sens, un ritm anume, că e pătrunsă de muzică și că ei alcătuiesc un trio glorios în care totul arată ca într-un ansamblu de jazz autentic – șef de orchestră, subșef și interpret, și că acustica cu trei feluri de intrânduri pe trei voci seamănă grozav cu ansamblurile Dixieland din New York...

— Avem o jazz-session grozavă... zicea Serghei.

Tania întrerupea avalanșa loviturilor în măsuța de lucru și protesta:

— Nu, suntem o familie ca o cutie muzicală.

— Ce-ți veni? În cutie muzica e moartă...

— Ai dreptate, accepta ea.

Nu-și puneau problema dacă sunt fericiți sau nu, așa cum nu se gândeau la fericire vagabonzii întâlniți cândva de Tania în vara care nu se mai sfârșea, și nu-și făceau griji dacă au o bucată de pâine, dacă sunt sănătoși și cu bani puși deoparte. Nici măcar problema locuinței nu-i neliniștea – locuiau acum pe gratis într-un apartament burghez în schimbul unor mici servicii făcute gazdei – hrăneau și plimbau câinii balerinei, doi ogari frumoși, dar cam proști. Serghei se obișnuise cu serviciul ăsta, știa de unde să cumpere oase, ce carne să adauge, cui să-i dea vitamine. Două

cratițe mari stăteau mereu pe plită, și se întâmpla câteodată ca Tania și Serghei să mănânce din mâncarea câinilor adăugând puțină sare.

În ciuda idilei lor perfecte, dar ciudate, aveau și ceva probleme. Cu clima prea rece, de exemplu. Sau cum să facă rost noaptea de o sticlă de vodcă. De la taximetrist? Să dea o fugă până la aeroport? Sau aveau probleme cu regimul politic... Incomod și uneori periculos. Pe de altă parte, un regim există oriunde, și acolo unde nu există, sunt pantele abrupte ale munților, animalele sălbatice, șerpii veninoși. Și alte lucruri neplăcute...

Tuturor le era rău în anii șaizeci, numai copiilor ăstora le era bine.

E greu de crezut una ca asta, e nevoie de dovezi temeinice, trebuie întrebați martorii dacă au văzut cu ochii lor. Cu trecerea anilor multe se șterg din minte și fiecare își aduce aminte de lucrurile trăite de el – Goldberg ține minte viața din lagăr, Pavel Alekseevici o ține minte pe Elena plecată încet dintre oamenii vii, trăindu-și viața într-o zonă intermediară, Toma își amintește de cozile la care era nevoită să stea, deși în casa lui PA existau ceva alimente aduse de unul sau altul. Alții își amintesc de intrarea trupelor sovietice în Cehoslovacia, de percheziții și arestări. De acțiunile clandestine. De trimiterea lui Gagarin în cosmos. De dezmățul din televiziune și radio. De viața strâmtorată, de frica dizolvată în aer ca zahărul în ceai.

Dar zburdalnicilor ăstora le mergea bine. Erau flușturatici, nu aveau spaime care să-i țină mult, frica lor ținea o clipă. Când le trecea frica, îi salva muzica, e greu de zis că-i făcea liberi, ea însăși însemnând libertate neîngrădită. Un moment de cumpănă îl reprezenta totuși ruptura definitivă dintre Serghei și părinții lui, dintre tatăl său, un marxist-leninist convins, și fiul său, un huligan care cocheta cu muzica. S-au avut ca șoarecele cu pisica, și-au provocat răni unul altuia, așa cum lasă urme vitriolul. Atașamentul copilului pentru părinți și iubirea părintească au sfârâit și s-au fâsâit ca acidul sulfuric, rămânând în urma lor doar fumul înțepător, și-n gaura lăsată nici umbră de regret, de milă...

De multă vreme nu mai voiau să știe unul de altul. Tatăl își numea fiul „pleavă a societății" și „coțcar". Mama nu-l putea ierta că-i trădase, deși nu știa să explice de ce și cu cine îi trădase. Nu cu muzica îi trădase, caraghios, nu-i așa? Aflase de la prietenii din cartier ai lui Serghei că are o fată. Dorea mult să se împace, dar îi era frică de soțul ei, nu voia să facă ea primul pas. Serghei își disprețuia părinții, sentiment mai puternic decât antipatia. Nu-i mai văzuse de opt ani, de la moartea bunicii, plecase de acasă imediat ce-și terminase școala.

— N-au nimic omenesc în ei. Tot ce gândesc, vorbesc și fac nu-i decât minciună sfruntată. N-au nimic omenesc, se cutremura de dezgust Serghei când vorbea despre ei.

Mama o trimise în vizită la el pe fosta colegă de școală a lui Serghei, Nina Kostikova, fată din cartierul unde locuiau părinții, îndrăgostită de el din clasa întâi. Îi dăduse o misiune: să aranjeze o întâlnire în familie.

— Îți vine greu? Arată-le-o pe Jenia! stărui Nina în numele mamei lui.

— Să-i zici că nu-i copilul meu, așa o să se liniștească, zise Serghei lipindu-și fruntea de fruntea Jeniei și scoțând un sunet prelung: „Uuu". Jenia începu să sară fericită. Să-i zici că mi-au adus-o în poalele sarafanului. În poalele sarafanului, izbucni el în hohote de râs, de parcă făcuse cine știe ce glumă isteață.

Tania ridică din sprâncene:

— Nu-ți place sarafanul meu? Pe următorul o să ți-l pun direct în brațe...

Nu uitase că voia un al doilea copil. A crezut de câteva ori că e însărcinată, dar s-a înșelat. Își iubea fata, dar dorea să aibă un băiat, și era atât de insistentă în dorința ei, de parcă se simțea obligată să-l nască pentru cine știe ce scopuri înalte, neștiute de nimeni. Ar fi fost o nebunie să mai nască un copil. Le era greu și cu primul. Nu aveau o bază materială, cum se spune, deși Serghei aducea acasă banii de la concerte și Pavel Alekseevici, care-i vizita la o lună, o lună și jumătate, le lăsa întotdeauna bani de cheltuială. Pe Tania o apăsa lipsa banilor, dar spera să-și găsească o slujbă.

Amândoi refuzau însă din start să lucreze la stat și nici nu le plăcea munca silnică de ocnaș, credeau că banii se fac singuri, ca-n-tr-o joacă de copii...

Tania intrase tot mai adânc în vâltoarea muzicii. Făcuse rost de un flaut, era vai de capul lui, dar avea un sunet încântător, ca scâncetul unui copil... Nu rata nici un concert cu trioul lui Serghei, se ducea împreună cu el să asculte și alte formații de jazz, destul de multe la vremea aceea în Piter. Câteva meritau toată atenția, erau formații de jazz consacrate. Idolul lui Serghei era Ghermann Lukianov, moscovit, absolvise Conservatorul, un snob în frac, cânta la multe instrumente, mai ales la fligorn, și-n plus, era un compozitor interesant. Mai târziu avea să-l decepționeze pe Serghei, care avea să facă o adevărată pasiune pentru Cekasin... Toți erau însă înnebuniți după Coltrane și Coleman. Fiecare nou disc al lor era o mare sărbătoare. Serghei cumpăra discurile aniversare cu muzica lor în primă audiție. Asculta fiecare notă împreună cu Garik, analizau fiecare întorsătură a frazei muzicale, fiecare acord, fiecare schimbare de ritm, fiecare mișcare și rupere de ritm în înlănțuirea lor logică. Deși Taniei îi plăcea mai mult să le asculte muzica pe viu, și nu în înregistrări în care erau constrânși de timp, își dădea perfect seama despre ce e vorba: doar avea studii muzicale, așa puține câte erau.

În cea mai fericită situație, componentele vieții se contopesc într-un tot unitar, dar de obicei ele sunt discordante și hărțuiesc omul târându-l în toate părțile. La Tania însă dragostea, familia, munca creatoare și rutina vieții se împleteau strâns, și traiul de fiecare zi se consuma „muzical", conform acelorași reguli după care e structurată o operă muzicală, o simfonie, să zicem. O amuza această analogie, și dimineața devreme, când Serghei dormea și Jeniecika gângurea în pătuțul ei, se lăsa în voia unui fel de andante allegro, cu două teme care interacționau, prima temă, atotcuprinzătoare și violentă, fiind dedicată lui Serghei, apoi aceasta ceda locul temei jucăușe, însoțită de gânguritul fericit al copilei. Prindea andantele când împingea căruciorul pe strada întunecată, când forma muzicală în trei părți se contopea cu geografia străzilor, în așa fel încât ultima parte, cea mai neclară,

dacă tot veni vorba, începea pe latura stângă a Nevei, pe calea bătută de intelectualii Petrogradului.

În atelier muzica înceta pentru o clipă – o dezbrăca pe fetiță, îi dădea apă din sticluță, o punea pe oliță și o așeza din nou în cărucior pentru al doilea somn. Apoi Tania fuma prima țigară din ziua aceea și se ducea la bancul de lucru. Aici scherzoul, un tempo însuflețit și vesel, punea stăpânire pe ea, o distra când muncea, îi dădea ghes, o zorea puțin, și așa o ducea până la finalul ilustrat prin rondo, o temă care se repeta într-o înlănțuire delicată cu tema de dimineață, când totul era luat de la capăt, cu Serghei dormind, cu Serghei sosind la prânz. O sonerie la ușă, și temele muzicale urmau aceeași ordine simpatică, abacadae...

În primăvară începu sezonul muzical. Tania voia să meargă împreună cu Serghei la festivalul de jazz ținut la Dnepropetrovsk, apoi în Crimeea. La sfârșitul iernii ajunseseră să se plictisească tot ascultând jazz prin vreo două-trei cluburi, și unde mai pui că rupseseră relațiile cu formația *Kvadrat*, care cânta într-unul din cluburile acelea. Serghei nu era deloc ambițios, era om pașnic și plin de bunăvoință, în schimb Garik intra mereu în conflicte prostești cu căpeteniile jazzului din oraș, când cu Golouhin, când cu Lisovski. Tania, care la vremea aceea începea să înțeleagă câte ceva din viața cântăreților de jazz, cunoscându-i pe mulți dintre ei, socotea că Serghei trebuie să se despartă de Garik. Cântau împreună minunat, dar Garik nu-i dădea libertatea de mișcare la care ajunsese Serghei în compozițiile proprii, din ce în ce mai numeroase. Garik i le critica îngăduitor, i le lua în râs uneori, și la chefuri, când se îmbăta, îi zicea de-a dreptul:

— Cât timp cânți cu mine, cânți muzica mea.

Serghei se amăra, Tania era înfuriată. Credea că a venit momentul să se amestece în treburile lor și să îndrepte cumva lucrurile. Serghei primi invitația să cânte în iarna următoare în formația Dixieland. Tania se gândi că acolo nu contează cu cine va cânta Serghei, că exista o ieșire, că nu se isprăvea lumea cu Garik... Își sună tatăl și-l întrebă dacă-l mai arde dorința de a se ocupa de Jenia pe perioada verii. Dacă da, atunci va veni să stea puțin la Moscova, să se învețe iar cu traiul lor de acolo...

Pe la mijlocul lui mai, Pavel Alekseevici o așteptă pe Tania la gara Leningrad. Urma să-și termine treptat treaba la clinică până la sfârșitul lunii. Nu mai voia acum decât un singur lucru: să stea cu nepoata la casa de vacanță, să-i dea terci de dimineață, s-o ducă la plimbare, să-i ghicească vorba neclară și primele gânduri. Femeile nu intrau la socoteală: Elena se scula în silă din fotoliul ei, Vasilisa se șubrezise de tot, vederea îi slăbise, deși operația reușise cu succes. Toma îl ajuta cât putea, dar cursurile serale îi mâncau o groază de timp, și Pavel Alekseevici se întreba mirat de ce Toma pune atâta zel în învățătură cu toată capacitatea ei modestă de a înțelege știința predată la cursuri, în vreme ce Tania stă la demisol meșterind nimicuri cu mâinile îndemânatice, în loc să-și pună la treabă mintea deșteaptă...

Nepoțica, pe care o vizitase în martie la Leningrad, nu-l uitase deloc, întindea mâinile și obrajii să-i fie sărutați. El îi săruta pielea albă, și pieptul i se umfla de fericire, la fel cum se umflă balonul cu aer...

Tania stătu acasă o săptămână. Curăță casa în profunzime, o răsturnă cu susul în jos. Spală geamurile. Se purtă delicat cu Vasilisa, o duse la baia publică: refuza orice alt mod de a se spăla, dar îi era frică să meargă până acolo după ce căzuse o dată pe podeaua de piatră. Toma se învrednicea rar s-o însoțească. Vasilisa refuza să se spele în zilele lucrătoare, iar Toma avea planurile ei pentru zilele de sâmbătă. Baia publică se afla nu departe, pe strada Selezniovka, și Vasilisa își aducea întotdeauna de acasă ligheanul, buretele aspru – de unde-l procura oare? –, săpunul puțind a gudron și un schimb de lenjerie de corp. Ea acceptă ajutorul Taniei pentru prima oară. O ajută să-și scoată paltonul gros, fiindcă i se încurcau mâinile în mâneci, pe urmă îi scoase pâslarii buni pentru toate anotimpurile. Chiar și acum, în plină vară, se îmbrăca de iarnă ca bătrânele de la țară. De câțiva ani nu mai purta pantofi... Vasilisa zise cu gura crispată, osândindu-se:

— Mi-am trăit traiul, coniță...

Apoi își scoase la iuțeală halatul de finet și lenjeria de corp cârpită și murdară. Goliciunea trupului arăta la fel ca hainele ei mizerabile. Corpul scofâlcit, picioarele lungi și noduroase, cu vene

de culoarea cernelii și mici vase de sânge arătând a spuzeală, coșul pieptului uscat se întindea în formă de cruce, ca la păianjen, până aproape de buric. Nu era plăcut s-o vezi, dar cu ochiul ei slab, Vasilisa nu remarcă privirea Taniei, cu atât mai mult cu cât își lepădase și rușinea odată cu hainele. Tania observă între picioarele ei o punguță rozalie-cenușie cât pumnul de mare, scârboasă la vedere...

— Ce se bălăngăne acolo, Vasia?

Vasilisa se aplecă puțin, își desfăcu picioarele și vârî la repezeală punga înăuntru:

— Născătoarea. Mi s-a rupt, Taniecika. Încă din anu' treizeci, când am tras la căruță... Nu-i nimic... Nu mă doare...

Tania o așeză pe băncuță, îi puse picioarele în ligheanul cu apa caldă turnată din ciubăr și începu s-o spele cu săpunul împuțit. Vasilisa gemea, gâfâia, se desfăta exprimându-se în fel și chip...

Groaznic... groaznic... Ne-a slujit o viață întreagă, a cărat sacoșele, a spălat geamurile, a călcat rufele cu fierul de tuci greu de urnit din loc... Își vâră la loc cu mâna uterul, se urcă pe scară... În casa celui mai bun ginecolog din țară... Să vorbesc cu tata? Groaznic, groaznic... Tania stătea încălțată cu târlicii de cauciuc vietnamezi pe podeaua alunecoasă, o spăla pe Vasilisa și bolborosea îngrozită:

— Doamne, ce să mă fac cu voi? Trebuie să plec, Vasenka... De ce-ați îmbătrânit atât de mult...

Pătrunse până la ele zgomot de glasuri, apa curgea, Vasilisa n-o auzi.

„Gata, am zburdat destul. Acum e timpul să mă întorc acasă", își zise Tania. Și o apucă disperarea gândindu-se la perspectiva de a trăi în casa veche cu fata și cu Serioja, împreună cu Vasilisa doborâtă de bătrânețe și cu mama care dăduse în mintea copiilor. Și cu mirosul insuportabil, răzbind victorios chiar și după o curățenie meticuloasă – miros de urină stătută, de pisică și de om, de mâncare acră, de praf, de putregai, de moarte lentă... Bietul tata, cum suportă toate astea? Și își aminti de cabinetul lui friguros, de sticla de vodcă goală zăcând la piciorul biroului... Dacă

Toma și-ar lăsa serviciul și s-ar îngriji de casă... Își dădu imediat seama și i se făcu rușine.

După ce o duse pe Vasilisa frântă de oboseală acasă și o așeză lângă plită, în dreptul ceainicului, se hotărî să plece imediat la casa de vacanță, s-o pregătească pentru sezonul de vară, să se înțeleagă cu o femeie din partea locului ca să ajute la treburile gospodăriei, să-i mute pe toți acolo până-n toamnă. Și la toamnă, după ce se-ntorc în oraș, ea să se mute la Moscova... Cu Serghei... Ultimul rămâne cu un semn de întrebare... La urma urmei se poate închiria o cameră... Jazz se cântă peste tot!

21

Tomei nu-i plăceau copiii. Nu-i plăcea copilăria ei și a altora, nu-i plăcea nimic din ce era legat de naștere. Nu era nevoie de Freud ca să-i explice scârba pricinuită de atracția sexelor, începând cu pipăitul prin colțuri și terminând cu gâfâitul îngrozitor care însoțește împerecherea, la care fusese martoră din fragedă copilărie. Patul jilav unde i se dezvăluise misterul dragostei care o subjuga pe mama-portăreasă uitată de toată lumea din cartier și moartea ei deloc onorabilă erau coșmarul Tomei. De fiecare dată când avea febră, i se părea că stă întinsă în culcușul mamei. Deschidea ochii: Elena Gheorghievna stătea lângă patul ei curat, cu cearșaful scrobit, și croșeta ceva cenușiu sau bej cu o croșetă groasă. Și când vedea că Toma se trezește, îi dădea ceai cald cu lămâie și-i ștergea fruntea transpirată... Seara venea Pavel Alekseevici și-i aducea o jucărie minunată – o dată i-a adus un iepuraș de sticlă străvezie cât un șoricel în mărime naturală. L-a pierdut pe urmă la casa de vacanță sau i l-a furat o fată din vecini, și tare s-a mai amărât. Altă dată i-a adus o cutiuță cu foarfece, pensetă și un obiect ascuțit, și n-a știut la ce să-l folosească. Îi aducea cadoul, o săruta pe cap pe Elena Gheorghievna, și Toma vedea că între oamenii aceștia îmbrăcați cu haine curate, frumos mirositoare, nu se întâmplă lucrurile dezgustătoare din cauza

cărora murise biata ei mamă, deși erau soț și soție. Și-n plus, dormeau în camere separate.

Pentru multe din ce vedea în casa familiei Kukoțki Toma găsea explicații fanteziste, dar în cazul ăsta nu greșea: din momentul când au găzduit-o în casa lor, nu s-a petrecut nimic dezgustător între Elena Gheorghievna și Pavel Alekseevici...

În ce privește trusa de manichiură, cadoul și-a păstrat semnificația: când fetele erau bolnave, Pavel Alekseevici le aducea mici daruri în fiecare seară, și bucuriile astea cotidiene le împăcau cu boala. Când se îmbolnăvea Tania, aducea daruri pentru amândouă, și pentru fata bolnavă, și pentru cea sănătoasă. Cu toate acestea, dacă se îmbolnăvea Toma, Tania nu primea nici un cadou...

Din acest motiv, Toma era convinsă că Pavel Alekseevici o iubește mai mult pe ea, decât pe Tania. Cunoștea din fragedă copilărie ce înseamnă dreptatea măsurată în funcție de greutate, volum și cantitate, deși se îndoia că treaba e așa de simplă. Prefera însă lucrurile simple, nu-i plăcea să se complice...

În casa familiei Kukoțki nu intra în discuție problema dreptății. Nimic nu se împărțea cu dreptate. La prânz li se împărțeau, de exemplu, câte două pârjoale. Tania renunța des la o pârjoală. În general, Vasilisa nu se atingea de carne. Multă vreme Toma a crezut că i se dă carne fără să se țină cont de „dreptate", așa cum o înțelege ea, adică de faptul că e servitoare. Mai târziu a văzut că Vasilisa nu voia să mănânce carne. Timp de câteva luni a iscodit, a urmărit ce se întâmplă și a văzut că Vasilisa are mâncarea ei, pe care n-o mănâncă nimeni: păstrează în cămăruța ei pâinea albă uscată, tăiată în bucățele, pe care o mănâncă dimineața pe ascuns. Asta însemna că există și-n familia lor un fel de dreptate. Toma s-a strecurat odată în cămăruță, a găsit pâinea învelită într-o cârpă și a mâncat o bucățică – nu avea un gust deosebit...

Trăind împreună cu mama și frații ei în aceeași cameră, Toma participa la împărțirea mâncării – frații mai mici luau bucățile mai mari și mai gustoase, se certau pe mâncare și găseau mereu prilej de ceartă, ajungeau să se încaiere, și totul se întâmpla fiindcă se simțeau nedreptățiți. În familia Kukoțki totul se

întâmpla împotriva dreptății, și lucrul ăsta o mira pe Toma, mai ales că era proaspăt venită în casa lor. Când își petreceau vara la casa de vacanță, în timpul mesei, Pavel Alekseevici arunca prima căpșună din farfuria sa în farfuria Elenei Gheorghievna, și ea, râzând, punea câteva fructe în farfuria Vasilisei, și aceasta se supăra:

— Nu mănânc eu noroiul vostru, dați-l copiilor...

Taniei nu-i plăceau căpșunile, și fructele sfârșeau în farfuria Tomei...

Acum, când apăru în casă Jenia, Toma înțelese în sfârșit ce înseamnă să dăruiești cu bucurie. Nostim e faptul că ea făcu descoperirea în aceeași casă de vacanță, cu aceleași căpșuni abia apărute în grădina îngrijită de Vasilisa. Erau zece cu totul, roșii, dar nu foarte coapte, și Vasilisa le puse mândră pe masă într-o duminică:

— Primele, sunt pentru voi...

Pavel Alekseevici împărți câte două pentru fiecare, și ultima, care nu avea pereche, i-o puse Jeniei în farfurie. Și începu din nou joaca din copilărie. Pavel Alekseevici își vârî în gură o căpșună și pe cealaltă i-o dădu Jeniei. Jenia își vârî cele două fructe în gură, râse strâmbându-se fiindcă erau acre și plescăi din buze de plăcere...

Vasilisa mormăi că ține post de fructe, și i le dădu tot Jeniei. Văzând plăcerea cu care mânca fructele Jenia și fața ei mânjită de suc, Toma simți că e mai încântată să vadă cum le mănâncă fetița, decât să se înfrupte ea din ele...

Se întâmplă ca pe nesimțite Toma să-și îndrăgească nepoata, așa stabilise ea gradul de rudenie...

Era al doilea an de când fetița locuia în casa bunicului. Pavel Alekseevici socotea că Jenia trebuie să stea cu ei până ce Tania își aranjează viața. Așa se și întâmplă, sezonul de vară petrecut în anul precedent la casa de vacanță se întinse pe tot anul. Tania nu reușise să ajungă la Moscova. Venea destul de des, dar abia la începutul lui iulie lucrurile începură să se aranjeze. Pavel Alekseevici reuși, chiar înainte de a ieși la pensie, să facă rost de o garsonieră pentru Toma în noua casă a Academiei. Fosta cameră a copiilor

urma să-i revină Taniei, dar nu în mod exclusiv, ci împreună cu Serghei și Jenia.

Garsoniera proprietate personală, construită din banii lui Pavel Alekseevici, i se păru Tomei că e casa din poveste. Nu era încă terminată, dar ea se duse de câteva ori s-o vadă cum se înalță pe bulevardul Lenin, în capăt, dădu ocol clădirii, stătu câteva minute la intrare. Era un dar primit, era proprietatea ei, insula ei, și-n mintea ei totul luă proporții nemăsurate – avea o comoară de casă, numai și numai a ei. Nu cunoștea nici o colegă de serviciu sau vreo fată de vârsta ei care să aibă o asemenea comoară. Dar nici nu putea pricepe de ce Pavel Alekseevici îi dăduse garsoniera ei, și nu Taniei, fiica lui dragă, care făcea parte într-o oarecare măsură din familie.

Lui Pavel Alekseevici îi venise ideea asta înaintea Tomei. O discutase cu Tania când îi vizitase odată la Moscova, îi propusese să cumpere un apartament cu două camere pentru familia ei. Dar ea, fără să pregete, a refuzat: singurul motiv pentru care se întorcea la Moscova era că trebuie să vadă „de bătrânele noastre, care decad pe zi ce trece, că trebuie să le îngrijească"... Pe Pavel Alekseevici l-a afectat faptul că Tania le-a pus pe același plan pe Elena și pe Vasilisa, folosind cu indulgență cuvântul „bătrânele".

Le venea greu Taniei și lui Serghei să se despartă de Piter: pe Serghei îl cuprinsese brusc elanul, încerca noi instrumente, experimenta cromatica pe două voci cu un fluier dublu, exersa la cornbas și, în sfârșit, se apucase să cânte muzică exotică, pe urmele lui Roland Kirk, la două saxofoane deodată. Și experimentele îi reușeau. Își croia necontenit un drum în muzică, unul sinuos, și scotea din ce în ce mai des din vacarmul sunetelor muzica lui proprie. După multe și îndelungate șovăieli, Garik acceptă să-i cânte compoziția *Pietrele negre*...

Tania muncea mult, pietricelele ei negre erau la modă, îi înlesni vânzarea și Poluektova, venită în vacanță de la Perm. E adevărat că atunci când ea sosea, Serghei împreună cu Tania și Jenia erau nevoiți să se mute în atelierul Taniei, nu neapărat la insistențele Poluektovăi: ea nu știa ce-i gelozia. O plăcea pe Tania, și-n plus îi mergea bine la Perm, avea mari împliniri în viața

personală. Clasele ei erau considerate ca fiind cele mai bune, din repetitor ajunsese coregraf, și povestea ei de dragoste cu cel mai talentat absolvent din liceu îi dădea vigoare, curaj și o doză bună de blândețe, care-i lipsea cu desăvârșire... Tania îi dărui o pereche de bijuterii meșterite de ea, Poluektova făcu o demonstrație de modă arătându-se cu ele la teatrul Mariinski, unde dansase până la pensionare, și tot corpul de balet, mânat de un instinct colectiv, făcea coadă la Tania să-i cumpere podoabele – nici nu reușea să satisfacă toate cererile. Ea însăși ajunsese să fie o femeie modernă – era invitată regulat împreună cu Serghei la toate reprezentațiile artistice, de la spectacolele de teatru în premieră la concertele de cameră. Purta rochii negre, scurte, își lăsase părul castaniu să-i crească: îi crescuse uimitor de repede, în doi ani ajunsese să-i acopere omoplații. Cocheta cu muzica stând pe malul ei ca pe malul mării, o simțeai încordată ca un arc, gata să se avânte, avea în ea o rezervă ascunsă de energie chiar și atunci când corpul îi stătea nemișcat.

Dar un mare eveniment se petrecea în loc tainic, în întuneric: Tania era însărcinată, și, cuprinsă de o bucurie fără margini, îi spusese de sarcină numai lui Serghei, nimănui altcuiva, nici măcar lui Pavel Alekseevici. Stabiliră ca următoarele două luni, eliberați de obligațiile domestice, să plece în turneu în Crimeea și-n Caucaz, să participe la festivalul internațional de jazz din Țările Baltice și pe urmă, după ce-și vor strânge puținele bagaje, să lase naibii viața petersburgheză și să se mute la Moscova – să li se nască băiatul, s-o crească pe Jeniecika și să le îngrijească pe bătrâne.

Ideea că vor întâmpina mari greutăți n-o afecta pe Tania, ba dimpotrivă, o impulsiona să zorească plecarea: era tare fericită și plină de energie, curajoasă și nesocotită. Nimic n-o împiedica să se lase pradă plăcerilor de orice fel...

Începură turneul la Odessa cu un entuziasm de neînchipuit, chiar la Clubul Internațional al Marinarilor, unde Tania îl întâlnise pentru prima dată pe Serghei. Aici serbară împlinirea a trei ani de relație extraconjugală. De data asta nu dădură concert la Kurortnoe, dar închiriară pentru o zi o mașină și plecară acolo. Găsiră lucrurile neschimbate: aceleași case din chirpici înecate de

praf, aceleași plantații de roșii. Coborâră scara nesigură care ducea la marea decolorată. Văzură malul mâncat serios de mare, între partea de jos a scării și coasta malului se căsca o gaură periculoasă.

— Nu-i pentru bețivi, remarcă Tania.

Serghei îi dădu mâna să coboare, ea se sprijini de mâna lui, deși nu-i era deloc frică.

Făcură baie și hotărâră să meargă la dunele de nisip. Șoferul îi aștepta sus. Era un odessit get-beget, încruntat și tăcut, dezmințea pe viu zvonurile despre locuitorii Odessei. Îi duse până la limba de nisip, exact la locul unde cu trei ani în urmă îi zgâlțâise la întoarcere mașina lui Garik. Merseră pe limba de nisip. Era zi de lucru, nici țipenie de om, lângă dărâmături nimeni care să stea la plajă, numai câteva sticle goale, îngropate pe jumătate în nisip. Nu era arșița aceea fierbinte și lipicioasă de atunci. Sufla un vânticel de la mare, care-i flutura ușor Taniei sarafanul roșu, special îmbrăcat ca să refacă întocmai întâlnirea de acum trei ani. Făcură baie goi. Se întinseră pe nisip, în penumbra ruinelor... Tania îl îmbrățișă pe Serghei, el răspunse imediat chemării ei pătimașe. Totul se desfășură însă altfel. Se maturizaseră, erau mult mai prudenți. Dragostea lor, pianissimo și legato, era cu totul alta, deloc vijelioasă, fără să-i facă să-și piardă mințile, le era frică să nu alarmeze pruncul care plutea înăuntru ieșit din amorțire, lovind ba cu piciorul, ba cu pumnul. Dar se simțiră la fel de bine ca atunci...

Tania își puse pe burtă mâinile lui Serghei și-i zise la ureche:

— Băiatul o să fie mare, nu ca Jeniecika, un mic nimic cu buric...

Pe urmă Serghei scoase din sacul de plajă o sticlă de vin, două roșii, ouă și verdeață. Ceapa verde era cam galbenă, veștejită. Pâinea avea coaja tare. Tania mestecă o frunză veștedă de ceapă, sără o coajă de pâine, o rupse cu dinții. Mâncarea nu intra în ea. Bău două guri de vin, și după ce adunară resturile, plecară la mașină. Pe drum Taniei începu să-i curgă sânge din nas. Serghei înmuie sarafanul roșu în apa limanului și-i puse compresa căldicică. Sângele se opri repede. Trebuiau să se grăbească, aveau seara concert.

Ajunseră cu o oră înainte. Tania începu să vadă tulbure în fața ochilor, o durea la ceafă, o dureau mușchii de la picioare. Trebuia să îmbrace rochia de seară, verde și cu bretele, o rochiță veselă care-i stătea întinsă pe burtă, dar se hotărî în ultima clipă să rămână în cameră. Se întinse pe pat și adormi imediat. Se trezi de durere. Își puse mâinile pe burtă și întrebă:

— Ei, cum îți merge?

Băiatul nu răspunse. Părea că totul e-n regulă cu el. Probabil că trebuia să-nghită un analgezic. Nu avea la ea medicamente și nici nu voia să se doftoricească cu tablete de tot felul. Cu puțin timp înainte de a veni Serghei, începu iar să-i curgă sânge din nas.

— Să chem un doctor? o întrebă îngrijorat Serghei.

Tania strânse din buze, nu voia să audă de doctor. La prima sarcină nu-și găsise timp să obțină certificatul medical, nu făcuse nici un fel de analize și chiar se mândrea că ocolește toată tevatura pe care o fac femeile în jurul nașterii, un lucru atât de firesc și sănătos... Puțin mai târziu băgară capul pe ușă Garik și Tolia, puțin abțiguiți, cu două sticle, una desfăcută, cu vin, cealaltă cu vodcă neîncepută. Tolia nu recunoștea virtuțile vinului, Garik avea gusturi rafinate: zicea că numai un alcoolic învederat poate să bea vodcă vara în sud. Altceva era s-o bei iarna...

— Îmi placi, bătrânico, anunță Garik din prag. Nu sari în sus, nu te zbați de durere, doar plângi amarnic... Faceți cum știți, eu chem salvarea...

Se îndreptă hotărât să ia telefonul și să sune, dar telefonul era mort.

Tania îl opri:

— Să așteptăm până dimineață... Aș vrea un ceai cu lămâie și un analgezic, naiba să-l ia...

Îi aduseră ceai, se simți mai bine după ce luă analgezicul. Adormi. Se trezi la patru dimineața, îi veni să vomite. Serghei nu mai așteptă o clipă, chemă salvarea.

Evreica bătrână o examină în fugă pe Tania și-i zise c-o transportă urgent la spital. Îi vorbi iritată, cu o voce amenințătoare, tare nu-i plăcu Taniei, dar o dureau mușchii, o ținea la ceafă, durerea zvâcnea în peretele burții.

Încercă să protesteze, doctorița nu-i dădu atenție, la fel ca unui copil neascultător, și i se adresă lui Serghei:

— Ficatul e mărit. Nu-mi iau o asemenea răspundere. De ce m-ați chemat? Doar așa, ca să flecărim? Dacă vreți ajutor medical, atunci mergeți de urgență la spital. Explicați-i soției că poate să piardă copilul.

Taniei nu-i plăcu doctorița, nu se știe de ce, nici măcar nu se uită în direcția ei.

O transportară la spital, și totul fu dat peste cap după plecarea ei. La club se sparse o conductă de apă, îl închiseră din motive tehnice. Concertul era ratat. Se foiră toată ziua tulburați de atâtea evenimente, Tolia Aleksandrov se îmbătă, nu era un lucru care să te îngrozească, dar se încăierase cu unii într-o berărie și fusese lovit zdravăn la ochi. Serghei alergă de trei ori la spital – nu-i comunicară nimic, două zile la rând nu-l găsi pe medicul curant: ba plecase, ba nu venise. Urmară zilele de odihnă, medicul curant dispăru de tot, rămase medicul de gardă, dar nu reușiră să-l găsească: ba era la masă, ba era chemat la un pacient grav bolnav. Colaboratorii lui știau foarte bine că se îmbătase și nu venise la spital.

În secția de anatomopatologie nu le dădură voie să intre: era carantină. Totul era oprit, suspendat, în așteptare, chiar și vremea se strică, începură ploile.

Starea Taniei se înrăutăți, începu să-i fie frică. Descoperi o vânătaie pe antebrațul stâng, îi apărură echimoze și pe pulpe. O ținea la ceafă. Durerea din burtă era năprasnică, ascuțită. Veniră surorile medicale, îi palpară burta și-i măsurară tensiunea... Temperatura era normală. Tania se simți din ce în ce mai rău și a treia zi se decise să-și sune tatăl.

Găsi un creion la vecinele de salon și îi scrise un bilețel lui Serghei rugându-l să-l sune pe tatăl ei la Moscova. Bilețelele se aruncau pe fereastră. În dimineața de sâmbătă Serghei găsi bilețelul mâzgălit cu creionul, cuvinte erau puține, disperate. Plecă imediat la poștă și îi trimise o telegramă lui Pavel Alekseevici.

Pe seară Serghei veni la spital cu saxofonul. Vizitatorii obișnuiau să-și strige nevestele de jos, stând pe gazonul plin de praf,

și ele veneau la fereastră, își lăsau să atârne pe pervaz sânii plini cu lapte și trimiteau, care cum putea, zâmbete complice. Printre zecile de proaspeți tați, navigatori și negustori, Serghei era singurul bărbat slab și cu părul lung, era treaz fiindcă nu pusese strop de băutură în gură. În plus, nu avea cum să ia parte la fericirea colectivă, pentru că simțea cum frica și groaza i s-au cuibărit în stomac, în locul unde ulcerul i se închisese de multă vreme și nu-l mai durea, dar îi transmitea semne de rău augur...

Nu se apucă să strige de pe gazon – Tania se afla la etajul doi. Își scoase saxofonul din husă, își potrivi muștiucul între buze și suflă încetișor:

— Ta-nia...

Tania auzi, dar nu putu să vină imediat la fereastră. Când se ridică de pe pernă, simți că i se învârte capul și-i vine să verse. Dar stomacul îi era gol, și, îndurând spasmele cumplite, dar fără nici un rezultat, se târî spre fereastră. O dureau picioarele la fiecare pas, i se părea că burta e umplută cu plumb... Ajunse la fereastră în momentul în care Serghei scotea din gâtul îngust de metal sunetul tărăgănat „Ta-nia".

N-o recunoscu imediat – avea părul strâns în coc, așa cum și-l purtase mama ei toată viața. Până și halatul de spital, semănând cu zeghea pușcăriașului, o făcea de nerecunoscut, arăta ca o namilă de femeie... Ea își mișcă mâna în semn de salut – era gestul știut, nu putea să i-l imite nimeni. Și Tania îi recunoscu la rândul ei gestul atât de drag: când lua saxofonul în mâini se transforma dintr-un tinerel prizărit într-un muzicant, așa cum omul cu calul se transformă în călăreț, bărbatul cu pușca – în soldat: când însușirile omenești și neomenești luate împreună înseamnă mai mult decât înseamnă fiecare în parte.

Serghei ținea saxofonul în mâini. Mâna dreaptă jos, cu degetele pe clape, stânga sus, cu degetele pe bași, la îndoitura părții metalice, bărbia înapoi, buza de jos puțin umflată... acolo, înăuntru, e o bătătură delicată făcută din cauza muștiucului, o poți atinge cu limba... Saxofonul arăta rău, ca un animal născocit de vreun meșter, un hibrid din lemn și metal cu un adaos de plastic, nici ca formă nu era desăvârșit, clapele nu creșteau frumos din

corpul lui, pâlnia era prea răsucită... Nu puțini erau frumoșii din familia instrumentelor de suflat: fluierul deloc complicat și folosit din vechime, rudele lui apropiate la fel de simple, de la nai până la caval, fagotul din lemn de arțar cu un rudiment de pâlnie și o ancie în formă de cioc, trombonul meșterit cu precizie, cornetul de alamă răsucit cu pedanterie, cu un sistem de clapete aiurit, trompeta festivă... Dar pâlnia oboiului? Dar pâlnia cornului răsucit până-n fundul sufletului său? Saxofonul nu era, desigur, un instrument desăvârșit, dar armonicele sale superioare păreau niște sunete omenești delicate, exaltate sau triste. Serghei intra în rezonanță cu saxofonul său. Fără el, n-ar fi reușit așa ceva de unul singur. Își vâra muștiucul între buzele încordate, dinții atingeau pliul dinăuntrul buzei de jos, apărut de la atâta frecare, și se auzea un *la* catifelat ca azurul: începem!

Și ei, Serghei și Selmerul lui, începură ușor, degajat, fără să-i preocupe ce anume îi vor spune Taniei. Era cântecul *Giant Steps* al lui Coltrane, și Tania recunoscu imediat muzica aceasta tensionată, forțată de terțele mari să se dezvolte: do-mi-sol diez, cheia schimbându-se de trei ori pe parcursul expunerii temei, dar Serghei nu ajunse la sfârșit, se întoarse în soloul lui, apoi se ridică în înălțimi, se opri ca să se obișnuiască cu ele și urcă până acolo unde-l lăsau puterile pe Selmer, pe urmă coborî prudent în gama bluesului, și Tania începu să recunoască vag melodia ascultată de atâtea ori... parcă *Always Say Goodbye* a lui Charlie Haden... sau ceva asemănător... sau muzica lui Serioja...

Ea își aminti de scrisoarea pe care i-o trimisese din maternitate, când o născuse pe Jeniecika, ce de cuvinte bombastice... Cât de minunat se-nțelege Serghei cu saxofonul, fără nici un fel de cuvinte, și acum, dacă istoria asta se va sfârși cu bine, nu-i va mai spune prostii, fiindcă îi e rușine să-nșire vorbe aiurea când există muzica, ea nu spune niciodată prostii... În clipa asta muzica vorbește limpede, cu sobrietate, fără familiarități, cum ar putea să i se pară cuiva care nu-i stăpânește bine limbajul clar și transparent: rămas-bun... pentru totdeauna... rămas-bun pentru totdeauna... și sunetele micuțe, ascuțite ca zimții, metalice, sunt la fel de nemiloase pe cât sunt de minunate...

Tania își ținea burta îngreunată de durere. Nu cumva o să moară micuțul, cu palmele lui adunate sub bărbie, cu urechile moi, cu gura lipită încă, blonzișor, semănând cu Serioja, cu buza de sus acoperind puțin buza de jos... sărmanul Pavlik... Pavlik inconsistent încă...

Serghei n-a mai văzut-o pe Tania în viață. N-a mai văzut-o nici Pavel Alekseevici. A venit de la casa de vacanță și a găsit în ușă două telegrame – una de la Serghei, în care-l ruga să vină la Odessa, a doua, venită după două zile, care anunța decesul Tatianei Pavlovna Kukoțkaia, cu semnătura autentică a medicului-șef.

O zi mai târziu, Pavel Alekseevici stătea lângă masa de tablă pătată, era cea mai tristă clipă din viața sa. Flacăra delicată a vieții, bătăile inimii, belșugul de energie produs de fiecare organ în parte, toate s-au întrerupt. Fata bronzată era acum o masă de plastic măslinie, cu hematoame pe antebrațe și pe pulpe, cu plăgi rezultate în urma disecției, probe acuzatoare la adresa așa-zișilor medici care săvârșiseră o crimă gravă împotriva firii. Pavel Alekseevici studiase deja protocolul disecției. Îi prezentaseră și istoricul bolii antedatat. Toți erau înspăimântați, de la medicul-șef până la ultima infirmieră – se așteptau la sancțiuni. Doctorul Kukoțki văzu dintr-o ochire că diagnosticul nu era pus, că nu începuseră tratamentul în primele două zile de la internare, că analizele absolut obligatorii într-un caz ca acesta nu fuseseră făcute, că sarcina agravase situația... Și își făcu socoteala că și-ar fi salvat fiica dacă ar fi venit de la casa de vacanță nu marți, ci vinerea trecută...

Era chinuitor să vadă cât de mult semăna Tania cu mama ei, nu-i venea să creadă. Acum un sfert de veac stătuse lângă Elena, tânără la vremea aceea, nu se dezlipise de ea, o urmărise cum se apropie încet de moarte, și tot în racursiu văzu părul castaniu, strâns în coc, nările fine și sprâncenele frumos desenate...

„Niciodată n-o să afle Elena", își zise el și-ntr-o clipă rămase ca trăsnit la gândul că Elena plecase în lumea ei misterioasă de om nebun ca să nu afle ce-i prevestise inima...

Intră în cabinetul medicului-șef și-i ceru să-i adune pe toți șefii de secții. Medicul-șef încercă să protesteze, dar, înțelegând din

privirea lui Pavel Alekseevici că e un ordin, se repezi s-o sune pe secretară – să-i invite pe toți la el. Cinci minute mai târziu șase medici stăteau în cabinetul lui. Pavel Alekseevici avea în față protocolul disecției și istoricul bolii.

— Trebuie să discutăm urgent cazul, rosti apăsat Pavel Alekseevici. Medicii se uitară unii la alții. Numărul gafelor, al greșelilor și al crimelor medicale întrece orice limite. Văd că ați internat un bolnav infecțios la secția de anatomopatologie. Nu s-a făcut nici analiza biochimică a sângelui, nici analiza bacteriologică. Diagnosticul nu există. Cred că avem de-a face cu boala lui Weil. Dacă e vorba de leptospiroză, trebuiau luate măsuri urgente.

Anatomopatologul, un bărbat cu trăsături orientale, scund, cu spinarea deformată și mustățile vopsite, arătând vizibil deranjat, zise:

— Permiteți-mi, colega, concluziile n-au nici o bază. Ați văzut protocolul, vi s-a dat posibilitatea să vedeți – cadavrul? trupul? ezită o clipă mustăciosul – bolnava. Ce dovezi concludente aveți?

— Tulburări hemoragice la nivelul mușchilor, erupție cutanată datorată șocului hemoragic. Istoricul bolii nu se potrivește cu nimic. A fost o intoxicație. Nu s-au făcut injecțiile intravenoase despre care scrie aici. M-am uitat la vene... Cred că nu i s-a făcut nici un fel de tratament. Dar nu-i vorba despre asta acum. Aveți bolnavi de hepatită în maternitatea dumneavoastră.

Pavel Alekseevici făcu tot ce ar fi făcut în orice altă situație de felul acesteia: sună la Direcția de Sănătate Publică, îi chemă pe șeful Sanepidului și pe epidemiologul-șef. O agitație nebună îi cuprinse pe responsabilii cu sănătatea urbei, de la cel mai înalt nivel până la femeile de serviciu, care se apucară să spele closetele, personalul medical încetă să se îmbete noaptea, bucătăreselor li se atrase atenția să nu mai fure uleiul și carnea.

Pavel Alekseevici petrecu trei zile în spital și în a patra zi luă trenul împreună cu Serghei, înlemnit de durere. La vagonul cu bagaje se afla coșciugul de zinc cu ferestruică dreptunghiulară, prin care se vedea pansamentul alb, împăturit în mai multe straturi.

Din ultimii bani ai lui Garik – Pavel Alekseevici și Serghei îi cheltuiseră pe ai lor – cumpărară patru sticle de vodcă. Băură vodca încet, puțin câte puțin, mâncând în tăcere câte o bucățică de plăcintă care se fărâmițase în pachet – altceva nu găsiseră. Serghei se culcă pe bancheta de jos, ținând în brațe cutia cu instrumentul, și dormi până la Moscova. Pavel Alekseevici nu închise ochii treizeci și șase de ore – stătu vizavi de tânărul adormit și se uită la fața lui chinuită. Avea pielea albă, roșeață pe pleoape și pe nări. Din cauza părului albicios, aspru și rar, care-i înțepa pielea fină a obrajilor, îi apăruseră din loc în loc bubulițe purulente... Avea buzele crăpate. Mângâia în somn marginea de piele a cutiei și bolborosea ceva. Pavel Alekseevici nu-l auzi. Se gândea la cum s-ar fi schimbat viața lor dacă ar fi apărut în casă încă doi bărbați, tinerelul ăsta simpatic și acela căruia nu-i fusese dat să se nască... Se gândea și la ce i se întâmplase fiicei sale din momentul în care leptospirele năbădăioase îi pătrunseseră în burtă odată cu putreziciunea, se vârâseră în mucoasă și se răspândiseră în tot corpul, cuibărindu-se în mușchii alimentați din plin cu oxigen și otrăvind sângele atât de tare, încât sărmanul ficat, copleșit și de sarcină, n-a mai putut să-l curețe... Nu mai avea nevoie de privirea lui pătrunzătoare: avea imaginea blestemată în fața ochilor, era clară ca desenele din abecedar...

Totul era pregătit pentru înmormântare. Vitalik Goldberg îi întâmpină la gara Kursk. La cimitirul nemțesc fusese descoperită cripta familiei. Acolo erau înmormântați bunicul și străbunicul lui Pavel Alekseevici. Acum, încălcându-se ordinea firească, o înmormântară pe Tania. În afară de tatăl ei, de soț și de amant, n-a mai participat nimeni.

Serghei voia să plece imediat, dar Pavel Alekseevici îl rugă să rămână peste noapte. Și Serghei a rămas. Casa era pustie, îmbâcsită de praf. Pavel Alekseevici îi dădu un medicament să se liniștească. Băură vodcă. Serghei se culcă pe patul Tomei. În camera aceasta ar fi urmat să stea el împreună cu Tania, cu Jeniecika și cu băiatul.

22

Serghei nu anunță pe nimeni de sosirea lui la Piter. Se duse imediat la atelier. Nu avea chei, rămăseseră la Odessa printre lucrurile Taniei. Reuși să spargă ușa. În graba lor, lăsaseră atelierul în dezordine. Ibricul de cafea zăcea nespălat în chiuvetă. Infuzia opărită din ceainic făcuse floare. Umerașul cu rochia neagră a Taniei atârna pe perete. Pantofii cu tocuri înalte, răsturnați unul peste altul, zăceau lângă canapeaua îngustă. Când se încălța cu ei, Tania era mai înaltă cu o jumătate de cap decât Serghei... În ajunul plecării fuseseră la serata organizată de un regizor tânăr care avea de gând să-l invite la un spectacol captivant... Nici canapeaua nu fusese strânsă, cearșaful în dungi atârna la picioarele patului. Singura pernă, pe care și-o disputau trăgând de ea fiecare în partea lui, era groaznic de mototolită...

Serghei se trânti pe canapea cu capul vârât în pernă – îl învălui mirosul ei. Tania era încă prezentă. Pe perna albă rămăsese urma părului castaniu. Sub pernă se aflau strânși grămadă chiloții negri. Se culcă îmbrăcat și adormi.

Se trezi năuc, nu știa cât e ceasul, bău apă direct de la robinet, urină în chiuvetă: closetul, închis cu lacăt, se afla în casa scării, unul singur pentru cele patru apartamente din subsol. Cheia atârna în cuiul de la intrare, dar Serghei era convins, nu se știe de ce, că rămăsese la Odessa, în legătura de chei a Taniei.

Se culcă din nou, dezbrăcat de data aceasta. Mirosul Taniei se întețea de fiecare dată când se scula din pat și se întorcea în el. Era tot ce rămăsese din ea – mirosul și chiloții negri strânși grămadă. Îi păstră zile și nopți întregi, fără să le știe numărul. Ațipea, se trezea. Bea apă de la robinet. N-avea chef să mănânce. Îi ghiorăiau mațele.

Ieși în sfârșit de sub pătură și se așeză la bancul de lucru al Taniei. Atinse instrumentele și materialul cu care lucra. Metalul nu-i spunea nimic despre Tania. În schimb, când deschise cutia colorată de tablă cu pietricele negre, nu se mai despărți de ea mult timp. Parcă păstrau atingerea mâinilor ei – agata șlefuită în

straturi, magnetitul negru-albastru, nefritul negru zgrunțuros, obsidianul transparent, cea mai iubită piatră dintre toate... Luă două la întâmplare și le băgă în buzunarul jeanșilor. Apoi își luă la repezeală cutia cu saxofonul și ieși din atelier. Ușa se bălăbănea neînchisă pe dinăuntru cu zăvor, lacătul se stricase. Se întoarse, găsi ciocanul de dulgher și un cui mare. Cu o singură lovitură de ciocan bătu cuiul în rama dinafară a ușii în așa fel, încât să pară că e închisă. Puse ciocanul sub covorașul de la intrare ca să-l poată lua când se întoarce. Îi trecu un gând prin minte: o să mă-ntorc aici?

Poluektova, o scârbă de femeie, cum o considerau toți – Serghei știa și el că e o canalie, dar tot atât de bine știa că e omenoasă în anumite privințe – credea că el se împotmolise la Moscova. Când se afla încă la Odessa, Garik sunase la Piter ca să-i anunțe pe toți că Tania a murit. Tot el le spusese că Serghei pleacă la Moscova cu coșciugul. Toți prietenii erau convinși că rămâne acolo.

Serghei pierduse, pare-se, cheile de la apartamentul Poluektovăi, așa că sună la ușă nefiind convins că-i va deschide cineva. Îi deschise chiar stăpâna casei, cu părul strâns în coc în creștetul capului și dat cu fixativ, cum îl poartă balerinele, și bine machiată.

— Ce doriți? întrebă ea și își înghiți vorba.

Nu-l recunoscuse pe Serghei. Era slab de-i numărai oasele, avea părul lung sau barba scurtă, nu prea era lămurită. Avea paloarea omului bolnav de icter, părea că nu știe ce vrea. Cățelul Gray se repezi la el să-i lingă gura... Serghei stătea apatic în ușă, ca și cum ajunsese acolo fără să-și dea seama, ca un robot...

Poluektova scoase un Ah! de uimire și începu să strige cu o voce groasă, neplăcută, turuind prostește:

— Ce-i cu tine, n-ai putut să-mi dai un telefon? Plec azi. Ce treabă urâtă, la naiba. Să nu-ndrăznești să-mi zici ceva. Știu tot. Numai despre asta nu... Iau cu mine câinii. Asta-i tot. De ce nu m-ai sunat, popândăule? Am închiriat locuința. Ar fi trebuit să ți-o las ție? Să nu-mi zici nimic?

Ea îl îmbrățișă – băiețelul ei, nu știa cum să se poarte: elev, vechi iubit, nepot, amic? Așa era ea, nu avea o preferință anume pentru ceva solid, pozitiv, temeinic... adică nu, părea că tocmai

acum se lipise de un bărbat... Să nu-i fie de deochi! Nimic artistic. Gremin, Gremin. General get-beget...

Îi mângâie lui Serioja pletele murdare, nepieptănate, desprinse din elasticul pe care el nu reuși să-l apuce, îi alunecă pe spinare, și ea îl lăsă să cadă.

— Treci la baie, îți pregătesc să mănânci.

Serghei merse la baie, deschise robinetul, jetul de apă țâșni cu presiune, și-i veni în minte că de la Odessa nu se spălase cum trebuie... Se culcă în apa fierbinte, aproape de nesuportat, și începu să plângă...

Scârba de Poluektova îl sună la Perm pe generalul ei și-l anunță cu voce pițigăiată, care nu i se potrivea deloc firii ei bătăioase, că și-a schimbat planul: să nu vină s-o întâmpine, a dat biletele, rămâne la Piter cel puțin o săptămână. Fostul ei soț, de curând văduv, a căzut pe zăpadă și s-a lovit la cap, trebuie să-l îngrijească, nu-l poate lăsa singur într-o asemenea situație...

Generalul ei din Siberia dădu din cap la receptor în semn de aprobare, răspunse sec „da, da", uimit de femeia cu care se căptușise, de tăria ei sufletească, măcar că e balerină cu sânii tari și spinarea musculoasă ca a recruților, și zâmbi tremurând tot, fiindcă nu mai avusese parte de o asemenea muiere și nici nu-și închipuise că există pe lume...

O săptămână nu-i ajunse balerinei să-l îngrijească pe Serghei. Se agită pentru el o lună întreagă, îl hrăni, îl doftorici, îl puse să asculte muzica preferată și să-i plimbe câinii. El își reveni treptat și începu să cânte la saxofon. În ziua când Serghei trebuia să cânte la club după o lungă pauză, Poluektova zbură la iubitul ei cu părul cărunt, neputincios în unele privințe, dar în rest, bărbat de ispravă chiar și pentru o prim-balerină. Acesta, cât timp o așteptă să vină, se hotărî să termine definitiv cu văduvia prelungită la nesfârșit și să se însoare cu femeia excepțională, remarcabilă, fostă curvă, dar viitoarea mare doamnă din regiunea uriașă cât cincisprezece Belgii, opt Franțe și cinci Germanii luate la un loc...

23

Un localnic din Kupcino, Semion Kurilko pe numele lui, plutonier de miliție, îl îmblăti pe unul reținut la secție în timpul serviciului de noapte. Îl lovi cu măsură, nu mai mult ca de obicei, dar acesta își dădu duhul de dimineață.

Nenorocitul care murise lucra la muzeu. De la scârba asta de golan nemâncat, în pantaloni strâmți, i se traseră lui Semion toate neplăcerile și toate îi merseră de atunci împotrivă. Îl dădură afară din miliție, ba îi mai ziseră: să fii mulțumit că nu te-am spânzurat pe loc... Îl părăsi nevasta, își luă fata și plecă în Karelia; îi muri pe urmă și mama, era singura care-i dădea dreptate, unde mai pui că-l și hrănea. După toate necazurile astea, Semion se îmbolnăvi – într-un acces de furie, făcu praf cu toporul terenul de joacă pentru copii nou-nouț, cu scări de cățărat, cu nisipar și un urs sculptat din lemn. Îl găsiră chiar lângă ursul făcut bucăți, îl legară și-l duseră la psihiatrie. Îl tratară aproape un an și-i dădură drumul să stea în casa părintească din Kupcino. Cât lipsi de acasă, vecinii îi furară așternutul și radioul rămas din vremurile mai bune, când era cu mintea întreagă.

Semion lucrase la miliție opt ani, imediat după armată, altă meserie nu avea. Îi dădură o pensie mică de invalid. Abia îi ajungeau banii pentru mâncare, bine că nu-i plăcea băutura. Foamea era mare, dar nu pe măsura pensiei. Se îngrășase în spital, corpul îi cerea mai multă mâncare. Ar fi vrut să lucreze la VOHR[1], de exemplu, dar nu-l primeau pe unul dat afară din miliție. S-a dus să lucreze ca muncitor-încărcător într-o tipografie, dar l-au dat afară dintr-un fleac, să-i zicem așa: acolo fumatul era interzis, și el obișnuia să fumeze mult. L-au prins o dată, de două ori, și șeful secției, un băiat tânăr, abia ieșit de pe băncile institutului, l-a dat afară. Era tot o otreapă, o scârbă de om cu pantaloni strâmți, ca și lucrătorul de la muzeu, din cauza căruia lucrurile ieșiseră cum ieșiseră la secție și fusese dat afară.

1. Acronim pentru *Voenizirovannoe ohranenie* – pază militarizată.

Și Semion rămase iar fără slujbă. Și de atunci începu să-i dușmănească pe scârbele de tineri, pe toți mintoșii care-i strică viața. Și atunci luă Semion o bucată de metal ascuțită, mai groasă decât andreaua și mai subțire decât pila. O ținea în casă de când lucra la miliție, o lua cu el când avea de-a face cu hoții. Nu știa nici el de ce o tot freacă și curăță. O vârî în mânecă, îi fixă ascuțișul în brățara ceasului. Ceasul era stricat, nu mai mergea, dar uite că-i folosea la ceva. Potrivi vârful cu îndemânare.

Semion locuia lângă cimitirul numit Victimele din 9 ianuarie, pe bulevardul cu același nume, într-o curte mare cu trei case-barăci cu un etaj, la douăzeci de minute de stație. În ziua de 1 Mai a anului 1961, o zi de sărbătoare îndrăgită de toți, când milițienii aveau treabă până peste cap – cu bețivii, cu bătăușii care scoteau cuțitele, cu cheflii – se avântă în luptă pentru prima oară. Merse pe jos la stație și luă trenul până la gara Vitebsk. De acolo o luă la stânga pe bulevardul Zagorodnîi și fără să se grăbească, cercetându-i cu atenție pe trecători, se îndreptă în direcția Institutului Tehnologic. Aici, în pasajul săpat ca o tranșee, care-și pierduse cu vremea funcția de loc de trecere – lumea venea până în buza tranșeei, se uita și făcea cale întoarsă –, se așeză pe o bancă și stătu până seara, fiindcă treaba nu mergea cum își propusese: ba lumea venea grămadă, ba omul nu era dintre aceia de care avea el nevoie. Abia la ora nouă apăru unul pletos, o scârbă de tânăr îmbrăcat în pantaloni strâmți, cu o servietă elegantă. Și-n plus, beat. Nu căuta un loc pe unde să treacă, nu voia decât să găsească un loc ferit, întunecat, unde să-și deșerte iute berea înghițită. Și-n vreme ce urina în locul potrivit, Semion se apropie de el și-i împlântă tăișul în spate, exact unde trebuie, între coaste, puțin în stânga. Tăișul se împiedică parcă de o peliculă rezistentă, dar apoi totul merse uns... Înainte și înapoi. Flăcăul nu reuși să se-ntoarcă, scoase un icnet, se lovi cu nasul de perete și se prăbuși. Semion nici nu se uită la servietă, șterse metodic tăișul cu o cârpă de bucătărie – o luase prevăzător de acasă –, vârî instrumentul în mânecă, în brățara ceasului, și ieși din pasaj cu mersul lui nou, căpătat în spital, îndoit de spate, cu pași de robot...

A doua lovitură reușită fu dată dușmanului pe 7 Noiembrie. Știa de pe acum că va sărbători viitorul 1 Mai după pofta inimii: va înfige tăișul în otreapa spurcată, în scârba de tânăr, în jidanul împuțit...

Trei ani la rând merse în pasaj. Astupaseră tranșeea de multă vreme, oamenii nu treceau în valuri, ci se scurgeau în grupuri mici. Înghesuiți de 1 Mai pe vreme frumoasă, mai răsfirați în noiembrie când vremea era mohorâtă. Îi reușea mereu – o dată a fost un tânăr cu un buchet de flori, altă dată cu un magnetofon, a treia oară cu două torturi în cutii împachetate la un loc. De alții a uitat. Începea prin a-i urmări – îi recunoștea imediat de ce soi sunt. Îi urmărea, se apropia într-o clipă, îi ținea de umăr cu dreapta și cu stânga lovea. Semion era stângaci, la școală se învățase să scrie cu dreapta, alte lucruri le făcea cu amândouă mâinile, dar cu stânga îi era mai comod.

Se adunaseră deja șapte victime, când, stând odată la coadă într-un magazin, auzi niște babe vorbind de un asasin apărut în oraș, că de zece ani nu-i dau de urmă, și el, maniacul, omoară numai de sărbătorile însemnate cu roșu, omoară numai bărbați, și o dată pe an, de 8 Martie, neapărat o femeie. Semion se minună auzindu-le, iar după câteva zile se dumiri că e vorba despre el. Exagerau, bineînțeles, și-n privința vârstei, și-n privința sărbătorilor. Dar în fond aveau dreptate. După câteva săptămâni, trecând pe lângă fostul lui loc de muncă, văzu o foaie mare de hârtie pe care era scris „E căutat...". Trei fotografii lipite pe ea, doi bărbați și o femeie-escroacă, cu nume și prenume, pe locul patru era desenată figura unuia după o fotografie la minut. Aducea în mare cu Semion, sprâncene arcuite și păr tuns scurt.

Pe Semion îl cuprinse frica, stătu ascuns în casă, nu ieși afară o săptămână, ajunsese să n-aibă ce să mănânce. Veni luna noiembrie, și decise să nu iasă din casă pe data de 7. Căutările miliției îl speriară, dar îl și întărâtară. Pe 7-8 noiembrie stătu în cameră abia abținându-se să nu iasă, îi tremurau mâinile. Ieși pe 9 noiembrie. Și operă bine și cu succes. Tânărul nu avea nimic în mână, în schimb avea mutră de filfizon, de haimana puturoasă...

După fiecare luptă cu dușmanul, Semion stătea mai bine cu sănătatea. Lucra din când în când ca muncitor-cărător la un magazin de mobilă. Dar înainte de sărbători devenea neliniștit și încerca să-și amintească unde și-a ascuțit ascuțită. În casă, întotdeauna în alt loc. Odată uită unde a dosit-o, răscoli toată casa până dădu de ea. Sub mușamaua de pe masa lipită de perete, asta era tot... acolo stătea ascunsă. Hotărî să ocolească sărbătorile, două-trei zile înainte sau după... Miliția era plină de proști, știa prea bine Semion. Li se ordonă – prindeți-i de sărbători, în alte zile ieșiți degeaba.

Urmă a zecea victimă în noiembrie 1966. Se întâmplă ca Semion să răcească tocmai atunci. Tușea, îl dureau oasele, amână lovitura nu cu trei zile, ci cu o săptămână. Se gândi chiar să renunțe de data asta. Dar nu-l lăsa inima. Tânjea să iasă la vânătoare. Abia pe 15 noiembrie își puse ceasul prețios, se înarmă cu tăișul și ieși din casă pe la ora patru, era încă lumină. Ajunse ca întotdeauna la gara Vitebsk și merse pe bulevardul Zagorodnîi. N-o luă însă spre Institutul Tehnologic, ci merse pe partea cealaltă, pe bulevardul Moscova...

Nu prea cunoștea Leningradul – se născuse la Kupcino, venea rar în oraș. Așa-i spunea și mama: o să ajungem noi și acolo... A fost de câteva ori în excursie când era la școală. I-a fost dat să facă armata într-o mică localitate din regiunea Kursk, într-o tabără militară – așa că nu era nici orășean, nici țăran, locuia de-o viață la margine, într-o suburbie. Adică nici cal, nici măgar... Nu-i cădea bine să vadă în drum vreo secție de poliție, se pierdea ușor prin locuri necunoscute...

Bulevardul Moscova îl scoase într-o piață. Se uită la tăblița de pe casa din capăt, scria pe ea Piața Păcii. Era destul de multă lume. Și multe magazine. Piața se curba, o mulțime de ulicioare dădeau în ea. Se întoarse într-un loc mai strâmt și mai liniștit, și se gândi că a făcut rău că n-a luat-o spre Institutul Tehnologic, unde cunoștea bine locul. Străduța pe care mergea era totuși convenabilă. Semion își aruncă ochii într-o curte, în alta, toate aveau fântâni, nu dădu peste nici o curte de trecere... Ajunse la un intrând între case și se opri în fața ușii închise a unei foste gherete

de portar, pe care atârna anunțul modest „Cumpărăm lucruri de la populație". Trecea lume din când în când, dar era neatentă, nu se oprea să cerceteze ce se-ntâmplă. Și pe deasupra erau mai mult femei cu sacoșe. Lui Semion îi veni în minte că de sărbători pe străzi circulau o groază de tineri, și-n zilele de lucru femei, încontinuu femei.

Făcu altfel, porni în plimbare pe străduță de la un colț la altul până dădu cu ochii de „omul lui". Îi ieși în cale, și Semion începu să tremure – era mai ceva decât toți ceilalți... Cei nouă dușmani nu se comparau cu ăsta. Era îmbrăcat într-o scurtă de jeanși, cam mare pentru el, o scârbă de tânăr, exact ca ăla de la muzeu. Blond, părul prins în coadă ca la muieri i se bălăngănea pe spate. Mergea încet, clătinându-se. Și ghetele, Semion apucă să i le vadă, erau mai acătării, nu de toată mâna... Ținea în mână o valijoară deosebită, nu ca la oameni. Lui Semion i se tăie răsuflarea. Era dragoste la prima vedere, ca văpaia focului. Așa ceva care să-l ardă la inimă Semion nu mai simțise niciodată. Dușmănia dispăru, era entuziasmul vânătorului încântat de frumusețea vânatului...

Vânatul se mișca încet și se tot încrucișa cu oamenii. Semion mergea la câțiva pași în spatele lui. Avu poftă să-i vadă fața încă o dată, trecu pe partea cealaltă a străduței, îl întrecu și-i ieși în cale. Mutrița îi era cât pumnul, ca a vulpii, era dus pe gânduri. Îți arăt eu ție, pușlama...

Semion veni iar în spatele lui. Trecură de un intrând, și până să ajungă la următorul cu ghereta, el reuși să cântărească-n minte cum să prindă prada și scoase tăișul din brățara ceasului. Când ajunseră la următorul intrând, Semion îi puse mâna dreaptă pe umăr și cu stânga înarmată trecu la treabă. Urmă o mică pauză neînsemnată, haina de jeanși încetini o clipă mișcarea tăișului, dar Semion simți că mâna exersată lucrează bine, că a rezolvat împotrivirea scrâșnită a țesutului dintre coaste și că vârful ascuțit înaintează lin, docil...

Flăcăul icni, se răsuci parcă în sus, începu să cadă, dar Semion nu-l lăsă să se prăbușească, îl prinse de umeri cu amândouă mâinile și-l împinse în intrând.

Tânărul îndărătnic nu voia și pace să fie doborât, dar Semion îl târî ca pe un sac până-n fund – voia să-l lase acolo ca să nu-i fie văzut cadavrul din stradă. Ușa gheretei se crăpă puțin, ieși de acolo un bărbat cu față de om cumsecade și-l privi cu interes.

Semion îl lăsă-n plata Domnului pe tânăr și ieși în goană din intrândul strâmt. Alergă înainte pe strada pustie, fără vreo țintă precisă, doar atât avea în minte: nu apucase să-i smulgă tăișul...

Două lucruri îi salvară viața lui Serghei. Primul – obiectul ascuțit rămas în inimă. Al doilea – omul cumsecade din ușa gheretei, care conducea afacerea cu obiectele cumpărate de la populație, un fost felcer. Îl ținu pe Serghei să nu cadă, strigă din ușă să fie chemată salvarea și să i se aducă un plasture... Doctorii care-l scoaseră din moarte clinică, după ce-i cusură pericardul străpuns dintr-o parte în alta, îi ziseră:

— A fost un miracol, Serioja. Un caz la un milion.

Serghei ceru să-i fie dat obiectul ascuțit, lucru imposibil, fiindcă era probă la dosar. Nu mai avu cum să-l vadă.

Îl arestară pe Semion a treia zi. Era învinuit de omor în 26 de cazuri, trei crime fiind însoțite de viol. El și-i recunoscu pe „ai lui", dar refuză să i se treacă în seamă celelalte crime. Ordinul veni de sus: să i se pună în cârcă toate cazurile nerezolvate de miliție. I-au dat pedeapsa cea mai aspră și au pus-o în aplicare după jumătate de an. N-a avut dreptul la recurs, nu i s-a făcut expertiza psihiatrică...

PARTEA A IV-A

1

De fiecare dată când Jenia se oprea în fața ușii apartamentului unde-și petrecuse copilăria, punea stăpânire pe ea o stare sufletească amestecată: de umilință și furie, de tristețe și duioșie. Ușa arăta ca vai de ea, tăbliță cu numele de familie al bunicului decedat se înnegrise. Lângă ușă zăcea de mai bine de un an, spre supărarea vecinilor, un scaun rupt pe care se aflau îngrămădite niște pachete ale Tomei. Viață mizerabilă, trăită în comun.

Jenia nu mai avea cheile casei de când fusese înlocuit butucul vechi. Nu intenționaseră s-o lase fără chei, dar uitaseră să i le dea pe cele noi. Jenia le-a cerut o singură dată, dar n-au luat-o în seamă... Sună la ușă. Se aude mersul șontâcăit al Tomei, care bocănește cu bastonul pe coridor. O chinuie artroza, biata de ea.

— Jeniecika, tu ești?

Deschide ușa exclamând:

— Ce rotunjoară te-ai făcut!

Din camera bunicii îi aruncă o privire Mihail Fiodorovici, soțul Tomei, mirosind a parfum, a transpirație și a piele veche, nu se știe de ce...

„Cât de nedreaptă sunt totuși cu ei, se mustră Jenia. Duminica nu miros deloc, fiindcă se spală sâmbăta."

Zâmbetul ei ascuns aproape că i se citește pe buze:

— Bună ziua, Mihail Fiodorovici.

În armată Mihail Fiodorovici își saluta primul superiorii în grad. Acum, în civilie, fără locotenent-coloneii care să mișune în jurul lui, are pretenții, își alege persoanele pe care le socotește

demne de salutul lui: pe director, pe șeful administrativ (directorul științific salută el primul), pe șeful policlinicii...

Mihail Fiodorovici dă din cap cu demnitate:

— Bunăzz...

Fără să-i spună numele. Și rămâne în pragul ușii. Nu e un lucru neobișnuit.

Jenia își scoate pe rând ghetele, se apleacă peste burta proeminentă când la dreapta, când la stânga. Își pune scârbită târlicii vechi, cârpiți grosolan, și se îndreaptă spre camera bunicii. Toma o oprește:

— Am făcut ceva schimbări, Jeniecika. Am primit de la Rozina o bibliotecă mare. La ea n-a încăput, am mutat-o aici... A intrat în ea toată colecția lui Mihail Fiodorovici, și pe bunica am mutat-o în camera Vasilisei...

Jeniei i se urcă sângele la cap. Vasăzică nu se spală, dar se ocupă cu mutatul. Au plantat-o pe bunica în cămăruță.

— Cum adică?

Jenia simte cum îi tremură bărbia de furie. Colecția lui Mihail Fiodorovici e uimitoare, să te iei cu mâinile de cap: tăieturi din ziare și reviste despre aviație...

— Care-i diferența? Acolo e liniște și pace. Am scos cufărul Vasilisei, i-am pus un scaun. Poate să și mănânce acolo. Vasilisa mânca mereu în cămăruță.

Mihail Fiodorovici stă proțăpit în ușă, gata să intervină.

Jenia se abține să-i răspundă Tomei. Se duce la bucătărie fără să-și arunce privirea spre camera care fusese a bunicii săptămâna trecută, ba fusese dintotdeauna a bunicii.

Traversează bucătăria, deschide ușa cămăruței. Nu schimbaseră nimic după moartea Vasilisei. Vede cele două icoane mari, le știa din copilărie, icoana din Kazan și icoana prorocului Ilie, poate sfârtecată de toporul vreunui soldat roșu în vremurile de demult, cine să mai știe, sau poate crăpată din cauza vechimii, are o tăietură încleiată grosolan care spintecă mantia roșie, despărțind-o de mâna negricioasă... Unde-oți fi oare, salvatorilor neajutorați?

Bunica șade pe scaunul vienez cu fundul găurit, are fața îndreptată spre ferestruica oarbă din peretele de chirpici. Sub scaun

e pusă o găleată. Miroase a urină și a bătrânețe neputincioasă. Pisica cenușie doarme pe pătura care acoperă patul de scânduri cu căpătâi. Cealaltă pisică stă pe genunchii Elenei, care-și ține degetele cu unghiile tăiate inegal pe spatele tărcat.

Jenia o sărută pe capul cu părul rar, cu două urme arcuite la tâmple unde-și înfige agrafele.

— Bună ziua, babușka. De ce ești aici...dă s-o întrebe Jenia cu durere-n suflet, fiindcă știe că e mai bine să tacă în situația asta imposibilă. O să facem baie acum...

Bătrâna o mângâie fără să scoată un cuvânt. În bucătărie se aude apa curgând și scrâșnetul cuțitelor. Toma împarte cu bărbatul ei pregătitul mâncării și întreținerea casei. Dacă au patru cartofi de curățat, îi împart pe din două, doi ea, doi el. Țin să fie dreptate în familie.

Jenia se îndreaptă spre baie. Aruncă o privire în bucătărie: Toma alege hrișca împreună cu Mihail Fiodorovici – înseamnă că au terminat de curățat cartofii.

În baie totul arată la fel, mizerabil, de nedescris. Pe frânghii atârnă rufe umede. Sâmbăta a fost zi de baie. O jumătate de zi s-au pregătit, o jumătate de zi s-au spălat. Pe urmă s-au odihnit – cu ceai, bomboane și turtă dulce. Iau în serios obiceiurile patriarhale. Duminică dimineața, până să vină Jenia, au spălat rufele în mașina de spălat cumpărată de Mihail Fiodorovici pentru nevoile micii familii. El i-a interzis Jeniei să spele la mașină rufele spurcate ale bunicii Elena – îi e scârbă.

Jenia scoate ligheanul de sub cadă, apoi scoate din lada de zinc cu capacul deformat cârpele ferfenițite, bucăți de cearșaf jilave, cu miros de mucegai. Pamperșii, cumpărați altădată de Tania, nu mai sunt folosiți: Toma zice că sunt din material sintetic, și Mihail Fiodorovici nu recunoaște calitățile plasticului. Jenia a încetat de multă vreme să aducă lucruri noi pentru bunica Elena, fiindcă Toma le ia imediat și zice pe un ton sentențios:

— Ah, Jeniecika, la ce-i trebuie cămășuță frumoasă, s-o duci direct în mormânt...

În asemenea clipe Jenia nu știe pe cine să deplângă mai întâi: pe bunica înfrântă de psihicul ei nenorocit sau pe Toma cu mutra

ei de șoricel, cu genunchii strâmbi de la artroză, mulțumită de căsnicia ei, mândră de trecutul, prezentul și viitorul ei, către care se îndreaptă cu pași înceți și siguri. Își scrie disertația pentru doctorat despre bolile virale ale plantelor perene... și se consideră urmașa dascălului ei renumit, Pavel Alekseevici Kukoțki. Poate că așa și e...

Jenia înlătură de pe scăunelul unde o așază pe bunica grămada de lucruri bune de dat la gunoi: ligheane vechi puse unul peste altul, borcane, bureți putreziți. Ah, sfântă zgârcenie...

Înmoaie în ligheanul mare, cu nasul întors într-o parte, cârpele bunicii și-l trage sub baie. Spală cada. Robinetele stricate curg, apa se prelinge sub cadă. Totul s-a degradat, dar e reparat cu multă ingeniozitate. Mihail Fiodorovici e un instalator de geniu, leagă țevile cu sfoară, răsucește sârmele, pune dopuri în găuri sau le peticește. E interesant de știut ce-a făcut cât a lucrat la aviație.

În sfârșit totul e pregătit. Apa e cam fierbinte. O să se mai răcească până o să se descurce cu bunica. Toarnă în apă câteva picături de șampon. Să facă spumă. Toma nu se atinge de nimic din ce aduce Jenia. Ei nu folosesc șampon, de șamponul străin nici nu vor să audă. Sunt patrioți. Nu se ating nici de săpun, nici de medicamente, nici de haine. Și zic ca o flașnetă – ale noastre, din patrie... Ce mizerie...

Jenia o ridică pe bunica din scaun:

— Hai, babușka, totu-i pregătit.

Elena Gheorghievna se ridică supusă. Dreaptă de spate, cu picioarele lungi, puțin îndoite din cauza bătrâneții... Jenia o apucă de umerii descărnați, gata să se frângă, o conduce la baie. Bunica merge, nu se-ncurcă, o împiedică doar papucii cu talpa desprinsă. Trei perechi de papuci noi stau la Toma. Câtă lăcomie...

Intră amândouă în baie. Bunica arată cu degetul zăvorul. Jenia trage de el ca să-l închidă. Urmează dezbrăcarea. Bunica pare că ar vrea și n-ar vrea s-o ajute pe Jenia. Își face de lucru cu butoniera halatului, a uitat cum se desface nasturele. Încearcă să-și aducă aminte. Nu poate.

Jenia o ajută să se dezbrace.

Naiba știe ce are în minte Toma cu scutecele astea din gumă puse sub chiloți. De ce nu-i pune pamperși sau niște scutece normale, la urma urmei?

Termină cu dezbrăcatul.

— Acum ridică piciorul. Dreptul. Ține-te de mine.

Pe Jenia o împiedică burta. Rău de tot.

— Acum celălalt...

Elena își ridică ușor picioarele. Laba piciorului arată îngrozitor. Unghiile sunt acoperite cu o ciupercă galben-cenușie. Montul e ieșit mult în afară. Cum de apar bătăturile la un om care stă numai în papuci de douăzeci de ani? Elena Gheorghievna stă pe vine în apă și nu știe să se așeze. O statuie... Schelet armonios – talie subțire, șolduri arcuite. Sânii mici nu-i atârnă, au sfârcul de fată tânără. Burta suptă, buricul ascuns într-o cută de-a curmezișul. Încă o cută – o sutură de-a curmezișul, sub buric. Corpul nu-i păros, e alb, pielea e-ncrețită ca hârtia de țigară mototolită. Și fața e albă. Doar niște peri îi cresc în bărbie. Înainte Jenia îi scotea cu penseta, acuma îi taie cu foarfecele. Are puțin timp. Foarte puțin. Nu știe ce-o să se facă după ce se naște copilul, cum o să reușească... Va trebui s-o ia la ea în casa de pe Profsoiuznaia imediat ce tata se mută în apartamentul nou. În casa lui veche avem loc să ne aranjăm cum trebuie în cele două camere alăturate. S-ar putea ca Toma să se împotrivească...

— Așază-te, draga mea, așază-te, o împinge în spate ușor pe bunica. Ea se așază cu frică. Jenia îndreaptă spre ea jetul de apă. Geme de plăcere. Acum are loc scena de dragul căreia Jenia vine aici de zece ani, de când a murit bunicul și ea s-a mutat la tatăl ei.

— Mulțumesc, fetițo, zice Elena.

Toma e convinsă că Elena Gheorghievna s-a dezvățat să vorbească. Nu-i așa. Ea vorbește, dar numai aici, în baia închisă cu zăvorul, când Jenia o așază în apa caldă. Aici sunt mai aproape una de alta decât oriunde. Pe Jenia a crescut-o bunicul. Bunica participa în tăcere, o privea cu duioșie. Din câte își amintește Jenia, bunica era mereu bolnavă. Și s-au iubit întotdeauna, asta dacă se poate spune că există iubire fără cuvinte, fără participare

activă, era doar o prezență aeriană, fără să se reăzeme pe nimic. Jenia o mângâie pe cap:

— E bine?

— Fericire... Doamne, ce fericire... În Siberia mergeam la baie toți împreună – Pavel Alekseevici, Taniecika, Vasilisa... Erau și ciritei... Era multă zăpadă... Îți amintești, fetițo?

„Interesant, cu cine mă confundă?", se întreabă Jenia. De fapt n-are nici o importanță. Elena Gheorghievna rostește câteva cuvinte o dată pe săptămână. Poți număra minutele când se reface legătura cu lumea reală.

— De ce te-ai mutat în cămăruță? o întreabă Jenia.

— În cămăruță? Ce contează... E bine și așa, zice Elena și adaugă: De ce n-ai adus-o pe Tania? tresare ea ca trezită din somn și o cuprinde neliniștea.

Jenia suferă mai ales atunci când o vede pe bunica dezorientată și nedumerită. Înmoaie buretele și i-l trece de-a lungul șirei spinării ieșite în afară. Ce să-i răspundă? Uneori i se pare că bunica o confundă cu fiica ei moartă. Chiar așa e, fiindcă printre cuvintele încurcate apare numele Tania când i se adresează ei... Dar se întâmplă ca bunica s-o numească „mama"...

— E bună apa? Nu s-a răcit?

— Foarte... Mulțumesc, fetițo, zice bunica, apoi rămâne dusă pe gânduri o clipă și zice în șoaptă: Azi a strigat la mine un bărbat.

— Mihail Fiodorovici? Mihail Fiodorovici a strigat?

— Nici vorbă, fetițo, nu-și permite așa ceva. Cineva străin a strigat.

Jenia îi înclină ușor capul spre spate și-i pune mâna pe frunte:

— Spălăm capul. Închide ochii să nu-ți intre săpun.

Elena închide ochii supusă.

În timpul cât Jenia o spală pe cap, bunica ia apă în căușul palmei și o toarnă pe umeri, se joacă cu degetele așa cum fac copiii chiar și când n-au rățuște și bărcuțe din plastic... Pe urmă spune pe neașteptate:

— Nu te supăra pe Tomocika. E orfană.

Jenia a spălat-o pe cap, îi ridică-n sus părul și i-l prinde cu o agrafă ca să nu i se încurce.

— Și eu ce sunt? Și tu? Toți suntem orfani. Nu înțeleg de ce trebuie să-mi fie milă de ea în mod deosebit.

— Capul e o gaură și atât. E greu – se văicărește Elena.

— Și mie mi-e greu, mărturisește Jenia. Ieri am scotocit prin toată casa, trei ore mi-am căutat buletinul. Nu-mi aminteam unde l-am pus. Ridică-te în picioare, te rog. Te clătesc cu dușul, și gata...

Jenia o ajută pe Elena Gheorghievna să iasă din cadă, o șterge cu cearșaful de baie destrămat de vechi ce e, îi unge cu crema pentru copii picioarele, cutele de pe burtă, locurile iritate de pe spate care amenință să devină cangrene, îi pune cămașă curată și halat curat. Îi înfășoară capul cu prosopul în chip de turban și, după ce șterge cu mâna oglinda aburită, îi cere să se uite cum arată:

— Vezi ce frumoasă ești?

Elena Gheorghievna clatină din cap și începe să râdă. Vede în oglindă o cu totul altă imagine.

2

În duminica următoare Jenia n-a putut veni. Soțul ei a dus-o în ajun la maternitate. La ora amiezii, când Toma îi usca și-i pieptăna Elenei firele de păr cărunte și drepte, pentru Jenia începea travaliul care precede expulzarea copilului, când mama și copilul formează încă un tot unitar, când contracțiile mușchilor mamei se amplifică sau scad în bună înțelegere cu fătul. Dar „antanta“ nu durează mult, și fătul începe să se miște independent...

Jenia țipă când nu mai are putere să îndure, urmează o clipă de calm, apoi pornește iar. „Dacă ar fi trăit bunicul, ar fi făcut ceva ca să nu mă mai doară“, se gândește ea în momentele în care e în stare să gândească. E o muncă trudnică în trei – pentru ea, pentru copil și pentru moașă, al cărei chip Jenia nu-l va ține minte. Îi va rămâne în memorie doar vocea când autoritară, când blândă:

respiră adânc... pune mâinile pe piept... numără până la zece... nu sta încordată... țipă acum, țipă... bravo...

Nașterea omului e cel mai imperfect mecanism natural. Nici un animal nu suferă atât. Durerea, durata ei și uneori riscul pentru femeia care naște sunt semnele locului deosebit al omului în lume. Cu două picioare, cu spinarea dreaptă, cu privirea îndreptată numai înainte, cu mâinile libere... este singura ființă conștientă de legătura dintre zămislire și naștere, dintre dragostea trupească și cealaltă, cunoscută numai lui, omului. Jertfă adusă poziției verticale – spun unii. Pedeapsă pentru păcatul originar – afirmă alții.

Copilul se întoarce cu moalele capului înainte și intră în canalul uterin. Durerea e de nesuportat, ochii Jeniei devin tulburi. Moașa o plesnește pe șold:

— Mamocika! Totul e-n regulă... suportă încă puțin. Și-i zice cuiva cu capul întors într-o parte: Prezentație craniană.

Copilul se întoarce cu umerii, moașa îi prinde capul lunguieț în mâini și face o mișcare ca să-i iasă umărul...

3

Elena ațipește în scaunul vienez găurit în fund, o culme a umilinței. Visează: e o zi senină de primăvară, când frunzele au apărut deja, dar fiecare frunză în parte e mică, n-a apucat să se-nverzească, și ea merge pe strada Bolșaia Bronnaia, întoarce pe Triohprudnîi, își ridică privirea și vede mulți oameni stând la ultimul etaj al clădirii, în balconașul rotund, bogat ornamentat, lângă fereastra rotundă pe jumătate a vechiului lor apartament. Vrea să știe cine sunt și se pomenește în rând cu balconașul, chiar puțin mai sus de balustradă, și-l vede pe bunicul ei culcat pe un pat pliant, e foarte bătrân, nu prea i se mișcă fața, lângă el stau Evghenia Fiodorovna, Vasilisa, mama, tata, frații tineri, toți o așteaptă ca să-i comunice ceva important și vesel. Și pe lângă ai ei, apăruți din întâmplare în carne și oase, zărește o mulțime care crește în depărtare și-i distinge pe cei voinici și chei din familia Kukoțki cu soțiile lor drăguțe, pe

ruda Tomei de la Tver, pe câțiva evrei bărboși cu Tora pe frunte, și pe unii complet necunoscuți, și se miră cum de-ncap toți în micul balconaș. Se fac tot mai mulți, și printre ei apar doi – un tânăr înalt cu plete, cu pielea nu prea curată și gura umflată, și o fată cu un prunc în brațe care seamănă cu Taniecika sau cu Jenia, sau cu Tomocika. Perechea se află chiar în centrul imaginii a cărei compoziție geometrică e îndoielnică, și Pavel Alekseevici ia pruncul în brațe și-i întoarce fața spre Elena... Și-n pruncul ăsta se află toată bucuria, și lumina, și sensul vieții. Ca și cum în miezul zilei însorite răsare încă un soare... pruncul aparține lor, tuturor, și ei – lui. Elena Gheorghievna plânge de bucurie și se miră puțin că-i fericită, fiindcă simte cât de dulci-sărate îi sunt lacrimile și cât de imaterial îi e trupul...

4

În seara aceleiași zile, Vitali merse la Poșta Centrală: avea motivele lui să nu-l sune de acasă pe tatăl său plecat în America. Obținu foarte repede legătura telefonică. Ilia Iosifovici ridică receptorul și auzi vocea fiului său, grăbită, serioasă, fără „bună ziua, ce faci?".

— Jeniecika a născut un băiat. Felicitări, ai un strănepot.

Fără alte comentarii.

Convorbirea dură un minut. Cu Serghei, aflat la Leningrad, vorbi douăzeci de minute. Îi zise că totul e-n regulă. S-a născut un băiat, fără complicații la naștere.

— Pot să vin și eu?

— Sun-o pe Jeniecika, să te anunțe când se externează. Te-nțelegi cu ea.

Vitali nu avea mare slăbiciune pentru muzicantul pletos și era chiar puțin gelos pe el din cauza Jeniei. Era de neînțeles ce anume îi lega... Nici Serghei nu știa ce-l lega de fata asta, fosta lui fiică pentru câțiva ani. Dar nici nu-și frământa mintea. Își luă saxofonul și începu să cânte vechea lui compoziție *Pietrele negre*...

5

Ilia Iosifovici hotărâse de multă vreme să vină la Moscova când i se va naște strănepotul. Avea viza pregătită. Valentina s-a împotrivit la început, apoi s-a dat bătută, cu condiția să vină și ea. Le rămase doar să-și cumpere biletele. Fiica lor cea mare, născută la patru luni după Jenia, locuia separat de părinți. Pe cea mică, de șaisprezece ani, adusă din Rusia când era de-o șchioapă, n-o lăsau niciodată singură: era un copil timid, iubea pisicile și peștii din acvariu. Își ziseră că i-ar prinde bine să stea zece zile fără părinți.

Lucrurile erau mai complicate cu serviciul Valentinei. Preda la Universitatea Harvard și nu-și putea lua concediu de pe-o zi pe alta. Termina să-și țină cursul peste trei săptămâni. În ce-l privește pe Ilia Iosifovici, el e de multă vreme pensionar și poate pleca în orice moment, deși e membru de onoare al multor societăți și colegii de redacție.

De trei ani citește Tora în germană și-n engleză și regretă că părinții nu l-au dat la școala evreiască în copilărie. Nu-i ușor să-nveți ivrit la optzeci și șase de ani. Dar nu-l sperie greutățile. Pe de altă parte, n-o să mai găsească un interlocutor de talia lui Pavel Alekseevici. Adeseori vorbește în gând cu el, și chiar în contradictoriu. Deși trebuie să recunoaștem că nu știm în ce măsură se-nțeleg: Ilia Iosifovici susține sus și tare că există Spiritul Universal, cochetează cu ideea că Biblia e un cifru grandios, cosmic, trimis lumii de Spiritul Universal, și că omenirea nu s-a maturizat într-atât, încât să-l poată descifra. Ghenia trăiește la New York, încearcă să dezlege probleme complicate de teologie, dar preferă să se ocupe de orice vine din Orient, începând cu mâncarea chinezească și terminând cu karate. Când află că Jenia are un băiat și tatăl lui se pregătește să plece la Moscova, se arătă îngrijorat:

— Cum o să călătorești la vârsta ta! Trimite-i bani mai bine. Și eu sunt gata...

Ilia Iosifovici i-o tăie scurt:

— Nu mă-nvățați voi pe mine cum să trăiesc! Fata are un bunic. Eu am un strănepot. Păcat că n-a apucat și Pașka.

Cuprins

PARTEA I 7
PARTEA A II-A 183
PARTEA A III-A 265
PARTEA A IV-A..... 423

La preţul de vânzare se adaugă 2%,
reprezentând valoarea timbrului literar.

În colecția **Raftul Denisei** au apărut

Yukio Mishima, *Amurgul marinarului*
Nikos Kazantzakis, *Fratricizii*
Evgheni Vodolazkin, *Aviatorul*
Tom Rachman, *Creșterea și decăderea marilor puteri*
Nicole Krauss, *Istoria iubirii*
Jonathan Safran Foer, *Iată-mă*
Aris Fioretos, *Mary*
Priya Parmar, *Vanessa și sora ei*
J.M. Coetzee, *Viața și vremurile lui Michael K*
Sara Gruen, *La marginea apei*
Romain Gary, *Clar de femeie*
Marguerite Yourcenar, *Alexis sau Tratat despre lupta zadarnică. Lovitura de grație*
Jim Fergus, *O mie de femei albe*
Catherine Cusset, *Celălalt pe care-l adoram*
Francesc Miralles, *Iubire cu „i" mic*
Dario Fo, *E-un rege nebun în Danemarca*
Jessie Burton, *Muza*
Yasushi Inoue, *Favorita*
Eshkol Nevo, *Trei etaje*
Yu Hua, *Cronica unui negustor de sânge*
J.M. Coetzee, *În inima țării*
Colson Whitehead, *Ruta subterană*
Margaret Atwood, *Pui de cotoroanță*
Carmen Domingo, *Gala-Dalí*
Jeanette Winterson, *Zile de Crăciun*
Kyung-sook Shin, *Dansul privighetorii de primăvară*
J.M. Coetzee, *Dezonoare*
Alessandro Baricco, *Castele de furie*
Jon Krakauer, *În sălbăticie*

Melanie Benjamin, *Lebedele de pe Fifth Avenue*
Care Santos, *Jumătate de viață*
Jon Krakauer, *În aerul rarefiat*
Catherine Banner, *Casa de la Marginea Nopții*
Guzel Iahina, *Zuleiha deschide ochii*
Sarah Dunant, *În numele familiei*
David Mitchell, *Visul numărul 9*
Antoine Laurain, *Pălăria Președintelui*
Anthony Burgess, *Omul din Nazaret*
Yukio Mishima, *Viață de vânzare*
Ismail Kadare, *Păpușa*
A Cheng, *Cei trei regi*
J.M. Coetzee, *Zilele de școală ale lui Isus*
António Lobo Antunes, *Pe râurile ce duc...*
Francisc Miralles, *Wabi-Sabi*
George Saunders, *Lincoln între vieți*
Tracy Chevalier, *Băiatul cel nou*
Etgar Keret, *Și, deodată, cineva bate la ușă*
Alessandro Baricco, *Această poveste*
Yasunari Kawabata, *Țara zăpezilor*
Marguerite Yourcenar, *Obolul visului. Poveste albastră*
Hanif Kureishi, *Intimitate și alte povestiri*
Arundhati Roy, *Dumnezeul lucrurilor mărunte*
Christoph Ransmayr, *Cox sau Mersul timpului*
Anna Hope, *Sala de bal*
Yasunari Kawabata, *Povestiri de ținut în palmă*
J.M. Coetzee, *Scene de viață provincială*
François-Henri Désérable, *Un anume domn Piekielny*
Romain Gary, *Promisiunea zorilor*
Yōko Ogawa, *Suspine tandre*
Lorenzo Marone, *Tentația de a fi fericit*
Boualem Sansal, *Satul neamțului sau Jurnalul fraților Schiller*
Ludmila Ulițkaia, *Scara lui Iakov*
Robert Musil, *Omul fără însușiri*
Heather Morris, *Tatuatorul de la Auschwitz*
Nikos Kazantzakis, *Grădina de piatră*

Dario Fo, *Ca din întâmplare, femeie. Regina Cristina a Suediei*
Ismail Kadare, *Palatul Viselor*
Ludmila Uliţkaia, *Soniecika. Înmormântare veselă. Minciunile femeilor*
Hanif Kureishi, *Nimicul*
Kurt Vonnegut, *Bun venit printre maimuțe*
Ann Patchett, *Comuniune*
Kate Morton, *Fiica ceasornicarului*
Paula McLain, *Hemingway și cu mine*
Rose Tremain, *Sonata Gustav*
Maja Lunde, *Istoria albinelor*
Nikolai Leskov, *Pelerinul vrăjit*
Didier Decoin, *Biroul pentru Grădini și Iazuri*
J.M. Coetzee, *Ținuturi în crepuscul*
Mo Yan, *Un lup atârna în cais, cu capul în jos*
Ludmila Uliţkaia, *Al dumneavoastră sincer, Șurik*
Vesna Goldsworthy, *Monsieur Karenin*
Jo Nesbø, *Macbeth*
António Lobo Antunes, *Până ce pietrele vor deveni mai ușoare ca apa*
Yi In-Hwa, *Imperiul fără de sfârșit*
Arundhati Roy, *Ministerul fericirii supreme*
Michel Houellebecq, *Serotonină*
Romain Gary, *Dincolo de limita aceasta biletul își pierde valabilitatea*
Ismail Kadare, *Mesagerii ploii*
Ryūnosuke Akutagawa, *Paravanul-Iad și alte povestiri*
R.J. Gadney, *Alo? Albert Einstein la telefon*
Matteo Strukul, *Giacomo Casanova. Sonata inimilor frânte*
Lionel Duroy, *Eugenia*
Susana Fortes, *Septembrie poate aștepta*
Care Santos, *Tot binele și tot răul*
Evgheni Vodolazkin, *Brisbane*
Eshkol Nevo, *Simetria dorințelor*
Yukio Mishima, *O dimineață de iubire pură*
Pauline Delabroy-Allard, *Povestea asta este despre Sarah*
Władysław Szpilman, *Pianistul. Amintiri din Varșovia 1939–1945*
James Salter, *Tot ce este*
Colson Whitehead, *Intuiționista*

Peste jumătate de secol de istorie a Rusiei e panoramată în acest roman vast, bogat în evenimente, în care evoluează doctorul Kukoțki și familia sa. Dincolo de inefabilul dar al povestitului etalat cu strălucire de Ludmila Uliițkaia, importante sunt problemele etice – mai ales raportul dintre știință și religie –, dezbătute firesc, așa cum de altfel apar în toată proza sa.

Tânărul chirurg și obstetrician Pavel Alekseevici Kukoțki, descendent dintr-o familie cu mulți medici vestiți, are un dar pe care nici o știință nu-l poate explica: vederea lui pătrunde în corpul pacientului, identificând cu precizie cauza oricărei boli. Darul dispare însă ori de câte ori are relații sexuale. De aceea doctorul evită legăturile amoroase, până când o întâlnește pe Elena Gheorghievna, care, după ce reușește să o smulgă din ghearele morții, îi devine soție. Anii trec, istoria năvălește peste noua familie, și o vorbă aruncată fără voie creează falii adânci între membrii ei, punând în mișcare o spirală tragică, cu accente de realism magic.

„*Cazul doctorului Kukoțki* este saga unei generații și o explorare îndrăzneață a memoriei, medicinei, eticii, misticismului și iubirii."

Foreword Reviews

„Uliițkaia a reușit să împletească organic țesătura tradițională a unui roman de familie, cu relațiile dintre generații, iubiri, drame și tragedii, dintr-o perspectivă modernă conform căreia corpul femeii devine o metaforă filozofică universală."

Sovremennaia russkaia literatura

„Un roman amplu plin de pasiune care, îmbinând realismul precis cu incursiunile metafizice, vă va captiva și delecta."

Publishers Weekly

„Ludmila Uliițkaia este un Tolstoi al secolului XXI."

Russia Beyond

CITITĂ DE RADIO GUERRILLA
RADIO GUERRILLA
BINILI ÎNVINGE!

ISBN 978-606-779-731-2
9 786067 797312